Faşizm ve devrimci halk cephesi

Çetin Özek

ant

ÇETİN ÖZEK

FAŞİZM VE DEVRİMCİ HALK CEPHESİ

ANT

ANT YAYINLARI : 44

Telif Hakkı :
ANT YAYINLARI

İlk yayını:
ANT YAYINLARI
Aralık 1970, İstanbul

Kapak:
İNCİ ÖZGÜDEN

Dizki - Baskı :
OSMANBEY MATBAASI

Çetin Özek

FAŞİZM VE DEVRİMCİ HALK CEPHESİ

ANT YAYINLARI
Cağaloğlu, Başmusahip Sok. 10/2 İSTANBUL

Sunuş

İçinde bulunduğumuz yıllar, emperyalizmin tam çöküşe, sosyalizmin dünya çapında zafere doğru ilerlediği yıllardır. Bugün dünya işçileri, ezilen halklarla birlikte bütün ülkelerde emperyalizme ve gericiliğe karşı savaşmakta, dünya barışı, ulusal kurtuluş, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi genişlemekte, dünya proleter sosyalist devrimci hareketi kesin başarılar elde etmektedir. Ancak emperyalizm, çöküş halinde dahi sömürüsünü sürdürebilmek için dünya halklarına karşı yeni yeni yöntemler uygulamakta, en etkin baskı aracı olan faşizmin gizli yada açık biçimlerini çeşitli ülkelerde sahneye koymaktadır.

Bugün sömürülen ülkeler safında olan Türkiye de, emperyalizmin vesayetinde, emperyalizmin işbirlikçisi patronlar, emperyalizmle ittifak halinde olan toprak ağaları, aracı - tefeci zümre ve büyük bürokratlar tarafından sömürülmekte ve ezilmektedir. İkili anlaşmalar hâlâ yürürlüktedir. Konsorsiyum, Ortak Pazar Türkiye'yi sömürme planları yapmaktadır. NATO, 6. Filo, yabancı üsler her gün halklarımızı tehdit etmektedir. İşçi sınıfımızın ve onun temel müttefiki yoksul köylü ile diğer müttefiklerinin anti - emperyalist ve devrimci mücadelesi dev boyutla-

ra ulaşırken işçiler, köylüler, gençler açıkça kurşunlanmakta, devrimcilere karşı terör artırılmakta, ekonomik ve demokratik kavgalarını kahramanca sürdüren işçiler üzerine tanklar gönderilmekte, devrimci işçi sendikaları Amerikancı sendikalar lehine çıkartılan faşist kanunlarla tasfiye edilmek istenmekte, haklı istekleri için direnen köylüler dipçiklenmekte, Doğu Anadolu'da Kürt halkına karşı baskı ve şiddet hareketleri her geçen gün biraz daha genişletilmekte, cunta pazarlıkları en önemli konu olarak sürdürülmektedir. Ve en önemlisi, biçimsel demokrasi örtüsü altındaki baskı ve terörünün açık kaba faşizme dönüşmesi tehlikesi kol gezmektedir.

Böyle bir ortamda faşizmi sınıfsal niteliğiyle ve özellikle emperyalizmle bağlantısı yönünden öğrenmek, dünyanın çeşitli ülkelerindeki ve Türkiye tarihindeki uygulamalarını tanımak, emperyalizme ve faşizme karşı işçi sınıfının önderliğinde devrimci halk cephelerinin nasıl oluşturulduğunu yine dünyadaki çeşitli uygulamalarıyla inceleyerek «*cephe*» konusunda bir açıklığa varmak, devrimciler için kaçınılmaz zorunluluktur.

Daha önce yayınlanan «Direnen Faşizm» isimli kitabıyla İtalya'da faşizmin sistem olarak doğuşunu belgelemiş bulunan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Doçenti Dr. Çetin Özek, «*Faşizm ve Devrimci Halk Cephesi*» adlı bu kitabında, faşizmi emperyalizmin sömürü ve baskı aracı bir sistem olarak sınıfsal açıdan incelemekte, dünyadaki ve Türkiye'deki faşist uygulamaları belgelerle anlatarak «*devrimci halk cephesi*» konusunu hem teorik yanıyla, hem de dünyadaki çeşitli örnekleriyle açıklığa kavuşturmaktadır. Devrimci bilimadamımızın bu değerli eserinin tüm devrimciler için anti - emperyalist ve anti - faşist mücadelede temel kaynaklardan biri olacağına inanıyoruz.

ANT YAYINLARI

1 Faşizm ve Devrimci Halk Cepheleri

II. Dünya Savaşı biteli ve faşizmin yenilgisi ilan edileli otuz yıla yaklaşıyor. Bunca yıl sonra bir gerçeğin bilincine varıyoruz ki, İkinci Dünya Savaşı faşizmin kendisini değil, sadece belirli ülkelerde uygulanan biçimlerini çökertebilmiştir. Demokratik biçimleri masallaştırılmış bir çok gelişmiş ülkede, faşist baskı, örgüt ve sistemler görülebiliyor. Burjuva demokrasilerinin içinde, faşist partiler, faşist örgütler ve eğilimler çoğalıyor ve siyasi iktidarı etkiliyorlar. Dünyanın her yöresinde, kamuoyu, uluslararası faşizmin yeniden örgütlenmesini, faşizm tehlikesinin yeniden belirmesini kuşku ve tedirginlikle izliyor. Mussolini'yi İtalya'da, Hitler'i Almanya'da iktidara getiren politik, ekonomik olgular aynen tekrarlanıyor. Zamanında Hitlerizmin ezilememesinin insanlığa ödettiği o korkunç ve kanlı bedelin yeni örnekleri, daha küçük çapta da olsa, Vietnam'da, Afrika'da veriliyor. Dünya, nükleer güçlere dayanan bir faşizmin korkusunu, ürpertisini duyuyor.

Günümüzde, faşizmin ne Mussolini ile doğduğu ve ne de onunla beraber çöküp gittiği kesin bir biçimde be-

lirirken, geçen zamanın, sadece faşizmin biçimleri üzerinde etki yaptığı da görülüyor. Biçimsel demokratik sistemlerin ardına saklanan faşizmi, işçi sınıfına olan düşmanlık, sosyalist eyleme karşı çıkış ve sömürücü sınıfların siyasi iktidarına bir alternatif yaratmama çabaları açısından rahatlıkla görebiliyor, saptıyabiliyoruz. Aldatıcı demokratik biçimler, faşizmin kendisini ve ne gibi amaçlara yöneldiğini gözlerden uzak tutamıyor.

Çağımızda faşizmin, yeni sömürgecilik sistemi ve emperyalizm ile olan yakın ilişkilerini, daha doğrusu özdeşliğini de rahatça kavrayabiliyoruz. Emperyalizm dünyanın geri bırakılmış ülkelerinin sömürüsüne yönelir ve bu ülkeleri ekonomik, kültürel, politik, ideolojik ve askeri egemenliği altına alıp yarı sömürgeleştirirken, kendi çıkarlarını belirli siyasi modeller içinde sürdürebileceğinin de bilincindedir. Emperyalizm, kendi açısından saptadığı modeli geri bırakılmış ülkede uygulama zorbalığını gerçekleştirirken, tümden faşist bir sistemi uygulamaktadır. Bu açıdan faşizm, emperyalizmin geri bırakılmış ülkelerde uyguladığı siyasi sistem olarak ortaya çıkmaktadır. Görüntüdeki biçim ne olursa olsun, siyasi sistemin özü faşist nitelik taşımaktadır.

Günümüzde uluslararası bir nitelik kazanmış bulunan faşizmin, «devrimci» eylemlere karşı çıkarak «devrimci halk iktidarlarını» önleme amacı taşıdığı bir gerçektir. Özellikle geri bırakılmış ülkelerin devrimcileri, devrimi, «belli bir üretim tarzı içinde yeni üretim güçlerinin ortaya çıkışı ile mevcut üretim ilişkilerinin geri dönülmez biçimde yıkılması ve yeni üretim ilişkilerinin kurulması» anlamında kabul etmekte ve doğru yerine oturtmaktadırlar. Bu devrim, bu ana yapısı içinde, elbette ki siyasi iktidarın yapısını da değiştirecek ve «kesintisiz devrim süreci» içinde «sosyalist devleti» yaratacaktır. Emperyalizm, kendi çıkarlarını sarsacak böyle bir değişime ola-

nak bırakmamak amacıyladır ki, sosyalist düzene giden bir adım olan «devrimci halk iktidarı»na da karşı çıkmaktadır. Proletaryanın önderliğinde, başta yarı işçiler ve yoksul köylüler olmak üzere, emperyalizme ve ona bağlı unsurlara karşı çıkan sınıf ve tabakaların oluşturacağı «halkın» iktidarını önlemek için, her türlü baskı ve zulme sömürü ve kan dökümüne başvurabiliyor. Çağımızın en büyük emperyalist gücü Amerika istediği kadar «hür dünyayı korumak için savaş» sloganı ardına saklansın, eyleminin gerçekde faşizm olduğu dünya halklarınca gittikçe bilinçli bir biçimde kavranıyor.

Emperyalizmin etkinliği altındaki Türkiye halkları da gittikçe emperyalizmin faşist baskısını duymakta ve bilincine erişmektedir. İşçilere, köylülere, gençliğe, aydınlara karşı girişilen, yer yer kan dökücü nitelik taşıyan sindirme hareketleri Türkiye'nin de, demokratik bir biçimsellik ardında, faşizmi yaşadığını açıkça gösteriyor. Bu açıdan faşizme eğilmek, faşizmi doğru olarak saptamak ve faşizme karşı başkaldırmak türk devrimcisi için de yerine getirilmesi zorunlu bir görev olarak beliriyor.

Çağımız, bir açıdan, faşist güçlerle antifaşist, devrimci eylemin savaş çağıdır. Emperyalizmin boyunduruğu altında, ona bağımlı siyasal bir yönetim altındaki geri bırakılmış ülkelerde, «demokratik halk iktidarlarını» gerçekleştirmeğe yönelmiş, emperyalizme karşıt sınıflar ve «demokratik halk iktidarı»nı «sosyalist düzen»i gerçekleştirecek «işçi sınıfı» iktidarına dönüştürmek amacındaki sosyalistler, emperyalist güçlere ve işbirlikçilerine dayanan siyasi iktidarların ağır baskısı altındadırlar. Siyasal yapı görüntüsü ne olursa olsun, «demokratik halk iktidarları»na karşı olan geri bırakılmış ülkelerin işbirlikçi sınıfları ve bu sınıfların siyasal iktidarları, kendi sınıfsal iktidarlarını sürdürmek açısından her türlü zorbalığa, yetki saptırmasına, kanunsuzluğa başvurmaktan geri kalmamaktadırlar.

Emperyalizmin ve işbirlikçi sınıfların siyasi iktidarlarını sürdürmek ve «demokratik halk iktidarları»nı engellemek konusundaki çabaları, gizli veya *açık* faşist sistemleri ortaya çıkartmaktadır.

Faşizmin sadece geri bırakılmış ve kapitalist metropole bağlılığını sürdüren ülkeler için söz konusu olmadığını da gözden uzak tutmamak gerekir. Bugün Amerika gibi kapitalist gelişimin en uç noktaya eriştiği ülkelerde dahi *kesin ve gizli* bir faşizmin egemen olduğunu görmek güç değildir. Bütün demokratik görüntüsüne rağmen, Amerika'da, İngiltere'de, Fransa'da, Japonya'da, Almanya'da gerçekte faşizme yatkın, yönelik yönetimlerden söz etmek mümkündür. Doğal olarak bu ülkelerde faşist gelişim, geri bırakılmış ülkelerdekinden farklı nedenlere dayanmakta ve değişik biçimlerde gerçekleşmektedir.

Emperyalist devletlerin dünyaya yayılması, bu ülkelere egemen olan sınıflarla kendi halkları arasında da bazı çelişkilerin doğmasına yolaçmaktadır ve bu çelişkilerin egemen sınıflardan yana çözümlenmesi için faşist bir yöneliş kendisini ortaya koymaktadır. Amerika'da uygulanan «pentagonizm», ordu - kapital işbirliğinin halka karşıt faşist yönetiminden başka birşey değildir. Fransa'da De Gaulle ve onu izleyen Pompidou yönetimi, hukuksal yapısı açısından, kişisel otoriteye olanak sağlayan bir biçimde olduğu gibi, büyük sermayeye dayanan kökeniyle de, zorunlu olarak, sermayeden yana bir işleyişi gerçekleştirmektedir. Küçük işletmelere hayat hakkı tanımayan, «Ortak Pazar» yoluyla sermayenin belirli ellerde toplanmasını sağlayan, büyük endüstrinin yönelişleriyle devletin stabilizasyon planı arasında paralellik kuran, emekçi hareketlerini denetim altına alıp, özel teşebbüse devlet desteğini gerçekleştiren Fransa'daki siyasi iktidar, ücretleri sınırlayarak kapitali özgür bırakmakta ve tekelleşmeye yolaç-

maktadır[1]. Emperyalist genişleme ve eski dış pazarlarını elde etme kavgası içinde Amerika'yla çatışım halinde görülen Fransa'nın kapitalisti ise Amerikan kapitalizmi ile, bütün aralarındaki çıkar çatışmalarına rağmen bir tamamlaşma içindedir.

Nitekim 1959 yılından sonra belirli işkollarında Amerikan yatırımları çoğalmış, 1965 yılında Amerika'nın Fransa'daki yatırımı 4 milyar frankı bulmuştur[2]. Almanya'da sosyal demokrat - hıristiyan demokrat ortaklığı, sosyalist güçlere karşı, ırkçı, militarist, dünya sömürü sistemine bağımlı gerici bir ortaklıktır. Bu gerici iktidar, Hitler'inkinden çok daha gerçekçi ve demokratik aldatmacalar ardında emperyalist yayılmayı gerçekleştirmektedir. Almanya, «komünizm tehlikesi» tezini işleyerek, 1937 sınırlarına erişmekten bahsederken, Sosyal Demokratlar (SPD) «kapıyı sağa açmak» sloganı ardında, sendikalara karşıt bir çizgiye gelmiş, «güçlü ve şerefli Almanya'yı kurtarmak», «Avrupa'da komünist gelişime karşı demokratik birliği sağlamak» tezlerine dayanarak büyük burjuvazinin temsilcisi olmaktan öteye geçememiştir. Bugün Almanya'da Hitler'in yayılma politikasına paralel bir politika aynen uygulanmakta ve fakat bu politikayı biçimsel bir demokratik görüntü ardına saklamak için büyük çaba sarfedilmektedir. Bugün Sosyal Demokratlar'ın ağırlığındaki koalisyon tüm olarak büyük sermayeye dayanıp, bir sol alternatifi yok eder biçimde faşizan bir yönetimi gerçekleştirirken, dış politika yönünden de Amerika'yla birlikte, özellikle Afrika'da, «kollektif sömürgeciliği» gerçekleştirmektedir[3].

---

(1) **Hentges, P.**, Le crépuscule du gaullisme, La Nouvelle Revue Internationales, 1966, 1,14.

(2) **Harmel**, Il vero carattere dell'anti imperialista, Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 2,204.

(3) **Friedlander - Schilling**, les ambitions coloniales allemandes, La Nouvelle Revue Internationales, 1962, no, 4,55.

Bu kısa örneklemeyle belirtmek istediğimiz, emperyalist devletlerin «faşizmi», emperyalist politikalarının zorunlu kıldığı bir siyasal sistem olarak uyguladıkları gerçeğidir. Ulusal sınırların dışında bir tamamlaşmaya ulaşan dünya kapitalizmi, kapitalist ülkelerde doğrudan doğruya gittikçe faşist bir yönetime yönelirken, geri bırakılmış ülkelerde de işbirlikçi sınıflar aracılığıyla «faşizmi» gerçekleştirmektedir. Bu açıdan, *«faşizm» çağımızda emperyalizmin uyguladığı siyasi biçimlenmenin, siyasi iktidar oluşumunun adı durumuna gelmektedir.*

Faşizm emperyalizmin dünyada uyguladığı siyasal sistemin adı olunca, antiemperyalist kavganın da, aynı zamanda antifaşist olma zorunluluğu mevcuttur. Emperyalizme karşı bütün geri bırakılmış ülkelerde açılan devrimci antifaşist mücadele siyasi iktidarı elde etme mücadelesidir de bir yandan. *Demokratik halk iktidarı ve giderek sosyalist iktidar, emperyalizmle kaynaşmamış sınıfların, işçi sınıfının önderliğinde iktidara gelmesi ve daha sonra ise işçi sınıfının mutlak siyasi iktidarını kurması anlamına gelmektedir. Emperyalizme karşı yürütülen devrimci - antiemperyalist kavga, bu açıdan, siyasi bir nitelik taşımaktadır ve işbirlikçi sınıfların siyasi iktidarına son vermeği amaçlamaktadır.* İşbirlikçi sınıfların siyasi iktidarının oluşturduğu siyasal biçim «faşizm» olduğuna göre, bu sınıfların siyasi iktidarına karşı yürütülecek mücadelenin antifaşist olma zorunluluğu da mevcuttur. Bu zorunluluk aynı koşullar içindeki Türkiye devrimcileri için de söz konusudur. Faşizme karşı olmayan bir antiemperyalist mücadele söz konusu olamayacağı gibi, antiemperyalist mücadelede faşizme kayabilecek veya yolaçabilecek olan bir stratejiyi benimsemenin de yanlışlığı açıktır. Sonuçta, bilerek veya bilmeyerek faşizme yolaçacak nitelikteki küçük burjuva önderliğinde antiemperyalist mücadele önerilerinin devrimcilikle bir ilişkisi olmasa gerektir ve bu tür öneriler sonuç-

ta karşı devrimci çevrelerle birleşmek anlamına gelmektedir.

Emperyalizme karşı savaş sürdüren bir ülkenin «faşizm»e karşı savaşmak zorunda oluşu, devrimcilerin faşizmin niteliği, kökeni ve gelişimi üzerinde durmasını zorunlu kılmaktadır. Faşizmin gerçek nitelik ve gerçekleşme biçimleri üzerinde durmak, çağımızın faşizminin özelliklerini saptamak, faşizme karşı savaş konusunda doğru çizgiyi bulmamıza da yardımcı olacaktır.

■ *Faşizmin Kökeni ve Tanımı*

Faşizmin ne anlama geldiği konusunda sonuçlara varmadan önce, genellikle düşülen bir yanılgı üzerinde durmak gerekir. Faşizm, gerçekte, ne Mussolini ile doğmuştur ve ne de onunla birlikte bitmiştir. «Faşizm» siyasal bir sistem olarak, sadece, İtalya'nın belirli bir dönemde uyguladığı rejimin adı da değildir. İtalyan faşizmi, klasik faşizm açısından çağın en ilginç örneği olmakla beraber, faşizmi salt bu örnekten ibaret sayarak çağımızın burjuva demokratik biçimleri ardına saklanan halka karşıt sistemlerin faşist nitelik taşıdığını inkar etmek, bu konudaki gerçekleri saklamak anlamından başka bir anlama gelmemektedir. Faşizmin kökenini ve nedenlerini incelediğimizde, göreceğiz ki, faşizm kendiliğinden doğmuş veya sadece bir çılgın kişinin ihtiraslarının ürünü değildir. Faşizm bir siyasi iktidar biçimlenmesidir ve fakat bu biçimleniş de rastgele değildir. Belirli sınıf çelişkileri ve bu çelişkilerin çözümlenmesi konusundaki mücadele, belirli koşullar altında faşist yönetimlere yolaçmaktadır. Bu durumda aynı sınıf çelişkilerinin varolduğu, aynı koşulların ortaya çıktığı her zaman ve her yerde faşizmin ortaya çıkması da doğaldır. Diğer doğal bir gerçek de, çelişkilerin,

çözümü için gerçekleştirilen mücadelenin, faşizme yolaçan koşulların, temelde aynı kalmakla beraber, her ülkenin kendi özelliklerini de taşıyacağıdır. Bu nedenledir ki, faşizmi mutlaka belirli biçimler içinde aramak, belirli biçimsel unsurları faşizmin ayırıcı kriteri olarak görmek hatalıdır. Faşizm burjuva demokratik biçimler ardında dahi gerçekleştirilebilir. Faşist düzenlerin ayırıcı kriterini «biçimlerde» değil, düzenin yöneldiği amaçlarda, gerçekleştirmek istediği sonuçlarda bulmak mümkündür.

Faşizmin yönelişini saptamak ve onun ana niteliklerini gün yüzüne çıkarmak açısından, faşizmin doğuş nedenlerine gitmek ve bu nedenleri İtalyan deneyi içinde doğrulamak yerinde olsa gerektir.

1789 burjuva devrimi, feodal döneme son vermesi açısından devrimci bir harekettir. Bu devrim, belirli nedenler içinde uzun bir süredir gelişen ve güçlenen bir sınıfın, burjuvazinin siyasi iktidarı ele geçirmesi anlamını taşımaktadır. Siyasi iktidarı ele geçiren burjuvazi kendi devlet ve hukuk düzenini kurmuştur. Gerçekte, Fransız devrimini hazırlayan «aydınlık çağ» düşünürleri, daha devrimden önce, burjuvazinin çıkarlarına uygun siyasi doktrini hazırlamıştır. Burjuva demokratik düzeni, devleti kişisel ilişkiler dışında bir jandarma gibi kabullenen kişilerin, kendi aralarındaki ilişkiler yönünden tüm bağımsız ve sınırsız oldukları, teorik olarak bütün sınıf ve kişilere zenginleşme imkanlarını sağlayan bir sistemdir. Böyle bir sistemin siyasal nedeni olarak da, burjuva özgürlük anlayışı, kişinin özgürlük konusunda sınırsızlığı tezi, ileri sürülmektedir. Gerçekte bu özgürlük anlayışı, üretim araçlarına sahip olan burjuvazinin, hiçbir sınırla karşılaşmaksızın, sermaye birikimini gerçekleştirme ve sömürü olanaklarını artıran ve bu gerçeği «eşitlik» perdesi ardına saklayan, kişilerin zenginleşme eşitliğini teorik planda bırakan

bir anlayıştır[4]. Tarihin belirli üretim ilişkilerine dayanan her döneminde olduğu gibi, siyasi iktidara sahip bulunan sınıf kendi özgürlük ve devlet anlayışını da beraberinde getirmiştir. Burjuvazi soyut bir «eşitlik» ve «özgürlük» sistemi içinde, gerçekte üretim araçlarına sahip sınıf kendisi olduğu için, kendisinin sınırsız kazanma sistemini kurmuştur. Ayrıca burjuvazi kendisini tarihin son sınıfı olarak görüp, siyasi iktidarını güven altında sandığı için de, devleti ekonomik ilişkilerin tüm dışına çıkarmış ve böylece bu siyasi organizasyonun herhangi bir sınırlamasından da kurtulmuştur. Özgürlüklerin gerçekleşebileceği devlet sistemi olarak savunulan «klasik burjuva demokratik devleti», gerçekte, burjuvazinin kendini tüm sınırlardan kurtararak artık - değeri alabildiğine elde edebildiği bir siyasal yapıdan öteye gitmemektedir.

Belirtilen sistem içinde, dış sömürü olanaklarından da yararlanarak gelişen kapitalizm, endüstrileşmeyi ve büyük sanayii doğurmuştur. Fransız devrimi, burjuvazinin elindeki servet birikiminin gelişmesine, kişisel yönden özgür olmakla beraber üretim araçlarından yoksun bulundukları için emeklerini satmak zorunda olan ve feodalitenin çöküşüyle serbest kalmış halk yığınının artmasına yolaçmakla, kapitalizmin gelişimini sağlamıştır. Böylece, Fransız devrimi, emekçileri derebeyinin boyunduruğundan kur-

---

(4) **Soboul,** La rivoluzione francese, Bari 1966, 169-171, 594-598; Gerçekte devrimden sonra kurulan siyasi sistem içinde, teori ve hukuk alanındaki eşitlik dahi sağlanmış değildir. Burjuva devletinin siyasal kurulları olan, «halk egemenliği», «kuvvetler ayrılığı», «millet kavramı», salt siyasi iktidarı sınırlayıp burjuvaziyi egemen bırakmak için kabul edilmiş, diğer yandan seçimlere, siyasi iktidarın biçimlenmesine iştirak hakkı «mülk sahibi» bulunma koşuluna bağlanarak özgürlük ve eşitlik kavramları tümden soyutlanmıştır. Nitekim Sieyes'e göre, seçimlere iştirak gibi demokratik haklar, «kişiliklerin, mülkiyetin ve özgürlüklerin savunulması» için kabul edilmiştir. Mülk sahibi bulunmayanların, bu nedenle, böylesine haklara sahip çıkması anlamsızdır.

tarıp sınıfsal özgürlük sistemi içinde, kendi boyunduruğu altına almıştır. Toprağından kopan ve toprak sahibi yapılmayan köylü kentlere akın ederek emeğini satmaktan başka bir çıkaryol bulamamıştır. Böylece devrimden önce başlayan sermaye birikim süreci daha da gelişmiş ve kapital, gittikçe büyüyen bir biçimde üretim aracına veya üretim şartı olan şeylere çevrilerek büyüme hızı artmıştır. Biriken kapitalin endüstriye yatırılışı bir yandan üretici güçleri görülmemiş bir biçimde artırırken, diğer yandan küçük işletmeleri silmiş ve bu alandaki kişilerin de emeğini satması zorunluluğunu yaratmıştır. Makinalar, insanın çalışmasını kolaylaştırırken üretim ve kârı da sınırsızlaştırmıştır. Böylesine gelişen ve basitten karmaşığa giden ekonomik ilişkiler, büyük işletmelerin ve dolayısıyla sermayenin belirli ellerde toplanmasını, bankacılığın gelişmesini, banka ve endüstri sermayesinin birleşerek «mali sermayenin» yaratılmasını gerçekleştirmiştir[5].

Kapitalizmin gelişimi, insanın insan tarafından sömürülmesinin son dönemine geçişini oluştururken, üretim güçlerinin sınırsız artımına rağmen sermaye birikimi halka dönüştürülmediğinden, kapitalizm tarihin en gaddar sömürü sistemi olarak ortaya çıktı. Ayrıca, artan üretim gücü sadece belirli bir azınlığın yararına çalıştığından, insanoğlunun doğa üzerindeki gücünün daha artmasını da engellediğinden, burjuva iktidarı, devrimci bir çıkıştan, gerici bir sistem durumuna düştü[6]. Fakat, nasıl feodal düzen yapısıyla burjuvazinin iktidarına temel atmışsa, kapitalizm de yarattığı çelişkilerle işçi sınıfı iktidarlarına, işçi sınıfının doğarak, kapitalit sisteme başkaldırmasına yolaçmıştır.

Gerçekten, kapitalizm yarattığı üretim güçleri - üretim

(5) **Kulcsar,** Social factors in the evolution of civic rights, in Socialist Concept of Human Rights, Budapest 1966, 127 v.s.

(6) **Kovacs,** General problems of rights, in Socialist Concept of Human Rights, Budapest 1969, 11.

ilişkileri çelişkisiyle işçi sınıfının gelişmesine, emek - sermaye çelişkisi şeklindeki çağımızın *temel çelişki*sinin doğmasına yolaçmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısı, gelişen işçi sınıfı ile burjuvazinin kavgasıyla doludur. İşçi sınıfının başkaldırısı, burjuvaziye bir gerçeği öğretmiştir: *Burjuvazi tarihin son sınıfı değildir ve gelişen işçi sınıfının devrimci eyemi ergeç başarıya uaşıp siyasi iktidarı kendi eline alacak ve kendi devletini kuracaktır.*

Burjuvazinin karşılaştığı bu somut gerçek, bu sınıfı siyasi iktidarını sürdürmek çarelerini aramak zorunda bırakmıştır. Siyasi iktidara sahip olmakla ekonomik düzenin buna sahip olan sınıftan yana işlemesi arasındaki şaşmaz bağıntı, burjuvazinin iktidarı bırakmamak için direnmesinin nedenini ortaya koyar. Burjuvazi siyasi iktidarını elden kaçırmamak yollarını ararken, temelde bulduğu çare, devlete kendi sınıfsal iktidarını destekleme ve koruma fonksiyonunu yüklemesidir. Sınıfsal yapısı gözlerden saklanan devlet, burjuvazinin siyasal iktidarını sürdürmekle görevlendirilirken, doğan sonuç, devletin kişisel ilişkilere katılması, ekonomik ilişkileri düzenlemesi ve ilişkilere dışardan bakan klasik burjuva devlet sisteminin tarihe karışmasıydı. Temelde durumu böyle olmakla beraber, devletin ekonomik ve kişisel ilişkilere katılma ve düzenleme biçimi, ülkelerin yapısına ve burjuvazisinin gelişim derecelerine göre değişik olmuştur:

a) Endüstri devrimini gerçekleştirmiş, kapitalizmi güçlü ve dış sömürü olanakları bulunan toplumlarda, devlet, ekonomik ilişkilere, işçi sınıfından yana bazı haklar sağlamak, klasik özgürlükleri düzenlemek yolunda katılmaktadır. Burjuvazi, işçi sınıfından yana bazı hakların kabulü yoluna gitmekle, işçilerin ekonomik durumlarını düzeltmek ve onların devrimci başkaldırılarını bu açıdan kırmak amacını gütmektedir. Böylece eski klasik özgür-

lüklerle «sosyal haklar» arasında bir sentez yapılmış olmaktadır. Bu sentezi yapmak, burjuvazinin, bir ölçüde iç sömürüyü azaltması anlamına gelmektedir(7). İç sömürüden, içte elde edilen artık - değerden bir ölçüde vazgeçtiği halde, sermayenin gerekli gördüğü büyüklükteki sermaye birikimini yine de sağlayabilmesi ise, kapitalizmin dış sömürü olanaklarına sahip bulunması durumunda mümkündür. Bu nedenledir ki, sosyal haklar tanımak suretiyle işçi sınıfının siyasi iktidara yönelik devrimci eylemini geciktirmek yolu ancak kapitalizmi gelişmiş, sömürge edinmiş ülkelerde uygulanabilmiştir. Devlet, bu toplumlarda, ekonomik ilişkileri düzenlerken, iç sömürüyü güdülen amaca uygun olarak sistemleştiren bir görev görmektedir.

b) Dış sömürüden yoksun, endüstri devrimini gerçekleştirememiş ülkelerde ise işçi sınıfının devrimci atılımını, kendisine tavizler tanıyarak geciktirmek olanağı kapitalizm için söz konusu değildir. «Liberal devlet» sistemi ise, burjuvazinin geleceğini, siyasi iktidarını gereğince koruyabilecek güçte değildir. Henüz geri bir kapitalist dönemdeki bu ülkeler için, kapitalizmi geliştirmek açısından devletin desteğine daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Devlet liberal sistem içinde bu güvenliği sağlayamayınca, yeni biçimler içinde bu güvenliğin sağlanması yoluna gidilmektedir. Bu biçimler bütün değişikliklerine rağmen, temelde, işçi sınıfının siyasi iktidarı elde edişini zorbalıkla engelleme yönünden birleşirler ve bu birleştikleri nokta nedeniyle faşisttirler.

Bu açıdan faşizm, *çağımızın temel çelişkisini burjuvaziden yana sürdürmek için başvurulan zorbalık rejimidir* şeklinde tanımlanabilir.

(7) Sosyal hakları tanımanın bir harcamayı, iç sömürüden bir ölçüde vazgeçişi ifade etmesi dahi, gerçekte, teoriktir. Zira, sosyal hakların tanınması işçiye bir ölçüde tüketim imkanı vermekte ve bu şekilde dolaylı olarak yeni sömürü imkanları doğmaktadır.

■ *İtalyan Deneyinin Öğrettikleri*

İtalya'da faşizmin gelişimi, kökeni, nedenleri üzerinde uzun boylu durmak gereksizdir[8]. Sadece, faşizmin kökeni ve ileri sürülen mekanizmanın doğruluğunu kanıtlaması açısından İtalyan deneyi üzerine eğilebileceğimiz gibi, bu deney bize faşizm konusunda bazı genel yargılara varmamız olanaklarını da sağlayacaktır.

İtalya'nın siyasal birliğini geç kuruşu ve diğer bazı etkenler, İtalyan kapitalizminin geri kalmışlığı ve bu nedenle de sürekli olarak devlet desteğini araması konusunda etkin olmuştur. 1. Dünya Savaşına kadar devlet kapitalizme yeterince güvenlik sağlayabildiği gibi, kapitalizm güçlü bir işçi hareketiyle de karşı karşıya değildir. 1. Dünya Savaşı, İtalya'da erken gelen bir kapitalistleşmeye yolaçmıştır. Gerçekten, savaş süresince uygulanan ekonomik politika büyük işletmelerin, anormal ve aşırı büyümelerine yolaçmıştır[9]. Fakat bu kapitalist gelişim olağan ekonomik koşulların bir sonucu olmadığı içindir ki, savaş sonrasında, işletmeler aynı üretim seviyesini koruyamamışlar,

(8) Bu konuda geniş bilgi için bk. **Özek**, Direnen Faşizm, İstanbul 1966, 146-255.

(9) Bu konuda bir kaç örnek vermek yararlı olabilir. Dört yıllık savaş süresinde Ansaldo'nun çalıştırdığı işçiler 4.000'den 56.000'e yükselmiştir. Ansaldo'nun sermayesi ise 30 milyon liretten 500 milyon lirete yükselmiştir. İLVA bu süre içinde bütün maden üretimini eline geçirebilmiş, FİAT'ın yıllık araç üretim miktarı 1914-1917 arasında 4646'dan 19.184'e yükselmiştir. (**Alatri**. La crisi della classe dirigente e le lotte sociali del primo dopoguerra, in Fascismo e Antifascismo I, Milano 1962, 64). Gerçekte I. Dünya Savaşına İtalya'nın katılması da kapitalin baskısının bir sonucudur. İtalya'nın savaşa katılmasında etken olan «Interventismo» hareketi, Edison, Şeker Birliği, Fiat, Ansaldo gibi işletmelerin büyük desteğini bulmustur. Bu işletmeleri temsil eden Ester'e, Bruzzone, Agnelli, Pio Perrone gibi kişiler, «interventismo» hareketinin baş destekçisi Popolo D'İtalia gazetesinin mali destekçileriydi. Bu şekilde kapitalizm karşı karşıya olduğu krizi, savaşa girmekle bir süre için geciktirmiştir.

savaş içinde bulabildikleri tüketim imkanlarını, pazarları olmadığı için barış ekonomisi içinde sağlayamamışlardır. Bu sonuç; büyük ekonomik krizlere, işsizliğe, iflaslara, çöküntüye yolaçmıştır[10]. Bu olgu, İtalyan burjuvazisini, savaştan önce karşılaşmadığı bir tehlikeyle, işçi sınıfının siyasi iktidara yönelmesi gerçeğiyle karşılaştırmıştır. Özellikle 1919 - 1921 yılları arasındaki fabrika ve toprak işgalleri, büyük genel grevler v.b., işçi hareketinin burjuva siyasi iktidarını kökünden silip götürebileceğinin somut örnekleri olarak belirmiştir. Bu somut örnekler, 1921 yılından sonra, kapitalizmin açık bir biçimde faşizmi desteklemesi ve onu iktidara getirmesi sonucunu doğurmuştur[11]. Faşizmi, sermaye - ordu - aristokrasi - kilise desteklerken, işçi hareketlerinden tedirginlik duyan küçük ve orta burjuvazi ve eski zenginliklerini kaybeden, yoksullaşan, iş olanakları bulamayıp işçilere düşman olan köylü kesimi de faşizmi desteklemiştir. Faşist hareket, görünüşte, yoksullaşan bu sınıflara hitap etmiş, onlara mutlu yarınlar vaadetmiştir. Gerçekte faşizm yoksullaşan bu sınıfların vurucu gücüyle iktidara gelirken, oyunun perdesi ardına saklanan büyük burjuvazi kendi iktidarını sağlamlaştıran zorbalık rejimini kurmuştur.

İtalya'da faşizmin gerçekleşiş biçimi, işleyişi ve yapısı, faşizm konusunda her zaman için geçerli bazı sonuçlara varmamızı sağlamaktadır:

---

(10) İLVA ve ANSALDO savaş sonrasında iflasa sürüklenen işletmelerindendir. Bunların denetimindeki, Banca Commerciale, Credito Itallano gibi sermaye birleşimleri de kriz geçirmişlerdir.

(11) Kapitalizmin, güvensizliğinin arttığı dönemlerde faşizmi desteklediği İtalyan deneyinde açıkça görülmektedir. İtalya'da 1920 seçimlerinde faşist partisi 4.000 oy alabilmiştir. Seçimleri takiben gerçekleşen işçi hareketleri, işgaller büyük sermayeyi korkutmuş, sermaye faşistleri desteklemek konusunda kesin kararını vermiştir. Ansızın faşistler zenginleşip, güçlenmiş, Mussolini «büyük sermayeye karşı savaş» tezlerinden vazgeçmiş ve 1922'de faşistler iktidara gelmiştir.

1 —Faşizm belirli bir dünya görüşü, belirli bir doktrin değildir. «Önce eylem» kuralına dayanan faşizm, bir dünya görüşü değilse de, belirli bir düzenin ve egemen sınıf sisteminin koruyucusu olan siyasi sistemdir. Bu açıdandır ki, faşizm:

a) gerici tutucu bir iktidar biçimidir,

b) antidemokratiktir. İşçi sınıfının kendi iktidarını kurmasını ne bahasına olursa olsun engellemek amacını taşıdığı için, en demokratik biçimler içinde görünse dahi, bu amacı taşıyan rejimler faşisttir ve antidemokratiktir.

c) Emperyalist, saldırgan bir nitelik taşır. Genel olarak kapitalizme tüketim olanakları sağladığından saldırganlığı veya saldırganlardan yana olması doğaldır.

2 — Faşizm özellikle kapitalistleşme dönemlerinde doğan koşulların yarattığı bir sistemdir. Kapitalistleşme zorunlu olarak işçi sınıfını ve işçi sınıfının devrimci tepkisini yaratırken, kapitalizmin geri kalmışlığı burjuvazinin kendi gücüyle siyasi iktidarını korumak olanaklarını da yoketmektedir[12]. Bu nedenle burjuvazi liberal devletin de ötesinde devlet eliyle güçlü bir korunmayı aramaktadır. Bu arayış faşist sisteme yer açarken, faşizm bu açıdan şu nitelikleri taşımaktadır:

a) Elit kadro yönetimine dayanmaktadır. Özellikle klasik faşist sistemlerde tek parti yönetimini elde eden ve bürokrat nitelik taşıyan kadronun, «millet adına» toplum-

(12) Faşizm temelde kapitalizme geçiş döneminde beliren siyasi bir sistem olmakla beraber, gelişmiş, emperyalist devletlerin bir ölçüde sömürü olanaklarının gittikçe sınırlanması, devrimci eylemleri ezerek dünyadaki sömürü alanlarını elde tutmak için girişilen işlemlerin gittikçe maliyetinin artması, sermayenin özellikle savaşla ilgili alanlara akması v.b. nedenlerle bu ülkelerde de tekelci sermaye sınıfı ile halk arasındaki çelişki artmakta ve bu gelişmiş kapitalist ülkelerde de faşizm belirmektedir.

sal çıkarları saptama yetkisi vardır ve bu yetki her zaman burjuvazinin çıkarlarından yana kullanılmaktadır.

b) Faşizm sınıfların varlığını ve sınıf mücadelesinin doğallığını inkar etmektedir. Faşist görüşler, devletin, değişik sınıflara ait çıkarları bir bütün içinde telif edeceğini ileri sürmekte, bu nedenle devletin üstünlüğü ve yüceliği tezini işlemektedir. Gerçektir ki, sınıfların inkarı ve devletin, bütün sınıfların haklarını bir haklılık düzeni içinde sistemleştireceğini ileri sürmek, üretim araçlarına sahip olmak nedeniyle güçlü olan kapitalistlerin korunması demektir. Faşist devlet, sınıfları inkar ederek, işçi sınıfını da temsil ettiğini ileri sürerek, işçi sınıfının sınıfsal mücadele yollarını yasaklamakta ve böylece burjuvaziye güven verici bir yapıyı gerçekleştirmektedir.

c) Faşist devletlerdeki ekonomik politika, «devlet eliyle kapitalist yaratma» kuralıyla açıklanabilir. Çoğunlukla devletin ekonomik hayata müdahaleciliği şeklinde ortaya çıkan politika, gerçekte, hem işçilerin sınıfsal mücadele haklarını yok ederek ve hem de işletmelerin zararını üzerine alıp kârı kapitaliste bırakarak, egemen sınıflar için mutlaka kârlı bir ekonomik sistemi işletmektedir. İtalya'daki SAFIDIT ve IRI teşkilatları bu konuda kesin örneklerdir[13].

d) Belirtilen ekonomik işleyiş içinde, faşist devletin, halktan yana gözükmesi, zaman zaman «antiemperyalist» çıkışlar yapması, hatta «büyük sermayeye» savaş açması büyük bir aldatmacadan öteye gitmemektedir. Ekonomik yapı, zorunlu olarak işçi sınıfının aleyhine işlerken[14] fa-

---

(13) Bk. Özek, 246 v.s.

(14) Örnek vermek gerekirse, İtalya'da 1921 yılında, birim olarak 127 olan işçi ücretleri 1927 yılında 111,5'e inmiştir. Geniş bilgi için bk. Foa, V., Le strutture economiche e la politica economica del regime fascista, in Fascismo e antifascismo Milano 1962, 275 v.s.

şizmin aldatıcı tezleri yine de, halkın bazı kesimlerinin faşist yönetimleri desteklemesi sonucunu doğurmaktadır.

3 — Faşizmin, belirttiğimiz gibi, belirli bir dünya görüşü olmadığı gibi, belirli bir siyasi biçimi de yoktur. Bu açıdan, faşizm, İtalya ve Almanya'daki gibi klasik ve açık bir biçimde gerçekleşebileceği gibi, burjuva demokratik biçimler ardında da gerçekleşebilir. Faşizm hangi biçim ardına saklanırsa saklansın, siyasi iktidarın yöneldiği egemenlik sistemi ve bu yöneliş içinde kullandığı tezlerle hemen tanınabilmektedir. Bu açıdan faşizm:

a) Spiritualist, dini hislere dayanan, moral bazı tezlerle halkı şartlandırıp ilerici akımları köstekleyen tutuculuğu toplum içinde sistemleştirmekte ve böylece halkın önyargılarından da yararlanarak onun desteğini bir ölçüde sağlamaktadır.

b) Klasik faşizm belirli mitler yaratmakta bu mitler etrafında şovenist tezler ortaya atmaktadır. Böylece «mit»-in aldatıcı üstünlüğü etrafında halkın desteği sağlanmakta, şovenist tezlerle de saldırganlık, emperyalist veya emperyalizme yatkın tutum sistemleştirilmektedir.

c) Faşizmin yayılması, yerleşmesi ve gerektiğinde «gizli faşizm»den «açık faşizm»e geçiş konusunda «antikomünizm» temel tez ve taktik olarak gözükmektedir. Faşizm komünizmi bir «öcü» olarak topluma tanıtmakta, toplumun bu öcünün tehdidi altında olduğu propagandası yapılmakta ve hatta bunu doğrulayacak tertiplere girişilmektedir. Bu durumda otoriter, burjuva demokratik özgürlüklerini bile kısıtlayacak tutum, yaratılan, uydurulan tehlikeye karşı bir savunma yolu olarak topluma kabul ettirilmektedir. Her devrimci olayın komünizm olarak nitelendirildiği bu dönemlerde faşizm bir kurtarıcı olarak ortaya çıkmaktadır[15]. Çağımızda, değişik antikomünist birlikle-

(15) Nitekim faşizmin çağımızda doktrinini yapmağa kalkışan ve faşist örgütler liginin lideri olan Bardeche, faşizmi

rin büyük tekelci sermayeyle olan ilişkileri, bu birliklerin her devrimci eylemi komünistlikle nitelendirişi ve değişik faşist gruplarla bu tür birlikler arasındaki ilişki, antikomünizm aldatmacasının faşizme yönelik bir taktik olduğunu ve antikomünizmin ve faşizmin sermayece desteklendiğini göstermektedir[16].

d) Faşizm, gizli veya açık olsun, devleti yücelten, ona en üst otoriteyi tanıyan bir yöneliştedir[17]. Devleti, bütün sınıfsal ilişkilerden soyut bir üst siyasal organizasyon olarak kabul eden faşizm, bu aldatmacasıyla, devletin gerçekte burjuvaziden yana tutumunu, halka devlet adına kabul ettirmektedir. Devletin sınıflar üstü, tarafsız bir siyasi yapı içinde gösterilmesiyle, devlete izafe edilen en totaliter ve işçi sınıfına karşıt tutumun dahi, objektif ve «tüm milletin» yararına bir işlem olduğu yanılgısı yaratılmaktadır.

e) Genellikle devleti yücelten ve otoriteleştiren faşizm, bu nedenle, burjuva demokratik devlet sistemine de karşıdır. Gerçekten, gerek Alman, gerek İtalyan faşizmi, burjuva devletinin, «kuvvetler ayrılığı», «parlamentonun üs-

---

«kahramanlık anlarının çözümyolu» olarak isimlendirmektedir: **Bardeche**, M. Qu'est-ce Que le Fascisme, Paris 1961, 87.

(16) Sermaye ile günümüzün faşist - antikomünist kuruluşları arasındaki ilgi, bağlantının ayrıntıları için bk. **Ernest Henri**, Qui finance l'anticommunisme?, «La Nouvelle Revue Internationale», 162 no. 2,37 vs.

(17) Klasik ve açık faşizmde, devletin yüceltilişi çok daha açık ve kesindir. Devletle tek parti kaynaştırılmakta, devlet halkın dışında, onun iradesiyle ilişkisiz bir siyasi gerçek olarak görülmekte; tek tek kişilerin iradelerinin ürünü olmayan teorik bir «ortak iradenin» devletçe temsil edildiği kabul edilerek ahlaki değerlere dayanan, moral, metafizik bir varlık sayılmaktadır. Hukuku yaratan devlettir ve toplumdaki çıkar çelişkilerinin sentezini devlet gerçekleştirecektir. Kişinin devlet karşısında bir varlığı ve talep hakkı yoktur. Formül, «Tutti nello Stato, niente fouri dello Stato - Herşey devlet içinde, devlet dışında hiçbir şey»dir. (Bk. **Chimienti**. Diritto Constituzionale fascista, Torino, 671).

tünlüğü», «temsil» v.s. gibi bütün müeseselerini reddetmiştir[18]. Demokratik biçimselliği sağlayan bu sistemlerin, günümüzün, gizli faşist düzenlerinde teorik olarak varolsalar bile, fiilen işletilmediklerini, yasalardaki biçimlenişi nasıl olursa olsun, işleyişinin burjuva demokratik sistemini uygulayan ülkelerden farklı olduğunu görmekteyiz. Geri bırakılmış ülkelerde, burjuvazi, demokratik sistemi biçimsel anlamda kabul eden ve uygulayan devlet sistemini dahi kendi güvenliği için tehlikeli görmekte ve güvensizliği arttıkça demokratik biçimselliğe dahi karşı çıkmaktadır. Açık faşist sistemlerde, örneğin İtalyan deneyinde, demokratik biçimler tümden yok edilmektedir.

Faşizmin demokratik biçimleri tümden yoketmesi veya işletmemesi, faşizmin burjuva demokratik devletinde egemen olan burjuvazinin sınıfsal egemenliğine de karşı olduğu şeklinde anlaşılmamalıdır. Gerçekten, faşist devletlerle, sosyal haklar sentezini uygulayan burjuva demokratik düzenler arasında, egemen olan sınıflar açısından bir farklılaşma mevcut değildir. Faşizm, burjuvazinin egemenliğine değil, onun siyasi sistemine karşıdır. Bu karşıtlık da, doğrudan doğruya, burjuvaziye daha güçlü bir güvenlik sağlamak amacıyla açıklanabilir. Soruna bu açıdan bakıldığında, sosyal demokrasilerle faşist sistemler arasındaki farkın, egemen sınıfların farklılığından değil, bu egemenliğin kullanılış şeklinden doğduğu ortaya çıkar. Diğer bir deyişle, faşizm kapitalizmi, burjuvazinin egemenliğini değil, sadece siyasi sistemini inkar etmektedir.

■ *Alman Faşizminin Perde Arkası*

İki dünya savaşı arasında Avrupa'yı saran faşist saldırganlığın diğer bir önde gelen sistemi de Almanya'da kurulan «nasyonal sosyalist» sistemdir. Siyasal biçimi yönün-

(18) Bk. **Özek**, 115 - 117.

den bütün farklılığına rağmen nasyonal sosyalizm, gerek kendisini yaratan etkenler, gerek kendisini destekleyen güçler, gerek yönelişleri açısından İtalyan faşizminden farklı değildir.

I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya'da yenilginin öfkesini duyan bir halk yığını Versailles anlaşmasının imzalanmasıyla daha da huzursuzlaşırken, ekonomik buhranlar birbirini izlemiş, düzenli bir siyasi yapı kurulamamıştır. Ekonomik çöküntü, işsizlik, işçi hareketlerini ve sol güçleri geliştirirken, yenilginin onur kırıcılığının yarattığı şovenizm ve işçi hareketlerinin gelişmesinden doğan tedirginlik sağcı tepkiyi yaratmıştır. Savaş yenilgisinin ve parçalanmanın en büyük acısını duyan ordu da, genellikle, sağcı hareket yanında yer almıştır. Bir yandan 30 ekim 1918 Kiel sosyalist ayaklanması olur, Liebknecht'in sosyalist «Spartakistler Birliği» Rusya'daki gibi «Sovyet Cumhuriyeti» kurulmasına yönelirken, diğer yandan Luttwitz 1920 yılının mart ayında «sağcı darbe» teşebbüsüne girişebilmiştir. Sosyalist hareket, sosyal demokratların ihanetiyle başarısızlığa uğrarken, sağcı darbeler ordunun desteğini görmüş ve ancak işçi sınıfının genel grevi sağcı darbenin başarısızlığına yolaçmıştır. Savaş sonrası, genel çizgisi ile, sol güçlerin gelişimine paralel bir sağcı örgütlenme ve saldırganlık ortaya çıkartmıştır. Sık sık gerçekleşen grevler ve işçi ayaklanmaları, gittikçe sağın toparlanmasına ve küçük burjuvazinin yeni bir kurtarıcı aramasına yolaçmış ve kurtarıcı olarak aslen Avusturyalı bir serseri olan Hitler, tarih sahnesinde boy göstermiştir. Hitler politikaya, Anton Drexler'in kurduğu «Alman İşçi Partisi» isimli bir partide başlamış, belirli bir süre içinde liderliği elde ederek, adı «Alman Nasyonal Sosyalist Partisi» olarak değiştirilmiş bulunan örgütün «Führer»i ünvanını almıştır. Hitler, başarısız bir kaç darbe ve seçim denemesinden sonra, politik oyunlar sonucu, diğer sağcı partilerin de desteğini

alarak 1932 yılı temmuz ayında başbakanlığa gelmiştir. Cumhurbaşkanı Hindenburg'un ölümü ve Parlamentonun yetkilerini «Führer»e devretmesi sonucu, Hitler Almanya'da kesin diktatörlüğünü kurabilmiş ve ırkçı Alman Faşizmini gerçekleştirmiştir.

Alman faşizmizinin serüveni, saldırganlığı, işçi sınıfı düşmanlığı bugün herkesçe bilinen bir gerçektir. Temellerini Mein Kampf'da bulan Alman Faşizminin politik görüşleri ve işleyişi ile İtalyan Faşizminin görüşleri arasında da büyük bir parallellik vardır. Bu açıdan bu konular üzerinde yeniden durmak gereksizdir. Üzerinde durulması gereken konu, bizce, sosyalist güçlerin bunca gelişmişliğine, zaman zaman iktidara yaklaşmasına rağmen Hitler faşizmi nasıl iktidara gelebilmek olanaklarını bulmuştur?

Hitler'in, bütün sol güçlere rağmen iktidara gelebilmesinde, elbetteki, yenilmişliğe, siyasal huzursuzluğa tepki gösteren küçük burjuvazinin, Hitler tarafından halka vaadedilen «büyük, güçlü Almanya» masallarının, şovenist hislerin, Nazilerin atak ve saldırgan politikalarının v.s. etkisi büyüktür. Fakat bu unsurlar, gerçek nedenlerin sadece birer aracı, birer görüntüsü olmaktan öteye gidememektedir. Alman faşizminin iktidarını sağlayan esas etkenler, «Alman finans kapitali» ve «sosyal demokratların ihaneti» dir.

Alman kapitalizmi, Hitler faşizmini, yaratan, destekleyen ve iktidarını yaşatan bir unsur olarak görülmektedir[19]. Orduyla da ilişkileri yakın olan Hitler, sol akımlar

---

(19) Alman Faşizmiyle sermaye arasındaki ilişkiler yönünden genel olarak bk. **Özgüden, D., Faşizm,** İstanbul 1966, 77 - 93 - **Behrend,** H., Milliyetçi Sosyalizm (çev. B. Arpad), İstanbul 1965 - **Gueria, D.,** Fascismo e grand capitale, Torino 1956,31 v.s. -**Klein, F.,** Comment la grande bourgoisie allemande a préparé la dictature fasciste, in Recherches Internationales à la lumière du marxisme, 1958 no. 1, s. 107 v.s. - **Miliband, R.** The State in Capitalist Society, Londra 1969, s. 89,95.

ve işçi hareketleri geliştiği ölçüde, sermayeye güven verebilmiş ve kendi yanına çekmiştir. Hitler'in işadamlarıyla ilgisini kuran Wather Funk'tur. Kömür Kralı Kirdorf, çelik tröstünün başkanı Fritz Thyessen ve Voegler, Kimya tröstünün önde gelenlerinden Georg Schnitzler, potas endüstri grubundan August Rostberg ve August Diehn, deniz işletmelerinden Cuno, Banker Kurt von Schröder, Hitler'i destekleyen sermaye temsilcilerinden bazılarıdır. Kapitalizm, bir yandan Hitler'i, sol gelişime karşı bir güvenlik kaynağı olarak görürken, diğer yandan savaş yenilgisinin kendilerine verdiği ekonomik çıkarların Hitler'in emperyalist - saldırgan politikası yoluyla giderilmesini de hesaplamışlardır. Bu nedenle, Hitler, saldırganlık çetelerini sermayenin desteğiyle geliştirip güçlendirirken, iktidara geldikten sonra sermayenin desteğini daha geniş bir biçimde elde edebilmiştir[20]. Gerçekte, Hitler rejimi, Alman tröstlerinin bir kuklası olmaktan öteye gidememiştir. «Çok dar bir alana sıkıştırılmış bulunuyoruz. Öteki devletler gibi biz de sömürge istiyoruz. Almanya güneşteki yerini almalıdır» denilir ve «Alman Bayrağının Okyanuslarda dalgalanacağı» ileri sürülürken, gerçekte, büyük kömür, çelik ve diğer ağır endüstri tröstlerinin yönelişlerinin parolaları dile getirilmiştir. Alman Faşizmi döneminde, hükümetin ekonomik danışmanlar kurulunda Vögler, Reusch, Thyssen, Krupp, von Bohlen, Bosch, K. F. Siemens, Frowein, Cuno gibi banker ve tröst krallarının bulunması ba-

(20) Faşizm iktidara gelmeden önce, Alman sermayesi, işçi sınıfı iktidarını önleyecek her çareye başvurmuş, bu amaçla kurulan her örgüte yardım etmiştir. Daha 1919 yılında, Stinnes, Krupp ve Voegler, Alman Halk hareketini boğmağa yönelen, «Bolşevizm Düşmanları Birliği»ne 500 milyon marklık ödenek ayırmışlardır. 1931 yılında Kirdorf'un başkanlık ettiği »Kömür İşverenler Sendikası» üye işletmelerce satılan her ton kömür başına yarım mark'ı Nazi Partisine ayırma kararı vermiştir. NSDAP'nin «Voelkischer Beobachter» gazetesini finanse eden Stinnesdi.

sit bir raslantı değildir. Devletin daha birçok makamlarına büyük sermayenin temsilcileri yerleşmiştir[21]. Almanya'nın savaşçı, emperyalist politikası gelişip faşizm, işçi sınıfını ezen, her türlü demokratik hak ve eylemini yasaklayan bir nitelik aldıkça da, sermayenin naziliğe olan güveni ve desteği artmıştır[22]. Sermaye Alman faşizmine yardımının karşılığını, sadece 1933 - 1936 yılları arasında net kârını %433 oranında artırarak almıştır. Faşizmin, işçi hareketlerini engelleyerek sağladığı kârın oranı 1934 - 1940 arasında %46'dır. Savaş süresince, çalıştırılan esirlerin sermayeye sağladıkları hesaplanamayacak kadar büyüktür[23].

Alman Faşizminin, bütün güçlü işçi hareketlerini silerek iktidara gelişinde, sosyal demokratların ve diğer liberal güçlerin tutuculuğunu, ihanetini de hesaba katmak gerekir. Daha, 1918 Kiel olaylarıyla ve Spartakist Birliği'nin devrimci eylemiyle, Almanya sosyalizmin kapısına gelmiş bulunuyordu. Bu hareketlerin başarısızlığının suçu, doğrudan doğruya sosyal demokratlara ve onların lideri Ebert'e aittir. Salt ihtilali dejenere etmek için başbakan olan Ebert, General Groener aracılığıyla orduyla anlaşmış, «emek ve sermayenin işbirliği» sloganı ardında, «kurucu meclis» kurulması ardında İşçi ve Asker Konseyi'ni kandırmış ve «Burjuva sistemini yerleştirecek Kurucu Meclis yoluyla ihtilalin sonunu getirmiştir.» Ebert'i ihtilalci güçlerin elinden ordu kurtarırken, Spartakistler geçici bir süre için Berlin'e hakim olmuşlar ve fakat sosyal demokrat Noske'nin önderliğindeki ordu, devrimcilere saldırıya girişmiş, birçok devrimciyi ve bu arada hareketin önderlerinden Liebknecht ve Rosa Luxemburg'u da öldürmüştür. Sosyal demokratların tarihsel ihanetlerinin bu örneği de, tarihsel

(21) Örnekler için bk. **Özgüden, D.**, 85 v.s.
(22) Alman faşizmi döneminde işçilerin olumsuz ekonomik durumu için bk. **Guerin, D.**, 196.
(23) **Miliband**, 89, v.s.

«proleter sosyalizmin egemen olması» korkusuna dayanmaktadır. Sosyal demokratlar ve diğer liberal güçler, Almanya'nın krizli ve faşizme kayan yıllarında da, aynı tutuculuğu göstermişler, faşizme kesin darbeyi vuracak fırsatlardan, salt proleter sosyalistlere olan düşmanlıkları nedeniyle, yararlanamamışlar, işçi hareketlerini desteklemeyip, aksine onları bölmüşlerdir. Yaklaşan faşist tehlikeye karşı proleter sosyalistlerin demokratik güçlere bir «cephe» içinde birleşme çağrılarını ise genellikle hiçe sayarak, Alman Faşizmine yardımcı olmuşlardır. 1929 yılında Almanya yirmi yıldan az bir sürede üçüncü büyük krizini yaşarken, Komünist Partisi oyları da %40 oranında artıyordu. Bu artış, sosyal demokratların, komünistleri yalnız bırakmasına ve ona karşı «cephe» arayışlarına yolaçıyordu. Sosyal demokratlar, «sosyal faşizmin» örneğini verirken, faşizme yolaçan tutumlarını da gerçekleştirmiş oluyorlardı. Sosyal Demokratların bu tutumu, özellikle, 1931 - 1933 yılları arasında daha belirgin bir nitelik almıştır. 1930 yılında, proleter sosyalistlere karşı çıkan, Mueller'in sosyal demokrat hükümetidir. Sosyal Demokratlar yarı militer örgütleri «Reichsbanner» aracılığıyla, polisi ve Prusya hükümetini denetimleri altında tutarken, amaç faşist darbeleri bu örgütün silahlı 80.000 üyesiyle önlemektir de. Fakat, bu güç, belirtilen amaç dışında işçi hareketlerine karşı da kullanılmış ve hiç değilse faşistlerin proletaryaya olan saldırganlıklarında önleyici bir rolden alıkonulmuştur. 1931 yılında, komünistlerin sosyal demokratlara «Birleşik Cephe» önerileri reddedilmiştir. Buna karşılık, sosyal demokratlar, liberal burjuvalarla, «Demir Cephe»yi kurarken, bu cephe sadece faşizme değil proleter sosyalistlere de karşı kurulmuştur. Reformist bir politika izleyen sosyal demokrat - liberal burjuva birliği, siyasal krizler karşısında kesin bir tavır takınamamış, kaypak, zikzakcı bir tutumla, faşizmi yaratacak toplumsal etkenlerin daha da keskin-

leşmesini sağlamıştır. Sosyal demokratlar, bir açıdan, faşistleri, komünistlere karşı bir tehdit aracı olarak kullanmışlar, gelişimlerine göz yummuşlardır. Brunning, hemen hemen, faşistlere karşı kesin ve sert bir tutumun komünistlerin işine geleceğini ve bunun için bu tür bir tutuma başvurulmayacağını itiraf etmiştir. Belirtilen örnekleri, sayısız bir biçimde genişletmek olanakları vardır. Artan bütün örneklemeler, bize, Hitler rejiminin gerçekleşmesinde, Alman Sosyal Demokratlarının ve liberal güçlerinin de, en az Alman büyük sermayesi kadar, suçlu olduğunu kanıtlayacaktır her zaman için.

■ *Faşizme Karşı Savaş Ve Sosyal Demokratların İhaneti*

Çağımızda var olan faşizm tehlikesi, ancak, tüm dünyada emperyalizmin yeniliğisiyle sona erebilecektir. Nasıl, faşist siyasal biçimle, emperyalist sömürü arasında şaşmaz bir ilişki varsa, emperyalizme karşı mücadele ile, faşizme karşı savaş arasında da kopmaz bir ilgi bulunmaktadır. Bu nedenledir ki, emperyalizme karşı en bilinçli, en bilimsel en cesur kavgayı veren proleter sosyalistler, faşizme karşı da, aynı nitelikler içinde savaş açmıştır, açmaktadır ve açmak mecburiyetindedir. Nitekim, Avrupa'da İtalyan faşizminin boy göstermesiyle ortaya çıkan faşizm dalgasını en bilimsel biçimde yorumlayan, değerlendiren, karşı çıkan ve karşı çıkış noktalarını saptayanlar yine, proleter sosyalistler olmuştur.

Komünist Enternasyonal'in VI. Kurultayı'nda dünya proletaryası, faşizm tehlikesine karşı uyarılmış ve savaşa çağırılmıştı. Fakat faşizmle savaş konusunda en temelli tezler 2 Ağustos 1935 tarihinde Brüksel'de toplanan VII. Kurultay'da ileri sürülmüş, sistemleştirilmiştir. Özellikle.

Dimitrov, Thorez, Togliatti toplantıda faşizme karşı savaş konusunda kabul edilen tezlerin etkin güçleri olmuşlardır[24].

Enternasyonal'in kabul ettiği bir gerçek vardır ki, faşizm dünya halklarının düşmanıdır ve faşizmle savaşmak proletarya için tarihsel bir görevdir. Proletarya, bu tarihsel görevini gerçekleştirmek açısından, önce kendi arasında birliğini pekiştirmek ve sonra faşizme karşı savaşması gereken sınıf ve tabakalarla güçbirliği yapmak, özellikle küçük burjuvazi ve köylülerle ittifaklar yaratmak durumundadır. Bu ittifakların belirli koşulları ve gerekleri vardır. Fakat faşizme karşı başarı, bu ittifakların sağlanmasıyla yaratılacak «Halk Cepheleri»nin gerçekleşmesine bağlıdır. VII. Kurultay, özellikle, Dimitrov'un tezlerinden ilham alan bazı sonuçlara varmıştır. Varılan bu sonuçların gerçekliği, gerek o dönemde Avrupa'da beliren faşist sistemler ve bunlara karşı savaş konusunda, gerek çağımızda geri bırakılmış ülkelerde emperyaizme karşı yürütülen savaşın gelişiminde apaçık ortaya çıkmıştır.

Faşizmin, klasik biçimi içinde yerleştiği ülkelerde, özellikle düzenin bir devrime gebe olduğu dönemlerde gerçekleşmesi bir raslantı değildir. Kapitalizmin 1. Dünya Savaşı'ndan sonra karşılaştığı genel kriz, batı ülkelerinde bir yandan devrimin koşullarını hazırlarken, diğer yandan «faşizm heyulasını» yaratmıştır. Devrimci gelişimle beraber liberal siyasal sistemden vazgeçmeye yönelen kapitalizmin faşizmi getirmesi «önlenemez bir sonuç» olarak görülmemelidir[25], savaş sonrasında, devrimci eylem, ani patlamalar şeklinde belirmiştir. Bu açıdan proletaryanın kapitalizmin faşizmi getirmesinden önce davranması ve devrimi

(24) **Dimitrov**, The Fascist Offensive and The Tasks of The Communist International in the Struggle of Working Class Against Fascism, in Selected Works I, Sofia 1967, 561 v.s.

(25) **Dimitrov**, 570 v.s.

gerçekleştirmesi olanakları mevcuttu. Fakat, proletaryanın, Sosyal Demokratların çökertici politikası nedeniyle bölündüğü bir gerçektir. Sosyal Demokratlar proletarya'nın devrimci gücünü böldükleri gibi, «uzanılsa alınacak» durumda bulunan devrimi de engellemişlerdir. Burjuvazi ile sınıfsal bir uyuşuma giren ve bu şekilde burjuvazinin kuyruğunda onun yönelişlerine hizmet eden sosyal demokratlar, proletaryanın devrimci eyleminin sonuçlanmamasında en büyük engel olarak belirmişlerdir. İşçi sınıfı hükümetini burjuva demokratik düzeni içinde düşünen, burjuvaziyle bloklaşmayı «birleşik cephe» hareketi sanan sosyal demokratlar, bu şekilde burjuvazinin sınıfsal düzenini sürdürücü bir fonksiyon görmüşlerdir. Proletarya bölünmeyip, Bauer, Adler, Renner, Ebert, Scheidemann gibi sosyal demokratların peşinde gitmeyerek leninist tezler etrafında birleşseydi, faşizmin doğmadan yokedilmesi mümkün olabilecekti. Sosyal Demokratların, «antifaşist cephe» yerine, burjuvaziyle birleşerek «antimarksist» cephelere kayması, hem faşizme yolaçmış ve hem de sosyal demokratların proletaryaya ihanetlerini belgelemiştir. Sosyal Demokratların bu tutumu, faşizmin geniş ölçüde köylü yığınlarını kendi saflarına çekmesi ve proletaryanın da sosyalistlerden koparak sosyal demokratların peşinde gitmesi, faşizmin başarısının başlıca nedenlerinden biri olarak belirmektedir. Faşizmin yerleştiği ülkelerde, özellikle, proleter partilerinin yığınları uyandıracak ve faşizme karşı güçlü bir kavgaya itecek bir güçte olamayışı da, Sosyal Demokratların ihanetlerinin engellenebilmesi olanaklarını yoketmiştir.

Faşizmin Avrupa'da yerleşme döneminde gerçekleşen somut olaylar ve davranışlar, Sosyal Demokratların «ihanet» olarak adlandırılan tutumunu açıkça ortaya çıkartmaktadır. Bu konuda, İtalya'dan, İspanya'dan, Fransa'dan, Almanya'dan, Avusturya'dan örnekler vermek mümkündür.

■ *Devrimin Eşiğinden Dönen İtalya*

1919 - 1920 yılları, proletaryanın ve sosyalist güçlerin en etkin ve devrime yakın oldukları dönemdir. 1920 İtalyan seçimlerinde Sosyalist Partisi 2500 komün idaresini ele geçirmiştir. 1914 seçimleri sonucunda ise, sosyalistler sadece 300 komün idaresini ele geçirebilmişlerdi. Sendikaların Sosyalist Partisine bağlı «Confederazione Generale del Lavoro - CGL» içinde birleşmeleri sağlanmış, 10 milyon işçinin 4 milyonunun bu sendika içinde yeralması gerçekleşmiştir(26). Belirtilenler, sosyalistlerin o dönemdeki güçlerini göstermek açısından ufak örneklerdir. Fakat bu gücün gösterilmesi yönünden en önemli belirti, 1919 grevleri, toprak işgalleri, fabrikalarda gerçekleştirilen işçi yönetimleridir. Bütün bu işçi eylemleri, özellikle, Gramsci'nin «Ordine Nuovo» hareketine bağlı olarak gelişmektedir. Bu hareket, Sosyalist Partisi içinde yeralan genç sosyalistlere dayanmaktadır. Gerçek ve leninist bir çizgide gelişen bu devrimci hareket, Sosyalist Partisi'nin tutucu yöneticilerini kuşkulandırmıştır. Bu nedenledir ki, Başbakan Giolitti'nin önerilerini kabul eden Sosyalist Partisi, toprakların ve fabrikaların boşaltılması kararına varmıştır(27). Sosyalist Partisi'nin bu tutumu, İtalya'da gerçekleşebilecek bir devrime ihanetten başka bir anlama gelmemektedir. Faşist Valsecchi dahi, o günlerden söz ederken, sosyalistlerin iktidarı alabilmeleri için ellerini uzatmalarını yeterli görmektedir. İtalyan sosyalistlerinin devrime bu denli ihanetlerinin sonuçları ne olmuştur?

(26) Sosyalist Partisinin bu dönemindeki gücüyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. **Slobodskoi**, Naissance et développment du fascisme italien, in Recherches Internationales I, Mayıs 1958, 10 - **Alatri**, La crisi della classe dirigente e le lotte sociale del primo dopoguerra, in Fascismo e Antifascismo, I, Milano 1962, 70.

(27) Toplanan Sosyalist Partisi Kongresi'nde 409.569 oya karşılık 591.241 oy ile fabrika ve toprakların terkedilmesine karar verilmiştir.

a) Boşa giden, devrimle sonuçlanmayan işçi hareketleri kapitalizmi ürkütmüş ve onun liberal sistemden vazgeçerek, faşizmi tercih eden ve bu nedenle de onu destekleyen bir çizgiye gelmesine yolaçmıştır. Nitekim, Mussolini bu ürküntüyü yerinde değerlendirerek, artık sözde kalan «büyük sermayeye karşı savaş» sloganından dahi vazgeçmiştir[28]. Sosyalistlerin tutuculuğu, işçi sınıfı iktidarı kurulabilmesi açısından tarihsel bir fırsatın kaçırılması anlamına gelirken, faşizmden önce davranarak onun darbesini engellemek olanağını da ortadan kaldırmıştır.

b) Sosyalist Partisi'nin kesin ve sonuca doğru bir davranıştan kaçması faşist iktidarı hazırlayıcı, sosyalistlere olan güveni sarsıcı ve işçilerin parçalanmasına ve yer yer faşizme kayışına yol açıcı bir etken olmuştur. Sosyalistlerin, işçi sınıfı hareketinde küçük burjuvazi ile ilişki kuramayıp sorunları ona anlatamaması, bu sınıfın da işçi eylemlerini bir huzursuzluk, kanunsuzluk kaynağı olarak görmesine ve büsbütün faşizme doğru itelenmesine yolaçmıştır[29]. Nitekim Mussolini, küçük burjuvazinin önyargılarını, sosyalistlerden daha iyi ve gerçekçi bir biçimde değerlendirmiş, işçi hareketlerini «anarşiyle» suçlarken, bu hareketlerden huzursuzlaşan yığınlara disiplin ve «düzen» vaadetmiştir[30].

c) Proletaryanın devrimci gelişiminin sosyalist liderlerce baltalanması Sosyalist Partisi'nin bölünmesine, faşizme karşı en birleşik olunması gereken dönemde parçalanmaya yolaçmıştır. Gerçekte sosyalist tek politik örgüt olan

(28) **Foa,** Le strutture economiche e la politica economica del regime fascista in Fascismo e antifascismo, I, Milano 1962, 270.

(29) **Togliatti,** Il Partito comunista e il nuovo Stato, in Fascismo e antifascismo II, Milano 1962, 638.

(30) **Bo, Ç.,** L'Ideologia del regime, in Fascismo e antifascismo, I, Milano 1962, 300. Nitekim 1921 yılında faşist partisi üyesi olan 151.644 kişi üzerinde yapılan inceleme faşist partisinin küçük burjuva partisi olduğunu göstermiştir.

Sosyalist Partisi, kökeninde enellektüel burjuva partisidir ve yöneticiler oportünist bir tutum içinde proleter sosyalist bilincinden yoksundurlar. Parti yöneticileri radikal entellektüellerden ve burjuva liberallerden oluşmaktadır[31]. Bu nedenlerdir ki, Sosyalist Partisi, hiçbir zaman için marksist - leninist çizgide gerçek bir sosyalist partisi olamamış, sosyal demokrat burjuva düzenine yatkın bir niteliği benimsemiştir. Sosyalist Partisi'ne hakim pasifizm ve oportunizm, aynen sendikalarda da kendisini göstermiştir. 1919 - 1920 işçi eylemleri, partinin değil, parti içinde bağımsız davranan gerçek sosyalistlerin ürünüdür ve fakat tutucu sosyalistler tarafından baltalanmıştır. Nitekim 1920 nisanında denenen ve başarısızlıkla sonuçlanan genel greve katılan işçiler, sendikalardan ve partiden atılmışlardır. Sosyalist Partisi'nin, 1920 eyleminin siyasi iktidara yönelik bir sınıf hareketi olduğunu görmeyerek, patronlarla toplu sözleşme yaparak anlaşması, hareketin anlamını kavrayamadığını ve sınıf çatışmalarına karşı olduğunu göstermektedir. Sosyalist Partisi'nin bu tutumu parti içinde zaten var olan «massimilistler»[32]«reformistler»[33] bölünmesine «Ordine Nuovo» grubunun eklenmesi sonucunu doğurdu. Gramsci, Togliatti, Tasca ve Terracini gibi marksistlerin liderliğindeki bu grup, Bordiga, Bombacci grupları ile

(31) Örneğin 1920 genel seçimlerinde seçilen 152 Sosyalist Parti parlamenterinin 77'si serbest meslek sahibi ve entellektüel, 48'i de sendika yöneticisiydi. Halbuki Parti üyelerinin, aynı yılda %63'ü işçiydi. **B. Slobodskoi, 13 - Quaglino,** Chi soni i deputati socialisti della XXV. legislatura, Torino 1920, 142.

(32) Massimilisti diye adlandırılan grup, köklü bir değişimi zorunlu görmekle beraber «ihtilale» karşıdır ve örneğin teşekkül ettirilecek bir «Kurucu Meclisin» devrimci yeni bir düzen yaratabileceği kanısındadır.

(33) Reformistler, temelde burjuva demokratik sistemini benimsemekte, bu düzen içindeki değişimlerle yetinmekte, işçi sınıfı iktidarını, devrimi engellenmesi zorunlu bir felaket olarak görmektedirler. Genellikle, sosyalist olmayan güçlerle bloklaşmadan yana olan reformistler, Bologna Kongresi'nde 1919 eylülünde azınlıkta

birleşmiş ve 21 Ocak 1922 tarihli Livorno Kongresi'nde, Sosyalist Partisinden koparak «Komünist Partisi»ni kurmuşlardır. Bölünme, özellikle faşizme karşı tutum konusunda belirmiştir.

Gramsci ve grubu, devrimi gerçekleştirecek, emekçilerin devrimci eylemine öncülük edecek, marksist - leninist bir sosyalist partisinin kurulması inancındaydılar. Onlara göre, mücadelenin amacı, burjuva düzeni içinde bazı reformist davranışlar değildi, sorun politik iktidar sorunuydu. Gramsci ve Togliatti'ye göre, İtalyan işçi sınıfı bir seçim zorunluluğuyla karşı karşıyaydı. Nitekim Torino sosyalistleri adına Sosyalist Partisi'ne sunulan bir raporda, Gramsci şunları belirtiyordu:

«İtalyadaki sınıf mücadelesinin günümüzdeki durumu geçmişteki durumla aynıdır. Politik iktidarı kazanmak ve bu şekilde proleter devrimi yoluyla yeni bir üretim düzenini kurmak, yada kapitalist sınıfın veya idareci sınıfın korkunç reaksiyonuna katlanmak. Hiçbir zorbalık, endüstri ve tarım proletaryasını boyunduruğa almaktan vazgeçmiyecektir. İşçi sınıfının politik savaşının örgütlerini (sosyalist partisini) hainice parçalamak ve ekonomik direnme örgütlerini (sendikaları ve kooperatifleri) burjuva devletinin çarkları içinde dağıtmak yollarını arayacaktır»[34]

Aynı tarihte yayınladığı bir yazıda Togliatti de, devrimi gerçekleştirme veya faşizmin boyunduruğuna düşme konusunda bir seçime çağırıyordu Sosyalist Partisi'ni:

---

kalmalarına rağmen, Turati, Treves, Modigliani gibi önderlerinin, kendileriyle aynı nitelikteki sendikacılarla yaptığı anlaşma nedeniyle, yine de, etkin olabildiler. Reformistlerin ileri gelenlerinden Salvatorelli, Camera del Lavoroda yaptığı bir konuşmada, işgal hareketlerinden bahsederken, «biz ihtilalle işçi sınıfı iktidarının kurulmasının ve bu konudaki teşebbüslerin karşısındayız. Aksine bu tür davranışlara fren olmak kararındayız» demekten çekinmemiştir.

(34) Bk. Ordine Nuovo, 8 mayıs 1920 tarihli sayı.

«Torino grevi bir hususu ortaya koymuştur: Proletaryanın en gelişmiş kısımları, üstü örtülemeyecek bir soruna bütün olgunluğu ile erişmiştir: İktidar sorunu. Bu erişilen nokta, artık uyutulamaz, bir geriye dönüş ile dağıtılamaz. Ya bütün iktidarlar kazanılacak, yada kavga içinde herşey kaybedilecektir. Bizim düşmanlarımız (artık düşman kelimesi sınıf ilişkilerini ele alırken sınıfların biçimleniş şekline uygun bir kelimedir) bunu tüm olarak anlamışlardır. Düşmanlarımız peşin bir hükümle hareket etmiyorlar, herşey ama herşey üzerine oynuyorlar. Ve insanların yaşantısını, dökülecek kanı, işkenceleri, ruhların kaybını düşünmeyen onlar, her ne bahasına olursa olsun, ellerindeki iktidarı kaçırmak istemiyorlar»[35].

Proleter sosyalistlere göre, İtalyan proletaryasının devrime yönelik bir seçimiyle ancak karşı devrimci, faşist bir gelişim önlenebilecekti. Livorno Kongresi'nde,(Sosyalist Partisi'inin seçimi ise, devrimden yana olmadı. İhtilalciliği reddeden Massimilistler ve Reformistler, biçimsel değişim ve reformları yeterli gördüler. Devrimciler fatalizmle suçlanmış, devrim geri bırakılmıştır[36]. Varılan bu sonuç, İtalya'da işçi sınıfı iktidarının tepilmesi ve faşizmin davet edilmesi sonucunu doğurmuştur[37]. Bu kesin ayrılık,

(35) Bk. Falce e Martello, 8 mayıs 1920 tarihli sayı.

(36) Sosyalist Partisine egemen olan reformistler, bu arada Turati, Prambolini, Treves, işçi sınıfı iktidarını gereksiz görmektedirler. Treves, İtalya'nın gelişimini burjuvazinin gelişimine bağlamış ve emekçilerin ellerini iktidardan çekmelerini istemiştir. Bu gerici sosyalistleri Gramsci, «1919 yılının dramını yaratan, parti ile yığınlar arasındaki kopuşun nedeni olan» kişiler olarak adlandırmıştır (**Alatri, 77**). Sosyalist Partisine egemen olan Turati ve çevresinin gerçek gerici niteliğini, Lenin daha 1905 yıllarında saptamıştır. Turati'yi, İtalya'nın Millerandı olarak, nitelendirmiş ve kendisini Bernstein'e benzetmiştir. Lenin, 1911 yılında Gorki'ye yazdığı bir mektupta da, «Gerçektir ki, İtalyada Schippel, Bernstein tipi oportunistler vardır ve fakat marksist yoktur» demektedir (**Slobodskoi, 12**).

(37) Sosyalist Partisindeki bölünme döneminde, Massimilist-

Gramsci ve arkadaşlarının Sosyalist Parti'den ayrılarak «Komünist Pastisi»ni kurmalarıyla sonuçlamıştır.

Faşizmin İtalya'da en kesin bir tehlike olarak belirdiği bir dönemde, proletaryanın birliğini sağlamak bir zorunluluk iken, sosyalist güçler arasındaki bölünme proletaryanın da bölünmesinden başka bir sonuç doğurmamıştır. Reformistler, gelişen proleter sosyalistlere karşı tedbirler almayı faşizme karşı direnmek ve birleşmekten daha önemli bulmuşlardır. Bu bölünme, Mussolini başbakan olduktan sonra, faşizmin müesseseleşmesine karşı direnç konusunda da etkisini göstermiştir. Mateotti Cinayeti üzerine, Mussolini'ye yüklenen bütün muhalefet, bu yüklenişinde başarıya ulaşamayıp, Mussolini yeniden güvenoyu alınca, bütün muhalefet Aventino'ya çekilmiş ve parlamentonun hukuk dışı olduğunu ilan etmiştir. Sosyalistlerin de dahil bulunduğu muhalefetin bu hareketi, bir hükümet buhranı yaratmak hayaline dayanmaktaydı[38]. Aventino pasifizmi-

ler partiyi bırakmadılar ve hatta Serrati'nin ağzıyla onlara hücum ederek, komünistleri «ihtilalcilik adına partiyi bölmekle» suçladılar. Komünistlerin, reformistlerin partiden atılmaları zorunluluğu konusundaki önerilerine karşı çıkan Massimilistler, bir yıl sonra Marcia su Roma olayı döneminde, reformistlerin reaksiyoner burjuvaziyle işbirliği yapmaları gerçeği karşısında onları partiden atmak zorunda kaldılar, 1924 yılı Ağustosunda ise, Serrati ve arkadaşları Sosyalist Parti'den ayrılarak, önceleri suçladıkları Komünist Partisi'ne katıldılar. Lenin Enternasyonal'in III. Kurultay'ında Livorno bölünmesinden söz ederken, «İtalya'da devrim, Rusya'da olduğu gibi gerçekleşmeyecektir. Ne biçimde olacaktır bu? Bunu ne siz ve ne de ben bilmiyoruz. Biz hiçbir zaman Serrati'nin Rus devriminin bir eşini gerçekleştireceğini ummadık. Bunu düşünmek bir aptallık olacaktı ve buna benzer bir aptalığa düşmeyecek kadar zekamız vardır. Fakat, Serrati, politikasının yanlışlığını ortaya koymuş oldu» şeklinde olayı değerlendirmiştir (**Alatri 76**).

(38) Muhalefetin parlamentodan Aventino'ya çekilmesini, Mussolini kendisi dahi, faşist iktidarı güçlendirebilmesi açısından kendisine en yardımcı olay olarak nitelendirmektedir. **Ludaig, E.**, Mussolini ile mülakat (çev. Haydar Rıfat İstanbul 1932, 84).

ne katılmayan tek muhalefet partisi Komünist Partisi'dir. Faşizme karşı aktif bir mücadeleyi yeğleyen Komünistler, 20 ekim 1924'de Aventino muhalefet blokuna ayrı bir muhalefet parlamentosu kurmayı önermiştir. Bu öneri, faşizme karşı «birleşik cephe» kurulması anlamına gelmektedir. Aventino muhalefetinin lideri Amendola'nın bu öneriye bir sorusu vardır: «Böyle bir cepheyi yönetecek güç ve kişi kimdir, topluluğu kim eyleme sokacaktır, siz mi?» Bu soruya Gramsci'nin cevabı kesindir: «Proletaryanın gerçek temsilcisi Komünist Partisi». Halbuki diğer sol partiler, liberallerle birleşerek, Komünistlerin «Birleşik Cephe» önerisine karşı çıkmışlar, böyle bir birleşmenin kendilerini eriteceğine inanarak, burjuvaziyle birleşip Komünistlere karşı bir birlik sağlamayı yeğlemişlerdir. Örneğin, o günlerin La Giustizia Gazetesi'nde şu satırları okumak mümkündür: «Biz yığın hareketi içine girmek istemiyoruz, çünkü böyle bir duruma girince Kerenski'de kalabileceğimize emin değiliz, Lenin'e kadar gideceğiz veya Lenin'i dahi geçeceğiz. Bunu ise biz istemiyoruz[39]. Nitekim, Komünist Partisi'nin önerisinden kuşkulanan Sosyalistler, 8 Kasım 1924 tarihinde liberallerle birleşerek, «L'Unione nazionale delle forze liberali e democratiche» isimli birliği kurmuşlardır. Birlik en azından faşistler kadar komünistlere de yöneliktir. Faşizmin sınıfsal yöneliş ve kökenini görmeyen bu sosyalist bozuntuları liberallerle birlikte kurdukları cephe içinde, faşist hükümetin iş başından çekilmesini istemekten ve sınıf kavgasına son verilmesini talep etmekten başka bir eylem de göstermiş değildir. Sosyalistler, faşizmin bir bütün olarak iş başına geldiğinin ve burjuvazinin çağın en aşağılık, en kan dökücü, en sömürücü zorba rejimini kurduğunun farkında değillerdir[40]. Adları sosyalist olan sosyal demokratların bu ihaneti, İtal-

(39) Bk.Özek, 62.

(40) Salvatorelli, Il delitto Matteotti e la crisi del 1924-26, in Fascismo e anti-fascismo, I, Milano 1962, 161.

ya'da devrimin gerçekleşmesini engellediği gibi, faşizmin de en amansız bir biçimde yerleşmesine yolaçmıştır. Aynı ihanet ve hataların Alman faşizmine de yol açtığına yukarıda değinmiştik. Sosyalistler, daha sonraları faşizme karşı direnme hareketi içinde de aynı kaypaklık, çekingenlik ve proletaryayı umursamazlık örneklerini tekrarlamışlardır.

■ *Fransa'da Halk Cephesi İktidarı*

İspanya'daki Halk Cephesi, faşizmin başkaldırısıyla ve içsavaşla karşı karşıyayken, Fransa'da da «Halk Cephesi» iktidardadır. Leon Blum'un yönetimindeki «Halk Cephesi» iktidarı, Fransa'da faşist güçlerin iktidarını engelleme başarısını göstermesine, büyük işçi hareketlerinin belirli sosyal haklar elde etmesini sağlamasına rağmen, bu iktidarın tutumu, iç ve dış politika yönünden işçi iktidarına karşıt bir tutumu da gerçekleştirmiştir. İspanya'da içsavaş çıktığında, Leon Blum, İngilizlerle beraber 1 ağustos 1936'da bu savaşa katılmama, tarafsız kalma ve cumhuriyetçileri desteklememe kararını almıştı. Aynı yıllarda, Thorez proletaryanın devriminden, kurulması gerekli işçi iktidarından söz ediyordu. Thorez'in gerçek sosyalistliği ve devrimciliği, Leon Blum'u işkillendirmişti. Emekçilerin fabrika işgalleri, genel grevler komünistlerin gittikçe güç kazandığını gösteriyordu. İspanya'da Cumhuriyetçilerin sağlayacağı bir başarının, Fransa'ya sıçramasından ve komünistleri büsbütün güçlendirmesinden çekinen «Halk Cephesi» İspanya'ya özel yardımları bile engellerken, İtalya ve Almanya'nın faşistlere yardımına hiç bir kesin tepki de göstermedi. Bu suskunluğu başta Leon Blum ve Kporaka gibi sosyalist liderler gerçekleştiriyordu[41]. Halk Cephesi döneminde, Fransa faşistleşmemişse, bu başarı Leon

(41) **Fauvet,** Von Thorez bis de Gaulle, Frankfurt 1953, 45

Blum'cuların tutumlarından çok, Komünist Partisi etrafında birleşen ve faşist davranışları her yerde ezen proletaryanın güçlülüğündendir. Yoksa Leon Blum, bütün Sosyal Demokratların ihanetini tekrarlamış ve proletaryanın gelişimini ve devrime yönelişini engellemek için çaba göstermiştir. Diğer bir deyişle, nasıl Almanya'da Sosyal Demokratlar, faşizmden çok komünistlere karşı kampanya gerçekleştirmişlerse, Fransa'da da aynı olgu olmuştur. Fakat, Alman emekçileri, Braun ve Severing hükümeti «Kızıl Cephe Savaşçıları Birliğini» yasaklarken direnç göstermezken, Fransız emekçileri, Halk Cephesi'nin kendi sınıfına karşıt tutumunu dirençsiz, başıboş bırakmamıştır. Bu nedenledir ki, Fransız sosyal demokratları, Avusturya'da olduğu gibi, Hüttenberg Paktı türünden «antimarksist» cephe anlaşmalarına olanak bırakmamışlardır.

■ *Partinin Öncülüğünde Proletaryanın Birliği*

Faşizmin mahiyet itibariyle önlenebilir olduğunu kabul edip, faşizmin gerçekleşmesinde özellikle Sosyal Demokratlarca bölünen proleter güçlerin bu nedenle dirençsizliğini etken olarak görünce, faşizme karşı mücadele çizgisini de bu noktadan başlayarak tesbit etmek gerekir. Nitekim Enternasyonal'in VII. Kurultay'ma verdiği raporda Dimitrov da, faşizme karşı «Halk Cephesi» yoluyla girişilecek bir mücadelenin ilk koşulu olarak, proletaryanın birliğinin sağlanmasını, proletaryanın savaşını hatasız bir biçimde yürütecek partinin oluşturulmasını ve pekiştirilmesini, ulusal ve uluslararası planda sendikaların devrimci birliğinin gerçekleştirilmesini göstermektedir. Faşizmin kendi kanunsuz zorbalık sistemi, işçi sınıfında da faşizme karşı silahlı mücadelenin zorunluluğunun kaçınılmaz olduğu bilincini yaratacaktır. Bu bilinçlenme faşizme karşı bir tepkiyi yaratacaktır. Böylece, işçi sınıfı sosyal demokrat-

lardan koparak savaşa girişmiş olacaktır. Ayrıca işçi sınıfının bu devrimci eylemi, sosyal demokratların bir kesimini de etkilemiş ve onların da cepheye katılmalarını sağlamış olacaktır. Bu konuda izlenecek yolu, Komünist Enternasyonal, daha VI. toplantısında saptamıştır. «*Yapılması zorunlu olan iş, başlanacak nokta, bütün dünyadaki her memlekette, her bölgede, her yörede, her fabrikada birleşik cepheyi kurmak işçi sınıfının eylem birliğini sağlamaktır. Ulusal ve uluslararası seviyede kurulacak işçi sınıfının eylem birliği sadece kendisini korumağa değil, faşizme karşı sınıf düşmanlarına karşı hücumuna yarayacak bir silah olacaktır da*».

II. ve III. Enternasyonalin destekçileri birleşip, ortak bir proleter eylem yaratsalardı, hem faşist saldırıyı kolaylıkla püskürtmüş, hem anarşist, katolik, örgütlenmemiş işçi gruplarının da desteğini elde etmiş olurdu. Böyle bir birleşik eylem, sömürge ve yarı sömürge durumundaki ülkelerin emekçilerini de yanında bulabilecekti. *Böyle bir birleşim faşizme, kapitalizmin saldırısına, savaş tehditlerine, sınıf düşmanlarına karşı proletaryanın eylem birliği gibi tek bir şart üzerinde anlaşmağa dayanmaktadır. Bu açıdan, emekçilerin faşizme karşı sınıfsal çıkarlarını savunusu, proletarya birliğinin ilk temel unsuru olmaktadır.* Kurulacak proletaryanın birleşik cephesi, günün sorunlarının sorumluluğunun sömürücü sınıflara ait olduğunu göstermeli, burjuva demokratik özgürlüklerine karşı girişilen faşist yönelişlere direnmeli, emperyalist bir savaşı engelleyecek, güçleştirecek bir çaba göstermelidir. Cephenin savaş alanındaki tutumu, değişen durumlara hemen uyacak, değişecek bir esnekliğe sahip bulunmalıdır. *Fakat en önemli sorun, sosyalistlerin, sosyal demokrat partiler, reformcu sendikalar ve emekçi örgütleriyle birleşerek, faşizme karşı «yığın eylemlerini» gerçekleştirmeleridir. Bunun için de mümkün olduğu kadar işçileri örgütlendirmek, par-*

ti dışı sınıfsal nitelikte organları yaratmak zorunludur. Etkin proletaryanın birleşik cephe organları, binlerce parti dışı sosyalisti de eğitebilecektir.

Faşizme karşı savaşacak proletaryanın bu kavgaya hazırlanırken bir «antifaşist halk cephesinin» de oluşturulması zorunludur. Proletaryanın savaştaki başarısı, onun köylüler ve küçük burjuvazi ile kuracağı cephenin güçlülüğüne bağlıdır. Değişik koşullar içinde uygulanacak, değişik yollarla gerçekleştirilecek «anti faşist halk cephesi»nin itici gücü proletaryanın devrimci eylemidir. Sosyal Demokratların bütün ihanetlerine rağmen, kendilerinin iş başında bulundukları ülkelerde dahi umutsuzluğa kapılmamak gerekir. Sosyal Demokratlar, proletaryanın öncülüğüne karşı çıksalar bile, emekçiler gerçek örgütlerini bulup, bilinçlendikçe, sosyal demokratların etkinliği silinecektir. Sendika birliğinin ulusal ve uluslararası planda gerçekleştirilmesi de, her tür yönetim biçiminde faşizme karşı etkin bir cephenin kurulması ve ona karşı savaşması yönünden önemli bir adım olacaktır.

Faşizme karşı kurulacak halk cepheleri, sadece küçük bir takım istekler için kurulmamaktadır. Gereğinde ve fırsat bulunduğunda, Halk Cepheleri iktidara da gelebilecektir. Bu hükümet, proletaryanın zaferinden sonra kurulacak bir hükümet olmayacaktır. Bu hükümet burjuvaziye karşı başarılmış bir devrimden sonra kurulan bir sovyet iktidarı olmayacaktır. Bu hükümet, faşizme ve gericiliğe karşı savaş veren Birleşik Cephe eyleminden doğan hükümettir. Böyle bir hükümetin kurulması açısından en uygun zaman, politik buhranların başgösterdiği zamandır. Burjuva yönetimi faşist yığın hareketleriyle başa çıkamayıp, siyasi yapı tümden felce uğradığı, halkın faşizme topluca başkaldırdığı dönem, sosyalistlerin birleşik cephe hükümeti kurulmasını istemeleri için tam uygun zamandır. Sosyalist Partisi'nin önderliğinde işçi sınıfı, bir Sovyet İk-

tidarı kurmağa gücü yetişmese dahi birleşik cephe hükümetleri kurabilir. Belirtilen politik buhranın hangi ülkede ve nasıl doğacağını önceden saptamak mümkün değildir. Fakat bu ihtimal her zaman için söz konusudur ve buna hazırlıklı olmak gerekir. Bu noktada, sağ ve sol sapmadan kaçınmak gerekir. Bütün Sosyal Demokratları karşı devrimci olarak kabul etmek ve güçbirliğini kesin olarak reddetmek nasıl «sol sapmaysa», salt parlamenter planda Sosyal Demokratlarla bloklar kurarak çalışmağı birleşik cephe hareketi sanıp, gerçek amaç «işçi hükümeti» yönelişini hiçe sayanlar da «sağ sapma» içindedirler. Sosyal Demokratlarla bloklaşma, burjuvazinin sınıfsal düzenini sürdürmek için onunla işbirliği yapmak, dolayısıyla «sağ sapmadır». Gerçek birleşik cephe hükümeti ise, bütün işçi sınıfı çıkarı için, devrimci proletaryanın öncüleri ile öteki antifaşist güçlerin güçbirliği yapmalarını sağlayan organizasyondur. Sosyalistler içinde «işçi hükümeti» konusunda da anlaşmazlık ortaya çıkmaktadır. «Sağ oportunistler» işçi sınıfı hükümetini burjuva demokrasisi çevresinde düşünürken, sol sapma içinde bulunanlar da, «birleşik cephe» ye tümden karşı çıkmakla hataya düşmektedirler. Birleşik Cephe'nin kurulmasında, örgütlenmesinde, toplayıcılıkta başlıca güç Sosyalist Partidir. Bu görevlerin gerçekleşmesi için Sosyalist Partinin, leninci tezler etrafında pekiştirilmesi, güçlenmesi, proletaryanın siyasal birliğinin sağlanması için savaşılması zorunludur.

■ *Halk Cephelerinin Amaçları*

Faşizme karşı halk cephesi önerisi proleter sosyalistlerden gelmiş, III. Enternasyonal'in değişik kurultaylarında üzerinde durulmuştur. Faşizme karşı savaşın proletaryanın tarihsel görevi olduğunu kabul eden proleter sosyalistler, faşizme karşı kurulacak halk cephelerinin amaçları

ve bu cepheler içinde sosyalistlerin tutumu konusunda ise değişik görüşleri ileri sürmektedirler. Proletarya enternasyonalizminin genel kuralları ışığında, kurulacak Halk Cephelerinin fonksiyonu nedir ve sosyalistlere ne gibi görevler düşmektedir?

Bir görüşe göre, faşizme karşı halk cepheleri, sadece «savunmayla» ilgili kuruluşlardır. Bu tür bir görüş, Halk Cephelerinin fonksiyonlarını ve bu cephe içinde proleter sosyalistlerin görevlerini sınırlamaktadır. Sosyalistler için tek amaç, «sovyet» türü bir işçi iktidarı kurmaktır. Bu açıdan, halk cepheleri'nin «kurucu» niteliği olamaz. Halk Cepheleri, enternasyonal işçi hareketinin çerçevesi dışındadır. İşçi iktidarı dolaysız kurulacaktır. Halk Cephesi içinde yeralan sosyalist olmayan unsurlar «işçi iktidarına» yönelmediklerine göre, Halk Cephelerinin proletaryanın diktatörlüğüne yönelmiş bir fonksiyonu olamaz. Halk Cepheleri tarihin belirli bir anında faşizm tehlikesine karşı, faşizmle kaynaşmamış sınıf ve tabakaların ortak bir savunma aracından başka bir anlam taşımamaktadır. Aksini ileri sürmek «revizyonist» bir görüştür. Bugün için, «halk cepheleri» yoluyla, sosyalizmin yeni bir yolunu önermek, tevili mümkün olmayan bir sapma teşkil etmektedir. «Halk cepheleri» önerisi ve uygulaması, faşizmin Avrupa'da açık ve klasik biçiminde yaygınlaştığı bir dönemin, geleneksel savunma aracı olmaktan öteye gitmemektedir[42].

Belirtilen görüş, ne «Halk Cepheleri» görüşünün öne sürüldüğü dönemde ve ne de çağımızın gizli veya açık faşist gelişimleri karşısında genellikle benimsenen bir nitelik taşımamaktadır. Halk Cephelerinin ve ulusal birliğin

---

(42) Bu görüş için bk. **Ferri, F, E** in atto un ripensamento del complesso della storia del partito Comunista?, in Critica Marxista, 1966 marzo - aprile. 199 - **Giolitti**. A., Il comunismo in Europa, Milano 1960, 12-13 - **Magri**, L., Il valore e il limite esperienze frontiste, Critica Marxista, luglio, agosto, 1965, 63.

kuruluşu nedeni ve ileri sürülen tezin mantığı, yukarıda belirtilen görüşün tam tersi bir biçimde belirmiştir. Demokratik düzenin faşizme karşı savunulması, demokrasiyle sosyalizm arasında görülen sıkı ilişki, demokratik özgürlüklerin korunup geliştirilmesi için girişilen mücadele, işçilerin iktidara yaklaşması aracı olarak görülemez ve fakat işçi sınıfına gerçek devrimini başarması yönünden bir kudret ve olanak sağlar. Demokratik hakların varlığı işçi sınıfının iktidara giden yolu üzerinde ona yardımcı bir araçtır. Artık Rus Ekim Devriminde olduğu gibi, demokratik burjuva devriminin sosyalist devrimin içinde oluşması beklenemez. Fakat «kesintisiz» bir biçimde gelişen devrimin «demokratik» ve «sosyalist» olacağı da gerçektir. Demokratik hakların sağlanması süresinde tekellerin doğuracağı ve burjuva demokrasisinin çözümleyemiyeceği yeni sorunlar, devrimci gelişimin sosyalizme varmasıyla çözümlenebilecektir. Bu açıdan «Halk Cepheleri» faşizme karşı demokratik hakları savunurken, sadece «savunucu» durumunda değildir. Nitekim, Lenin «ihtilal» terimini kullanırken, ne Troçkinin «ihtilalci savaş» düşüncesini, ve ne de Komünist Enternasyonali'nin VI. toplantısında «sosyal faşistler» tarafından savunulan «sınıf sınıfa mücadele» tezini dile getirmiş değildir. Faşizme karşı, «global alternatif» tezi, belirli koşullar içinde bu tümdenlik sağlanamıyorsa, faşizme, kapitalizmin diktatörlüğüne yolaçmak, sosyalist devrim hemen gerçekleştirilemiyorsa «faşizmi» yeğlemek anlamına gelir. Bir açıdan faşizme karşı kurulan Halk Cephesi, temelde «savunucu», işçi sınıfının kendi demokratik haklarını savunusunun ürünüdür. Fakat bu savunma sonunda elde edilecek sonuçlar işçi sınıfı iktidarına yolaçacaktır ve bu nedenle Halk Cepheleri bir açıdan «kurucu» nitelik de taşımaktadır. Böyle bir Halk Cephesi, proletaryanın birliğini sağlayacak ve sınıflar arası ilişkileri geliştirecektir. Buna karşılık Halk Cephesi, cepheye katılan sınıf ve tabakalar

arasında «amaçlar ve umutlar» yönünden işbirliği anlamına da gelmemektedir. Halk Cephesinin, katılan sınıf ve tabakalar açısından ortak yanı, faşizme karşı eyleme girişme noktasıdır. Halk Cephesinin bilimsel sosyalizm açısından etkinliğini ve değerini, cepheye dahil diğer sınıf ve tabakaların dışında düşünmek gerekir. Diğer bir deyişle, Halk Cephesi, diğer sınıf ve tabakalarla, faşizme karşı kurulur ve fakat bu kuruluş sosyalistlerin gerçek yönelişlerini, işçi sınıfının bilinçlenmesini unutmak veya işçi sınıfı diktatörlüğünün kurulması amacını savsaklamak anlamına gelmez. Burjuva Demokratik düzeni, sosyalistlerce bir amaç değildir ve fakat işçi sınıfı iktidarına varmakta bir araç olarak düşünülmek gerekir. İşçi sınıfı iktidarını unutarak burjuva düzeniyle kaynaşmak, «halk cephesinin» kurucu ve zorunlu unsuru değildir. Bu açıdandır ki, barışçı veya savaşçı usuller içinde olsun, şu veya bu ülkede olsun, çağımızda, demokrasi ve sosyalizm için mücadele gelişmiştir ve gelişecektir. İşçi sınıfının omuzlarına yüklenen kavga daima en uç amacı, noktayı hedefleyecektir, fakat demokratik temeller onun başarısının bir şartı olarak belirecektir. Bu açıdan, Halk Cepheleri sistemi, bazılarının ileri sürdüğü gibi[43], «demokratik dönemden sosyalist döneme» geçişi durduran, likide eden bir nitelik taşımamaktadır. Doğal olarak, Halk Cephelerinin bu şekilde ters bir sonuç doğurmaması, cephenin kuruluşunun marksist - leninist tezlere uygun olmasına ve proletaryanın birliğinin ve etkinliğinin sağlanmış bulunmasına bağlıdır. Kaldı ki, demokratik hakların savunusuna yönelen Halk Cepheleri uygulaması ve bu cephe içinde verilecek savaş, pro-

(43) Örneğin Magri, belirtilen yazısında, halk cephelerinin işçi sınıfı ile ilerici güçler arasında dolaysız bir ilişki yarattığını, bunlar arasında amaç birliği yaratmadığını, birlik homojen olmadığı için de, demokratik sistemden sosyalist düzene geçişin durdurulacağını ileri sürmektedir.

letaryanın daha da kenetlenmesine ve bilinçlenmesine yol açacaktır. Halk Cephesinin faşizme karşı mücadelesi, «kesintisiz devrimin» bir uygulaması anlamını taşımaktadır. *Nitekim Enternasyonalin VII. toplantısında da, Halk Cepheleri uygulamasının, «kapitalizmin kalelerine saldırmak konusunda proletaryaya olgunluk» sağlayacağı belirtilmiştir. Halk Cephelerinin kuruluş ve yönetilişi, yine VII. Kurultaya göre, «proletaryayı, kendi sınıfsal diktatörlüğüne yaklaştıracak» bir politika içinde gerçekleştirilmelidir.* Bu açıdan, Dimitrov da, Thorez de, Togliatti de, *«Faşizme Karşı Halk Cephelerinin «merkez motifi» olarak, «devrimci ve önder proletaryanın, antiemperyalist ve antifaşist mücadelenin kavgacı sahibi olarak, proletarya devrimine yönelişini» kabul etmiştir.*(44)

■ *Kesintisiz Devrim ve Halk Cephesi*

Halk Cephelerinin demokratik haklar için faşizme karşı savaşma temeline dayanışını, demokratik düzenden sosyalist düzene geçişi engelleyeceğini ileri sürerken, Lenin'in ısrarla üzerinde durduğu bir tez unutulmuş olmaktadır: «Burjuva demokratik düzenin sosyalist düzene dönüşmesini engelleyen bir Çin seddi mevcut değildir». Demokratik devrimin sosyalist devrime geçişinin «kesintisiz devrim» süreci içinde gerçekleştirilmesi, Lenin'den önce Marx tarafından da formüle edilmiş ve sistemleştirilmiş-

(44) **Togliatti,** La politica di unità nazionale del comunisti (11 nisan 1944) in Critica Marxista, 1964 luglio, ottobre, 23. Thorez de, proletaryanın birlik olarak katıldığı ve ülkenin bütün antimonopolist güçlerinin kuracağı cephenin gerçek bir demokrasinin gerçekleşmesine yönelmek durumunda bulunduğunu ve ancak böyle bir sistem içinde proletaryanın bütün ağırlığını koyabileceğini ve ülkeyi sosyalizme doğru iteleyebileceğini belirtmektedir. (Bk. **Farolfi,** B., Sulla Politica dei fronti popolari, in Critica Marxista 1967, gennaio-febbraio, 163).

tir[45]. Unutmamak gerekir ki, gerek Lenin, gerek Marx, dönemlerinde ve üzerine eğildikleri ülkeler için konuyu incelerken, «burjuva demokrasilerinin» sosyalist devrime dönüşmesi söz konusuydu. Devrimci gelişim içinde burjuva demokratik dönemle, sosyalist dönem arasındaki ayrımın, sürenin, sosyalist devrimi engelleyecek bir nitelik almaması zorunluydu. Nitekim, Troçki gibilerinin bu ayırımın sosyalist devrimi önleyeceğini sanarak, «Çar git, işçi hükümeti gerçekleş» şeklindeki, «global alternatif» tezleri, Lenin tarafından maceracı, tarihe aykırı bir davranış olarak nitelendirilmiştir.

Demokratik devrimle sosyalist devrim arasındaki ayrılık konusunda çağımızdaki yenilik, kapitalist ve emperyalist ilişkilerin daha gelişmiş ve olgunlaşmış olmasından doğmaktadır. Bugün artık, sadece burjuva demokratik devriminden söz açılamaz. Bugün «demokratik antiemperyalist», «demokratik antimonopolist», «demokratik antikapitalist», bir devrim söz konusudur. «Yeni demokrasi»nin özgürlükler sistemi, artık yarı feodal eski sınıflarla yapılan kavganın sonucunda elde edilmeyecektir. Bugünün düzeninde, tüm dünya açısından, özgürlüklere kavuşmak, tekelci kapitalizmin kalelerinin yıkılmasıyla olanak kazanabilecektir. Faşizm, tekelci kapitalizmin, emperyalizmin silahı, kendi sınıf düzenini sürdürücü bir aracı olduğuna göre, çağımızın devriminin «demokratik antifaşist» olma zorunluluğu da vardır. Nitekim, «proletarya diktatörlüğüne yöneliş şekli» konusunda, 1923'de Almanya'da girişilen eylem, oportünist bir nitelik taşımaktadır. Leninci tezlerin yanlış uygulanmasıyla, doğrudan «işçi iktidarına» yöneliş de, faşizmin gelişinde etkin olmuştur. Özellikle faşizmin yaklaştığı ve tekelci kapitalizmin kudretiyle kaynaştığı dönemlerde demokratik hakların korunması açısından, demokra-

(45) Bu konuda bk. «Sosyalizmin Zaferi için Kesintisiz Devrim», ANT, Temmuz 1970 No. 3, 18 v.s.

tik güçler arasında yeni ilişkilerin kurulması, antikapitalist, antimonopolist, antifaşist, bir mücadelenin yürütülebilmesi için kendi içinde birleşmiş proletaryanın, diğer demokratik haklardan yana güçlerle ortak eyleme girişmesi zorunluluğu mevcuttur. Demokratik düzenin ve işçi sınıfının gelişiminin en büyük tehlikeyle karşı karşıya bulunduğu böyle bir dönemde, kapitalizme «global alternatif» tezi çok soyut kalmakta ve uluslararası planda «sınıfa karşı sınıf» tezi başarı sağlamak olanaklarından yoksun bulunmaktadır. Bu konuda şunu kesinlikle belirtmek gerekir ki, kapitalizm = faşizm görüşü, bu ikisi arasında fark görmemek, yanlış bir düşünüştür. Bilinir ki, kapitalizm belirli bir üretim biçimidir. Faşizm ise belirli sınıfların özel bir «politik iktidar» biçimidir. Faşizm şeklinde adlandırılan bu «siyasi iktidar» biçimini destekleyen ve gerçekleşmesini sağlayan sınıf ve tabakalar, kapitalist burjuvazinin tümü olarak kabul edilemez. Egemen sınıfların en tecavüzcü, en şoven, en emperyalist kesimi, tekelci finans kapitaldir. Kapitalizmle faşizm arasındaki identifikasyon, hem demokratikleşme ve demokratik hakların sağlanması zorunluluğu duymadan, faşizme karşı savunmayı doğrudan sosyalist düzeni kurmak gibi bir yanlışa düşmemiz ve hem de faşizme karşı savaş vermesi mümkün olan burjuvazinin bazı kesimlerinin yardımından yoksun kalmamış sonucunu doğurur[46]. Belirtilen bu sonuç, emperyalizmin sömürüsü altındaki geri bırakılmış ülkeler için daha da doğrudur. Geri bırakılmış ülkelerin faşist modelini saptayan ve uygulatan emperyalist güçlerle onun siyasi iktidarı elinde tutan aracısı durumundaki burjuvazidir. Fakat, geri bırakılmış ülkenin bütün burjuvazisinin, emperyalizmle çıkar uyuşması içinde olduğunu kabul etmek ve burjuvazinin tam olarak

(46) Sereni, E., Discussione sulle politiche di fronte popolare e nazionale, in Critica Marxista, 1965 marzoaprile, 19.

faşizmle kaynaştığını sanmak hata olur. Aksine, emperyalizmle olan ilişkiler arttıkça, burjuvazinin kendi içinde bölünmesi, ve yer yer burjuvazinin bazı kısımlarının emperyalizme karşı çıkması mümkündür. Burjuvazinin kendi içinde bölünüp emperyalizme ve faşizme karşıt bir cephede yer alışı, her ülkenin kendi koşullarına göre değişik anlarda ve değişik nedenlerle olacaktır. Önemli olan, burjuvazi içindeki bu ayrımlardan yararlanmak, onu antifaşist cepheye katmak ve birlikte «demokratik hakları» sağlamak için kavgaya girişmektir. Doğal olarak, demokratik hakların sağlanması, «demokratik halk iktidarının» kurulması, proletarya ve proleter sosyalist için bir amaç değil, «kesintisiz devrim» süreci içinde geçilmesi zorunlu bir noktadır. Belirtilen nedenlerle, faşizme karşı «devrimci halk cephesi», demokratik hakların savunusunu yapmak açısından «savunucu» bir görev görmekteyse de, proletaryanın gelişip, bilinçlenip kendi sınıfsal iktidar düzenini kurmasını sağlayacak demokratik sistemin kurucusu olmak yönünden «kurucu» bir fonksiyon da görecektir. Kesintisiz bir devrim süreci içinde işçi sınıfı mutlak iktidarına geçilmesi, «cephenin» politikasına ve cephe içinde proleter sosyalistlerin etkinliğine bağlıdır. Bir gerçektir ki, «cephe»ye dahil sınıf ve tabakaları cephe içinde birleştiren ortak nokta, faşizme karşıtlık ve demokratik hakların sağlanmasıdır. Faşizmin yenilgisi ve burjuva demokratik haklarının sağlanması, proleter sosyalistler hariç, diğer devrimci cephe ortakları için «azami bir amaç», «varılmak istenilen uç noktadır». Proleter sosyalistler için ise, varılacak demokratik yapı, gerçekleştirilecek demokratik halk iktidarı, proletaryanın sınıfsal diktatörlüğü için geçilmesi zorunlu bir basamaktır. Bu açıdan, devrimci halk cephesi içinde, proleter sosyalistlerle müttefikleri arasında «nihai amaç ve umut» birliği yoktur. Bu nedenle de, ergeç, devrimci cephe içinde çatışım doğacaktır. Proleter sosyalistler, demokra-

tik devrimden sosyalist devrime yöneldikleri zaman, kendi cephe ortaklarının karşı koymaları, tutuculukları ile karşılaşacaklardır. Demokratik halk iktidarı döneminde cephenin burjuvazinin eski «ilerici» kesiminden oluşan gruplarının «gerici» tepkisiyle karşılaşacaktır. Bu açıdan, proleter sosyalistler, daha faşizmle savaş döneminde, kendilerini geleceğin sosyalizm için gerçekleştirilecek devrimine hazırlamak mecburiyetindedirler. Bunun için de:

a) Proleter sosyalistler, faşizme karşı devrimci halk cephesini, işçi sınıfı mutlak iktidarına varacak bir devrim sürecinin bir aracı olduğunu kabul etmek, devrimin kesintisiz bir süreç içinde gerçekleşmesinin zorunlu olduğunu görmek ve bu nedenle de, burjuvazi ve sosyal demokratlarla kaynaşarak burjuva demokratik düzenini bir amaç olarak görmemek zorundadırlar.

b) Proleter sosyalistler, cephe içinde proletaryanın ağırlığını sağlamak, önderliğini gerçekleştirmek zorundadırlar. Bunun için de, sosyalist partilerin ve sosyalist güçlerin pekiştirilip, birliğinin sağlanması zorunludur. Proleter sosyalistlerin etkinliği, özellikle sosyal demokrat tabakaları da etkileyecek ve tutucu, baltalayıcı davranışlarını engelleyecektir. Proleter sosyalistler, sosyal demokratların, burjuvazinin sınıfsal ilişkilerini, burjuva düzenini benimser ve onu amaç bilir bir tutumunu engellemekle görevlidirler. Bu ise, proletaryanın birliği ve etkinliği ile sağlanabilir. Gerçekte de, sonuçta savaş, faşizme karşı cephe içinde yeralmış olsun veya olmasın, tüm olarak kapitalizme ve burjuvaziye karşı verilecektir[47].

c) Faşizme karşı cephe, sadece otoriter kudretleri yenmek için kurulmayıp bir siyasi iktidarın sınıfsal anlamda değiştirilmesi amacıyla yapıldığından, proleter sosyalistler, bu amacı hiçbir zaman için unutmayıp, proletaryanın bilinçlenmesini, fiili öncülüğü elde etmesini sağla-

(47) **Farolfi**, B., 170

mak, proletaryanın tabii müttefiki olan köylüyle ittifaklarını sağlamak zorundadırlar. Özellikle, klasik faşizme veya çağımızın geri bırakılmış ülkelerine olan emperyalizmin silahlı saldırısına karşı, «milli kurtuluş savaşları», proletaryanın bilinçlendirilmesi için olanaklar sağlar. Proletaryanın birlik ve bilinçlendirilmesinin, demokratik halk iktidarının kurulmasından sonraki bir döneme bırakılması, demokratik devrimle sosyalist devrim arasında dönüşümü güç bir duvar çekmek, devrimi kesintili bir biçimde anlamak ve sonuçta burjuva demokratik düzenini bir amaç olarak kabul etmek anlamına gelir ve «sağ sapma» olarak kabul edilmek gerekir. Faşizme karşı Devrimci Halk Cephelerinin sosyalist devrime ulaşabilmesi, Thorez'in belirttiği gibi, «Proletaryanın sınıfsal birlik cephesi, halk cephesinin temelidir» kuralına dayanmaktadır[48]. Bu kural, proletaryanın bilinçlendirilmesi, bilimsel sosyalizm etrafında birleşerek, sosyal demokrat tezler etkisinden kurtarılması anlamını taşıdığı gibi, bütün sosyalist örgütlerin, sendikaların v.b. proletaryadan yana kuruluşların birleştirilmesi anlamını da taşımaktadır. Faşizme karşı savunma ve savaş özellikle proletaryanın görevidir. Proletarya, «eylem birliğini ve sınıfsal savunu politikasını, yeni bir savaşın, iktidar savaşının başlangıç noktası olarak kabul etmek zorundadır»[49].

■ *Çin Halkının Demokratik Birleşimi*

Faşizme karşı devrimci halk cepheleri proletaryanın önderliğinde ve etkinliğinde gerçekleştirildiği zaman, kesintisiz bir biçimde sosyalist düzene varıldığının en parlak örneğini, Büyük Çin Devrimi ve Kuzey Vietnam başarısı

(48) **Cogniot**, G., La victoire du front populaire en France et l'antifascisme italien, 1966, 248.

(49) **Ercoli**, Problemi del fronte unico, in Stato Operaio 1927 - 1939 Roma 1964, V. II, 365.

kanıtlamaktadır. Faşizme karşı savaş gibi ulusal bir görevi yüklenerek antiemperyalist kavgayı veren Çin ve Kuzey Vietnam proleter partileri, faşizme karşı demokratik halk cepheleri uygulamasında doğru çizgiyi izlemekle başarıya ulaşmışlardır. Japon saldırganlığına karşı birleşen Çin Halkı, «demokratik birleşim»i sağlayabilmiş ve antiemperyalist savaşın başarısından sonra, «müstebide» karşı savaş ve devrimin zaferi, Çin Komünist Partisi etrafında birleşmiş emekçi halkın birliğinin eseri olmuştur. Çin devrimi incelendiğinde, devrimin başarısının, özellikle, şu dört ana unsurun ürünü olduğu görülecektir:

a) Mao, Demokratik Cepheyi ve bu cephe içindeki birleşimi, sınıf mücadelesi gerçeğini ortadan kaldıran ve sosyalist devrimi unutturan bir unsur olarak kabul etmemiştir.

b) Birleşik cephe içinde Komünist Partisi'nin güçlenmesi, militanlarının olması ve emekçi halkın bu yolla bilinçlendirilmesi yine de amaçtır. Mao, birleşik cephenin varlığını, partinin güçlü olmasına, 1926 yenilgisini ve Çan Kay Şek'in proleter sosyalistleri temizlemesini ise halk gücünün ve partinin eksikliğine bağlamaktadır.

c) Mao, Japon istilasının sınıfsal ilişkileri değiştirdiğini ve bu yolla proletaryanın birliğinin ve köylüyle ittifakının sağlanarak, Partinin gerçek öncülüğünün kolaylaştığını kabul etmektedir.

d) Partinin birleşik cephe içinde bağımsızlığının ve kendine özgü ideolojik yöneliş içinde eyleminin gerçekleştirilebilmesinin sağlanması[50].

Vietnam başarısı da, emperyalizmin silahlı müdaha-

(50) Bu konuda bk. **Mao Tse - Tung,** The Policy of the Chinese Communist Party, in Selected Works of Mao Tse - Tung, III, Peking 1965, 277 - The situation and our policy after the victory in the war of resistance against Japan, IV, 11 - The Tasks of the Chinese communist party in the period of resistance to Japan, in I, 263-285.

lesinden etkilenmiş ve esas başarıya, proleter sosyalistlerin birliği ve devrimin kesintisiz bir süreç içinde ele alınmasını sağlamıştır. Nitekim Vietnam'da 1929 yılında üç ayrı Komünist Partisi'nin birleşmesi, 1931'de Nghe - Tinh Sovyetinin kurulabilmesi şeklinde solun birlik ve güçlülüğünü ortaya çıkartan durumlar 1940 Japon işgalinden sonra kurulan Devrimci Cephe içinde solun etkinliğini ve önderliğini sağlamıştır. Buna rağmen antiemperyalist savaştan sonra, güneydeki cephe unsurlarının başkaldırışı yine de önlenememiştir. Bu nedenledir ki, Demokratik Vietnam Cumhuriyetinin 1952 tarihli 8 noktalık emrinde, en önemli sorun olarak, halkın ve köylülerin örgütlenmesi gösterilmiştir. Belirtilen hususlar şunu göstermektedir ki, anti faşist devrimci halk cephesi, sosyalizme varan bir devrim sürecinin vaz geçilmez unsurudur. Devrimci halk cephesi demokratik özgürlüklerin faşizme karşı savunusunu yaparken, cephe içinde proletaryanın güçlülük ve birliği sağlanmak gerekecektir. Bu sağlandığı oranda, sosyalist düzene geçiş olanakları artacaktır[51]. Avrupa'da Faşizmin kol gezdiği dönem için ileri sürülen cephe tezleri, günümüzün geri bırakılmış ülkeleri için aynı güçlükle geçerlidir. Geri bı-

(51) Proletaryanın etkinlik ve önderlik kazandığı faşizme karşı cephelerin, demokratik hakları sağlayıp sosyalist devrime varacağı konusundaki tezin doğruluğu, İtalya ve Yunanistan'da, savaş sonrasında sosyalist bir düzene geçilememesi nedeniyle yalanlanmış sayılamaz. Gerçekten, örneğin, İtalya'da faşizmin yerleşmesinden sonra başlayan «direnme hareketi» antifaşist bir devrimci cephenin kurulması anlamını taşımaktadır. 20 - 21 Temmuz 1930'da sürgündeki sosyalistlerin Paris'te topladıkları «Congresso dell'unità socialista» ile reformist ve unitarist sosyalistlerin birleşmelerine karar verilmiştir. 12 Kasım 1932'de, faşizme karşı bütün güçler, Paris'te, «Concentrazione anti - facista»yı kurmuşlardır. 1934 ağustosunda ise, komünistler ve sosyalistler, diğer antifaşistler, birleşik hareket konusunda anlaşmışlar ve «Comitato di Liberazione Nazionale per L'Alta Italia» kurulmuştur. Bu cephe içinde, sol gücü ise sosyalist - komünist birliğini ifade eden «İl Partito d'Azione» temsil etmiştir. Bugün bilinen bir gerçektir ki,

rakılmış ülkeler, emperyalizmin saptadığı bir faşist model içinde yaşarken, demokratik halk iktidarını kurmak için savaşmak zorundadırlar. Demokratik halk iktidarları ise, antiemperyalist ve antifaşist bir mücadeleden başarıyla çıkmağa bağlıdır. 1936 yıllarında Avrupa için söz konusu olan sorunlar[52], özel noktalar yönünden değişiklik göstermekle beraber, ana çizgiler ve faşizme karşı savaş ve bu savaş sonunda varılacak sosyalist devrim amacı açısından, bugün dünyanın geri bırakılmış kesimi için de söz konusudur. Geri bırakılmış ülkelerde «cephe» uygulamalarına geri bırakılmış ülkelerde faşizm konusunu incelerken değineceğiz. Vietnam'ın başarılı F.L.N. uygulaması yanında Endonezya'da katliama yol açan cephe başarısızlığını, Afrika'daki küçük burjuva önderliğinin yarattığı sonuçları açıklamağa çalışacağız.

---

faşizme karşı direnme hareketi özellikle komünistlerin etkinliği ve gücü ile başarıya ulaşmıştır. Buna rağmen savaş sonrasında, komünistler kurulan koalisyona girmişler ve sosyalist devrim için bir zorlamada bulunmamışlardır. Bu sonuçla ilgili yorumlar değişik olmakla beraber, temelde objektif şartların, İtalya'da sosyalist devrime olanak bırakmadığı açıktır. İtalya'nın Amerikan işgali altında bulunuşunun, faşizmin bütün demokratik yapıyı çökertmesi nedeniyle yeniden demokratik yapının kurulmasının ilk koşul olarak kabul edilişinin, sosyalist bir düzene geçiş denemesini engellediği ileri sürülmektedir. İtalyan komünist düşünürleri, sosyalist devriminin denenmemesi konusunda «mecburiyet hali» bulunduğunu belirtirken, bu deneyi yapan Yunanistan Birleşik Cephesinin deneyinin nasıl kanlı bir biçimde bastırıldığını hatırlatarak, kendilerinin böyle bir deneye girişmemekte haklı olduklarını belirtmektedirler. Bu konuda bk. **Sereni**, 21 v.s. - **Togliatti**, La nostra lotta per la democrazia e per il socialismo (10 ocak 1947) in Critica Marxista, 1964 luglio - Ottobre, 159 v.s. - **Togliatti**, Il Partito comunista e il nuovo Stato, in Fascismo e Antifascismo, II, Milano 1962, 634, v.s.

(52) Bugün dahi, Fransa ve İtalya gibi komünistlerin ve proletaryanın güçlü olduğu ülkelerde, değişik temeller üzerinde belli amaçlara yönelmiş olmakla beraber, sol güçlerin birliği sorunu ve yolları üzerinde tartışılmaktadır: bk. **Farolfi**, 169 - 172.

2 Günümüzün Faşist Kuruluş ve Sistemleri

Avrupa'da İtalyan ve Alman faşizmlerinin çöküşü, bilindiği gibi faşizmin yer yüzünden kalkışı anlamına gelmemektedir. Yeni biçimler, yeni aldatmacalar, yeni tezler ardında, emperyalizmin en gerici, en aşağılık sistemi olan faşizm sürdürülüyor. Emperyalist güçlerin «açık faşist» sistemlerin uygulanmadığı zamanlarda dahi, gelişmiş ülke kapitalizminin, geri bırakılmış ülkeleri sömürme olanaklarını, «gizli faşist» düzenler ardında sürdürdüklerini görebiliyoruz. Emperyalizmin geri bırakılmış ülke halkları üzerindeki egemenliğini ayakta tutabilmek için değişik biçimlerde faşist modeller uygulanmaktadır. «Faşizmin» en ayırıcı ölçüleri olan, «çelişkileri toplumsal gelişimin gerektirdiği doğal çözüm biçimleri dışında, zorla, egemen güçlerden yana sürdürme» unsuru, güdülen militarist ve saldırgan amaçlar, her haklı davranışın «komünizm» olarak nitelendirilmesi, şovenist ideoloji ve duyguların körüklenmesi, bizim, hangi siyasal biçim ardına saklanırsa saklansın

faşist sistemleri görüp tanımamızı sağlıyor. Savaş sonrası faşist sistem ve görüşlere eklenen en yeni aldatmaca ise, «hür dünya için savaş» aldatmacası oluyor. Buna karşılık, günümüzün faşizmi, Alman ve İtalyan faşizminden farklı olarak, göstermelik bir kapitalizm düşmanlığına ve sosyalizm savunuculuğuna da başvurmak gerekliliğini duymuyor ve «büyük sermayeye savaş» çığlıklarını da atmıyor. Aksine, açık bir kapitalist sistem savunusu, «hür teşebbüsün erdemliliği» sloganları, yeni faşist sistemlerin temelinde yatan unsurlar olarak görülüyor.

Avrupa'da, İspanya'nın ve Portekiz'in açık faşist sistemlerine son olarak Yunanistan katılırken, demokratik biçimlerini sürdüren kapitalist ülkelerde, gerçekte faşist nitelik taşıyan yönetim biçimleri ve eğilimler kendisini gösteriyor. Bunun yanında, Avrupa'nın birçok ülkelerinde, faşist partiler ve örgütlenmeler varlığını sürdürüyor. II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın emperyalist ülkelerinin sömürgelerini kaybedişinin de gelişen faşist eğilimler üzerinde etkisini görmek mümkündür. Avrupa'nın emperyalist ülkeleri, sömürgelerinden sağladığı olanakları kaybetmekten doğan öfke ve sarsılan ekonomik durum nedeniyle, sağa kaymışlar ve yeni sömürgecilik sistemi içinde sömürü payı kapmanın kavgasına girişmişlerdir. Çağın değişen koşulları, özellikle savaş sonrasında Amerika'nın Avrupa'ya ait sömürgelerin çoğuna el koyabilme olanaklarına kavuşması, faşizmi ülke içinde kapitalizmin aracı olan bir zorbalık rejimi olmaktan çıkartıp, uluslararası ilişkilerde emperyalizmin aracı durumuna getirmektedir. Bu nedenledir ki, günümüzün faşizmi, «Avrupa Birliği», «Ortak Pazar» gibi yeni sistemlere bağlanabilmekte ve yeni tezler ileri sürmek durumunda kalmaktadır.

Evrensel bir düzen yaratan sosyalizmin başarısı ve insanlığın geleceğinde kesin unsur olarak belirmesi, demokratik hayat ve işçilerin hakları konusunda sağladığı başarı,

«faşist kudurganlığı» daha da artırmaktadır. Kapitalist ülkeler arası pazar çekişmeleri, sömürge kesimlerinin gittikçe daralması, sosyalist eylemin gelişmesi, günümüzün faşizminde önemli etkenler olmaktadır. Günümüzün faşizmi, ister açık ister kapalı niteliği içinde belirsin, temelde ortak ve şaşmaz kurallara dayanmaktadır. İspanyol faşizmi ile De Gaulle'ün faşizmi, biçimleri ne denli biribirinden farklı gözükse, temelde aynı tabana oturmaktadırlar. Ordu, kilise ve kapitalistler, faşizmin ana besleyici unsurları olarak belirirken, işçi sınıfı düşmanlığı ve proleter sosyalist devrimciliğe karşı tepki bütün faşist eğilimlerin ortak amacı ve yönelişi olarak gözükmektedir.

■ *Yaşayan Faşist Düzen İspanya*

Ülkemizdeki işbirlikçi burjuvazinin imrenerek baktığı ve övgüler düzdüğü frankizm, İspanya'daki faşist düzenin adıdır. İspanyada faşizmin kuruluşu ve günümüze değin olan yaşantısını izlemek bize ilginç sonuçlara varmak olanaklarını sağlamaktadır. Gerçekten frankizm, bugün karşılaştığı bütün zorluklara rağmen, yaşantısı en uzun olan açık faşist düzenlerden biridir. Devrimci bir yönelişi, «devrimci halk cephesi» iktidarını izleyerek faşizmin İspanya'ya gelişi de önemlidir ve «devrimci halk cepheleri» uygulaması açısından da bazı sonuçlara varılması olanağını vermektedir.

Faşizme karşı «birleşik cephenin» belki de ilk açık uygulaması İspanya'da gerçekleşmiştir. 14 Nisan 1931 tarihinde, Primo de Rivera'nın faşist diktatörlüğü sona ermiş, Kral yurt dışına kaçmış ve cumhuriyet ilan edilmiştir. Bu başarı, tarımcı liberallerin, burjuvaziyi temsil eden cumhuriyetçilerin ve sosyalistlerin yarattıkları ortak tutumun bir ürünüdür. Krallıktan cumhuriyete bu kansız dönüşüm, eski rejimden yana toprak sahiplerinin, kilisenin ve

ordunun tepkisiyle karşılaşıyordu[1]. Cumhuriyetin ilanına yolaçan seçimlerin gerçek sahibi sosyalistler olduğu halde, salt eski düzenden yana olanlara karşı güç kazanabilmek için «ulusal burjuvazi» olarak isimlendirdikleri burjuva kesimiyle birlikte iktidara gelmeyi kabul ediyorlardı. Gerçekte İspanyol sosyalistlerinin, iktidarlarını burjuva demokrat sistemi içinde kabul ettikleri ve burjuvaziyle güçbirliği yaparak «liberal demokrasiyi» kurtarmak peşinde oldukları bir gerçektir. Özellikle sosyalistlerin, komünistlerin gelişimine ve etkinliğine set çekmek için sağa kaydıkları ve burjuvaziyle kaynaştıkları da bir gerçektir, 1931 - 1936 yılları arasında, sosyalistlerin komünistlere karşıt ve burjuva düzenine yatkın tutumu, işçilerin eylem birliğinin sağlanmasını engellemiştir.

Siyasal biçim değişmesine rağmen, toplumsal yapı değişimlerine gidilmeyişi, işçilerin burjuvazinin etrafında kümelenmesi sonucunu doğurmuştur. Toprak reformu yapılmadığı için siyasal biçim değişiminden bir yarar görmeyen ve cumhuriyet ilanını anlamsız bir değişim olarak kabul eden köylülerin de genellikle faşist güçlere katıldığı görülmüştür. İspanyol Komünist Partisi'nin (P.C.E.), işçilere iyi ücret, çiftçiye toprak, karşı devrimci faşistlere karşı tedbirler alınması, ordunun ve polisin faşistlerden ve kralcılardan temizlenmesi, halka dayanan milis güçleri kurulması konusundaki tezleri, burjuvalarla işbirliği halindeki sosyalistlerce uygulamaya geçirilmemiştir. Başkan Al-

(1) Üç milyon topraksız yada çok az topraklı köylünün varlığına karşılık, yalnız Alba Dükü'nün 100.000 hektar toprağı vardı. Medinacoeli 96.000, Penaranda 52.000 hektar toprak sahibiydiler. Kilise, dindarların bağışlarının dışında, ulusal gelirin 1/3'ne sahipti. Ordu ise, hem kilise ve aristokrasiye dayanıyor ve hem de kendisi belirli ekonomik çıkarlara sahip bulunuyordu. Bu durumda, ordu - aristokrasi - kilise üçlüsünün, yeni cumhuriyetçi düzene karşı, kendilerinden yana bir düzeni sürdürmek kavgasına girişmeleri doğaldı. Bk. Scotti, La guerra di Spagna, in Fascismo e antifascismo, Milano 1962, 381.

cala Zamora toprak reformuna karşı çıkarken, sosyalistler de burjuva düzeninin savunusunu yapmışlardır. Sosyalist Lider Indalecio Prieto, 22 nisan 1931 tarihinde «El Socialista»da yayınlanan yazısında, «demokratik düzenin gerçekleşmesini burjuva ekonomisinin gelişmesine» bağlıyordu[2].

Faşizme karşı birleşen ve fakat faşizmin engellenmesi yönünden tek geçerli yol olan yapısal değişimlere ve işçi sınıfı iktidarına karşı çıkan sosyalistler, sadece siyasal biçim değişimiyle yetindikleri için, burjuvazinin, yeni düzenin «hakim sınıfı» olmasına, «tutucu bir güç» durumuna gelerek, tümden devrimci bir değişimi engellemelerine yolaçmışlardır[3]. Geleneksel yapı aynen sürdürülüp, karşı devrimcilerin gelişimine karşı suskun kalınıp, ekonomik ve politik hiçbir tedbir alınmayınca, faşist güçlerin gittikçe etkinlik kazanması doğal olmuştur. Gerici güçler fabrikaları kapatmışlar, toprak ekimini yapmamışlardır. Bankalar küçük çiftçilere krediyi kesmişlerdir. Ordu açık bir biçimde cumhuriyete karşı çıkarken, kilise faşizmden yana bir propaganda organı olarak çalışmıştır. Burjuva hükümetinin ise, cumhuriyeti kurtarmak için radikal bir reform görüşü ve tedbiri yoktur. Tersine devrimci olarak tarih sahnesine çıkan «cephe» ekonomik nedenlerle başkaldıran işçilere karşı silah kullanıyor, birbirini izleyen grevler, çatışmalar küçük burjuvazide bıkkınlık yaratıyordu. Bu dönemde, faşist Sanjurjo ve Rivera, Hitler ve Mussolini ile ilişki kurup yardım görebiliyordu. Halk Cephesi'nin başarısızlığı, sonuçta sol güçler içindeki bir bölünmenin de temellerini atmıştır. Largo Caballero önderliğindeki devrimci sosyalistler, komünistlerle işbirliği yaparak, köklü değişimlere yönelmişlerse de, 1933 seçimleri faşistlerin önemli

(2) **Ibarruri**, La Rebellion fasciste contre la république espagnole en 1936 in Les Origines du Fascisme, 1958, 154.

(3) **Brenan**, Le Labyrinthe espagnol, Paris 1962, 209 - 221'de bu konuda geniş bilgi vardır.

başarı sağlamalarıyla sonuçlanmıştır. Bu başarı sol güçlerin ayılmaları ve gerçek bir devrime yönelmeleri sonucunu doğurmuştur. 1934 yılında işçi iktidarının kurulması anlık bir durumdayken, kilise ve burjuva cumhuriyetçileriyle birleşen tutucu sosyalistler, devrimi engellemişlerdir. Sosyalistler - sendikalar ve komünistler, faşist bir yönetimi engellemek amacıyla birliği gerçekleştirirken, hiç değilse belirli bir süre için başarı da göstermişlerdir. Nitekim, 1935 yılında kurulan Valladaris Hükümeti proleter sosyalistlere dayanıyordu ve sosyalistler, troçkistlerden ve sosyal demokratlardan destek bulabilseydi, yine gerçek devrimin oluşması mümkündü. 1936 yılı ocağında Manuel Azana liderliğindeki Cumhuriyetçiler ile Barrio liderliğindeki Cumhuriyetçi Birlik, komünist ve sosyalistlerin birleşmesiyle «Fronte Unico Fronte Populare» adlı halk cephesini kurdu. Cephe 16 Şubat 1936 seçimlerinde 473 üyeli meclisin 268 üyeliğini elde ederek, Azana liderliğinde hükümeti oluşturmuştur[4]. Hükümette tek bir komünist bulunmadığı halde, karşı devrimciler için Azana hükümetinin niteliği «komünist» olmasıdır. Bu nitelendirme ve cephenin başarısı, karşı devrimcilerin, faşistlerin başkaldırısı ve içsavaşın başlamasıyla sonuçlanmıştır. Burjuvaziyle bloklaşan, «birleşik cephe» içinde burjuva düzenini sürdürmeyi amaç bilen, işçi sınıfı iktidarına yönelmeyen ve bu nedenle de yapısal değişimlere karşı çıkan tutucu sosyalistlerin bu tutumu, faşist güçlerin silinmesini sağlayacak bir toplum yapısının yaratılmasını engellemiş ve içsavaşa başlayacak ve bunu başarıyla sonuçlandıracak bir faşist-gerici potansiyelin varlığını sürdürmesi olanağını yaratmıştır. İspanya'da da, proletaryanın saflarını bölen ve faşizme yolaçan, sosyal demokrat nitelikteki kişilerden başkaları değildir[5].

1936 yılında Cumhuriyetçilerin gösterdiği kesin ba-

(4) **Ibarruri**, 152.
(5) **Dimitrov**, 573.

şarı, karşı devrimci, gerici çevreleri iktidara gelişin tek yolunun, «gerici darbe» olduğu inancına iteledi. 1931 - 1936 döneminde burjuva tutuculuğunun sürdürdüğü geleneksel yapıda, karşı devrimcilerin «gerici darbe» için gerekli tohumlar, koşullar bol bol vardı. Önce yer yer ortaya çıkan gerici davranışlar, emekçilerce bastırılabilirken, 17 Temmuz 1936'da faşist milletvekili Calvo Sotelo'nun öldürülmesi üzerine içsavaş başladı. İçsavaş başladığında ölen Sanjurjo'nun yerini Franco almıştı. Başkaldıranların temel istekleri şunlardı: 1 — Kral ülkeye dönmelidir, 2 — Toprak reformundan vazgeçilmeidir. 3 — Emekçilerden yana bazı sosyal haklar ve bu arada grev hakkı kaldırılmalıdır, 4 — Devlet ile din ayrımına gidilmemelidir, 5 — Totaliter, devleti yücelten bir siyasal sistem kurulmalıdır.

Bu istekler, gerici darbenin, kilise, feodaller ve ticaret, endüstri burjuvazisince itelendiğini açıkça ortaya koymaktadır. Komünist Partisi lideri José Diaz'ın tüm emekçileri faşist darbeye karşı savaşa çağırmasına, halkın bazı kesimlerinin faşistlere karşı çıkmasına rağmen, faşistler başarıya erdiler. Bütün dünya ilericilerinin kişisel olarak, özgürlük için katıldıkları bu savaşta, demokratik ülkelerin ilgisizliği, İtalya ve Almanya'nın faşistlerden yana desteği, savaşın sonucunu kesinleştirdi[6]. Gerçekten 1 Ağustos 1936'da İngiltere ve Fransa İspanyol içsavaşına katılmama kararını aldılar. İngiliz kapitalistleri, silah tüketimi yönünden savaş kendilerine kâr sağladığından ve cumhuriyetçilerin başarısının sosyalizmin zaferi olacağından korktuklarından, hükümetin savaşa katılmasını engellediler. Fransa'da, o sıralarda, komünistlerin güçlenmesi, Thorez'in proletarya devriminden sözetmesi, işçilerin fabrikaları işgali, İspanya'daki başarının Fransa'da da etki yaratacağı ve komünistlerin iktidarı ele alacakları kuşkusunu yarattı. Bu nedenledir ki, Léon Blum ve sosyalist lider Kpo-

(6) Scotti, 387 - 386.

raka, İspanya içsavaşına katılmamayı kabul etti[7]. Buna karşılık, 21 Ekim 1936'da Berlin'de buluşan Ciano ve Neurath, İspanyol faşist hareketini destekleme kararı alıyorlardı. Bu kararın uygulanması sonucunda güçlenen Franco'nun 1.200.000 kişilik ordusunun, 120.000'i İtalyan, 50.000'i Alman, 90.000'i Afrikalı, 15.000'i de Portekizliydi. Alman - İtalyan hükümetlerinin bu kararı, satınalma güçlüğü ve üretim artışı sıkıntısı içindeki kapitalizm için de bir pazar sağlamıştır. İtalya 1936 yılında ordusuna yaptığı harcamanın 2/3 oranındaki 14 milyar liretlik yardımı Francoya yapmıştır. 6000 miralyöz, 1000 uçak, 1000 top, 1936 - 1937 yılında İtalya'dan İspanya'ya gönderilmiştir. Bu tüketim, kapitalizme tatlı kârlar sağlanması anlamını taşımaktadır. Savaş sırasında 20.000 kişinin öldüğü söylenmektedir. Ölenler hangi taraftan olursa olsun, sonuçta savaşın gerçek galibi sadece kapitalizm olmuştur.

■ *İspanya'da Politik Yapı*

İspanya bugün en kesin ve açık faşist düzen içindedir. Falanj yaşayabilen tek partidir. *Caudillo* (lider) adını taşıyan Franco, tüm yetkilerin sahibidir. Son anayasa değişikliğiyle hükümet ve devlet başkanları birbirinden ayrılmakla beraber yine de bütün yetkiler, gerçekte, devlet başkanı olan Franco'nun elindedir. Falanj, aristokrasiye kiliseye, orduya ve kapitalistlere dayanmaktadır. Franco'nun 27 yıldır kralı getirteceği konusundaki sözü, kralcıları faşistlerden yana çekmektedir. G.O.A.C. (Groupes Ouvriers d'Action Catholique - *Katolik Eylemi İşçi Grupları)* ve J.O.C. (Jeunesse Ouviere Chretienne, - *Hristiyan İşçi Gençliği)* katoliklerin en etkili sözcüleri olarak düzeni tut-

(7) **Valiani, 358.**

maktadır[8]. Dinsel nitelikler de taşıyan lider, bütün kanunların üzerindedir. Teorik olarak söz konusu olan «hukuk devleti», «halk özgürlükleri», «anayasa düzeni» kavramları, gerçekte önem taşımaz. 17 Mayıs 1958 tarihli «Ulusal Hareket Kuralları» kanunu, İspanyol devletini, «yurt mutluluğunun hizmetindeki totaliter araç» olarak tanımlamaktadır. Halkın katılmadığı faşist darbe, halk hareketi olarak nitelendirilmekte, totaliter düzen halk iradesinin ürünü sayılmaktadır[9]. Kişi haklarını düzenleyen hükümlere göz atmak İspanyol demokrasisinin niteliklerini kavramamıza yararlı olur. Falanj kanununun 6. maddesi, çok partili hayatı yasaklamakta, halkın sendikalar yoluyla siyasi hayata katılabileceğini belirtmektedir. Aynı kanunun 7. maddesi ise, ülke birliği ve güçleri zararına kişisel özgürlükten söz açılamıyacağını öngörür. «İspanyollar'ın Kanunu»na göre, hakların kullanılışı, moral, ulusal, dinsel ve toplumsal birliğe aykırı olamaz. Özgürlüklerin sınırlandırılmasında bir ölçü yoktur. Hükümet gereğinde, kanun niteliğinde kararlar çıkartabilir. Ülkenin yararına her türlü kısıntı gerçekleştirilebilirken, bu yararı saptayacak tek yetkili de «lider»dir[10]. Yasama organları, gerçekte liderin danışmanı durumundadır. Bir kısmı atanma yoluyla gelen meclis üyeleri, lidere sadık olmak zorundadırlar ve yetkisizdirler. Seçim aile ünitelerine dayanan iki dereceli bir sistemle yapılmaktadır.

Falanj örgütü, içsavaştan önce 1934 yılında Primo di Rivera tarafından kurulmuştur. Kuruluşun amacı Madrid Daily Ahora gazetesinde şu şekilde açıklanmıştır: «Dünya bellibaşlı üç - dört ırk tarafından yönetilmektedir. İspanyollar bu üç - dört ırktan biridir. İspanya dünyanın

(8) **Talleria,** P., Catholiques et vie politique, in L'Espagne vue de l'intérieur, 1964, 71.
(9) **Juarez,** C., Structrures politico - juridiques de franquisme in L'Espagne vue de l'interieur, 1964, 59 - 61.
(10) **Juarez,** 60.

kilit noktasında bulunduğu için ve tarihsel gelenekleri yönünden buna hak kazanmıştır. İspanya dünyayı yönetici duruma gelmek zorundadır». Yine Rivera, 1933 martında «El Fascio» da yayınladığı bir yazıda, kendilerinin faşist olduklarını belirtmekte ve Musoolini'nin temel görüşlerine dayandıklarını söylemektedir. Rivera, kurmak istedikleri düzenin, «korporatif, totaliter ve ulusal sendikalist» bir devlet düzeni olduğunu açıklamaktadır[11].

Anayasal nitelik taşıyan «Fuero de Trabajo - Çalışma Kanunu», İspanyol düzeninin «marksizme ve liberal kapitalizme» karşı olduğunu söylemektedir. Kişinin toplumsal haklarını temsil ettiğini öne süren, katolik ahlakına dayanan sendikalar, İtalyan korporasyonları gibi örgütlenmiştir[12]. Sendika kamu kuruluşu olup, devlet örgütü içinde yer almaktadır. «Ulusal Sendika Birliği» içinde işçiler ve patronlar birleştirilmektedir. Sendikaların yönetimi J. O. N. S. militanlarının elindedir. Sendikalar ulusal ekonominin gerçekleşmesi yönünden bir araçtır. İşçinin, sendika kurma, grev, toplu sözleşme yapma gibi hakları yoktur. İspanya'yı çöküntüden kurtardığı kabul edilen *Caudillo* Franco, yalnız devlet ve tanrı önünde sorumludur. Franco ulusal ruhu temsil etmektedir. Parti de onun seçtiği kişilerle organlarına kavuşur ve yönetilir. Lider İspanya'nın tek üstün kişisidir[13].

İspanyol faşizmi ana çizgileri içinde İtalyan faşizmine benzemektedir. Yalnız yoksul İspanya'nın kanlı içsavaşta daha da yoksullaşması, İspanyol emperyalizminin sadece teoride kalmasına yolaçmıştır[14]. 2 Kasım 1940'da kurulan «Consejo de Hispanidad» kavramı İspanyol emperyalist düşüncesini gerçekleştirme amacı taşıyordu. 73 kişiden kurulan bu «Consejo» da Latin devletleri elçileri ve ilgili

(11) **Juarez, 61.**
(12) Bk. **Özek, Direnen Faşizm.**
(13) **Juarez, 61.**
(14) **Sarıca-Aybay, Faşizm, İstanbul 1962, 75.**

bakanlar bulunuyordu. Bu konsey İspanya'nın büyük günlerinde Latin Amerika'yla ilişkilerini düzenleyen «Hint Konseyi»ne benzemektedir. 31 Ekim 1941 tarihli «Civilizacion» dergisinde yayınlanan Jorge Padilla'nın «Diatriaba de Hispanidad» başlıklı makalesi, konseyin Güney Amerika'daki Fransız devriminin yarattığı düşünce akımlarıyla savaşmak, eski kolonileri diriltmek, Pan - Amerikanizmi silmek amaçlarını taşıdığını belirtmiştir. «İspanyol büyük ülkesi», bir hayal olarak ortadadır[15]. «Hispanidad» kavramı, 1924'de Bonn Üniversitesi'nde kurulan «Amerikanisches Forschungs» enstitüsü ile ortaya çıkmıştır. Latin ırkı üzerine incelemeler yapan bu enstitü Naziler zamanında Berlin Üniversitesi'ne aktarılmış ve Hitler'in yakını Serreno Suner'in etkisiyle, enstitüde İspanyol faşizminin dış politikası saptanmıştır. Bu şekilde, Hitler, Güney Amerikadaki emperyalist eğilimlerini İspanya aracılığıyla dile getirmiştir. Bu konuda bir ölçüde başarı da sağlanmıştır. Gerçekten Güney Amerika'daki İspanyollar, bu ülkelerin, İspanyol yönetimine girmesini sağlamak amacıyla «Falanj» lar kurmuşlardır. Küba'daki «Accion Socila» ve «Fundacion Espanola», Montevideo'daki «Fundacion Espanola», Buenos Aires'deki, «Casa de Espana» ve katolik «Cursos de Cultura Cattolica», «Hispanidad» kavramı ardındaki örgütlerdendir. Liberalizme, Marksizme ve Yahudiliğe düşman olan bu örgütler Kolombiya diktatörü Laureano Gomez gibi faşist yöneticilerce de desteklenmiştir. Meksika'daki Augosto Ibanez Serrano hareketi de, faşist - katolik «Asosiacion Catolica de Juventud Nacional» örgütünün ürünüdür. İspanyollar, Güney Amerika'daki faşist hareketi, «Servicio de Inteligencia Militar - SIM» eliyle yürütmüşlerdir[16].

---

(15) **Naft, S., Hispanidad and Falangism, in Gross, European Ideologies, New York 1948, 728.**

(16) **Geniş Bilgi için bk. Naft, 731-734**

Özet olarak belirtilen «Hispanidad» hayali, II. Dün ya Savaşı'nın faşistlerce kaybedilmesi üzerine söndü. Buna rağmen, Franco İspanya'sı bütün faşistlerin cenneti olarak görülmektedir. Franco, O.A.S. olayında olduğu gibi, bütün faşist akımlara destek olmaktadır.

■ *İspanyol Mucizesi mi,*

Son yıllarda açık bir faşist düzenin hayalini gören işbirlikçi burjuvazimiz, bir «İspanyol mucizesinden» söz ediyor. İsyanyol özel teşebbüsçülüğünün, İspanya'yı kalkınma yoluna soktuğu belirtilirken, gerçekte İspanya'nın özel teşebbüsü destekleyen politik sistemine çekilen özlem dile getiriliyor[17]. Bu çevre, İspanya'nın, «devletçilikten», «özel teşebbüsçülüğe» geçmekle mucize yarattığını ileri sürerken, temelde yanılıyor. İspanyol devletçiliği, daha başından, İtalyan faşizminde olduğu gibi, devlet eliyle özel teşebbüsün desteklenmesi sistemiydi. Son yıllarda değişen, yalnız bu desteklenmenin biçimidir.

İspanyol kalkınma planının, 1959 yılında peseta'da %30 oranında yapılan devalüasyonun İspanyol ekonomisinde etki yaptığı doğrudur. Devalüasyon, turizmin gelişmesine yolaçmış ve 1959 - 1963 döneminde, İspanya turizmden 1 milyar 873 milyon dolar kazanmıştır. Bu artış, tüketim olanaklarını artırdığı gibi, tarım ve endüstri alanında da bir gelişime yolaçmıştır. İspanyol ekonomisi üzerinde araştırma yapan 6 kuruluşun verileri değişik olmakla beraber, ortalama büyüme oranı olarak %3,76 ile %7,6 arasında bir sayı verilmektedir. Yalnız tarım alanında, 1959 - 1962 arasında %5,2 oranında bir üretim gelişimi

(17) **Koç, V.**, İspanya ve Biz, milliyet 12/6/1966 - Ayrıca bk. «İspanyol Mucizesi Özel Teşebbüs Mucizesidir» isimli broşür. (İktisadi Araştırmalar Tesisi Yayını, no. 6)

gerçekleşmiştir[18]. Saptanan ve bizde övülen gelişim gerçekte aldatıcıdır. Ekonomik gelişim, gelir dağıtımı yönünden bir gelişim sağlamadığı gibi, gerçekleşen gelişim de olması gereken gelişimin çok altındadır.

İspanya'daki gelişimin en iyimser oranı %7,6 iken, dünya endüstri üretiminin %38'ini temsil eden doğu bloku ülkelerindeki artış ortalama %10,8'dir[19]. Tarım alanında da aynı sonuçlara varılabilir. Ekonomisi tarıma dayanan İspanya'da 4 yıllık tarım ürünleri artış oranı %5,2'dir. Bu oran ekonomileri tarıma dayanmayan Bulgaristan'da 5,4, Romanya'da 4,3, Rusya'da 4,2, Macaristanda 2,1'dir[20]. Aynı sürede İspanyadaki nüfus artışı da % 29'dur. İspanya'nın gelişmiş ülkelere yetişme olanaklarından yoksun olduğu açıktır. Nitekim ulusal gelir yönünden, 1958 - 1962 yılları arasındaki ortalama gelişme %4,54'dür[21]. Kaldı ki, İspanya'daki brüt kapital birikimi de düşüktür ve 11 Avrupa ülkesi arasında, 1960 yılında %16,1'lik bir oranla İspanya sonuncudur. Kalkınma planının uygulanmasıyla 1962 yılında tekelci sermaye birikme oranı %22'ye yükselmişse de, bu artış üretim artışına dönüşmemektedir. Üretimin, tarım, hayvancılık, avcılık, balıkçılık gibi ilkel kesimlerinde, İspanya %33,3 oranında bir verim sağlamaktadır. Bu durumuyla İspanya O. C. D. E. ülkeleri arasında 14.'dür. Endüstriyel verimlilik %29,3'dür ve 13 O.C.D.E. ülkesi arasında sonuncudur. Kamu yatırımlarında %42,3 ve kişi başına düşen brüt iç üretimde % 28,7'lik oranlarla İspanya 17 ülke arasında sonuncudur[22]. İspanya'nın bu durumu, faşist bir düzenin ve özel

(18) **Gomez, J.**, Un miracle économique, in l'Espagne vue de l'intérieur 1964, 12

(19) **Issoupov - Ladyguine - Terekhov**, L'economie des pays membres du conseil d'entraide économique, in La Nouvelle Revue Internationale 1966, No. 89, 125

(20) **Issoupov - Ladyguine - Terekhov**, 131

(21) **Gomez**, 13

(22) **Gomez**, 14

yatırımdan yana ekonomik yolların, azgelişmiş ülkeleri kalkındırmak için yeterli olmadığını göstermektedir. Tekelci - gerici oligarşi, gerçek toplumsal kalkınmayı, kendi sınıfsal gelişimi yönünden engellemektedir. Siyasi iktidara sahip olduğu için de bunu kolaylıkla başarabilmektedir. İspanya'nın bugün içinde bulunduğu ve yüzyıllardır süren yapısının incelenmesi, bu yapı değişmedikçe bir gelişimin gerçekleşemeyeceğini de göstermektedir.

■ *İspanya'nın Yapısı*

İspanya'nın gelişmeyen ekonomisi, toprak aristokrasisine ve tekelci sermayeyle işbirliği kuran büyük ailelerine dayanmaktadır. Faşizmi kuran aristokrasi, bugün de onu yaşatmaktadır.

İspanyanın 50,348,000 hektarı bulan topraklarının ancak 20.738.700 hektarı işlenebilmektedir. Bu işlenebilen toprağın 600.000 hektarı, Medinacelli, Alba, Vistahermosa, Penaranda, Nunez aileleri gibi 99 ailenin elindedir. 4 milyon İspanyol tarımcısının toprağı yoktur. Bu tarımcıların aileleri de düşünülecek olursa, 12 milyonluk bir nüfus, yani İspanyollar'ın %40'ı topraksız köylüdür. 100.000 kişi ise 6.000.000 hektar toprak sahibidir. Toprak vergisi verilerine göre, toprak sahiplerinin %1,2'si, vergilenen tarım gelirinin %38'ine sahiptir. Buna karşılık az topraklıların %65,3'ü gelirin %14,7'sini elde edebilmektedir[23]. Tarım alanındaki «teknik geriliğe», «bölgesel farklılaşma» yada işaret etmek gerekir. 1954 kadastro bilgilerine göre, 250 hektardan büyük yüzölçümü olan 10.548 çiftlik vardır ve tümü 6.635.470 hektara varmamaktadır. Bu oranın dışında kalan bölünmüş topraklar, ülkenin değişik bölgelerine dağılmıştır. Bunlar dağınık ve teknik yön-

(23) **Osuna, J., Les grandes familles, in L'Espagne vue de l'intérieur 1964, 63**

den geri üretim biçimleri içinde verimsizdir ve sahiplerine bir zenginlik sağlayamamaktadır. Belirli ellerde yoğunlaşan toprak mülkiyeti, siyasi iktidarın da belirli ellerde toplanmasına yolaçmaktadır[24].

Tarımsal eşitsizliği ulusal gelir bölüşümündeki dengesizlikler de kanıtlamaktadır. Kişi başına yıllık gelir yaklaşık olarak 300 dolardır. Ortalama bu olmakla beraber, gelir bölgeler arasında değişmektedir. Örneğin Guipuzcoa bölgesinde ortalama yıllık gelir 521 dolarken, Orense bölgesinde 157 dolardır. İspanya'nın 17 ilinde gelir ortalama gelirin üstüne çıkmakta öteki bütün bölgelerde ise, altına düşmektedir[25]. 12 milyonluk kentli nüfusun 8 milyonu ulusal gelirin %30,4'ünü paylaşır. Buna köylüler de katılacak olursa, tüm nüfusun %73'üne varılır. %73'lük bu insan yığını, ulusal gelirin ancak %25'ini elde edebilmektedir. «Yüksek sınıflar» diye adlandırılan nüfusun %27'si ise kişi başına yılda 10.000 dolar elde eder. Bu yüzdenin ortaya koyduğu gerçek, 1957 - 58 yılına ait 2 milyar dolarlık gelirin 250.000 kişi, 50.000 aile arasında paylaşılmış olduğudur. «İspanyol mucizesi» diye adlandırılan gelir artışı, gerçekte aristokrasinin ve mali oligarşinin kendilerini zenginleştirmek için gösterdikleri bir «mucizedir»[26].

Büyük aileler, tarım alanındaki üstünlüklerinin yanında, endüstri alanında da söz sahibidirler. Mali oligarşi 6 büyük banka tarafından temsil edilmektedir. Bu bankalar, bütün İspanyol bankalarının kapital ve ihtiyat akçelerinin %58'ine, mevduatın %65,59'una, ticaret senetlerinin %70'ine sahiptir. Kredilerin %58'i bu bankalarca sağlanır. İspanyol ekonomisi bu bankaların yönetim kurulların-

(24) **Moreno, E.,** Dés équilibres régionaux et stratégie du capital monopoliste, in L'Espagne vue de l'intérieur 1964, 47
(25) **Moreno,** 46
(26) **Osuna,** 64

ca saptanır ve yönetim kurulları büyük ailelerin tekelindedir. Özellikle, elektrik, demir, kimya endüstrisine, gemi yapımına ve çimento, petrol üretimine yönelen bu bankaları yönetenler 130 kişiyi geçmemektedir. Bu 130 kişi, 745 şirketi elinde bulundurmakta ve İspanya'daki bütün şirketlerin sermayelerinin %65'ine sahip bulunmaktadır. Bunlar, devlet ekonomisinin çizgilerini saptayan «Ulusal Endüstri Enstitüsü - I. N. I.» nin de yönetimini ellerinde tutmaktadırlar. Türkiye'de İspanyol düzenini öven, «İspanyol mucizesi özel teşebbüs mucizesidir» diyenler, yabancı sermayenin İspanya'ya gelişini övmektedirler. Gerçekte dış sermaye, «Dow Chemical», «General Electric», «Westinghouse», «Montecatini», «Pechiney», «Pirelli», «AEG», «Krupp» gibi büyük tröstlerdir. İspanya'daki bir avuç sermayedar bu tröstlerle işbirliği halinde İspanya'nın zenginliğini sömürmektedir. Siderürjinin %77'si, elektrik endüstrisinin %47'si, çimento üretiminin %72'si, şeker üretiminin %71'i, cam üretiminin %72'si, kağıt üretiminin %42'si, pamuk üretiminin %52'si dış kapitalle işbirliği yapan 5 işletme elindedir. Kimya endüstrisi ile elektromekanik endüstrisi ise tüm yabancıların elindedir. Kömür işletmelerinin %78'i yalnız 18 işletmeye aittir. En büyük siderürji işletmesi «Biscaye Yüksek Fırınları»nın «U.S. Steel»in eline geçmesiyle, dış sermaye yutuculuğunun son örneği verilmiştir. Barraros Chrysler - Simca otomobil anlaşması, Urguijo Bankası'nın dış sermaye ile birlikte «Euro - Machine»i kurması, özellikle ekonomideki sınırların kaldırılmasından sonra, dış sermayenin İspanya'da tatlı sömürü kaynakları bulduğunu göstermektedir[27].

1962 yılında bütün İspanyol bankaları, «mevduat ve kredi bankaları» ve «yatırım bankaları» olarak ikiye ayrılmıştır. Bu ayrım üzerine, İspanyol kapitalistleri endüstri

(27) **Osuna, 65**

yatırımları ile yükümlü göstermelik bankalar kurmuşlardır. Bu bankaların özellikleri, yabancı yatırımlara açık olmalarıdır. Morgan, Rothschild, Deutsche Bank, Lehman Brothers gibi en güçlü yabancı ünitelerin temsil ettikleri tekelci sermaye bütün İspanyol ekonomisine egemendir. Tekelci sermaye, İspanya'nın siyasal örgütlenmesine de etki yapmış, yatırımları planlayan I.N.I. nin yetkileri kısıtlanmış, yatırım alanını seçme serbestliği tanınmıştır. Aynı şekilde, 1957 yılında Para Fonu (IMF), İspanya'nın yardım dileğini, pesetanın devalüe edilmesi, stabilizasyon planlaması yapılması, dış ticaretin serbest bırakılması şartıyla kabul etmiştir. Yabancı yatırıma konulan sınırlamaların kaldırılması zorunlu kılınmış, yardımın özel teşebbüsten özel teşebbüse yapılması usulü kabul edilmiştir. Bu sistemleşme, İspanyol ekonomisinin tekellerin ve işbirlikçilerinin eline geçmesi anlamını taşımaktadır[28].

Başlangıçta, dış sermayenin yurda getirilmesi, devletçe desteklenmiş ve İspanyol parası ile prim verilerek teşvikte bulunulmuştur. İspanya bu yolla ekonomisini geliştireceğini ve Ortak Pazar'a girebileceğini sanmıştır. Oysa kısa sürede, İspanyol üretiminin fiyat ve nitelik yönünden Avrupa ürünleriyle başa çıkamayacağı anlaşılmıştır. İspanya Ortak Pazar'a alınmayınca büyük bir şaşkınlık ve kırgınlık görülmüştür. Buna karşılık ithalattaki sınırsızlık endüstriyi harekete getirmiş, ama bu canlılık halktan yana olmamıştır. İç pazarların dışında bir pazar bulabilme olanağına sahip olmayan İspanyol kapitalizmi, emperyalizmce bu konuda daha da olumsuz koşullara sokulmaktadır. İç kapitalizm emperyalizmin tam bir işbirlikçisi durumuna girmiştir[29]. Bu durumda İspanyol mucizesi, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapma mucizesidir.

İspanya'da mali oligarşi ile toprak aristokrasisi ortak

(28) **Moreno, 55**
(29) **Gomez, 14-15**

bir baskı grubu durumundadır. Tüm endüstri gerçekte 1377 ailenin elindedir. Bunların 13'ü aristokrasiyle akrabalık bağı kurmuştur. Aristokrasinin %15'i de endüstriye kaymıştır. Bu zümre siyasal iktidara da sahiptir. Bu tabakanın yakın ilişki kurduğu emperyalist güçler de dolaylı olarak siyasal hayata egemen olmakta ve faşizmin sürdürülmesinden yana elinden geleni ardına koymamaktadır. İspanya'nın lüks maddeler tüketiminde dünyada ikinci gelişi, sınıflar arası çelişkinin açık delilidir.

Aristokrasinin ve mali oligarşinin ayrıcalıklı durumuna karşılık, halk kesimleri mutlak bir sefalet içindedir. Bu konuda birkaç örnek vermek gerekirse, bugün İspanyol işçisinin saat başına yaklaşık olarak 6,29 peseta (150 kuruş kadar) aldığını söylemek yetişir. İşçi ile teknokratlar arasında da aşırı bir gelir farkı vardır. Elektrik işindeki bir mühendisin 78,15 peseta almasına karşılık kaliteli elektrik işçisi 14,36 peseta alabilmektedir. 1963 yılından sonra ücretlerde %25 bir artış olmasına rağmen, bu artış işkollarına göre dengesiz durumdadır. Endüstride kaliteli bir işçi günde 230 pesetaya kadar kazanabilirken, tarım alanında 120 pesetayı geçmemektedir. Kaldı ki, %25 ücret artımına karşı, 1955 - 1963 yılları arasında %67,1 oranında bir hayat pahalılığı gerçekleşmiştir. Hayat pahalılaşmasının özellikle zorunlu maddeler, yiyecekler konusunda oluşu önemlidir[30]. Bu olumsuz duruma, kiraların artması, toplumsal güvensizlik, işsizlik, kaliteli işçi ücretlerinin düşürülmesi gibi durumları da eklemek gerekir. Gerçekte belirli sınıfların imtiyazı durumundaki eğitimden yararlanan aydınlar bile iş bulmak güçlükleri içindedir. Hukukçuların %35'i, felsefe öğrenimi yapanların %52'si, hekimlerin %22'si, veterinerlerin %85'i işçidir. İş bulanların çoğu da uzmanlık alanlarının dışında küçük işlerde

(30) Misere de l'enseignement in l'Espagne vue de l'intérieur 1964, 125-127

çalışmaktadırlar[31]. Bu olumsuz durumlar, köylerden kentlere, kentlerden dış ülkelere sürekli bir göçe yolaçmaktadır. Büyük illerin nüfusu gittikçe artarken, köylük bölgelerin nüfusu azalmaktadır. Nüfus akımı, ekonomik yapıyı etkilemekte, tarım bölgelerinde emekçi eksilmesi, tarım ürünlerinin pahalılaşmasına yolaçarken, kentlerde işsizlik çoğalmaktadır. Bu durumda yurt dışına akın başlamaktadır. 1963 yılında 160.285 kişi dış ülkelere göç etmiştir. 1961 - 63 yıllarında Amerika'ya göç eden 68.841 kişi bu sayının dışındadır. Bu şekilde İspanyol ekonomisi her yıl etkin nüfusun %2'sini dış ülkelere ihraç etmektedir[32].

Kısaca belirtilen durum, aristokrasi ve mali oligarşinin ekonomik ve politik alandaki mutlak egemenliğine karşı, halk yığınlarının çaresizliğini göstermektedir. Ekonomik egemenlik, politik egemenlik sayesinde ayakta tutulmakta ve faşizm bu egemenliğin güçlü bekçiliğini yapmaktadır. Türkiye'de sosyalist mücadelenin güçlendiği bir dönemde, İspanyol mucizesinden söz edilmesi, disiplinli bir politik yapının övülmesi basit rastlantılarla açıklanamasa gerektir.

■ *İspanya'da Değişen Şeyler*

Bütün totaliter yapısına rağmen İspanyol gerici yönetimi tükenmeye yüz tutmuş bir yapı içindedir ve Amerikan emperyalizminin desteğiyle yaşamaktadır. Frankist düzende bir değişim zorunlu görülmektedir. Faşist yöneticilerden Kont Motrico bile, İspanya'yı «yeniden canlandırma ve değiştirme» zorunluluğundan söz açıyor. Durgun toplumsal yapıda beklenmedik patlamalar olabiliyor. Faşist düzen içinde «klasik muhalefet diyalogu»nun gerekli

(31) I. I., Dans la campagne andalouse, in L'Espagne vue de l'Intérieur 1964, 41-42 - Gomez, 16
(32) Gomez, 16

görülmesi, son anayasa değişimi ile bazı biçimsel gelişimlerin yapılmasına yolaçabiliyor. Gerçekte bu değişim, egemen sınıfların totaliter düzeni biraz gevşeterek, egemenliklerini yeni biçimler altında sürdürmelerinden başka bir anlam taşımıyor. Egemen sınıflar bütün üstünlük ve zenginliklerine rağmen belirli bir batak içindedirler. Tekelci kapitalistler, değişmenin bilinci içinde olmakla beraber, «değişime rağmen aynı kalmak» amacındadır. Kısacası, güçlenen muhalefet, yeni biçimler içinde sistemleştirilecek ve egemen sınıf durumunda bir değişiklik olmayacaktır. «Ulusal hareket» diye adlandırılan Solis'in önderliğindeki akım, «sağcı bir yeniden kuruluş»a yönelmektedir. Buna karşılık Motrico'nun izlediği görüş, daha liberal bir şemanın uygulanmasından yanadır; bir hristiyan demokrat hareketini temsil etmektedir. Egemen sınıfların gelenekçi yenileşme eğilimlerine karşılık, aydınlar ve yeni kuşaklar gerçek bir demokrasiye yönelmektedir. Gittikçe güçlenen işçi hareketi de onları desteklemektedir. «Gelenekçi değişim» akımları, bilinçlenen yığınları gerçek demokratlara kaptırmama çabasının yarattığı «sun'i» akımlardır[33].

İspanya'daki çok geniş tekellerin, çok geri tekniğe dayanışı, çalışan nüfusun genel nüfusa oranının düşüklüğü, etkin nüfusun çoğunluğunun tarım kesiminde bulunuşu ve kısmen dış ülkelere göçü, küçük işletmelere dayanan endüstriyel üretimin düşmesine yolaçmıştır. Endüstri kuruluşlarının, ulaştırma araçlarının eksikliği ve yetersizliği, içpazarların ekstansif yapısı hammadde ve yiyeceğe dayanan dış ticaret, İspanyol ekonomisinin çıkmazlarını ortaya koymaktadır. Dış yardımların sağladığı canlılık ise, yalnız belirli sınıf ve tabakaların yararına olmakta, halka yansımamaktadır. Ekonomik temel ile tekelci sermaye arasındaki kopukluk, İspanyol mali oligarşisinin asalak niteliğini kesin biçimde ortaya çıkartmaktadır. Tekelci kapitalistler

(33) Naft, 731-734

ve bunlara bağlı gruplar ile bağımsız yığınlar karşı karşıya gelmektedirler. Bu karşıtlıkta, aristokrasi ile birleşen mali oligarşi, şimdilik, dengeyi kendi yanına çevirebilmektedir. Bu nedenledir ki, İspanya'da, bazı geri bırakılmış ülkelerden farklı olarak, mali oligarşi feodal yapının varlığına bağımlı kalmakta ve bu iki güç siyasal - ekonomik yapıyı birlikte sürdürmektedir. Feodal ve burjuva gericilerinin düzenini yıkmağa yönelik devrimci güçler gelişmektedir. Özellikle 1962 yılında gerçekleşen Asturia madencilerinin büyük grevinden bu yana, işi sınıfının ve köylülüğün devrimci hareketi gelişmektedir. Nitekim 1962 olayları, İspanya'nın siyasal yapısında, yukarıda belirttiğimiz «görünüşte liberalleşme» hareketlerine yolaçmıştır. Bu liberalleşme aldatmacasına rağmen, 1963 yılında Leon bölgesinde de büyük grev hareketleri gerçekleşmiştir. İşçi sınıfı hareketleri, günümüze değin süregelirken, ilk başta sadece Asturia bölgesinde kendisini gösteren eylem, bütün İspanya'ya yayılmıştır. Örneğin, Madrid bölgesindeki işçiler faşizme karşı direniş eylemi içindedirler ve belki de ilk kez İspanyol işçi sınıfının antifaşist eyleminin önderi durumuna gelmişlerdir. 1967 yılının 27 ocağında, grevin yasak olmasına rağmen, 100.000 işçi, Madrid yollarında protesto hareketlerine girişmişler ve fiili grev durumu yaratmışlardır. Bu olayın önderlerinin tutuklanması, bir kaç gün sonra 50.000 maden işçisinin protesto grevine girişmeleri ve tutuklananların serbest bırakılmalarını istemeleriyle sonuçlanmıştır. İşçi hareketleri, bütün sert karşı tedbirlerle bastırılmasına rağmen, fiilen, «birliklere», «sendikalara» ve işçi sınıfından yana bazı ekonomik tedbirlerin alınmasına yolaçmaktadır. Ayrıca, işçi sınıfının bu eylemleri, «politik isteklerle» de tamamlanmakta, «grev hakkı» ve «sendika kurma özgürlüğü» üzerinde durulmaktadır. «İşçi delegeleri» ve «işçi komisyonları», fiilen, bir otorite sahibi olma durumuna gelmektedirler.

İşçi sınıfı eylemleri gittikçe, gelişip, sayıca kabarırken, İspanyol aydınları ve gençleri de, hem işçi sınıfıyla güçbirliği yapmakta ve hem de kendi alanlarında benzeri devrimci hareketleri oluşturmaktadırlar. Öğrenciler, demokratik eylemlerini, «Öğrenciler Demokratik Sendikası» adı altında kurmağa çalıştıkları bir örgütün içinde, disiplinli ve planlı bir biçimde geliştirmek çabasındadırlar. Valancia'da başlayan öğrenci hareketleri, Barselona, Bilbao, San Sebastiano, yörelerinde gelişmiş bulunmaktadır. Nitekim, 1967 yılının öğrenci hareketlerinin gelişiminin doğal sonucu olarak Valansiya'da toplanan ve 3000 öğrencinin katıldığı «Öğrencilerin Ulusal Kurultayı'nın» yöneticilerinin tutuklanması üzerine, bütün öğrenciler, Barselona, Madrid, Sevilya işçileriyle beraber gösterilere girişmişler. genel greve gitmişlerdir. Bu hareket, tutuklanan öğrenci liderlerinin serbest bırakılmasıyla sonuçlanmıştır[34].

İspanyol aydınları da, zaman zaman, antifaşist kavganın yürekli örneklerini vermektedirler. 1962 yılından bu yana, aydınlar, Asturia işçilerine karşı girişilen faşist baskının, Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam ve benzeri ülkelerdeki saldırganlıklarının karşısına çıkmışlar, faşizme karşı demokratik halk hareketleri düzenlemişlerdir. Sadece 1966 yılında, İspanyol polisinin tutukladığı aydın sayısı 4000'i geçmiştir. Şair Machado'nun tutuklanması, faşizme karşı geniş eylemlerin nedenleri olmuştur. Aynı yıl, 556 İspanyol aydınının faşizmi lanetleyen bildirisi, etkin ve önemli bir hareket olmuştur. Aydınlar, öğrenci ve işçilerle ilişkiler de kurarak, İspanya'da varlığını gittikçe artıran Amerikan emperyalizminin gelişimine, İspanya'yla

(34) 1967 yılında gerçekleşen işçi, öğrenci, aydın hareketleri konusunda geniş, bilgi için bk. **Garcia, J.** Le prospettive della lotta in Spagna, in La Nuiva Rivista Internazionale, 1967, No. 6, 1089. Kurulan işçi komiteleri, işleyiş biçimleri ve eylemleri için bk. **Campos, R.**, Si rafforza l'unità combattiva spagnola, in La Nuova Rivista Internazionale, 1970, no. 1.145

kapitalist dünya arasında kurulmak istenen askeri bağlara, Amerikan üslerine karşı çıkmaktadırlar.

1967 yılından bu yana, İspanya'da, faşizme karşı değişik sınıf ve tabakaları bir antifaşist birlik içinde toparlama çabası da kendisini göstermektedir. «Hürriyet için anlaşma» ismi altında gerçekleştirilmek istenen, antiemperyalist ve antifaşist bir «Devrimci Halk Cephesi»dir ve öncülüğü İspanyol proleter sosyalistleri yapmaktadır. İspanya'nın en «acil» politik sorunu olarak, devrimci, demokratik, sağa karşıt güçlerin ortak cephesini yaratmak olduğunu kabul eden İspanyol proleter sosyalistleri, söz konusu «cephenin», «ikili görev» açısından önemi üzerinde durmaktadırlar. Her şeyden önce gerçekleştirilmesi gerekli görülen, Franco faşizmine karşı güçler arasında, «diktatörün düzenine» bir alternatif getirecek, demokratik güçlerin kolayca ve en yakın bir sürede çökertilmemesi için eylem birliğini sağlayacak olan bir platformun yaratılmasıdır. İkinci görev ise, devrimci, demokratik güçlerin demokrasiye ve sosyalizmi kurmağa yönelik «güç birliğini» yaratmaktır. Bu birliğin, işçi sınıfı eylemlerinin birliğinden ve işçi sınıfı ideolojisinin egemen kılınmasından doğacağına inanılmaktadır.

Değişik demokratik güçlerin diktatörlüğü yıkmak konusundaki ortak noktalarına rağmen, aralarında uzlaşması güç sınıf çelişkileri bulunmaktadır. Bu açıdan, burjuvazinin bazı tabakalarıyla, bunlar kendi sınıfsal çıkarlarıyla sınırlı ve sadece bu çıkarlara yönelik bulundukça bir anlaşmaya varabilmek güç olacaktır. Örneğin, belirli bir geçiş döneminde, «monarşik» sistemin kabulü zorunluluğunda kalmak tehlikesi sosyalistler için söz konusu olmaktadır. Burjuvazi, böyle bir koşulla, antifaşist cepheye katılma eğilimindedir. Bu açıdan, kurulmasına çalışılan «cephe», şimdilik, faşizme karşı güçlerin bazı eylemlerde birleşmeleri şeklinden öteye gidememektedir. Proleter sosya-

listler, burjuvaziyi «cephe» içine alabilmek ve faşizmin yıkılmasından sonra, son sözü halkın söyleyebilmesi için, işçilerin, köylülerin ve aydınların demokrasi ve sosyalizm için son savaşı verecek güce getirilmesi için çaba göstermek ve bunu sağlayacak politik ve ekonomik koşulları gerçekleştirecek her türden mücadeleyi, diğer demokratik güçlerle beraber ortak eylem biçimleriyle yürütmek zorundadırlar[35]. Burjuvazinin küçük ve orta kesimleri, bugün, antifaşist mücadele açısından önem taşımaktadır. Bu nedenledir ki, gerek devrimci güçler, gerek mali oligarşi, bu tabakalarla sıkı birlik kurmak eğilimindedir. Oligarşi, küçük ve orta burjuvaziyle güçbirliği kurmak konusunda kendi arasında bölünmüş durumdadır. «Reformist» kanat, siyasal yapının yumuşatılması ve bazı ekonomik «tavizlerle», burjuvaziyi kendilerinden yana çekmek eğilimindedir ve bu eğilim «liberalleşme» akımına yolaçmıştır. Bazı biçimsel haklar tanıyan anayasa değişimi, sağlanan bazı ekonomik olanaklar[36], antifaşist mücadelede proleter sosyalistleri yalnız bırakmak için girişilmiş oyunlardır. Bu oyun, bir ölçüde etkili de olmaktadır. Yukarıdan aşağıya «kadrocu» bir değişimi gerekli gören liberal burjuvalar, emekçilerden çekinmekte, toprak aristokrasisiyle ve mali oligarşinin liberal kanadıyla anlaşma eğilimi göstermektedir. Kilisenin etkisinde olan burjuvazinin bu kesimi, Amerikan emperyalizminin yayılımına karşı çıkmadığı gibi, temelde ekonomik sistem değişimini de kabul etmemektedir[37].

Mali oligarşinin büyük bir kesimi ise, hâlâ, Franco ile sıkı bağlarını sürdürmektedir. Mali oligarşinin bu kesi-

(35) **Carrillo, S.**, İl fallimento clamoroso dello stato di emergenza in Spagna, in La Nuova Rivista Internazionale, 1969, no. 2, 216 v.s.

(36) Örneğin 1969 yılında, ücretlerde genel olarak %5,9 oranında bir artış gerçekleştirilmiş, toplu sözleşmelerle işçi haklarının sağlandığı havasını yaratacak bir yeni yasal sistem kabul edilmiştir. Bk. **Carrillo, S.**, 919

(37) **Suarez, V.**, 217 v.s.

mi, herhangi bir toplumsal değişimin tümden karşısında olup, totaliter bir sistemin devamından yanadır. Falanj bürokrasisi, askerler ve kilise geniş ölçüde bu totaliter eğilimden yana çıkmaktadır. Nitekim 1969 yılında, gelişen halk hareketleri karşısında ilan edilen sıkıyönetim, «durumu normalleştirme» sloganı ardında, kanlı bir biçimde eylemleri bastırmıştır. 1967'den bu yana gelişen her devrimci eylem önderlerinin karşılaştığı tutuklanma, işkence ve hatta öldürülme durumu, 1969 yılı içinde çok daha gelişmiş, sistemli, yığınlara yönelik bir nitelik almış ve «sıkıyönetim» bu konuda tüm devrimci akımlara toptan tepki anlamına gelmiştir. Aldatıcı bir liberalleşme akımını izleyen bu sertleşme, kilisenin resmi kuruluşlarınca[38] ve emperyalist güçlerce de desteklenmiştir. İspanya'da gelişen Amerikan üsleri, İspanya'nın NATO çerçevesi içine alınması çalışmaları, emperyalizmin İspanya'da gittikçe yerleştiğinin kanıtıdır. Her ne kadar, Amerika, açık bir biçimde bir diktatörü destekleme durumuna düşmemek için desteğini örtme çabası göstermekteyse de, gerçekte, «Franco sonrası» İspanyasının aynı sosyal yapı üzerinde değişik bir siyasi biçimde oluşmasından yanadır. Bu açıdan, gerek burjuvazinin liberal kanadı, gerek emperyalizm, gerek Kilise, yer yer Franco ile ve sertlik taraftarlarıyla çatışsa bile, bu temelden devrimci bir yöneliş anlamına gelmemekte, aksine toplumsal yapının değişik biçim ardında sürdürülmesi tutuculuğunu ortaya koymaktadır. Liberal kanadın emperyalizmin geri bırakılmış ülkelerde uyguladığı son

(38) Ispanya'da Kiliseyi temsil eden Morcillo açıkça Franco'yu ve sıkıyönetimi desteklediğ'ni belirtirken, Vatikan Franco rejimine genel bir tepki göstermiştir. İspanya'da da Andalus bölgesinin, Santander, San Sebastino, Gerona, Pamplona ve Toledo yörelerinin değişik görevlerdeki ve derecelerdeki din adamları, İtalyadaki bazı din adamlarıyla birlikte, protesto bildirileri yayınlamışlar, Franco faşizmine tepki göstermişlerdir: bk. Carrillo, S., 926. Bu din adamlarının, faşizme karşı çıkarken «reformist» bir görüşle hareket ettikleri açıktır.

stratejilerden biri olan «reformizm» aldatmacasını uygulamağa çalıştığı açıktır. Bu durumda, İspanya'nın politik ve ekonomik özgürlüğe ancak bilinçlenen işçi sınıfının, köylülüğün ve küçük burjuvazinin devrimci unsurlarını da ittifakına alan devrimci hareketi sonucunda ulaşabileceği açıktır.

■ *Salazar'ın Portekiz'i ve Sonrası*

İspanyanın komşusu, İberik yarımadasının öteki ülkesi Portekiz de açık faşist düzeninin Avrupadaki temsilcilerinden biridir. Portekiz faşizmi de, Avrupa'da faşizmin yaygınlaştığı bir dönemde kurulmuştur. Portekiz'in politik hayatında 1908 yılında başlayan dengesizlik, huzursuzluk 1932 yılında Salazarın deyimiyle «sessiz devrime», yani korporatif Portekiz faşizmine yolaçmıştır. 1908 yılında Kral Carlos ve oğlu Prens Carbonario'nun öldürülmesini, 1910 yılında yeni Kral Don Manuel'in tahtını bırakması ve cumhuriyetin ilanı izlemiştir. Kısa bir süre cumhurbaşkanlığı yapan Braga, 1911 seçimlerinden sonra iktidarı Manuel Jose d'Arriga'ya bırakmıştır. Arriganın cumhurbaşkanlığı döneminde, Conceironun gerici darbesine cumhuriyetçilerin «Almeida», «Camacho» ve «de Castro» adında üçe bölünmelerine rağmen, ekonomik ve politik yönde bazı değişimlere girişilmiştir. Bu gelişmelere rağmen «de Castro»nun gerici darbesi gerçekleşmiş, demokratik bir hareket Castroyu devirmiş, Arriga istifa etmiş, önce Braga ve sonra Machado 1915'de cumhurbaşkanı olmuştur. Daha sonra Sidonio Pais darbeyle işbaşına gelerek Milli Cumhuriyetçi Parti önderliğinde yeni bir cumhuriyet kurmuştur. 14 Aralık 1918'de Paris öldürülünce «Canto Castro» demokratik bir düzeni gerçekleştirmiştir. Başkaldırılar ise bir türlü bitmemiş, «Mendes Cabeçades», «Manuel de Costa» başkaldırıları köklü sarsıntılar yaratmış-

tır. Bu huzursuzluktan yararlanan dışişleri bakanı Antonio Oscar de Fragoso Carmona 9 Temmuz 1926'da iktidarı ele geçirmiş ve 1931 nisanına kadar iktidarda kalmıştır. Carmona, mali durumu düzeltmesi için maliye profesörü «Antonio de Oliveira Salazar»ı tam yetkili maliye bakanı yapmıştır. Salazar mali alanda önemli başarı sağlamış ve 5 Temmuz 1932 de, maliye bakanlığı yanında başbakanlığı da yüklenmiştir. Eylül 1968 tarihine kadar süren bu görevinde Salazar, tam bir diktatörlüğü, korporatif faşizmi gerçekleştirmiştir[39].

Portekiz faşizmi, Ortaçağ düzenlerine benzeyen korporatif esaslara dayanmaktadır ve İtalyan deneyine uygun olarak geliştirilmiştir. Bu düzenin esasları, 19 Mart 1933 de plebisitle kabul edilen «Estado Novo» isimli anayasaya dayanmaktadır. Salazar'a göre, hükümet Portekiz halkını temsil etmekle beraber, halk tek kişiler anlamına gelmez. Halkı organik gruplar temsil eder ve kişi bu grupların üyesi olarak ikinci derecede önem taşır. Hükümet güç sahibidir ve sorumsuz halk meclislerinin demokratik denetimine bağlı değildir. Bu nedenle de politik partiler söz konusu edilemez. 1930 yılında Salazar'ın kurduğu Milli Birlik Partisi, faşizmin temel kurallarını temsil etmektedir. Milli Birlik teknik anlamda bir parti değildir; ulusal ve yurtsever bir «eylem» olarak tanımlanmaktadır. Devlet, «hükümet» ve «ulus»un yarattığı «toplumun doğal yapısına uygun» bir korporatif ve sosyal uyuşum üzerine kurulmuştur. Siyasal yapının başında cumhurbaşkanı vardır. Halk tarafından seçilen cumhurbaşkanı, başbakanı ve bakanları seçen, yetkisi sınırlı bir organdır. Meclisi dağıtma yetkisine sahip bulunan cumhurbaşkanı, eylemlerini hükümetle birlikte gerçekleştirebilir. Yürütmeyi gerçekleştiren hükümet devlet içindeki gerçek otoritenin sahibidir. Kanun niteliğinde kararlar çıkartabilen hükümet, meclise kar-

(39) **Özgüden, D., Faşizm, İstanbul 1966, 121-123**

şı sorumlu değildir. Teorik olarak, hükümetin kanun-kararnamelerini, cumhurbaşkanının eylemlerini veto yetkisine sahip bulunan eski Cortes'lerin devamı olan meclis, gerçekte hiçbir yetkisini kullanamamaktadır. Yıllık yasama süresi 3 ayı geçmemektedir ve yasama organının mali konularda kanun yapma yetkisi yoktur. Meclis üyeleri 250 seçmen tarafından seçilir. Meclis hükümete muhalefet edemez ve Salazar'a bağlılığı kesin olmayan, hükümetçe aday gösterilemeyen kimseler meclise seçilemezler. İkinci seçmenler, yalnız aile başkanlarınca seçilir. Bu tür oy hakkı Salazar'a göre, doğaya kişisel temsilden çok daha uygun bir temsil sistemidir. Çünkü toplumun temeli aileye dayanmaktadır. Zaten korporatif sistemin temelinde aile vardır. Aileyi meslek kuruluşları, üniversiteler, bilim kuruluşları, sanat ve teknikle uğraşanlar, tarımcılar, sanayiciler, tüccarlar ve emekçiler izlemektedir.

Değişik tabakalar ve çıkar grupları korporatif düzen içinde birleşince çalışan ve çalıştıranlar arasındaki uyuşmazlıklar da giderilmiş olacaktır. Korporatif düzen, organik hayata uygundur ve devlet bu hayatın düzenleyicisi, denetleyicisidir. Değişik çıkar grupları, ulusal çıkara uygun olarak sistemleştirileceklerdir. Böyle bir düzende ise eski anlamda özgürlükten söz edilemiyecektir.

Korporatif düzeni «korporatif meclis» oluşturmaktadır. Bu meclis, işçi, memur ve işveren sendikalarıdır. Her meslek kolu için bir işçi ve bir de işveren sendikası vardır. Bu yolla, sınıfların işbirliği sağlanmak istenmiştir. Sendikalar ise devletin denetimi altında bulunduğundan, bütün politik ve ekonomik hayat devlet denetimi içine girmektedir. Devlet tek ve sınırsız otorite sahibidir[40]. Gerçekte ise, devlete ve siyasal iktidara kilise ve burjuvazi sahip olduğundan, sınıf çelişkilerini uygunlaştırmak sloganı

(40) **Munro-Ayearst,** The Governments of Europe, New York 1954, 759-761.

ardında, kapitalizm devlete egemen olmaktadır. İşveren çıkarlarının her zaman üstün tutulduğu bu düzende, sosyal, kişisel ve politik haklardan söz açabilmek mümkün değildir. Faşizmin klasik temeli olan «zorbalık içinde güçsüz kapitalizmin devlet eliyle savunulması» sistemi, Portekiz'de tam anlamıyla yürürlüktedir. Bu nedenledir ki, Portekiz dünyanın en gerilerde gelen bir kaç ülkesinden biri olarak yaşamını sürdürmektedir[41].

1968 Eylül ayında Salazar'ın yerini Profesör Caetano'nun alışı, Portekizde durumu geniş ölçüde değiştirmiş değildir. Esasta liberal bir kişi olarak tanınan yeni başkanın temelden bazı reformlara girişeceği konusundaki umutlar çoktan sönmüştür. 27 Eylül 1968 tarihinde yaptığı konuşmada, liberal ve demokratik bir açılım getirmeğe yöneleceğini belirten Caetano'nun sözleri yine kendisi tarafından yalanlanmıştır. Muhalefetin demokratik haklarının sağlanması konusunda hiçbir yasal değişime gidilmezken, Portekiz gizli polisi PİDE ile «Cumhuriyet Muhafızlarının» baskısı, daha da artmıştır. Devrimci eyleme girişen «Instituto Superior Tecniko» ve Lizbon Hukuk Fakültesi öğrencileri tutuklanmış, bu okullar tümden kapatılmıştır. Afrikalı papazlar tutuklanmakta, aydınlar sömürgelerdeki «temerküz kamplarına» gönderilmektedir. Avrupa'da siyasi suçlardan dolayı mahkumu en çok olan Portekiz, siyasi açıdan damgalanan kişilerin her türlü özgürlüklerini ve bu arada seyahat özgürlüklerini kısıtlamaktadır. 1969 ekim ayında Brezilya'ya bir gezi yapan Caetano'ya Brezilyada verilen bir bildiri, dünya kamuoyunda oldukça geniş etki yapmıştır. «Marcelo Caetano'ya Açık Mektup» başlığını taşıyan bu bildiri, «Portekizli Demokratlar Birliği» adını taşıyan ve Portekizli siyasal «mültecilerin» kurdukları değişik örgütleri yapısı içinde birleştiren örgüt tarafından yayınlanmıştır. Yıllarca faşizmin eziyetini çekmiş olan Prof. Ruy

(41) **Özgüden, D., 135**

Luis Gomes'in başkanlığındaki «Birliğin» bildirisinde, Portekiz'in faşist yönetimi kadar Portekiz sömürgeciliğine de karşı çıkılmaktadır[42]. Portekiz, Gine'de, Angola'da Mozambik'te sömürge sahibidir. Hâlâ klasik sömürgeciliği yürüten Portekiz, 1961 yılından bu yana bu sömürgelerdeki «ulusal bağımsızlık hareketleri» ile savaşmak zorunda kalmaktadır. Bu üç ülkedeki gerillalar CONCP (Conference des Organizations Nationalistes des Colonies Portugais) isimli bir birlik kurmuşlardır ve Portekiz sömürgeciliğine karşı ortak savaş sürdürmektedirler. Portekiz, bağımsızlık hareketlerine karşı savaşırken, geniş ölçüde NATO silahlarından yararlanmakta ve Afrika'da 15.000 asker bulundurmak zorunda kalmaktadır[43].

Bu insanlık dışı tutuma ve sömürgeciliğe karşı çıkan Portekiz'li aydınlar suçlanmakta, cezalandırılmaktadır. Bütün bu tutumunda, Portekiz faşizmi, emperyalist devletlerin yardımını görmektedir. Örneğin, Birleşmiş Milletler'de «ırk ayrımına» karşı bir «karar sureti» Portekiz'le beraber, İngiltere ve Amerikanın da olumsuz oyuyla karşılaşmakta, Afrikada ölüm saçan silahlar, «napalm bombaları, fosforlu bombalar» Amerika tarafından sağlanmaktadır. Bu olgular, emperyalizmin her dem sömürü ve faşizmden yana olduğunun ve halkların ancak proleter sosyalistlerin gerçekleştirecekleri «kesintisiz devrim» sonucunda kesin olarak faşizmin baskısından kurtulabileceklerinin kanıtıdır.

■ *Yunanistan'ın Serüveni*

Yunanistan Ortadoğu ve Türkiye açısından büyük önem taşımaktadır. «Helenizm» emperyalizm'in Ortado-

(42) Bk. «Portekizde Faşizme Karşı direniş», **ANT**, 28 ekim 1969, No. 148, s. 13

(43) Bk. «Afrikada Yeni Sömürgecilik ve Devrimci Mücadeleler», **ANT** 13 Ocak 1970, No. 159, s. 13.

ğu'daki sömürü sistemini gerçekleştirmek için başvurduğu silahlardan biridir. Helenizmin kesin bir belirtisi de «Kıbrıs» sorunu ile ilgili olarak kendisini göstermektedir. Helenizm, bir yandan, ülke içinde proleter sosyalistlerin siyasi iktidara yönelik eylemlerine karşı halkı büyüleyen ve aldatan klasik bir «faşist» tez olarak etkin olurken, diğer yandan emperyalizmin Ortadoğu'da halkların direnişini saptırıcı araçlarından da biri olmaktadır. Bu açıdan, Yunanistan ve «helenizm», Türkiye'yi de geniş ölçüde etkileyen bir nitelik taşımaktadır. Kıbrıs sorunu, bir «Türkiye - Yunanistan» sorunu olarak ortaya konulurken, gerçekte, Yunanistan ve Türkiye halkları kendisine aldatıcı bir biçimde sunulan sorunla birbirine düşürülmekte ve ayrıca Kıbrıs halkının kendi tercih olanakları ellerinden alınarak adanın emperyalizmin bir üssü durumunda kalması sağlanmak istenmektedir.

Osmanlı yönetimindeki Yunanistan, 1821 - 1827 yılları arasında gerçekleşen bir mücadelenin sonucunda bağımsız bir devlet olarak doğmuştur. «Helen» değerlerinin yüceltilmesini, «Ölümsüz Yunanistan»ın ve «Yunan Ulusunun Kültür Birliği»nin yaratılmasını amaçlayan ve Bizans İmparatorluğu'nun unsurlarını birleştirme ülküsüne dayanan «Helenizm», çağın emperyalist güçlerinin, Osmanlı Devletini çökertmek için kullandıkları araçlardan biriydi ve bağımsız Yunanistan'ın doğusunda itici, halkları birleştirici ve savaştırıcı bir unsur olmuştu. 1827 yılını izleyen yıllarda, monarşik bir temele dayanan değişik yönetim biçimleri Yunanistan'da uygulandı. Bu uygulama, Yunanistan'da, güçsüz de olsa, burjuvazinin gelişmesiyle sonuçlandı ve liberal düşünceler etkinlik kazandı. Bu gelişim 1909 yılında Yunanistanda «Burjuva Demokratik Devletinin» gerçekleşmesiyle sonuçlandı. «Milliyetçi Subayların» saraya karşı tepkisinin sonurunda gerçekleştirilen burjuva devleti, Yunanistan'a egemen olan «aşiretle-

rin siyasal oligarşik» yönetimlerine son vermiş oluyordu. Liberal hareketin siyasal önderliğini gerçekleştiren isc Eleftherios Venizelos idi. Yeni düzende bir takım sosyal hakların sağlanması, ılımlı bir toprak reformu yapılması gibi bazı «reformist» gelişimler gerçekleştirilmiştir. Fakat, orduya dayanan Kral Konstantin ile Venizelos arasındaki çekişme, reformların sınırlanması ile sonuçlanırken, birbirine rakip iki ayrı siyasal güç merkezinin de ortaya çıkmasına yolaçmıştır. Bu «hizipleşme» hemen hemen Yunanistan'ın daha sonraki bütün siyasal gelişiminde etkin olacaktır.

I. Dünya Savaşı'nı ve onu izleyen Türkiye ile savaşlar sonucunda, yeni bir Yunanistan ortaya çıkıyordu ve bu Yunanistan, burjuva demokratik sisteminin çöküşü üstüne kuruluyordu(44). 1922'de yapılan askeri darbeyle, Yunanistan'da yönetim radikal subayların eline geçmişti. Siyasal bazı çalkantıları 25 Mart 1924 tarihinde ilan edilen cumhuriyet izledi. Fakat, 1928 yılına kadar birbirini kovalayacak olan ordu darbeleri, diktatörce yönetimler, cumhuriyetin yaşaması olanaklarını sildi, kesin bir faşizmin ülkeye yerleşmesi sonucunu yarattı. Bu sonuçta, kralcılığa karşı devrimci askerleri destekleyen sol güçlere liberallerin yanaşmamasının, hatta sola karşı çıkışlarının etkinliği büyük oldu(45).

1928 yılında Venizelos'un tekrar iktidara gelişi, büyük bir etkinlik sağlamadı ve liberallerle popülistler ordunun ve halkın desteğini kaybedince, ordu tümden kralcıların etkisi altına girdi ve Krallık 1935 yılında yeniden kuruldu. Krallık, kesin bir diktatörlüğün ve ordu egemenliği-

(44) Bu konuda geniş bilgi için bk. Çukalas, K., Yunanistan Dosyası, Ant Yayınları, İstanbul 1970 s. 27 v.s.

(45) Liberallerin, popülistlerin ve Venizeloscuların kaypak, zaman zaman cumhuriyeti, zaman zaman kralı destekleyen tutumları, sol güçleri yalnız bırakmış, gerici - kralcı güçlerin başarısına halkın tutucu güçlerin yanında yer amasına yolaçmıştır.

nin nedeni oldu. Faşizmin siyasal lideri ise, General Metaxas'tı[46]. Küçük burjuvazinin şovence milliyetçiliğine dayanan faşist ideoloji resmi doktrin olarak yerleşirken, Yunanistan'da Mussolini ve Hitler'in görüşlerine paralel teoriler ortaya atılmış, Yunanistanın bu faşist sistemler yanında yer alması savunulmuştur. Fakat, değişik koşullar Yunanistan'ın savaş süresince «müttefikler» yanında yer almasına, «Mihver Devletleri» tarafından işgal edilmesine yolaçmıştır.

İşgal yıllarında, Yunanistanda İtalyan - Alman faşizmine karşı belirli bir direniş gerçekleştirilmiş ve bu direniş geniş ölçüde proleter sosyalistlerin önderliğinde oluşturulmuştur. Diğer antifaşist güçlerle güçbirliğini gerçekleştiren Komünist Partisi, «Milli Kurtuluş Cephesi-EAM»ı kurmuştur[47]. EAM, Almanlar tarafından kullanılan başlıca ulaşım ağları dışında ülkenin tümünü ele geçirmiş ve fiili yönetimi gerçekleştirmiştir. EAM'a bağlı «Halk Ordusu» olan ELAS, dağlarda örgütlü bir devlet kurmuş oluyordu. EAM'ın Yunanistan içindeki üstünlüğü, Almanlar kadar, İngilizleri de ürkütmüş, daha savaş süresinde EAM'a karşı savaşacak örgütlenmelerin temeli atılmıştır. EAM'da ko-

(46) 1936 yılının mayıs ayında Selanik'te yapılan genel grev büyük bir vahşetle bastırılmış, 30 işçi öldürülmüş, 300 den fazla işçi yaralanmıştır. Bunu protesto için girişilen 5 ağustos 1936 tarihli genel grev ise, yüzlerce işçi liderinin yakalanarak yurt dışına sürülmesiyle sonuçlanmıştır. Bu olaylar, Metaxas'ın Anayasayı geçici olarak iptal etme ve sıkıyönetim ilan etmesiyle sonuçlandı. Ortaya çıkan kesin faşist sisteme tek organize direnç ise Komünist Partisinden geldi. Fakat, komünistler tek başlarına faşizmi yenemezlerdi ve diğer antifaşist güçler'n ise her tür desteğinden yoksundular. Nitekim yalnız kalan komünistlerden 50.000'i yakalanarak Yunanistan'ın dışına çıkartıldılar: bk. **Çukalas**, 55-57

(47) «Milli Cumhuriyetçi Yunan Birliği - EDES», «Milli ve Sosyal Kurtuluş Hareketi - EKKA» isimli iki önemli direniş birliği daha mevcut olmakla beraber, hiçbiri Komünist Partisinin (KKE) önderliğindeki EAM kadar etken, kalıcı ve başarılı olamadılar.

münistlerin ortağı gruplarla anlaşmazlıklar yaratılmış, İngilizler EAM'a karşı gruplara her türlü yardımı yapmışlardır[48].

1944 yılının mart - aralık ayları, Yunanistan'ın işgalden kurtuluşuna, EAM'ın gittikçe gelişimine, Kurtuluş Siyasi Komitesinin (PEEA) kuruluşuna sahne oldu. PEEA, savaş sonrasında, tartışılmaz, karşı çıkılmaz bir üstünlük ve egemenlik sahibiydi. Fakat PEEA, kurulacak iktidar üzerinde kesin bir iddia sahibi olmadı ve hükümetler, yine İngiltereye yakın, liberal kanattan eski politikacıların elinde kaldı. İngilizlerin, Yunanistan'ı proleter sosyalistlere kaptırmamak konusundaki siyasal manevraları, EAM'ın da yer yer hatalı, tutarsız politikasıyla gelişti, başarıya ulaştı[49]. Gerillalardaki silahlı gücün silinmesi için girişilen tertipler, genellikle ELAS'ın tepkisiyle karşılaştı. Komünistler ise, silahlı bir çatışmadan kaçınmak için bir sürü taviz vermekten kaçınmıyor, soruna cesaretle eğilemiyorlardı. Silahlı çatışma karar verildiği 1946 yılında ise durum çok değişmişti ve zamanında fırsatları değerlendiremeyen proleter sosyalistler, artık ne siyasal, ne de askeri yönden 1944 yılındaki güçlerini sürdüremiyorlardı. Bu nedenledir ki, 1946 yılında başlayan içsavaş, 16 Ekim 1949 tarihinde Komünist Partisinin «ateş kes» ilanı ve devrimci güçlerin yenilgisiyle sonuçlanıyordu.

İçsavaş sonrasında iktidara gelen ve 1949 - 1952 yılları arasında iktidarda kalan liberaller belirli bir başarısızlıkla karşılaşıyorlardı. 1952 yılı, Yunanistan'ın NATO'ya girdiği ve batı kapitalist dünyası ile kaynaştığı yıldır. Bu kaynaşma, tutucu güçlere siyasal üstünlük sağlamış, geri bırakılmış bir yapıda uygulanmak istenen klasik bir parlamenter sistemin yarattığı siyasal krizlerin birbiri

(48) Bk. Çukalas, s. 68 v.s.

(49) EAM'ın savaş sonrası tutumu ve içsavaşa varan olaylarla ilgili çok ayrıntılı bilgi için bk. Çukalas, 78-132

peşisıra gelmesine yolaçmış, emperyalizmin ülkeyi tümden denetim ve yönetimi altına alması sonucunu doğurmuştur. Sağcı güçlerin iktidarı elde tutabilmesi için, demokratik biçimler ardında, kesin bir baskı rejimi, faşist sistem yaratılmıştır. Bu arada, sağ - sol gruplar arasında büyük bir boşluk gelişmiş ve bu boşlukta yer alacak «merkez grubu» oluşamamıştır. Bu arada sol güçler, seçimlerde gittikçe başarı sağlayabilmiş ve 1956 seçimlerinde EDA, oyların %25'ini alabilmiştir. Bu gelişim, Yunanistan'da İngiltere'nin yerini alan patron Amerika'nın ve onun kuklası Karamanlis hükümetinin tepkisi ve sert tedbirleriyle karşılaşmıştır. Bu arada, temelde sağcılardan pek de farklı bir nitelik taşımayan «merkezci» liberaller toparlanıp, 1961 seçimlerinde S. Venizelos ve Papandreu öncülüğünde oyların %33,5'ini almak, bir süre sonrada iktidara gelmek olanağına sahip olmuşlardır. Merkez'in iktidara gelişi, gerçekte, sol güçlerin ERE sağcı iktidarına karşı giriştiği eylemlerin, Selanikte EDA milletvekili Lambrakis'in öldürülmesiyle doğan olayların yarattığı havadan ve siyasal krizden «merkezcilerin» yararlanmasıyla gerçekleşiyordu.

Papandreu'nun başkanlığındaki «merkez» yönetimi, önceleri, genellikle Yunan burjuvazisini hoşnut eden bir politika izlemiştir. Fakat, «liberalleşme»nin solu güçlendireceğinden korkan sağ güçler, gittikçe Papandreu yönetimine karşı çıkmağa başlamıştır. Eğitim, sendikalaşma, sosyal ve siyasal haklar konusundaki «reformist» tutum, gerçekten de, işçiler ve köylüler arasında radikal yönelişlerin güçlenmesine de yolaçmıştır. Solcu EDA'yı aşındırmak için, «Merkez Birliğinin» sol kanadı da, daha kesin, daha radikal reformların gerçekleştirilmesini istiyor ve bir ölçüde Amerika tarafından da destekleniyordu. Sağcılar, «Merkez Birliğinin» gittikçe radikalleşeceğini gördükçe, tepkilerini de artırıyorlardı. Bu çekişme içinde, kral-hükümet çatışması patlak vermiş ve «Merkez Birliği» istifaya zorla-

nan Papandreu'nun çekilmesiyle iktidardan uzaklaştırılmıştır. Bu olgu, «liberalleşme»ye son verilmesi, radikal bir reformizmin bile sağ güçlerce benimsenmemesi anlamına gelmektedir. Merkez Birliği'nin, yer yer NATO ve CIA'ya karşı çıkışı da, düşüşünde önemli bir etken olmuştur. Papandreu'nun 15 Temmuz 1965 tarihli istifasını izleyen iki yıllık süre içinde, «Merkez Birliği»ne karşı sağcı bir takım kukla hükümetler kurulmuştur. Bu süre içinde siyasal, ekonomik bir sürü krizin ortaya çıkışı, kralın tek güç olarak otoriter bir yönetime kayışının halkta yarattığı tepki, EDA'nın bütün demokratik güçler üzerinde artan etkisi ise, egemen güçlere ve emperyalizme, yaklaşan seçimlerde, iktidarın devrimci güçlere geçeceği, demokratik biçimsellik ardında bir faşizmin gerçekleştirilmesi olanaklarının kalmadığı gerçeğini göstermiştir. Bu durumda, ortada kalan tek çözümyolu ise, sağcı bir darbe ile açık faşizme geçmekti. Yapılan da bu olmuştur.

■ *Yunanistan'ın Albayları*

«Demokrasinin beşiği» olarak bilinen Yunanistan, 21 Mayıs 1967 tarihinde faşist darbeye sahne oldu. Yunanistan'ın Amerikan okullarında yetişmiş bir grup tutucu albayı, kralla anlaşarak iktidara elkoymuştu. Anayasa kaldırılmış, parlamenter düzen yıkılmış, politik partiler kapatılmış, devrimciler tutuklanmış, basın özgürlüğü ve öteki özgürlükler boğulmuştu. Gerçekleşen düzen kesin çizgileriyle beliriyordu: Monarşik, militarist faşizm. Bu faşist çizgi, günler geçtikçe daha da belirlendi ve ağırlaştı. Bütün sendikaların ve demokratik kuruluşların kapatılışı binlerce insanın gece evlerinden alınarak bilinmeyen yönlere götürülüşü, tüm devrimcilerin ve sanatçıların Yeros adasında toplanışı, Yunanlılar'a 1941 yıllarının Gestaposunu hatır-

latıyordu. Yapılan işkenceler, cinayetler, konulan yasaklar faşist düzeni bütün çıplaklığıyla ortaya koyuyordu[50].

Yunanistan'daki albaylar darbesi, gerçekte beklenmeyen bir sonuç değildi. Karlovy Vary toplantısında, Yunanistan'ın faşizme yöneldiği belirtilmiş, Washington ve Bonn'un bu konudaki itelemelerine işaret edilmişti. Bu toplantıda, Yunanistan'daki gelişimlerin, 1944 yılında olduğu gibi, Hitlerci bir faşizme varabileceği ve emperyalizmin bunu istediği açıkça ortaya konulmuştu[51].

Darbe yapılmadan önce faşizmi hazırlayan klasik suçlamaların ve sloganların da bol ölçüde kullanıldığı görülüyordu. Devrimci gelişim, dinsizlik, komünistlik olarak nitelendiriliyor, bu konuda kilise de bütün desteğini kullanıyordu[52].

Sol gelişim karşısında gestapo usulleriyle beliren albaylar darbesinin, halkın demokratik iradesini engellemeye, işbirlikçi burjuvazi egemenliğindeki sınıfsal yapıyı aynen sürdürmeye yöneldiği açıkça görülmektedir[53]. Açık bir faşist düzen kuran albaylar darbesinin ardında CIA'nın NATO'nun bulunduğunu söylemek fazla şüphecilik sayılmasa gerektir. Hükümet darbesinin yapıldığı gece, İngiliz ve Amerikan elçilerinin kralın yanında oluşları, CIA'ya bağlı sabotajcı Hristos Apostolakos'un darbeye yakın günlerde Roma'da gösterdiği faaliyet, albayların NATO adına Amerika'da yetiştirilmiş bulunmaları, ipin ucunun kimin

(50) Baskı ve tepkiler için bk. **Gibbons, W.J.** La solidaireta internazionale con il popolo greco, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 1171 - **Berkos,** Grecia la dittatura dei colonelli, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 7, 1306

(51) **Norlund, I.,** Dopo Karlovy Vary, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 7, 1150

(52) **Stringos, L.,** Le combat pour la democratie, in La Nouvelle Revue Internationale, 1966, no. 1, 77

(53) **Rusos, P.,** La via per liquidare la dittatura militaire in Grecia, in La Nouva Rivista Internazionale 1967, no. 8-9 1444

elinde olduğunu göstermektedir. ASPİDA davası avukatlarından Nikiforos Mandilaras, hükümet darbesini Amerikanın düzenlediğini söylediği için öldürülmüştür. Amerikalı yorumcu Drew Pearson bile, albaylar darbesini CIA'nın yönettiğini açıklamıştır[54].

Yunanistan'ın NATO ve Amerika için taşıdığı önem, albaylar darbesinin CIA'ca düzenlenmesinin nedenlerini ortaya koymaktadır. Yunanistan'daki sol gelişim, Amerika'nın bu bölgedeki «bekçi köpekliği ve jandarmalığı» için kuşku verici olmuştur. Amerikanın ülke içi komisyoncuları ile kral kendi çıkarları adına Amerika'yı desteklemekten geri kalmamışlardır. Nitekim Yunanistan iç savaşında, bu ülkenin kapitalist dünya içinde tutulmasının önemi görülmüş, Truman doktrini, Marshall planı çerçevesindeki desteklemelerle devrimci akım yenilgiye uğratılmıştı. Yunan halkının politik özgürlüğünü sınırlayan bu karşı devrimci yardımlar yapılırken, New York Herald Tribune'de yayınlanan şu sözler, birçok gerçeği açıklamaktadır; «Bizim maksadımız Yunan ordusunu monarşik kudretin ordusu durumuna getirmek için silahlandırmak ve beslemektir. Bizim Yunanistan ve Türkiye'yi seçmenizin sebebi, onların yardıma ihtiyacı olması yada demokrasi ve özgürlüğün kusursuz örneğini vermeleri değildir. Ama onlar bizim için Karadeniz'in stratejik kapısını teşkil ediyorlar»[55].

Yunanistan'a, stratejik önemi yüzünden, 1945 - 1946 yılları arasında, 4 milyar 216 milyon dolarlık yardım yapılmıştır. 1952 yılında NATO'ya giriş, 1953 Amerikan - Yunan ikili anlaşması, Yunanistan'ı Amerika'ya kesin olarak bağlamış ve Amerikaya Yunanistan'ın bütün zenginliklerine el atabilmesi olanaklarını sağlamıştır. 1962 yılında 5.300.000.000 drahmi olan askeri harcamalar, 1966'da

(54) **Rusos, P., 1451 - Gibbons, 1174 - Berkos, 1306**

(55) **Mavromatis,** Il Colpo di stato militare in Grecia in La Nuova Revista Internazionale 1967, no. 6, 995

7.000.000.000 drahmiye yükselmiştir[56]. Yunanistan NATO'nun. 6. filonun üssü durumuna getirilmiş, sosyalist bloka karşı bir cephe olarak düşünülmüştür. Birçok Amerikan tekeli ülkede yuvalanmıştır. 1953 Amerikan - Yunan ikili anlaşmasından 3 hafta sonra, Yunan parlamentosu, yabancı sermayeye imtiyaz tanıyan bir kanunu kabul etmiştir. Bu kanun çerçevesinde 1966 yılının sonuna kadar, 711 milyon dolarlık Amerikan sermayesi Yunanistan'a gelmiştir[57]. Bu ekonomik ve siyasal çıkarlar karşısında, emperyalizm Yunanistan'ın sol demokrasiye yönelişine ilgisiz kalamazdı. Nitekim albaylar iktidarı ele geçirir geçirmez, yabancı sarmayeye öncelik tanıyan kanunların en geniş biçimde uygulanacağı, ilk açıklanan konulardan biri olmuştur[58].

Amerika, albaylar darbesini Kıbrıs sorunu açısından da gerekli görmüştür. Amerika'nın çıkarlarına en yatkın nitelik taşıyan Acheson Planı'nın Kıbrıs'lı yöneticilerce kabul edilmemesi, sorunun NATO dışı bir sorun olarak görülmesi, Amerika'yı tedirginleştirmiştir. Kıbrıs'ın Araplara ve sosyalist bloka karşı bir baskı merkezi olarak kullanılabilmesi için cuntadan medet umulmuştur. Darbenin hemen ardından faşist Paleologopoulos'un Kıbrıs'a gidişi, solcu Kıbrıslı liderlerden, AKEL'in yöneticileri Christou, Steilos Mandriotis, Tassos Papadopulos aleyhine girişilen sindirme hareketleri, cuntanın Kıbrıs konusunda da, Amerikanın emrinde bulunduğunu göstermektedir. Kıbrıs konusunda yaratılan Yunanistan - Türkiye çatışması da, bütün amacın Kıbrıs halkının dışında, emperyalizmin çıkarına uygun bir düzeni Kıbrıs'a getirmek olduğunu göstermektedir[59].

Yunanistan'daki çıkarlarını sürdürmek yolu olarak

(56) **Mavromatis, 995-998**
(57) **Mavromatis, 995-998**
(58) **Mavromatis, 998**
(59) **Nishotis, E in pericoli l'indipendenza di** Cipro, in La

faşizmi gören Amerika, 13 Aralık 1967'de kralı kullanarak albaylar cuntasını devirme oyununa da girişmiş ve kaybetmiştir. Cuntanın görevini tamamladığını ve artık bu sevimsiz dosttan kurtulmak zamanının, geldiğini düşünen Amerika, yeniden biçimsel demokrasiye dönme gözboyacılığında başarı sağlayamamıştır. Tersine, kral tahtından olmuş, cunta halka zorla kabul ettirdiği yeni anayasa ile çağımızın en aşağılık faşist düzenlerinden birini kökleştirmiştir.

Yunanistan'daki askeri darbe, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'daki ilk açık faşist darbe olarak önem taşırken, geri bırakılmış ülkelerde çağdaş faşizmin doğuşu konusundaki görüşleri de doğrulamıştır. Amerika, bir ülkedeki çıkarlarını en az masraflı bir biçimde, yani askeri darbeye başvurarak, sol gelişime karşı korumuş olmaktadır. Ülke içi sol gelişime tek başına karşı çıkamayan, güçsüz aracı burjuvazi, emperyalizmin desteğiyle, faşizmi kurmaktadır. Yunanistan olayı, yığınların uyanması, karşısında, emperyalizmin son çare olarak, faşizme sarıldığı, açık faşizme geçtiği gerçeğini doğrulamaktadır[60]. Yunanistan'daki albaylar darbesiyle, Latin Amerika, Asya ve Afrika'daki faşist yayılmanın Avrupa'ya da sıçradığı görülmektedir. Bu sıçrayış herkesten çok Türkiye için örnek olsa ve onu ilgilendirse gerektir.

■ *Movimento Sociale İtaliano (MSI)*

İtalyan faşist düzeninin yıkılmasından sonra çıkartılan bazı kanunlar, faşist eylemleri İtalya'da yasaklamıştır. Bu kanunlarla, eski faşist yöneticiler suçlu ilan edilmiş,

---

Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 7 1302 **Papaioannu,** Nubi su Cipro, in La Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 8-9, 1551.

(60) **Lakkas,** Il regime fascista non ha futuro in Grecia, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 8-9, 1547

lanetlenmiş, faşist kuruluşlar kaldırılmıştır. Faşizme yönelmiş dernekler ve propagandalar yasaklanmıştır. Faşist partisinin yeniden kurulması kesin olarak suç sayılmıştır[61]. Bütün bu faşizmi engelleyici çabalara rağmen, en güçlü faşist partisinin bulunduğu Avrupa ülkesi yine de İtalya'dır. Önemli partilerden biri olan «*Movimento Sociale Italiano,* İtalyan Sosyal Hareket Partisi», adı ne olursa olsun, niteliği yönünden faşisttir. 1945 yılında beliren «L'Uomo Qualunque» hareketinin sonucunda doğmuştur.

Faşizmin çöküşünden sonra, iktidarı ele alan sol ve merkez partilerine karşı beliren L'Uomo Qualunque hareketi, aşırı sağ akımları toplayan nitelik taşıyordu. Guglielmo Giannini tarafından kurulan bu örgüt, özellikle, Mussolini'nin düşüşünden sonra kuzeyde kurduğu Salo Cumhuriyetinin ileri gelenlerine dayanıyordu. Savaş sonrasında Komünist Partisi'nin gittikçe güçlenmesi karşısında, kilisenin de desteğiyle, İtalyan orta burjuvazisi sağ aşırılığa kaydı ve Uomo Qualunque çevresinde birleşti. Salo Cumhuriyetine karşı direnişi gerçekleştiren altı partinin kurduğu «*Ulusal Kurtuluş Komitesi* - Comitati di Liberazione Nazionale»ye karşı bir tepki olarak doğan L'Uomo Qualinque, liberallerle birlikte «Ulusal Cephe - Blocco Nazionale»yi kurdu. L'Uomo Qualunque, bir parti biçimlenmesine varmadığı halde, 1946'da yapılan bölgesel seçimlerde oldukça başarı sağladı[62]. Bu hareket, savaş sonrası yılgınlığını, tükenmişliğini istismar ederek, antikomünizm sloganı ardında kahramanlık masallarını tekrarlayarak güçlendi ve 1947 yılında M.S.I. kuruldu.

«Devrimci, burjuvaziye ve monarşiye karşı, sosya-

(61) Geniş bilgi için bk. **Peronacci, A.**, Attività Fascista, Enciclopedia Forense, I, 577

(62) Qualunque hareketi 1946 seçimlerinde, Roma'da %20,7, Napoli'de % 19,7, Bari'de % 46 Foggia'da % 34,6, Lecce'de % 47, Catania'da %34,6, Palermo'da %24,5 oranında oy almıştır. Bk. **Sassoli, D.**, La destra in Italia, Roma 1959, 10

lizm» olduğu ileri sürülen Salo Cumhuriyeti'nin bu kurallarına uygun yeraltı çalışmalarının, M.S.I. gibi legal bir politik örgütle sonuçlandığı ileri sürülmektedir. Arturo Michelini, Pino Romualdi, Mario Cassiano, Giorgio Almirante, Giorgio Bacchi gibi Salo Cumhuriyeti taraftarlarının yönettiği gizli faşist gruplar, l'Uomo Qualunque hareketiyle de birleşerek M.S.I.'yi yaratmışlardır[63]. Partinin faşist nitelik taşıdığı ve faşizmi yasaklayan kanunlara göre kapatılması gerektiği ileri sürülmüş, ocak - mart 1950 günlerinde M.S.I. aleyhine gösteriler düzenlenmiş, çatışmalar olmuştur. Polis, parti bürolarında araştırmalar yapmış, parti genel sekreteri Marsanich tutuklanmıştır. M.S.I.'nin eski faşist sendikaları andıran CISNAL'ı kuruşu bu olayların başlıca nedeni olmuştur. Bu arada İçişleri Bakanı Scelba'nın bir kanun teklifi parlamentoya geliyordu. Scelba, etkin bir faşist harekette bulunulmasa bile, faşist düşüncelerin ve programların savunulmasının bir partinin kapatılması için yeterli olacağını ileri sürüyordu. Bu öneri uzun süren tartışmalardan sonra reddedildi ve M.S.I. politik hayatını garantiye almış oldu[64].

Faşist nitelik taşıdığını saklamayan M.S.I., kurulduğundan bu yana, bölgesel seçimlerin dışında 6 genel seçime katılmıştır. Bu seçimlerden, 1948 yılında %2;1953'de %5,8;1958'de %4,7; 1963'de %5,1 ve 1968'de %4,5 oy almıştır[65]. 1953 yılının, M.S.I. için olduğu kadar öteki sağcı partiler için de başarılı geçtiği görülmektedir[66]. İtalyadaki sağa kayışın nedenleri arasında, Liberaller, Cum-

(63) **Sassoli, 11 v.s.**

(64) **Almirante-Palemenghi-Crispi,** Il Movimento Sociale Italiano, Milano, 53-56

(65) Il Giornale D'Italia 22 mayıs 1968 - Il Messaggero 1 mayıs 1963

(66) Bu seçimlerde kralcılar %6,9 oranında oy almıştır. Aynı seçimlerde, DC %48,5'den %40,1'e, Sosyal Demokratlar %7,1'den %4,5'e, Cumhuriyetçiler %2,5'den %1,6'ya düşmüşlerdir. Bk. Paese Sera 30 nisan 1963

hürlyetçiler, Sosyal Demokratlar ve Demokrat Hıristiyanlara karşı doğan tepki önemli yer tutmaktadır. Liberallerin bu koalisyon içindeki tutuculukları, de Gasperi hükümetinin başarısızlığına yolaçmıştır. De Gasperi, bu nedenle seçim kanununu değiştirmek ve bir partinin tek başına iktidara gelebilmesini sağlamak istemiştir. Bu tutum, halkta diktaya gidiş şeklinde yorumlanmış ve merkez partilerini tutan halk sağ partilere eğilim göstermiştir. O yıllarda dünyada beliren doğu - batı blokları arasındaki soğuk savaş da, yığınları sağ ve sol uçlara doğru itelemiştir[67]. 1958 seçimlerinde ise, M.S.I.'nin geniş ölçüde oy kaybettiği görülüyor. Bu düşüş, 1963 seçimlerinde, katoliklerin sol - merkez işbirliğine tepkisi nedeniyle durmuş ve M.S.I. oy kaybını genel ölçüde silmiştir.

Gerçekte de, 1958 yılından sonra İtalyan halkında bir sağ eğilim belirmiştir. «Centrismo» diye anılan. Demokrat Hıristiyan, Liberal ve Cumhuriyetçi koalisyonunun aşırı başarısızlığı, sol kanadın bu koalisyonu çökertmesiyle, birbirini izleyen hükümet buhranlarıyla sonuçlanmıştır. Politik hayattaki bu huzursuzluk, D.C.'nin sağ kanadının Tambroni liderliğinde sağ kanada dayanan hükümet kurmasıyla sonuçlanmıştır. Tambroni, otoriter bir düzene kaymış, emekçilere düşman tutum almış, Palermo, Emilia ve Catania'da emekçi hareketlerinde işçiler öldürülmüştür. Sağ kanat, Tambroni yönetimini desteklerken, bir içsavaş tehlikesi belirmiştir. Bu tehlike, sol kanadın birleşerek, Tambroni'yi devirmesiyle önlenmiştir. Kilisenin ve MSI'nin Tambroni'yi desteklediği bir gerçektir[68]. Açık bir faşizme dönüşme tehlikesi atlatıldıktan sonra D. C.'nin sol kanadı, sosyalistlerin desteğini kazanarak sol - merkez koalisyonunu kurmuştur. Solla işbirliğine bazı katoliklerin ve kapitalistlerin tepki göstermesi sonucu, 1963 seçimlerin-

(67) **Sassoli, 25**

(68) **Caradonna,** Il centro-sinistra contro l'Europa, Roma, 3-4

de D.C. oy kaybederken, kuzeyli kapitalistler Liberal Parti'ye, orta burjuvazi de M.S.I.'ye yönelmiş ve oylarını yükseltmiştir[69].

1968 seçimlerinde ise, halkın merkez partisi D.C. ile, merkez - sol koalisyonuna girmeyen sol partilere yöneldiğini görüyoruz. Gerçekten, orta burjuvazi ve kapitalistler, merkez solun kendileri için sandıkları kadar tehlikeli olmadığını, radikal sol reformdan yana olanların, sosyalist partiden ayrıldığını görmüşler ve D.C.'yi desteklemeyi kendileri için daha elverişli bulmuşlardır. Bu nedenlerdir ki, D.C.'nin oy yüzdesi 1968'de %38'den %40'a yükselmiştir. Merkez Partisiyle işbirliği yapılmasına karşı olan solcular ise, Komünist Partisiyle, İtalyan Proleter Partisi'ne kaymış ve sosyalistler oy kaybetmiştir. Bu arada M.S.I.'nin ve Liberal Parti'nin de oylarından D.C.'ye kaymalar olmuştur[70]. Bu düşüşe rağmen, M.S.I. %4,5 oy almak ve parlamentoda 35 kişiyle temsil edilmek suretiyle Avrupanın en güçlü faşist partisi olarak belirmektedir.

Bu güçlü yapısı içinde M.S.I. eskiye özlemi dile getiren ve bazen kandökücü olan çıkışlar yapabilmektedir. Zaman zaman parti içinde, politik tutum nedeniyle anlaşmazlıklar çıkmakla beraber, eski faşizme bağlı bir dayanışma gerçekleştirilmektedir. Mussolini'nin anma törenleri, faşist mareşal Graziani'nin ölümü, öğrenci hareketleri, faşizme karşı sanat olayları, M.S.I.'nin vurucu-kırıcı çıkışları için neden olmuştur.

M.S.I.'nin ülke dışı faşistlerle işbirliği de bilinmektedir. 1960 yılında Milano'da polisce yapılan bir aramada, M.S.I.'nin Avrupa faşist hareketiyle ilgili kolu olan «Ordine Nuovo», merkezinde, önemli silah ve eski faşist giysileri bulunmuştur. 1962 yılında, Venedik'te Avrupa ülke-

(69) 1963 seçimlerinde, DC %42,4'den %38,2'ye düşerken, liberallerin oyu %3,5'den %7'ye, MSI'nin oyu ise %4,8'den %5,2'ye yükselmistir. Bk. Paese Sera 30 Nisan 1963

(70) Il Giornale D'Italia 22 mayıs 1968

lerinin faşist yöneticileri toplanarak, «Parti National d'Europe-PNE»yi kurduklarında, M.S.I. yöneticileri baş kuruculardandı. M.S.I., yurt içinde de, faşist nitelikte değişik örgütler kurmuştur. «Fronte universitario de Azione nazionale Italia - FUAN» ve «Giovane Italia» adlı gençlik örgütleri M.S.I.'ye bağlıdır ve faşist niteliktedir. Geleneklere bağlı gençlik yaratma amacına yönelen bu örgütler, ulusal kurtuluş savaşlarına, Zencilere, Yahudilere düşmandır. Kongo ve Cezayir olaylarında, emperyalist kandökücülüğü desteklemişlerdir. «Centro Europa Unita - CEU» ve «I Figli del sole» de kültürel yönden emperyalizme bağlı bir faşizmin savunucusudurlar ve Fransız faşisti Soustel'le yakın ilgi kurmuşlar, Cezayir'in bağımsızlığına karşı olan OAS'ı desteklemişlerdir[71].

■ *M.S.I.'nin İç Politikayla İlgili Görüşleri*

M.S.I.'nin iç politika konusundaki temel görüşleri, yeni faşistlerce üç nokta çevresinde toplanmaktadır: «ulusal düzen», «komünizmin kanun dışı ilan edilmesi», «ulusal sınırlar içinde yurdun mutluluğunu ve haklarını sağlamak»[72]. M.S.I.'ye göre İtalya'nın bütün amaçlarına erişebilmesi için ilk şart, sola kapanmak, komünizmi kanun dışı bırakmaktır. M.S.I., komünizm konusunda bu derece titiz olunca, komünizmden ne anladıklarını da saptamak gereklidir. Bütün faşistler gibi, M.S.I. de «antikomünizm» ticaretini yapmaktadır. Her emekten yana görüş komünizmdir. Nitekim bu açıdan, M.S.I. sürekli olarak «sol - merkez» koalisyonlarına karşı çıkmıştır.

D.C.'nin liderlerinden eski başbakan Aldo Moro, «İtalya'nın kalkınması yeni bir politikanın seçilmesine bağlıdır» sloganından hareketle, sola açık «sol - merkez»

(71) Il MSI agli Italiani, (programma per le elezioni politiche 1963), 2 -Caradonna, 4

(72) Almirante Palemenghi-Crispi, 54

işbirliğini gerçekletirmiştir. MSI'ye göre, hangi derecede sol örgütle işbirliği yapılırsa yapılsın, bu işbirliği marksizme kaymak anlamını taşımaktadır. Sol - merkez iktidarının elektrik işletmesini millileştirmesi komünizmden yana olduğunu açıkça göstermekte ve sermayeyi büyük bir tehdit altına sokmaktadır. Antimarksist - sağcı Tambroni hükümetinin yıkılışında D.C.'nin sol kanadı sosyalistlerle işbirliği yapmakla vatana ihanet etmiştir. Sendikalara yüz verilmiş, solcu CISL ve CGIL isimli sendikalar, işletmelerde söz sahibi kılınmıştır. Ortakçılığın kaldırılması propagandası gibi «antifaşizm» politikası da, solun oyunlarıdır[73]. Bütün bunlar. D.C. iktidarının komünizme kaydığının delilleridir. M.S.I.'ye göre, sınıf kavramı komünistlerin bir oyunudur. Devletin moral bir birlik olduğunu unutan D.C. ulus kavramından sınıf kavramına kaymak, çalışma esasına dayanan devlet fikrini benimsemekle komünistlerin oyununa düşmektedir[74]. D.C.'nin bu tutumu, ülkenin moral değerlerine olduğu kadar katolikliğe de ihanettir. D.C., sosyalistlerle işbirliği yaparak tarihi gelişime karşı çıkmakta, marksizm - katoliklik işbirliğini gerçekleştirmektedir. D.C.'nin bu tutumu, özgür düşünceli yurttaşlarda korku ve baskı yaratmaktadır. Varılan bu sonuçta, D.C.'nin sağ kanadının da suçu büyüktür. Piccioni, Scelbadi Pella, Andreotti, Gonella gibi sağcı Demokrat Hıristiyanlar, Fanfani ve Moro'nun sola açık politikasını desteklemekle «katolikliğe ihanette» sorumluluk sahibidirler. Sağcı Demokrat Hıristiyanlar her zamanki iki yüzlülüklerini gerçekleştirmektedirler. Aynı ikiyüzlülüğü, Diaz, Thaon, Orlando gibi 1920 yıllarının Demokrat Hıristiyan politikacıları da yapmışlardır. Ama onların bu tutumu, Mussolini'ye iktidarı açmış ve İtalya en mutlu yıllarını yaşamıştır. Bugünkü ikiyüzlüler ise, bir komünist iktidara

---

(73) **Caradonna**, 3-4 - Il MSI agli italiani, 2
(74) **Caradonna**, Il centro-sinistra contro l'europa, 4 v.s.

yolaçmaktadırlar[75]. Bu ihanet özellikle 1958 seçimlerinde gerçekleştirilmiş ve M.S.I. oy kaybetmiştir[76].

M.S.I.'ye göre ulusçu, moral değerlere yönelen, suçluluk ve aşağılık duygularından kurtulmuş bir İtalya yaratmak için, anayasayı değiştirmek gerekir. Anayasa, «faşizme direnç hareketinin çocuğudur» ve salt bu bile anayasanın değersizliğini gösterir. Faşizmi yasaklayan anayasa, komünizme imkan vermekle, İtalya'nın tarihsel gelişim ve moral değerlerine de ters düşmektedir. Bu anayasa değişikliğinde, devlet ve hükümet başkanlarının yetkileri yeniden düzenlenmeli, çift meclis fiyaskosu düzeltilmeli ve senatoya üstünlük verilmeli, senato korporatif bir niteliğe kavuşturulmalı, partilerin davranışları sınırlandırılmalı, temsili sistem yeniden biçimlendirilmelidir[77]. Bütün bu tezler, faşist dönemin özlemini dile getirmektedir. M.S.I. anayasanın öngördüğü «özgür bölgeler» sistemini de, bu bölgeleri komünistlerin elde etmeleri olanaklarının varlığı nedeniyle, kabul etmemektedir. M.S.I. faşizm sonrasının partiler düzenini de «otokrasi» olarak nitelendirmektedir. Partiler, devlet ile toplum arasındaki farklılığı ortadan kaldırmakla görevliyken, temsili - parlamenter düzende, devletin üstünde yetkilere sahip olmuşlardır. İtalya'da «kuvvetler oligarşisi» vardır. Bu olumsuz tutum, «korporatif devlet düzeni» içinde kaldırılabilir[78] 1963 seçimleri sırasında kendisiyle yapılan bir konuşmada, parti lideri Michelini, M.S.I.'nin devletin birliğini ve otoritesini koruyacaklarını belirtirken, sınıf düzenine dayanmayan, sosyalist - emredici planlamaya varmayan bir korporasyoncu düzen içinde politikalarını yürüteceklerini belirtmiştir. Bu ko-

---

(75) **Caradonna**, Il centro-sinistra contro l'Europa, 7
(76) Michellni e i vescovi, Roma 1963
(77) **Sassoli**, 55-59
(78) **Almirante-Palemenghi-Crispi**, 85-90 — Un Alibi Chiamato Scelba, Roma 1963

nuşmada kişi değer olarak inkar edilmekte, toplumun ilk ve en küçük biriminin aile olduğu ileri sürülmektedir[79].

M.S.I., yeni politik düzen içinde kendisinin, «ülkenin moral ve dinsel değerlerini» temsil ettiğini ileri sürmektedir. Liderlerden Almirante'ye göre, «Sorunların çözümyolu yalnız ekmek değil, moraldir»[80]. D.C. kiliseye bağlı kadınların ve burjuvazinin oyunu aldığı halde, de Gasperi'den başlayarak sola açılmıştır. «Sola açılan sağcı parti» sloganı, dinsiz komünizme kaymak anlamını taşır. Tambroni'nin gerçek demokratik ve dinci yönetimine D.C. karşı çıkmakla bunu kanıtlamıştır. Episcopale kurultayında Papalık, bütün katolikleri politik eylem birliğine çağırırken katoliklerin D.C.ye oy vermelerini istemiş değildir. Tersine, D.C. solla işbirliği yapmakla Papalık haklarını ve Patti Lateranensi'yi tehlikeye düşürmüştür. Michelini, Papa'nın Kruşçef'in damadını kabul etmesini ve Rusya'ya başarı dileğinde bulunmasını da eleştirmekte, M.S.I.'nin «papadan çok papacı» olduğunu belirtmektedir. Bu durumda, din değerlerine tek değer veren örgüt M.S.I.'ye oy vermek katolikler için görevdir. M.S.I., moral, dinci ve ulusçu düzeni yaratmak görevini, Mussolini'ye inanmış, onun yolunda yürüyen bir parti olmakla gerçekleştirecektir. Mussolini gibi, politik grup ve kişileri, tarihsel ve ulusal temellerden doğan tek bir otorite devleti içinde birleştirecektir[81].

■ *M.S.I.'nin Dış Politikayla İlgili Görüşleri*

M.S.I.'nin 1963 seçim bildirisine göre, bir ülkenin dış politikası, o ülkenin coğrafya durumuna ve tarihsel geleneklerine bağlıdır. Bu değerlerin iç politika yönünden ele alınışı, dış politikayı da etkiler. Nitekim, İtalya, merkez-

(79) Il MSI agli italiani, 3
(80) **Almirante - Palemenghi - Crispi, 57**
(81) Il MSİ agli italiani, 3, 11-12

sol iktidarı döneminde «tarafsızlığa» kaymış, Berlin anlaşmazlığında, Cenevre silahsızlanma toplantılarında, Küba olaylarında tarafsız kalmıştır. Tarafsızlık, Avrupa Birliği'ni yokeden, NATO'yu sarsan, batının savunmasını zedeleyen, üstü örtülü komünist politikasıdır. NATO'yu yermek, İtalya'daki Amerikan üslerinin kaldırılmasını istemek komünistlikten başka birşey değildir. Franco'ya, Salazar'a, Adenauer'e, Avusturya'nın Gorbach'ına, bunların politik tutumlarını faşizmle suçlayarak karşı çıkanlar, komünistlerden başkaları olamaz. Oysa, İtalya'nın tarihi ve gelenekleri, onu Portekiz'e, İspanya'ya, Almanya'ya bağlamaktadır. Avrupa Birliği'nin temelleri 1933'de Hitler ve Mussolini tarafından atılmıştır. Şimdi, bu tarihsel gerçeği umursamayarak, Almanya'nın silahlanmasına, Fransa'nın Afrika'da Avrupa'nın üstünlüğünü savunmasına, Rusların Avrupa'da gelişmelerini engelleyen Amerika'nın polaris füzelerine karşı çıkanlar yine İtalyanlardır. Bunlar hangi isimle belirirlerse belirsinler, gerçekte komünisttirler. Kübadaki rejimi devirmek isteyen Amerika'ya karşı çıkanlar, gerçekte batının özgürlüğünü ve demokratik düzenini yıkmak isteyenlerdir. Komünistler bu amaçlarına katolikleri de alet etmektedirler. Michelini, M.S.I.'yi, «Kennedy'den çok Atlantikçi NATO'cu» olarak tanımlamaktadır[82].

M.S.I., «Avrupa Birliği» ve «Ortak Pazar - MEC» konuları üzerinde de durmaktadır. Avrupa, doğu - batı bloklaşması arasında üçüncü güç olarak belirmek zorundadır. MEC, bu konuda en önemli adımdır. MEC içinde Almanya ve Fransa'nın birleştirilmesi en büyük başarıdır ve bu yolla «Avrupa ekonomik mucizesi» yaratılacaktır. İtalyan hükümeti, İngiltere'yi MEC'e girmekten alıkoymakta Fransa'ya destek olmakla, komünizmin oyununa gelmiştir. Avrupa Birliği'nin gerçekleşmesi için, İspanya, Portekiz de MEC'e kabul edilmelidir ve bu İtalya'nın görevidir. İtal-

(82) Politica, Notiziario del M.S.I.

ya, Almanya'nın kendisini sınırlayan anlaşmalardan kurtulması, atom silahlarına sahip olması için çalışmalıdır. 1933 yılında Hitler'le Mussolini'nin kararlaştırdıkları «Büyük Avrupa», Almanya'nın güçlenmesiyle gerçekleşecektir. MEC bu konudaki ekonomik temeli ortaya koymaktadır. İtalyan sosyalistleri, MEC yoluyla İtalya'nın güçlenmesini engellemişlerdir. Marksistler, tekellere karşı çıkmakla, küçük işletmelerin başarı sağlamasını da engellemişlerdir. İtayan sol hükümeti, 18 Afrika ülkesinin MEC'e katılma isteklerini, sırf bunların Rusya'ya yaklaşmalarını sağlamak için reddetmiştir. Nitekim Belçikalı Spaak da, bu tutumu, komünizmin yararına olarak nitelendirmiştir.

M.S.I.'nin «Avrupa Birliği» fikrinin özelliklerine de değinmek gerekir. MSI ulusal duyguların, hıristiyan düşüncesinin erimediği bir Avrupa Birliğinden yanadır. Avrupa Birliği, hıristiyan düşüncesini, Avrupa'nın kültür, dil, tarih, üstünlüklerini dünyaya kabul ettirecek nitelikte olacaktır. Birlik, «Avrupa milliyetçiliğini» kuracak ve sol'un yok olmasını sağlayacaktır. Bu birliği, Adenauer, de Gaulle, Salazar, Franco gibi sağcılar gerçekleştirecektir. Birlik, Avrupa'daki sol - merkez işbirliğine de savaş açmalıdır. Avrupa Birliği, güçlü silahlara ve füzelere sahip olmalıdır. Birlik, Amerika'ya karşı olmasa bile, onunla özdeşleşmeyecektir. NATO, Avrupa - Amerika arasındaki köprü görevini görecektir. Amerika, Avrupa'nın sağcı birliğini benimsemeli, de Daulle de Amerika'nın kendileriyle eşdeğerliliğini kabul etmelidir. Avrupa Birliği'nin gerçek amacı, M.S.I.'nin 1963 seçim bildirisinde açıklanmıştır. Birlik, 1933 yılında saptanan, Afrika ve Asya'da Avrupa uygarlığının üstünlüğünü kanıtlamak, buraları elde etmek amacına yönelmelidir. Avrupa'da uygarlık götürücü bir enerji vardır ve bu enerji engellenmez. M.S.I. İtalya'nın Akdeniz'de bazı görevleri bulunduğunu «vehmetmektedir». İtalya'nın Akdeniz'deki hakları tekrarlanmakta, İtalya'nın

bu bölgede daha enerjik davranması istenmektedir. İngiltere ve Fransa yanlış tutumları yüzünden Akdeniz'in islam ülkelerinde tutunamamış ve onların Rusya'ya kaymalarına sebep olmuşlardır. Afrika'daki bağımsızlık hareketleri, uygarlığa ve Avrupa'ya karşı işlenmiş cürümlerdir. Bu cürümleri önlemek açısından İtalya, Mussolini'nin politikasını izlemek zorundadır[83].

Bütün bu dış politika kurallarının, emperyalizme satılmış bir politikanın izlerini taşıdığı açıkça görülmektedir. Yeni biçimler içinde Avrupa'nın uygarlık adına yaptığı cinayetlerin ve soygunun, tekrarlanması istenilmektedir. Bütün sömürgelerini, yeni biçimler altında, Amerika'ya kaptıran Avrupa, üçüncü güç olarak eski sömürgelerine kavuşmak istemektedir.

■ *M.S.I.'nin Ekonomik ve Sosyal Görüşleri*

M.S.I. de eski faşistler gibi, yeni tezler sürmekten çok, belirli tutumları eleştirmektedir. Eleştirmenin temelini de komünizm teşkil etmektedir.

Sol - merkez iktidarı, sosyalist - emredici planlamaya, millileştirmeye gitmesi nedeniyle, sermayeyi ürkütmektedir. Bu nedenle dış sermaye de gelmemektedir. 1962 yılında özel teşebbüs yatırımlarında %6 oranında bir azalma olduğu gibi, dış sermaye yatırımları da 242 milyon dolardan 88 milyon dolara düşmüştür. Özel teşebbüsün bu yolla insiyatifi kırılmaktadır. Böyle bir tutum, özel teşebbüsün «kazanma özgürlüğünü» sınırlamaktadır. M.S.I., özel teşebbüse öncelik tanıyan planlamaya taraftardır. M.S.I.'ye göre, İtalya'da tekelleşme yoktur. Bu nedenle, tekelleşmeye karşı tutum, devlet tekelini kurmaya yönelen bir aptallıktır ve D.C. bunu yapmaktadır. Amaç, özgür ve

(83) M.S.I.'nin «Avrupa Birliği» ve «Ortak Pazar» konusuyla ilgili görüşleri için bk. Il M.S.I. agli italiani, 4 v.s.

yurtsever sermayenin ürkmemesini sağlamak, sermayeyi tedirginleştirecek blokları yıkmaktır. M.S.I. tarım alanında da büyük toprak mülkiyetinden yanadır. Bu nedenle ortakçıların kaldırılması toprak sahipleri ile toprak işçilerini çatışmaya götürdüğü gibi, geleneklere de aykırıdır. Köylü birliklerinin, üretim ünitelerinin kurulması, kooperatifleşme, toprak dağıtımı, «mülkiyet hakkına tecavüzdür». Bu şekilde tarım alanına yapılacak yatırımlar da engellenmektedir. Toprak sahipleri sola karşı birleşmezlerse topraklarını kaybedeceklerdir.

Özel teşebbüs ve kapitalist modelden yana olan M.S.I., emekçi eylemlerine de karşıdır. Her emekçi hareketinin altında komünist parmağı görmeyi hastalık durumuna getiren M.S.I.'ye göre sendikaların güçlenerek kapitalizme üstün duruma getirilmesi, sürekli grevler, ekonomik hayatı yıkmaktadır. C.G.I., U.I.L., C.I.S.L. gibi değişik sendika birliklerinin işbirliği yapmaları, orta burjuvaziyi korkutmaktadır. Toplu sözleşmeler, artık «ücret için değil, iktidar için» yapılmaktadır. Sendikaların işletmelerde söz sahibi olmaları, işçi sınıfının ekonomik otoritesini kurmuştur. D.C. sosyalistlerle birlikte kökten değişimlere gidip, sermayeyi ürkütmektedir. 1963 grevleri yıkıcı olmuştur. IRI, ENI, INTERSIND gibi sendika birikleri, işçilerin sermayeye başkaldırması anlamını taşımaktadır. Komünistler bu yolla bütün ekonomik ve politik hayatı çökertmekte, D.C. de kendisine yardımcı olmaktadır.

M.S.I.'ye göre, işçi sınıfı kavramı, bir «mit»dir. Bugünün çalışma düzeni, işveren - işçi kaynaşmasına dayanır. Ekonomik yaşantı, Mussolini'nin «Carta del Lavoro» da gösterdiği biçimde güçlenebilir. İşveren de gerçekte emekçidir ve emekçiye üstün yapı vermenin nedeni yoktur. Emekçi - işveren işbirliğini «korporatif» düzen içinde sağlamak, İtalya'nın tarihsel görevidir. M.S.I., kurduğu CISNAL isimli örgütte bu işbirliğini gerçekleştirmek ama-

cını gütmektedir. Kapitalistler, üretim görevini yerine getirmekle, ulusal çıkarlar açısından görev görmektedirler. Korporatif devlet, Mussolini'nin belirttiği gibi, kişisel insiyatiflerle, devlet denetimini uygun bir düzene kavuşturma sistemidir. İtalya'nın ekonomik düzeni, bütün çizgileriyle, «sosyal faşizmin geleneklerini» sürdürmeli, «Carta del Lavoro'dan sosyalizasyona» varmalıdır. M.S.I. daha ilk kurultayında, «Korporatif devlet millidir, milliyetçi değildir; sosyaldir, sosyalist değildir» kuralını benimsemiştir. Görüldüğü gibi, M.S.I. Mussolini'nin ekonomik yapı yönünden görüşlerini aynen benimsemiştir. Bu düşünceler, M.S.I'nin de büyük sermayeye dayanmak istediğini gösterir. Sermayenin desteğini sağlamak için, sürekli komünizm tehlikesinden sözedilmekte ve M.S.I.'nin bu tehlikeye karşı savaştığı inancı verilmek istenmektedir. 1963 seçimlerinde, Michelini, politikasını bu «komünizm umacısı» üzerine oturtmuştu. Bu politika özellikle, küçük esnaf ve orta sınıf üzerinde etkisini göstermektedir. Büyük sermaye ise, aynı ekonomik görüşleri liberal biçimde sunan Liberal Parti'yi desteklemiştir. Büyük sermaye, liberallerin kendisine yeterince güven vermediğini gördüğü an, zorba M.S.I.'den yana dönebilecektir.

Endüstri Birliği CONFIDUSTRIA'nın görüşlerinin M.S.I.'ye yakınlığına şaşmamak gerekir. Birlik Başkanı Cicogna 1 Mart 1963'te yaptığı konuşmada, sola dönük iç politikayı, aynen M.S.I. gibi, «komünistlikle» suçlamıştır. Bu politikanın, «kazanma kapasitesini» ve «ödeme gücünü» kırdığını belirten Cicogna, sınırsız bir kazanç özgürlüğünü demokrasinin temeltaşı olarak görmektedir. Kazanç özgürlüğüne konan sınırların, ekonominin doğal kanunlarına aykırılığı belirtilirken, «temsili demokrasinin» bu özgürlüğü ortadan kaldırdığı ileri sürülmüştür. Cicogna'nın demokrasiyi kurtarmak yönünden önerisi, endüstricilerden kurulacak bir yasama organının varlığıdır. Cicog-

na, kapitale üstünlük tanıyan, emekçi hareketlerine karşıt, totaliter bir düzenin özlemini dile getirmiştir. CONFINDUSTRIA, grevleri, sendikaların yönetimi denetlemelerini, çalışma saatlerinin sınırlandırılmasını, millileştirme akımlarını, büyük bir haksızlık, komünist oyunu, tarihe aykırılık olarak nitelendirirken, M.S.I. ile tam bir paralele düşmektedir[84]. Bu şekilde, M.S.I. belirli sermaye çevrelerine dayanıp, halkı aldatarak, sermayeden yana zorbalık rejimi olan faşizmin yaşatılmasının hayalini dile getirmektedir. Mussolini döneminden değişik olarak, uluslararası kapitalizmin, emperyalizmin etkilerini de taşımaktadır.

■ *Merkez - Sol İktidarı ve Proleter Sosyalistler*

İtalya'da gerçek bir faşist partisi olan M.S.I.'nin politikasını izlerken, sol güçlerin tutumuna da kısaca değinmek yerinde olsa gerektir. 1962 yılından bu yana ve özellikle 1963 seçimlerinden sonra, İtalya'da, merkezci Hıristiyan Demokratlarla (DC) ile Komünist Partisi dışındaki sol partilerin ortak yönetimi sürmektedir. Sol - merkez (centrosinistra) işbirliği, zaman zaman DC ile sol partilerin kurdukları koalisyonlarla, zaman zaman da sol partilerin hükümete katılmaksızın dıştan destekleriyle yürütülmeğe çalışılmaktadır. Sol - merkez yönetiminin on yıla yaklaşan yönetiminin özeti, tam bir başarısızlık olmuştur. Siyasal krizler önlenemediği gibi, toplumsal ve ekonomik gelişim yönünden de başarı sağlanamamıştır. Zaman zaman sağcı asker darbelerinin tehdidiyle karşılaşan İtalya'da, «merkez - sol»un reform tasarısı tam bir iflasın ifadesi olarak belirmektedir.

Merkez sol iktidarları, sol güçlerde geniş ölçüde bölünmelere yolaçmıştır. «Sosyal Demokratlar»la, «Sosya-

(84) Ekonomik ve sosyal görüşler, için bk. Il M.S I. agli italiani, 15 v.s. - **Almirantè-Palamenghi - Crispi**, 119 v.s.

list Partisi»nin birleşmesi ilk bölünmeğe yolaçmış, koalisyon hükümetlerinin dışişleri bakanlarından biri olarak Sosyalist Partisi Lideri Nenni'nin NATO ve batı dünyası ile sıkı ilişkilerden yana politikası ise, kendi etkinliğini sildiği gibi, yeni parçalanmaların da tohumunu atmıştır. En yeni parçalanma ise, 1970 temmuz-ağustos ayındaki hükümet krizi sırasında gerçekleşmiş ve koalisyona katılmağa karşı olan sosyalistlerin partiden kopuşlarıyla sonuçlanmıştır. Sosyalistlerin merkezcilerle giriştiği ortak yönetim denemeleri, seçimlerde oy kaybetmeleri sonucunu da doğurmuştur.

Sosyalist Partisi'nin ve diğer ufak sol eğilimli partilerin, DC ile ortak iktidara giderken, sağcı akımlardan çok, ülkenin sorunlarının geliştirdiği Komünist Partisi'ne karşı bir cephe kurmak amacını taşıdıkları gerçektir. Zira, ülkedeki sorunlar ve sınıflar ilişkisi konusunda, Komünist Partisi'nin önerileri gayet açıktır. «Yeni bir çoğunluk ve sosyalist güçlerin birliği için ortak eylem». Komünist Partisi bu isteğini, gerçekte, II. Dünya Savaşı sonrasından bu yana açıklamaktadır. Özellikle, 1958 yılında Tambroni iktidarı sırasında beliren «sağcı darbe» tehlikesi karşısında Komünist Partisi, «sol güçlerin birliği» önerisini yenilemiş ve fakat Sosyalist Partisi bu öneriye olumlu cevap vermemiştir. Aksine, bu sağcı gelişimi izleyen yıllarda, Sosyalist Partisi, Sosyal Demokratlarla birleşmek yolunu seçmiş ve bu seçişte, açık bir biçimde Komünist Partisiyle «cephe» kurup, bu güçlü parti içinde erimek endişesi yer almıştır. Sosyalistlerin ve Sosyal Demokratların, DC ile ortak yönetime girişmelerinde de aynı endişenin izlerini görmek mümkündür. Sosyalistler, DC ile iktidara ortak olurken, komünizme karşı «cephe» kurduklarını, «reformist» politika ile, Komünist Partisi'nin gelişimini engellemiş olacaklarını açıklamaktan çekinmemişlerdir. Bu 1963 yılı için doğru olduğu kadar, 1970 yazındaki hükümet

buhranının giderilmesi yolunda kurulan «merkez - sol» hükümeti açısından da doğrudur. Diğer bir deyişle, Sosyalist Partisi'nin tutum ve endişeleri yıllar içinde değişmemiştir. Sosyalist Partisi'nin, Komünist Partisi'ne karşı olan politikası, kendisine bir takım bölünmelerden ve seçimlerde oy kaybetmekten başka bir şey getirmediği halde, tutumda bir değişim görülmemiştir.

Komünist Partisi, «yeni bir demokratik çoğunluk» formülü ardında önerdiği «sol güçlerin birliği» tezini, özellikle, 1966 yılında yapılan XI. Kurultayı'nda sistemleştirmiştir. Bu sistemleştirme, genel ölçüde «sol - merkez» yönetiminin uğradığı başarısızlıkların verilerine de dayanmaktadır. Buna göre, «sol - merkez» yönetiminin iflası, sol güçler yönünden geniş bir çöküntüye yolaçmaktadır. Bu tür yönetim biçimi, sol'un bağımsızlığını ve kendi başına iktidara gelmesi olanaklarını sınırlamaktadır. Bu açıdan, salt sol güçlere dayanan bir «demokratik çoğunluğun» sağlanması zorunluluğu vardır. Böyle bir çoğunluk, sosyalistlere, ideolojik, politik ve eylemsel insiyatif gücünü yeniden sağlayacaktır. DC ile kurulan birlik, solu ideolojik sapmalara, yığınlarla ilişkilerini kaybetmeğe, burjuvazinin egemenliğindeki iç yapıda kapitalist sistemin doğal çıkmazlarının sol'a da yüklenmesine yolaçmıştır. Bazı «sağ eğilimli sosyalistlerin» ve «sosyal demokratların», «merkez - sol» sistemine başka bir alternatifin olmadığı şeklindeki iddiaları, ancak tamamen «statik ve parlamentarist» açıdan düşünüldüğü zaman doğru olabilir. Eğer, sol'un gerçek gelişiminin, yığınlar harekete getirilmeden olamıyacağı, amacın sınıf mücadelesi ve «politik ve sınıfsal mevcut dengenin çökertilmesi» olduğu göz önünde tutulursa, esasta, «solcu çoğunluğun» dışında bir alternatif bulunmadığı görülecektir. Bu açıdan, «aktüel sorun», gerçekte, «merkez - sol» yönetimini yıkmaktır. Bu durumda, tutucu, gelenekçi ve sağcı güçler, kendi iktidarlarına hiçbir zaman için yığın-

ların desteğini bulamayacaklardır ve «sağcı birlikler» halkın sorunlarının çözümü yönünden hiçbir başarılı sonuç elde edemeyeceklerdir. «Sol - merkez» yönetiminin çöküşü, sadece «işçi sınıfının eylem birliğini» kolaylaştırmış olmakla da kalmayacak, ayrıca «DC»nin «sol kanadının» reformist tutumunun da başarısızlığının günahını sadece DC'nin omuzlarına yükleyecektir. Halbuki, şimdi, sosyalistler bu günahı paylaşmakla DC'nin yine de çoğunlukta kalması, halkın güvenini bir ölçüde elinde tutması sonucunu yaratmaktadırlar.

Bu açıdan, Komünist Partisi, «işçi sınıfının eylem birliği, demokratik güçlerin birliği, katoliklerle dialoga girişilmesi, içtenlikle sosyalizmi amaçlayan güçlerin tek bir parti içinde birleşmesi» önerisini getirmektedir. Sol güçler'in birliği, Komünist Partisi'nin zaten gerçekleştirdiği otonom yığın organizasyonlarının, sendikaların, kooperatiflerin, kadın birliklerinin daha da güçlenmesine yolaçacaktır. Böylece, «sekter kapalılıktan» çıkarılmış olarak parti dışı demokratik güçlerle kurulacak sıkı ilişkiler, halkın ihtiyaçlarının karşılanması konusunda demokratik bir çoğunluğun sağlanmasına yolaçacaktır. Parlamenter sistemin dar çerçevesi dışında gerçekleştirilecek «demokratik birlik çoğunluğu», politik yapının gelenekçi yönelişlerini ve tekelci istismarı önleyecektir. Sosyalist Birlik hareketi, Katolik Hareketin sol kanadıyla da dialoga girebilecek ve DC'nin sağ kanadına ve diğer sağcı kuruluş ve partilere karşı etkin bir cephe yaratacaktır. Bu birliğin sağlanması açısından en büyük engel ise, «sağcı sosyalist sosyal demokratlar»dır. Gelişmiş kapitalist ülkelerin sosyalizme olan ihtiyaçlarını inkar eden sosyal demokratlar'ın sosyalistler üzerinde etkisi görülmektedir. Halbuki, sosyal demokrat tezlerin iflasını tarihsel gelişim kanıtlamıştır. Bugün, sosyalistler, sosyal demokratların, tutucu ve reaksiyoner çevrelerin etkisi ve boyunduruğu altında, İtalya'nın de-

mokratik ve sosyalist gelişimini ve amaçlarını unutmuş gözükmektedirler. Sosyalistler, insiyatiflerini yeniden kazanmak, «işçi ve sosyalist» güçlerin yanında yer almak, sosyal demokrat unsurların etkinliklerini silmek zorundadırlar. Sosyalistlerin katılacağı «yeni çoğunluk», faşizme, emperyalizme, kapitalizme karşı, sosyalist İtalya için çok daha güçlü bir savaşı, gerçekleştirebilecektir. Sosyal demokratlarla, sosyalistlerin birleşmeleri, İtalyan solunda yeni bir bölünmeden, Sosyalist Partisi'nin DC egemenliğindeki «merkez - sol» sisteminin sürdürülmesinden, rejimi tutucu ve sosyalizmi geciktirici bir davranıştan başka bir anlama gelmeyecektir[85]. «Halbuki, İtalya'da sosyalizmin gerçekleştirilmesi olanakları vardır. İşçi sınıfı organize olarak egemen ve yönetici sınıf durumuna gelmektedir. Halkın büyük çoğunluğu bu şekilde devletin ve toplum yapısının sosyalizme dönüşmesinin programı etrafında birleşmektedir»[86]. Komünist Partisi'nin, sosyalizm yolunda sosyalist güçlerin birliği önerisi, sosyal demokrat unsurların tarihsel ihanetlerine uygun olarak baltalanırken, sosyalistler parlamenter oyunlar içinde burjuvaziyle kaynaşmakta, işçi sınıfı eylemleri de, değişik sol merkezler etrafında kümelenerek bölünmektedir. Bununla beraber, Sosyalist Partisi'nin, 1970 yazındaki buhran sırasında yine DC'i desteklemek konusundaki kararının, bir kısım sosyalistlerin partiden kopmalarına yolaçması, Sosyalist Partisi'nin kendi tabanının bu anlaşmaya karşı çıkıp, protesto hareketlerine girişmesi, geleceğin «sosyalist güçlerin demokratik birleşimi» konusunda umut verici olgulardır.

■ *Almanya'da Yeni Nazilik*

İtalya'da faşizmi işbaşına getiren nedenlerin hemen hemen aynıları, Hitler Nazizmini 1933 yılında Almanya'-

(85) Bk. Tesi approvate dall, XI Congresso del Partito Comunista İtaliana, Roma 1966. 47.
(86) Dichiarazione programmatica del PCI

da iktidara getirmiştir. Alman faşizminin devlet biçimindeki ve ırkçılık konusundaki bazı görüşleri dışında, İtalyan faşizminden amaç yönünden ayrılan bir sistemi yoktur. İtalyan sosyalistleri gibi, Alman Sosyal Demokratları da yanlış tutumlarıyla Naziliği güçlü kılmışlar, büyük kapital de faşizmi desteklemiştir. Alman Nazizmi de, İtalyan faşizmi gibi, eyleme dayanan, doktrini sonradan uydurulan, otoriter, milliyetçi, emperyalist, militarist, antientellektüel ve elit olma eğiliminde bir hareketti. Avrupa totaliterlik salgınını birlikte sürdüren İtalyan ve Alman faşizmi yenilgi sonunda birlikte tarihten silindiler. Ama kalıntıları değişik biçimlerde günümüzde de sürüp gidiyor.

Batı Almanya'da bugün yaşayan yeni nazi partileri, iktidara gelebilecek gücü henüz gösterememektedirler. Savaştan sonra yapılan ilk seçimlerde, Demokrat Hıristiyan Partisi (C.D.U.) çoğunuğu alırken, Bundestag'ın 65 üyeliği, değişik aşırı sağcı partiler arasında bölünüyordu. Bu sağcı partilerden, «Deutsche Reichpartei (DRP)» ve «Sozialistische Reichpartei (S.R.P.)» yeni nazi partileriydi. 1949 seçimlerinden sonra, bu partiler Naziliği temsil ettiklerini açıkça ortaya koymuşlardır. Almanya'nın işgal altında oluşu yüzünden Almanlar, Hitler'in milliyetçi görüşlerini benimsenmeye, yeniden büyüklük hayallerine bağlanmaya başlamışlardır. Nitekim 1951 seçiminde, S.R.P., aşağı Saksonya'da %11 oy almıştır. Bu başarı, Fritz Dorls liderliğindeki S.R.P.'nin kapatılmasına yolaçmıştır. S.R.P.'nin üyelerinin çoğu, «Freikorps Deutschland» adlı gizli örgüte katılmışlardır. Militarist bir sistemi olan «Freikorps» hükümetin değişik takibatına uğramıştır. Örgüt başkanı Werner Neumann'ın «Liberal Hür Demokrat Parti - F.D.P.» liderliğini ele alarak, Hitler'in yolunu izlemek istediği saptanmıştır. Bu nedenle, 1953 seçimleri, küçük partilere hayat hakkı tanımayan yeni bir seçim sistemiyle yapılmış ve nazi partileri Bundestag'da temsil

olanağını bulamamışlardır. Demokrat Hristiyanların ve Sosyal Demokratların yönetimde başarısızlıkları, birçok sorunların çözümlenememesi, halkın sağ aşırılığa kaymasına ve yeni nazi partilerinin doğumuna yolaçmıştır. Bunların içinde en önemlisi, Adolf von Thadden liderliğindeki «Milli Demokrat Parti - NPD»dir. 1964 yılında bütün nazi gericilerinin kümeleşmesiyle doğan bu parti, özellikle Bavyera'da yapılan bölgesel seçimlerde başarı kazanmış ve yasama organlarına temsilci sokmuştur. Nazi Partisi, Yalta anlaşmalarına, Almanya'nın yenilgisini ilan eden işlemlere, kollektif suçluluk duygusuna meydan okumakta, Almanlar'ın aşağılık duygularını, yenilginin ezintisini giderecek şovenist bir propagandayı gerçekleştirmektedir. Belirli bir programı olmadığı halde, yenilgiye başkaldıran şovenist duygusallık, Nazilere oy sağlayabilmektedir. Mevcut yönetime tepki, sağcı aşırıları güçlendirmektedir. Bavyera'da 1965'de %2 oy alan NPD, 1966'da %7.5 oy sağlayabilmiştir.

Siyasal partilerin dışında, Naziliğe bağlı örgütler de vardır. Sadece Mannheim'de 30'a yakın nazi örgütünün varlığı ileri sürülmektedir. Almanya'daki bütün nazi örgütlerinin 8 milyon üyesi bulunduğu söylenmektedir. «Deutsche Soldatennzeitung» isimli nazi gazetesinin, tirajı büyüktür. Bu örgütler, yer yer nazi gösterileri düzenlemektedir. Almanya'da «komünizmle savaş» etiketi altında kurulan «Ulusların Antibolşevik Bloku - A.B.N.», nazi örgütlerinin işbirliğini sağlamaktadır. Bu örgüt, «Ulusların Antibolşevik Bloku Dostları» isimli Amerikan örgütüyle işbirliği halindedir. Bu Amerikan örgütü, «Mercast Cooperation», «Magnesium Development», «Westinghouse» gibi büyük tekellerle içiçedir ve bu yolla Alman Nazilerine mali yardımda bulunulmaktadır[87].

(87) **Eisenberg**, D., Fascistes et nazis d'aujord'hui, Paris 1963, 77 v.s.

Almanya'da büyük bir nazi potansiyeli bulunmasına rağmen, bunların aynı güçte bir örgüte kavuşup, iktidara gelebilecek durumda bulunmamalarına şaşmamak gerekir. Gerçekte, C.D.U. da bir ölçüde faşist nitelik taşımaktadır ve kendi dışında sağcı bir alternatife olanak bırakmamaktadır. Uzun yıllar iktidarı elinde tutan CDU, Adenauer'den bu yana eski Nazileri korumuş, eski ve yeni Naziler CDU içinde birleşmişlerdir. 40.000 Alman'ın ölümünden sorumlu Martin Fellez, George Henser Venant gibi eski Nazilerin %85'i devlet kadrolarında yeralmıştır. İktidarın yer yer Nazilerle işbirliği kurduğu ileri sürülürken, Başbakan Kiesinger'in de eski bir nazi olduğu bilinen gerçektir.

Demokrat Hıristiyan iktidar, sosyalist güçleri yok edip, sosyal demokratlarla işbirliği yaparak, ırkçı, militarist, kapitalizmin yönetiminde politik düzeni gerçekleştirmiştir. Alman gerici iktidarı, Amerika'yla içli - dışlı olarak, Hitler'inkinden çok daha gerçekçi bir anlayışla emperyalist politikayı yürütmektedir. Bu nedenle, eski Naziler, CDU dışında bir büyük nazi örgütlenmesine varmayı gerekli görmedikleri için nazi örgütlerini yeterince desteklememektedirler. Anlaşmalar dışı silahlanmayı gerçekleştiren ve atom silahlarına kavuşmak için çaba gösteren Almanya, günümüzde de, savaş tehlikesinin tohumlarını taşımaktadır. CDU 1965 seçimlerinde oyların %47,6'sını alırken,devrimci «Barış İçin Alman Birliği» (D.F.U.) ancak %1,3 oy sağlayabilmiştir. Wehner, Erler gibi sosyal demokratların iktidarla işbirlikçi politikaları, halkın bu iki parti arasında temelde fark görmemesine ve CDU'yu desteklemesine yolaçmıştır. Sonuçta CDU ve «Sosyal Demokratlar (SPD)» koalisyona giderlerken, bu sağcı partilerin dışında devrimci sol alternatif de kalmamıştır. SPD işçi sınıfının politikasını benimsemek şöyle dursun, «kapıyı

sağa açmak» sloganı içinde, sendikalara karşıt bir çizgiye gelmiştir. Güçlü - şerefli Almanya, antikomünizm tezleri, SPD tarafından da kullanılmış, sosyal demokratlar da büyük burjuvazinin temsilcisi olmaktan öteye gidememiştir.

Sağa açık politik yapı içinde, Almanya emperyalist dünyanın ikinci büyük gücü durumuna gelmiştir. Alman kapitalizminin gelişimi, İngiltere'ninkinden daha büyüktür. Gelişen kapitalizm, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden «yayılma politikası» izlemeye başlamıştır. Alman kapitalizmi, yeni sömürgecilik sistemine kendini uydurarak, militarist eğilimlerini açıklamaktadır. 1965 seçimlerinden önce, «Frankfurter Allgemeine Zeitung»da yayınlanan bir yazısında, eski nazi, Adelbert Weinstein, büyük burjuvazinin çıkarlarını, silah fabrikalarının silahlanma isteklerini, Alman tümenlerinin eski güçlerine kavuşturulmasını, atom silahlarının orduya verilmesini savunmuş, Alman ordusunun dünyada gerçekleştirecek görevlerinin bulunduğunu belirtmiştir. Erhard hükümetinin temel politikası silahlanma olarak belirirken, Cezayir'de, Kongo'da, Küba'da, Guatemala'da emperyalizm Almanyanın desteğini kazanmıştır. Emperyalist yayılmanın temeli olan silahlanma, Alman halkına, Alman ulusunun güvenliğinin sağlanması yolu olarak yutturulmaktadır. Bunun yanında, Almanya yeniden toprak isteklerine ve «yaşama alanı» tezlerine başvurmaktadır. Cenevredeki silahsızlanma toplantıları Almanya tarafından baltalanırken, Bonn hükümeti silahlanmayı ticaret özgürlüğünün bir ifadesi saymıştır. Tekeller, emeğe karşı çıkıp, sendikaların yönetime katılmalarını reddederken, hayat pahalılığı artmakta, sosyal kamu yatırımları azalmakta, emekçiler daha çok üretip, daha az tüketmek zorunda kalmaktadırlar. İktidar, disiplinli bir çalışma düzeni kurmaktan söz açmakta ve üretimi artırmaya çalışmaktadır. Bütün bu faşist eğilimler, Erhard'ın dilinde, «toplumun yeniden düzenlenmesi» olmaktadır. «Yeniden

toplumsal düzenlenme», politik alanda, oy hakkının ve anayasanın yeniden sistemleştirilmesi, olağanüstü yetkilerin iktidara verilmesi, yasama organının yetkilerinin sınırlanması, devrimci muhalefete yer vermeyecek koalisyonların gerçekleştirilmesi anlamını taşımaktadır.

Almanya güçlendikçe, Polonya, Rusya ve Çekoslovakya'daki toprak haklarından söz açmaktadır. Bu hak isteklerinde Amerika'nın desteğini sağlamak isteyen Almanya, Amerika'ya güven vermek için elinden geleni yapmaktadır. Bu nedenledir ki Vietnam'da Amerika'yla birlikte çarpışan tek Avrupa ülkesi Almanya olmuştur. Alman Savunma Konseyi Başkanı Krone, 1965 martında Bundestag'da, «Batı Almanya adım adım Avrupa'yı yeniden organize edecektir» derken, Strauss da, «Zamanı gelince elimizdeki bütün olanakları kullanarak tekmil gümümüzle saldıracağız.» diye tehditler savurmuştur. Batı Almanya, ordularının NATO emrinde olduğunu ve kendi başına bir savaşa girişemiyeceğini belirtmesine rağmen, gerçekte, Alman Savunma Bakanlığı 1965'den bu yana yeniden organize edilmekte, fiili bir «Genel Kurmay Başkanlığı» kurulmaktadır. Bu şekilde, NATO dışında büyük bir Alman ordusu kurulmuştur. Alman Genel Kurmayı, NATO içinde üstünlüğü ele geçirmek ve nükleer silahlara sahip NATO dışı askeri güç yaratmak amacındadır. Almanya bu amaca uygun önerilerini genellikle NATO ortaklarına da kabul ettirmektedir. «Komünizm tehlikesi» tezini işleyerek başarıya ulaşmaktadır. Bütün bu askeri hazırlıkların amacı, 1937 yılı sınırlarına erişmektir. Alman ordusunun elindeki haritalarda, Almanya 1937 sınırları içinde gösterilmekte, Polonya, Rusya ve Çekoslovakya'ya savaş sonunda bırakılan bölgeler, «geçici olarak bırakılan topraklar» şeklinde isimlendirilmektedir. «Alman askeri, dünyanın en iyi askeri» sözü de sık sık tekrarlanan sözler arasındadır. Görüldüğü gibi, silahlanma, saptanan amaç-

lar ve sloganlar konusundaki tutum, Hitler'i iktidara getiren tutumla paralellik içindedir. Alman işgal tehlikesine karşı Rusya'nın Çekoslovakya'ya müdahalesi de, Almanlarca, ileri sürdükleri «komünizm sadırısı» tezinin kanıtı olarak gösterilmiştir. Bundan yararlanılarak, NATO'nun saldırganlık dozunu artırıcı, Almanya'yı bu işbirliği içinde güçlendirici bir politika Almanlarca NATO ortaklarına kabul ettirilmiştir. Almanya, NATO'yu güçlendirme politikası içinde, Türkiye de dahil, birçok NATO ülkesine yardım yoluyla girmek, emperyalist isteklerini kabul ettirmek olanaklarını bulmaktadır.

Almanya yeni sömürgeciliğe uygun biçimde, geri bırakılmış ülkelere yayılmakta ve buralarda politik, gücü de ele geçirmektedir. Sömürge kazanmak amacındaki Almanya II. Dünya Savaşı'nda kaybettiği Afrika kolonilerine «ekonomik yardım» yoluyla yerleşmektedir. Alman tekellerinin Afrika'daki yatırımları, 1961 yılında 170 milyon batı markı iken, 1965 yılında 449 milyon marka yükselmiştir. Yatırımların artmasına karşılık, «yardımlarda» azalma görülmektedir. 1961 yılında 677 milyon mark olan yardım, 1964'de 299 milyon marka düşmüştür. Böylece, yardım yoluyla Afrika'nın, ekonomik hayatına katılan Almanya «gelişim için yardımdan» vazgeçmekte, Afrika'nın zenginliklerini Alman tekellerinin sömürüsüne bırakmaktadır. Bu arada yapılan yardımların, Almanya'nın politik gücünü artıracak biçimde ve askeri alanda olduğunu hatırlatmakta da yarar vardır. Almanya ekonomik yolla, Afrika'da «antiemperyalist cepheleri» parçalamakta, yeni işbirlikçiler bulmakta ve Amerika'yla birlikte «kollektif sömürgeciliği» gerçekleştirmektedir. Bu ülkelerin endüstrileşmesini de engelleyen «sömürgeci ortaklar», buraları pazar ve hammadde deposu olarak kullanmaktadır[88]. Alman

(88) Genel olarak bk. **Friedlaender et Schilling,** Les ambitions colonialistes de l'impérialisme ouest-allemand, in **La**

emperyalizmi, kendine yakın iktidarları saldırgan bir politikaya itelerken, Almanya geri bırakılmış ülkeler faşizmini yaratan etken olmaktadır. İç politikada da, bütün demokratik görünüş ardında, gizli faşizm sürmektedir. Tekelci kapitalizmden yana «gizli faşist» düzen, Almanya'da yeni Hitler'ler yaratmak uğraşısmdadır.

1969 seçimlerinde, Hıristiyan Demokratların iktidardan uzaklaşmaları ve «Hür Demokratlarla» koalisyonu gerçekleştiren Willy Brandt'm «Sosyal Demokrat» iktidarının oluşumu, Almanya'daki temel çizgiyi ve yönelişleri değiştirebilir mi? Görünüşte, Sosyal Demokrat iktidar, yeni bir açılışın, doğu - batı işbirliğinin örneklerini vermektedir. Doğu Almanya'yla bir takım ilişkilere girişilmesi, Sovyet - Alman anlaşması, bu örneklerdendir. Özellikle Parlamentoda büyük bir çoğunluğa sahip bulunmayan Sosyal Demokratların, kesin, atılımcı bir politikayı izleyebilmeleri geniş zorluklarla karşılaşacaktır. Ayrıca, Alman ekonomisi emperyalist yayılmağa geniş ölçüde muhtaç durumdadır ve hiçbir iktidar emperyalist tutuma son verecek olanağa sahip değildir. Bu açıdan, Almanya'nın yeni yönetimi bir ölçüde Amerikan emperyalizminin sultasından çıkabilmek olanaklarını bulsa, doğuyla ilişkilerini sıkılaştırsa dahi, kurulu ekonomik sistem, emperyalist politikanın silinmesine olanak vermeyecektir. Sosyal Demokratların, bu açıdan, gerek iç, gerek dış politika açısından, geleneksel kaypak, zikzaklı ve reformist çizgiyi aşmalarını beklemek mümkün değildir.

■ *de Gaulle'den Önce Fransa*

I. Dünya Savaşı'na kadar Fransa'nın politik yaşantısında birbiriyle çelişen partiler içinde en güçlü yeri hep

Nouvelle Revue Internationale, 1962, No. 4,55 v.s. - Yata, A. Il Neocolonialismo in Africa, in La Nuova Rivista Internazionale, 1967, No. 1,7 v.s.

«sol devrimci partiler» ellerine geçirmişlerdir. Sağcı partilerin varlığına rağmen, toplumsal gelişim solcuların eseri olmuş ve klasik çizgileri içinde faşist partiler türeyememiştir. Dünya savaşından sonra ise, Fransız katolikliğine dayanan, İtalyan ve Alman faşizmini model alan politik örgütler belirmiştir. Bunlar içinde en önemlileri, «Action Française», «Partie Française» ve «Partic Populaire Française» olmuşlardır. Bunların yanında, «Croix de Feu» gibi, yarı militer örgütler de vardır. Bu dönem faşizminin, katolik temele dayanması, Fransız faşistlerinin İtalyan modelini izlemelerine yolaçmıştır. «Camelots du Roy» adlı örgüt ise, ırkçılığı temel alarak «Alman modelini» benimsemiştir. Bu faşist - sağcı partiler, «Fronte populaire» karşısında başarı sağlayamamıştır. Bu nedenledir ki, Fransa'da faşizm, Almanya'nın silah desteğiyle, Vichy hükümeti döneminde kurulabilmiştir ancak. Almanlar'ın yenilgisi, faşist Vichy düzeninin de çöküşü olmuştur.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Fransa'da, iki güçlü sağcı akımla karşılaşılmaktadır. de Gaulle'ün, «Rossemblement du Peuple Française - R.P.F.» si ve Poujade'ın «L'union de Defénsedes Commerçants et Artisans - UDCA»sı.

R.P.F. 1947 yılında de Gaulle tarafından kurulmuştur. Örgüt bir partiden çok bir akımdır ve liderin kişiliğinde biçimlenmektedir. Parlamanter oyunlara kızan ve «Büyük Fransa» hayaliyle yaşayan Fransızlar, RPF etrafında kümelenmişlerdir. Kurulduğu yıl belediye seçimlerinde %28,1 oranında oy alan RPF, 1951 seçimlerinde de %21,7 oranında oy sağlamıştır. RPF, komünistlere iktidarı kapamak için kabul edilen yeni seçim kanunundan yararlanarak, Komünist Partisi %26,5 oy aldığı halde, tek başına iktidara gelebilmiştir. RPF demokratik görünüşüne rağmen totaliter nitelikteydi. RPF, politik yaşantısı süresince, anayasa değişimini, başkanlık sisteminin kurulma-

sını, partilerin ve yasama organlarının yetkilerinin sınırlandırılmasını, korporasyonlara dayanan ekonomik düzeni istemiştir. Emek ve sermayeyi bir örgüt içinde birleştirmeyi, sınıf çekişmelerini önlemeyi amaç bilen RPF, sosyalizm düşmanlığı, de Gaulle'ü ululaştırması, parlamenter denetime karşı çıkması ile faşist nitelik göstermektedir. «Büyük Fransa» hayali de, partinin emperyalist amaçlarının sloganıdır. Nitekim bütün sağcılar, ululaştırılan de Gaulle'ün ardında kümelenmiştir. Bu kümeleniş eskinin en büyük örgütü, «Mouvement Republicain Populaire - MRP» nin oy kaybetmesine yolaçmıştır. Küçük ve orta burjuvazinin, kadınların, parlamenter düzenden tedirgin olan endüstricilerin de Gaulle'ün kişiliğinde RPF'yi desteklediklerı anlaşılmıştır. De Gaulle, 1953 yılında, parti içi bir çekişme sonucu RPF'yi dağıtmış ve politikadan çekilmiştir. RPF, «Groupe Independent d'Action Républicaine et Sociale (ARS)» ve «Union des Républicains d'Action Sociale (URAS)» isimli iki gruba bölünmüştür. Gerek URAS, gerek ARS, RPF'nin sağladığı başarıyı 1956 seçimlerinde sağlayamamışlardır.

RPF'nin oyları, genel olarak, 1956 seçimlerinden kısa süre önce kurulan, «L'Union de Défense des Commerçants et Artisans - UDCA»ya kaymıştır. Poujade tarafından kurulan ve «poujadist» diye anılan bu hareket, liberal orta burjuvaziye dayanan, aşırı sağcı bir hareket olarak belirmiştir. UDCA, halkçı bir eylem olarak ortaya çıkmış, büyük işletmelere, tröstlere, sendikalara, marksizme, bankalara, küçük burjuvazinin yükünü artıran sosyal güvenlik tedbirlerine, vergilere, devletin iş hayatına katılmasına düşman bir politikayı izlemiştir. Bu politika, UDCA'ya, küçük burjuvazinin, zenaatçının, küçük tüccarın, köylülerin desteğini sağlamıştır. Hükümete halkın egemen olması gerekliliğini ileri süren UDCA, 1789 devriminin kanlı günlerini övmüş, aynı kan dökücülüğün sola ve kendi dışın-

daki sağa uygulanmasını istemiştir. Irkçı ve Yahudi düşmanı olan Poujadistler, kültüre, emekçilere, zenginleşmeye düşmanlığı dile getirmiştir. «1789 ruhu ile cumhuriyeti yeniden kurma» sloganı, hareketin faşist niteliğini tamamlayan efsane yönünü yaratmıştır. Orta burjuvaziye sakin ve mutlu bir burjuva hayatı vaadeden UDCA, 1956 seçimlerinde 2.483.813 oy olarak yasama organında 51 üyelik sağlamıştır[89]. 1956 yılının beklenmeyen güçlü faşist çıkışını gerçekleştiren Poujadistler, 1958 seçimlerinde de Gaulle'ün kurduğu yeni cumhuriyet düzeninde başarı sağlayamayarak silinip gitmişlerdir.

■ *De Gaulle'ün Kendi Faşizmi*

Birbirini izleyen hükümet buhranları, Fransa'nın Cezayir bağımsızlık savaşı karşısındaki başarısızlığı, ordunun Fransız sömürgeciliğini sürdürmek için politikaya el atışı, Fransa'yı bir anda içsavaş tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu gergin hava içinde, Soustelle, Salan, Bidault, Jouhaud gibi sağcı politikacı ve askerlerin gerçekleştirdikleri sessiz bir hükümet darbesi de Gaulle'ü yeniden 1958 yılında iktidara getirmiştir. De Gaulle, Fransa'nın kurtarıcısı olarak iktidara dönerken, yeni bir anayasa düzeninin gerçekleştirilmesini şart koşmaktadır. De Gaulle'ü iktidara getirenlerin dileği ise, Fransa içinde düzeni kurmak ve Cezayir'in Fransa'dan kopmasını engellemektir. 13 Mayıs 1958 günü iktidara gelen de Gaulle, yeni bir anayasa hazırlatmış ve bu anayasa 4 Ekim 1958 referandumunda %79,25 oranında olumlu oy almıştır. Bu şekilde, de Gaulle, 5. Cumhuriyeti kurarken, 1951 - 1953 yıllarındaki iktidarı süresince gerçekleştirmek istediği düzeni de elde etmiştir.

1958 Fransız Anayasası, devlet başkanına kesin ve

(89) Lypset, Siyasi İnsan, Ankara 1964, 137 v.s.

denetimsiz yetkiler sağlamakta, yasama yetkisini ise sınırlamaktadır. Hükümet, korporatif bir esasa göre seçilen devlet başkanına bağlanmış ve yürütme organı üzerinde yasamanın denetim olanakları kaldırılmıştır.

Görünüşte parlamenter olan Fransa, gerçekte bir liderin kişiliğinde oluşan siyasal sistemde yaşamıştır. Özellikle anayasanın 16. maddesi, cumhuriyetin tehlikede olduğu anlarda devlet başkanına olağanüstü yetkiler tanımakla, kişisel iktidara yolaçmıştır. Seçim sistemi de, belirli bir partinin çoğunluk sağlamasını engelleyecek niteliktedir. Silahların gölgesinde iktidara gelen de Gaulle, eskiden beri tekrarladığı «Büyük Fransa» temini işleyerek, lider düzenlerinin sloganını da yaratmıştır. Generalin efsaneleşmiş kişiliği, kahramanlığı konusundaki inanç onu iktidara getirirken, siyasal düzenin kişiselleşmesini, otoriterliğini de sağlamıştır. De Gaulle'ün kişiliğinin politik örgütler üzerinde değer taşıdığını 1958 seçimleri göstermiştir. Anayasa referandumunda generale % 79,25 oranında evet diyen Fransız halkı, yapılan seçimlerde Gaullistlerin partisi olan U.N.R. (Yeni Cumhuriyet Birliği)'e %20 oranında oy vermiştir. Bu sonuç, Fransa'nın yeni bir tür totaliterliğe, de Gaullecü faşizme kayışında generalin kişi olarak rol oynadığını göstermektedir.

De Gaulle iktidarı, «milliyetçi», şovenist, otoriter nitelik taşımaktadır. Nitekim de Gaulle, konuşmalarında, devletin otoriteden ayrılamayacağını, otoritenin bölünemiyeceğini, bütün yetkilerin bir liderin elinde toplanmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Fransız Anayasası da de Gaulle'ün görüşlerine uygun olarak, bütün iktidarı de Gaulle'ün kişiliğinde ve otoriter biçimde sistemleştirmiştir.

Fransız sermaye çevrelerinin, cumhuriyetin sağa dönüşünden ve kişisel totaliterlikten çıkar bekledikleri ve generalle ilişkiler kurdukları da bilinmektedir. Yapısı açı-

sından bu çevrenin adamı olan de Gaulle, ekonomik politikasıyla da sermayenin belli ellerde toplanmasını sağlamıştır. Küçük işletmelere hayat hakkı tanınmamış, ortak pazar yoluyla büyük sermayeye olanaklar sağlanmıştır. Görünüşte «devletleştirme» politikası uygulanır, büyük endüstri ve devletin stabilizasyon planı arasında bağıntılar kurulur, dış yatırımlar kısıtlanırken, gerçekte «devlet kapitalizmi» uygulanmıştır. Emekçi hareketleri devlet denetimi altına alınmış, özel teşebbüse devlet desteği, sermayeye güven sağlanmıştır. Ücretlerin devletçe sınırlanması, kapitali özgür kılmış ve tekelleşmeye yolaçmıştır. Bu açıdan Fransız ekonomisi, devletçi görünüşü ardında, kapitalist ekonominin çerçevesi içinde kalmıştır. Devletin büyük endüstri üzerinde denetim kurduğunun belirtilmesine rağmen, Chrysler, Simca'yı; General Motors, Bull'u satınalabilmektedir. Devlet, General Electric, Banque de Paris ile birlikte «Cie des Machines Bull»'a katılmaktadır De Gaulle'ün ekonomik politikasının Amerikan tekellerine sağladığı sağlam ve büyük kâr, 1959'dan sonra belirli işkollarında Amerikan yatırımlarının çoğalmasına yolaçmıştır. 1965 yılında, Amerika'nın Fransa'daki yatırımı 4 milyar frangı bulmuştur[90].

Amerikan dolarının Fransız ekonomisine egemen duruma gelmesine rağmen de Gaulle «milliyetçiliği», Amerikan emperyalizmine karşı çıkma görüntüsünü yaratmıştır «Büyük Fransa» ve «Avrupa Birliği» görüşlerinden hareket eden Fransa, geri bırakılmış ülkelerin ulusal bağımsızlık hareketlerini destekler görünmüş, doğuve batı blokları arasında, kendi liderliğinde «üçüncü bloku» yaratmak çabasına girişmiştir. Yalta Konferansı'ndan sonra, Amerika ve Rusya'nın Avrupa'yı böldüğünü belirten de Gaul-

(90) De Gaulle politikası konusunda genel olarak bk. Hentges, P., Le crepuscule du gaullisme, in La Nouvelle Revue Internationale, 1966, no. 1,14 v.s.

le, Amerika'nın NATO eliyle Avrupa'ya egemen olmasına karşı çıkmıştır. NATO, SEATO, CENTO gibi askeri paktları «Amerikan emperyalizminin» aracı olarak gören Fransa, bu anlaşmaları dünyayı bölücü ilan etmiştir. NATO'nun askeri bölümünden çekilen, SHAPE'i ülkesinden çıkartan Fransa, Avrupa'da eşitliği, özgürlüğü, barışı gerçekleştirecek «Avrupa Birliği»ni önermiştir. Ortak Pazar Avrupa Gümrük Birliği, Avrupa Çelik-Kömür Birliği, Avrupa Birliği'nin adımları sayılmaktadır. İngiltere'yi, Amerika'nın dümensuyunda saydığı için Ortak Pazar'a aldırmayan General, Küba, Dominik, Vietnam olaylarında Amerikayı yermiş, Çin Halk Cumhuriyeti'yle ilişki kurmuş, Afrika ve Asya'daki bağımsızlık hareketlerini destekleyerek geri bırakılmış ulusların sempatisini kazanmıştır. Bu görüntüler, de Gaulle'ün barışçı bağımsızlıktan yana, ilerici bir tutum içinde bulunduğu sanısını yaratabilir. Ama de Gaulle'ün, sömürgen ve tutucu bir politikayı izlemek için iş başına geldiğini hatırlamak, Fransa'dan ilerici bir tutumu beklemenin hayal olduğunu gösterir. Fransa'nın, Cenevre silahsızlanma toplantılarını baltalaması, atom silahlarının yasaklanması konusundaki Sovyet önerisini reddetmesi, Sahra'da atom bombası denemeleri yapması, geri bırakılmış ülkelerden yana politikanın göstermelik ve çelişik olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çelişki, generalin barışçı ve Amerika emperyalizmine karşıt politikasının, kendi emperyalist politikasının aracı olduğu kanısını yaratmaktadır. Vietnam ve Cezayir'i kaybeden Fransa, kırgın, küçülmüş ve geçmişe özlem duyar durumdadır. De Gaulle'ün «Büyük Fransa milliyetçiliği» kendisini bu hava içinde iktidara getirmiş ve gerçek politikasının temeli olmuştur. De Gaulle, sömürgelerinin kaybına yolaçan Amerikan emperyalizmine karşı çıkıp geri bırakılmış ülkelerin sempatisini kazanırken, hem Amerika'ya duyulan öfke dile getirilmiş, hem de Fransız

halkının gururu okşanmış olmaktadır. De Gaulle'ün «Avrupa Birliği» düşüncesi, Avrupa sömürgeciliğini silen ve yeni biçimlerle kendine bağlayan Amerikan emperyalizmiyle başa çıkabilmek için düşünülmüştür. «Avrupa Birliği», Avrupayı eski sömürgelerine kavuşturacak yol olarak görülmektedir. De Gaulle, az gelişmiş ülkelere bir «özgürlük havarisi» olarak yaklaşırken, Avrupa'da da Fransız kapitalizmini egemen kılmak istemiştir. Bu açıdan, Avrupa kapitalizmi, Fransız kapitalizmiyle çatışmış ve Amerikan kapitalizmini Fransa'ya tercih eder görünmüştür.

Generalin kendine özgü faşist düzeni, her zaman güçlü olan Fransız solunun, kısa sürede, tepkisini doğurmuştur. Bu tepki, halkın generale olan güvenini önemli ölçüde sarsmıştır. 1958'de % 79,25 oranında oy alan general, 1962 belediye seçimlerinde % 61,75 oranında oy sağlayabilmiştir. 1965 başkanlık seçimlerinde ise, de Gaulle ilk turda, ancak, % 43,71 oranında oy sağlayabilmiş, sol partiler blokunun adayı Mitterand ise %32,23'lük oy oranı ile büyük başarı elde etmiştir. General ancak ikinci turda, %54,50 oranında oy alarak başkan seçilebilmiştir. De Gaulle için hiç de başarılı sayılamayacak olan bu sonuçlar, Komünist Partisi'yle, Demokratik Sol Federasyon arasındaki işbirliğinin ve kişisel iktidara karşı çıkıp, siyasal hayatı demokratlaştırma kavgalarının bir sonucudur. politikanın tekellere yarayan niteliği, küçük ve orta burjuvaziyi sıkıntıya düşürmüştür ve sol kanat bu durumu işleyerek halkın desteğini sağlamıştır. Nitekim 1967 seçimlerinde, sol kanat toplam olarak, 1962 seçimlerine kıyasla, 1.300.000 fazla oy alarak başarı sağlamıştır. De Gaulle faşizmine karşı birleşen ve başarı sağlayan Fransız sol kanadı, Fransa'daki öğrenci başkaldırısından sonra, haziran 1968 seçimlerinde oldukça büyük yenilgiye uğramış ve de Gaulle, görünüşte, sarsılan durumunu sağlamlaştırmıştır. Öğrencilerin, tüm topluma başkaldıran eylemi,

Fransız burjuvazisini tedirginleştirmiş ve bu tedirginliği de Gaulle, «totaliter komünist rejimi heyulasına karşı birleşme» sloganı ardında ustalıkla kullanmıştır. Sol Federasyon'un zaman zaman şiddete kayan öğrenci hareketlerini istismarı, federasyonun Deferre, Felix Gaillard gibi önderlerinin komünistlerle işbirliği yapmaktan çekinmesi de, sol kanadın başarısızlığının nedeni olmuştur. Wadeck Rochet'nin «Her barikat sol cepheye binlerce oy kaybettirmiştir» sözü gerçek payı taşımaktadır.

1968 Haziran Patlaması'nın politik plandaki yansıması böyle olmakla beraber, Fransız toplum polisinin öğrencilere ve işçilere karşı uyguladığı hunharca işkence ve imha metodları da, bütün güleryüzlü ve güven telkin edici görünüşü ardında de Gaulle faşizminin gerçek çehresini bütün çirkinliğiyle ortaya koymuştur.

Nitekim 1968 seçimlerinde başkan de Gaulle rakiplerini mağlup ederek iktidarını muhafaza etmişse de, 1969'da yapılan referandumda General de Gaulle'ün daha fazla yetki ve bir nevi dikta yetkileri isteyen yasal değişiklik önerilerine Fransız halkı «hayır» demek suretiyle doludizgin faşizan gidişe daha fazla göz yumamayacağını göstermiştir.

Fransız halkının, de Gaulle'ün talep ettiği yasal değişimleri kabul etmemesi üzerine, De Gaulle'ün istifa etmesi ve yerini Pompidou'nun alması, gerçekte de Gaulle rejiminin değişmesi anlamını taşımamaktadır. Yasal açıdan, yine kişisel otoriteye dayanan bir sistem yürütülmektedir. Ekonomik yönden de, yine büyük sermayeye dayanılmakta ve hatta bu husus, de Gaulle yönetimine oranla çok daha açık ve kesin bir biçimde görülmektedir. Temelde büyük sermayeyi temsil eden bir iktidar biçiminin ise, zorunlu olarak büyük sermayeden yana işleyeceği doğaldır. Küçük sermayeye hayat hakkı tanımayan, sermayenin belirli ellerde toplanmasını sağlayan, büyük endüst-

rinin yönelişleriyle devletin stabilizasyon planı arasında paralellik kuran, işçi hareketlerini denetim altına alıp, özel teşebbüse devlet desteğini gerçekleştiren siyasi iktidar türü varlığını aynen sürdürmektedir. Değişenler, belki sadece biçimsel bir anlam taşımaktadır. Bir ölçüde, de Gaulle'ün şovenist politikasından ve Amerika'ya karşıt tutumundan dönülmüş, temeldeki yapının yeni biçimler ardında aynen sürdürülmesi gerçeği ortaya çıkmıştır.

Fransa'daki iktidar değişimiyle ilgili, esas üzerinde durulması yararlı olan konu, sol güçler arasındaki parçalanmanın politik sonuçlarıdır. 1969 başkanlık seçimlerinde, sol güçler 1965 seçimlerinde gerçekleştirdiği «cephe hareketin»i tekrarlayamamıştır. 1969 seçimlerinde Sosyalist Partisi Komünist Partisi'nin bütün birleşme önerilerini reddetmiş ve ayrı adayla seçimlere girmiştir. Komünist Partisi dışında kalan, «gauchiste »ve «troçkist» eğilimli iki diğer sol parti de ayrı aday gösterince, seçimlerde oylar bölünmüş ve Komünist Partisi'nin adayı olan Jacques Duclos 4.800.000 oy almasına rağmen, Fransız seçim sisteminin gereği, ikinci tura dahi kalamamıştır. Halbuki, dört sol adayın toplam oyları, Duclos'a ikinci tur olanaklarını açacak bir sayıya varmaktaydı. Bu şekilde özellikle, Deferre'i aday göstermekle solu bölen ve tarihsel «sosyal demokrat ihanetini» gerçekleştiren Sosyalist Partisi, de Gaulle'ü düşüren sol güçlerin, bu başarılarının meyvalarını toplama olanaklarını yoketmiştir.

De Gaulle'ün totaliter sağcı düzeni süresince, başka faşist eğilimler de kendilerini göstermiştir. Bunlara kısaca değinirken, en başta OAS hareketini belirtmek gerekir. Cezayir'i kurtarmak için iş başına getirilen de Gaulle'ün, kısa süre içinde Cezayir'e bağımsızlık tanıması, kendisini, iktidara getirenlerde, aldatılmışlık, satılmışlık duygusu yarattı. Bunlar, Cezayir'in ayrılışını engellemek için, O.A.S. (Organisation Armee Secrète) isimli gizli bir ordu kur-

dular ve Cezayirde çıkarları olan kapitalistlerin desteğini sağladılar De Gaulle'ü işbaşına getiren Salan, Challe, Zeller, Bidault, Godarda, Tixier Vignancour gibi kişiler de Gaulle'ün baş düşmanları olmuştur. Cezayir'de kan döken OAS, yurt içinde de orduyu bölmüş, generale suikastlar düzenlemiştir. Bu tedhiş eylemleri, halkı bıktırmış, tedirginleştirmiş ve de Gaulle'ün yığınlarca daha çok benimsenmesine yolaçmıştır.

OAS, kendi dışındaki faşist örgütleri de birleştirici rol oynamıştır. «Aspect de La France» gibi kralcı, «Rassemblement National» gibi ırkçı, «Parti Patriotique Révolutionaire-PPR» gibi örgütler, OAS çevresinde birleşmişlerdir. «Jeune Nation», «Jeune Nation au Mouvement pour la Communaute», «Algerie Française» v.b. gibi bir çok faşist örgüt bu dönemde türemiştir. Orduyla içli-dışlı olan Max Baesa, Andre Canal gibi kapitalistlerce desteklenen bu örgütler, Yahudi düşmanlığı, Fransız imparatorluğunu yeniden kurmak, sömürgeciliğin savunulması gibi görüşlerde birleşmişlerdir. «Antikomünizm» aldatmacası içinde, bu örgütler, parlamenter demokrasiye düşman kuruluşlar olarak belirmişlerdir. OAS'ın politik lideri Bideult, «Comitée National de la Resistance-CNR» denilen, Hıristiyan Nasyonal Sosyalist bir örgütle ilişki kurarak, eylemi uluslararası niteliğe kavuşturmuştur. Bu nitelik içinde, John Birch Society'nin, «Centre d'Etudes» adlı Belçika faşist örgütünün, Afrika'daki Avrupa faşizmini temsil eden CADBA ve MAC örgütlerinin, İspanya'nın OAS'a destek oldukları bilinmektedir. İsviçre'de Lozan ve Davos'da toplanan faşist liderler uluslararası bir faşist hareketin planlamalarını yapmışlardır. OAS'ın Avusturya faşistleriyle de işbirliği yaptığı ve hatta 1962'de Avusturya'da bu yönden gelecek bir darbeden korkulduğu bilinmektedir. OAS kısa bir süre içinde etkisini kaybetmiştir. De Gaulle'ün sağcı-totaliter tutumu, OAS'ın yaşamasına

imkan bırakmamıştır. Ama yaşadığı süre içinde, OAS, Afrika'daki sömürgeleri kaybetmekten doğan öfkenin tepkisi olarak beliren faşizmin güçlü bir sembolü durumuna girmiştir. Afrika'yı sömürme olanaklarını kaybeden Avrupa kapitalisti için OAS, son umut ışığı sayılmıştır. O kadar ki, Fransız Bankası'na bağlı Cezayir Bankası müdürü Cezayir'de kolları bulunan Fransız firmalarını OAS'ı desteklemeye çağırmıştır. OAS politik görüşleri açısından da kesin ve açık bir İtalyan faşist modeline yönelmiştir. OAS bu savaşında başarı sağlayamamışsa da, de Gaulle türü yeni sömürgeciliğe yolaçmış, generalin düzenini yerleştirmesine yaramıştır [91].

■ *ve Diğerleri*

Nazi kandökücülüğünden uzak kalabilmiş sakin bir İsveç kenti olan Malmö'de 1950 yılında, «Mouvement Social Européen» kurulmuştur. MSE, kuruluşundan bu yana Avrupa'daki hemen bütün faşist-ırkçı örgütlerin merkezi, yöneticisi durumundadır. Danimarka faşist partisi, Norveç'in «Union Nationalle»ı, Finlandiya'nın «Finlande Nationella Ungdom», «Suomen Sociallien Liike», «Association Finlandaise des Volontaires Suédois», Hollanda'nın «Amsterdam Öğrenciler Birliği» gibi örgütleri MSE'ye bağlı çalışmaktadırlar. İsviçre'deki, «Nouvel Ordre Européan», İsviçre mahkemelerince «Avrupa demokrasisine suikast hazırlayan neofaşist örgüt» olarak suçlanmıştır ve MSE'ye bağlıdır. Belçika'daki, «Comite d'Action et de Défense des Belges d'Afrique», «Mouvement d'Action Cuvique-M.A.C.», «Amis du Grand Reich Allemand-A.G.

---

(91) **Eisenberg, D., 59 v.s. - Le fascisme hier et aujord-hui** (éditorial) in La Nouvelle Revue Internationale, 1962, no. 4,6

R.A.» isimli faşist örgütler de, MSE'ye ve İspanya'da yaşayan nazi savaş suçlusu Degrelle'e bağlıdır[92].

MSE ve ona bağlı faşist örgütler, ortak bir takım görüşleri savunmaktadır. Bu örgütlerin bazıları siyasal parti olarak örgütlenmiş ve Danimarka Nasyonal Sosyalist Partisi gibi parlamentoya üye sokabilmişlerdir. Örgütler, değişik yayın organlarına sahiptirler. İsviçre, ünlü bankalarının aracılığıyla, faşizmin mali kaynaklarının toplandığı yer durumundadır. Bu örgütler, kendi ülkelerinin sorunlarına göre bazı değişik yönler ortaya koymakla beraber, temelde aynı tezleri işlemektedirler. Devrimci akımlara, sosyalizme, demokratik dküzene düşmanlık; ırkçılığı, İtalyan ve Alman faşizmini övmek, Aryen Avrupa ırkını korumak konularında, faşist örgütler klasik tezeri işlemektedir. Bunun yanında, çağın ortak sorunlarından doğan yeni, bazı tezler de kendisini göstermektedir. Yeni tezler, genellikle, Hitler'e, Mussolini'ye hayranlık, büyük Alman imparatorluğu temeline oturtulmaktadır. Örneğin.

Danimarka Nasyonal Sosyalist Partisi, kurduğu Halk Kadroları Koleji'nde «yöneten'ler - yönetilenler» ayrımının doğallığını kanıtlamaya çalışırken, Hitler'in Danimarka'yı işgal günü olan 9 nisanı, ulusal bayram olarak kutlamaktadır. Yeni faşistler, eski nazilerin ellerinden alınan haklarına kavuşturulmalarını isterken, Norveç Adalet Bakanı Jens Hangca gibi yöneticilerce de desteklenmektedirler. Yeni faşistlerin, yeni tezleri, özellikle, Avrupa'nın kaybettiği Afrika sömürgelerini yeniden elde etmesi görüşüne dayanmaktadır. Özellikle Belçika'da, Kongo'yu kaybetmekten doğan öfke, sağ aşırılığa yolaçmıştır. OAS tarafından da desteklenen Belçika faşist örgütleri genellikle, Kongo'dan dönen Belçikalılarca yaratılmıştır. Salazar ve Franco hayranı Belçikalı faşistler, Afrika'nın «Allah tarafından» sömürge olarak yaratıldığını ve böyle kalması ge-

(92) **Eisenberg**, D., 9 v.s.

rektiğini savunmaktadırlar. Çombe'nin övücüsü faşistler, Lumumba'yı lanetlemekte, Avrupa'nın üstünlüğünü kanıtlamaya çalışmaktadırlar. Bu görüşlerin sözcüsü, «l'Europe Reéle», Belçika'da Wallon dili konuşan güneyliler ile, flamanca konuşan kuzeyliler arasındaki çekişmeyi de körüklemekte, savaş sonrasında ekonomik üstünlüklerini Flamanlar'a kaptıran Wallonlar'ın ırkçı duygularını kullanarak onları kendi yanına çekmektedir. Faşistler, sömürgeciliği yeniden yaratmak hayalini işleyerek, Alman, Belçika, Fransız kapitalistlerinin desteğini sağlarken, komünizme karşı tek savaş yolunun Nazilik olduğunu ileri sürmektedirler. Schaffhaouse Kantonu papazı Karl Neck, «La Résurrection de l'Allemagne» adlı kitabında, «dünyanın kurtuluşu, komünizmin ezilişine ve naziliğin doğumuna ve canlanışına bağlıdır» demekte ve bütün nazilerin ortak görüşünü dile getirmektedir.

Avusturya'da Almanya'dakinden de güçlü bir faşist akım vardır. Viyana'da yeni nazilerin liderleri kümelenmiş ve güçlenmişlerdir. O kadar ki, 1962 yılında bir hükümet darbesinden korkulmuştur. Eski naziler görev başındadır ve Eisenberg olayı sırasında Katolik kilisesi resmen nazileri desteklemiştir. Saldırgan faşistlerin politik örgütü, «Freiheitlich Partei Oesterreiches» dir. Tiroller'in bağımsızlığını isteyen ırkçılarca da desteklenen bu parti, toplumsal çelişkileri kullanmakta, şovenist görüşleriyle destek bulmaktadır. Inssbruck ve Gratz, bu nedenle, faşizmin en çok geliştiği bölgedir. Partiyle ilgili, «Sozialorganische Ordungsbewegung Europas SORBE» adlı örgüt Avrupa faşistleri arasında işbirliği sağlamak amacındadır. Partinin, sosyalist hareketleri ve Yahudiliği ezerek Hitlerci bir düzen kurmak isteyen «Germania» isimli bir de gençlik örgütü vardır. Parti, savaş sonrasında saklanmış nazi hazinelerini ellerine geçirdiği gibi, Alman ve Avusturya kapitalizminden de destek görmektedir.

İngiltere'de güçsüz ve MSE'ye bağlı bazı nazi örgütleri vardır. Bunların en ünlüsü, Sir Oswald Mosley'in İngiliz Birleşik Partisi'dir. Savaştan önce, kurulan ve Nazilerle işbirliği yapan bu parti, savaş sırasında kapatılmış, 1951'de yeniden açılmıştır. Başka bir nazi örgütü de, 1953 yılında kurulan Ulusal Çalışma Partisi'dir. Partiyi, John Bean, Andrew Fountaine, Colin Jourdan yönetmektedir. Partinin adı son zamanlarda, Nasyonal Sosyalist İngiliz Partisi'ne çevrilmiştir. Parti, komünistlere, yahudilere, zencilere olduğu kadar İngiliz demokrasisine de karşıdır. Parti, Amerikan faşistleriyle birleşerek, «Anglo-Sakson Faşist Birliği»ni yaratmak amacındadır. İngiltere'nin sömürgelerini kaybetmesi ve Ortak Pazar'a girememesi, İngilizler'de ırkçı tepki yaratmakta ve onları az da olsa sağcı aşırılığa kaydırmaktadır.

■ *Ku-Kluks-Klan*

Zenciler'in sömürülmesi sistemine başkaldırı anlamına gelen Amerika içsavaşından bu yana, Zenci-Beyaz çatışması kanlı biçimde sürmektedir ve konuyla ilgili sorunlar henüz temelinden çözümlenmemiştir. Zencileri ucuz emek olarak gören beyaz Amerikalılar ve özellikle güneyliler, ırk ayrımını sürdürmek açısından yıllardır kan dökmektedir. «Ku-Kluks-Klan» ırk ayrımını sürdürmek için kan döken beyazların bir organizasyonu olarak görülmektedir.

İçsavaş sonucunda, Zenciler'in yönetime katılmalarını protesto için seçimlere katılmayan beyazlar, gerçekte tüm iktidarı siyahlara bırakmışlardı. Bu sonuç beyazları korkuttu ve «zenci kölelerine» karşı olan hınçlarını artırdı. Bu nedenle güney ordusunun eski subayları, «Güneyin Görünmez Krallığı» adlı topluluğu kurdular. Bu örgüt daha sonra, Ku-Kluks-Klan'ı yarattı. Örgüte üye olabil-

mek, belirli törenlere bağlıdır. Belirli işaretler, davranışlar üyelerce tanışmak için kullanılır. Törenlerini ateş çevresinde yapan Klan üyeleri, garip giysiler kullanırlar. Zenciler'i paniğe uğratarak sindirmek amacı güden Klan, Zencileri yönetimden uzaklaştırmak olanağını bulunca, 1871 yılında örgütün başkanı Forest tarafından dağıtıldı. I. Dünya Savaşı'ndan sonra, Avrupa'dan dönen Zenciler ırk ayrımının anlamsızlığının bilincine varmışlar, savaşın kendi kanlarıyla kazanıldığını görmüşlerdi. Bu nedenledir ki, ırk ayrımına karşı zenci tepkisi yeniden doğdu. Bunun üzerine Simmons isimli bir papaz, Ku-Kluks-Klan'ı yeniden kurdu. Beyazlar Klan'ın çerçevesinde kümeleşirken, niteliği de değişmişti. Klan artık yalnız zenciler'e karşı değildi. Katolikler, Yahudiler, Latin ırkından olanlar da, Zenciler kadar Klan'ın hışmına uğruyordu. Yalnız 1922 yılında, kırbaçlama, asitle yüz yakma, linç, dağlama, el ve kol kesme olayları 500'ü geçmişti. Klan liderlerinden Clark, halkı yeni bir haçlı seferine çağırıyordu. Bu teröre halk bile tepki gösterdi. Lider Simmons mahkemeye verildi ve Klan'ın 1945 yılına kadar sesi çıkmadı. Bu süre içinde ırk ayrımına karşı güçlerin gelişmesi, Klan'ın yeniden sahneye çıkmasına ve güneyli yöneticilerce desteklenmesine yolaçtı.

Klanın temel görüşü, «Amerikalılar, saf olmayan kanların kendilerininkine katılmasına ve memleketin bayrağının yavaş yavaş Afrika'dan gelmiş siyah derili yamyamların bayrağı olmasına izin veremezler» düşüncesine dayanmaktadır. Klan'ın bugünkü lideri Robert Shelton, kendisiyle yapılan bir konuşmada, Zencilerin beyazların lutfuyla Amerika'da yaşadıklarını, Medeni Haklar Kanunun'un ırk ayrımını kaldırmakla ülkeyi felakete sürüklediğini, ırk ayrımına karşı Selma yürüyüşünün homoseksüellerin işi olduğunu, Roosvelt, Johnson, Kennedy gibi kişilerin komünist olduklarını ileri sürmüştür. Shelton,

Sovyet devriminin bile Amerikalı bankerlerce gerçekleştirildiğini söylemiştir[93].

Klan salt ırkçı olmadığını, Mc Carthy çılgınlığına katılmakla da göstermiştir. Mc Carthy'ci anlayışa göre komünist olmakla damgalananlar, Klan'ın terörüyle karşılaşmışlardır. Bu tür bir komünizm anlayışı, emekçi eylemlerine direniş, ırkçı tutum, emperyalizmden yana görüşler, Klan'ın gerçek bir faşist örgüt olduğunu göstermektedir. Klan'ın beyazlardan yana ırkçı eylemi, karşıt bir ırkçı harekete de yolaçmıştır. Adını Eliah Muhammed'e çeviren Eliah Poole, «Müslüman Zenciler» örgütünü kurmuştur. Sayıları yüzbinlere varan müslüman Zenciler de, ırk ayrımından yanadırlar. Hıristiyanlığın «aşağılık beyazlara» ait olduğunu kabul eden Eliah Muhammed, siyahların üstün ırk olduğu görüşündedir. Zenci Müslümanların, önce Amerikayı, sonra bütün dünyayı ele geçireceklerini belirten müslüman Zenciler, «National Association for the Advancement of Coloured People» adlı örgütleriyle, terörist eylemlere girişmektedirler. Teokratik ve totaliter bir düzenden yana olan müslüman Zenciler, ırk karışımına taraftar, barışçı Zencilere de karşı çıkmakta ve onlarla da çatışmaktadır[94].

■ *Mc Carthy'ci Çılgınlık*

Bu arada, zencilerin ırk sorunlarını, genel devrimci bir çerçeve içinde çözebileceklerini, bir «halk» olarak siyah derililerin ortak ve devrimci eylemlerini savunan «siyah iktidar» akımına da işaret etmek gerekir. Amerikan zencilerinin ırk ayrımına karşı izledikleri değişik politikalar içinde, zenci sorununu antiemperyalist bir açıdan ele alan ve bütün dünya halklarının bağımsızlık savaşının bir

(93) Ku-Klux-Klan'ın Şefi Konuşuyor, YÖN no. 127, 12
(94) Eisenberg, 197

parçası olarak yerine oturtan «siyah iktidar» hareketi, Amerikan zencilerinin gerçek devrimci temsilcisi olarak belirmektedir.

Mc Carthycilik, başlangıçta, komünistlere karşı bir akım olarak belirdi. Daha sonra, kendi anlayışlarına göre yorumladıkları marksizme karşıt bir doktrin durumuna getirildi. Amerika'nın doğal yaşama yolunun «antikomünizm» olduğuna inanan Mc Carthy, «kızıllara ölüm», «kızıllarla anlaşmak, şeytanla anlaşmaktır» sloganlarını kullanıyordu. Bu görüş çevresinde mistik bir görev duygusu da yaratıldı.

Mc Carthy akımı, gerçekte XIX. yüzyıl sonlarının halkçı hareketlerin bir uzantısıydı. Endüstrinin büyüyüp tekelleşme döneminde, küçük ekonomik unsurları temsil eden orta sınıf halkın tepkisi olan «halkçılık hareketi», Yahudiler'e, göçmenlere ve yabancılara karşı düşmanlık yönelişindeydi. Partilerden bağımsız halk hareketi, Ku-Kluks -Klan ve Lousiana'daki Heuy Long hareketi içinde biçimlenmişti. Bireycilik hareketin temel niteliği olmakta, küçük esnaf, çiftçi tabakalarına dayanmaktadır[95]. Büyük sermaye ağır vergiler yüklenmesi, buna karşılık, orta sınıfın korunması, temel tezler olarak ileri sürülmekteydi. Lousiana federe devlet başkanı Long, görevde bulunduğu sürece, muhalefet, özgürlüklere, adalet ve anayasa üstünlüğüne karşı çıkmış ve ırkçı olarak tanınmıştı.

Mc Carthy akımı da, Amerika'daki ırkçı ve gerici akımın en aşırı ucu olarak belirmiştir. Bir parti içinde örgütlenmeyen Mc Carthy'ciler, her türlü toplumcu görüşü, sosyal demokratları, New Deal demokratlarını «vatan haini» olarak nitelendirmiş ve «komünistlikle» suçlamıştır. Bu suçlamalar yığınları da etkilemiş, kurulan «tahkikat komisyonları» her görevlinin komünistlikle ilgisini araş-

(95) **Bailey-Samuel-Baldwin,** Government in America, New York 1957, 12

tırmaya sola eğilimli görülenlerin işlerinden uzaklaştırılmalarına girişilmiştir. Tüm Amerika'da «cadı kazanları» kaynatılmıştır. Yapılan incelemeler, Carthyciliğin, özellikle XIX. yüzyıl liberalizmine bağlı olanlarca desteklendiğini göstermiştir. Klasik liberalleri, işçi liberaller, ılımlı gelenekçiler, sendikalar, düşman büyük işletmeciler izlemiştir. Liberaler genellikle küçük işadamlarıdır ve Amerika'daki partilerin içinde temsil edilmemektedirler. Büyük kent akımlarının ve emekçi eylemlerinin korkuttuğu, küçük işletmeciler, kendi temsilcileri olarak Mc Carthy'i görmüşlerdir.(96) Bu tepki ve özlem, Mc Carthy'yi, faşist sağ aşırılığa yolaçmıştır. Belirli ve kısa bir süre için sözünü yürüten Mc Carthy'cilik, bu akımı destekleyen tabakalar gibi toplumdan kopmuş olmadıkları ve sermaye birikiminin büyüklüğü nedeniyle, büyük endüstriden yeterince destek bulamamış ve silinmiştir.

■ *John Birch Society ve Başkaları*

Mc Carthyciliğin bir uzantısı olan «John Birch Society» adlı örgüt, 1958'de Kore'de öldürülen John Birch isimli bir denizcinin adına kurulmuştur. Önce Amerika'da, sonra dünyada komünizm yokolana kadar savaşmak amacını taşıyan J.B.S. günümüz Amerikasının en güçlü gerici - faşist örgütüdür. Silahsızlanmaya karşı olan ve savaş üretiminin artması için çaba gösteren J.B.S. Amerikan'ın Birleşmiş Milletler'den çekilmesini, sosyalist ülkelerle ilişkilerin kesilmesini, barış sözleşmelerinin hükümsüz sayılmasını, memurların %70'inin sol eğilimli oldukları için işlerinden atılmalarını, Küba'nın işgalini, sendikaların kapatılmasını, ırk ayrımının sürdürülmesini istemektedir. Bu isteklerin gerçekleşebilmesi için geçerli yol ise, örgütün başkanı Robert Welch'e göre, «sosyalist ülkelerle savaşa

(96) **Lypset, 151-152**

girişmektir». J.B.S. üyelerinden birçok kişinin orduda görevli oldukları bilinmektedir. Örneğin, Berlin'deki Amerikan komutanı azılı faşist Edwin Walker'in, bu örgütün üyesi olduğu, Berlin'deki görevi süresince sosyalist dünyayla savaş çıkarmak için çalıştığı, bu nedenle görevden alındığı, Amerika'da Zenciler'e karşı ırk ayrımı olaylarında aktif görev gördüğü ve bu nedenle federal hükümete başkaldırdığı bilinmektedir. J.B.S.'nin Avrupa'daki faşist eylemlerle de ilişkileri vardır. Örgüt, O.A.S. hareketini desteklemiş, Salan'ın yargılanmasını hukuka aykırı saymıştır. J.B.S.'nin «American Opinion» isimli dergisinde yazdığı bir yazıda, O.A.S.'ın liderlerinden Soustelle ile Salan'a karşı çıkan Fransızlar'ın şereften yoksun olduklarını belirtmiş ve Amerikalılar'ı O.A.S.'a yardıma çağırmıştır. Soustelle'e göre, bağımsız Cezayir, Avrupa'ya «bir saat ötedeki komünizm» demektir. Vietnam savaşını destekleyen, Afrika ulusal bağımsızlık hareketlerini komünist hareket olarak nitelendiren J.B.S., 20-30 kişilik hücreler şeklinde çalışmaktadır. J.B.S.'e göre, Truman, Eisonhower, Kennedy, de Gaulle bile komünisttirler. Örgüt, Amerika'nın eski dışişleri bakanlarından J. Foster Dulles tarafından desteklenmiş ve Dulles, J.B.S.'nin görüşlerine uygun bir dış politika izlemiştir. J.B.S. yönetici kadrolarla kurduğu ilişkiler nedeniyle, yönetim üzerinde etkili olabilmektedir. Pentagon'daki yüksek rütbeli generallerin de J.B.S.'den pek de farklı düşünmediklerini görmekteyiz. J.B.S.'nin savaşçı politikası ve yönetim üzerinde etkili oluşu, kendisine büyük endüstricilerin desteğini sağlamaktadır. J.B.S.'nin kurucuları arasında, «Endüstri Merkezleri Ulusal Derneğinin» üç eski başkanı, General Motors'un eski başkanı Alfred Swan, Teksas Petrol Kralı Hunt bulunmaktadır[97].

Özellikle Alman asıllı Amerikalılar'ın yaşadığı bölgelerde, daha birçok nazi örgütüne rastamak mümkündür.

(97) Le fascisme hier et aujord'hui, 6, 8-9

Komünizmi önlemek, beyaz ırkın üstünlüğü, savaşın desteklenmesi konularındaki görüşler nazi örgütlerinin ortak niteliği olmaktadır. Bu örgütlerin başında, Lincoln Rockwell'in kurduğu «American Nazi Partisi» gelmektedir. Parti, Hitler'i ve Earl Long'u dünyanın tanıdığı en büyük kişiler olarak kabul etmektedir «National States Rights Party», «National Renaissance Party», «National Indignation Convention», «Christian Anticommunist Crusade» adlı örgütler, başka faşist kuruluşlara örnek gösterilebilir. Faşist örgütler içinde, Horty'nin nazi Macaristan'ının artığı Macar mültecileri önemli rol oynamaktadırlar. Bunlar Kennedy'yi batının azılı komünist casusu olarak nitelendirmişler ve öldürülmesini açıkça istemişlerdir. Stephan Somodi liderliğindeki «Szabad Magyaraszag» örgütü, Amerika, Almanya ve Avusturya'da kollar kurmuştur. Bunlar kaza süsü ardında kan dökmeye kadar işi götürmüşlerdir. Odon Malnasi adlı Macar'ın «La Croix fléchee» adlı örgütü de, Amerika ve Avrupa'da faaliyet göstermektedir. Bu örgütün liderlerinden Lajos Marchalko, komünizm Yahudiliği eşdeğer saymakta, bunların öldürülmelerinin «İncil»in ve «Mein Kampf»ın emri olduğunu belirtmektedir. Marschalko, Avrupa ve Amerika'nın sosyalist dünyayla savaşmasını isterken kendisiyle ilgili Münich'deki, «İnstitut hongrois de recherche pour une histoire et une Societe modernes» adlı örgüt ülkeleri savaş üretimlerini artırmaya çalışmaktadır. Mali oligarşinin emperyalist - savaşçı amaçlarının aleti olan bu Macar-Nazi örgütleri, kapitalizmin desteğini de görmektedir. Uluslararası antikomünist hareketlere bağlı olan bu faşist örgütler, Ford, Rockefeller, Standart Oil, Morgan Steel Trust, General Motors, Westinghouse gibi büyük tekellerin «antikomünizmi destekleme» adına yaptıkları yardımlarla beslenmektedirler[98].

Faşist örgütlerin siyasal iktidar üzerine baskıları et-

(98) **Henri, E., 43 v.s.**

kili olmakta ve belirli bir dış politikayı ve tutumu doğurmaktadır. Kapitalist bir ülkenin iç ekonomik yapısının doğurduğu bu faşist örgütler, düzenin iç çelişkilerinin giderilmesi yönünde emperyalist - savaşçı bir politikayı öğütlemektedir. Faşist kuruluşlar ile kapitalist çevreler arasında «antikomünizm aldatmacası» etrafında kesin bir işbirliği kurulmuştur. Geri bırakılmış toplumları kendi «hayat sahası» olarak kabul eden Amerikan emperyalizmi, bu «özel av alanlarını» elinden kaçırmamak için saldırgan bir politikanın gerçekleştirilmesini sağlayacak siyasal etki gücüne de sahiptir. Kapitalizmin emrindeki faşist örgütler, yönetici kadrolar, Pentagon arasında, aynı çıkar sistemine dayanan kopmaz bağlar, organik ilişkiler vardır. Tekelci sermaye, siyasal etkileme gücünü yitirdiği an, bu güce karşı çıkan yöneticileri silebilmektedir. Amerikan toplumu için radikal devrimci sayılan, Avrupa toplumlarında ise «merkezci» politikacı sayılabilecek olan Kennedy'lerin öldürülüşü bunun örneğidir. Amerikan yönetimi, kendisine egemen güçlerin etkisiyle, Vietnam, Küba, Dominik, Yunanistan v.b. gibi ülkelerde saldırgan politika izler, bütün az gelişmiş ülkelerde kendinden yana faşist yönetimler kurmaya çalışırken, kendi iç düzeninde de, gittikçe sağa açılış yapmaktadır. Amerikan halkının bile kendi ülkelerinin emperyalist tutumuna karşı çıkışı, gittikçe sağa kayan bir yönetim kurulmasına yolaçmaktadır. 1968 yılı başkanlık seçimlerindeki başkan adaylarının en ilericisinin Humphrey olması bile, Amerika'nın iç yönetiminde gittikçe sağa kaydığını göstermektedir. Daha liberal bir aydın çevresini temsil eden, Mc Carthy'nin -faşist Mc Carthy ile ilişkisi yoktur- adaylığı kazanamaması, Robert Kennedy'nin öldürülmesi, Amerika'nın içinde bulunduğu sağcı çerçeveyi gösterir. Dış ülkelerle ilişkilerdeki faşist tutumu elbette ki Amerika'nın iç tutumunda da sağ kaymasına yolaçacaktır.

■ *Faşist partilerinin ortak iç yapıları*

Ana çizgileriyle örneklerini verdiğimiz faşist örgütlerin, gerek yapıları, gerek görüşleri ve gerek sloganları yönünden büyük ortak yanları vardır. Emperyalizmin dünyadaki nüfuzunu genişletmek amacı, faşist örgütlerin ortak temelidir. Faşist partisi, İspanya ve Portekiz'de olduğu gibi iktidardayken de, çok partili düzen içinde de, burjuva demokratik düzenlere dahi karşıdır. Kendilerinin iktidara geliş yolu olarak hükümet darbelerini, olağanüstü durumlardan yayarlanmayı seçtikleri için, bu partiler çoğunlukla küçük ve iktidar fırsatı bekleyen örgütler durumundadır. Bu partiler, seçim yolunu umursamayan ve totaliter bir düzene yönelen örgütler oldukları için, kendi iç yapıları da bu niteliklere göre sistemleşmiştir. Faşist partilerin iç yapı özelliklerini birkaç noktada toplamak mümkündür:

a) Faşist partiler çoğunlukla «dikey» kuruluşlu, merkezci, üyeleri ile ilişkileri disiplinli, otoriter kadro-lider partileridir. Bölgesel örgütler, merkezin denetimi altındadır ve karar alma yetkileri yoktur. Yönetim ve denetim «otarşik» yapıdadır ve parti içi «demokratik yönetim» «politik feodalizm» olarak nitelendirilmektedir. Parlamentoda grup kurmuş faşist partilerde, yasama meclisi üyeleri bile parti merkezinin denetimi ve yönetimi altındadır. De Gaulle, RPF yöneticileri ile parlamenterler arasındaki bir anlaşmazlıkta, partinin dağıtılmasından bile çekinmemiş, merkezi otoriteyi üstün tutmuştur.

b) Faşist partileri «kadro» partileridir. Faşizmi «elitlerin devleti yönetmesi» olarak kabul eden faşistler, partilerini «yığın» partisi durumuna getirmek eğiliminde değillerdir. «Yığınlaşma», partiler için, seçimlerde oyuna güvenecekleri bir sabit oy oranı yaratmak ve üye ödentilerinden yararlanmak için önemlidir. Faşist örgütleri ise,

seçimleri iktidarı ele geçirme yolu olarak benimsemedikleri, mali oligarşinin desteğini gördükleri için, «yığınlaşmayı» önemsememektedirler. Bu açıdan faşist örgütler için, «eylemi gerçekleştirecek, belirli bir disiplin içinde kaynaşacak elit kadroyu» yaratmak önemlidir. Bu kadronun gereğinde yığınları istenilen yöne sürükleyici olabileceği kabul edilmektedir. Bu niteliği içinde, «faşist partilerin» üyelerinin kökenleri bakımından sınıfsal ayrım gözetmeyen bir efsane etrafında birleşmiş ve dışardan kapitalizmce desteklenen karmaşık kadrolardan oluştuğu görülmektedir.

c) Faşist partilerde «lider» ve «parti» kutsallaştırılmıştır. Parti totaliter yapısı içinde üyelerin kişisel davranışları da denetimlidir. Parti içi politikanın merkezden ve tek biçimli olarak saptanışı, parti içi hizipleşmelere, politika ayrılıklarına olanak tanımamaktadır. Kapalı ve homojen olmak amacındaki «parti», bu nitelikleri içinde kutsallaştırılmaktadır. «Kutsallık», faşistlerin tek partili faşist düzenlerde «partiye» vermek istedikleri anlamın sonucudur. Faşistler, Tönnies ve Schnalenbach'ın ayrımına paralel olarak, «comunita - topluluk», «societa - toplum», «ordine-düzen» ayrımına varmaktadırlar. «Topluluk», kişilerin ortak yaşayışından doğan ilkel gruplaşmalardır. «Toplum», toplumsal ve ortak bir iradenin varlığıyla, «topluluktan» ayrılır. Toplum, doğal olmayıp, sunidir, ortak deneylere ve çıkarlara dayanır. «*Ordine, bund*-düzen» ise, topluluk ile toplum arasında yer alır. «Düzen», kişinin ortak yaşantının içinde, kişinin belirli bir amaca ve sisteme katılmasının sağlanması anlamını taşır. «Düzen» içinde «ben» kavramına, topluluğa katılıp katılmama, uyup uymama özgürlüğüne yer yoktur. «Düzen» içinde, kişi görevlendirilmiştir. Bu düzen de «doğal» değildir; belirli bir «amaç» etrafında, «genel yarar» için birleştirilmiş bir «topluluk» söz konusudur. Topluluğun ulaştırılması

gereken amaç ve «genel yarar», «parti» tarafından saptandığı için «kutsaldır». «Düzen» totaliter bir anlama gelince, «parti» de totaliter olmak zorundadır. Partinin kutsallaştırılması, «lider»in de kutsallaştırılması sonucunu doğurur. «Lider», koşulların ve doğanın o ülke için hazırladığı, ülkeyi yüceltecek «kutsal» kişilerdir. Ülkenin olağanüstü bir anında, «lider», kurtarıcı olarak belirmekte ve bir açıdan «ilahi» nitelik taşımaktadır. Kişilerin mitleştirilmesi, faşizmin en belirgin niteliğidir. Mussalini, Hitler, Franco v.b. için işlenilen bu tez, bugün de de Gaulle, Degreller, Shelton, Long, Welch, Mosley, Amaudruz gibi kişiler için kullanılmaktadır. Bu yolla, faşist partisi liderin kişiliğinde biçimlenmekte, lider ile parti özdeşleşmektedir.[99]

d) Faşist partiler, olağanüstü durumlarda vurucu bir biçimde iktidara gelmeyi amaç bildikleri için, «vurucu darbeyi» gerçekleştirecek milis kuruluşlarına gereklilik duyarlar. Bunun örneğini, Mussolini'nin ve Hitler'in eylemlerinde görebiliriz. Seçimden çok «milis», faşizme güven verir. «Milis», «hücrelerden» farklı olarak, propaganda ve örgütlenme aracı değildir. Milisler, askeri yapıdadır ve yıkıcı, kıyıcı kandökücü nitelik taşırlar. İtalya'daki, «I figli del sole», Arjantin'deki «Tacura», Belçika'daki, «Agra», «Cadba», «Mac», Finlandiya'daki «FNU», faşist örgütlerin milis güçlerine örnektir. Bu kuruluşlar faşist partisinin dışındaki örgütlerdir, ama partinin denetimi, yönetimi altında organik bağlarla partiye bağlıdırlar. Sorel, Maurras ve Pareto'nun, elitlerin üstünlüğü, eylemin azınlığı, başarı için cebir gerekliliği konusundaki görüşleri[100], faşistlerce benimsenmiştir. Bu anlayış içinde «elit azınlığın yöneticiliği» kuralının cebir gücünü «milisler» oluşturmaktadır.

(99) Bu konuda bk. **Duverger**, I Partiti Politici, Milano 1961, 316 v.s.

(100) Bk. **Pareto, V.**, I Sistemi Socialisti, Torino 1954, s. 3 v.s., 94 v.s.

■ *Faşist Partilerin Oy Çevreleri*

Faşistlerin gerek günümüzde, gerek eski deneylerde oy sağladıkları çevreler şaşılacak derecede birbirine benzemektedir. Oy çevreleri kadar faşist parti üyelerinin nitelikleri de benzerdir. Genel olarak, küçük burjuvazi faşizmi tutmaktadır. Hitler'i de, Mussolini'yi de iktidara getiren, yeni toplumsal ve ekonomik yapı içinde değerini yitiren ve değişimlere bu nedenle tepki gösteren küçük burjuvazi olmuştur. Faşizm, küçük burjuvazi için, yitik umutların, geçmiş günlere olan özlemin doktrinini ortaya koymaktadır. XVII. Yüzyıl liberalizmin yolaçtığı yeni düzenlemelere tepki olan faşizm, özellikle toplumsal üstünlüklerini kaybeden ve işçilere düşman olan tarımcıların, yoksul halkın, eski askerlerin, tekelleşme karşısında işletmelerini kaybeden el zanaatçılarının inancı durumuna girmiştir. Faşizmin eylemini gerçekleştiren, bu tabakalar olduğu halde, ona iktidarı hazırlayan ve faşist yönetimden yararlananlar ise mali oligarşidir. Yeni düzen içinde durumu sarsılan kralcılar ve kilise de faşizmin destekçisi durumundadır. Küçük burjuvazi, endüstrileşmenin doğurduğu kapitalist düzen içinde değerlerini yitirip bu düzene tepki olarak faşizmi desteklediği halde, gerçekte kapitalizmin işine yarayacak bir ortamın yaratıcısı durumuna düşmektedir[101].

Yeni endüstrileşmiş ülkelerde, geleneksel düzenleri bozulan ve çoğunlukla bir ayakları hâlâ köylerde bulunan işçilerin de faşizmi destekledikleri görülmüştür. Bu gözlem, İtalyan ve Alman faşist modelleri için söz konusu olduğu gibi, Arjantin'deki Peroncu, Brezilya'daki Vargascı faşist düzenler de işçilerin desteğini sağlamıştır. İşçi sınıfının bilinçlenmemiş olması, geleneksel yapının sürdürülmesi, geleneksel öbekleşmelerle endüstrileşme arasındaki çe-

(101) Bu konuda bk. **Özek**, Ç., Direnen Faşizm, İstanbul 1966, 146 v.s.

lişki, işçileri kendi sınıfsal çıkarlarına karşıt bir faşizmi desteklemeye itelemektedir.[102].

Küçük burjuvazinin liberal siyasal yapı içindeki çekişmelerden duyduğu tedirginlik de, kendilerini disiplinli ve görünüşte güven verici bir siyasal yapıdan yana olan faşizme itelemektedir. Örneğin, 1928 Alman seçimlerinde, küçük ve orta burjuvazinin partileri %57,1 oranında oy toplarken Nazi Partisi NSDAP %2,6 oranında oy almıştı. Hitler yönetiminde yapılan 1933 seçimlerinde ise, küçük ve orta burjuvazi partileri %25,5 oranında oy alabilirlerken, NSDAP %43,9 oranında oy sağlamıştı.[103]. Avusturya'da da, Naziliğin temelini, yine Volkspartei gibi gelenekçi, küçük işadamlarını ,esnafı birleştiren orta burjuvazi partileri atmışlardır. Fransa'daki Poujadist hareketin partisi U.D.C.A.'da liberal orta burjuvazinin partisi olarak belirmiştir. Fransa'da, aristokrasi, katolik kadınlar, işadamları ise, de Gaulle'ün RPF'sini desteklemiştir. RPF kuzeyin ileri bölgelerinden oy toplarken, UDCA güneyin desteğini bulmuştur. İtalya'da da aynı durumu görmek mümkündür. Mussolini, genel olarak her sınıfın desteğini sağlayabilecek sloganlara ve taktiklere başvurmuştur. Gerçekten de İtalyan Faşist Partisi, değişik çevrelerce desteklenmiş olmasına rağmen, gerçek destekçiler eski tarımcılardır. Po Ovası faşizmin kaynağı olmuştur. Günümüz İtalya'sında Mussolini modelini tekrarlamak isteyen MSI ve kralcılar, genellikle güney İtalya'dan oy sağlamaktadırlar. Kralcılar, kiliseye bağlı, ekonomik durumu yerinde yaşlılardan oy sağlarken, MSI geleneklere bağlı küçük ve orta burjuvazi ve bu sınıfların gençlerini temsil etmektedir. Mussolini'yi iktidara getiren ama sonra onun büyük sermayeden yana bir düzen kurduğunu gören küçük esnaf, küçük işadamları v.b. ise MSI

(102) **Duverger, I Partiti Politici, 120-122**
(103) **Lypset, 124-131**

yerine yeni.yeni gelişen liberal parti'yi (PLI) desteklemektedir.[104]. Daha 1946 yılında yapılan referandumda, güney İtalya, kraldan yana oy kullanarak eğilimini ortaya koymuştur.Referandumdaki oy dağılışı, kuzeyden Roma'ya kadar olan bütün bölgelerde, halkın cumhuriyete oy verdiğini, Roma ve aşağısının ise kralı desteklediğini göstermektedir. Bunun tek bir istisnası yoktur[105]. Aynı durum, partilerin seçimlerde aldıkları oyların bölgesel dağılışında da görülmektedir, örneğin 1968 seçimlerinde, kuzeye yakın «Emilia-Romagna» bölgesinde kralcılarla birlikte seçime giren MSI, kralcılarla birlikte ancak %2,8 oranında oy toplayabilmişken, tek başına seçime girdiği Roma kentini de içine alan «Lazio» bölgesinde %9,8, Sicilya'da ise %10,5 oranında oy toplayabilmiştir. Kuzeyde yalnız Trieste ve Alto Adij bölgesinde MSI %9,4 gibi yüksek sayılabilecek oranda oy toplayabilmiştir.[106]. Burada fazla oy toplanabilmesinin nedeni, buraların eski faşizme kaynak olması, faşist geleneğinin bulunmasıdır. Özel politik ve ırk nedenleri buralarda sağ aşırılığa itici rol oynamaktadır. Kaldı ki, bu bölgede bile MSI gerilemiştir. Bu bölgede 1958 seçimlerinde %15,7; 1963 seçimlerinde %11,9 oranında oy alan MSI, 1968'de %9,4'e düşmüştür[107].

■ «*Kahramanlık Anlarının Çözümyolu*»

Yeni faşistler, özellikle, savaş sonrasında faşist ideolojinin sistem olarak çöküşüne şaşmaktadırlar. O büyük güçten sonra bu tükeniş garipsenmekte ve nedenlerine eğilinmektedir. Faşizme karşı çıkışı «zulüm» olarak yorumlayan faşistler bu tükenişi, faşizmin «doktrinden» çok «ey-

(104) Messaggero 23 Nisan 1963
(105) **Pergolesi**, Diritto Costituzionale, I, Padova 1965, 54
(106) Il Giornale D'Italia, 22 Mayıs 1968
(107) Messaggero, 1 Mayıs 1963

lem»e önem verişinde görmektedirler. Faşistleri «zaferler» birleştirmiştir. Savaşın kaybı, faşist sistemin de dağılışı anlamına gelmiştir. Doktrin yönünün eksikliğini saptayan yeni faşistler, faşizme doktrin yaratmak çabası içindedirler. Günümüzün uluslararası faşist liderlerinden MSE'nin kurucularından eski Petainci Maurice Bardeche, faşizmin insanları çeken ve yücelten kutsal bir amaç olduğu görüşündedir. «Faşist devrim, sağcı devrim olacak ve zamanı gelince yeni bir rüzgar faşizmin tohumlarını bütün dünyaya serpecektir». Faşizm, burjuvaziye dayandığı için olağan zamanlarda gelişemez. Faşizmin doğal yandaşları ve temel ilkeleri yoktur.

Faşistlere göre faşizm kahramanlığın gerektiği dönemlerde sorunları kahramanca çözen bir yoldur. Faşizm, komünizm gibi, dünya tarihinin bir yorumunu yapmamaktadır. Kaderciliğe inanmayan, insan iradesinin yaratıcılığını kabul eden faşizmin her olaya peşinen uyan anahtarları yoktur. İnsan ve olaylar o an için yorumlanır ve o an için gereken eyleme girişir. Faşizm, «yığınların eylemidir, teorilerin yapıtı ve dogmaları değildir». Her ülkenin kızgınları ve kırgınları «faşist partisi» çevresinde kümelenmektedir. Faşizmin peşin teorilere dayanmayışı, onun canlılığını, esnekliğini gösterir ve faşizm bu nedenle dogmatikleşmez. Faşizmin özellikle olağanüstü durumlarda canlanması, barış süresince görevsiz olduğu anlamına gelmez. «Sosyalizmin gerçek yönünü göstermek, demokrasi rüyasına ve kapitalizmin güçsüz, disiplinsiz düzenlerine karşı halkı uyarmak, faşizmin görevidir. Biçimselliğe, moral tembelliğe ve ihanetlere karşı çıkmakla, faşizm, 'milliyetçi' duyguları yaratır ve canlı tutar». Faşistlerin zayıf yönü ise, düzenden yararlanıp seçim yoluyla iktidara gelmek gerekirken, parlamentarizme aldırılmamasıdır. Bu da doğaldır. Savaş sonrasında, yorgun, yaşlı, bezgin, yoksul adsız «kahramanlar»ca kurulan faşist örgütlerin iktidara gele-

bilmesi olanakları yoktur. Savaş sonrası zulmü, bölünmeler, ihanetler, faşistlerin ortak bir eyleme girişmelerini engellemiştir. Faşistlerin her zaman güçlü ve üstün bir lider çevresinde birleşmek alışkanlıkları da, şimdi Mussolini ve Hitler gibi liderler olmadığı için, iktadara gelebilecek ortak inanç ve gücü bulabilmelerini engellemektedir. Bugün «üstün lider» görüşünden vazgeçip, «faşistlerin kişiler dışında var olmasını sağlayacak, milliyetçi, toplumcu, antikomünist ve otoriter bir doktrin yaratılmalıdır[108].

Bardeche, faşizmi över ve sürekli bir öğreti durumuna getirmek isterken, bazı gerçeklere de dokunmuştur. Faşizmin kan dökücü yüzünü doktrinin ardına saklamak isteyen yazar, gerçekte faşizmin hiçbir temel görüşe dayanmadığını da ortaya çıkarmaktadır. En önemlisi, faşizm, «kahramanlık anlarının çözümyolu» olarak gösterilirken, sınıflar arası çelişkilerin faşizmi doğurduğunu ortaya koymaktadır. Bir yeni faşistin bu görüşleri, mevcut burjuva düzeninin zorba bekçisi olduğunu ve düzenin değişmesi olanaklarının ortaya çıktığı an düzeni koruyucu, kan dökücü «kahramalığını» yerine getirdiğini göstermektedir. Faşizmin «kahramanlığı», liberal sistemin düzeni yeterince savunamadığı an doğmaktadır. Bu şekilde, emperyalizmin uzantısı faşizm, mali oligarşinin en şoven, en gerici, en terörist diktatörlüğü olmaktadır[109]. Bardeche'in istediği bu amaçların bir doktrin ardında saklanmasıdır. Bardeche faşizmin ancak olağanüstü durumlarda geliştiğini belirtirken tarihsel gerçeğe de uygun gözükmektedir. Gerçekten, faşizmi işbaşına getiren «olağanüstü durum», gizli faşist düzenlerin, yeterince gelişmemiş sermayeden yana düzeni yeterince garantiye alamadığı durumlardır. Hitler ve Mussolini de böyle durumlarda işbaşına gelmişlerdir.

---

(108) **Bardeche, M., Qu'est-ce que le Fascisme? Paris 1961, 87 v.s.**

(109) **Dimitrov, 25**

■ *Totaliter Sosyalizm ve Avrupa Birliği*

Faşizmin doktrin yoksunluğunu gidermek açısından, yeni faşistler «totaliter sosyalizm» görüşünü ortaya atmışlardır. Bu doktrin uydurmacasının gerçekleştirileceği çerçeve ise «Avrupa Birliği» olacaktır.

Bugün için, özellikle İtalya'da yeni faşistler işçi sınıfının ve küçük burjuvazinin yeni unsurlarını etkileyebilmektedir. Bu yığınlarda, faşist anlayış içinde bir sosyalizm inancı aşılanmıştır. «Totaliter sosyalizm» kaba ve otoriterdir. Sosyalizme karşı çıkacak güçlerin yenilmesi için kuvvete başvurmak kural olarak kabul edildiğinden, faşizmin sosyalizmi kaba olmaktadır. Faşistlere göre, çıkar grupları düzene egemen olmaktadır, bu nedenle demokrasi adaletsizdir. Sınıf düzeni, devletin otoritesini kırmaktadır. Faşist devlet, ekonomik parazitleri ortadan kaldıracağı, özel teşebbüsü kuvvetle savunacağı için de «totaliterdir». Faşizm sermayeden yana olmakla beraber haksız zenginliklere ve sermaye birikimlerine karşı olduğu için, «sosyalisttir». «Sosyalizm totaliter devletten ayrılamaz. Marksist sosyalizm liberaldir ve demokratik düzenin bezdirdiği Asya ve Afrika ülkelerinin komünizm çevresinde kümelenmelerini faşizmin totaliter sosyalizmi önleyecek işçileri kendi çevresinde birleştirecektir. Bu durumda faşizm sosyalist, otoriter ve antikomünist olmalıdır.»[110]

Faşistlerin «sol eğilimleri» avlamak için ileri sürdükleri ve içeriği belli olmayan «totaliter sosyalizmleri», inançlarına göre, bütün Avrupa'yı birleştirecektir. Bugün için Avrupa otoritesini kaybetmiş uluslardan oluşmaktadır. Uluslararası güçler karşısında, Avrupa hesap verir durumdan çıkmak, mali güçleri iç işlerine karıştırmamak zorundadır. «Ulusun üstün çıkarlarının» sağlanması, amacı sosyal adalet ve ulusal özgürlük olan totaliter bir iktidar biçimi içinde mümkündür. Oysa, Avrupa ulusları tek

(110) **Bardeche, 110**

başlarına bu amacı gerçekleştiremezler. Bu açıdan, Hitler ve Mussolini'nin 1933'de kararlaştırdıkları ve savaş yüzünden gerçekleştiremedikleri «Büyük Avrupa İmparatorluğu»nu gerçekleştirmeye çalışmak zorunludur. Faşistler, bu «İmparatorluk» içinde, Avrupa Birliği'ni sağlayacak, «zulüm» yüzünden kaybettikleri otoritelerini kazanacak, «daha çok çelik isteyen Avrupa»ya uygun modeli yaratacaklardır. Bu «model» Avrupa Birliği'dir[111].

Avrupa Birliği konusunda iki sorun ortaya çıkmaktadır: «Uluslar birlik içinde eriyecekler midir?», «Avrupa Birliği'nin dünya politikasında yeri ve tutumu ne olacaktır». Genellikle ırkçı olan faşistler için, ulusları kapsayan bir Avrupa Birliği'ni ırkçılık kuralıyla bağdaştırmak önemli bir sorundur. Faşistler bu sorunu çözümlemek yönünden, «ırkların eritilmediği Avrupa Birliği» görüşünü savunmuşlardır. Faşistlerin anladığı birlik, Schumann'ın, de Gasperi'nin, Sforza'nın anladıkları Avrupa Birliği değildir. Bu kişiler, ırkları «Avrupa Ulusu» kavramı içinde eritmek isterlerken, savaş sonrasının «antifaşist ve antinasyonalist» akımını temsil etmektedirler ve Avrupa'yı esas çökerten de budur[112]. Faşistler, 1933 dörtlü faşist anlaşmasına uygun olarak, ulusların kendi özelliklerini ve değerlerini kaybetmeyecekleri birliği gerçekleştireceklerdir. Bu birlik, gençlerin canlı umudu, hıristiyan uygarlığının canlanışı, «Avrupa'nın geri kalmış ülkelere uygarlık götürücü ve yaratıcı görevlerini tekrardan yüklenişi» anlamına gelecektir. Avrupa, savaş sonrasında Asya ve Afrika'da yeni yerler kaybetmekle düzensizlik içine girmiştir. Faşist Avrupa Birliği, bu düzeni yeniden kuracaktır. «Düzenin yeniden kurulması, uygarlık misyonunu yaratmak, ortak ekonomik çıkarlar, gelenekler çevresinde birleşmek, Asya ve Afrika üzerinde doğal hak ve görevlere ulaş-

(111) **Barleche**, 109-114
(112) **Caradonna**, Il centro - sinistra contro l'europa, 1

mak» anlamını taşımaktadır. Birlik özellikle ekonomik alanda gelişeceği için, ulusal çıkarlara ve ırkların özelliklerine aykırı olmayacaktır. Faşist birlik, uluslararası doktrin farklarını kaldıracak, disiplini sağlayacak ve böylece Avrupa'yı eski günlerine kavuşturacaktır[113].

Faşist Avrupa Birliği'nin dünya politikası içindeki yeri ve tutumu konusuna gelince: güçlü ve eski haklarına kavuşmuş bir Avrupa, Amerika ile Rusya arasında üçüncü bir güç haline gelmiş sağcı politika izlemelidir. Bu konuda ilk adım «Ortak Pazar» ile atılmıştır. «Ortak Pazar»da kural, ekonomik bağımsızlıktır. İngiltere Amerika'nın dümensuyunda olduğu ve Commonwealth üyelerinin bu pazarda, egemenlik sağlaması olanakları bulunduğu için pazara alınmamıştır. Kaldı ki, İngiltere'ye bağlı Seylan, Gana, Burma gibi beyaz olmayan ülkelerin «Beyaz Avrupa» içine alınması düşünülemez. Ayrıca İngiltere, Ortak Pazar'a, Amerika'yla Pazar arasında ilişkiler kurmak ve «Atlantik Birliği'ni» sağlamak amacıyla girmektedir. Bu amaç ise, «Avrupa Birliği» düşüncesine aykırıdır ve Amerika'nın Avrupa üstünde üstünlük kurarak birliğin amaçlarını engellemesi sonucunu doğurur. Faşistlere göre, Amerikan politikası Avrupa'nın üstünlüğü düşüncesine karşıdır. Amerika ile Avrupa arasında çıkar çelişmesi vardır. Afrika'da, Asya'da, Orta Doğu'da, Amerika Avrupa'nın pazarlarını elinden almıştır. Amerika savaş sonrasında, özgür düyanın sağlamlaşması için çalışırken, bir yandan da Avrupa'nın eski çıkar alanlarına elkoymuştur. Amerika çıkarı açısından yer yer, Avrupa'ya bile karşı çıkmaktadır. Fransa'nın Endonezya'yı, Suriye'yi, Vietnam'ı Orta Afrika'yı kaybetmesine Amerika sebep olmuştur. Süveyş çıkartması sırasında, Amerika Rusya'yla birleşerek Birleşmiş Milletler'de Fransa ve İngiltere'ye

(113) Il MSI agli italiani, 5-6 - **Caradonna, Pérche 14 europa?** in Centro Europa Unita, 1963 no. 1.

karşı oy kullanmıştır. Avrupa'yı köle durumuna getiren Yalta anlaşmaları Amerika'nın eseridir. Hollanda, Çinhindi'nde Amerikan üslerinden yararlandırılmamıştır. Belçika, Kongo'da giriştiği hareketi Amerika yüzünden kaybetmiştir. İngiltere, Kıbrıs konusundaki Acheson'un tutumunu unutmamalıdır. Uzatılması mümkün bu liste, Amerika ile Avrupa arasında tam anlamıyla çıkar ilişkisinin kurulamıyacağını göstermektedir[114]. Amerika'nın göz diktiği bu yerlerin geri alınması ise Avrupa için hem hak, hem de görevdir. Afrika, Avrupa'nın tamamlayıcısı ve öz çıkarlarının bulunduğu bir yerdir. Avrupa'nın yaşayabilmesi, kendisi için «hayat sahası» olan Afrika ve Asya'ya yayılmasıyla mümkündür. Bu yayılış, Avrupa için haktır. Ayrıca, tarihsel gelişim yönünden Avrupa, Asya ve Afrika'ya «uygarlık götürmek»le görevlidir. Avrupa'nın bu tarihsel görevi engellenmemelidir. Oysa, Avrupa bugünkü durumu içinde, bu «hak ve görevlerini» yerine getirebilecek durumda değildir. Amerika'ya bağlı ve muhtaçdır. Bu durumdan kurtulmak için, Avrupa Amerika ve Rusya'ya sıkı bağlarla bağlanmaksızın kendine has askeri güçleri ve birliği kurmalıdır. İspanya'nın, Portekiz'in de katılacağı birlik, kendine özgü nükleer silahlara da kavuşacak, silah endüstrisini geliştirecek, NATO'yu da, Avrupa çıkarlarına uyduğu sürece kullanacaktır[115]. Rusya'yla ilişkilere gelince: Rusya, Kıta Çini'yle olan ilişkileri yönünden, batı ile dostluk kurmak zorundadır ve yakında komünizm Rusya'da çökecektir. Rusya, kapitalist dünya içinde yer almak zorundadır. Rusya'ya Avrupa'nın tüm olarak karşı çıkması, Amerika - Rusya yakınlaşmasını doğurur ve yeni Yalta'lara yol açar. Bu nedenle, komünizmin de yıkılmasını çabuklaştırmak için, Avrupa - Rusya dengeli bir

(114) **Waring, R.**, De Gaulle e L'Europa, in Cento Europa Unita 1963, no. 1,2-3

(115) **Cace, G.**, I polaris necessari per la difesa d'europa?, in Centro Europa Unita, 1963 no. 1,5

yakınlaşma sağlayabilir[116]. Avrupa Birliği düşüncesi, Avrupalı ülkeleri derecelendirmek, ve sömürgecilik sistemi içinde daha geniş olanaklar sağlamak amacından başka bir amaçla yorumlanamaz. Amerika'ya karşı çıkış sömürge kesimini genişletmek içindir. Avrupa faşistleri, sömürgelerinin yeni biçimler içinde Amerika tarafından, «özgürlüğü sağlamak» aldatmacası ardında yutulmasına tepki göstermektedirler. Faşistlerin, «sömürgecilik sistemine» itirazları yoktur; yalnız sömürenin kendileri olmasını istemektedirler. «Totaliter Sosyalist Avrupa Birliği» düşüncesi bu amacı örten aldatma perdesidir. «Totaliter sosyalizm» görüşü de gerçekte, Mussolini'nin emek - sermaye ilişkileri konusundaki klasik görüşlerinin yeni biçimler içinde tekrarından ibarettir. Gerçek amaç, emperyalist, sömürücü Avrupa Birliği sistemi içinde, büyük endüstriye tüketim ve hammadde kaynaklarını yaratmaktır. Özellikle, Avrupa'nın kendi yaptığı ağır silahlara sahip olması gerekliliği konusundaki tez, tam anlamıyla endüstrinin ve mali oligarşinin işine gelen bir görüştür. Bu emperyalizmden yana görüşleri örtmek içindir ki, «sosyalizm» sözcüğü istismar edilmekte, «yüksek paraya savaş», «çalışanların hak dilekleri» gibi yığınları aldatıcı sloganlar kullanılmaktadır. De Gaulle tarafından da desteklenen, Amerikan emperyalizmine karşı çıkış, Avrupa emperyalizmini kurmak için bir oyun niteliğinde olsa bile, elbette ki, Amerika'nın emperyalist niteliğinin Avrupa kapitalizmi tarafından da belirtilmesi yönünden yararlıdır. Ancak, Ortak Pazar yoluyla Avrupa çapında yaratılacak bir kapitalist gücün emekçi hareketlerini ezmesi, totaliter bir siyasal yapıyı gerçekleştirebilecektir. Böyle bir sistem içinde, Almanya ve de Gaulle Fransa'sı, sol gelişimi engelleyebilecektir. Öteki Avrupa ülkelerinin de, Almanya ve Fransa'nın ekonomik egemenliği altına girmeleri tehlikesi vardır[117]. Böy-

(116) **Waring, R., 3**

le bir gelişim, Avrupa'da yeni bir «faşizm çılgınlığına» yol açabilecektir.

■ *Antikomünizm Aldatmacası ve Destekleri*

Faşizm, tarihin her döneminde olduğu gibi, günümüzde de kendi anlayışı çerçevesinde olayları «komünizm» le nitelendirmekte ve «antikomünist» bir hareket olarak ortaya çıkmaktadır. Faşizmin kendine özgü bir komünizm anlayışı vardır. Bu anlayış, komünizmin bilimsel niteliklerine uymamaktadır ve sola eğilimli, emekten yana olan her davranış ve düşünce «komünizm» olarak nitelendirilmektedir. Her dereceden ilerici akımın komünizm olarak nitelendirilmesi, faşistlerce bilinçli olarak gerekleştirilen bir tutumdur. Bu yolla, faşistler, «komünizm»i bir «umacı» olarak topluma tanıtmakta, toplumun sürekli olarak komünizm tehikesiyle karşı karşıya olduğunu ileri sürmektedirler. Hiç durmadan «komünizm» tehlikesinden söz açmak ve hatta gerekirse bunu kanıtlamak için tertiplere girişmek, halkı sürekli olarak paniğe sokmak, tedirginleştirmek için başvurulan klasik bir taktiktir. Faşizm, halkta yaratılan tedirginlikten yararlanarak, komünizmi önlemek bahanesiyle totaliter düzenlerini kurmaktadır. Bu yolla, tedhişçi bir tutum izlenmekte, burjuva demokratik özgürlükleri bile yokedilmektedir. Bu taktiğin en son örneği Fransa'da görülmüş; öğrenci hareketleri «komünist» hareket şeklinde adlandırılmış, halkta yaratılan tedirginlikten yararlanılarak sağ iktidar güçlendirilmiştir. Aynı şekilde, Amerika'da Mc Carran kanunu, duyulan huzursuzluğun sonucu olmuş, kişilerin yargı kararı olmaksızın tutuklanabilmeleri olanakları sağlanmıştır. Faşizm, «hayal bir öcü yaratıp, bu öcüye saldırmağı» klasik taktik durumuna getirmiştir. «Antikomünizm», tekellerin ideolojik

(117) **Catel, V., Perché abbiamo paura? in Punto 22 Aralık 1962, 9**

silahı, burjuva devletlerinin yarı resmi politikası, faşist eğilimlerin gelişme koşuludur. Bu nedenle de, mali oligarşi, orta sınıflar, faşist örgütler ortak bir temel üzerinde birleşmektedir[118]. Bu işbirliği, mali oligarşiyi tehdit eden sol akımlar geliştikçe daha da sıkılaşmaktadır. Bu nedenledir ki, özellikle kapitalistleşmeyi gerçekleştirmemiş ülkelerde, faşizmin yeni biçimini ırkçı ve totaliter değişmez tarihsel bir kalıp olarak anlamamak zorunluluğu vardır. Gelişen ülkelerde, sosyalist bir düzeni kurmak kadar faşist engeli önlemek de temel sorun olmaktadır[119]. Güçsüz egemen sınıfların kendi düzenlerine karşıt sistemleri tek önleme yolu zorbalık olduğu içindir ki, bu ülkelerde biçimsel demokrasi sisteminin kaba faşizme dönüşmesi ihtimali çok fazladır.

Faşist örgütlerin «antikomünizm» anlayışları, özellikle, «ordu», «din» ve «mali oligarşi» tarafından desteklenmektedir. Bunlar, gizli faşist düzenlerin bekçisi durumundadırlar. Bu sonucun eski sömürge alanlarındaki yeni bağımsız ülkeler için olduğu kadar, Avrupa ulusları için de doğru olduğu inancındayız.

Geçmişte ve gittikçe artan bir biçimde günümüzde, ordunun yüksek komuta kuruluşlarıyla faşist anlayış arasında bir yakınlaşma görülmektedir. Tekelci devlet kapitalizmi ekonomik yapıyı benzersiz bir askerleştirmeye yöneltmekte ve askerler devlet politikasında baş söz sahipleri olmaktadırlar. Amerikan, Japon, Alman askerlerinin, ekonomik hayat içindeki etkililikleri, de Gaulle'ün askerlerce işbaşına getirilişi üzerinde önemle durulması gerekir. Bunlar, sömürü düzeniyle kaynaşmakta, bu düzenden kendileri de yararlanmaktadır. Bu yararlanış, ekonomik egemen güçlerle ilişkileri doğurmaktadır. Sonuçta da,

---

(118) Le Fascisme hier et aujourd'hui, 4

(119) Togliatti, Il partito comunista e il nuovo Stato, in Fascismo e antifascismo, 636

askerler mali oligarşinin, büyük endüstrinin izinde bir politikanın savunucusu durumuna girmektedirler. Bu kaynaşma ordunun, düzeni tutucu, sağcı niteliğe bürünmesi, faşist örgütlerle paralel olarak «antikomünist» eylem içine girmesi sonucunu doğurmaktadır. Amerikan genel kurmayının, Vietnam, Dominik, Küba ve daha önce Kore'deki kandökücü istekleri başka biçimde açıklanamaz. Kapitalist ülke orduları komutanlarının emperyalizmden yana görüşleri savunmaları, birer rastlantı değildir.

Bazı dinsel kuruluşların da faşist gelişim üzerindeki etkisi, faşizmle işbirliği kesin olarak bilinmektedir. Mussolini ile kilise arasındaki ilişkileri unutmamak gerekir[120]. Temelinden tutucu olan din kuruluşları, komünizm, düzenin değişmezliği, geleneklerin savunulması konularında sağ aşırılıkla aynı noktadadır. Faşizm de dini kullanmakta, dinci ve ahlakçı görülen tezleriyle kilisenin desteğini sağlamaktadır. Alman faşistlerinin «Demokrat Hıristiyan Partisi» içinde yer almaları, Japonya'da, faşistlerin imparatoru, din üstünlüğünü savunmaları rastlantı değildir. İtalya'da savaştan sonra kurulan en sağcı hükümet olan Tambroni iktidarının dine dayandığı ve kilisece desteklendiği bilinmektedir. Demokrat Hıristiyanların solla işbirliği yapması karşısında, MSI'de dine dayanarak yayılmak amacındadır. Faşistler, «Avrupa Birliği'nin, «hıristiyan uygarlığını dirilteceğini» ileri sürmektedirler. İspanya'da Katolik kilisesi, «Groupes Ouvriers d' Action Catholique - H.O.A.C.», «beunesse Ouvrière Chrétienne -J.O.C.» yoluyla politik hayata katılmaktadır[121]. Ekonomik hayata bir kapitalist kuruluş gibi katılan kilise, elbette ki düzenin değişmesine karşı çıkacak, sol yapıda gerçekleşebilecek gerçekten laik bir düzeni engellemek isteyecektir.

(120) **Özek, Ç., 224 v.s.**

(121) Geniş bilgi için bk. **Talleria,** Catholiques et vie politique, in l'Espagne vue de l'interieur, 1964, 77 v.s. - **Alvarez,** Communistes et catholiques, in NRI. 1965, no. 6, 54 vs.

Bütün emperyalist güçleri ve tekelci sermayeyi temsil eden «mali oligarşi» ise gizli ve açık faşist düzenlerin baş destekçisidir. Kendi çıkarına karşıt eylemleri «komünistlikle» suçlayan mali oligarşi, faşistlerin «komünizm aldatmacasını» benimsemekte ve desteklemektedir. Faşizmin, saldırgan, savaşçı politikası da, savaş tüketimine yöneldiği için, mali oligarşinin işine gelmektedir. Toplumcu ve barışçı akımlar, tüketim olanaklarını sınırladığı için, kapitalizmin tepkisiyle karşılaşmaktadır. Bu açıdan, faşizmin «antikomünist» hareketinin büyük sermayece desteklendiğinde hiç kuşku yoktur. Bu destek, kapitalist ülkelerin yalnız iç yapıları yönünden de olmamaktadır. Emperyalist ülkeler, yeni sömürgelerindeki «antikomünizm aldatmacasını» desteklerken, hem bu ülkelerin siyasal iktidarını ellerinde tutabilmekte, hem de toplumsal bilinçlenmeyi engelleyerek sömürülerini sürdürmektedirler.

Emperyalist ülkeler, kendi ülkelerindeki ve sömürdükleri ülkelerdeki yığınları «antikomünizm perdesi» ardında uyutmağa çalıştıkları içindir ki, çağımızın faşist taktiği «antikomünizm» hareketi de «uluslararası» nitelik taşımaktadır. Uluslararası antikomünizm hareketi, uluslararası antikomünist örgütlerce desteklenmektedir. 1949'da New York'ta kurulan «Özgür Avrupa Birliği - F.E.C.» 1950'de Berlin'de kurulan «Kültür Özgürlüğü için Kongre -C.C.F.», 1951'de CIA'nın katılmasıyla kurulan «Amerika Bolşeviklikden Kurtulma Komitesi - A.C.L.B.», 1954'-de Seul'de kurulan «Asya Halkları Antikomünist Birliği - A.P.A.C.L.», 1954'de Latin Amerika ülkelerinde faaliyet göstermek üzere kurulan «Amerikalılararası Kıta Korunması Konfederasyonu - C.I.D.C.», «Uluslararası Antibolşevik Bloku- - A.B.N.», «Manevi Silahlanma Birliği - M. R.A.», uluslararası antikomünist hareketi düzenleyen faşist örgütlerdir. Bunlar bedelsiz yayınlar yapabilmekte, radyo istasyonları kurmakta, gereğinde en yüksek harca-

maları gerçekleştirmektedirler. Bunların liderleri, eski İtalyan, Alman, Macar ve Latin Amerika faşistleridir. Sosyalist yapıya kavuşan Balkan ülkelerinin faşistleri, bu örgütlerde yuvalanmışlardır. Bu örgütlerin Amerikan kapitalistleriyle ilişkileri gözden kaçmamaktadır. Örneğin, ACLB'nin yöneticileri arasında, Alan Kirk, Sargeant gibi önemli politik kişiler vardır. APACL, Syngman Rhee, Çan Kay Şek, George Park gibi kişilerle ilişki kurmuştur.

Bu örgütlerin kulislerinde mali oligarşinin ünlü adamları bulunmaktadır. FEC'in yöneticileri arasında Rockefeller'in, «American Telephone and Telegraph Company»nin ileri gelenleri yer almıştır. Standart Oil'in müdürü Holman «Özgürlük için Haçlı Seferi» örgütünün başkanlarındandır. Morgan Steel Trust başkanı Worthington FEC'in radyo istasyonunu kurmuştur. General Motors'un başkanı Curtice, Westinghouse'un başkanı Proce, «Özgürlük için Haçlı Seferi» örgütünde görev almışlardır. Böylece Wall Street'in başlıca grupları, faşist öğretinin ve etkinin içte ve dışta başlıca destekçisidirler.

Amerikan politikacıları da mali oligarşi ile içli dışlı olduklarından, emperyalist politika, mali oligarşinin çıkarlarına göre sistemleştirilmektedir. Örneğin, dışişleri bakanlığından ayrılan Dean Rusk «Dünya Bankası» nın başına geçebilmektedir. Örneğin, Alan Kirk, Mercarst Corporation'un, Sargeant «Magnesium Development Corporation»un yöneticileridir. Böylece mali oligarşi, faşist örgütlerle emperyalist yönetim arasında köprü olmakta, «antikomünizm aldatmacası», ülkelerin resmi yönetim kuralı durumuna girmektedir[122]. Görüldüğü gibi, «antikomünizm» gerçekte, belirli çevrelerin, toplumsal gelişimi engellemek ve düzeni sürdürmek konusundaki oyunlarından başka bir şey değildir.

---

(122) Bu konuda geniş bilgi için bk. **Henri, E., 43 v.s.**

3 Geri Bırakılmış Ülkelerde Faşizm

Geri bırakılmış ülkelerin sömürülmesini sağlayan «yeni sömürgecilik» sistemi ile bu tür ülkelerde yarattığı politik biçimlenme arasındaki yakın ilişkiler gözden kaçmamaktadır. Geri bırakılmışlık, ekonomik sorunları dışında, politik yönleri açısından da siyaset bilimcilerini yakından ilgilendirmektedir. Geri bırakılmış ülkelerin politik biçimlerinin adı ne olursa olsun, geri bırakılmış toplum yapısı, kendisine özgü bir politik yapıyı da doğurmaktadır. Geri bırakılmış ülkelerle emperyalist ülkeler arasındaki yakın ekonomik ilişkiler, politik yapı yönünden de sonuçlar doğurmaktadır. Genel olarak geri bırakılmış ülkeler, emperyalist ülkelerin gelişmişliğini sağlayan sömürü alanlarıdır. Emperyalist ülkeler bu sömürü alanlarını kaybetmemek için geri bırakılmış bulunan ülkeyle olan ilişkilerini olduğu gibi sürdürmek amacındadırlar. Bu ilişkilerin sürdürülmesi zorunluluğu, emperyalist ülkenin peri bırakılmış ülkeyi etkilemesi, düzeni sürdürecek politik iktidarları desteklemesi, karşı çıkanları elemesi sonucunu doğurur. Başka bir deyişle, emperyalizmle ilişki, emperyalizme bağlı bir

aracı sınıf yaratır ve bu sınıf sömürünün gerçekleştirilmesi yönünden garantidir; siyasal iktidarın elinde tutan bu sınıftır. Bu sınıf, emperyalizmden bağımsız bir sınıf değildir ve mevcut ilişkileri ne bahasına olursa olsun sürdürmesi, sınıfsal çıkarları yönünden zorunludur. Sömürü düzeninin sürdürülmesi açısından gereğinde açıkça zora başvurmaktan da çekinmez. Emperyalizme karşıt halk iktidarlarının kuruluş imkanları, bu aracı sınıf tarafından önlenir. Bu kaba çizgiler içindeki manzara, bize, geri bırakılmış ülkelerdeki faşist düzenlerin emperyalizme bağımlı sınıflarca ve dış etkilemelerle yaratıldığını kuşkusuz kanıtlar[1].

Faşizm ana çizgileri yönünden batı ülkelerinde ortaya çıkmıştır ve bugünkü anlamı yönünden XX. yüzyıl ürünüdür. Sınıfsal ilişkiler yönünden, egemen sınıfların egemenliklerini sürdürmek, emekçi sınıfların iktidarını önlemek, siyasal iktidarı egemen sınıfın tekeline vermek amacıyla uygulanan zorbalık rejimi olan faşizmi, günümüzde, geri bırakılmış ülkelerde açıkça görmek mümkündür[2]. Faşizmi doğuran güçler İtalyan ve Alman faşist modellerine oranla bazı değişiklikler gösterse de, amaçlar ve faşizmi getiren mekanizma büyük başkalık taşımamaktadır. Geri bırakılmış ülkelerdeki baş çelişki, emperyalizm ve işbirlikçisi sınıflar ile sömürülen ülkenin antiemperyalist ve antikapitalist güçleri arasında olmaktadır. Emperyalist ülkeler, antiemperyalist bir yönetimi ve emekçi sınıflar iktidarını engellemek yönünden ülke içi komisyoncuları eliyle geri bırakılmış ülkenin politik yapısını biçimlendirmektedir. Emperyalizm ile işbirlikçi burjuvazinin doğurduğu politik düzen de «faşizm» olmaktadır. Geri bırakılmış ülkeler, André Hauriou'nun belirttiği gibi, önce batı türü demok-

(1) Le fascisme hier et aujourd'hui, La Nouvelle Revue International, 1962, no. 4.

(2) Dutt, P., Aspecsts du néo-colonialisme, La Nouvelle Revue Internationale, 1962, no. 4, 38

ratik düzen deneylerine girişmekte ve sonra özellikle ordunun eliyle faşist - totaliter bir düzene kaymaktadırlar[3]. Gerçekte demokratik biçimler içinde bile, emekçi sınıflara iktidar imkanları tanınmadığı için «*gizli faşist*» bir düzen söz konusudur. Ama, bütün kısıtlamalara rağmen, demokratik biçimler içinde toplumsal bilinçlenme gerçekleşebilmektedir. Bu bilinçlenme, egemen sınıflar için tehlikeli bir duruma girdiği an, düzen «*açık faşist*» bir sisteme dönüştürülmektedir. Bu politik gelişimler yönünden baş etken, doğal olarak, emperyalist ülkeler olmaktadır. Düzenin, emperyalizm ile yerli işbirlikçilerinin kurduğu dengeyi savunucu ve sürdürücü nitelikte olması ilk amaçtır.

Gizli faşizm durumunda biçimsel bir özgürlük sistemi varken, «açık faşist» düzende bu biçimsellik bile kalmamaktadır. Bu açıdan, «faşizm» ne salt politik bilim konusudur ve ne de emperyalizm, yeni sömürgecilik, geri bırakılmışlık kavramları salt ekonomik niteliktedir. Sorunlar iç içe geçmiş biçimde, politik bilimi ve ekonomik ilişkileri ilgilendirmektedir. Yeni sömürgeciliğin ekonomik yapısının doğurduğu politik sistem «faşizm» olmaktadır[4]. Bu nedenledir ki, geri bırakılmış ülkelerdeki antiemperyalist kavga, aynı zamanda, antifaşist kavga anlamını taşımaktadır.

Genel olarak politika bilimi açısından geri bırakılmış ülkelerdeki faşist gelişmeyi incelemek için çalışılırken, doğal olarak, «geri bırakılmışlık», «yeni sömürgecilik» konuları üzerinde de durmak zorunludur. Bu çerçeve içinde geri bırakılmış ülkelerde faşizmi hazırlayan etkenleri inceledikten sonra, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde faşist gelişimin ana hatlarına eğilinmeye çalışılacaktır.

---

(3) **Tunaya**, Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku, İst. 1966, 417

(4) **Brankovic, S.**, Il Problema del paesi sottosiluppati, Milano 1959, 62

■ *Geri Bırakılmışlık*

«Geri bırakılmışlık», «az gelişmişlik» terimleri, genel likle, II. Dünya Savaşı'ndan sonra kullanılmaya başlanmışsa da sorunun doğuşu aynı yıllarda olmuş değildir. Gerçekten geri bırakılmış ülkeler sorununun kökleri II. Dünya Savaşından çok daha gerilere varmaktadır. Genel olarak beslenme yetersizliği, tarımsal yetersizlik, ortalama ulusal gelirin düşüklüğü, endüstrileşmenin geriliği, mekanik enerji tüketimindeki azlık, ekonomik bağımlılık, şişkin ticaret sektörünün varlığı, ilkel toplumsal yapı, gelişmemiş orta sınıflar, ulusal kaynaşmada zayıflık, işsizlik, eğitimde gerilik, çoğalma oranının yüksekliği, sağlık durumunun bozukluğu, geri bırakılmış ülkelerin temel niteliklerioiarak görülmektedir. Büyük toplumsal uyanışa yönelme de, geri bırakılmış ülkelerin ortak niteliklerindendir[5].

Geri bırakılmış ülkelerin büyük bir kısmı, eski sömürgelerden oluşmaktadır. Ama, çok eskinin sömürgen büyük imparatorluklar kurmuş Türkiye ve İran gibi ülkeleri de, kesin bir sömürgelik dönemi geçirmeden, bugün, geri bırakılmış ülkeler kesiminde yer almaktadır. Tarihin bu büyük devletleri, değişik nedenlerle, dünya üzerindeki egemenliklerini zamanla yitirmişler ve «yarı sömürge» durumuna düşmüşlerdir. «Yarı sömürgelik» dönemi içinde, çağdaş gelişime ayak uydurabilmek olanaklarını bulamayan bu ülkeler, günümüzde geri bırakılmışlığın ekonomik ve politik sorunlarıyla karşı karşıyadırlar. «Geri bırakılmışlık» bir gerçek olarak kabul edilmekle beraber, «gelişmiş» «gelişmemiş» ülkeler çelişkisinin nedenleri üzerinde bir görüş birliği yoktur. Geri bırakılmışlığın, belirli ülkelerin «gelişmişliği» pahasına yaratıldığı gerçeğini gözlerden saklamak isteyenler, «çelişkinin»

(5) **Lacoste, Y.**, Az gelişmiş ülkeler (Terc. Gürbüz, Y.), İstanbul 1965, 35

nedenlerini biçimsel durumlarda aramaktadırlar. «Geri bırakılmışlığın», coğrafi dağılış, iklim, toprak yapısı gibi nedenlere bağlandığı görülmüştür. Ama, bu bölgelerde yaşayanların, yer yer tarihin büyük uygarlıklarını yaratmış omaları, bu biçimsel teorilerin yanlışlığını kanıtlamaktadır. Bunlara benzer bir biçimsel görüş de, endüstrileşmeye geçildikten sonra maden ve özellikle kömür potansiyelinin az bulunduğu ülkelerin «geri bırakılmış» ülkeler bütününü oluşturduğu görüşüdür[6]. Hollanda, İsveç, İsviçre gibi maden potansiyei az ülkelerin «gelişmişliğine» karşılık, kömürü dünyada İngiltere'den önce çıkarmış Hindistan ve Çin gibi ülkelerin «geri kalmışlığı» bu teorinin temelsizliğini göstermektedir.

Geri bırakılmışlığı dinsel nedenlerle açıkamaya çalışanlar da olmuştur. Müslüman ülkelerin «gelişmemişliğine» karşılık, «protestan» ülkelerin gelişmişliği üzerinde durulmuştur. Protestanlığın, sermaye birikimini teşvik edip, buna önem verdiği, bu din görüşünün burjuvazinin gelişiminin bir sonucu olarak doğduğunu kabul etmek gerekir. Ama, dinsel etkenlerin «gelişmişlik - geri kalmışlık» çelişkisinin nedeni olmadığı da gerçektir. Müslümanların XI. yüzyıla kadar büyük uygarlıklar kurmaları, «geri kalmışlığın dinsel nedenlerden doğmadığını göstermektedir[7]. Müslümanlığın fanatik ve tutucu bir yapıya girişi, müslüman ülkelerin «geri kalmışlığının» nedeni olmayıp, sonucudur. Başka bir deyişle, bu ülkelerdeki geri kalmışlık, dinin de fanatik ve tutucu bir niteliğe bürünmesine yolaçmıştır.

«Geri kalmışlık» durumu, sadece gelişmiş ülkelerle yapılan bir «kıyaslamanın» doğurduğu «izafi» bir durum değildir. «Geri kalmışlık», bir ülkenin somut yapısını be-

(6) **Delaisi** Les Deux Europes, Paris 1929.
(7) **Tütengil**, Az Gelişmiş Ülkelerin Toplumsal Yapısı, İst. 1966, 62

ürlemekte ve bu yapının doğurduğu, ekonomik, toplumsal, politik bazı elle tutulur sonuçlar doğmaktadır. Bir ülke «geri bırakılmış» damgasını, «gelişmiş» bir ülkeye oranlanması sonucunda değil, doğrudan doğruya kendi iç yapısı nedeniyle yemektedir. Bu tür ülkelerin en belirgin niteliği ise «endüstrileşememiş» olmalarıdır. Öyleyse, geri bırakılmışlığın nedenini «endüstrileşememekte» bulmak yanlış olmayacaktır. Nitekim, dünyanın «gelişmiş, «geri bırakılmış» ülkeler şeklindeki bugünkü bölünümü, tarih içinde eskiden bu yana süregelen bir bölünüm değildir. Endüstrileşme olanaklarını bulan ülkeler, bu olanakları bulamayan ülkeleri sömürgeleştirmek gerekliliğini duymuşlar ve bunu gerçekleştirecek gücü de elde etmişlerdir. Bu sömürgeleştirme olayı, endüstrileşmiş ülkelerin daha da gelişmelerini sağlarken, sömürgeleştirilmiş ülkelerin endüstrileşme olanaklarını yoketmiş ve geri bırakılmışlıklarına yolaçmıştır.

Geri bırakılmışlığın nedeni kaba çizgileri içinde, bu şekilde kabul edilince, önümüze başka bir soru daha çıkmaktadır: Endüstrileşme olayı neden özellikle batının belirli ülkelerinde gerçekleşmiştir? Bu soru değişik biçimlerde cevaplandırılabilir[8]. Bu sorunun cevaplandırılması konusundaki görüşlere geniş ölçüde eğilmek, konumuzun sınırlarını aşmaktadır. Ama, endüstrileşmeyi gerçekleştiren ülkelerin sınıfsal yapısının ve gelişiminin, bu sonucu doğurduğu üzerinde hiç kuşku duymamak gerekir. Endüstri devrimini ilk olarak gerçekleştiren İngiltere'de, burjuvazinin, bütün batı ülkelerine oranla daha önce ve güçlü olarak doğuşu, endüstrileşmeyi gerçekleştirişi yönünden bir açıklama temelidir. Feodal yapının yarattığı, aristokrasi - burjuvazi çelişkisi, sonuçta burjuvazinin gelişimine ve kapitalist ekonomiye geçişe yolaçmıştır. Buna karşılık, Avrupa tipi feodal bir yapısı olmayan doğu toplumların-

(8) Laccste, Y., Sınıf Açısından Azgelişmişlik, İst. 1966, 45 v.s

da, «feodal - burjuva» çelişkisi ortaya çıkmamış, kapalı köy ekonomisi düzeni burjuvazinin gelişimini engellemiştir. Bu kapalı ekonomi sistemi içinde artık - ürün doğrudan doğruya «devlet» denilen ve gerçekte bir lider ile çevresindeki bürokratlardan oluşan kuruluş tarafından elde edilmiştir. Bu toplumlarda sömürgen bizzat devletin kendisi olmuştur. Bu durum burjuvazinin gelişimini engellemiş, endüstrileşmeye engel olduğu gibi, «geri bırakılmışlığa» ve belirli politik sistemlere de yol açan nedenlerden biri olmuştur.

Geri bırakılmışlık, nedeni üzerindeki tartışmalar bir yana, günümüzdeki uluslararası ilişkiler yönünden büyük önem taşımaktadır. Uzun süre «köle ülkeler» olarak yaşayan geri bırakılmış ülkeler, II. Dünya Savaşı'ndan sonra siyasal bağımsızlıkları için savaşmışlar ve başarıya ulaşmışlardır. Bağımsızlık savaşına katılan güçler, önce, sömürgecilik ve emperyalizmin siyasal etkilemesiyle savaşırken, ulusal kalkınmaya eğilmiş değillerdir. Siyasal bağımsızlıktan sonra ekonomik kalkınma en büyük sorun olarak belirmiştir. Kalkınma yöntemlerinin tesbiti ise, bu ülkeler üzerinde ideolojik çatışmalara yolaçmıştır. Bağımsızlık savaşına katılan bir çok güçler, gerçek devrime yönelmeyerek, yeni ulusun yeni ayrıcalıklı sınıfları durumuna girmişler ve emperyalizmle ekonomik ilişkiler kurmuşlardır. Bu ilişkileri engeleyecek «sol devrimci» güçler ise etkili olamamışlardır. Emperyalizmle ekonomik ilişkiler kuran «yeni sınıflar», ülkenin politik yapısını da etkilemişer ve muhtemel bir sol devrimci başarıyı engellemek yollarına girişmişlerdir. Bu çabalar, siyasal bağımsızlığına kavuşmuş ülkelerin ekonomik bağımsızlıklarını büsbütün yok ederken, emperyalist ülkeler de klasik sömürgecilik sistemi içinde sağladıkları çıkarları, yeni biçimler içinde sürdürmek olanaklarını bulmuşlardır. Bu gelişim çizgisi içinde, geri bırakılmış ülkeler, «eski sömürgecilik» düzeninden «yeni sö-

mürgecilik» döneminin sömürgeleri durumuna geçmiş oluyorlardı. Temelde ise sömürülmek açısından bir değişim gerçekleşmiş değildir[9].

■ *Sömürgecilikten Yeni Sömürgeciliğe*

Sömürgecilik ekonomik bir sistem olarak köklerini XV. yüzyılda bulmaktadır. Gelişimi ise özellikle XIX. yüzyılda gerçekleşmiştir. Sömürgecilik, daha başlangıcından, özel olağanüstü yararlar sağlamak şeklinde doğmuştur. Zamandan zamana, ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, sömürgecilik, ilkel kaynakların talanı, ucuz yada bedava emek sağlanması, bu alanların pazar durumuna getirilmesi amaçlarına yönelmiştir. Bu nedenle, askeri güçle sömürgecilikten yana siyasal biçimlenmeler halka zorla kabul ettirilmiştir. Kapalı ekonomik yapı içinde, ülke içi sömürüyü temsil eden merkez otorite, çok zaman sömürgecilerle işbirliği yapmıştır. 1636 - 1680 Kongo ayaklanmasında görüldüğü gibi, yığınlar ile sömürgenlere bağlı otoriteler arasında çatışmalar olmuştur. Ama genellikle, bu toplumların iç yapısı nedeniyle halk siyasal iktidar çevresindeki değişim ve savaşların dışında kalmıştır. XV. yüzyılda gelişen burjuvazi, yeni pazarlar aramış, yeni ticaret yollarının aranması yeni bölgelerin keşfine sebep olmuştur. Yeni alanların keşfi, Avrupa ticaret burjuvazisi için, el değmemiş zenginlikler anlamını taşımıştır. Bu zenginliklerin talan edilmesi olanakları, sömürgeciliğin gelişimine başlangıç hazırlamıştır. Örneğin, Portekiz'in Kongoda altın bulması, Afrika'nın sömürgeleştirilmesinin nedeni olmuştur. Afrika, belirli bir süre içinde, İngiltere, Fransa, Belçika tarafından paylaşılmıştır. Kilise bile bu soygun içinde yer almış, Papalık tropikal Afrika'yı Portekiz ve İspanya arasında bölüştürmüştür. İngilizler, sömürgeleri

(9) **Brancoviç, 6, 12**

«istediğini kabul ettireceği» alanlar olarak görürken, Fransızlar kendilerine bağlı yerli yönetimler kurmak yolunu seçmiştir. Belçika ise Kongo'da yaptığı gibi, ülkeyi bölmek ve birbirine düşürerek kendilerine karşı birliği engellemek politikasını izlemiştir[10].

Özellikle Afrika şu yada bu şekilde sömürgeleştirilirken, sömürge ülkelerinin iç yapılarında sömürgeleştirme işlemlerini kolaylaştırmıştır. Teokratik, despotik geleneksel yapı, şefe dinsel otorite de kazandırmış ve siyasal iktidar halkın dışında «saray»a ait olmuştur. Saray sürekli iktidar kavgalarının alanıdır ve bu kavgalar halk için hiçbir anlam taşımamıştır. Bu nedenledir ki, saraydaki «şef postuna» bir sömürgen yabancının yada ondan yana bir yerlinin oturması halk tarafından garipsenmemiş, tepki görmemiştir. Sömürge yönetimi, halk tarafından, eski despotik yönetimin bir devamı olarak kabul edilirken, sömürgeciler sarayı ele geçirmekle, o ülkeyi sömürgeleştirebilmek kolaylığına kavuşmuşlardır. Kaldı ki, sömürge ülkelerine özel mülkiyet düzenini getiren sömürgeciler, bu mülkiyet tipinden yararlanan sınıfları kullanmışlar ve desteğini sağlamışlardır[11].

Önceleri emek ve ilkel ürün talanı ile başlayan, köle ticaretine dayanan sömürgecilik, sömürgeci ülkelerin ticaret hayatını geliştirmiş, üretim artışını sağlamıştır. Bu gelişim, burjuvazinin, dolayısıyla ticaretin, manüfaktürün güçlenmesine yolaçmıştır. Üretim artışı, sömürgelerin pazar olarak kullanılmasına, sömürgeciliğin giderek pazarlama, pazar edinme düzenine dönüşümünü sağlamıştır. Pazarlama ise geniş ölçüde deniz araçlarını gerektirdiğinden, İngiltere sömürgecilikte en başarı sağlayan ülke olmuştur. Manüfaktürü özel himaye konusu yapan İngiltere, pazarla-

(10) **Davidson,** Congo Destinies, in **Judd,** African Independence, New York 1962, 42, 71 - **Williams,** D., Dommonwealth West Africa, in **Judd,** 140

(11) **Spano,** V., Risorgimento Africano, Roma 1960, 22 v.s.

rını çoğaltmış, burjuvazi büsbütün gelişmiş, kapital birikimi endüstrileşmeyi sağlamış ve sonuçta, hammaddelerin sömürülmesi, sömürgelerin pazar olarak kullanılması şeklindeki klasik sömürgecilik dönemi başlamıştır[12]. Klasik sömürgecilik ise, sömürgen ülkelerde kapital birikimini büsbütün artırmış, manüfaktürden büyük endüstriye geçilmiş, eski sınıf düzeni temelden yıkılmış, tekelci sermaye doğmuştur. Kapitalin ilkel birikimi özellikle, İngiltere, İspanya, Hollanda, Fransa ve Portekiz'de gerçekleşmiştir. İngiltere'deki mütedavil sermaye 1860 - 1896 yılları arasında, 7 milyar sterlinden 21 milyar sterline yükselmiştir[13]. Kapital birikiminin sağladığı endüstrileşme, kapitalist yasalar gereğince daha çok üretimi gerekli kılmıştır. Bu nedenle de, devlet, gümrük tarifelerinde ayarlamalar yapmak, üretilen hammaddelerin ülkede işlenmesini zorunlu kılmak gibi tedbirler alarak kapitalizmi desteklemek zorunda kalmıştır. Fakat üretimin artışı yeni pazarlar bulmak zorunluluğunu yaratmış ve tüketim alanları elde edebilmek için kapitalist ülkeler «sömürgecilik savaşına» girişmişlerdir. Bu savaşlar sonunda, deniz araçları zengin olan İngiltere en büyük başarıyı sağlamıştır.

Portekiz, İspanya ve Hollanda'nın elinden sömürgelerini alan İngiltere, hiçbir zaman sömürge durumuna düşmemiş bulunan ülkeleri de pazar durumuna sokmak savaşı içine girmiştir. Çin, Osmanlı İmparatorluğu, İran, Hindistan gibi ülkeler, endüstri devrimini gerçekleştiremediklerinden kapitalist ülkelerin desteğine muhtaç olmuşlardır. Kurulan ekonomik ilişkiler ise, eskinin bu büyük ülkelerinin ekonomik bağımsızlıklarını yitirerek «yarı sömürge» durumuna girmeleri sonucunu yaratmıştır. XIX. yüzyılın afyon savaşlarında, Balkanlardaki bağımsızlık hareketlerinde, Mısır'ın elde edilişinde, Ermeni sorununun yara-

(12) **Williams, 140 v.s.**
(13) **Langer, 73**

tılmasında, Boer savaşlarında temel neden sömürgeleştirme isteğidir.

Çağın diplomasisi, gelişen kapitalist ekonomi tarafından, kendi amaçlarına uygun olarak saptanmıştır. Renan gibi düşünürler savaşı kutsallaştırmışlar, kan dökücü doktrinleri yaratmışlardır. Birinci Dünya Savaşı da aynı nedenlerden, kapitalist ülkelerin pazar çekişmelerinden doğmuştur. Bütün bu olaylar içinde İngiltere, 1875 yılında 6 milyar dolar olan dış ülke yatırımlarını 1900 yılında 10 milyar dolara çıkartmıştır[14]. İngiltere, kan dökerek diğer ülkeleri sömürgeleştirirken, onların endüstrileşmesini, orta sınıflarının gelişmesini ve siyasal dengeye kavuşmalarını da engellemiştir. Pek övülen İngiliz demokrasisinin temelinde, bu kan dökücülük ve sömürücülük yatmaktadır. Gelişmiş ülkeleri daha da geliştiren sömürgecilik, gelişmemiş ülkelerin sadece tüketici durumda kalmalarını, sömürüden pay alan bazı tabakaların kişisel olarak zenginleşmelerini sağlamıştır. Burjuvazi hiçbir zaman için kapitalist ülkelerin burjuva sınıfı durumuna gelememiştir. Sömürgenlerin desteği ile ekonomik ve politik gücü ellerine geçiren aracılar, sömürge düzeninin savunucusu olmuşlardır. Bu durum, sömürgeleştirilmiş ülkelerin siyasal bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra da, «yeni sömürgecilik» sistemi içinde sürdürülmüştür.

■ *Ulusculuk Akımları ve Siyasal Bağımsızlıklar*

Batıyla ilişki kuramamış olan Afrika ve Asya ülkelerinin sömürgeleştirilmeleri, aynı zamanda, batıyla ilişki kurmalarının da ilk adımı olmuştur. Aralarındaki bütün yapısal değişikliklere rağmen sömürgeleştirilmiş ülkeler, te-

(14) **Langer, 74**

melde, bölünmüş politik yapıları, geleneksel düzenleri, merkez otoriteye bağlılıkları açısından ortak niteliklere sahiptirler. Sömürgelerin batıyla ilişki kurmaları, geleneksel yapılarının bozulmasına ve dolayısıyla sömürgeleştirmeyi sağlayan etkenlerin silinmesine yolaçmıştır. Sömürgelerdeki yeni ekonomik düzen, yeni ihtiyaçlara, şehirleşmeye, yeni toplumsal tabakalaşmalara yolaçmıştır. Eski geleneksel yapı ve «kabile» sistemi tüm olarak bozulmamakla beraber, ulaştırma araçlarındaki gelişim, değişik toplumsal gruplar arasındaki kaynaşmaya sebep olmuştur. Emperyalizmin pazarlama amacı ise, ulaştırma araçlarının geliştirilmesini ve kapalı ekonomiden pazar ekonomisine geçişi zorunlu kılıyordu. Üretim ve tüketim alanlarını geliştirmek zorunluluğunun doğurduğu geleneksel yapıdaki değişimler, geleneksel otoritelerin güçlerini yitirmeleriyle sonuçlanmıştır. Köylerdeki toplumsal dayanışma, üretim ve tüketim dengesi kökten değişmiştir. Bu değişiklik, ortak yaşama ve davranıştan, bireyci toplum yapısına geçiş anlamını da taşıyordu.

Özel mülkiyet düzeni, siyasi iktidar sahiplerinin otoritelerini itibari bir plana indirmiş ve onları üretim araçlarından yoksun bırakmıştır. Üretim araçlarını ellerine geçirenler ise, bireyci bir düzen içinde birçok ayrıcalıklara da sahip olarak, yeni bir elit tabaka yaratmışlardır. Geleneksel yaygın iktidar, azınlıkların, yeni elit tabakanın eline geçmiştir. Bunlar satınalma gücünü tekellerine alırlarken, üretici de olamamışlardır. Üretim olanakları sömürgeci ülkede kalmış, yeni elit tabaka sömürgen ülkelerin sömürü komisyoncusu durumuna girmişlerdir. Olağanüstü zenginleşmeleri, diğer sınıfların, bilinçsiz de olsa, gözünden kaçmamış ve bu tabakaya karşı düşmanlık yaratmıştır. Yabancı sömürü ve bunun doğurduğu aracıların zenginleşmesi, diğer halk sınıflarının fakirleşmesini ve azgelişmiş ülkeler proletaryasının gelişmesini sağlamış-

tır. Proletaryanın gelişimi, sömürücü ekonominin doğal sonucu olmuştur[15].

Diğer yandan, emperyalizmin kültürel nüfuzunu gerçekleştirmek, sömürülen ülkelere uygarlık götürüldüğü propagandasını işleyebilmek için, sömürgelerin elit tabakasından birçok kişi batı ülkelerine gönderilmiş ve eğitilmiştir. Bunlar, batıda bireyci demokratik burjuva özgürlük sistemini görmüş ve benimsemişlerdir. Marksist öğretiyle de temas kuran bazı yeni aydınlar, ülkelerindeki durumun uyumsuzluk ve dengesizliğini kolayca kavrayabilmişlerdir. Böylece, iki karşıt öğretiden yararlanan geri bırakılmış ülke aydınları toplumsal tabakalaşmanın, sınıf mücadelelerinin, bürokrasinin, din adamlarının sömürü sistemi içindeki yerlerini sezinlemeye başlamışlardır. Yaratılan değerlerin batıya aktarılmasının bu ülkeleri zenginleştirdiği ve kapitalist ülkelerdeki mutluluğun kaynağının, kendi mutsuzlukları olduğu bilincine varmışlardır. Bu bilinçlenme, sömürge ülkelerinde ulusçuluk akımlarına yolaçmıştır. Afrika'daki siyasal bağımsızlık hareketlerinin liderlerinin hemen hemen hepsinin İngiltere veya Fransa'da eğitilmiş olması bir rastlantı değildir. Bu yeni aydınlar, ulusal bağımsızlık savaşının önderleri olmuş, yeni düzene tepki gösteren halkın da desteğine kavuşmuşlardır[16].

Ulusal bağımsızlık savaşları, siyasal bir kurtuluşa yönelirken ortak bir ideolojik temele dayanmamıştır. Salt sömürgene karşı duyulan kin, batının burjuva demokratik özgürlük sistemine olan özenti, değişik inanç ve yapıdaki yığınların ortak savaşlarının itici gücü olmuştur. Bağımsızlık savaşını veren liderler, bağımsızlık sonrası sorunları için ortak bir görüş ve plan sahibi değillerdir. Nitekim

(15) **Sigmund,** The ideologies of the developing nations (introduction), New York 1963,6 - **Spano,** 59-66 - **Sobolev,** Il progresso sociale africano, in La Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 1,42

(16) Spano, **66**

bu nedenledir ki, yakın amaçlar, siyasal bağımsızlık etrafında birleşen değişik güçler, bağımsızlık sonrasında hemen birbirlerinden kopmuşlardır. Batıda yetiştirilen ve batının demokratik düzenine duydukları özenti içinde kavgaya girişen aydınlar, bağımsızlıktan sonra, kendi toplumsal yapılarının ayrıcalıklarını hiç önemsemeden batı taklitçiliğine girişmişlerdir. Batı sistemine şartlandırılan aydınlar, bu şartlanma nedeniyle sömürgeciliğe karşı çıkarlarken, bağımsızlıktan sonra aynı nedenle batıya bağlılığa düşmüşlerdir. Batıdan yana şartlanma geri bırakılmış ülkelerin toplumsal yapılarına uygun modellerin seçimini, yapısal değişimlere yönelişi engellemiştir. Siyasal bağımsızlık için devrimci olan bu güçler, bağımsızlıktan sonra hemen yeni elit sınıf durumuna girmişler ve ülkenin «yeni sömürgecilik» sistemi içinde tekrar emperyalizme bağımlı oluşunun nedenlerinden biri durumuna düşmüşlerdir. «Siyasal bağımsızlık savaşçıları», «sosyal devrimcilik açısından gerici» olmuşlardır[17]. 1955 Bandung toplantısında bağımsızlığı amaç olarak gösteren Asya ve Afrika ülkeleri, sosyal devrimcilikte kendilerinden beklenleni gerçekleştirememişlerdir.

■ *Yeni Sömürgecilik*

Sömürgeciliğin eski anlamıyla silindiği çağımızda, eski sömürgelerin ve yarı sömürgelerin sömürülmeleri ortadan kalkmış değildir. Belki sömürü, yeni biçimler içinde çok daha gelişmiş ve sinsileşmiştir. Emperyalizmin geri bırakılmış ülkelerde, kendi açısından, vazgeçilmez çıkarları vardır ve yeni sömürgecilik sistemi bu vazgeçilmez çıkarları sürdüren sistemdir.

Biçimsel bağımsızlığa kavuşan ülkeler, değişik usul-

(17) Yata, A., II neocolonialismo in Afrika, in Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 1,9-10

lerle yine kapitalist metropole ve emperyalist etkilere bağlı kılınmakta ve yeni sömürgecilik olgusu gerçekleştirilmektedir. Geri bırakılmış ülkelerin tüm kavgaları, gerçekte yeni bir sömürgecilik türünün doğuşuyla sonuçlanmıştır. Uluslaşma, ulusal yayılma olarak gerçekleşememiş, bu ülkeler, tam bağımsızlık savaşı veren yığınlar ile emperyalist güçler arasındaki tarihsel çelişkinin alanları olarak kalmıştır. Sömürü olanaklarının en üst derecede sürdürülmesi için kabul edilen usuller anlamına gelen «yeni sömürgecilik», emperyalizmin uyguladığı değişik usullerle gerçekleşmektedir.

Sömürgeleştirilme gerçeğini doğuran yollardan biri, bağımsızlığa kavuşturulan ülkenin, suni sınırlarla kuruluşudur. Bu şekilde yaratılan, değişik ırklardan oluşan «kokteyl devletler» dengeli bir ekonomi kurmak, ortak bir ulusal amaç etrafında birleşebilmek olanaklarını kazanamamaktadır. Hindistan - Pakistan ayrımı, Afrika'da Nijerya, Kongo v.s. gibi ulusal niteliği olmayan devletlerin kurulması, Pan - Afrikanizm'in engellenmesi bu konuda örnektir.

Ulusal bağımsızlık savaşlarının belirli ve ortak bir ideolojiden yoksunluğu, bağımsızlık savaşını gerçekleştiren liderlerin batı dünyasına uygun şartlandırılmışlığı, siyasal bağımsızlığın kazanılmasından sonra eski devrimci aydın kadroların genellikle toplumsal yapı değişimlerine karşı çıkışı, yeni bağımsız uluslarda emperyalizmin kendinden yana siyasi iktidarlar kurabilmesi olanaklarını yaratmaktadır. Geleneksel yapının değişmemesi sayesinde kapitalist öncesi kalıntılara dayanarak tutucu ve emperyalizmden yana siyasi iktidarlar biçimlendirilebilmektedir. Zamanında, Irak, Mısır, Lübnan, Libya ve sonraları Küveyt, Ürdün, Suudi Arabistan'da gerçekleştirilen siyasi iktidar tipleri, Afrika, Asya ve Latin Amerika'da da görülmektedir. Malezya Federasyonu deneyi, Houphouet - Boigny'nin

satılmış politikasının izleyicileri, Dahomey, Çat, Gabon, Fildişi Sahilindeki politik kuruluşlar, sosyal devrimi engellemek yönünden, çıkarlarını emperyalizmle birleştirmektedirler. «Antiemperyalist» mücadelenin halk üzerindeki etkililiğini bilen yöneticiler, satılmış politikalarını dahi, «antiemperyalist - devrimci» bir politika olarak göstermekte, diğer yandan da ulusal çıkarlara karşı çıkmaktadırlar. Antiemperyalizm aldatmacası, gerçek devrimci eylemi kırmaktadır[18].

Antiemperyalist olduğunu ileri süren bu gerici yönetici kadrolar, emperyalist dünyanın geri bırakılmış ülkeleri kıskaca alan «saldırgan askeri ağı» içinde yer almaktan çekinmemektedirler. NATO, CENTO, SEATO, v.s. gibi askeri bloklar, geri bırakılmış ülkeler üzerinde, emperyalizmin ekonomik ve politik denetimini sağlamakta, bu askeri ağın arkasında yer alan tekelci sermayeye sömürü alanları yaratılmaktadır.

«Antiemperyalist» görüntü ardındaki tutucu yönetimler, «komünizmi» ulusları için tehlike olarak göstermekte, «komünizm tehlikesi var» uydurmacası ile yığınları baskı altında tutmaktadırlar. «Komünizme duvar çekme» politikası ardında devrimci gözüken gerici politikacılar, devrimci eylemleri suçlamaktadırlar. Bloklararası yaratılan «antikomünizm» aldatmacasının doğurduğu tedirginlikten yararlanılarak, geri bırakılmış ülkeler askeri bloklar içinde emperyalizme bağlanmaktadır. Askeri paktlar, emperyalist ülkelere, genç ulusların işlerine karışmak olanaklarını sağlarken, diğer yandan, saldırgan politikaları nedeniyle ulusları askeri yönden geniş tüketimlere zorlamaktadır. Bu tür bir tüketim, geri bırakılmış ülkenin zenginlik sınırlarını aşarak onların kalkınmalarını engellemekte ve diğer yandan da emperyalist ülkenin üretim artıklarını tüketmek olanağını sağlamaktadır. Genç ulusların askeri kuvvetleri,

(18) **Lacoste, Sınıf açısından azgelişmişlik, 83**

emperyalizmin emrine verilmekle, ordunun muhtemel devrimci eylemleri de kırılmaktadır[19]. Kısacası emperyalizme bağımlı siyasi iktidarlar ve askeri paktlar, ülkeyi tam bir yarı - sömürge durumuna getirirken, emperyalist ülkeye geniş sömürü alanları, politik etki gücü ve kendinden yana bir düzeni sürdürme olanaklarını sağlamaktadır.

Biçimsel bağımsızlığa kavuşan ülkelerin emperyalizme bağımlılığını sağlayan en etkin yol ise, bu ülkelerin emperyalist ülkelerle kurdukları ekonomik ilişkilerdir. Asya ve Afrika ülkelerinin sağladıkları politik bağımsızlık, emperyalizmin sömürü alanının darlaşması yönünden çok önemli adımlardır. Fakat, bu egemen ve genç devletler, çoğunlukla kapitalist ekonomi dünyasının kenarında kalmakta, kapitalizmden tüm olarak kopamamaktadırlar. Bağımsızlığa kavuşan ülke için ilk sorun kalkınmayı sağlamaktır. Kalkınmanın sağlanması için de «endüstrileşmenin» zorunluluğu yadsınmaz bir gerçek durumundadır. Tartışma, ekonomik kalkınmada seçilecek «model» konusunda ortaya çıkmaktadır. Geri bırakılmış bir ülkenin kalkınması, emperyalist ülkeyle olan eşit olmayan değer değişiminin meydana getirdiği ekonomik sistemin kadırılmasını ve belirli bir endüstri temeli ile sağlanmış yeni bir sistemin gerçekleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Tekellerin egemenliğinden kurtulabilmek, ancak sosyalizme yönelen bir modeli benimsemekle gerçekleşebilecektir[20]. Halbuki, bağımsızlık öncesi dönemlerde ülkenin gerçek kalkınma yollarının saptanması yönünden hiçbir tedbir almayan küçük burjuva radikalleri, bağımsızlıktan sonra da, yapısal değişimlere karşı çıkıyorlar. Yeni düzenin egemen elit tabakası durumuna gelen aydınlar, bu nedenle, endüstrileşme yoluyla kalkınma yolunda «kapitalist model»i

(19) **Dutt, P., 47**

(20) **Ledda, R., Indépendance et voies de développement, La Nouvelle Revue Internationale, 1962, no. 4, 127.**

benimsiyorlar. Endüstriyel üretimin eski kollarında yenileşme ve yeni kolların yaratılması çabasına girişen genç uluslar başlangıçta geçici bir başarı da sağlayabiliyorlar. Örneğin, Hindistan'da endüstriyel üretimin 1951 yılı için 100 olduğu kabul edilecek olursa, bu oran 1960'da 167,5'e yükselebiliyor. Aynı şekilde, Birleşik Arap Cumhuriyeti'nde 1954 yılı için 100 olarak kabul edilebilecek olan endüstriyel üretim 1960'da 170'e yükselebiliyor[21]. Ulusal gelir bu yolla bir oranda artsa bile, kişi başına düşen gelirin azlığı sorunu çözümlenemiyor. İç birikimin azlığı, kapitalist öncesi kalıntıların etkililiği, özel sermayenin yetersizliği, sonuçta kapitalist yolla kalkınma hayalinin başarısızlığını açık seçik ortaya çıkartıyor. Özel teşebbüsün başarısızlığı, devletin ekonomik ilişkilere katılması ve özel teşebbüsü desteklemesi sonucunu doğuruyor. Devlet desteğiyle gelişen ticaret burjuvazisi ise, sonuçta, politik güçleri de eline geçirerek egemen sınıf olabiliyor. Endüstri alanındaki bu durum, tarım kesimi için de söz konusudur. Özellikle bu alanda, kapitalist öncesi kalıntıların etkisi güçlüdür. Çok az olan gelişim de, belirli ellerde toplanmaktadır. 1950 - 1960 yılları arasında tüm geri bırakılmış ülkelerdeki tarımsal gelişme %27.2'i geçmemektedir[22].

Özel teşebbüs yoluyla kalkınma eğiliminin yarattığı çıkmazlardan kurtulmanın iki yolu belirmektedir. Birincisi, toplumsal yapı değişimine giderek, ülkenin tüm kaynaklarını toplumsal kalkınmaya yöneltmektir. Bu yol, kapitalizm dışı bir ekonomik sistemin benimsenmesini zorunlu kılmaktadır. Geri bırakılmış ülkelerin egemen duruma gelmiş elit tabaka ise, kapitalist ekonomi sistemi içinde kalmayı zorunlu saymaktadırlar. Çoğunluğu bağımsızlık sa-

(21) **Kım**, G., Indépendance et voies de développement, La Nouvelle Revue Internationale, 1962, no. 4, 133

(22) **Kım**, G., 133 v.s.

vaşı döneminin savaşçıları olan ve yeni bağımsız düzen içinde zenginleşen elit tabaka, yapı değişimine karşı çıkmaktadır.

Bu durumda ekonomik çıkmazların çözümü yönünden başvurulacak ikinci yol söz konusudur: Dış yardım ve yabancı sermaye yatırımlarına dayanmak. Kapitalist öncesi kalıntıların ortadan kaldırılmadığı, toprak reformu denemelerinin burjuva özellikleri içinde ve yüzeyde ele alındığı, reformların ideolojik - teorik bir temeli bulunmadığı bu tür ülkelerde, burjuvaların yönetimindeki «demokratik devrim»in hayalden öteye gitmeyeceği açıktır. Bu durumda, gelişen burjuvazi, daha da gelişmek için yabancı sermaye yardım ve yatırımlarını yeğlemektedir. Yabancı yardım ve sermaye yatırımları ise, tekelci sermayenin ülkenin ekonomik hayatı içindeki yerinin büyümesinden başka anlam taşımıyor.

Örneğin, Hindistan'da ilk beş yıllık plan içinde yabancı sermaye yatırım payı %7 iken, üçüncü beş yıllık planda bu oran %30'u bulmuştur. Birmanya'da yabancı sermaye 1954 bütçesinin %4'ü oranında iken, 1960'da bu oran %20 olmuştur. Amerika'nın Afrika'daki yatırımı, 1950 - 1964 arasında 248 milyondan, 1 milyar 629 milyon dolara yükselmiştir. Amerika'nın tüm geri bırakılmış ülkelerdeki yatırımı, 1946 - 1955 arasında 18,7 milyar dolardan 44,9 milyar dolara yükselmiştir[23].

Dış yardım ve yatırım yoluyla kalkınma hayalinin gerçekleşemiyeceği açıktır. Dış ekonomik güçlerle ilişkiler içine giren yerli burjuvazi gittikçe zenginleşirken, zenginleşmesinin düzenin sürmesine bağlı olduğunu görüyor ve her türlü düzene karşı devrimci akımı ezmek yolunda emperyalizmle işbirliği yapmaktan çekinmiyor. Üçüncü dünya ülkelerindeki iç pazarların zayıflığı nedeniyle ülke ekonomisi dış pazarlara bağlı kalmaktadır. Eski sömürge-

(23) **Yata, A., 9 - Brankoviç, 42**

cilik burjuvazinin dış pazar olanaklarını sınırlandırdığından, bağımsızlıktan yana burjuvazi, bağımsızlıktan sonra, sömürüdeki payını artırınca, emperyalizmle işbirliği yapmaktan çekinmemektedir[24]. Gerçekte ise, dış yardım ve yatırım, ülke burjuvazisini dış pazarlarda rakip duruma getirmemekte, onun tam anlamıyla kapitalistleşmesini, ülkenin endüstrileşmesini engellemektedir. Bu durumda, geri bırakılmış ülke burjuvazisi «aracı ve işbirlikçi» olmaktan öteye gidemediği gibi, ülkedeki endüstrileşme de, işbirlikçi «montajcı» endüstrileşme olmaktadır. Demek oluyor ki, dış yardım ve yatırım ülkenin endüstrileşmesi yoluyla kalkınmasını sağlamamaktadır. Ayrıca, yardım ve yatırımlar, emperyalizmin o ülkeyi kendine bağlaması, yarı sömürgeleştirmesi, politik eğilimlerini saptaması olanaklarını emperyalist devletlere vermektedir. Ayrıca, faiz ve kâr transferi yoluyla yardım ve yatırımların çoğu tekrar dışarıya çıkmakta, ham ve ilkel maddeler, doğal kaynaklar, sömürgen ülkelerce yağma edilebilmekte, geri bırakılmış ülke, emperyalist ülkenin ekonomik ve politik açıdan uydusu durumuna girmektedir. Emperyalizm, geri bırakılmış ülkenin ekonomik yönelişlerini kendi çıkar düzenine uygun olarak tesbit edebildiğinden, geri bırakılmış ülkenin ekonomik tercihlerini önemsememekte, kalkınmasını sağlayacak bir politikayı gerçekleştirmemektedir. Bu kısa açıklama, sanırız ki, dış yardıma bel bağlanan ekonomik sistemlerde, hem kalkınmanın gerçekleşemediğini ve hem de ülkenin gerçek bağımsızlığını kaybettiğini göstermektedir.

Ekonomik, politik, askeri yollarla ortaya çıkartılan bu durum, sömürgecilik durumunun yeni biçimler içinde sürdürüldüğünü göstermektedir. Afrika uluslarının 1961 yılı martında yaptıkları 3. toplantıda, yeni sömürgecilik, «özgürlüklerini kazanmış veya kazanmak üzere bulunan

(24) Lacoste, Sınıf açısından azgelişmişlik, 83.

azgelişmiş ülkeler için ağır bir tehdit» olarak kabul edilmiştir. 1961 yılında Belgrad'da toplanan Bloksuz Ülkeler Konferansında, yeni sömürgecilik, «genç devletlerin siyasal bağımsızlıklarının tanınması bahasına sömürge sisteminin sürdürülüşüdür. Bu genç devletlerin, siyasal, ekonomik, toplumsal veya teknik araçları kullanmalarıyla dolaylı biçimde gene sömürge egemenliğinin kurbanı oluşları» şeklinde tanımlanmıştır[25]. Bu durum, Lenin'in, «Bütün devletlerin, özellikle azgelişmiş ülkelerin çalışan yığınlarına, emperyalist güçler tarafından siyasal yönden bağımsız devletler örtüsü altında, siyasal, mali ve askeri bakımdan kendilerine tüm olarak bağlı devletler yaratılması biçiminde sistematik bir yolla uygulanan aldatma, yorulmadan anlatılmalı ve üzerinde durulmalıdır» sözlerine hak verdirmektedir[26]. Gerçekten siyasal bağımsızlığın aldatıcı görünüşü ardında, eski ve yeni sömürgecilik sistemlerinin özü bakımından bir fark yoktur. Örneğin görünüşte eski İngiliz sömürge imparatorluğu silinmiştir. Gerçekte ise, Commonwealth düzeni içinde, sömürge imparatorluğu ancak 11.6 milyon mil kareden, 10.9 milyon mil kareye inmiştir[27]. Siyasal bağımsızlık sosyal devrimle tümlenmediğinden, biçimsel bağımsızlık sömürgeciliğe bir alternatif getirmemekte, geriye dönüş kesin çizgileriyle belirmektedir. Yeni sömürgecilik sistemi, bir bakıma eskinin, «yarı sömürgecilik sisteminin» bir tekrarıdır. Yarı sömürgelerde de, egemen sınıflar kapitalizmin sağladığı olanaklarla güçlenerek, ona destek olmuş ve klasik sömürgecilik sisteminin uygulanmasına gerek kalmamıştır[28]. Eski sömürgelerde uygulanan bugünkü sistem de, ekonomik ve politik açıdan aynıdır. Bugün yeni sömürgecilik sistemi içinde baş sömürgen durumuna gelen ülke ise, Amerika'dır. II.

(25) **Dutt**, 39
(26) **Lenin**, Oeuvres, Ed. Sociales, Paris, C. 31, 151.
(27) **Dutt**, 40-43
(28) **Dutt**, 39

Dünya Savaşı'ndan sonra, sömürgelerin bağımsızlığını, «hürriyet havarisi» rolü ardında destekleyen Amerika, ekonomik gücü ile, bağımsızlığını desteklediği ülkeleri yarı sömürge durumuna getirmek olanaklarını bulmuştur. Eski sömürgen efendinin yerini, birçok bölgelerde Amerika almıştır. Bu oyunlar içinde sömürgelerin uluslaşması, sömürgeciliğin sadece tarihsel biçimlerine son vermiş, emperyalist politika son döneminde, gittikçe gelişen bir biçimde uygulanan yeni teknikleri gerçekleştirmiştir[29].

■ *Vazgeçilmez Çıkarlar*

Yeni sömürgecilik sistemi içinde emperyalizmin tarihsel sömürgeci politikasını yürütüşü, gelişmiş ülkelerin kendi iç ekonomik yapıları yönünden bir zorunluluk olarak görülmektedir. Gelişmiş ülkeler, kendi ekonomik çıkmazlarının çözümünü geri bırakılmış ülke ekonomisine yüklemiştir. Bu nedenledir ki, emperyalist ülkeler, geri bırakılmış ülkelerin ekonomik yapısını, sıkı bir biçimde kendi ekonomik çarklarına bağlamak eğilimindedirler. Gelişmiş ülkeler, geri bırakılmış ülkelerin ekonomik kopuşunu engellemekle, kendi gelişimlerini garantiye almaktadırlar. Yeni sömürgecilik sistemi içinde, sömürülen ülkeler, hammadde deposu ve pazar olarak eski sömürgelerin tarihsel görevlerini yerine getirmektedir. Yeni sömürgecilik, bu klasik sömürme yollarına bir yenisini daha eklemiştir. Yatırım ve yardımlar da gelişmiş ülke için başlıbaşına bir kazanç kaynağı durumundadır. Bu şekilde, geri bırakılmış ülkeler, üçlü bir sömürünün alanı durumundadırlar.

Sömürülen ülkelerin doğal kaynakları, emperyalist monopollerin eline geçmiş bulunmaktadır. Geri bırakılmış ülkelerin emperyalist ülkelerle olan ticari ilişkileri önemli olmasa dahi, yoksul ülkelerdeki ilkel madde kaynakları

(29) **Spano, 72.**

emperyalist ülke için hayati önem taşımaktadır. Endüstri için gerekli temel ürünlerin çoğu ve bazı hallerde tamamı, gelişmemiş ülke alanlarında bulunmaktadır. Son 50-60 yıl içinde başlanılan ilkel maddeler çıkartılmasında 1948 - 1962 yılları arasında gerçekleştirilen %116 oranındaki artış, ilkel ürünlerin gelişmiş ülke ekonomisi için önemini göstermektedir[30]. Tarım üretimi yönünden de durum aynıdır. Kakao çekirdeği, kahve, çay, yerfıstığı gibi besin ürünleri, kauçuk gibi hammaddeler, gelişmiş ülkeler için önem taşımaktadır. Üçüncü dünya ülkelerindeki hammadde artışı da özellikle bu maddelerde görülmektedir. Bu madde üretimindeki artış ve eksilişler, emperyalist ülkelerce tayin edilmektedir. Geri bırakılmış ülkeler, emperyalist ülkelerin ihtiyacı olan tek madde üretimine itelenmektedir. Bu yolla, ülke ekonomisi sadece bu maddenin pazarlanmasına dayanmaktadır. Bu maddenin tek alıcısı da emperyalist ülke olunca, geri bırakılmış ülke ekonomik yönden iyice bağımlı duruma girdiği gibi, maddenin satış fiyatını da, emperyalist ülke tek yönlü olarak saptayabilmekte, istediği fiyat indirimini gerçekleştirebilmektedir. Bu konuda örnek vermek yararlı olur. Mısır'ın ihracatının %85'i pamuğa, Yunanistan'ın %58'i tütün ve üzüme, Küba'nın %88'i şekere, Pakistan'ın %75'i kenevir ve pamuğa, Seylan'ın %91'i çaya, Venezüella'nın %94'ü petrole, Irak'ın %92'si petrole dayanmaktadır. İhracatın tek maddeye dayanması durumunun gittikçe artırılmasına

(30) **Jalée**, Yoksul ülkeler nasıl soyuluyor, İst. 1965, 50-1962 yılında dünya ham petrol üretimi 1 milyar 215 milyon ton tutmaktadır. Bunun 600 milyon tonu üçüncü dünyaya aittir. 4.030.000 tonluk bakır cevherinin 2.000.000 tonu, 5.900.000 tonluk manganez cevherinin 2.650.000 tonu, 16.700 tonluk kobaltın 12.000 tonu 1.260.000 tonluk kromun 930.000 tonu, 165.000 tonluk kalay konsantresinin 133.000 tonu, 25.000.000 tonluk boksitin 17.000.000 tonu az gelişmiş üçüncü dünya ülkelerince sağlanmaktadır. Bk. **Jalée**, 33 - **Camerota**, O., I Problemi economici dell'-africa e L'europa, Roma 1961, 127 v.s.

da çalışılmaktadır. Örneğin, Suriyenin ihracatında pamuk 1937 yılında %16 oranında iken, 1955 yılında bu oran %51'e yükselmiştir. Birmanya'nın pamuk ve pirinç ihracatı oranı 1937 - 1955 arasında %44'den %84'e yükselmiştir.

Bu tek madde ihracatının özellikle belirli ülkelere yapıldığı da görülmektedir. Örneğin 1955 yılında Bolivya'nın tüm ihracatının %83'ü kalay, tungsten ve kurşuna dayanmaktaydı. Bu ihracatın %60'ı Amerika'ya, %33'ü ise İngiltere'ye yapılıyordu[31]. Birleşmiş Milletler'in 1949 yılında yayınladığı, «Azgelişmiş Ülkelerin İhraç ve İthalat Değerleri Arasındaki ilgi» konulu rapor[32] tek madde üretimi yolunun geri bırakılmış ülkeleri nasıl daha da fakirleştirdiğini göstermektedir. Geri bırakılmış ülkelerin ihraç malı olan ilkel maddelerin ihraç değeri birim olarak 1880 yılında 147 ise, bu değer 1938'de 100'e düşmüştür. Latin Amerika 1950'de ihracatının %80'i ile elde ettiği malları, 1870 yılında ihracatının %46'sı ile satınalabilmekteydi. Emperyalist ülke borsalarında, ilkel maddelerin değerinin gitgide düştüğü görülmektedir. Örneğin, kakao'nun bir libresi 1954 yılında New York borsasmda 58 sent iken, 1955 yılında 37 sente, 1962'de 20 sente, 1964'de 16,3 sente düşmüştür. 1956 yılında 42 sent olan bakırın libresi, 1963 yılında 28 sentti. İlkel maddelerin değerindeki düşüşe karşılık, endüstriyel üretim fiyatları yükselmektedir. Örnek vermek gerekirse, 1954 yılında 14 çuval kahve ile bir jeep almak mümkünken 1966 yılında bir jeepin değeri 39 çuval kahve olmuştur[33]. Bu yolla, gelişmiş ülke, hammaddeyi gittikçe ucuza kapatabilirken, mamullerini daha da değerlendirmekte, eşitsiz ekonomik ilişkilerden gittikçe büyüyen kârlar sağlamaktadır.

(31) **Brancoviç, 14-15**
(32) **Brancoviç, 17**
(33) **El-Din, M.**, Relazioni di nuovo tipo, in Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 1, 69

Emperyalist ülkelerin, geri bırakılmış ülkelerdeki vazgeçilmez çıkarları, sadece ucuz hammadde olanaklarına ve pazarlamaya dayanmamaktadır. Gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasındaki yardım, kredi, yatırım biçimlerindeki ekonomik ilişkiler de başlı başına kâr kaynağı olmaktadır. Bu ilişkiler karşılıklı değer aktarmasına yolaçarken, değer değişimindeki eşitsizlik emperyalist ülkeden yana işlemektedir. Yardım, kredi ve yatırım olarak geri bırakılmış ülkelere gelen değerler, faiz, kâr ve temettü olarak fazlasıyla geriye dönmektedir. Geri bırakılmış ülkeye giren değerle çıkan değer arasında gelişmemiş ülke aleyhindeki fark, gerçekte, yoksul ülke emekçilerinin yarattıkları artık - değerden başka birşey değildir. Gelişmemiş ülkelere birer kurtarıcı olarak giren tekelci sermaye, gerçekte, birer tuzaktan başka birşey değildir. Politik yönden büyük reklamı yapılan yardımlar gerçekte büyük bir değer taşımamaktadır. 1960-1961 yılında yardımın tutarı 4 milyar 300 milyon dolardı. Bu yardım geri bırakılmış ülkelerin ulusal gelirlerinin ancak % 1,5 oranında artmasına yaramaktadır ve kişi başına yılda üç dolardan fazlası düşmemektedir[34].

Emperyalizme yoksul ülkelere karışma olanaklarını sağlayan yardımlar, bu ülkelerin kalkınmasına da tahsis edilmiş değildir. Stratejik kuruluşlara, yollara, üslere, iç pazarlarda satılamayan tüketim maddelerinin satınalınması için verilen kredilere tahsis edilen ödemeler de yardım çerçevesi içinde kabul edilmektedir. Yardımın sağlanması için emperyalist ülke bir takım şartlar koşmakta, gelişmemiş ülkelerin temel ürünlerinde fiyat düşürme sağlanmaktadır. 1953 - 1962 yıllarında emperyalist ülkeler ithal ettikleri hammaddelerin fiyatlarında % 6 oranındaki indirimi bu yolla sağlamışlardır. Hindistan on yıl süreyle yardım alabilmek için, yardımın devlet yerine özel teşebbüse doğrudan doğruya yapılmasını kabul etmek zorunda kalmıştır.

(34) **Jalée, 93**

Colombo planı, Eisenhower doktrini, yardım görüntüsü ardında, yardıma muhtaç ülkelerin politik yapılarına egemen olmak yollarını açmaktan başka bir amaç taşımamaktadır[35]. Kaldı ki, bu yardımların %83'ü, askeri bloklaşmalar yüzünden askeri harcamalara tahsis edildiğinden, kalkınmaya yapılan yardım toplam yardımın %7'sini geçmemiştir[36].

Krediler de geri bırakılmış ülkelerin sömürü araçlarından biridir. Doğrudan doğruya gelişmiş ülkeler eliyle veya «A.I.D. -Uluslararası Gelişme Kurulu», «BIRD- Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası», «S.F.I. - Uluslararası Mali Kurum» gibi uluslararası örgütler aracılığıyla sağlanan krediler, gerçekte, yoksul ülkeye getirdiğinden çoğunu götürmektedir. Kredilerin faizleri borçlu ülkelere yük olmaktadır. 1956 - 1962 yılları arasında geri bırakılmış ülkelere verilen 30 milyon dolarlık kredinin, bu krediden yararlanan 56 ülkeye yüklediği faiz tutarı 15 milyar dolar tutmaktaydı. 1962 yılında, 71 Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkesinin dış borçları 27 milyar dolara yükselmişti. Aynı yıl ödenen faiz ve ana para miktarı ise 5 milyar doları geçmiyordu. Bu faizleri karşılayabilmek dahi yeni borçlanmaları gerektirdiğinden, borç ve faiz geri bırakılmış ülkenin altından kalkamıyacağı büyüklüklere erişmiştir[37]. Emperyalist kurumlar ve devletler, geri bırakılmış ülkelere kredileri gittikçe kıstıkları halde, eskiden verilen kredilerin sağladığı faiz, büyüyen bir gelir olmaktadır. 1966 yılında geri bırakılmış ülkelere yapılan yardım ve verilen krediler 1964 yılına oranla %5 oranında azaldığı halde, bu ülkeler, 1966 yılı ihracat gelirlerinin %9'unu

(35) **Dutt, 51 - Jalée, 153 - Harmel,** Il vero carattere dell'autl imperialista, in Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 2, 201-204

(36) **Dia, M.,** Independence and neocolonialism (in Sigmund), 234

(37) **Naci, F.,** Emperyalizm nedir? İst. 1965, 116.

eski borçlarını karşılamağa tahsis zorunda kalmışlardır. 1956 yılında borçlara karşılık 31 milyon dolar tahsis zorunda olan Rodezya, Mali, Sudan, Gana, Nijerya, Fas ve Tunus, 1963 yılında aynı maksatla 143 milyon dolarlık tahsiste bulunmak zorunda kalmışlardır[38]. BIRD'ün 1964 yılındaki kazancının 97.5 milyon dolar olması da, emperyalizmin denetimindeki bu kuruluşun, emperyalizme ekonomik açıdan sağladığı sömürünün büyüklüğünü göstermektedir.

Emperyalizmin yoksul ülkelerdeki çıkarlarının başında özel yatırımlar gelmektedir. Gerçekte, emperyalist ülkeler, yatırımlarının büyük bir kısmını, kapitalist ülkelerde gerçekleştirmektedirler. Buna rağmen, geri bırakılmış ülkelere yatırım oranı gittikçe büyümektedir. Tekelci sermayenin geri bırakılmış ülkelere kaydırılması için geniş telkinlerde bulunulmaktadır. Kapitalist modelle kalkınma hayalindeki geri bırakılmış ülkeler de, yabancı sermaye yatırımlarını bir kurtarıcı olarak karşılamaktadır. Yardımların, yol yapımına, yığınların pazar ihtiyacını çoğaltacak ve pazarlamayı sağlayacak alanlara akıtılmasının nedeni de, yabancı sermaye yatırımına olanak hazırlamaktır. Geri bırakılmış ülke de, yabancı sermayeye tanıdığı ayrıcalıklar, kâr transfer imkanları, vergi indirimleri, gümrük muafiyetleri ile bu sermaye için güvenli ortam hazırlamak çabası içindedir. Bütün bu çabalara karşılık yabancı sermaye yatırımları, gelişmemiş ülkeyi dünya pazarlarında rakip duruma getirmeyecek biçimde, sadece montaj endüstrisinde gerçekleşmektedir[39]. Yabancı sermaye, imtiyazlı kâr transferi yoluyla, yatırdığı kadarını geri götürmektedir de. Amerika'nın 1951 - 1959 yılları arasındaki sermaye ihracı iki misli artmıştır. Özellikle Afrika'da 1962

(38) **Harmel**, 202

(39) **Naci, F.** Az gelişmiş ülkeler ve sosyalizm, İst. 1965, 37 - **Brancoviç**, 43 - Considerazioni sul seminario del Cairo, in Nuova Rivista Internazionale, 1967, No. 2, 225

yılından sonra Amerikan yatırımları büyümüştür. 1950 yılında 248 milyon dolar olan Afrika'daki özel Amerikan yatırımları, 1960'da 867 milyon dolara, 1964 yılında ise 1 milyar 629 milyon dolara yükselmiştir. Buna karşılık kamu yardımları, 1962 - 1966 arasında 326 milyon dolardan 176 milyon dolara düşmüştür. Batı Almanya'nın yatırımları da, 1961 - 1965 arasında 170 milyon marktan 449 milyon marka yükselmiştir[40]. Yabancı sermaye yatırımı ise giderek yatırılanı aşmaktadır. Amerikan tekelci sermayesinin geri bırakılmış ülkelerden sağladığı kâr transferi 1945 - 1953 yılları arasında 115 milyon dolardan, 1 milyar 132 milyon dolara yükselmiştir. Halbuki aynı yıllar içinde yatırım tutarı 454 milyon dolardan ancak 517 milyon dolara yükselmiştir[41].

Yatırım için geri bırakılmış ülkelerde sağlanan elverişli koşullar, emeğin ucuzluğu, tekelci sermayenin yatırım yaptığı yerlerde kendi ülkesine oranla daha çok kâr sağlaması sonucunu doğurmaktadır. Geri bırakılmış ülkelerde, tekelci sermayenin ortalama kâr oranı %20'dir. Savaş sonrasında, Amerikan şirketlerinin yabancı ülkelerden sağladıkları kâr tutarı 38,9 milyar dolardır ve bunun 22,7 milyar doları geri bırakılmış ülkelerden gelmiştir. Halbuki bu ülkelere yapılan yatırım tutarı 12,4 milyar doları, aşmıyordu. Petrol tekellerinin Ortadoğu'daki kâr toplamı, 1950-1963 yıllarında 14 milyar dolardır. 1945-1953 yılları arasında Amerika'nın toplam sermaye ihracı 6 milyar 346 milyon dolarken, aynı dönemdeki kâr tutarı 11 milyar 656 milyon dolardır[42]. Bu tablo, yabancı sermaye yatırımlarının, geri bırakılmış ülkeye hiç bir katkıda bulunmadığını, aksine gelişmiş ülkelerin daha da gelişmesine yaradığını açıkça göstermektedir. Bu yatırımlar, emperya-

(40) **Yata, A. 9, 15**
(41) **Brancoviç, 45**
(42) **Naci, F. Az gelişmiş ülkeler, 43-44 - Brancoviç, 46**

list ülke tekellerinin geri bırakılmış ülkelerin yeraltı zenginliklerine sahip çıkma yolunu da açmaktadır. Yatırımların çoğunun, petrol, radyoaktif madenler gibi alanlara yatırılması bir raslantı değildir. Bu yolla, Bettlehem Steel Corporation, Republic Steel Corporation gibi tekeller geri bırakılmış ülkelerin zenginliklerine elkoymaktadırlar. Amerika, 1963 yılında Afrika ülkelerine yaptığı 893 milyon dolarlık yatırımın %97'sini maden ve petrol çıkartılmasına, %3'ünü ise imalat endüstrisine ayırmıştır[43].

Görüldüğü gibi, emperyalizm geri bırakılmış ülkelerle kurduğu değişik ekonomik ilişkiler içinde, hem vazgeçemiyeceği büyük kârlar sağlamakta ve hem de bu yolla bu ülkelerin denetim ve yönetimini dolaylı olarak ele geçirmektedir. Bir bütün olarak, geri bırakılmış ülkeler, emperyalizmin muhtaç olduğu dünya kesimidir. Bu kârların sağlanması, geniş ölçüde emperyalizme yatkın siyasal yapının sürmesine bağlıdır. Bu yapıyı sürdürmek için de, emperyalizm, geri bırakılmış ülkelerdeki etkileme gücünü sonuna kadar kullanmakta, bu amaçla açık faşist düzenleri kurmaktan çekinmemektedir.

■ *Faşizm Yollarında Maliyet Meselesi*

Emperyalizm ve işbirlikçileri artık-değeri elde etmek çabasını gösterirlerken, geri bırakılmış ülkelerde siyasal bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıkla tümlenmekle bir anlam kazanacağı ve ekonomik bağımsızlık içinde yapısal değişimlere gidilmesinin zorunlu olduğu bilinci gittikçe yayılmaktadır. Ekonomik bağımsızlığı sağlıyacak sosyal devrim ihtiyacı, geri bırakılmış ülke halklarını ideolojik temellere oturtan yeni yeni kurtuluş savaşlarına itelemektedir. Siyasal bağımsızlığın sömürgecilik döneminden artakalan yapılar içinde bir anlam taşımadığı anlaşılmak-

(43) Considerazioni sul seminario del Cairo, 226

tadır. Bu bilinçlenme üretim araçlarının devlet elinde toplanması, devletin artık - değeri merkezileştirmesi, artık - değerin emredici bir plan içinde kullanılması zorunluluğuna inancı yaratmaktadır[44]. Siyasal bağımsızlığın gerçekte sömürgecilik dönemine son vermediği anlaşıldıkça, yabancı sermaye yardımlarına gerekliliğin duyulmayacağı başlıca temel yapı değişimlerinin gerçekleştirilmesine yönelinmektedir. Nasıl eski sömürgecilik sisteminin silinmesini bizzat sömürgecilik ve kapitalist dünyanın kendi iç çelişkileri hazırlamışsa, yeni sömürgecilik sisteminin kendisi de, toplumsal devrimin etkenlerini hazırlamaktadır. Geri bırakılmış ülkeye yatırım yapan tekelci sermaye, üretimine pazar bulmak zorunluluğu içinde «kapalı ekonomiden», «pazar ekonomisine» geçmek, tüketici yaratmak durumundadır. Bu tür değişim ise, geleneksel yapıların sarsılmasına, yeni toplumsal ilişkilerin oluşmasına yolaçmaktadır. Bu noktada emperyalizm, bir taraftan sömürgecilik sistemini gerçekleştirebilmek için geleneksel yapıyı sürdürmek, diğer yandan pazar gereksinmesi nedeniyle de kapitalist öncesi toplum düzeninin değişmesini sağlamak zorunda olduğundan açmaza düşmektedir[45]. Ekonomik kalkınmanın emekçilerden alman dolaylı vergilere dayanışı, toprak reformu sorununun alt yapıya ilişkin olarak ele alınmayışı sebebiyle yoksul köylülerin durumunun düzelmeyişi, emekçi sınıfların düzenle, yer yer çatışmasına yol açmaktadır ve bu çatışım her ülkenin koşullarına göre değişik ölçüler içinde gerçekleşmektedir.

Emperyalizme karşı devrimci eylem, emperyalizmle kaynaşmamış genç devrimcilerce desteklendiği gibi, çıkarla-

(44) **Bella**l Independance et voles de développement, in La Nouvelle Revue Internationale, 1962, No. 4, 113.

(45) **Nassar, F.**, La voie de la liberation en Jordanie, La Nouvelle Revue Internationale, 1966, No. 1, 155 - **Kholi, E.K.**, La lotta antiemperlalistica in Africa, in Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 1,28

rı emperyalizmle paralele girmeyen ve hatta onunla çatışan sınıf ve tabakalar da, emperyalizme karşı devrimci eyleme girişmektedirler. Örneğin, yeni sömürgecilik sistemi içinde oluşan burjuvazi emperyalizmin işbirlikçisi olmaktadır. Emperyalist devletin yatırım ve kredilerinin yarattığı ekonomik yayılmadan yararlanan işbirlikçiler, eski geleneksel düzenin elit kadrolarının yerini almakta ve bu sınıfsal başkalaşmadan zarar gören sınıflar, emperyalizme karşı çıkabilmektedir. Bunun örneğini Vietnam'da görmekteyiz. Bu açıdan, bugün başlangıç döneminde de olsa, katılan sınıfların nitelikleri ülkeden ülkeye değişse de, emperyalizme karşı gerçek bağımsızlık savaşı bütün geri bırakılmış ülkelerde gelişmektedir. Bu devrimci eylem, işçi sınıfının önderliğinde geliştiği ölçüde başarıya ulaşabilmekte, azgelişmiş üretim güçlerini toplayıp güçlendirmek, yeni üretim ilişkileri içinde yeni yapılara geçmek, sosyal devrimi gerçekleştirmek olanaklarını bulmaktadır[46].

Geri bırakılmış ülkelerde varlığına işaret ettiğimiz bu devrimci eylem, gücüyle oranlı bir karşı - devrimci tepkiye de yolaçmaktadır. Eski sömürgecilik sisteminin yıkılmasını emperyalizm pek de önemsemiş değildir. Tersine bazı durumlarda, siyasal bağımsızlık, emperyalizmi, klasik sömürgecilik sistemi içinde mecbur olduğu bazı üst yapı yatırımlarından da kurtarmaktadır. Buna karşılık emperyalizm, toplumsal yapı değişimlerine yönelmiş devrimciliğin geri bırakılmış ülkelerdeki «işbirlikçi sınıflar iktidarına» ve dolayısıyla kendi çıkar düzenine son vereceğini bilmektedir. 1955 Bandung, 1957 Kahire, 1966 Küba Konferansları, Cezayir Kurtuluş Savaşı'nın sağladığı başarı, Vietnam, Kongo, Küba, Dominik, Angola, Mozambik, Gine gibi ülkelerin halklarının başkaldırışı, Nyobe, Moumie, Lumumba gibi liderlerin işledikleri tezler, emperyaliz-

(46) **Hodgkin, T., Nazionalismo nell'Africa coloniale, Roma 1959, 19 KİM, 6. 135**

me, tüm geri bırakılmış ülkeler için söz konusu olan bir devrimci eylemle karşı karşıya bulunduğunu göstermektedir. Bu çizgideki bir devrimci eylem, emperyalizme, sorunun artık, geri bırakılmış ülkelerde siyasi iktidarı dolaylı veya doğrudan doğruya kullanmak sorunu olmadığını göstermektedir. Emperyalizm bu devrimci eylemler karşısında, doğrudan yönetimini kaybettiği geri bırakılmış ülkeleri, kendinden yana iktidarlarla dolaylı bir biçimde elde bulundurmak yollarını aramaktadır.(47)

Devrimci eylemle karşılaşan emperyalizm için temel sorun, kendisine bağımlı olan geri bırakılmış ülkedeki siyasi iktidarı şu veya bu şekilde elde bulundurmak sorunu oluyor. Emperyalizmin, geri bırakılmış ülkedeki vazgeçemediği çıkarlarını sürdürmek açısından o ülkedeki siyasi iktidar düzenine egemen olmak arasındaki şaşmaz bağlantıyı kavradığından şüphe edilemez. *Bu yüzden geri bırakılmış ülkelere siyasi iktidar biçimlerini zorlarken, gerçekte, faşizmin genel şemasına uygun olarak, «faşist» modeli zorlamış olmaktadır. Gerçekten, «faşist model»in en ayırıcı kriteri olan, «çelişkileri toplumsal gelişimin gerektirdiği doğal çözüm biçimleri dışında, zorla, egemen güçlerden yana sürdürme» unsuru, emperyalizm tarafından geri bırakılmış ülkelerde gerçekleştirilmektedir. Bu açıdan, geri bırakılmış ülkelerdeki «baş çelişkinin» emperyalizmden yana sürdürülmesi sonucu olan siyasal sistemler «faşist» nitelik taşımaktadır.*

Emperyalizm, geri bırakılmış ülkeyi kendinden yana tutmak için, siyasi iktidar yapısını bu amaca uygun bir biçimde düzenlemeğe çalışırken, özellikle iki «etken», bu konuda seçilecek «siyasal model»in saptanmasında rol oynamaktadır:

---

(47) **Ledda, 130 Kholi, E, 25 - Laurin, M., La rivoluzione africana è parte integrante del processo rivoluzionario mondiale, La Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 2, 193**

1 — Seçilecek model, o ülkedeki devrimci eylemin gücüyle yakın ilişki içindedir. Nasıl İtalyan ve Alman faşist deneylerinde, burjuvazi, devrimci eylem kendisi için en tehlikeli, kendi siyasi iktidarını yıkacak en uç noktaya vardığı zaman açık ve kesin faşizme karar vermişse, emperyalizm de, geri bırakılmış ülkedeki faşist modelini devrimci eylemin kendi egemenliği için doğurduğu tehlike ile ölçülü olarak saptamaktadır. Diğer bir deyişle, devrimci eylemin gücü ve özellikle işçi sınıfıyla olan ilintisi ve bu sınıfın önderlik durumu, emperyalizmin faşist model seçişi konusunda etkin olmaktadır. Sadece bu konuda hemen şunu belirtmek gerekir ki, *faşist siyasal iktidar modelini seçiş, gizli faşizmden açık faşizme dönüşüm konusunda karar vermek, devrimcilerin dışında, emperyalizmin kendisine kalmış bir konudur. Emperyalizm, devrimci eylemin kendi çıkarları için doğurabileceği tehlike açısından değerlendirecek ve bu değer yargısının ışığında modelini uygulayacak, bir modelden diğerine geçecektir. Bu kararı, devrimcinin etkilemesi veya değiştirmesi veya engellemesi iktidarı dışında kalır. Bu açıdan, «faşizm gelir» endişesiyle, devrimci eylemi sınırlamak, durdurmak, engellemek yanlış bir hareket, zararlı bir pasifizm ve belki düzeni olduğu gibi tutmak hususunda emperyalizmin oyununa düşmek anlamına gelir. Gerçekten, «faşizm» korkusuyla devrimci eyleme karşı çıkmak ve hem de devrimcilik iddia etmek mümkün değildir, zira eğer belirli bir ölçüde devrimci potansiyel varsa, bunu durdurmak mümkün değildir ve bu devrimci potansiyel devrimci eylemi sınırlamak isteyen devrimci cephe içindeki güçleri ezer, bir kenara iter ve geçer. Devrimci eylemi sınırlamak isteyen güçler, devrimci gelişimin dışına düşmekten başka birşey yapmamış olurlar. Devrimci eylem o ülkedeki koşulların doğurduğu olağan ve toplumsal bir gerçek olduğuna göre, bu gerçek kendi yapısının o koşullar içinde doğuracağı sonuçları ya-*

ratacaktır. Kaldı ki, geri bırakılmış ve emperyalizme bağımlı ülkelerde uygulanan model ne olursa olsun, temel niteliği «faşist» olmasıdır. Bu bakımdan, geri bırakılmış ülkelerde «faşizmin gelmesinden» değil, emperyalizmin «faşist modeli» değiştirmesinden söz edilebilir. Bu model değişikliği, nasıl devrimci eylemin gücüyle oranlı ise, her model değişiminin de devrimci eylemin yönelişi, türü, stratejisi ve gücü üzerinde karşıt etkisi olacaktır.

2 — Faşist modellerin seçimi emperyalizm açısından bir «maliyet» meselesidir de. Geri bırakılmış ülkenin emperyalizmden yana bir siyasal biçim içinde tutulabilmesi emperyalizm açısından belirli bir harcama gerektirmektedir, bu işin belirli bir maliyeti mevcuttur. Emperyalist devletler, kendi iç ekonomik sorunları ve kendi içlerindeki sınıfsal çelişkiler nedeniyle, bu maliyeti asgariye indirmek, geri bırakılmış ülkeyi en ucuzundan «kapatmak» istemektedir. Bu açıdandır ki, emperyalist devlet, uygulanmasını sağlamak için seçeceği modeli saptarken, o ülkedeki devrimci eylemin gücü kadar, o ülkeyi elden kaçırmakla uğrayacağı zarar ile, daha pahalı bir modele geçme durumunda artacak maliyet arasındaki farkı da göz önünde bulundurmak zorundadır. Bu açıdan, bir geri bırakılmış ülkenin emperyalizme bağımlılığının en ucuz sürdürülme biçimi «burjuva demokratik biçimi içinde faşizm» tipidir. Diğer nedenler yanında, maliyetin ucuzluğu da, emperyalizmin, mümkün oldukça bu tür içinde sömürüyü sürdürmek yolunu seçmesine yolaçmaktadır.

Emperyalist devletlerin, geri bırakılmış ülkeyi sömürme olanaklarını sürdürmek açısından uygulamağa, uygulatmağa çalıştıkları *faşist* nitelik taşıyan siyasal iktidar modelleri, başlıca üç tanedir:

1) *Burjuva demokratik faşizmi:* Özellikle ulusal bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerde, batının burjuva demokratik düzeni biçim olarak kabul edilmektedir. Bur-

juva demokratik biçimi içinde, işbirlikçi burjuvazinin iktidarı kurulup, emperyalizmle -siyasi iktidarın çıkar paraleli kurulup işledikçe, bu sistemin muhafazasına çalışılmaktadır. Böyle bir sistemin varlığı içinde çıkar sistemini isletmek, hem «hür dünyanın bekçisi» aldatmacasını yüklenmiş emperyalist devlete bu aldatmacasını sürdürmek olanaklarını sağlamakta ve hem de düzen en ucuza elde tutulmaktadır. Halbuki gerçekte, burjuva demokratik sisteminin bütün biçimsel varlığına rağmen gerçekte bu tür demokratik bir sistem de varolmamaktadır. Zira:

a) Burjuva demokratik düzenleri, hiç değilse teorik olarak, sınıfsal bir siyasi iktidar değişimine, işçi sınıfının kendi mutlak iktidarını kurmasına açıktır. Geri bırakılmış ülkelerdeki burjuva demokratik düzen özentilerinde ise, bu olanak gerek hukuken, gerek fiilen önlenmiştir. Bu açıdan, geri bırakılmış ülkelerdeki siyasi iktidar değişimi, aynı egemen sınıfa dayanan partiler arasında «hükümet etme» imkanının nöbetleşe kullanılmasından ibarettir.

b) Sosyal haklar - kişi özgürlükleri sentezine dayanan burjuva demokratik sisteminin bu temel unsurları da gerçekleşmemektedir. Kişi özgürlükleri, devrimci bilinçlenme ve gelişime yolaçmamak için, fiilen, sınırlandırılmaktadır. Sosyal haklar ise, bu hakların gerçekleştirilmesini sağlayacak iç birikim olmadığı, işbirlikçi burjuvazi bu konuda «taviz» verecek ekonomik olanaklara sahip bulunmadığı, artık - değerin büyük bir kısmı emperyalist ülkeye akıp, geri kalanı da belirli ellerde toplandığı için, «sosyal haklar» da gerçekleştirilememektedir. Bu sonuç, o gün için iktidarda bulunan ve işbirlikçi sermayeyi temsil eden yönetici kadronun isteğinin değil, işbirlikçi düzene hakim kuralların doğurduğu bir oluşumdur. Bu açıdan, geri bırakılmış ülkelerin burjuva demokratik biçimleri, bizi aldatmamalıdır. Geri bırakılmış ülke, hiçbir zaman tam burjuva demokrasisi olamamakta ve işçi sınıflarına iktidar kapalı tutulduğu

için, gerçekte *gizli faşizm* söz konusu olmaktadır. «Filipin demokrasileri» diye adlandırılan bu tür düzenlerde, demokratik görüntü sürdürülüyorsa bu emperyalizmi zorlayacak, onu yeni yollara iteleyecek bir devrimci gücün o toplumda mevcut bulunmayışının sonucudur. *Bu açıdan faşizmi ancak «burjuva demokratik özgürlüklerinin» tümden ve açıkça kaldırıldığı hallerde mevcut sayan ve biçimsel burjuva demokratik sistemi, gerçek bir burjuva demokrasisi sanarak bu sistemi savunmayı devrimcilik görevi sayan görüşler büyük yanılgıya düşmüş olurlar. Böyle bir tutum, emperyalizmin varlığını göremememize, devrimci mücadelenin dayanması zorunlu olan anti-faşist temeli kaybetmemize ve giderek mevcut biçimsel sistemi sürdürme çabaları içinde doğrudan doğruya emperyalizmle paralele düşmemize yolaçar.*

Dünya kamuoyunca II. Dünya Savaşında lanetlenmiş açık faşizme geçmeden işçi sınıfı ve müttefiklerine siyasi iktidarı kapalı tutmak isteyen emperyalizm, bu biçimsellik içinde devrimci bir eylemin gelişip, güçlenmesini engellemek amaç ve durumundadır. Bu açıdan her türlü devrimci gelişimi suçlamak, ezmek yolu seçilir. Bu arada toplumun emperyalizmden yana bir tutuma sürüklenmesi için de bir mücadele gerçekleştirilir. Bu mücadele;

a) Her devrimci akımı komünizm olarak suçlamak, antikomünist propaganda yapmak, kamuoyunu yanılgılara düşürmek gibi *ideolojik mücadeledir.*

b) Kamuoyunun emperyalizmden yana şartlandırılması için girişilen *kültürel mücadeledir,*

c) Sendikaların sarılaştırılması, bazı kişilerin satın alınması, emperyalizmle işbirlikçi çevrelerin mali yönden desteklenmesi v.b. için girişilen *ekonomik mücadeledir.*

Emperyalizm, bu mücadele biçimleri içinde, burjuva demokratik biçimselliğini kendisine güven verici bir güçlülük içinde sürdürmeğe, kendisine karşıt devrimci tep-

kiyi mümkün olduğu kadar geciktirip, güçsüzleştirmeğe çalışır. Bu amaca yönelirken, de belirli araçlardan yararlanır:

a) Emperyalist ülkelerin, geri bırakılmış ülkelerin iç düzenlerini tutmak konusundaki en büyük kozu, ekonomik ilişkileri içinde yarattığı «işbirlikçi burjuvazidir». İşbirikçi burjuvazi, askeri bloklar içinde emperyalizmle organik bağlar kurmakta ve bu açıdan, NATO, CENTO, SEATO gibi bloklaşmalar, emperyalizm emrinde ulusal kurtuluş hareketlerini ezmeğe çalışan saldırganlık örgütleri olmaktadır.

b) Halkların birleşerek «devrimci çember» kurmalarını engellemek için, ırk, din, dil, kabile ayrımlarına dayanan bölünmeler, halklar arası çatışmalar yaratılır. Afrika Birliğinin baltalanması, «islam paktı» oyunları, «Malezya federasyonu» bölücülüğü bu konuda örnektir.

c) Sömürgecilik düzeni içinde emperyalist ülkeyle iç pazar arasındaki dolaysız olan ilişki yeni sömürgecilik düzeninde dolaylı bir biçime girmekte ve geri bırakılmış ülke emekçisinin artık - değerini dışarı aktaran «işbirlikçi burjuvazi», yeni egemen sınıf olmaktadır. Emperyalizm bu sınıfın düzenini korurken, buna karşıt sınıfların devrimci kavgaya girmemesini sağlamağa çalışmaktadır. Bu nedenle, işçi sınıfının gelişmediği, işçilerin köylülükten koparmadığı geleneksel toplum yapısının değişmemesini, işbirlikçi burjuvazinin siyasi iktidarının sürdürülebilmesi için zorunlu görmektedir.

2) İçten gelen açık faşizm: Geri bırakılmış ülkelerdeki burjuva demokratik biçimselliği, emperyalizmin çıkarları ve müsaadesiyle sınırlı bir demokrasidir ve hiçbir zaman için gerçek bir burjuva deokrasisi dahi olamamaktadır. Bu nedenledir ki, emperyalizm burjuva demokratik düzeni içinde çıkar düzenini tutmağa çalışmakla beraber, devrimci eylem gelişip müsaade edilen burjuva demokratik biçimselliğinin sınırlarını zorlamağa başladığı anda, em-

peryalizm yeni bir modeli denemekten çekinmemektedir. Burjuva demokratik biçimselliği, kendisi için yeterince güven vermeyince, emperyalizm yeni bir takım işbirlikçileriyle ülkenin siyasal yapı biçimini değiştirmektedir. Bu değişim ülke içi güçlere dayanarak, açık bir faşizmi getirmek şeklinde olmaktadır. Emperyalizm siyasal biçim değişimine giderken, demokratik biçimsellik içinde kendisine destek olmuş «yönetici kadroları» da feda etmekten çekinmemekte ve yeni bazı kadrolara dayanmaktadır. Endonezya ve Yunanistan bu konuda parlak örneklerdir.

Batı türü demokrasi oyunlarının açık faşizme dönüşmesinde ordunun rolü önemlidir. Güney Amerika'da 1930 yılından bu yana kırktan fazla askeri darbenin gerçekleşişi, bu davranışın genelleşme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Endonezya'daki, Togo'daki, Gana'daki, Brezilya'daki, Nijerya'daki ordu hareketleri bu konuda örnektir. Aralarında farklar bulunsa dahi, ordunun Afrika, Asya ve Latin Amerika'da gerici yönetimlere eğilişi ortak nokta olmaktadır.

Afrika'da düzenli ordular yeni yeni kurulmaktadır. Çoğunlukla kiralık askerlerden oluşan ordu önderleri, kökenleri yönünden gelenekçi yapının temsilcileridir. Subaylar batıda yetişmişlerdir ve sömürgecilik döneminin seçkinler sınıflarından gelmişlerdir. Bu durum, batı sistem ve ideolojilerine bağlılık yaratmaktadır. Bu şekilde ordu subayları, bürokrat burjuvazinin üniformalılarından başka birşey olmamaktadır. Latin Amerika'da da, subaylar, feodal seçkinlerin, Latifundia ağalarının soyundandır. Düzenin sürmesi ordunun ayrıcalıklarını sürdürmesi anlamını taşımaktadır. Bu açıdan, gerekince totaliter biçimler içinde düzenin sürdürülmesi subaylarca da istenmektedir. Ordunun mevcut ekonomik yapıyla kaynaşması, Latin Amerika'nın biçimsel bir burjuva demokratik düzenine dahi geçmesini engellemektedir.

Geri bırakılmış ülkelerin tek organize gücü olan ordu, çoğunlukla emperyalist ülkelerde yetişmiş, şartlandırılmış subaylarca yönetilmektedir. 1964 yılında, Afrika'da 1500 subay, Fransa'da yetişmiş durumdaydı. Aynı şekilde 700 Afrika'lı İngiltere'de okuyordu. Gana Ordusu'nun %20'si İngiliz okullarında yetişmişti. Burjuvazi, gereğinde kendisine de karşı çıkacak orduyu, üstün bir zümre, ayrıcalıklı bir tabaka durumuna getirirken, orduyu gerçekte halktan da koparmış olmaktadır. Bunun yanında askeri yardım ve bloklar yoluyla ordu emperyalizmin denetimi altına da girmektedir. 1964 yılında, Afrika'da askeri danışman adıyla 3.000 Fransız, 600 İngiliz subayı mevcuttu. Ordu yönetimindeki en etkin güçler de bu yabancı subaylardır. Bu nedenledir ki, Kongo, Gana, Zimbawe'deki gerici askeri darbelere hiç şaşmamak gerekir.

Devrimden yana güçlerin organize olmayışı, öncülük yapacak işçi sınıfı örgütünün yokluğu ordunun darbelerini ve faşizme kayışını daha da kolaylaştırmaktadır. Zaten disipline yatkın gelenekçi yapıya alışkın yığınlar, üniformalıları pek de kuşkuyla karşılamamaktadır da. Bu nedenle faşizme yönelen ordu, halkın direnciyle de karşılaşmamaktadır. Yığınların gerçek öncü örgütleri kurulmadıkça, kalkınma için yapısal değişim zorunluluğu karşısında küçük burjuvazinin ideolojik dogmatizmi, devlet mekanizmasının bürokratizmi ve bonapartizmi ile birleşmekte ve devrimci eyleme de karşı çıkmaktadır. Zaten emperyalizmin ordunun devrimi engelleyici niteliğini sağladıktan sonra, eski sömürgelere bağımsızlık sağladıkları ve bu durumu sürdürmek için her tedbiri aldıkları gerçektir. *Sınıf mücadelesinin ve bilinçlenmesinin ordu eliyle önlenmesi, eski sömürge ilişkilerini sürdürmek görevinin orduya verildiğini göstermektedir.* Ordunun salt yığın psikolojisinden yararlanmak için, gerici darbesinden sonra «antiemperyalistlik»ten bahsetmesi, devrime karşıt tutumunu saklayan bir mas-

keden öteye gitmemektedir. Bin Bella'nın Cezayir'de devrilişi bu konuda örnektir. Ordu darbelerinin gerçekleştiği ülkelerde rejim çoğunlukla bir liderin kişiliğine dayandığından ve devrimci düzenler liderin kişiliğine bağlı bir nitelik taşıdığından, liderin devrilişi «rejimin» devrilişi anlamını da taşıyor. Liderin devrimci politikasının «kişisel» kalıp «ulusallığa» kavuşmaması, liderin devrilişine toplumsal bir tepkinin gösterilmesini de engelliyor. Gana'da Nkrumah'ın devrilişine kendi partisinin dahi tepki göstermeyişi başka nasıl yorumlanabilir.

3) *Dıştan gelen açık faşizm:* Emperyalizmin ülke içinde kurdurduğu açık faşist sistemler dahi kendi çıkarları açısından gereken güveni vermediği veya ülke içinde kendisine tam güvenlik verecek açık faşizmden yana kadrolar bulamadığı zaman, faşist düzeni gerçekleştirmek için, o ülkeye silahlı müdahalede bulunmak yolunu da seçebilmektedir. Örneğin 1954 yılında, Guatemala'da «United Fruit Co.» imtiyazlarının iptali, Amerika'nın ülkeye silahlı müdahalesi ve reformcu Arbenz yönetiminin yıkılarak yerini Armas faşizminin almasına yolaçmıştır. Amerika'nın, Dominik'e yaptığı ve Küba'ya yapmağa kalkıştığı müdahaleler de bu konuda örnektir. Fakat emperyalizmin silahlı kuvvetleriyle, güçlü ve devrime yönelmiş eylemleri bastırma çabalarının en önemli örneği Vietnam örneğidir. Doğal olarak emperyalizmin başvurduğu bu yol onun için en pahalı bir yoldur ve kanımızca, o bölgedeki çıkarlarının önemiyle paralel olarak böyle bir yola başvurmağa karar verebilmektedir. Bu konuda karar vermek durumunda olan da, yine devrimciler değil, emperyalizmin bizzat kendisidir.

Emperyalizm, geri bırakılmış ülkelerde faşist modelleri uygularken ve özellikle kendisi açısından maliyeti en uygun düşen «burjuva demokratik faşizm» modelini uygulamağa çaba gösterirken, belirli yollardan, sistemlerden yararlanmaktadır. Bunlara, sözü geçen faşist modeli açık-

larken, kısaca değinmiştik. Geri bırakılmış ülkelerde faşizmi uygulama sistemi anlamına gelen bu konulara bir ölçü daha açıklık getirmek yararlı olacaktır.

■ *Dünyanın Jandarması*

Kapitalist dünyada yaratılmak istenen yanılgı, Amerika ve benzeri emperyalist ülkelerin dünyada özgürlüğü savunan güçler olduğu yanılgısıdır. Amerika ve benzeri ülkelerin dünyanın her yönünden sürdürdükleri saldırgan savaş, komünizme karşı demokrasi ve özgürlüğün savunulması olarak tanıtılırken, gerçekte halkların tercihleri engellenmekte, devrimci demokratik eylemlerin yok edilmesine çalışılmaktadır. Johnson, 12 Temmuz 1966 tarihli söylevinde, Amerika'nın dünyada barışı ve özgürlüğü korumakla görevli bulunduğunu, komünizmin barışı tehlikeye düşürdüğü yerlerde savaşın genişletileceğini söylerken, halkların bağımsız ve denetimsiz olarak tercihlerde bulunma özgürlüklerini tanımadığını itiraf etmiş olmaktaydı. Amerika gerçekte, geri bırakılmış ülkeler kesimindeki çıkarlarını sürdürmek, bu ülkelerdeki düzenlerin bekçiliğini yapmak durumundadır. Bu bekçilik görevinin gerektirdiği kan dökümünün utancı, «demokrasi ve özgürlüğü» korumak perdesi arkasına saklanılmak istenmektedir. Fulbright gibi bir Amerikalı dahi, Amerika'nın «özgürlük adına kan dökme» doktrinine karşı çıkmış, Amerika'yı «dünyanın jandarması» olmakla suçlamıştır[48].

Ulusal kurtuluş savaşlarını «komünist hareketi» olarak niteleyen ve «komünizmle savaşıyorum» diye bağımsızlık hareketleriyle çatışan Amerika, azgelişmiş ülkelerin en gerici kesimlerini ve liderlerini desteklemektedir. Devrimci bir düzene dönüşme olanakları, halkın bu konudaki

(48) **Sumar, I.**, L'imperialismo statunitense nel sud-est asiatico, La Nouva Rivista Internazionale 1967, no. 7, 1157

eğilimleri hiçe sayılarak, Çan Kay Şek, Diem, Kao Ki, Kral Suud, Kral Hüseyin, Boigny v.s. gibi liderlerin iktidarları desteklenmektedir. Bir rastlantıyla kurulan en ılımlı devrimci düzenler dahi yıkılıyor. Lumumba, Nkrumah, Bin Bella, Goulart yönetimlerinin nasıl çökertildiği bilinmektedir. Emperyalizmin bağımsız sağcı iktidarlara dahi tahammül edemediği, Peron ve Sukarno yönetimlerinin yıkılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu olgular, bize, Amerika'nın ve diğer emperyalist ülkelerin devrimci bir gidişi durdurmak açısından, ülkelerin yönetim biçimlerini tesbit etmek hakkını kendilerinde gördüklerini gösteriyor.

Emperyalist ülkelerin, geri bırakılmış ülkelerin iç düzenlerini saptamak konusundaki en büyük kozu bu ülkelerle kurduğu ekonomik ilişkilerdir. Emperyalizm bu ekonomik ilişkilerin kendine sağladığı çıkarları sürdürmek için, ekonomik ilişkilere dayanarak istediği düzenleri sistemleştirmektedir. Yeni sömürgecilik düzeni içinde beliren işbirlikçi burjuvazi, emperyalizmin desteğiyle siyasi iktidarı ele geçirmektedirler. Yeni toplumlarda egemen olan sınıf, emperyalizmin işbirlikçisi burjuvazi olunca, devlet düzeni de bu sınıfın düzeni olmaktadır. Düzen ile egemen sınıf çıkarları bir uyuşum içinde olunca, işbirlikçi burjuvazi elbette ki, düzenin sürdürülmesi açısından emperyalizmle paralele girmektedir. Bu nedenle de, emperyalizmin ekonomik desteğiyle, sendikaların, bazı aydınların, yöneticilerin satınalınması, gerici kuruluş ve liderlerin desteklenmesi sağlanmaktadır. CISL gibi uluslararası işçi örgütleri bu konuda örnek gösterilebilir. 1949 yılında çıkartılan bir kanunla sınırsız ve denetimsiz para harcamak olanaklarına kavuşan CIA'nın sabotajları, düzenlediği hükümet darbeleri, ulusal çıkarlara eğilen liderleri harcamaktaki ustalığı, bir bakıma, para gücüne dayanmaktadır. Musaddık'ın devrilmesinden Domuzlar Körfezi rezaletine, Guatemala'da Jacobo Arbenz Guzman'ın devrilmesinden Mag-

saysay çetelerinin başarıya ulaştırılmasına, Sukarno'nun devrilmesine kadar bütün kirli işlerde CIA'nın parmağı bilinmektedir. Bu yolla, emperyalizm ve işbirlikçileri düzeni sürdürmek yönünden bir mücadelenin içindedirler ve para gücü bu konuda önemli etken olmaktadır.

Siyasal bağımsızlıktan sonra yeni kurulan devletlerin, daha kuruluşlarında, gerçek bir bağımsızlığa ulaşmayı engelleyecek tohumlar atılmıştır. Özellikle Afrika'da tarihsel açıdan birbirine karşıt kabilelerden oluşturulan suni devletlerin yaratılması, bu devletlerin gerçek uluslaşmalarını engellemiştir. Birbirine karşıt kabileler arasındaki dil, din, ırk ayrımları körüklenirken, merkezi otorite içinde kendi geleneksel otoritelerini yitirmek istemeyen kabile liderleri de emperyalizmin işini kolaylaştırmışlar, yer yer iç savaşlara kadar varan davranışlar ortaya çıkmıştır. Feodal sistemin otorite sistemini sürdürmek emperyalizmin işine gelirken, Afrika halklarının birleşmesinin engellenmesine çalışılmıştır. Pan African Federation, Organisation of African Unity gibi devrimci halk birliklerinin karşısına İslam Paktı, Malezya Federasyonu gibi emperyalizme yatkın birleşimler çıkartılmış ve devrimci birleşimler başarısızlığa ulaştırılmıştır. Bu çabalarda, misyonerlerin, kilisenin, dinci sendikaların devrime karşıt yığınlar yaratmak yönünden etkinliği de önemli olmuştur[49].

Amerika'nın «dünyanın jandarmalığı» görevini gerçekleştirirken, özellikle, askeri bloklaşmalardan ve bu bloklara dayanarak yaptığı anlaşmalardan yararlandığı gerçektir. Amerika'nın bütün dünya çapında işlediği «komünizm tehlikesini önlemek ve hür dünyayı savunmak» tezi, dünyada soğuk savaş havası yaratmakta ve duyulan tedirginlik, sosyalist blok dışındaki ülkeleri genellikle Amerika'yla askeri bloklar içinde birleştirmek sonucunu

[49] **Ledda, Problemi della lotta politica e sociale nell' Africa nera in Critica Marxista, 1967, No. 2, 87 - Yata,** A., 20 - 23.

doğurmaktadır. Bu askeri bloklaşmaların, Amerika'ya sağladığı ekonomik çıkarlar bir yana bırakılsa dahi, ulusal orduların yönetimini gerçekte ele geçirdiği, bu yolla ülkelerdeki devrimci eylemleri kırmak olanaklarına kavuştuğu, siyasi düzene bu araçla istediği yönü verebildiği bir gerçektir. Ayrıca, askeri bloklara dayanılarak elde edilen üsler, o bölgedeki devrimci gelişimlere karşı savaş güçlerini toplayan köprü başları olmaktadır. Formoza, Tunus, Libya, Habeşistan, Türkiye, Japonya, Liberya gibi ülkelerdeki üsler, Amerika'nın «dünya jandarmalığını» gerçekleştirme saldırganlığına yaramaktadırlar. NATO, SEATO, CENTO gibi bloklaşmalar, ulusal bağımsızlık hareketlerine karşı emperyalizm uyduluğunda saldırgan kuruluşlar olarak belirmektedir. Afrika ölçüsünde bloklara gitmemişse de, Kanarya Adalarında, Azorre'de, Assumption adasında, Wheelus Field'de (Libya'da devrimci yönetim kurulduktan sonra bu üs tahliye ettirilmiştir) yer alan atom silahlarıyla donatılmış üsler, kıtada önemli çıkarları Amerika'ya sağlamaktadır[50]. Askeri bloklar veya anlaşmaların sağladığı imkanlardan yararlanan Amerika, geri bırakılmış ülkelerle iki taraflı anlaşmalara da girişmektedir. Bu anlaşmalar, «gizli veya açık bir saldırganlık» durumunda, Amerika'ya bu ülkelere müdahale etmek, onu saldırıdan korumak ve sözde hürriyetçi düzenini korumak hakkını vermektedir. Ülke içinde mevcut siyasi iktidara karşı baskaldırı dahi, «gizli, dolaylı saldırı» olarak kabul edildiği içindir ki, Amerika, gereğinde devrimci bir iktidara yönelişleri silah gücüyle kırmak, gerici yöneticilerin iktidarlarını sürdürmek olanaklarına da kavuşmaktadır. Amerika'nın, Yemen'e, Vietnam'a müdahaleleri bu çerçeve içinde gerçekleştirilmiştir. Amerika, bu tür askeri bloklar ve aynı nitelikteki gerici federasyonlar eliyle, bağımsızlık savaşındaki geri bırakılmış ülkelere, diğer geri bırakılmış uydu ül-

(50) **Yata, A., 14**

keleri saldırtmakta, aynı sorunlar içindeki halkları birbirine kırdırmaktadır. Kore Savaşı bunun örneğidir. Malezya Federasyonu'nun Endonezya kan dökümündeki rolü bilinmektedir. «Asya ve Pasifik Konseyi - ASPAC» bölgedeki düzeni sürdürücü bir saldırganlık aracı olarak, bölgede çıkarları çelişik değişik ülkeleri emperyalizmin üst çıkarlarına uydu yapmakta, birleştirmektedir. Aynı bölgedeki ECAFE de, gerici eylem ve iktidarları destekleyen ekonomik gücü temsil etmektedir[51].

Bu ana hatlarıyla belirtilmesine çalışılan görünüş, bütün çabanın, geri bırakılmış ülkeler sınırının genişliğinin sürdürümesi, «özel av sahalarının, vazgeçilmez çıkar alanlarının» emperyalizmin etkisi altında tutulmasına yöneldiğini göstermektedir. Amaç, «özgürlüğün savunulması» adı altında, emperyalizmle işbirlikçi iktidar düzenlerinin sürdürülmesidir. Bu amaçla, emperyalizm, «hür dünyanın jandarması» görünüşü ardında, önce biçimsel bir demokratik sistem içinde düzeni sürdürme denemelerine girişmek zorunda kalmaktadır. Bu göstermelik sistemlerin yetersizliğinin ortaya çıkması durumunda ise, emperyalizm, elinde bulundurduğu olanaklardan yararlanarak açık bir faşist yapıya geçmekten de çekinmemektedir. Emperyalizm, «gizli» veya «açık» faşist düzenleri yaratır ve yaşatırken, elbetteki, bu ülkelerin yapısal ve politik durumunu da değerlendirmekte ve bunlardan yararlanmaktadır.

■ *Geri Bırakılmış Ülkelerde Sınıfsal Yapı*

Geri bırakılmış ülkelerde, sınıfların kesin çizgilerle belirlenmediği bir gerçektir. Bu belirlenmeyiş, bu tür ülkelerin sömürgelikten kurtulamayışlarında da etkili olmaktadır. Bu tür ülkelerde, gerçekte, sömürgen emperyalist

(51) **Sumar, I.**, 1158-1160 - Le basi thailandesi dell'agressione americana, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 2, 248

ülkelerle ekonomik ilişki, çıkar düzeni içinde birleşme olup olmaması önem taşımaktadır. Bu açıdan, değişik kökten çıkarları bulunan değişik gruplaşmalar olmakta ve bunlar çıkarları yönünde eğilimlerini ortaya koymaktadırlar. Toplumsal yapı bazı uç birikimlere yolaçmakta, gruplar kendi eğilimleri yönünden düzene karşı değişik tutumları gerçekleştirmektedirler. Buna rağmen, sınıflar arasındaki sınırsızlık ve belirsizlik bir kaypaklığa yolaçmaktadır. Bu kaypak yapı içinde, çıkarları yönünden emperyalizme bağlı olmayan ve fakat organize bir güç olmayan küçük burjuvalar, memurlar, az topraklı köylüler, bu ülkelerin gelişiminde önem taşımakta, etkili olmaktadır. Bu ara tabakalar, yönelişleriyle devrimci mücadelede işçi sınıfının müttefiki olabileceği gibi tersine emperyalizmin güçlenmesine de yolaçabilmektedir[52].

Emperyalizm, sömürdüğü ülkede zorunlu olarak bazı ticari ilişkilere girişmektedir. Geri bırakımış ülkeden hammadde alan sömürgen, bu ülkeye mamul mal satmaktadır. Klasik sömürgecilik sistemi içinde dolaysız olan bu ekonomik ilişki, yeni sömürgecilik sisteminde aracıyı gerektirmektedir. Sömürgecilik düzeni içinde, emperyalist ülkeyle iç pazar arasındaki dolaysız olan ilişki, yeni sömürgecilik düzeninde, dolaylı biçime girmekte ve bir aracı sınıfı doğurmaktadır. Sömürgenle sömürülen ülke arasındaki dolaylı sömürüden pay alan bu yeni sınıf, «işbirlikçi burjuvazidir.»

Eski sömürgeler terkedilirken bu yeni sınıfın tohumları atıldığı gibi, bağımsızlık döneminden sonra girişilen ekonomik ilişkiler de, kazancı sömürgen ülkeyle ilişkilere dayanan bir yeni sınıfı zorunlu olarak doğurmaktadır. Bu, toplumsal tabakalaşmanın doğal ürünü değildir; yeni toplum düzeninin yarattığı parazit, ekonomik yönden temelsiz, kendi gücüyle ayakta duramayacak durumda bir sınıftır.

(52) Considerazioni sul seminario del Cairo, 421

Eski sömürgelerin sömürgen ülkeyle girişliği doğrudan ilişkiler nedeniyle siyasi iktidar da sömürgenin elinde birikmiştir. Bu nedenle, yerli bürokrasi gelişmemiştir. Yeni sömürgecilik sisteminde, aracı burjuvazi, kendine bağlı yeni bir tabaka olarak bürokrat burjuvaziyi de yaratmaktadır. Aracı burjuvazi ve bürokratlar, eski sömürgeci düzenin boş bıraktığı siyasi iktidarı ele geçirmektedir. Bunlar yeni «seçkinler» olarak belirirken, çıkarlarının düzenin sürmesine bağlı bulunduğunu bilmekte ve emperyalizmle ilişkili siyasal sistemin yürütülmesinin yollarını aramaktadır[53].

Bağımsızlığı kazanmak için savaşanların, toplumdaki yarı feodal yapıyı değiştirmek için hiçbir şey yapmadığı ortaya çıkmaktadır. Kapitalist modele uygun olarak kalkınma yolunu seçenlerin bu yolla ülkeyi kapitalist metropole bağlı tutmaları aracı burjuvaziyi yaratırken, geleneksel yapıda değişiklik olmayışı da, feodallerin etkinliklerini sürdürme olanaklarını yaratmaktadır. Kabile yapısından kurtulamayan köylüler üzerinde yine feodaller etkili olmakta ve onların denetim ve otoritesine bağlı kalmaktadır.

Emperyalizmin geri bırakılmış ülkeyle girişliği ilişkiler elbetteki bazı değişimlere de yolaçmaktadır. Kentlerde beliren yeni sınıfların özellikle yeni bağımsızlığa kavuşan ülkelerde merkezi bir siyasi iktidar kurmaları, kabile esasına dayanan toplumlarda, eski kabile başlarının eski iktidarlarını güçsüzleştirmektedir. Hatta bu nedenle, Afrika'da, merkez otoriteye silahlı başkaldırılar da görülmektedir. Feodaller, bunun dışında, yeni düzenin gerekli kıldığı pazar ekonomisine dönüşün, kapalı köy ekonomisinden çıkışın, değişik halk gruplarının ilişki içine girmelerine, toplumsal bilinçlenmeye yolaçacağını bilmektedirler. Bu bakımdan, yeni burjuva düzeni gerçekte, özellikle eski kabile düzeni içinde yaşayan Afrika toplumlarında, feodal ka-

(53) **Ledda, Problemi della lotta politica e sociale nell' Africa nera, 83**

lıntıların güçlerini yitirmelerine yolaçacak niteliktedir. Fakat, feodal kalıntılar, toplumsal uyanışa kendi çıkarları yüzünden karşı olan işbirlikçi burjuvaziyle birleşmek, bu noktada işbirliği yapmak zorunda kalmaktadırlar. Burjuvalar da, feodalleri toplum düzenini tutucu bir güç olarak kabul ettikleri için desteklemektedir[54]. *Aralarındaki bütün çelişkilere rağmen, hiç değilse şimdilik, aracı burjuvazi, feodal kalıntılar ve yeni bürokrasi, devrimci gelişimlere karşıt, tutucu üçgen olarak belirmektedir.* Bu üç grup, soygundan değişik şekillerde pay alma noktasında birleşmekte ve Fildişi Sahilinde Houphout Boigny gibi bir liderin kişiliğinde birleşmektedirler. Yeni bürokrasi, ekonomik temeli olmayan suni yapısı içinde, sömürgeciliğin o ülkeye etkisini sağlayan, grupları birleştiren siyasi güç olmaktadır[55].

Geri bırakılmış ülkenin düzenine egemen bu üç grubun dışında kalan kesimlerin nitelikleri ve tutumları da önemlidir. Geri bırakılmış ülkelerin en geniş kesimini köylüler teşkil etmektedir. Aşırı bir fakirlik, kabile düzeni içinde üretim araçlarından yoksun oluş, gelenekçi yapının düşünce sistemine olan bağlılık, dini etkenlerin güçlülüğü, köylülerin ayırıcı nitelikleri olarak belirmektedir. Bu açıdan feodal kalıntıların denetim ve otoritesi bu yığınlar üzerinde etkili olmaktadır. Feodal kalıntılarla etrafındaki bir grup yöneticinin elinde olan siyasi otorite, sömürgecilik döneminde, istenilen tutumu gerçekleştirmiş ve köylü politik hayatın dışında kalmıştır. Dinsel yetkileri de eline geçiren bu grup, köylüleri istedikleri yönde oluşturmuşlardır. Bu oluşum, bugün de kendisini göstermekte ve köylü için yöneticinin ve yönetimin şu veya bu şekilde belirlenişi bir anlam taşımamaktadır. *Yeni sömürgecilik de, ger-*

(54) **Hodgkin, 20**
(55) **Ledda, Problemi della lotta politica e sociale nell' Africa nera, 84**

çekte, bütün biçimsel değişimlere rağmen, sömürgecilik döneminden kalma ekonomik ilişkilerin değişmemesi anlamını taşıdığından, geleneksel yapının sürdürülmesi için geniş çaba gösterilmektedir. Bu nedenle, halkın ilkel değer yargıları değişmemekte, kabilenin mitleştirilmiş liderine olan bağlılık sürdürülmektedir. O kadar ki, feodal kalıntılarla aracı burjuvazi arasındaki çelişkiler dahi köylüce değerlendirilmemekte, yığınlar politik hayattan kopuk kalmaktadır. Üst yapı değişimleri gittikçe etkisini göstermekle beraber, politik hayatta yabancılık sürmektedir[56].

Geri bırakılmış ülkelerdeki şehir işçilerinin güçsüzlüğü de bilinmektedir. Sayıca az olan ve gerçekte işçi bile sayılamayacak olan emekçilerin, kendilerini tüm kapsayan devrimci sendikalar içinde birleşemedikleri görülmektedir. İşçi sınıfının gerçek bir güç olarak belirmemesi için, sendikalar baltalanmakta, satınalınmaktadır. İşçilerin çoğu köyden gelmedir ve geleneksel yapının ve değerlerin etkisi altındadır. İşçilik bunlar için birer amaç olmamakta, daha üst tabakalara atlayış için basamak sayılmaktadır. İşçilerin mevsimlik işlerde çalıştırılmaları, belirli bölgelerde toplanmamaları, işçi sınıfı bilinçlenmesini engellemek amacını taşımaktadır. İşçi sınıfının güçsüzlüğü, bu sınıf içinde bürokratların doğmasına, sendika ağalarının emperyalizmle ilişkiler kurmasına yolaçmaktadır. Özellikle Afrika'da, işçilerin değişik kabile, dini görüş ve ırktan oluşları da bunların birleşmelerini engellemektedir[57].

Halk, yani çıkarları emperyalizmle bağdaşmayan bütün sınıf ve tabakalar, bu yapıları içinde kendilerine düşen devrimci eylemi kolaylıkla yerine getirememektedir. Bu sınıf ve tabakaların kendilerine düşen görevlerin bilincine vararak bunları yerine getiremedikleri gibi, zaman zaman devrimci eyleme karşı çıktıkları da görülmektedir. Köylü-

(56) **Spano, 117**
(57) **Considerazioni sul seminario del Cairo, 422**

lüğün politik yapıya ilgisizliği, dinsel şartlanmalar ve etkilemeler, feodal ilişki inançları, komünizm konusunda bu sınıf ve tabakalarda yaratılmış bulunan önyargılar, belirtilen sonucun doğmasında etkin olmaktadır. Burjuva demokratik özgürlükleri bu sınıf ve tabakalar için, soyut, anlamsız boş kavramlardan öteye gitmemektedir. Bu açıdan bu özgürlükleri, açık bir biçimde silip götüren, açık faşist sistemler de tepkiyle karşılaşmamaktadır. Devlet yönetiminin kimin elinde olduğu, «artık ürünü» kimin ele geçirdiği, bu sınıf ve tabakalar için önem taşımamaktadır. Bu nedenle, «ulusçu» ve «devrimci» akımlar, bu sınıf ve tabakalarca, kendilerinde yaratılan şartlandırmalara ve emperyalizmin ideolojik etkilemelerine uygun olarak, «komünist, yıkıcı, anarşist» hareketler olarak kabul edilmektedir. Kökeni köye dayanan ve köyle ilişkileri kopmamış bulunan işçiler de, ulusçu akımları, kendilerinin burjuvalaşma olanaklarını ellerinden alacak bir gelişim olarak yorumlayıp, tepki gösterebilmektedirler[58].

Egemen işbirlikçi sınıflarla, işçi ve yoksul köylü arasında kalan, «küçük burjuvazinin», «ara tabakaların», devrimci gelişim konusundaki etkinlikleri ve rolleri nedir? Zaman zaman, geri bırakılmış ülkelerdeki «devrimci umudun», bu sınıf ve tabakalara bağlandığı görülmektedir. Mısır, Cezayir gibi bazı ülkelerdeki küçük burjuva hareketlerinin geniş umutlar yarattığı, Afrika ve Latin Amerika'daki «reformist» bazı ordu müdahelelerinin, devrime varacak birer hareket olarak değerlendirildiği bir gerçektir. Başlangıçta umut verici sayılan bu küçük burjuva «devrim» hareketleri, geri bırakılmış ülke proletaryasının güçsüzlüğü, yoksul köylülerin feodal ilişkiler içindeki tutucu tavrı, bu ülkeler için temel devrim olanaklarının sadece küçük burjuvazide, sair emperyalizmle birleşmemiş tabakalar-

---

(58) **Bellal, 114 - Sobolev, A., Il progresso sociale africano, in Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 1,40**

da ve «ulusal burjuvazi» diye isimlendirilen burjuvazinin bir kesiminde görülmesine yolaçmıştır.

«Küçük burjuva devrimciliği», gerçekte, bütün tarihsel örneklerine paralel düşen bir biçimde, sınırlılığını göstermiştir. Küçük burjuvazi, geri bırakılmış ülkelerdeki güçlerin etkinliğine göre, tutum ve eğilimlerini değiştiren kaypaklık örnekleri vermiştir. Küçük burjuvazi, ürkek ve kaypak tutumuyla, ancak kendisini iteleyen güçlü bir halk hareketi içinde devrimci bir çizgiye gelebilmiştir. Vietnam ve Çin'de olduğu gibi, küçük burjuvazi, proleter sosyalist güçlerin ve halkın devrimci gücü karşısında, gerçek devrimci bir akıma katılmıştır.

Yeni egemen sınıflar «ulusal burjuvazi» niteliğini de taşımamaktadırlar ve ulusal burjuvazi olabilmek olanakları da yoktur. *Ulusal burjuvazi, üretim güçlerinin gelişimi konusunda kendi seçme hakkına dayanan bir şekilde daha üst dereceleri sağlıyabilen toplumsal güçler anlamında kabul edilecek olursa, gerçek bir ulusal sınıfa dönüşmeğe yeterli ekonomik gücü bulunmayan, kapitalist metropole bağımlı ve bu nedenle onunla çatışıma giremeyen burjuvazinin «ulusal» olarak nitelendirilebilmesi mümkün olamaz.* Gana'yı örnek olarak ele alalım. Bu ülkenin tarım burjuvazisi kakao üretimiyle ilgilidir, bir ölçüde bağımsız politik gücü olduğu için bağımsızlık savaşına katılmamıştır. Buna karşılık tüccarlar, İngiliz emperyalizmi bunların özgür gelişimlerini sınırladığı için, bağımsızlık savaşının başlıca gücü olmuşlardır. Bağımsızlıktan sonra şehir burjuvazisi, emperyalizmle ilişkiler içine girmekten çekinmemiş ve böylece ekonomik gelişim olanaklarını da sağlamıştır. Bu durum bize göstermektedir ki, *temel çıkarları yönünden kapitalizme bağımlı olan sınıflar, bağımsızlık savaşlarına ideolojik bir açıdan girmemektedirler ve kendi çıkar sınırlarını yok ettikten sonra, değişimlere ve toplumsal devrimlere karşı çıkmaktadırlar. Küçük burjuvazi için de aynı şey*

söylenebilir. Kaldı ki, burjuvazi belirli üretim alanları içinde sınırlıdır. Ekonomik hayatın temel yönelişlerini saptayan bankalar, büyük ticaret, endüstri ve üretim planıyla ilgili karar verme yetkisi ise yabancı sermayededir. Bu ekonomik kuruluş içinde, küçük burjuva unsurlar bürokratik görevlerdedir. Orta burjuvazi ekonomik yönden daha bağımsız ve gelişime açık yapıdaysa da, bunların da yapılarını değiştirerek «ulusal burjuvazi» durumuna gelebilmeleri mümkün görülmemektedir. Bunlar da kapitalist pazarlara bağlıdırlar ve ekonomik gelişimin yeni sömürgeciliğin denetimiyle şartlandırılmış bulunması, kapitalist pazarların dışında bağımsız bir ekonomik tutuma olanak bırakmamaktadır[59].

Belirtilen yapı içinde, «yeni bürokrasi», düzenin ekonomik açıdan, emperyalizm tarafından sınırlanmasında araç durumuna girmektedir. Henüz, emperyalizmle çıkar uygunluğu içinde bulunmayan burjuvazinin bazı kesimleri dahi, «işbirlikçi burjuvazi» olma olanaklarını aramaktadırlar. Bunlar, belirli bir ölçüde devrimci eyleme katılsalar bile, ilk dönemeçte, emperyalizmle kaynaşmak eğilimi taşımaktadırlar. Bunların ve işbirlikçi burjuvazinin nitelik değiştirerek «ulusallaşması» ne ekonomik, ne de bunların sınıfsal eğilimleri yönünden mümkün bulunmamaktadır. Belirtilen açıdan, emperyalizmle doğrudan ilişkiye girmemiş ve düzene sıkıca bağlanmamış olsalar dahi, bu sınıf ve tabakaların antiemperyalist ve devrimci nitelikte olduklarına ve gerçek devrimi bunların yaratacağına inanmak, bunu devrimin temel ve şaşmaz stratejisi olarak saptamak, tarihsel sorumluluklar yaratacak tehlikeli bir hayalcilikten öteye gidemez[60].

Belirtilen sınıfsal yapı ve değişik sınıf ve tabakaların bu konudaki davranışları, antiemperyalist ve antifaşist mü-

(59) **Ledda,** Problemi della lotta politica e sociale nell' Africa nera, 85-86 - **Khofi, E.,** 33 - **Sobolev, A.,** 42,49

(60) **Bellal,** 113 - **Ramsi** - **Levkovski,** 180

cadele konusunda, henüz, bu tür toplum halklarının gereğince hazırlıklı olmadıklarını göstermekteyse de, bu sonuç, tümden bir tükenişin ifadesi de değildir. Diğer bir deyişle, geri bırakılmış ülkelerde de, belirli koşullar içinde, devrimci eylem gelişmekte ve halkla ilişki kurabilmektedir. Özellikle, klasik sömürgecilik döneminden geçmemiş, ulusal birliğini ve siyasal sistemini kurabilmiş ülkelerde, bu ülkelere karşı yapılacak silahlı saldırılar ve kurulmasına çalışılacak «dıştan gelen açık faşist» yönetimler, güçlü bir «antiemperyalist, antifaşist, devrimci» halk hareketiyle karşılaşmaktadır. Bu tür ülkelerde kurulan «Devrimci Halk Cepheleri», genellikle proleter sosyalistlerin güçlü etkileri altında kalmaktadır. Halk, emperyalizmin silahlı saldırısına karşı direnç göstermeğe, «ulusçu» eğilimleri yanında, saldırının doğurduğu ekonomik etkenler nedeniyle de başlamaktadır. Proleter sosyalistlerin, işçi sınıfı partisinin kuruculuğunda ve yöneticiliğinde yürütülen «Halk Cephesi» hareketleri, emperyalizmle kaynaşmamış diğer sınıf ve tabakaları da, kaypaklık edemeyecek bir biçimde yapısına almaktadır. Ancak, proletaryanın öncülük kazandığı bu tür halk cephesi hareketleri, «kesintisiz devrim» süreci içinde olunması sonucunu doğurmakta ve hareket giderek «halk iktidarına» ve «sosyalist iktidar»a varmaktadır. Bu nitelik içindeki halk cephesi hareketi ve bir «kesintisiz devrim süreci» başlayışı, silahlı saldırıya uğrayan ülkelerde olduğu gibi, kesin faşist diktatörlüklerle yönetilen Latin Amerika ülkeleri gibi ülkelerde de daha kolay gerçekleşme şansına sahiptir.

Ülkelerin belirtilen silahlı saldırı veya diktatörlük yönetimi koşulları içinde devrimci hareketin küçük burjuva önderliğinde gerçekleştirilmesi durumunda ise, «halk iktidarı»nın kurulması ve giderek sosyalist iktidara ulaşılabilmesi olanaklarının bulunmadığı, tarihsel örneklerle belirmiş durumdadır. Küçük burjuva devrimci hareketi em-

peryalist saldırıyı önlese, klasik sömürge sistemine son verse veya diktatörün yönetimini yıksa bile, kendisi hemen yeniden emperyalizmle çıkar ilişkilerine girmek ve yeni sömürgecilik sistemine yolaçmak durumundadır. Küçük burjuvazinin kendi sınıf çıkarlarıyla sınırlı devrimciliği, «halk iktidarına» ve «sosyalist iktidar»a yönelmeyi engelleyecek ve bunları engellemek için emperyalizmle işbirliğine girmesi sonucunu doğuracaktır. «Halk Cephesi»nde ve ulusal kurtuluş savaşında önderlik görevini yüklenememiş bir sol'un, savaştan hemen sonra küçük burjuvazi tarafından tasfiye edildiği tarihsel bir gerçek olarak deneylerle kanıtlanmıştır. Çin ve Vietnam, işçi sınıfı partisinin yöneticiliğinde ve işçi sınıfının ideolojik, politik, fiili ve örgütsel önderliğindeki devrim hareketlerinin «kesintisiz devrim süreci» içinde sosyalist iktidara varabileceğinin örnekleridir. Buna karşılık, «Afrika sosyalizminin iflası», Mısır ve Cezayir örnekleri, «küçük burjuva devrimciliğinin» de iflasını kanıtlamaktadır.

Belirtilen örnekler karşısında, antifaşist ve antiemperyalist mücadelenin seçeceği tek ve doğru çizgi, «proletaryanın önderliğinde kesintisiz devrim» çizgisidir. Bunun dışındaki her öneri, «küçük burjuvaziye teslimiyet önerisi» anlamını taşıyacak ve böyle bir öneride bulunan ve proleter sosyalisti olduğunu ileri süren her kişi sağ sapmanın parlak bir örneğini vermiş olacaktır. Aceleci, küçük burjuvanın özellikle asker kanadına dayanan «güçbirliği» önerileri, işçi sınıfına ihanet anlamını taşıyacaktır. Bu tür «güçbirliği» önerileri, bir kısır döngüyü, emperyalizmle işbirlikçilik yapan sınıf ve tabakaları değiştirme önerisinden başka bir anlam taşımayacak, emperyalizmin etkinliği de kesin olarak varlığını sürdürecektir.

Emperyalizmin tepkisi de, gerçekte, «küçük burjuva devrimciliğine» değil, devrimciliğe karşıdır. Emperyalizm, küçük burjuva devrimciliğinin, önünde sonunda yine

kendisine teslimiyet sonucunu doğuracağını bilmektedir. Bu nedenledir ki, emperyalizm, yer yer, klasik sömürgelerdeki küçük burjuva devrim hareketlerine teslim olmuş, bu ülkelere siyasal bağımsızlık tanımıştır. Siyasal bağımsızlığın bu ülkelere tanınmasının ekonomik bağımsızlık tanınması anlamına gelmeyeceği bilindiği içindir ki, «küçük burjuva devrimciliği»ne büyük bir tepki gösterilmemiştir. Buna karşılık, proletaryanın önderliğindeki devrimci gelişim, hiçbir zaman için, emperyalizmin «müsamahası» ile karşılanmamış, emperyalizm «dıştan gelen açık faşist» modeli uygulamağa kadar varmıştır. Proleter sosyalistler, devrimci eylemin gerçekleşme koşullarını, sınıf mücadelesinin içeriğini, konu, biçim ve yöntemleri açısından, somut koşullara göre en doğru bir biçimde saptadıkça ve belirli bir süreç içinde halkla ilişkiler kurarak doğru devrimci hareketi geliştirdikçe, emperyalizmin karşı tutumu da değişmekte, uygulanan modeller başkalaşmaktadır[61]. Emperyalizmin faşist modelleri en üst ve açık bir biçime getirmeye yönelişi, ancak proletaryanın önderliğinde, giderek «halk savaşı»na varacak doğru devrimci eylem ile önlenebilecek, «kesintisiz devrim süreci» bu doğru devrimci eylemle amacına varacaktır.

■ *Siyasal Yapı*

Geri bırakılmış ülkelerdeki sınıfsal yapı, siyasi iktidarın da, emperyalizmden yana biçimlenmesi sonucunu doğurmaktadır. Genç uluslar, sömürgeci düzenden bürokratik bir yapıyı miras olarak almışlardır. Siyasal bağımsızlık için başkaldıran uluslar, batının getirdiği bürokratik sisteme ve batı tipi demokratik düzenlere uygun politik biçimleri uygulamağa geçmişlerdir. Bu ülkelerin ilk anayasaları, başkaldırdıkları ulusların modellerinden kopya

(61) **Ramsi - Levkovski, 181 - Bella, 114**

edilmiştir. Bu nedenledir ki, geri bırakılmış genç ulusların anayasalarının «karbon kağıdı ile kopya edilmiş anayasalar» olarak isimlendirilmesinde[62] doğruluk vardır. Bağımsızlık hareketine önder olan aydınların, batı düşüncesi içinde oluşmuş ve kökleri sömürgecilik döneminin seçkinlerine dayanan kişiler oluşu, batı taklitçiliğinin nedenlerindendir. Fransa'yı emperyalizmle suçlayan Senghor'un, diğer yandan memleketini «Fransız devriminin mirasçısı» olarak nitelendirmesi raslantı değildir[63]. Batı türü demokrasilerin, belirli bir oluşum, belirli bir sınıfsal düzen ürünü olduğu görülmeden, bunun «yarı feodal» yapı üzerinde uygulanmasına çalışmak elbetteki anayasal teori ile toplumsal yapı çelişmesine yolaçmaktadır. Batı taklidi siyasal düzenin kabulü, değişik açılardan emperyalizmin işine gelmektedir. Genel oya dayanan bu sistemlerde, emperyalizm, halkın bilinçsizliğinden ve önyargılarından yararlanarak, istediği tür bir iktidarı işbaşına getirdiği gibi, ülkelerde göstermelik bir demokrasi yaratmakta ve bu demokrasiyi korumak bahanesiyle, bu ülkelere müdahale imkanını bulmaktadır. Anayasa sistemi ile toplumsal yapı arasındaki çelişki ise, aydınların, anayasaya uygun bir yapı isteklerine yolaçmakta ve biçimsel demokrasinin verdiği olanaklardan yararlanılarak bir toplumsal gelişim sağlanabilmektedir. Ülkenin işbirlikçi burjuvazisi ise bu gelişimi kendi ekonomik gücüyle durdurmak olanağından yoksundur. Bu durumda, emperyalizm ve egemen sınıflar, siyasi iktidarı hep aynı sınıfların elinde tutmak savaşı içine girmektedirler. Bunun yolu ise «sınıf mücadelesini» ve «sınıfsal bilinçlenmeyi» engellemek olarak görülmektedir. Bunun için de, düzen resmen demokratik burjuva siyasal düzeni olduğu halde, özgürlükler kısıtlanmakta, sol muha-

(62) **Davies**, H.O., The legal and constitutional problems of independence (in **Judd**) 328

(63) **Tunaya**, 417

lefet yasaklanmakta, emekçi sınıfların devrimci görevleri engellenmektedir. Bu tutum gerçekte, «Anayasal düzenin tahribi» anlamını taşımaktadır. Bu «tahrip», anayasal düzeni korumakla görevli siyasi iktidardan gelmekte ve «yukarıdan aşağı» bir totaliterliğe kayma görülmektedir. Böylece ortaya çıkan «ucube demokrasilerde»ki çatışımlar, kan dökme olayları, partiler arası temele inmeyen kısır ve biçimsel mücadele, demokrasiye karşı tedirginlik, halkta bıkkınlık yaratmakta ve bu düzene karşıt yeni alternatiflerin düşünülmesi yolunu açmaktadır[64]. Bu alternatif çoğunlukla siyasi hayata ordunun müdahalesi olarak görülmektedir. Biçimsel demokrasiden gerçek demokrasiye dönüşümün hızlandığı, halkın devrimci gücünün arttığı bir dönemde, emperyalizm ve egemen sınıflar bu alternatifi kullanmaktadırlar. Bu alternatifin kullanılması, çoğu zaman, «açık faşist» sisteme geçiş anlamını taşımaktadır.

Biçimsel demokrasinin çelişkileri, çoğunlukla, «tek partili» bir siyasal düzene geçişle sonuçlanmaktadır. «Tek parti»nin ülkedeki devrimci güçleri temsil ettiği, yığınlar arası dayanışma ve görüş birliğini sağlayacağı, devrimci cephenin tek parti içinde oluşacağı, toplumun değişik kesimlerinin değişik çıkarlarının tek parti içinde kaynaştırılacağı ileri sürülmüştür çoklukla. «Tek parti»nin bütün sınıfları temsil ettiğinin ileri sürülmesi, sınıfların inkarı sonucunu doğurmaktadır. Tek partinin gerçekten devrimci ve öncü olması, gerçekten öncü ve devrimci işçi sınıfının partisi olmasıyla mümkündür. Halbuki bu ülkelerde sol güçlerin zayıflığı, tek partiye emperyalizmden yana unsurların egemen olması sonucunu doğurmaktadır. Bu durumda da, siyasi iktidar emperyalizmden yana biçimlenmektedir. Böylece, sınıfsal çelişkiler, tek parti içinde saklanmakta, sınıf mücadelesi engellenmekte, ege-

(64) Awolowo, O., A critique of One-PaPrty Systems (in Sigmud), 225

men sınıfların eski güçleri yeni biçimler içinde sürdürülmektedir[65].

Tek partinin, genellikle eski geleneklere uygun olarak ve gelenekçi bir yığına dayanarak biçimlenişi, bu yapının etkisini parti içinde de sürdürmesi sonucunu yaratmaktadır. Belirli bir dünya görüşüne ve ideolojiye dayanmayan «parti», belirli bir liderin kişiliği etrafında oluşmaktadır. «Lider», kendi anlayışına uygun bir öncülüğü sürdürmekte, politik hayattan kopuk halk yığınları liderleri mitleştirmektedir. Halkın etkisizliği, «liderin», sadece feodal kalıntılara ve aracı burjuvaziye dayanan yarı politik örgütlerden etkilenmesi ve tuumunu bunlardan yana gerçekleştirmesi sonucunu doğurmaktadır. Parti içi sol güçlerin yokluğu, liderin kapitalist metropolden kopuşu konusunda iteleme olanaklarını yok ederken, emperyalizmle kaynaşmış yeni bürokratlar, sosyal düzene hakim olmakta, eskinin bağımsızlıktan yana aydınları «toplumsal devrime» karşıt bir tutumu gerçekleştirmektedir. Bu çerçeve içinde demokrasi bir «siyasi dolandırıcılık»tan öteye gitmemektedir[66]. Tek parti, bu yapı içinde doğal olarak öncü olamazken, «toplumsal devrime» de karşı çıkmaktadır. Partinin, geleneksel kalıntılara dayanışı ve işbirlikçi burjuvaziyle kaynaşması gerçeği, partinin gittikçe karşı devrimci bir çizgiye girmesine şaşmamak gerektiğini gösterir. Geri bırakılmış ülkelerin önceleri özel ve kamu teşebbüslerini birlikte yaşatma deneyleri, giderek özel teşebbüsten yana dengesizleşmekte ve gerçek egemenin «işbirlikçi burjuvazi» olması sonucunu doğurmaktadır.

Belirli bir liderin kişiliğinde oluşan siyasi ya-

(65) Tek parti sistemini savunan Nasır, Keita, Nyerere, Azikiwe gibi Afrikalı liderlerin görüşleri için bk. **Sigmund**, 127, 170, 197, 214.

(66) **Hodgkin**, 115 v.s. - **Moustafa**, O., Il problema della democrazia in Africa, in Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 1, 94

pının da, devrimci güçlerin gelişmesi karşısında, «açık faşizme» dönüşmesi kolaylaşmakta ve gelenekçi yapı içinde politik hayattan kopuk halkın bu dönüşüme karşı direnmesi de mümkün olmamaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki, bu gelişim özellikle bağımsızlığına yeni kavuşmuş uluslar ve devamlı totaliter sistemi uygulamış uluslar için söz konusudur. Sömürgecilik döneminden geçmemiş, bağımsız ülkeler kurmuş, sınıfsal yapısı daha belirli ülkelerde, silahlı saldırı ve diktatörlük denemeleri, tersine sonuçlar doğurabilmekte ve gerçekten öncü ve devrimci partilerin siyasi iktidarı ele geçirmesi imkanı çoğalmaktadır.

■ *Antikomünizm Aldatmacası - Sözde Sosyalizm*

Eskiden olduğu gibi bugün de faşizm belirli sloganlar ardında halkı aldatarak işbaşına gelmektedir. Halkı yanıltacak güçlü propaganda, yer yer bu propagandaları doğrulamak için girişilen tertipler, halktaki bilinçlenmeyi engellemek kadar, faşist düzene ortam hazırlamak için de yapılmaktadır. Demagojik propaganda, faşistlerin başlıca silahı olurken, «komünizmle mücadele» sloganı bu demagojinin en klasik türü olarak belirmektedir. Kapitalizmle olan ilişkileri açıkça görülen «faşist örgütler», geri bırakılmış ülkeleri, uydurdukları «komünizm tehlikesiyle» tedirginleştirmekte ve halkı bu tehlikeyle «cihada» çağırırlarken, gerçekte faşist düzenlere yolaçmaktadırlar. Siyasal bağımsızlıklarını ekonomik bağımsızlıkla tamamlamak zorunluluğunu gören ülkelerde bir arayış söz konusudur. Bu ülkelerin antiemperyalist ve antikapitalist güçleri, kapitalist kalkınma yolunu reddederken, dogmatik olmayan bir biçimde, kapitalist toplumlardan farklı yapıdaki ülkelerinde bağımsız bir sosyalist düzen kurmanın araması içindedirler. Sosyalist bilimin teorik ve

pratik sorunlarını kendi ülkeleri açısından çözümlemek durumundaki devrimci güçler, diğer bütün güçlerden daha çok ulusçu, demokratik inançlı, özgürlükten yana bir nitelik kazanmaktadırlar. Bu yurtsever arayış, ergeç, kapitalist metropolden kopuşla sonuçlanacaktır. Bunun içindir ki, emperyalizmin uşakları, bu arayışı komünist eylem olarak suçlamakta ve «komünizmle mücadele» çığlıkları atmaktadırlar. Kapitalist metropole karşı çıkış, Moskova veya Pekin'e satılmışlık olarak nitelendirilmekte ve «tam bağımsızlık» yönelişi akla dahi getirilmemektedir. Bu yolla, yığınların önyargılarından yararlanılarak, ulusal kurtuluş savaşlarına karşı halk kışkırtılmakta ve bağımsızlık hareketine leke düşürülmek istenmektedir[67].

Demagojik niteliği su götürmez olan bu aldatmaca genellikle emperyalizme satılmış faşist örgütlerce gerçekleştirilmektedir. «Özgür Avrupa Komitesi - FEC», «Kültür özgürlüğü için kongre - CCF», «Bolşevizmden Kurtulma Komitesi - ACLB», «Asya Halkları Antikomünist Birliği - APACL», «Amerika Ülkeleri Arası Kıta Korunması Konfederasyonu - CIDC», «Ulusal Antikomünist Cephe - FNA», «Uluslararası Manevi Silahlanma Bürosu - MRA», «Uluslararası Antibolşevik Bloku - ABN» gibi örgütler, gerçekte, dünya ekonomisini ellerinde tutmak isteyen tekellere ve onların aracılarına dayanmaktadır. Bu örgütlerin yönetiminde, Rockefeller, Standart Oil Co., Morgan Steel Trusts, General Motors, Westinghouse Electric Co., Magnesium Development Co., American Telephone and Telegraph Co., United Fruit Co., gibi tekellerin temsilcileri, Giannini, Kaiser, Hearst, Mellon gibi grupların adamları yer almaktadır. Bu durum, «antikomünizmin» gerçekte geri bırakılmış dünya kesimini tekellerin egemenliği altında tutmağa yöneldiğini göstermektedir.

---

(67) **Ramsi - Levkovski**, 169 - Le fascisme hier et aujourd'hui, 7

Amerika'da sayısı 9000'e varan kültürel ve teknik araştırma tesislerinin, burslarının, sendikacıları, aydınları, bilimadamlarını satınalmağa yöneldiği bilinmektedir. Bu örgütler CIA'nın da yardımıyla, suikastler, sabotajlar, tertipler düzenlemekte, hükümet darbeleri yapmaktadır. Domuzlar Körfezi olayı bu konuda örnektir. Foster Dulles, Dean Rusk, Douglas Dillon, Acheson, Eisenhower, Mc. Namara gibi resmi kişiler de bu örgütlerin bünyesinde yeralmakta, Amerika'nın politikası, tekellerin eğilimlerine göre saptanabilmektedir. Tekellerin sömürü olanakları, bir açıdan Amerika'nın zenginlik nedeni olduğu için, resmi organlarla tekeller aynı politika etrafında birleşmektedirler. Örgütler «komünizm tehlikesi» aldatmacasını yaratmakta, Amerika da bu «sahte öcünün» üzerine «hürriyet havarisi» olarak saldırarak, istediği siyasi düzenleri sürdürmek yolunu bulmaktadır. Bu antikomünizm aldatmacası geniş ölçüde dinsel duyguları da kullanmakta, rahiplere ait sözlerle küçük burjuvazinin dünya görüşü arasındaki paralellikten yararlanılmaktadır. Örneğin 22 ülkede kolu olan rahip Buchman'ın kurduğu, «Manevi Silahlanma Örgütü - MRA» insanlar, uluslar ve sınıflar arasındaki farklılaşmayı kutsallaştırırken, buna karşıt görüşler komünizmle suçlanmaktadır. «İslam Paktı» oyunu, müslüman ülkeleri kandıracak bir araç olarak görülmektedir. Buchmann, sosyalist blokla birlikte yaşamanın dince olanaksızlığını ileri sürerek, sosyalizmin yıkılması şartıyla dünyada bir tanrı krallığı vaadederken, Suud da, islamiyet sayesinde «komünizmin yenileceğini» belirtmektedir. Bütün bu çabalar için gerekli harcamalar, tekellerle olan işbirliği sayesinde sağlanmaktadır[68].

Siyasal bağımsızlığa ulaşma savaşlarında, antiemper-

(68) Bu konuda geniş bilgi için bk. **Henri, E.**, Qui finance l'anticommunisme?, in La Nouvelle Revue Internationale, 1962, no. 2, 37 v.s.

yalizm, yığınlarca benimsenen bir slogan, itici bir güç olmuştur. Bu nedenledir ki, bugünün en gerici liderleri dahi, kendilerinin antiemperyalist olduklarını ileri sürmek zorunluluğunu duymuşlardır. Gerçekte ise, «antiemperyalizm» sadece siyasal anlamda ele alınmış ve bağımsızlıktan sonra, antiemperyalizmin gerektirdiği ekonomik tutum önemsenmemiştir. Fakat, «antiemperyalizm» sloganının halkça tutulması, emperyalizm için tehlikelidir ve bu terimin devrimci bir tutumla gerçekleşmesi her an için mümkündür. Bu nedenledir ki, antiemperyalizm ve sosyalist düzenlerin ideolojik temelleri yönünden yaratılacak saptırmalar, emperyalizme büyük yarar sağlayacaktır. Bu şekilde sosyalizmin ve antiemperyalizmin yanlış temele oturtulması, bu konuda soysuzlaşmalara ve aldatmacalara yolaçmaktadır. Bu nedenledir ki, genç ulusların liderlerinin ağzındaki, «kelimelerin sihrine kapılmayalım. Bu liderlerin çoğu Afrika sosyalizminden söz açıyor. Senghor bile Afrika sosyalizmini savunuyor. Dikkat edilmezse, sosyalizm kelimesi muhtevasından boşalır ve kapitalist ve en gerici sistemler sosyalizm etiketi altında saklanır» diyen Modibo Keita'nın sözlerine hakvermek gerekir[69]. «Afrika Sosyalizmi ve Bunun Kenya'ya Uygulanması» başlıklı rapor bu saptırmanın en açık örneklerini vermektedir. Kapitalist ülkelerdeki sınıf yapısını gözden uzak tutan bu raporda, sosyalizmin batı sosyalizmini ifade ettiği belirtilirken, sosyalist bilimin temel teorilerine aykırı görüşler savunulmaktadır. Gerçekte sosyalist sayılmasına imkan bulunmayan «İngiliz tipi» sosyalizmi savunan bu rapor, bu tür bir uygulamanın, geri bırakılmış ülkelerde işçi sınıfı bürokratlarıyla emperyalistlerin birleşmeleri olacağını unutmakta, Dominik ve Güney Rodezya örneklerini görmemektedir. Bu tür bir sosyalizmin, tekelci sermayenin emrinde, uy-

(69) Considerazioni sul seminario del Cairo, 422

durma, avuntucu, bilimsel sosyalizme aykırı olduğu gerçektir. Emperyalizmin çıkarına yakın bu tür bir anlayış en satılmış liderler olan Senghor ve Boigny tarafından dahi savunulmaktadır[70].

■ *Arap Sosyalizmi ve Baas*

«Afrika sosyalizmi» uydurmacasına, Arap dünyasında da raslamak mümkündür. «Arap Sosyalizmi» adı altında ifade edilen, genellikle, Arap «küçük burjuva devrimciliği»dir. Bu tür «bürokratik sosyalizm denemeleri», halktan kopuk rejimlerin yaratılmasına, «devrimci öncü» olduklarını ileri süren «tek partiler» gerçekte işçi sınıfı ideolojisini benimsemiş partiler olmadıkları için ideolojik bozulmalara, «seçkinler despotizmi» yaratılmasına yolaçmaktadırlar. Arap sosyalizmi de aynı nitelikleri ve hastalıkları yapısında taşımaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasının Arap dünyasında çok görülen «askeri darbe»ler, örneğin 1949 Suriye, 1952 Mısır, 1958 Sudan, 1958 Irak, 1962 Yemen askeri darbeleri, kendi peşinden yeni darbeleri getirmiştir. 1949, 1951, 1954, 1961, 1963, 1966 Suriye askeri darbeleri, 1963 Irak darbesi ve başarısız Sudan ve Mısır darbeleri bu konuda örnektir. Bütün bu asker hareketleri, belirli ortak nitelikler taşımaktadır. Bu hareketlerin hepsi temel toplumsal yapıda değişimler yapmak iddiasındadırlar. Fransız veya İngiliz emperyalizminin kurduğu «parlamenter politik demokrasi» döneminde halkın siyasal yapı üzerinde etkin olmadığı düşüncesine dayanan ve buna tepki olan asker hareketlerinin biçimsel demokratik dönemde gerçekleştirilemeyen halkın siyasal iktidara katılması gereğini gerçekleştirebileceklerini sanmak da boş bir hayaldir. Bölgesel «asker seçkinler», «askerden gelen ayrıcalılar»ın, değişik bir siyasal biçim içinde,

(70) **Senghor, L.S., African Socialism (in Sigmund), 240 v.s.**

halkı yine politik ve toplumsal sorumlulukların gelişim sürecinin kesin olarak dışında bıraktığına işaret etmek gerekir. Arap ülkelerinin asker yönetimlerinin en ayırıcı niteliği, iktidarın, ayrıcalıklı duruma gelmiş «asker azınlığı» elinde toplanmış olmasıdır.

Özellikle «sosyalist devrimci» bir çizgide olduklarını ileri süren Mısır, Suriye, Irak ve Cezayir gibi ülkelerde, gerçek ile iddialar arasında aşırı bir farklılığın bulunduğu gerçektir. Bu ülkelerde, «sosyalist hareketin, işçileri ve köylüleri partinin ve devrimin temel gücü olarak kabul ettiği» ilan edilmektedir. Gerçek ise toplumda sınıfsal sıralanmanın başında yüksek askeri kişiler ve hükümet üyelerinin bulunduğunu, bunları ikinci derecede bürokratların izlediğini göstermektedir. Bu sıralanma içinde, bu ülkelerde küçük burjuva egemenliğinin söz konusu olduğu kesin bir biçimde söylenebilir. Küçük burjuva devrimcilik anlayışı, Mısır ve Cezayir yönetim biçimi için olduğu kadar, Arap sosyalizmini temsil ettiği iddiasında olan Baas Partisi'nin düşünce biçimi için de söz konusudur.

Gerçekte, entellektüellerin büyük bir kısmını, küçük burjuvazinin esnaf kesimini, işçileri karşısına almış bulunan Baas akımı, kendine özgü sosyalizm anlayışıyla proleter sosyalistlerinin de tepkisiyle karşılaşmaktadır. Baas Partisi, yıllar içinde yapısını değiştirmiş, başlangıçta gizli bir örgüt iken, şüpheci, geniş yığınlara eğilmeyen bir nitelik taşımış, iktidara geldiği zaman da aynı niteliğini sürdürerek, bir siyasi parti olmaktan çok, «gizli bir mezhep» kuruluşu gibi davranmış, halkla ilişkiler kurmamıştır.

«Arapların Yeniden Doğuşu» anlamına gelen «Baas» kelimesini isim olarak alan Parti, Fransa'da «Halk Cephesi» döneminde eğitim görmüş olan Mişel Eflak ve Zeki Arsouzi hareketlerinin birleşmesiyle doğmuştur. Bu kişiler, XIX yüzyıl sonunda beliren «hümanist ütopik sos-

yalist» düşünceyi temsil etmektedirler. Parti, Ekrem Hourani'nin «Arap Sosyalist Partisi» ile 1954 yılında birleştikten sonra, sosyalist tezlere daha çok eğilmiştir[71]. Bununla beraber, Parti, sosyalist görüşlerinde, siyasal değişimlere paralel geniş zikzaklar çizmiştir. Partinin liderleri, kendi partilerinin bir «elit azınlık» partisi olduğunu belirtmektedirler. Baas, «milliyetçi», gelenekçi Arap toplum yapısına karşı, büyük burjuvaziyle uzlaşmaz gözüken ve antikomünist görüşleriyle geniş ölçüde küçük burjuva dünya görüşünü temsil etmektedir. II. Dünya Savaşı süresince Sovyet ordularının başarısı ve özellikle Stalingrad savaşları, Arap dünyasında sosyalizme yönelik büyük bir ilginin doğmasına yolaçmıştır. Sovyetlerin, antiemperyalist ve halkların kendi kaderlerini tayin (selfdetermination) hakkını tanıyan politikaları, Arapların sömürgelere başkaldırılarında etkin olmuştur. Bu, Halit Bektaş'ın Komünist Partisi'ne güç kazandırmıştır. Böylesine bir gelişim, Baas liderlerinin tepkisiyle karşılaşmış, milliyetçi tezlerle Komünist Partisi'nin karşısına çıkmıştır. Mişel Eflak ve Salah El Bittar, 1941'de yayınladıkları «Komünizmin antinasyonal karakteri» isimli manifesto ile, «komünizmi» batı ideolojisi olarak nitelendirmişler ve Marx'ı «yahudi ruhu taşıyan» teorisiyle suçlamışlardır. Buna göre, Araplar, «onun bunun kendi görüş açılarından» ilan edecekleri tebliğleri kabul etmek durumunda olan ikinci sınıf bir «ırk» değildir. «Marksizm, millet temeline oturan sipiritüel değerleri inkar etmekle, yahudiliği korumaktadır. Arap ülkelerinde, komünizm, hem Arap milliyetçiliğini ve birliğini parçalayacak, hem Araplarla diğer dünya devletleri arasında parti - kardeşliği yaratacak tehlikeli bir rol oynamaktadır». M. Eflak, marksizmin tarihi ve materyalist determinizm anlayışını, sınıf mücadelesini, işçi

(71) Ekrem Hourani'nin «Arap Sosyalist Partisi» daha sonra 1961 yılında Baas'dan ayrılmıştır.

sınıfının mutlak iktidarı düşüncesini, işçi sınıfı hareketinin enternasyonalist karakterini tümden reddetmektedir. Buna göre, «Araplar, Arap Sosyalizmini yaratmakta zorluk çekmeyeceklerdir»[72]. Böylece «Arap Sosyalizmi» formülü doğmuş olmaktadır.

Baas'a göre, «Arap sosyalizmi, otantik olarak milli, batı sosyalizmiyle kökte bir ilişkisi bulunmayan bir sosyalizm anlayışıdır». Eflak'a göre, Avrupa Sosyalizmi «emperyalist» bir nitelik taşımaktadır. 1940'larda belirgin bir «sosyal demokrat» nitelik taşıyan Baas'çılar, bu niteliğin etkilerini de taşıyarak, Arap Sosyalizmini, «Özel mülkiyeti sınırlayarak ayrıcalıkları bulunmayan sınıfların refahını sağlayan, mülkiyet sahibi sınıfların bu mülkiyetlerinin yasallığını tanıyan ve koruyan, spirituel değerler üzerine kurulu bir sosyal adaleti yaratan ve kişi özgürlüklerini en iyi bir biçimde oluşturan» bir hareket olarak nitelendirmektedirler[73]. Bunun dışında, Arap Sosyalizmi, ulusal çıkarları en iyi bir biçimde gerçekleştirici ve onun birlik ve gelişimini sağlayıcı bir teori olarak tanıtılmaktadır. Bu nitelikleri içinde, Arap sosyalizmi, «hiçbir dogma ve teorinin ürünü olmayıp, pragmatik aksiyonun ve yaşam deneylerinin verilerine dayanan bir meyvadır.»

Baas'ın sol kanat liderlerinden Vahip Ganem'e göre, Baas 'ın kurucuları, gerçekte hiçbir zaman, parti programının sosyalist tezler içermesinden yana olmamışlardır. Fakat değişik sol grupların belirli bir nokta etrafında birleştirilmeleri zorunluluğu, Baas'çıları, programlarına sol tezler almak durumunda bırakmıştır. Gerçekte, Eflak ve Bitar, «arap milliyetçiliği» tezini daima temel tez olarak benimsemişlerdir. Bu nedenledir ki, Baas'ın 1947 programı, «milliyetçilik» ve «sosyalizm» arasında bir «comp-

(72) Bk. **Eflak**, M. L'Idéologie du Parti de la Résurrection Arabe, Orient No. 29, 1964

(73) **Rouleau**, E., What is the Baath? in New Left Review, No. 45, 1967, s. 59

romi» teşkil etmekte ve çağın «ihtilalci» görüşlerine de yer vermektedir. Programda, «Arap milleti tek ve bölünmez» kabul edilmekte, «ebedi bir misyonla yükümlü» olarak değerlendirilmektedir. «Sınıf mücadelesi, Arap milletinin birliği yapısı dışında kalan bir unsurdur.» Buna karşılık, Baas, «toplumun kişisel çıkarlara olan üstünlüğünü tanımakta ve bu nedenle kamu yararına olarak büyük endüstriyi millileştirme haraketini benimsemektedir». İç ve dış ticaretin denetimi, toprak mülkiyetinin sınırlandırılması, madenlerin ve tabii kaynakların millileştirilmesi, planlı kalkınma, işçilerin işletmelerin yönetimine katılması ve gelirinden pay alması, Baas programının kabul ettiği konulardır. Baas, bu programıyla, zamanında İngiliz İşçi Partisi'nin savunduğu «Refah Devleti» tezlerini işlemektedir. Sadece, İşçi Partisi'nden farklı olarak, Baas, «sosyalizmin ihtilal ve mücadele ile» gerçekleşebileceğini ilan etmektedir.

Baas programındaki çelişkiler, Baas'ı oluşturan değişik unsurların heterojen niteliğini ortaya koyarken, İsrail Devleti'nin kurulup İsrail - Arap çatışmalarının gelişmesi, Baas'ın birliğini sağlaması yönünden etkin olmuştur. Baas'ın «milliyetçi» niteliği, birliğin sağlanması yönünden etkin olurken, Komünist Partisi'nin sarsılıp Baas'ın bir sosyalist görüntü ardında bu konuda da alternatif olarak belirmesi sonucunu doğurmuştur. Nitekim, Baas, Arap dünyasındaki bütün krizlerde, Komünist Partisi'ne karşı «resistance» görevi görmüştür. Örneğin, 1951 yılında, Suriye'de, Çiçekli rejimine karşı Baas diğer muhalefet partileriyle birleşerek, Komünist Partisi'ne karşı çıkmıştır. Komünist Partisi'ne karşı çıkan Baas, özellikle 1954 - 1958 yılları arasında Arap dünyasında gelişen sola kayma eğiliminden geniş ölçüde yararlanmış ve bu sol yönelişi kendini «sözde sosyalist» yapısından yana çekmiştir. Partinin hakim liderleri Eflak - Bitar, Mısır - Sovyet

yakınlaşması nedeniyle sol'a kayarken, Suriye'de Çiçekli'nin devrilmesinden sonra Komünist Partisi'nin güçlenmesi, Nasırcılığın bütün partiler dışında yaygın bir akım durumuna gelmesi karşısında da tekrar sağa kayan zikzaklı bir politika izlenmiştir. 1961 yılında Partinin eski liderleri Salah Cedit tarafından tasfiye edilmiş ve görünüşte daha solda, sosyalizmi milliyetçilik unsuruna üstün tutan bir genç yönetici grup partiye el koymuştur. Buna rağmen, Partinin politikasında Eflak - Bitarcı milliyetçi ve antikomünist eğilimler etkindir. Örneğin Irak'ta Barzani hareketi sırasında 5000 komünist'in öldürülmesi, bu politikanın örneğidir. Buna karşılık, 1963 Kurultayı'nda, sosyalist kanat ağır basmış, yönetimi ele almış ve değiştirilen parti programına marksist tezler girmiştir. Buna karşılık, Partinin hâlâ halkla ilişkiler kurabidiğini, çelişkilerden kurtulabildiğini söylemek mümkün değildir. İsrail-Arap mücadelesini «halkların kurtuluş savaşı» saymasına, bağımsız işçi militan hareketlerine olanak tanımasına, Suriye'de geniş reform hareketlerine gidilmesine rağmen, Baas akımının genel olarak «küçük burjuva devrimciliği» çizgisi dışına çıktığı söylenemez[74]. Suriye'de Baas'ın asker kanadının yaptığı son darbe bunu kanıtlamaktadır.

■ *Mısır'da Nasır Hareketi*

Belirli bir dönem için, dünyada «bağımsız sosyalist» örneği olarak kabul edilen ve Arap Sosyalizminin gerçekleşmesine doğru bir hareket sayılan Nasır'ın Mısır'ında, gerçekte bir «küçük burjuva devrimci» hareketinin oluştuğu ve sözde bir sosyalizm kurulduğu bugün açık seçik anlaşılmaktadır. Bu hareket, 1939 yıllarından sonra «populist» ve radikal eğilimlerle temasa geçmiş ve özellikle küçük burjuvaziyi temsil eden Veft Partisi'nin etkisinde

(74) **Rouleau, E.**, 65

kalmıştır. Ordu içinde beliren «hür subaylar» grubu, giderek 1952 yılında monarşiye son vermiştir. «Hür Subaylar» grubunun askeri darbeden önce «altı kural» programları mevcuttu. Bu altı kural, «sömürgeciliğin likide edilmesi», «feodalizmin yokedilmesi», «sosyal eşitliğin sağlanması», «kapitalin hükümet üzerinde etkisinin kırılması», «güçlü bir ulusal ordu yaratılması», «demokratik hayatın gerçekleştirilmesi» kurallarından ibarettir.

Monarşinin yıkılmasından sonra Mısır «devrimci» hareketi değişik dönemlerden geçmiştir. İlk dönem, Mısır'ın batı sermayesini sağlayarak kalkınmağa yöneldiği ve fakat özellikle Foster Dulles'ın ulusal bağımsızlık hareketlerine karşı politikası nedeniyle bunu sağlayamadığı, 1956 Süveyş olaylarına kadar süren dönemdir. Bu dönem içinde, devlet güçleri bir elde toplanabilmiş, «radikal ulusal kalkınma programları» hazırlanmış, «İhtilal İcra Konseyi» kurularak askerler mutlak bir otorite sahibi olmuşlardır. Bu arada, «Bağımsızlık Kongresi» tek parti şeklinde oluşmuştur. Bu dönem içinde, dış politika yönünden makyavelist bir tutumla bloklar arasında bir tercih yoluna da gidilmemiştir.

Süveyş olaylarından sonra ekonomik güçlüklerle karşılaşan Mısır yönetimi yabancı işletmeleri, bankaları, büyük sermaye yatırımlarını «millileştirme» yoluna gitmiştir. Suriye ile birleşilerek «Birleşik Arap Cumhuriyeti»nin kurulduğu bu dönemde, ekonomik bir çok sorunun çözümlenemeyişi, Nasırcıları proleter sosyalistlerin gelişimlerine karşı çıkmak, sorunların suçunu bunların üzerlerine yıkmak yoluna itelemiştir. Nasır «devrimciliği», baştan beri var olan «milliyetçi devrim» niteliğini, «toplumsal devrim» ile tamamlayamamış, yer yer ve zaman zaman büyük burjuvaziye dahi yanaşarak köklü yapısal değişimleri gerçekleştirme yoluna gitmemiştir. Nasırcılığın kendine özgü bir ideoloji yaratma çabaları başarıya ulaşamaz-

ken, «islamcı temel kurallardan» sosyal adalet ilkelerine varmak hevesiyle aynı tezleri işleyen Müslüman Kardeşlerle olan çatışma üzerine, «demokratik ve kooperativist Arap sosyalizmi» tezine varılmıştır. Bu dönem içinde, politik yönden, politik otorite belirli bir elit elinde toplanmış, ekonomik, sosyal ve ideolojik alanlarda karar vermek yetkisi tümden bu elit kadronun hegemonyasına girmiştir. Bu dönemde, zaman zaman bazı yaklaşımlar olmakla beraber, Nasırcı elitin, marksist-leninist akımlara ve kişilere karşı çıktığı, bunların örgütlerinin ve kadrolarının dağıtıldığı bir gerçektir. Bu oluşumdan sonra, asker lider kadrosu, politik bir karşı güç olarak sadece «Müslüman Kardeşlerin» gizli organizasyonuyla karşı karşıya kalmıştır.

Birleşik Arap Cumhuriyeti'nden Suriye'nin ayrılmasından sonra, Mısır, Afrika ve Asya devrimci hareketiyle ilişki kurmuş ve daha toplumsal bir reform teziyle ortaya çıkmıştır. 1962 yılında toplanan «Halk Güçleri Ulusal Kurultayı», 30 Haziran tarihinde «Ulusal Hareket Programı»nı kabul etmiştir. Bu programda ilk kez bilimsel sosyalizm bir terim olarak kullanılmış, «özgürlük, sosyalizm ve birlik» bir temel ilke olarak öngörülmüştür. Programın 6. Bölümünde sorunların sosyalizm açısından çözüme bağlanması gerekliliğinden söz açılmaktadır. Programın anladığı sosyalizmin, politik bir nitelik taşımayıp, militarist etkinlik altında biçimlendiği anlaşılmaktadır. Buna göre, «Sosyalizm sosyal hürriyetin bir yoludur ve Mısır'ın ekonomik ve sosyal geri bırakılmışlığını giderecek devrimci gelişim ve süreç sosyalist çözümyollarından kaynaklanacaktır. Sosyalist uygulama çağın ve Mısır tarihinin yarattığı deneylerin ürünü olarak ele alınacaktır. Sosyalist gelişim iki aşamalıdır. Önce etkin bir kamu sektörü yaratılacak ve gelişim planları bu sektörün sorumluluğunda geliştirilecektir. Toplumsal gelişime

katkısı olabilecek özel sektörün plan dahilinde varlığı sürdürülecektir. Fakat her iki sektör de «halkın sosyalist programı»nın denetiminde bir işleyiş içinde olacaktır.

Bu sosyalist tezlerin ardından, Mısır'ın tek partisi «Arap Sosyalist Birliği» adını almış, bu arada ordunun, «yeni sosyo - politik» teorinin uygulayıcısı olduğu ve «devrimci» hareketin ordunun savunusu altında bulunduğu da ilan edilmiştir. Mısır Sosyalizmi uygulaması, özellikle İsrail ile olan savaşlardan sonra, sözde bir sosyalizmden öteye gitmediğini daha kesin bir biçimde ortaya koymuş, Mısır devrimciliğinin bir «küçük burjuva devrimciliği»nden öteye gidemediği anlaşılmıştır. Proleter sosyalistlerin varolmadığı, etkin bulunmadığı, bu ideolojiyi benimseyen «politik örgüt» yaratılmadığı sürece, sosyalizmin ve sosyalist temellere oturan kalkınmış bir modern toplumun kurulamıyacağı görülmüştür. İşçi ve yoksul köylünün desteğini ve politik hayat içinde ağırlığını sağlayamayan Nasırcı hareket, devrimci bir intelijensiyadan da yoksun kalmıştır. Bu durumda, Mısır deneyi, «küçük burjuva devrimci»lerinin elit bir kadro hareketinden ve «toplumsal devrimi» gerçekleştiremeyen bir sözde sosyalizmden öte gidememiştir[75].

■ *Cezayir Deneyinin İflası*

Cezayir deneyi, sosyalizm konusundaki yanılgılar için olduğu kadar, küçük burjuvazinin önderliğindeki devrim hareketlerinin sonuçları açısından da en belirgin örneği ortaya koymaktadır. Cezayir, Arap dünyası içinde gerçek bir bağımsızlık savaşı vermiş ve Fransız Emperyalizmine karşı yıllarca savaşarak bağımsızlığa erişmiş bir ülkedir. Hükümet darbeleriyle devrimci yönetimler kurmağa yönelmiş Irak, Suriye ve Mısır ülkelerinde olduğu

(75) Genel olarak bk. **Abdel-Malek**, The Crisis in Nasser's Egypt, in New Left Review, No. 45, 1967, s. 67 v.s.

gibi, Cezayir'deki bağımsızlık savaşını yürüten «Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi» de, savaşlarının, «parti ve devrim temeline dayanan işçi ve köylülerin kuracakları bir sosyalist» düzen için olduğunu ilan etmişlerdir. Cezayir Savaşını «Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi - FLN» sağlamıştır ve fakat bu zafer, «toplumsal devrim»den çok «milli devrim» ile sonuçlanmıştır. Bağımsızlıktan sonra, iktidar işçi - köylü iktidarına dönüşmemiş, burjuva egemenliği gerçekleşmiştir. Ne Bin Bella ve ne de Bumedyen, ulusal yapının yeni ve devrimci değişimini gerçekleştirememiş, küçük burjuva anlayışı, işçi ideolojisine baskın gelmiştir. FLN'in yapısı, salt küçük burjuvaziden öte bir nitelik taşıdığı halde bağımsızlık sonrasında sosyal devrimin tümlenemeyişi ve sosyalizm adına yapılan aldatmacalara baş vurulmasının nedenleri üzerinde durmak gerekir.

Bağımsızlık sonrasında ilk problem ALN (Armée de Liberation Nationale) ile FLN (Front de Libération Nationale) arasındaki çatışmadan doğmuştur. Bu iki güç, politik ve askeri güçler olarak bölünmüş ve çatışım içine düşmüşlerdir. Bin Bella ve Bumedyen tarafından temsil edilen askeri güç, Khider ve Muhammed Harbi'nin temsil ettiği sivil güce galebe çalar ve GPRA (Gouvernement Provisoire de la République Algérienne) içinde gücü eline geçirirken, De Gaulle Fransası, askeri gücü desteklemiştir. Bu destek de doğaldır. Ülkedeki tek organize güç olan ordunun, ülkede değişmezliği ve Fransa'nın bu yolla gelecekteki çıkarlarını sağlayabileceği düşünülmüştür. Nitekim, ordunun siyasi iktidarı ele geçirişi, intelijensiyanın (küçük burjuva aydınların) egemenlik sağlaması, «Halkın Partisi»nin elenmesi, toplumsal devrimin önlenmesi, Fransa'nın psikolojik ve ekonomik bağımlılığı altına girilmesi anlamını taşımıştır. Bağımsızlıktan sonra devrimin politik programını saptayan Tripoli programı (1962) ile Charter of Algiers (1964) de, Cezayir toplumu içinde

bir ayrım yapılmış, toplumsal reformlara çok az yer ayrılırken, askere mutlak bir güç kazandıracak genişlikte programa hükümler konulmuştur. Nitekim, daha 1963 yılının şubat ayında, Bin Bella, Fransızlara, büyük fransız işletmelerinin millileştirilmeyeceği, Cezayir sosyalizminin marksist bir nitelik almayacağı, özel sektörün yaşayacağı, sistematik bir millileştirilmeğe gidilmeyeceği garantisini vermiştir. Bu çizgi içinde, küçük burjuva bürokrasisi süratle gelişmiş, «elit» parti yapısı devlet yapısı durumuna gelmiş, Cumhurbaşkanı, Parti Genel Sekreteri ve Silahlı Kuvvetler Kumandanı olan Bin Bella «Halk partidir, parti halktır» formülünü savunurken, halkın ulusal egemenliği parti imtiyazlılarının eline geçmiştir. Partinin işçi ve köylüden oluşmamış niteliği içinde, parti egemenliği belirli bir azınlık egemenliğinden başka bir anlam taşımamıştır. Bu yapı içinde, Cezayir Sosyalizmi, Khelifa'nın da belirttiği gibi, halkın dışında bir aldatmacadan öte anlam taşımamıştır.

Bumedyen'in 19 haziran 1965 darbesiyle Bin Bella'yı devirmesinden sonra Cezayir Sosyalizminin yanıltıcı yönü çok daha açık bir biçimde belirmiştir. Darbe sonunda geniş tutuklamalar yapılmış, Komünist Partisi yasaklanmış ve yeraltı çalışmalarına mecbur bırakılmış, Mısır yönetimiyle ara açılmış, Fransa'ya ekonomik, islama dinsel bağımlılığa dayanan karmaşık bir rejim yaratılmıştır. Fransız emperyalizminin ekonomik yardımlarına büsbütün açılan düzen içinde, Bumedyen Bin Bella'yı Castroculuk ve Nasırcılıkla suçlarken, Cezayir Arap milliyetçiliğine dayanan ve Cezayir Sosyalizmini islamiyetle kaynaklandırmağa yönelen görüşler savunmuştur. İslamiyet halkın davranışlarını sınırlayan kurallar bütünü olarak kabul edilirken, Bin Bella tarafından tanınan bazı haklar (örneğin kadınlara tanınanlar) da islamiyete aykırılık nedeniyle kaldırılmıştır. Yeni düzen, halka karşıt

bir düzendir ve halkın yönetime katılmasının «kaos» yaratacağı kabul edilerek, ondan sadece emirlere uyması istenilmektedir. «Sosyalizm» hâlâ bir amaç ve rejimin niteliği olarak belirtilmekle beraber, toprak reformu ve işletmelerin işçilerin kendilerince işletilmesi kurallarına karşı çıkılmakta, yabancı ve özel yatırımlar desteklenerek gittikçe kapitalist modele uygun bir ekonomik sistem yaratılmaktadır. O kadar ki, 16 Temmuz 1965'de Amerika yeni rejimden duyduğu hoşnutluğu açıklamış ve 4 Ocak 1966'da Amerika Cezayir'e bir yardım ve yatırım programı kabul etmiştir. Bumedyen, Bin Bella'yı, Fransa'nın sahradaki egemenliğini engellediği için suçlamış ve 10 kasım 1965'de de Gaulle'ü Cezayir'in dostu ilan etmiştir. Böylece küçük burjuvazinin önderliğindeki ve ideolojik, egemenliğindeki bir «devrim» deneyi daha iflas etmiştir[76].

■ *Ortadoğunun Kara Altını*

Ortadoğu, silahlı çatışmaları, emperyalizmden yana şeyhlikleri, krallıklarıyla dünyanın en gürültülü kesimlerinden biri olarak görülmektedir. Çağını doldurmuş teokratik monarşilerin çoklukta olduğu bu bölgedeki petrol zenginliği ve bölgenin askeri önemi, bunca gürültünün nedenidir. 1966 yılının sonunda «siyah altın» rezervinin 32 milyar tona vardığı bu bölge kadar güçlü bir başka bölge kapitalist dünyanın elinde yoktur. 1966 yılında bu bölgede 468 milyon ton petrol üretilirken, Meksika'da sadece 100 milyon ton üretim yapılabilmişti. Emperyalist devletler, bu petrolü çoğunlukla hammadde olarak almış ve üretimin ancak altıda biri aynı bölgede rafine edilebilmiştir. British Petroleum (BP), Standart Oil Co. (Esso), Standart Oil C. California (Stancal), Socony Mobil Oil,

(76) Bk. Miller, N.B., Social Revolution in the Arab World, in Monthly Review 1968, No. 9,20 v.s.

Royal Dutsch Shell, Texas Oil, Gulf Oil Corp. (Gulf) gibi genellikle Mellon ve Rockefeller grubuna dahi petrol şirketleri, bölgenin petrol zenginliğini yağmalamaktadır. Petrollerin yağmasının olumsuz etkisini silmek amacıyla, dört Amerikan şirketiyle Suudi Arabistan birleşerek ARAMCO isimli şirketi kurmuşlardır. Bu şirketin aksiyonlarının %70'i Esso, Stancal ve Mobil'in, %30'u ise Texas Oil'in elindedir. Arap petrolünün bu yağmasına . karşı, Suud'a yılda 700 milyon dolar verilmekte ve teokratik monarşik düzenin varlığı garantilenmektedir(77).

Bütün Arap ülkelerindeki petrol üretiminin %50'si Amerika'nın, %34'ü İngiltere 'nin, %6'sı Fransa'nın, %4'ü Japonların elindedir. Tekellerle olan anlaşmaya göre, tekeller ham petrolden sağlanan net gelirin yarısını ham petrolün çıktığı ülkeye bırakmak zorundadırlar. Böylece tekeller, ton başına 5 ila 7 dolar arasında değişen bir ödemede bulunmaktadırlar. Fakat, tekeller yine de 1'e 2 kâr sağlamaktadırlar. Arap ülkelerinde ham petrol rafine edilmediği için, rafineden sonra elde edilen benzin gibi ürünlerin tonu 40 dolara, madeni yağlar, petro kimya ürünleri de 100 dolara tekrar Arap ülkelerine satılmaktadır. Bu nedenledir ki, kapitalist dünyanın petrolünün %50'sini Ortadoğu'dan çıkartan Esso, Shell, Gulf, B.P., Texaco, Mobil, Stancal, 1966 yılındaki 4 milyar dolarlık net kârlarının 2 milyar dolarını Ortadoğu'dan sağlamışlardır(78).

Kara altın dışındaki çıkarlar da düşünülecek olursa, Ortadoğu'nun emperyalizm açısından önemi ortaya çıkar.

---

(77) Le richezze petrolifere del Vicino e Medio Oriente, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 7, 1311 - Drambianz, G., L'Aramco e l'Arabia, in Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 4, 697-698

(78) Le richezze petrolifere del Vicino e Medio Oriente, 1313 - Prazsky, J., Le manovre degli imperialisti nel Vicino Oriente, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 7, 1141

Tekellerin bu bölgedeki çıkarları, emperyalist ülkelerin bölgedeki politikasını da etkilemekte ve bu çıkarlara yatkın düzen, gereğinde zora başvurarak sürdürülmektedir. Petrol tekellerine karşı çıkan Musaddık'ın dramatik sonu ve bu konuda CIA'nın oynadığı rol unutulmamalıdır. Petrolün ekonomik değeri yanında, askeri önemi de açıktır. Bölgedeki düzeni tutmakla görevli NATO, CENTO gibi örgütlerin can damarı petroldür. Vietnam savaşında yılda harcanan 40 milyon varil petrolün yarısı bu bölgeden çıkmaktadır. Petrol üreten Ortadoğu'nun yoksul insanı, emeğini Vietnam'da kardeşlerinin öldürülmesi için harcamış olmaktadır. Tekeller, bölgenin ulusal zenginliklerini yağma ederken, ulusal bağımsızlık savaşlarında emperyalizm onları kendi ürettikleri petrol aracılığı ile ezmektedir. Kaldı ki, bu bölgenin stratejik önemi de vazgeçilmez derdidir. Bu bölgedeki ülkelerin askeri üs olarak sosyalist blok ve Nasırcı gelişim içindeki arap ülkelerine karşı kullanılması Pentagon için zorunlu görülmektedir. Bu şekilde, ekonomik çıkar düzeni ile askeri politika, iç içe ve karşılıklı bir denge sağlamaktadır. Bu önem, emperyalizme bağlı ülkelerin siyasi düzenindeki değişimlerin engellenmesi zorunluluğunu doğurmaktadır.

■ *Ortadoğu Üzerinde Emperyalist Savaş*

Amerikan 6. Filosu'nun Akdeniz'deki «bekçi köpekliği»ni kapışı, emperyalistler arası uzun bir savaşın dengeyi Amerika'dan yana değiştirmesi sonucudur. 6. Filo Ortadoğu'da, Amerikan politikasına aykırı davranışları cezalandırıcı bir güç olarak dolaşırken, hürriyet adına, bölgenin en gerici iktidarlarını savunmaktadır. Ortadoğu'nun gerici, teokratik iktidarları korunurken, diğer yandan bu bölgede Amerika diğer emperyalist ülkelere kesin üstünlüğünü de gerçekleştirmektedir.

Ortadoğu, önce ticaret yollarının geçit yeri olarak, daha sonra da petrol yatakları nedeniyle emperyalist ülkelerin arzularını uyandırmıştır. Bunlara askeri önem de eklenince, bölgenin kötü kaderi çizilmiştir. Osmanlılara ait bu bölge önce Fransız ve İngilizler tarafından paylaşılmış, İngiltere buraya yahudileri yerleştirerek bu dönemin ilk savaşını kazanmıştır. Bu dönemde Amerika henüz Ortadoğu'ya kesin olarak çıkmamışsa da, onun da bölgeye el atmak hevesi içinde bulunduğu bilinmektedir. Daha XIX. yüzyıl başlarında gönderilen «gözlemci heyetler» Tunus, Cezayir ve Fas'da sivil halkı öldürüp, mallarını yağma etmişler, 1830 yılında imzalanan Amerika - Sardunya ticaret anlaşması, Amerika'nın bölgeye ekonomik yönden ayak atmasını sağlamıştır. Amerika'nın I. Dünya Savaşı'nda bölgedeki hıristiyanları korumak bahanesiyle Osmanlılara ait bölgelere müdahale ettiği, Kurtuluş Savaşı döneminde Türkiye'yi mandalaştırmak çabasını gösterdiği bilinmektedir. Amerika özellikle 1920 yılında petrol konusunda bölgeye girebilmiş, 1942 yılında Afrika sahillerine gelen Amerikan Donanması, bölgede Fransız ve İngiliz emperyalizminin etkisini silmek yollarını aramıştır. 6. Filo o dönemden bu yana Akdeniz'den ayrılmamıştır. D. Bees, 6. Filo'nun 1948 yılında Akdeniz ülkelerine yaptığı ziyareti, Saturday Evening Post'da, «Akdenizin tarihte ilk defa Amerikan gölü haline gelişi» olarak nitelendirmiştir. Akdeniz'e sahip çıkmak, çok daha eskilerde, «Akdeniz Avrupa'nın anahtarıdır, oraya mutlaka sahip çıkmalıdır» şeklindeki George Waller'in çizdiği politikanın uygulanışı olmuştur. Bu yayılışın, «komünizmle mücadele, hür dünyayı koruma» aldatmacası ardında gerçekleştirildiği de unutulmamalıdır.

Amerika Akdeniz'de yayılmayı kendince o kadar önemli saymıştır ki, bu konuda Rusya ile savaş bile göze alınmış, 1959 yılında 6. Filo'ya «Rusya'ya karşı atomla,

atomsuz, genel veya sınırlı bir savaşa hazır olun» emri verilmiştir. 1947 yılının ilkbaharında ortaya atılan «Truman Doktrini», özellikle Yunanistan ve Türkiye'nin Amerika'nın ortadoğudaki amaçları için temel taşı olduğunu, bu ülkeleri yeni bir savaş için tampon olarak kullanabileceğini göstermektedir. Nitekim «Amerika'nın Dış Politikasında Akdeniz'in Rolü» isimli kitabında, Reutzer, Amerika'nın Akdeniz'i bırakmayacağını ve buradaki ülkeleri Rusya'ya karşı bir cephe olarak kullanacağını açıkça belirtmiştir.

Birleşik Amerika, bu amaçla, bölgede başka bir güç istemediğini Süveyş olayları sırasında göstermiş, bütün bu ülkeleri ortak bir blok içinde kendine bağlayabilmek için, 1951'de İngiltere, Fransa, Türkiye ve Arap ülkeleri arasında, 1959'da İtalya, Yunanistan, Türkiye, İspanya arasında ortak kumandanlıklar kurmağa çalışmıştır. Süveyş olayları sırasında ortaya atılan Eisenhower - Dulles'ın «boşlukları doldurma» teorisi, Batı Avrupa ülkelerinin güçsüzlüğü nedeniyle bölgede bıraktığı boşluğu, Amerika'nın kapatmasının kendisini ve «hür dünyayı korumak» için görev olduğu görüşüne dayanmaktadır. Bu şekilde, Amerika, hem diğer emperyalist ülkeleri bölgeden sürüp çıkartmakta ve hem de bölgede savaş yetkisini tek başına ele geçirmiş olmaktadır. Amerika kendisine «görev ve hak» bildiği «boşluk doldurmayı», NATO çerçevesinde de gerçekleştirmek eğilimindedir. 6. Filo'nun batı dünyasını tehdit eden olaylara ani olarak müdahale göreviyle bölgede dolaştığı ileri sürülürken, gerçekte Amerikan emperyalizminin aşağılık, kandökücü «bekçi köpekliği» görevini yerine getirmektedir. Amerika'nın bu bölge halklarının serbest idareleriyle ortaya konan yönelişlerini «demokrasi ve özgürlüğü koruma» teranesi altında emperyalizmin çıkarları adına bastırdığı, İsrail - Arap Savaşındaki, Kıbrıs olaylarındaki, Lübnan'ın işgalindeki, Süveyş çıkmazında-

ki, Suriye ve Irak'ta giriştiği darbe teşebbüslerindeki tutumuyla ortaya çıkmaktadır[79].

■ *Gelişen Devrimci Eylem ve Yeni Oyunlar*

Ortadoğu ülkelerinin sömürülmesi ve bölgenin askeri önemi konularındaki Amerika'nın çıkarları, kendisini, saldırganlığa, devrimci eylemleri yıkmağa, halkın iradesine dayanan demokratik gelişimleri engellemeğe, gerici yönetim biçimlerini desteklemeğe itelemektedir. Arap ülkelerinde gelişen «ulusçuluk duyguları», antiemperyalist politikanın gelişmesi, emperyalizme, bölgede sonunun yaklaştığını göstermektedir. Bu ise, petrole ve bölgeyi elde tutmak için gerekli askeri imkanlara son vermek demektir. Nuri Said, Kral Tallal, Kral Faruk gibi liderlerin uşak düzenlerinin yıkılışı, Mısır, Cezayir, Suriye gibi ülkelerdeki gelişmeler, tehlike işareti olmaktadır. Yemen Cumhuriyeti, feodal düzenin yıkılışının işaretidir. Londra, Paris veya Washington tarafından yönetilen arap dünyasından on üç ülkenin bağımsızlığa kavuşması, bölgedeki gelişimleri göstermektedir. Bu gelişim diğer bölge ulusları için de örnek olmakta, buralarda da «ulusçu akımlar» gelişmektedir. Süveyş kanalı, Asuan Barajı, toprak reformu, bankaların ve büyük işletmelerin millileştirilmesi, emperyalizmi tedirgin etmektedir[80].

Ortadoğu'da ortaya çıkan bu düzensel değişim eğilimleri, emperyalizmin karşıt tutumunu beklemektedir. Bu tutum, özellikle, işbirlikçi sermayeye ve Arap yarımadasındaki feodal kalıntılara, şeyhliklere dayanmaktadır. Emperyalizm daha Kral Faruk yıkıldığında tehlikeyi sezmiş, bü-

(79) Genel olarak bk. **Kafmann, A., La VI flotta nel Mediterraneo, in La Nouva Rivista Internazionale 1967, no. 10, 1707-1725**

(80) **Diarra, I., Il partito di massa e l'edificazione del socialismo, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 1,65-66 - Kafmann, 1710**

yük toprak sahiplerinin ve burjuvazinin partisi olan Vefd'e dayanarak, devrimci gelişimi engellemek istemiştir. Vefd ilerici askerlerin tecrübesizliklerinden faydalanarak onları saptırmak istemiş, yeni düzeni desteklemek için «toprak reformunun» yapılmamasını, «Müslüman Kardeşlere» dayanan teokratik bir düzenin kurulmasını şart koşmuştur. Sol güçler Vefd'in bu davranışını, Wall Street'ten yana bir karşı devrim olarak kabul etmişler, bu değer yargısını tarih doğrulamış ve Vefd tasfiye edilmiştir[81]. Nasırcı eylemin gelişimini durdurmak içindir ki, Irak ve Suriye'de askeri darbeler düzenlenmiş, Nasır'a suikast tertiplenmiş, 1958'de Lübnan işgal edilmiş, İngilizlerin Ürdün'e müdahalesi gerçekleştirilmiş, 1957'de 6. Filo Suriye'ye saldırmış, Yemen Cumhuriyetçilerine karşı kralcılar desteklenmiştir. Bütün bu gerici davranışlar, «demokrasiyi korumak ve antikomünizm» adı altında yapılmıştır. Bölgede Sovyet saldırısı tezi işlenerek, «soğuk harp» havası estirilmiş ve askeri bloklar içinde Amerika'nın bölgeye egemen oluşu sağlanmıştır.

Amerikan emperyalizminin bölgeyi elde tutmak için giriştiği oyunlar içinde «İsrail» ve «İslam Paktı» iki temel taş olarak görülmektedir.

Emperyalizmin Ortadoğu'daki sınıfsal düzen ve çıkarlarının baş yardımcısı, emperyalizmin bölgedeki ileri karakolu, İsrail'dir. 1917 Balfour Bildirisi'ne dayanarak Ortadoğu'da yaratılan İsrail, bundan sonra sürekli olarak İngilizlerin bölgeye yayılışlarının aracı olarak kullanılmıştır. Emperyalist eğilimlere yatkın siyonizm, Balfour Bildiri'siyle dinsel efsaneyi gerçekleştiriyor ve bölgede Arapları sürüp çıkartacak tampon gerçekleşiyordu. İsrail'in bölgede antifaşist sol akımların güçlendiği dönemde kuru-

(81) **Oda, M., La forza principale della rivoluzione nella Republica araba unita, La Nouva Rivista Internazionale 1967, no. 12, 1124-2125**

luşu da, basit bir raslantı değildi. Tekelci sermayeyle yakın ilişkileri bulunan İsrail, Arap ulusçuluğuna darbe indirirken, hem kapitalist, metropole hizmet etmiş ve hem de kendi ekonomik gelişimini sağlamış oluyor. İsrail'i, Arap ülkeleri arasında sıkışmış, küçük ve zavallı bir ülke olarak görmek hatadır. 1956 saldırısının İngilizlerin, 1967 saldırısının ise 6. Filo'nun desteğiyle gerçekleştiği bilinen olaylardır. Bu şekilde savaş tansiyonu yaratılmakta, askeri bloklar önemini sürdürmekte ve hem de Arap devrimciliği gelişmez duruma düşmektedir. Bu tutumu İsrail Milletvekili Meir Vilner dahi belirtmiş, ülkesinin saldırısını uluslararası kapitalist kuruluş ve güçlerin oyunu olarak tanıtmıştır[82]. İsrail'in Suriye ve Ürdün üzerine saldırıları unutulmuş görülerek, 1967 olayları, Mısır'ın Akabe Körfezi'ni kapatmasının sonucu olarak gösterilmeğe büyük gayret sarfedilmiştir. 1956 saldırısının da, Mısır'ın Bağdat Paktı'na girmemesi üzerine gerçekleştirildiği üzerinde hiç durulmamıştır. Bu saldırılar Arap ülkelerinin bir kısmını emperyalizme kazandırırken, hareket, Mısır'ın gerici - çıkarcı çevrelerince desteklenmiştir. 1967 olaylarının hemen ardında, bu çevre, Nasır'ı yıkmak için geniş propagandaya girişmiş, 8 Temmuz'da Nasır'ın politikadan çekilmesini istemişlerdir. Arap ordularının 24 saat içinde yenilmesini sağlayan hareket, NATO, CENTO gibi örgütlerce ve CIA'nın desteğiyle başarılmıştır ve amaç Nasır'ın devrimci gelişim içinde değerinin düşürülmesidir[83]. İsrail'in «Ortadoğu'da emperyalizmin uzantısı» olduğu, bağımsız ülkelerin değişik toplantılarında da belirtilmiştir. 1955 Bandung, 1958 Accra, 1961 Casablanca, Belgrad, 1964 Jakarta, 1964 Kahire toplantılarında Afrika-Asya ülkeleri, İsrail'in tutumunu, dünya barışını bozacak, Arap halkla-

(82) **Prazski, J., 1140**

(83) **Oda, M., 2126 - Salem - Babiker,** Unità di tutte le forze antiemperialiste per il progresso dei popoli arabi, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 10, 1569.

rının devrimci eylemini kıracak nitelikte görmüşler, İsrail'i haklı olarak emperyalizmin aracı olmakla suçlamışlardır[84].

■ *İslam Paktı, Siyonizm, Helenizm, Şovenizm*

Arap ülkelerinde Amerika'nın üstünlüğünü sürdürmek için kurulan Bağdat Paktı içindeki tek arap ülkesi Irak'ın devrimci gelişim sonucu pakttan çekilişiyle, CENTO'ya çevrilmiş ve fakat gücünü de yitirmiştir. Bu durumda, Amerika «İslam Paktı» oyunlarına girişmiştir. Bölgenin müslüman halkla dolu oluşu, emperyalizme bölgeyi elde tutmak için dini istismar etmek fikrini ilham etmiştir. Müslüman halkı islam bayrağı altında birleştirmek, böylece karşı - devrimci akımı güçlendirmek planlanmıştır. Aden ve Arap yarımadasının güneyindeki şeyhliklerin çağ dışı düzenleri bu sayede sürdürülebilecek, Aramco, petrol zenginliklerini sömürebilecektir. İslam Paktı tezi, İsrail saldırısının ardından bu saldırının güçlendirdiği dinsel ve ulusal hislerin istismarının kolaylaştığı bir dönemde ileri sürülmüştür. Özellikle, İngiltere'nin önümüzdeki yıllarda Süveyş'in doğusundan kuvvetlerini çekme kararı, burada doğacak boşluğu, Amerika'nın yeni biçimlerde doldurması zorunluluğunu doğurmuştur. Acem Körfezi'ndeki şeyhliklerin birleştirilmesi ve Kuveyt, Suudi Arabistan, İran ve şeyhliklerle İslam Paktı'nın kurulması, feodal kalıntılara ve aracı burjuvaziye dayanan düzeni sürdürecek ve bunun masrafı da yine bu bölge halklarının omuzlarına yüklenecektir[85]. Nitekim, İslam Paktı'nın önderliğini Aramco'nun ortağı satılık Faysal yaparken, müslüman ülkelerin iç satılmışları da paktı din adına desteklemişlerdir. Pakta girmesi istenilen laik Türkiye

(84) Uluslararası toplantıların kararları için bk. **Sayegh, F.**, Zionist colonialism in Palestine, Beirut 1965, 57-69

(85) **Salem - Babiker**, 1566-1567 **Prazsky, J.**, 1138

Cumhuriyeti'nde bazı çevrelerce paktın nasıl desteklendiği bilinmektedir. Faysal'ın, ülkesindeki dinci faşizmi, bütün bölgeye İslam Paktı eliyle yaymak istediği gerçektir. Suudi Arabistan'a iki yıl içinde yapılan 950 milyon dolarlık yardımla bölgenin en gerici ordusu kurulmakta, İslam Paktı yoluyla Faysal bölgenin kukla lideri durumuna getirilmek istenmektedir. 1966 yılında Ürdün ile Suudi Arabistan arasındaki kırk yıllık ayrılık giderilmiş, Hüseyin emperyalizmin ikinci kuklası olmuştur. Bahreyn, Katar gibi ülkelerde, Faysal'ın eliyle dolar egemen olmakta, feodal -gerici- faşist Güney Arabistan Federasyonu da İslam Paktı'nın bir kolu olarak yaratılmak istenmektedir[86]. Müslümanlık üzerine oynanan ve bölgedeki sınıf mücadelesini emperyalizmden yana geliştirmek için dinci faşizmi kurmağa yönelen planları tamamlayan diğer bazı oyuncular da vardır.

Emperyalizmin Ortadoğu'da gerici bir çember yaratmak için başvurduğu islamizme paralel diğer ideolojik mücadele silahları da vardır. Helenizm, siyonizm ve şovenizm bu silahlardandır.

Özellikle Ben Gurion döneminde emperyalizmin emrindeki siyonizm, ulusal kurtuluş hareketlerine karşı çıkmıştır. Siyonizm böylece, çağımızın tarihinde, kendi niteliğine ve yönelişine uygun bir biçimde emperyalist bütün içinde yer almıştır. Siyonist gelişim ile emperyalizm, gelişim ve halkların demokratik tercih haklarını engellemek açısından birleşmektedirler. Siyonist ideolojiyi izleyen İsrail, Ortadoğu'daki arap devrimci hareketini engellemenin bir aracı durumuna girmiştir.

Helenizm'in de aynı biçimde, Kıbrıs'ı batıdan yana bir üs olarak kullanmak ve devrimci bir yönetimi engellemek için araç olduğuna daha önce temas etmiştik.

Şovenist hareket ve ideolojiler de, halkların devrim-

(86) **Drambianz, 699 - 702**

ci birleşimlerini engelleyen ve gerçekte emperyalizmle işbirliği halinde olan gerici yönetim biçimleri ardında kümelenmelerine yol açan nitelik taşımaktadır. Örneğin, Arap gerici liderlerinin sözde antisiyonist mücadeleleri, «milliyetçi hislerin» istismarı ile halk yığınlarını etrafına toplayabilmiş ve İsrail meselesinin gerçekte halkların demokratik savaşı ile çözümlenmesi zorunluluğu gözlerden saklanmıştır.

Bu arada, emperyalizmin bölgede «reformist» oyunlarına da işaret etmek gerekir. Örneğin, İran şahlık rejimi, tamamen polis rejimi niteliğinde, Savak eliyle bütün devrimci gelişimlerin ve demokratik hareketlerin yıkımına yönelik bir nitelik taştmaktadır. En ufak devrimci eylemi bile kan dökümü ile karşılayan Şah yönetimi, bölgede Türkiye'yle beraber «Emperyalizme bağımlı Ortadoğu gerici çemberinin» en güçlü üyesidir. Savak, CIA ile işbirliği halinde, Ortadoğu devrimci gelişimine karşı mücadele içindedir. Bütün bu gerçek görüntüsüne ve halkların demokratik haklarının tümden yok edilmesine karşılık, Şah rejiminin göstermelik reformları ve toprak dağıtımları, hem bu ülkenin bölgede hoş gösterilmesi ve hem de halkların demokratik mücadelesinin engellenmesi açısından bir araç olarak kullanılmaktadır.

■ *Ortadoğu Devrimci Çemberi*

Emperyalizmin Ortadoğu'da giriştiği bütün oyunlar, gitgide geçersiz kalmağa ve «gerici çembere» karşı, «Ortadoğu Devrimci Çemberi» kurulmağa başlanmıştır. Ortadoğu'da, bir yandan, Sudan, Libya, Yemen gibi ülkelerde monarşik, gerici, feodal yapılara karşı «küçük burjuva devrimcileri»nin ordu darbeleriyle bir ölçüde devrimci gelişim sağlanmaktadır. Bu hareketler, gerçekte, monarşik ve geleneksel yapının yıkımına yönelmekle beraber, sınıf

temelinden yoksun, bilimsel sosyalizme reaksiyoner, «Arap milliyetçisi, ılımlı sosyalist», «aydın kadro hareketi» olmaktan öteye gidememektedir. Bu konuda, Nimeyri'nin Sudan'da gerçekleştirdiği hareketi örnek gösterebiliriz. Ortadoğu'daki gerçek devrimci gelişimi ise, marksist - leninist cephe hareketleri oluşturmaktadır.

Arap milliyetçiliğine dayanan, sözde sosyalist nitelik taşıyan, halkla ilişkileri kopuk, askeri elit kadroların yönetimindeki «devrimci» hareketlerin başarısızlığı, Ortadoğu'da önemli etkinlik taşır. Sözde sosyalist «küçük burjuva devrimciliği»nin, ne radikal değişimler getirmek, ne İsrail'e karşı gerçekçi ve sınıf temeline inen bir mücadele geliştirmek konusunda başarıya ulaşmadıkları açıktır.

Özellikle, 1967 haziran yenilgisi Arap halklarının doğru devrimci çizgiye yönelmelerinde etkin olmuştur. Ortadoğu'daki sorunların emperyalizme karşı halkların savaşıyla çözümlenebileceği ve bunun da marksist - leninist doğruların ışığında gerçekleşebileceği, Ortadoğu'da gittikçe egemen düşünce olmağa başlamıştır. Halklar, artık, ne küçük burjuva asker «devrimci»lerinin ne de küçük burjuva kökenli direnme hareketlerinin çözüme gidemeyeceğini kesin olarak farketmişlerdir. Bu belirginlikledir ki, Dofar'da kurulan marksist - leninist Devrimci Halk Cephesi, Arap Körfezi'nde feodalizme ve emperyalizme karşı halk savaşını gerçekleştirmiş ve aşiret yapısını kırarak, aşiret bağlarını koparan halkı yanına almak başarısını göstermiştir. Dofar'da marksist - leninistlerin önderliğindeki halk savaşının, İngilizlerden boşalacak Arap Körfezi'ni bir kez daha emperyalizme kaptırmamak yönünde güçlü adımlar attığı bir gerçektir.

1967 yenilgisinden sonra İsrail'e karşı yürütülen Arap halklarının savaşı da, nitelik değiştirmiştir. 1 Kasım 1967'de Filistin «Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi», Filistin'in kurtuluşunu ve siyonizmin yenilgisini amaçlar

ken, belirli temel kurallardan hareket edip sorunun bölgedeki «halk savaşı» ile çözümlenebileceğini belirtmektedir. Cephe'nin temel görüşlerine göre, küçük burjuva devrime sonuna kadar önderlik edebilmek olanaklarından yoksundur. Halk hareketi sadece İsrail'e karşı değil, İsrail'le savaştığı halde emperyalizmle işbirliği yapan Arap ülkelerine de karşı çıkmak zorunluluğu mevcuttur. Filistin halklarının savaşı bu açıdan Arap - İsrail savaşı anlamına gelmez. Savaş, emperyalizm ve sosyalizm ile Filistin halkları arasındaki uzlaşmaz çatışımın çözümlenmesi içindir. Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi, belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi açısından bütün Filistin demokratik güçlerini «Birleşik Ulusal Kurtuluş Cephesi» içinde birleşmeğe çağırmıştır. Kasım 1969 çağırısında, «Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi», belirli ortak asgari müşterekleri de ilan etmektedir. Buna göre, demokratik güçlerin arap ülkelerinin gerici yönetimlerine karşı da savaşması zorunluluğu tekrarlanmakta, halkın bilinçlendirilerek savaşa katılmasını sağlamanın Arap demokratik güçlerinin görevi olduğu ilan edilmektedir. Bu açıdan, bütün emperyalist ülkelerle ilişkiler kesilmeli, halk savaşı milisleri yetiştirilmeli, Arap devletlerinin Arap gerillalarının savaşı gerçekleştirmek ve halk savaşının üslerini sağlamak konusunda yardımları temin edilmelidir.

Belirtilen çizgi içinde devrimci savaşını geliştiren Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi, mücadelesinde, Arap devletlerinin bunca yıldır sağlayamadığı zaferleri kazanırken, küçük burjuva devrimcileriyle ve gerici Arap yönetimiyle de karşı karşıya kalmıştır. Arap devletleri, bir yandan emperyalizmle işbirliği halinde gerici düzenlerini sürdürürken, diğer yandan emperyalizmin uzantısı İsrail'e karşı çıkmakla temelde göstermelik bir savaşı oluşturmuşlardır. Arap kurtuluş hareketinin gerçekleştirdiği marksist leninist halk savaşının, giderek, arap gerici rejimlerini de

yıkacağı açıktır. Bu açıklık, Ürdün, Lübnan v.s. gibi gerici düzen yöneticilerinin, İsrail'e olduğundan daha güçlü bir biçimde halk savaşına ve Cepheye karşı çıkmalarına yolaçmıştır. Ürdün'deki son Kral - gerilla çatışımı, gerici monarşi + bürokrat işbirliğinin halk savaşçılarıyla savaşması ve emperyalizme yardım etmesi anlamını taşımaktadır. «Küçük burjuva devrimcileri», kendi sınırlı devrimcilik anlayışını aşan halk hareketlerine karşı çıkmaktadırlar. Bu konuda, Mısır'ın tutumu da «küçük burjuva devrimciliği»nin bu niteliğini kanıtlamıştır. Halk savaşçılarına karşı, Ürdün kadar kesin tepki göstermeyen Mısır, bununla beraber, gerillaların tam yanında da yer almamış ve Amerika'nın önerdiği barış planını kabul etmekle de Ortadoğu halklarının devrimci mücadelesine darbe indirmiştir. Bütün bu ihanetlere rağmen, zafer marksist - leninist proleter sosyalistlerinin, onların halk savaşının olacaktır.

■ *Johnson'un Asya Doktrini*

Amerikan emperyalizminin çok önem verdiği bir bölge de Asyadır. Büyük ve başarılı devrimci güçlerin varlığı, emperyalizme karşı en kahramanca çıkışların bölgede gerçekleşerek sosyalizme ulaşması, en kanlı emperyalist saldırıların da bölgede ortaya çıkmasına yolaçmaktadır. Vietnam vampirliği Amerika'nın «demokrasi ve özgürlük» savunuculuğunun ne anlama geldiğini göstermek açısından tek başına yeterlidir.

Johnson, 12 Temmuz 1966 tarihli konuşmasında, Pasifik Okyanusu'nda kuvvet dengesini sürdürmenin Amerika için bir görev olduğunu belirtmiştir. Asya ülkelerinin özgür işbirliği, ekonomik ve politik gelişimleri, Johnson'a göre, komünizme yöneliş, hür dünyayı tehdit ve demokrasiyi inkardır. Amerikan silahlı kuvvetleri bu gelişimi ön-

lemek, askeri hareketi geliştirmek görevindedir. Johnson'un bu görüşleri, saldırının, gerçekte ulusal kurtuluş, bağımsızlık hareketlerine karşı yapıldığını, son yıllarda değişen uluslararası ilişkileri eski biçiminde sürdürmek amacını taşıdığını göstermektedir.

Amerika'nın bölgede, askeri çıkarları yanında, büyük ekonomik çıkarları vardır. Malezya Federasyonu kauçuk, Tayland pirinç ve kauçuk kaynağı olarak vazgeçilemezken, Amerika toplam ithalatının %29'unu Asya'dan yapmaktadır. İhracatın da %42'si Asya'yadır. Buna karşılık ithalat değerlerinin yükseltilerek ihracat değerlerinin düşürülmesi, bölgede zorlanan tek tip üretim sistemiyle gerçekleştirilmekte, Amerika dış ticaret dengesinde gittikçe kârlı duruma girmektedir. Bu değer dengesinde, uzakdoğunun ihracattan sağladığı gelir, 1950 - 1962 arasında yüzde 35 gerileme göstermiştir. Asya ülkelerine yapılan yardım ve yatırımların %4,8'i 1960 yılında faiz ve temettü olarak dışa çıkmıştır[87]. Bu kısa bilgi dahi, Asyanın Amerika için ekonomik önemini ortaya koymaktadır.

Buna karşılık, Asya Halklarının kurtuluşunun muhteşem örneği Çin Devrimi, bölge halklarını birleştirmiş, devrimci eyleme itelemiştir. Değişik nedenler, örneğin Afrika'da görülmeyen bir biçimde, bölgenin değişik tabakalarından halkların emperyalizme karşı savaş içinde birleşmelerini sağlamıştır. Fransa'nın bu bölgede güttüğü politika ve Çin ile girişilen ilişkiler, Çin Hindi'nin bağımsızlığını de Gaulle'ün desteklemesi, Pakistan - Hindistan çatışmasının barışçı yollardan çözümlenişi, emperyalizmin bölgedeki gücünü sarsmıştır. Batıdaki NATO'nun içinde bulunduğu kriz ve «soğuk harp» tehditlerinin halkları artık etkilemez oluşu, yeni savaş tehditlerini gerekli kılmış ve savaş tansiyonu uzakdoğuda sağlanmıştır. Amerika egemenliğini sürdürmek için kapitalist - sosyalist dünya

(87) **Jalée, 115 v.s.**

çekişmesini, gerilimini sürdürmek zorundadır. Asya bu gerilimi sağlayan etken durumuna getirilirken, Johnson «Kuzey Atlantik Birliği» hayalinin yerine «Pasifik Birliği» hayalini ileri sürmüştür[88]. Endonezya olayları ve Vietnam Savaşı bu çerçeve içinde ele alındığında bunların emperyalizmin tüm dünyadaki egemenliğini sürdürmek açısından önem taşıdığını ortaya koyacaktır.

Johnson'un halefi Nixon'un, «Nixon Doktrini» olarak ortaya attığı tez de temelde bir değişiklik getirmemektedir. Nixon, Amerika'nın diğer ülkelerin iç işlerine karışmamağı temel bir doktrin olarak önermektedir. İlk görünüşte bu tür bir amaçlama, Amerika'nın faşist saldırganlığından vazgeçmesi şeklinde yorumlanabilir. Fakat Amerika'nın ekonomik sistemi ve dünya kapitalizmini savunma göreviyle yükümlü bir durumda bulunuşu göz önünde tutulacak olursa, böyle bir düşüncenin gerçek olamıyacağı ve Amerikan emperyalizminin kendisi için hayati önem taşıyan çıkarları terkedemiyeceği açıktır. Bu durumda Nixon Doktrini, Amerika'nın «bekçi köpekliği» görevini, sömürdüğü ve sıkı ilişkiler içinde bulunduğu ülkelerin işbirlikçi sınıflarına yaptırması ve kendisinin perde arkasında kalması anlamına geleceği anlaşılacaktır.

■ *Asyada Askeri Bloklar*

Asya doktrini, Asya'daki sömürgeci gelişimin güçlenmesini gerektirmektedir. Bu bakımdan Vietnam Savaşı sadece bağımsızlık hareketinin boğulması anlamını taşımamakta, aynı zamanda Çin Hindi'nin Asya'daki emperyalist gelişim için temel alan durumuna getirilmek istendiğini de göstermektedir. Savaş nedeniyle duyulan askeri üsler ihtiyacı Güney Vietnam, Tayland, Filipin, Japonya

(88) **Sumar, I. 1156 - 1158.**

tarafından karşılanırken, Vietnam Savaşı askeri blokların katalizörü rolünü oynuyor. Bölgede, Çan Kay Şek, Diosdado Macapagal, Suharto tipi uydu, gerici yönetimlerin yaratılmasına çalışılırken SEATO'nun bir türlü iç çelişkilerinden kurtulup etkin olamayışı yüzünden yeni bloklaşmalara yöneliniyor.

«Asya sorunları sadece Asyalılarca çözümlenir» sloganı ardında, pasifik ülkeleri arasında dayanışmadan, kültürel işbirliğinden söz açılıyor. Bunlar blokların saldırganlıklarını örtmek için kullanılan aldatmacalardır. Japonya ile Güney Kore arasındaki anlaşma, Kuzeydoğu Asya'da bir blok yaratırken, Amerika'ya da yeni üsler sağlamıştır. Güney Asya'da da, Filipin, Tayland ve Malezya arasında 1961'de kurulmasına çalışılan blok da, «sosyo-ekonomik dayanışma» adı altında askeri bir gruplaşma yaratmağa yönelmişti. 1963'te Filipinler'in bu federasyonca tanınmayışı bu çabayı boşa götürürken, Endonezya'da Suharto yönetiminin kuruluşu yeni bloklar için geçerli havayı yarattı. Nitekim 1966 haziranında Seul'de toplanan Japon, Tayland, Taiwan, Güney Kore, Vietnam, Filipinler, Avustralya, Malezya dışişleri bakanları Amerika'nın önerisine uygun olarak «Asya ve Pasifik Ülkeleri Konseyi»ni (ASPAC) kurdular. Kültürel ve ekonomik sorunlarla ilgili olduğu söylenilen ASPAC'ın üyelerinden altısı halen Vietnam'a saldıran ordular içindedir. 1966'da Manila'da yapılan toplantıda, «eşitler arasında eşitlik» sloganını ortaya atan Johnson, gerçekte Asya'daki devrimci gelişime karşıt bir cephe yaratmak isterken bu düşüncenin önderliğini Filipin devlet başkanı Marcos yapıyordu. Nitekim toplantı Vietnam Savaşı'nı destekleyen bir bildiriyle sona erdi.

Vietnam Savaşı'nın doğurduğu yeni durumlar, bölgeye yapılan yardımların biçimini de etkiledi. 1965 yılına kadar ikili anlaşmalar çerçevesinde yapılan Amerikan

yardımı, bu tarihten sonra çok taraflı anlaşmalara göre ve bloklar için yapılmaya başlandı. Böylece, Asya'nın geri bırakılmış ülkelerinin «karşı - devrimci cepheye» katılması için ekonomik baskı yapılmış oluyordu. Ayrıca «bölge kalkınması için bölgesel yardım» programları bölgede kukla yönetimleri tutmak, dengeyi onlardan yana çevirmek için daha yararlı görülüyordu. Bu yardımlar çoğunlukla «Uluslararası Kalkınma Bankası» ve «Birleşmiş Milletler»-in bölgesel kuruluşları eliyle yapılmaktadır. Yardımların %90'ı Güney Vietnam, Laos, Tayland ve Güney Kore'-nin kukla yönetimlerine akmaktadır. Çok yanlı yardım sistemi, Johnson'un 7 Nisan 1965 tarihli Baltimore konuşması ile ortaya atılmış ve amaç olarak da «Asyalıların, otonom ve çok yanlı kalkınmaları ve insiyatifi ele almaları» gösterilmiştir. Amerika bu kalkınma için bir milyar dolar yardım yapacağını ileri sürmüştür.

Bu sözleri izleyen 1965 mayısında Bangkok'ta yapılan Birleşmiş Milletler Asya ve Uzakdoğu Ekonomik Komitesi (ECAFE) toplantısında, Amerika Mecong Nehri'-nin kolu Nam - Ngum üzerinde yapılacak elektrik santralı için 13 milyon dolar vermeğe hazır olduğunu belirtmişti. Halbuki, aynı Amerika 1965 ocağında ECAFE'nin projeleri için gerekenin dokuzda biri olan altıbuçuk milyondan fazlasını veremeyeceğini belirtmişti. Şimdi salt elektrik santralı için onüç milyon dolar verilmesi, elektrik enerjisini savaşçı amaçlarla istismar amacından başka bir şekilde yorumlanamaz. Gerçekten bu santralın yakınında Vietnam saldırılarının %80'inin hazırlandığı Tayland üsleri bulunmaktadır ve Amerika bu üsler için elektrik enerjisini, bölge halklarının sırtından sağlamak amacındadır. Bu amaç ardındaki yatırımın adı da, «bölgesel kalkınma» olmaktadır. Nitekim Amerikan Dışişleri Bakanlığı uzakdoğu yöneticisi William Bundy, yapılan yardımların yön ve biçiminin, bu bölgedeki Amerikan güvenliği-

nin sağlanması açısından tesbit edileceğini açıkça belirtmiştir[89].

Elektrik enerjisi yanında, Japonya ve Tayland ve diğer bölge ülkeleri arasında telekomünikasyonun sağlanması için denizaltı kablosu yapılması, ülkeler arası, yol, köprü bağlantılarının sağlanması, Amerikan yardımlarının temel şartlarındandır. Bu şartlar, Vietnam'daki savaşçı güçleri artırmak amacına yönelmiştir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için de, Asya Gelişme Bankası'nın (BAS) kurulması düşünülmüştür. 1960 yılından bu yana ECAFE bu konuda çalışmaktadır. Johnson'un Baltimore konuşmasından sonra, Amerikan özel temsilcisi Eugene Black, 200 milyon dolarla başlayan ve bir milyar dolara varacak bir yardımın yapılacağını açıklamıştır. Bankanın 32 üyesinden 13'ü Asyalı değildir. Bankada, İngiltere, Kanada, Batı Almanya, İtalya, Avustralya, Amerika gibi büyük kapitalist ülkelerle, banka müdürü Takesi Batanabe tarafından temsil edilen Japonya söz sahibi olacaklardır. Böyle bir bankanın, emperyalist dünyanın çıkarları yönünde bölgenin ekonomik hayatını tekeline alacağı ve bu çıkarlara uygun düzenleri destekleyeceği açıktır. Bütün bu çabalar, sınıf mücadelesini engellemek, Güneydoğu Asya'yı kapitalist dünya içinde tutmak için yapılmaktadır.

Bu konuda Japonya Amerika'nın başyardımcısı durumundadır. 1966 Japon - Amerikan ekonomik ve ticari komitesi toplantısında Amerikan temsilcisi, Amerika'nın bölgesel kalkınmanın lideri olarak Japonya'yı tanıdığını açıklamıştır. Aynı şekilde 1966 nisanında Tokyo'da yapılan «Bölgesel Gelişme İçin Dayanışma» toplantısında Japon, Laos, Malezya, Filipin, Singapur, Tayland, Güney Vietnam bakanları Amerikan övgüsünden ve satılmışlık maskaralığından başka bir şey gerçekleştirilmemiştir[90].

(89) Economist, 1 Kasım 1966, s. 14
(90) Sumar, 1158 - 1165.

Amerika Uzakdoğu'daki saldırganlıklarını, bölgesel askeri gruplaşmaların dışında, doğrudan doğruya, devrimci ve Vietnam Kurtuluş hareketini destekleyen güçlere saldırarak da sürdürmektedir. Örneğin, Laos'ta, Kralı ve onun gerici yönetimini tanımayan «Pathet Lao» ve onun politik kolu «Neo Lao Haksat - Vatansever Lao Cephesi», Amerika'nın kan dökücü saldırılarının hedefi olmuştur. Bütün bu saldırılara rağmen, Pathet Lao, gelişimini gerçekleştirip Amerikan Emperyalizmine karşı başarı sağlamaktadır. 1954 Cenevre Anlaşması'yla kurulan ve uzun yıllar tarafsızlık politikası güden Kamboçya'daki Sihanuk yönetimi, «Sosyalist Halk Topluluğu»nun idaresinde ülkede hiçbir radikal gelişim sağlayamadığı halde[91], salt Vietnam savaşıyla ilgili olarak Amerika'ya istediği desteği sağlamadığı için Amerika'nın düzenlediği bir gerici darbe ile yıkılmıştır. Bu darbe, Kamboçya'da, Halk Savaşı'nın başlamasına yolaçtığı gibi, «ülkelerin iç işlerine doğrudan müdahale edilmeyeceği» şeklindeki Nixon Doktrini'nin de gerçek yüzünü ortaya çıkartmıştır[92].

■ *Filipin Demokrasisi ve Benzerleri*

Amerika, diğer geri bırakılmış ülke bölgelerinde olduğu gibi, Asya'da da en gerici yönetimleri tutabilmek için «faşist yönetim biçimlerini» desteklemektedir. Bütün ekonomik ve askeri bloklaşmalar bu amaç etrafında yorumlanmak gerekir. Demokratik düzen görünüşü, bu görünüş ardındaki gerçeği gözlerden uzak tutmamalıdır. Bu konuda Filipinler'e bakmak yeterlidir.

Filipinler, Formoza, Güney Çin, Hindiçini, Malezya, Endonezya ve Filipin adalarının çizdiği kavisin merkezine yerleşmiş 31 milyonluk bir ülkedir. Askeri açıdan

(91) Güney Doğu Asya Halklarının Devrimci Kavgası, Ant 160.
(92) Kamboçyada Halk Savaşı Başladı, Ant 171.

büyük önem taşıyan Filipinler, 1521'den 1898'e kadar İspanya'nın sömürgesi olarak yaşamış, halkın %64'ünü teşkil eden köylüler ile feodal beyler kesin çizgilerle birbirlerinden ayrılmışlardır. 1896 yılında İspanyolların kovuluşu, belki de, Asya'daki ilk antiemperyalist hareket olarak görülmektedir. İspanyolların kovuluşundan sonra kurulan demokratik cumhuriyet, toprak reformuna, feodalitenin ezilmesine yönelmişken, Amerika'ya tarım ürünleri satan burjuvazi, devrimci gelişime tepki göstermiştir. Büyük toprak sahipleri, şeker, tütün, hindistan cevizi, kenevir üreticileri ülkede egemen kesilerek, Amerika'yla birlikte demokratik cumhuriyeti yoketmişlerdir. Crisanto Evagelista yönetimindeki işçi ve köylüler bağımsızlık savaşına girişmişler ve Amerika 1930 yılında ülkeye bağımsızlık tanımak zorunda kalmıştır.

Amerika bağımsızlığa uzun boylu razı değildi ve nitekim 1942 - 1945 yılları arasında, Filipinler Japonya'yla savaşırken, Amerika Japonlarla işbirliği yapan toprak ağalarını ve işbirlikçi burjuvaziyi Liberal Parti içinde birleştirerek iktidara getirdi. Fakat 1942'de Japonlara karşı savaşan Huk hareketinin kurduğu Milliyetçi Parti 1946 seçimlerinde geniş başarı sağladı. Bu başarı Başkan Roxas'ın kanlı bir faşist hareketiyle bastırıldı. Muhalefet parlamentodan atıldı, işçi ve köylü liderler öldürüldü. 1948 yılında Huk hareketi ile başkan Krino arasında bir yakınlaşma olmakla beraber, Krino sonuçta Huk hareketine karşı Amerika'nın desteğini istedi. Huk hareketinin kurduğu «Milli Kurtuluş Ordusu» demokratik bir düzen için savaşırken, Krino hile ve baskıyla 1949 seçimlerini kazandı. Fakat Liberal Parti'nin ve Krino'nun halkın gözünden düşüşü, Amerika'nın yine kendi egemenliğine aldığı Milliyetçi Parti'yi iş başına getirmesiyle sonuçlandı. Fakat Milliyetçi Parti içindeki Rekto liderliğindeki bağımsızlık hareketi gelişti ve Başkan Magsaysay gereğin-

cc Amerika'lıları memnun edemedi. Bunun üzerine Amerika, Carlos Garcia'nın milliyetçi yönetimini yıkarak 1961'de Liberal Parti'yi yine işbaşına getirdi. Başkan olan Diosdado Macapagal'ın ilk icraatı ulusal ekonomi üzerindeki tüm denetimi kaldırmak, endüstriyel gelişimi tarım alanına çekmek, kısacası ülkeyi Amerika'nın sömürüsü yapmak oldu. Bu şekilde Filipinlerin demokratik düzeni, gerçekte aynı sınıfa dayanan iki partinin sırayla işbaşına gelmesini ve Amerika'ya yaltaklanmasını sağlayan siyasal dolandırıcılıktan başka anlam taşımamaktadır. O kadar ki, 1965 başkanlık seçimlerinde Liberal Parti adayı Macapagal ile Milliyetçi Parti adayı Ferdinand Marcos, propagandalarını Amerika'ya daha çok yaranma temeline oturttular. Filipin demokrasisi bu çerçeve içinde, Amerika'nın bütün sömürdüğü ülkelerde olduğu gibi gönlünce demokrasinin tipik bir örneği oldu[93].

Filipin demokrasilerinin benzerlerini, Güney Kore'de, Malezya'da, Seylan'da görmek zor değildir. Tayland da bu tür ülkelerden. Amerika'nın Vietnam savaşındaki en önemli üsleri Tayland'da kümelenmiş durumda. Tayland gerçekte Amerika'nın bir sömürgesi durumundadır ve Vietnam üsleri, «Tayland'ın güvenliği için kullanılan askeri kolaylıklar» olarak adlandırılmaktadır. Tayland'da 400'e varan hava üsleri, Vietnam'ı, Laos'u, Kamboçya'yı bombardıman etmek için kullanılmaktadır. Tayland son yıllarda bölgenin en gerici yönetimi olarak görülmektedir. 1958 yılında Amerika'nın düzenlediği bir askeri darbe sonucu, ülkedeki bütün özgürlükler kaldırılmış, halen yürürlükteki olağanüstü durum ilan edilmiştir. Politik örgütler kapatılmış, sendikalar silinmiş, devrimci liderler cezaevlerine, sürgüne gönderilmiştir. Parlamento cuntanın tayin ettiği üyelerden kuruludur. Bütün yetkiler, başbakan, genelkurmay başkanı, ulusal savunma bakanı Ma-

(93) Naci, F., Filipin Demokrasisi, ANT no. 10

reşal Kittikachorn ile polis şefi ve içişleri bakanı Praphat Charusathien'in elindedir. Ülkedeki tek politik kural «antikomünizm»dir. Özgürlükten, bağımsızlıktan yana her davranış komünizm olarak adlandırılırken, işçiler ve köylüler gittikçe bilinçlenmekte ve direnmektedirler. Bu nedenledir ki, 1966 yılında Amerika'nın bu ülkeye yaptığı askeri olmayan yardımın 40 milyon doları polise ve baskı örgütlerine akıtılmıştır. Aynı nedenledir ki, 1967 yılında Amerikan yardımının bu konuya ayrılan bölümü seksen milyon dolara çıkarılmıştır. Amerika, gereğinde Tayland'ı ikinci bir Vietnam yapmağı göze alırken, CIA da, elinden geleni yapmakta, devrimci gelişimle gereğinde kan dökerek savaşmaktadır. Halk artık «antikomünizm» aldatmacasına inanmamakta, devrimci gelişimlere gün geçtikçe daha büyük kitleler halinde katılmaktadır[94].

■ *Endonezya'da Faşist Terör*

Filipin tipinin ötesinde, açık faşist bir düzen en son olarak Endonezya'da kurulmuştur. 30 Eylül 1965'teki solcu hareketi izleyen olaylar, ülkeyi tümden faşizmin kucağına itmiştir. Endonezya'nın lideri Sukarno, eskiden bu yana, antiemperyalist, tarafsız bir politikanın savunucusu olmuştur. Geri bırakılmış ülkelerin kendi kişiliklerini bulmaları gereğini savunarak, totaliter nitelikte ve fakat emperyalizme karşıt «güdümlü demokrasi» doktrinini ortaya atmıştır[95]. Bu amaçla kurduğu «ulusal cephe»nin emperyalizme yem olmadan kalkınmayı gerçekleştirebileceğini sanmıştır. NASAKOM diye anılan «ulusal cephe», milliyetçilerden, komünistlerden, dinsel gruplardan 1958 yılında kurulmuştur.

(94) Le basi thailandesi dell'agressione americana, 248.
(95) Sukarno, Lecture to the Students of Hasanuddin University (in Sigmund), 57

NASAKOM'un belirli bir temele oturmayan yapısı gerekli reformları gerçekleştirememiş, feodal kalıntılar silinememiş, Endonezya yeni sömürgecilik oyunlarına açık yapıdan kurtulamamıştır. Endonezya'nın başlıca ihraç malları olan ham kauçuğun gittikçe pazar kaybedişi, petrol gibi toprakaltı zenginliklerinin İngiliz ve Amerika'lıların elinde oluşu dış kredilere duyulan ihtiyacı artırmış ve ülke ekonomisini çıkmazlara sokmuştur. NASAKOM'un bu başarısızlığı, Sukarno'yu Çin Halk Cumhuriyeti ile yakın ilişkilere itelemiş ve NEKOLİM diye anılan anti-emperyalist program dahilinde Endonezya'nın batıya daha kesin cephe almasına, Birleşmiş Milletler'den çekilmesine yol açmıştır. Bu ortamda, Çin'den yana komünistlerin lideri Untung ve arkadaşları 30 Eylül 1965'te ordudan da destek bularak bir hükümet darbesine girişmişlerdir.

Fakat General Nasution'un seçkin Silwangi birliklerine dayanarak bu darbe teşebbüsünü engellemesi, Endonezya'da kesin bir faşist düzenin başlangıcı olmuştur. Nasakom'daki komünistlerin bu hareketle ilgileri bulunmadığı halde, «cephenin» diğer ortakları darbe teşebbüsünü solcu ortaklarını temizlemek için fırsat bilmişlerdir. Komünist olmadığı bilinen Sukarno dahi, emperyalizme uşaklık yapmamanın cezasını yerinden olarak ödemiştir. Gerici öğrenci kuruluşları KAMI ve KAPPI, faşizmi getirmeğe yönelen Suharto - Adem Malik - Hameng Bowono üçlüsünün baş destekçisi durumunda görülmüşlerdir. Beşyüzbine yakın insan düşüncelerinden dolayı öldürülmüşlerdir.

Emperyalizmin darbe teşebbüsünü kendi egemenliğini kurmak açısından bir fırsat bildiği kuşku götürmez. 1965 yazlarında Endonezya gizli servis şefi Subandrio'nun, CIA ajanı olan ve kendini filimci olarak tanıtan Bill Palmer'in evinde bulduğu «Gilchrist Raporu» olaylara ışık tutacak niteliktedir. İngiltere'nin elçisi Gilchrist'e gönderilen raporda, İngiltere ve Amerika'nın Malezya'dan

başlayarak bölgede etkilerini artırmaları ve devrimci hareketleri kırmaları gerekliliğinden söz açılıyordu. Bu amaçla askerlerle işbirliği yapılması gerekli görülüyordu. Yarbay Untung'un hareketi, bu konuda vesile oluyordu[96].

Yeni yönetimin demokratik özgürlükleri yok ettikten başka, ekonomik ve politik yapıyı Amerika'nın dümensuyuna sokmasına şaşmamak gerekir. 1965 yılında 425 milyon dolar olan ihracatın 1966'da 360 milyon dolara düşmesi karşısında, yöneticiler Amerika'dan ve diğer Batı ülkelerinden yardım istemişlerdir. Bu yardım, birkaç yıl önce millileştirilen Goodyear kauçuk tarlalarının şirkete iade edilmesi, diğer millileştirmelerin iptali şartıyla gerçekleştirilmiştir. «Tokyo Kulübü» diye adlandırılan konsorsiyum'un kurulmasıyla, ülke ekonomik bağımsızlığını tümden yitirmiştir. Faysal'ın İslam Paktı önerisini büyük bir sevinçle karşılayan yeni yönetim, doğal olarak 3. dünyaya, antiemperyalist dünya hareketine, bağımsızlıktaki titizliğine sırt çevirmiştir. Endonezya olayları, «ulusal cephelerin», proletaryanın hegemonyası olmadığı takdirde, nasıl tersine teptiğini ve faşizme yolaçtığını göstermesi yönünden de önem taşımaktadır.

■ *Vietnam Vampirliği*

Amerika hemen hemen 1961 yılından bu yana, Vietnam'da, önce gizli daha sonraları açıktan çağımızın en iğrenç savaşını yürütmektedir. Güney Vietnam halkının uluslararası sözleşmelerle tanınmış demokratik seçim hakkını yok eden, Diem gibi zalim yöneticileri iş başına getirip, yönetimlerini korumakla işe koyulan Amerika, günümüzde, ulusal kurtuluşlarını sağlamak için kahramanca savaşan Vietnam halkını en korkunç biçimlerde öldürmek-

(96) **Savcenkov - Smirnov,** La tragedia dell'Indonesia, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 3,506 - **Baş,** H., Bir mitosun yıkılışına doğru, ANT, no. 6.

te, işkenceler yapmakta, çağımızın en haksız savaşını sürdürmektedir. Vietnam savaşı, emperyalist vampirliğin en açık örneği olmaktadır.

Amerika bütün haksızlığına rağmen, savaşı yine de haklı göstermek için bahaneler bulmakta, savaşın uluslararası sözleşmelere uygun olarak «demokratik düzeni, özgürlükleri korumak ve komünist gelişimleri engellemek» için çıkartıldığını ileri sürmektedir. Amerikan elçiliklerinin, bulundukları ülke aydınlarına, politikacılarına, yazarlarına v.s. gönderdiği broşürlerde, Vietnam savaşını haklı göstermek için utanmazcasına yalanlar, aldatmalar yapılmaktadır. Ülkemizde de dağıtılan broşürlere göre[97], Vietnam halkının demokratik düzen için yaptığı savaş bir «komünist ihtilali, saldırısıdır» ve Kuzey Vietnam tarafından desteklenmektedir. Amerika bu «komünist saldırganlığına» karşı Vietnam halkının «nefis müdafaasına» yöneticilerin çağırısı üzerine katılmıştır. Cenevre Anlaşmaları ve SEATO Andlaşması Amerika'ya bu müdahalede bulunma hakkını vermektedir. Kuzey Vietnam'a yapılan hava hücumları, «nefis müdafaasının» doğal ve hukuki bir sonucudur. Vietnam'a kuvvet göndermek, Amerikan Cumhurbaşkanı'nın yetkisine dahildir. Bu iddiaları desteklemek içindir ki, Amerika kendisinin zamanında imzalamaktan çekindiği Cenevre 1954 Anlaşmaları'ndan maddeler, işine gelen hükümler nakletmektedir.

Amerika'nın belirtilen ve saldırının hukuki olduğunu kanıtlamak amacını taşıyan uydurmaları temelden yanlış, aldatıcı ve sahtekarca bir nitelik taşımaktadır. Amerikan resmi makamlarının bu yalanları, bizzat Amerikalılarca dahi ortaya konulmuştur. 6 Mart 1964 tarihli New York Times'teki «Amerika'nın Vietnam Politikası» başlıklı ya-

(97) Bu yalan ve aldatıcı Amerikan yayınları için bk. «Güney Vietnama yapılan Amerikan askeri yardımının hukuki mesnedi», «Pike, D., Viet Cong'un 1968 yeni yıl taarruzu».

zısmda, Halberstam, Güney Vietnam'da sadece bu ülkenin insanlarının çarpıştığını açıkça yazmış ve komünizm saldırısı iddiasını yalanlamıştır. Daha 19 Eylül 1957 tarihli «Reporter»da, Amerika'nın Vietnam'daki tutumu «ortaçağa dönük ve gerici» olarak nitelendiriliyordu. 4 Mart 1964'te Senatör Wayne Morse, Amerika'yı savaşı büyütmekle suçlamış ve bu hatanın «haklı görülemiyeceğini, hiçbir zaman haklı gösterilemiyeceğini» belirtmiştir. Senatör Fulbright'in suçlamaları da hatırlardadır ve bu örnekleri çoğaltmak, Amerika'da yüzbinlere varan toplulukların hükümetlerinin yüklendiği utandırıcı görevi protesto ettiklerini söylemek mümkündür[98].

Amerika, saldırısını haklı göstermek için, 1954 Cenevre Sözleşmesinin Hükümleriyle, «Güneydoğu Asya Müşterek Müdafaa İttifakının - SEATO» IV. maddesinin 1. fıkrasına dayanmaktadır. Vietnam'ı da ilgilendiren bu hükme göre, silahlı saldırıya konu olan ülkeye, sözleşmeye taraf diğer devletler yardım etme durumundadır ve Amerika'nın iddiasına göre, Güney Vietnam'ın isteği üzerine kendisi andlaşmanın verdiği yetki ve görevi yerine getirmektedir. Halbuki, Vietnam'ın son beş on senelik tarihine bakmak, bu iddianın ne kadar yersiz ve temelsiz olduğunu ortaya çıkartacaktır.

Vietnam'da bağımsızlık savaşı 1930 yıllarında, Fransa'ya karşı başlamıştır. 1940 yıllarında iyice şiddetlenen bu savaş, özellikle Mekong Deltası civarında gerçekleşmiştir. II. Dünya Savaşı'nda yenik düşen ve güçsüzleşen Fransa'nın yerini Japonlar almış ve Vietnam'ı işgal etmişlerdir. Ho Şi Minh'in yönetimindeki «Vietminh» Japon emperyalizmine karşı savaşmış, zafer kazanarak 2 Eylül 1945'te Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ni kurmuştur. O sıralar Amerika, Ho'nun bağımsızlık hareketini

(98) Geniş örnekler için bk. **Russel - Stetler**, Vietnam'da Savaş ve Zulüm (Sol Yayınlar), Ank. 1966, 31 v.s.

desteklemiştir. Fakat, Fransa Vietnam üzerindeki eski iddialarını sürdürüp, 1945 yılında Mekong Deltasında yeniden savaşlar başlayınca, Amerika da Fransa'yı desteklemiştir. Sadece 1954 yılında Fransa'nın Vietnam savaşı için harcadığı paranın %78'ini Amerika karşılamıştır. 1954 yılında Dien Bien Phu'da Fransızlar kesin bir yenilgiye uğrarken, kendilerine nükleer silah kullanmayı teklif eden de, Amerika Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'tan başkası değildir.

Fakat bütün desteklere rağmen Dien Bien Phu'da zafer Vietnam'ın oldu ve 21 Temmuz 1954'te Cenevre'de ateş kes sözleşmeleri imzalandı. Sözleşme, 17. enlemde orduları birbirinden ayıracak bir hat kabul ediyor, Vietminh kuvvetlerinin kuzeyde, Fransız kuvvetlerinin güneyde kalmasını öngörüyor ve Fransız kuvvetleri çekildikten sonra 20 Temmuz 1956'da bütün ülkede genel seçimlerin yapılmasını zorunlu sayıyordu. Görüldüğü gibi, Cenevre Sözleşmeleri, Vietnam'ı ikiye bölmüş, iki ayrı yönetim yaratmış değildir. 17. enlemdeki bölünme sadece orduları birbirinden ayırmak ve genel seçimlere imkan hazırlamak içindir. Sözleşmeye göre, seçimler yapıldıktan sonra seçimi kazanan siyasal güç bütün ülkenin tek yöneticisi durumuna gelecektir. Sözleşmenin VI. maddesi, 17. enlemden yapılan bölümü coğrafi bir ayrım olarak yorumlamayı yasaklıyordu. Bu sözleşmeyi, Vietnam savaşında taraf olmadığı için imzalamayan Amerika şimdi bu sözleşmeye dayanarak Vietnam savaşında haklı görülmek istemektedir. Halbuki, Amerika daha başlangıçta, sözleşmeye rağmen 17. enlemi iki ülkeyi ayıran sınır gibi kabul etmiş, 1956 seçimlerini yaptırmamış ve kendinden yana satılmış Dinh Diem'i iktidara getirmiştir. Amerika, Diem'i iktidara getirirken, salt bir gün kendisini oraya davet edecek, faşist, gerici bir iktidar yaratmak maksadıyla hareket etmiştir. Şimdi Amerika, kendisinin çağrıldığı için

Vietnam'a gittiğini iddia ederken, kendisini çağıran da, kendi yarattığı, sözleşmelere aykırı olarak iktidara getirdiği Diem'dir. Amerika, SEATO hükümlerine dayanırken, Güney Vietnam Hükümeti'nin, Amerika'yı acele olarak savunmaya çağırması için Amerika tarafından kurulduğunu söylemeyi nedense unutmaktadır. Kaldı ki, Amerika, Cenevre anlaşmalarına aykırı olarak, 17. enlemi coğrafi bir sınır olarak kabul etmekle ve bunu SEATO Andlaşması'na da geçirmekle hukuk dışına düşmüştür ve SEATO Andlaşması Cenevre sözleşmelerine aykırıdır[99]. Ayrıca Güney Vietnam'daki savaşın bir komünist saldırısı olduğu da yalandır ve bu bakımdan SEATO Andlaşması dahi geçerli değildir.

■ *Diem'in Faşist Uygulamaları*

Cenevre Andlaşması, 1956 yılında seçimler yapılmasını öngörürken, Amerika böyle bir seçimin Ho Şi Minh'in zaferiyle sonuçlanacağını biliyordu. Nitekim, Eisenhower «Değişiklik Zorunluluğu» isimli kitabında, seçim yapılsaydı halkın %80'inin Ho'ya oy vereceğini itiraf ediyordu. Bu sonucu engellemek içindir ki, Amerika «İmparator» diye anılan Bao Dai'ye, 7 Temmuz 1954'te Ngo Dinh Diem'i başbakanlığa tayin ettirdi. O zamana kadar adı dahi duyulmamış olan ve ömrünün çoğunu Amerika ve Fransa'da geçirmiş bulunan Diem, önemli bir toprak ağasıdır. 22 Ağustos 1963 tarihli New York Times, Diem'i iktidara CIA'nın getirdiğini açıklıyordu. Diem, salt 1956 seçimlerini engellemek için işbaşına getirilmişti. 1955 temmuzunda, Vietnam halkını kendisiyle Bao Dai arasında tercih yapmağa çağıran Diem, %98,2 oranında çoğunluk sağlayarak Vietnam'ın tek hakimi durumuna geliyordu. Böyle bir referandum, elbette ki, Vietnam halkı-

(99) **Russel - Stetler, 35, 59.**

nın gerçek tercihini gösterecek, 1956 seçimleri yerine geçecek bir nitelik taşımıyordu. Fakat Amerika Diem'in Bao Dai'ye karşı desteklenmesini Vietnam'ın siyasi tercihi olarak kabul etti ve 1956 seçimlerini engelledi. 1956 yılında Diem genel seçimlere yanaşmazken, henüz Vietnam'da iç çatışma başlamamıştı. Bugün ise Amerika yayınladığı broşürlerde, komünist saldırısı karşısında seçimlerin yapılmadığını büyük bir utanmazlıkla ilan etmektedir.

Diem geniş bir toprak sahibi aileyi temsil eden bir kişi olarak, Vietnam'da bir aile iktidarı kurdu. Diem iktidarı, özellikle, katolik rahiplere, feodallere ve 1954 yılından sonra gelişen Amerikan taraftarı işbirlikçi burjuvaziye dayanıyordu. Amerika'da Cardinal Spellman tarafından eğitilen ve koyu bir katolik olan Diem, diğer dini gruplara ve özellikle Budistlere eziyet eder ve onları din değiştirmeğe zorlarken, Katolik kilisesinin desteğini bulmuştur. 1954 yılından sonra gelişen ve savaşlar nedeniyle zenginleşen ve sonuçta Amerika'ya bağlanan burjuvazi de, Diem yoluyla iktidara gelmiş durumdaydı. İhracat ve ithalatı elinde tutan bu «yeni burjuvazi», eski Fransa'ya bağlı işbirlikçi burjuvaziyi de eleyerek, ekonomik hayata egemen olmuş ve bir aile iktidarı olan Diem kadrosu ve Amerikalılar tarafından desteklenmiştir. Feodaller ise daha geniş ve heterojen bir nitelik taşımaktadır. Feodaller, toprak sahibi olmakla beraber, çoğunlukla topraklarının başında bulunmamakta, toprakları işleyenlerin verdikleri kira bedelleriyle zenginleşmektedir. Dine bağlı olan, demokratik hiçbir ideolojiye bağlı bulunmayan «mandarin» tipindeki feodaller, özellikle Mekong deltasının feodalleri, gerçekte, Japon istilasından sonra Saygon'a çekilmişlerdir ve orada yaşamaktadırlar. Yüzbinlerce hektarı bulan topraklar, «yarıcılar» ve «ortakçılar» tarafından işletilmekte, gelir Saygon'daki ağaların ceplerine girmektedir. Fransız-

lara karşı savaşta direnme hareketine katılan köylülerin, savaş sonrasında, Kuzey Vietnam'da olduğu gibi bir toprak reformu sonucu işledikleri toprağa sahip çıkmalarından korkan feodaller, bunu engellemek için Diem'in ardında birleşmişlerdir. İşte katolik rahiplerin, feodallerin ve işbirlikçi burjuvazinin birleşmesiyle Güney Vietnam'da karşı devrimci cephe kurulmuştur. Diem bu birlik içinde, ortaçağdan kalma bir «mandarin», bir başpiskopos, bir sömürge valisi niteliğindeki ailenin temsilcisi olmuştur. Diem bu niteliği içinde, yeni sömürgecilikle feodalizmi birleştiren lider durumundayken, bu bütünün çıkarlarını savunmak amacıyla da faşist bir yönetimi gerçekleştirmiştir.

Aşırı bir dini baskı altında, kuzeyli köylüler güneye göçmeğe zorlanmış, her türlü demokratik gelişim zulümle engellenmiştir. 1959 yılında çıkartılan bir kanunla «kamu güvenliğini sarsıcı her eylem ve eyleme yönelme niyeti», ölüm ve müebbed hapis cezasıyla cezalandırılmıştır. Batı toplumları için en masum bir demokratik hak olan «grev» dahi, «kamu güvenliğini sarsıcı» fiil olarak kabul edilip, katılanlar ölüm cezası ile cezalandırılmıştır. Küçük bir protesto gösterisi dahi, Diem yönetimine göre, «komünist başkaldırısıdır». Sendikalaşma «ihtilalcilik», Hanoi Radyosu'nu dinlemek vatana hiyanettir ve cezaları ölümdür. Bu yolla, feodaller, komprador burjuvazi dışında kalan bütün sosyal tabakalar, XX. yüzyılın en açık ve aşağılık faşist rejiminin kurbanları durumuna gelmişlerdir. «Antikomünizm» aldatmacası ardında uygulanan bu faşist terrörü kendine özgü polis örgütünü de kurmuş ve doğrudan doğruya Amerika'ca desteklenmiştir. Polis örgütünün başı, Diem'in kardeşi Ngo Dinh Nhu, Allen Dulles'in CIA'sından sadece 1963 yılında 3.000.000 dolar almıştır. Bu polis örgütü özellikle direnme döneminden kalan gerillaları avlamak ve öldürmekle görevlendirilmişti. Diem polisi, CIA'nın yardımıyla yeni işkence tekniği geliştirmekte

önder olmuştu.Bu işkenceler içinde öldürülen vatanseverlerin sayısı bilinmeyecek kadar çoktur[100].

■ *Ulusal Kurtuluş Cephesi*

Faşist terör karşısında, Vietnam halkı bir seçme yapmak zorunda kalmıştır: Kuzeyin vatanseverleri ile birlikte bağımsızlık savaşına girmek veya esir olarak yaşamak. Vietnam halkı birinci yolu seçmiştir. Önceleri barışçı yollarla protesto ve direnme yolunu seçen Vietnamlılar, 1959 yılından sonra Amerikalıların desteğiyle uygulanmaya başlayan «pasifikasyon» programı karşısında silaha sarılmışlardır. Bu plan, köylülerin yerlerinden zorla atılarak, yeni kasabalar kurulması amacını taşımaktaydı. Görünüşte modern kasabalar kurulacağı iddiası ardında[101], gerçekte başkaldırıya yönelen köylülerin bir araya toplanması, gereğinde bunların kolayca imha edilmesi, gerilla savaşının engellenmesi, bir tür «temerküz kampı» yaratılması isteniliyordu. Bu yeni kasabalar tam bir toplama kampı havası içinde, girişi çıkışı denetimli ve belirli saatlerde olan insan toplulukları şeklinde getirilmiştir. Bu köyler daha sonra, General Taylor'un ve Amerikalı ekonomist Staley'in öğüdüne uygun olarak «stratejik köyler» adını almıştır. Bu görülmemiş faşist terör, Vietnam halkının silaha sarılmasını sağlayan son damla olmuştur. Güney Vietnam halkının silahlı özgürlük savaşına, değişik nedenlerle, Vietnam'ın değişik sosyal tabakaları da katılmıştır.

Fransızlara karşı yapılan bağımsızlık savaşında Mekong Deltası'nda 410.000 hektar pirinç tarlası, orta bölgede 150.000 hektar tarla, diğer bölgelerde de 75.000 hek-

(100) **Nguyen - Van Ba**, 167.

(101) Bu tür aldatıcı iddialara örnek olarak, Amerikan Haberler Bürosu'nun Türkiye'de dağıttığı şu yazıya bakılabilir: **Grant, J.**, Vietnam'da Kalkındırma ve pasifikasyon (1968).

tar toprak köylülere dağıtılmıştı. Bu topraklar, Fransızlarla savaş sırasında topraklarını terkeden feodallere aitti. Bu şekilde «toprak kirası» konusundaki eski adet de kalkmış oluyordu. Köylüler feodallerin çağ dışı tutumlarından da kurtulmuşlardı. Bu nedenledir ki, Vietnam köylüsü, ulusal bağımsızlığın değerini bilen, devrimci bir nitelik kazanmıştı. Diem iktidarının kuruluşu ile, feodaller yine gelişmek ve eski topraklarını elde edebilmek olanaklarına kavuştular. Gerillaları yakalamak ve toprakları geri alabilmek için, Diem köylülerin üzerine askeri kuvvetleri saldırtmıştır. Uzun yılların sonunda özgürlüğüne kavuşan köylüler, yeniden köleleştirilmiş oluyorlardı. 1954 yılının bu terör hareketleri günden güne artarak, Vietnam köylülerini devrimci savaşın içine itmiştir. Köylülerin devrimci mücadelesi, Fransız döneminin işbirlikçi burjuvazisince de desteklenmiştir. Amerikalıların Vietnamı sömürgeleştirmesi, Amerika'ya bağlı yeni bir işbirlikçi burjuvazinin gelişmesine yol açmış ve eski hakim zümreler etkinliklerini kaybetmişlerdir. Fransızlarla olan savaş süresince Bao Dai iktidarını destekleyen ve aynı zamanda toprak sahibi de bulunan, Fransızlara yakın burjuvazi, ne Japon istilası sırasında ne de Çin'le işbirliği yapan burjuvazi ile birleşmemiş, Amerikan sömürgeciliğinden sonra da, egemen durumunu kaybetmenin, çoğunlukla sürgüne gönderilmenin tepkisiyle kurtuluş hareketine katılmıştır. Binhxuyen tarafından temsil edilen Fransa'ya bağlı burjuvazi, devrimci bir düzene olan inancından olmasa dahi, Amerika'ya bağlı burjuvazinin iktidarının bir alternatifi olmak için bağımsızlık savaşının içinde yeralmaktadır. Diem'in terör rejimi bir açıdan rejimin dayanakları olan toplumsal tabakaları dahi tedirgin etmiştir. Polis baskısından kentlerden kaçanlar, kapitalist düzeni destekleyen ve fakat oğullarının ormanlarda gerillalar karşısında can vermesine gözyummak istemeyenler, Fransa'da yetişen ve Kuzey

Vietnam düzenini benimseyen aydınlar, «stratejik köy» planından zarar gören zengin çiftçiler, Khmers ve Hauts Plateaux bölgelerindeki azınlıklar, Amerikan emperyalizminden değişik nedenlerle zarar gördüklerinden, başkaldırıya katılmakta gecikmemişlerdir. Özellikle 1 Mayıs 1958 tarihinde Saygon'da başlıyan halk hareketi, şehir işçilerinin ve aydınlarının bağımsızlık, özgürlük yolundaki güçlü çıkışlarıydı. Bu hareket ve gelişim içinde itici gücü, sosyalist aydınların ve işçilerin gerçekleştirdiğinde şüphe yoktur. 1961'deki Stanvac, Caltex, Savoc Shell grevleri bu konuda örnektir[102].

Devrimci mücadele, uzun süre, batı gazetelerinde ve Amerika'da olağan bir isyan hareketi olarak gösterilmiş, kurtuluş hareketine karşı girişilen kandökücülük, komünist gelişimin durdurulması, özgürlüğün savunulması sayılmıştır. 20 Temmuz 1954'te Nguyen Hun Tho tarafından düzenlenen ve Cenevre anlaşmalarının uygulanmasını, seçimlerin yapılmasını, kuzeyle birleşilmesini isteyen toplantılar, bu toplantıların liderlerinin tutuklanması karşısında gösterilen tepki, 1 Mayıs 1956'da yapılan «özgürlük ve iş isteme» gösterileri, hep kışkırtma olarak dünya kamuoyuna duyurulmuştur. Halk çaresizlik içinde önceleri kişisel olarak silaha sarılmış, bu silahlı savaş önce küçük gruplarca yönetilmeye başlamış, 20 Aralık 1960'ta «Ulusal Kurtuluş Cephesi - FLN» içinde birleşmiştir. Değişik eğilimde partiler de bu cephe içinde yer almıştır. 1961 yılında kurulan «Bağımsızlık için işçi birliği - ATL» de, işçi sınıfının devrimci gücünü temsil eden bir şekilde FLN içinde yer almıştır. Nguyen Hun Tho gibi bir liberalin başkanlığındaki cephe yönetiminde, marksistlerden, Caodai teşkilatına dahil din adamlarına kadar değişik eğilimlerde kişiler vardır ve hepsi özgürlük ve bağımsızlık

(102) **Nguyen - Van Ba, 162, - Nguyen Minh Vy, La lotta della classe operaia e delle masse popolari urbane nel Sud - Vietnam, in Critica Marxista 1965, no. 2, 175.**

uğrunda savaşmak konusunda birleşmektedirler. 1960 yılında kurulan «Cephe», 1962 yılına kadar Amerikalılarca dünya kamuoyundan saklanmış ve daha sonra da dünyaya bir komünist teşkilatı olarak tanıtılmak suretiyle, yeni bir aldatmacaya girişilmiştir.

FLN'in 16 Şubat - 3 Mart 1962'teki I. Kurultay'ında alınan kararlar, 15 Ağustos 1962 tarihli bildiri, 22 Mart 1965 tarihli açıklama, FLN'nin Merkez Komitesi'nin 1968 yılı bildirisi, örgütün amaçlarını kesin bir biçimde ortaya koymaktadır[103]. Buna göre, bütün bağımsızlıktan yana parti ve örgütlerin temsilcilerinden kurulu, bütün etnik grupların eşitliği esasına dayanan, demokratik hürriyetleri tanıyan ve bunun için Amerika'yla savaşan bir hükümet kurulması istenilmektedir. Program ilerici, demokratik bir nitelik taşımaktadır ve fakat sosyalist bir program değildir. Ülkenin ekonomik gelişimine yaradıkça tüccarlar ve sanayiciler faaliyet gösterebilecektir. Toprak sahipleri, ortakçıların kira ödemelerini azalttıkça ve onlara daha iyi bir hayat garanti ettikçe, mülkiyet haklarına sahiptirler ve bu mülkiyet sisteminin doğurduğu sorumluluklardan kurtulmaktadırlar. Toprağın köylüye dağıtılması, hükümetin gerekli bir bedel ödemesine bağlı olacaktır. Dış politikada tarafsızlık korunacaktır. Hiç bir politik ve askeri blok içinde yer alınmayacak, politik sınırlama yaratmayan dış yardım kabul edilecek ve her ülkeyle ilişkiler kurulacaktır. Sınır ülkeleri Kamboçya ve Laos'la birlikte Çin Hindi'nde bir tarafsız ülkeler bölgesi yaratılmaya çalışılacaktır. Kuzeyle normal ilişkiler yaratılacaktır. Toprak talebi olmaksızın kuzeyle ortak kalkınma

(103) **Nguyen - Van Ba,** 172 - Una Dichiarazione del CC del FLN del Sud - Vietnam, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 4, 654 - Un grave smacco degli aggressori nel Vietnam, in La Nuova Rivista Internazionale 1968, 3,436 - **Dang Kuang Min,** L'invalicabile linea del Mekong, in La Nuova Rivista Internazionale 1968, no. 1,128.

çabaları içine girilecek, birleşme yolları aranacaktır[104]. 1968 bildirisine göre, bu amaçların gerçekleşmesi, Van Thieu ve Kao Ky'nin gerici yönetimlerinin çökertilmesine, halka dayanan bir iktidar biçiminin kurulmasına, ülkenin bağımsızlığının sağlanmasına ve bunun için Amerikan saldırganlığının yenilmesine bağlı bulunmaktadır. Bu programı içinde, FLN ülkenin devrimci hareketini ve halkını temsil eden tek örgüttür. Bu gerçek karşısında, Amerika'nın FLN'nin bağımsızlık hareketini «Kuzey'in saldırısı» olarak göstermek çabaları, Kao Ky ve Van Thieu'ya itibar kazandırmak için giriştiği 3 eylül 1967 seçimleri gibi oyunlar, artık dünya kamuoyunu boşuna aldatma çabalarından öteye gitmeyecektir. Kimse bu tür uydurma seçimlerin, demokrasi yolunda reformcu bir davranış olduğunu kabul etmeyecektir. Nitekim Figaro, Washington Post, Le Monde gibi gazeteler, FLN'in varlığını tanımaktadır. 1968 Delhi 3. Dünya Ülkeleri toplantısı FLN'in savaşını, antiemperyalist ve antimonopolist bir savaş olarak tanımıştır[105]. 6 - 8 Haziran 1969 tarihinde Vietnam'da toplanan FLN ve diğer demokratik ve barışçı güçlerin katıldığı Kurultay, ülkenin her yöresinden gelmiş 88 delegenin oybirliği ile Güney Vietnam'da, kukla hükümetin dışında, «Devrimci Hükümet» teşkiline karar vermiştir. Kurulan bu hükümet, dünyadaki bütün demokratik ve barışsever ülkelerince tanınırken, Amerika da, Paris'te toplanan Vietnam Komisyonu'nda masaya oturmakla, bu hükümet kuruluşunu fiilen tanımak durumanda kalmıştır.

■ *Emperyalist Tırmanma*

Ulusal bağımsızlık savaşının yönelişleri karşısında faşist yönetimi savunmak emperyalizmin tek amacı duru-

(104) Una Dichiarazione del CC del FLN del Sud Vietnam, 654.

(105) Laurin, M., 196 - Dalton - Miranda, 829

muna girmiştir. Bu nedenledir ki, özellikle 1961 yılından sonra acımasız bir savaş vatanseverlere ölüm kusmağa başlamıştır. Savaşın daha başında, Amerika fiilen savaş içinde yer almış ve fakat saklanmıştır. Amerika'nın savaşa katkısı, kalkınma yardımı ve askeri öğretim olarak gösterilmiştir. 1954 - 1961 yılları arasındaki iki milyar dolarlık Amerikan yardımının ancak % 1,5'u tarıma, gerisi askeri harcamalara ayrılmışdı. Askeri harcamalar faşizmi tutmak için yapılan hava alanlarına, stratejik yollara v.s. harcanmıştı. Önce «Vietkong» olarak adlandırılan vatanseverlere karşı yürütülen savaşta perde arkasından rol oynayan Amerika, daha sonraları gizli saldırganlığını saklayamamış ve resmen Vietnam'a asker sevkine başlamıştır. 1964 yılında 23.000'e varan asker sayısı, 1965'te 180.000'e, 1967'de 410.000 kişiye varmıştır. 5 Ağustos 1964 tarihinde Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ne yapılan hava hücumuyla da, savaş tam bir saldırganlık durumunu almıştır. Birbirini izleyen ve özellikle 7 Şubat 1965 tarihinden sonra artan hava hücumları, özellikle Tayland, Filipinler, Japonya'daki Okinawa hava üslerinde kümelenen 7. Filo tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu hava hücumlarında sadece 1966 yılında 637.000 ton bomba atılmıştır. Bu miktar bütün II. Dünya Savaşı süresince Pasifik'te atılan bomba miktarını dahi aşmaktadır.

Amerika Vietnam kahramanlarına yardımı önlemek için Laos'taki Pathet-Lao vatanseverlerinin yardımlarını önlemek için Laos - Vietnam sınırını da bombalamıştır. Amerika'nın bütün baskısına rağmen Amerika'ya uydu olmayan tarafsız Kamboçya da Amerikan saldırılarının sürekli konusu olmuştur. Amerika, saldırısının, Vietnam gerillalarının Kamboçya'da üslenmesini engellemek için yapıldığını inkar etmemektedir. Bu tutum, bağımsızlığı için savaşan vatanseverlere karşı faşizmi korumak anlamını taşıdığı gibi, Güneydoğu Asya'da savaşın genişle-

tilmesi tehlikesini de yaratmaktadır. Savaş ilan edilmeksizin Kuzey Vietnam'a karşı girişilen hücumlarda, ülkenin Fuli Vinh, Hosa, Danghoi, Thai - Guen gibi kentlerinin %90'ı tahrip edilmiştir. Güney Vietnam'a komşu ülkelere yapılan saldırı, Vietnam vatanseverlerini yardımsız, çaresiz bırakmak amacına yönelmektedir. Nitekim Vietnam savaşçılarını tek başlarına bırakmak içindir ki, özellikle, güneyi Laos ve Tayland'a bağlayan 9 numaralı yol, Kontum bölgesindeki Kamboçya sahillerine ulaşan 19 numaralı yol, Saygon bölgesinde gerillaların elinde bulunan kuzeyden kuzeydoğuya yönelen bölge, Mekong deltası, bombalanmaktadır. Bombardımanlar özellikle elektrik enerji merkezlerine yapılmakla beraber, silahsız halkın bulunduğu, askerden arınmış bölgeler de emperyalist saldırının kurbanı olmaktadır. Bombardıman sadece klasik bombalarla yapılmamakta, savaş kurallarının yasakladığı napalm bombaları, bilye fırlatan bombalar da kullanılmakta, sivil halk en azgın bir kandökücülüğün kurbanı olmaktadır. Halkın vatansever kahramanlarına yardımını engellemek içindir ki, yiyecekler, ekin tarlaları zehirlenmektedir. Zehirlenen kent sayısı 1961-1965 arasında 6'dan 26'ya yükselmiş, zehirlenerek ölen kurbanlar aynı yıl içinde 182'den 146.247'ye varmıştır. 1965 yılında zehirlenmiş toprak genişliği 700.000 hektara varmıştır[106]. Ve bütün bunlar demokrasiyi ve özgürlüğü korumak adına gerçekleştirilmektedir.

Amerika'nın kendi saldırganlığına destek aramak için, uydularına ve diğer emperyalist ülkelere de baskı yaptığı görülmektedir. Özellikle, Flipinler, Güney Kore,

(106) Vietnam savaşının gelişimi için bk. **Teplinski**, B., La guerra aerea in Indocina in La Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 4. 660 - I territori ancora sotto posti al giogo coloniale imperialista, in La Nuova Rivista Internazionale 1968 no. 6, 1165 - **Volski**, D., - L'espansione militare americana nel Sud - Est asiatico, in La Nuova Rivista Intrenazionale 1968, no. 4,707 v.s.

Tayland, Avusturalya, Yeni Zelanda bu baskının konusu durumundadırlar. 1966'da kurulan ASPAC, ASEA gibi Asya'nın gerici hükümetlerini birleştiren uluslararası bloklar, Vietnam savaşını bir Güneydoğu Asya savaşı durumuna getirmek konusunda, baskı organı görevini görmüşlerdir. Bunlar askeri yardım yapmamakla beraber, Amerika'yı desteklediklerini belirtmek zorunda kalmışlardır. Amerika da batı ülkelerinde dağıttığı yüzsüzce bildirilerinde, Avustralya'nın, Kore'nin, Yeni Zelanda'nın, Filipinler'in, Tayland'ın Malezya'nın, Ada Çini'nin, 60.000'e varan asker vesair araçlarla savaşı desteklediklerini ilan etmektedir. Bu arada, Fransa, Japonya, Almanya ve Hollanda'nın da ekonomik desteklemede bulundukları ortaya konulmaktadır[107].

Amerika'nın Vietnam'da faşist, satılık bir iktidarı sürdürmek açısından bunca gayretine şaşmamak gerekir. Daha 1954 yılında, siyasal yorumcu Baldwin, Çin Hindi bölgesinin komünizmin yayılmasına karşı bir kale olarak kullanılması gereğinden bahsediyordu. Fransızlarla olan savaş sırasında, Amerika'nın Fransa'ya yardımının boşa olmadığını, bu bölgenin kalay, tungsten kaynakları yönünden gerekliliği Eisenhower tarafından 4 Ağustos 1953'te açıklanmıştı. Vietnam, Hint Okyanusu ve ötesindeki Amerikan petrol yatırımları yönünden önem taşıyordu. Bölgedeki, kalay, tungsten, çinko, manganez, kömür, kereste, pirinç, kauçuk, çay, biber, sığır ve deri zenginlikleri Amerika'nın çıkarlarını buraya bağlamaktadır. Amerika Vietnam'ı eline geçirdikten sonra beş yıllık bir süre içinde 100 milyon dolarlık yatırım yapmış, ünlü tekeller burada yuvalanmıştır. Sadece, Standart Oil, Caltex ve Shell petrol şirketlerinin yatırımı 19 milyon dolardır. Standart Oil'in müdürü George Case'in sonra Tayland

(107) **Volski, D., 708.**

elçisi olduğunu hatırlamak dahi, tekellerle Amerikan dış politikasının çıkar birliğini göstermeğe yeter.

Bölgenin emperyalizm kalesi olarak taşıdığı stratejik önem yanında tekeller de buralardan tatlı çıkarlar sağladığına göre, savaş tekellerin ekmeğine yağ sürmüştür. 1965 yılında 50,2 milyar dolar olan askeri harcamalar, 1966 yılında 57 milyar dolara çıkmış ve bu fark savaştan yararlanan tekellerin cebine girmiştir. Salt Vietnam savaşına ayrılan olağanüstü tahsisat 1966'da 5,8 milyar dolardır. 1967 yılındaki tahsis 12 milyar dolardır. Bu paraların tekellerin ve büyük kapitalistlerin cebine gittiği, savaş üretiminin 1963 - 1966 arasında %9,6 oranında artmasıyla belirmektedir. Savaşla ilgili üretim alanlarına, 964 yılında % 14,6, 965 yılında % 15,7, 966 yılında %16,5 oranında yeni yatırım yapılmıştır. Verimlilik 1966'nın ilk üç ayında%91 gibi yüksek bir orana varmıştır. Amerika'nın savaş gerekleriyle ilgili olarak yaptığı anlaşmalar sonucunda tekellere yaptığı ödeme 1966 yılında 40 milyar doları geçmiştir. Kâr oranı % 11'dir. Amerika Vietnam'daki yatırımları savaş rizikosuna karşı garanti etmektedir ve 1966 yılında Vietnam'dan Amerika'ya yapılan kâr transferi 686 milyon dolardır. Vietnam'daki yatırımlar %30 oranında kâr sağlamakta, işletmeler zorla çalıştırılan ucuz işçiler bulabilmektedir. Bu tatlı kâr sistemi, büyük Amerikan kapitalistlerinin savaşın genişletilmesi için baskı yapması ve başarı sağlaması olanaklarını artırmaktadır. Dean Rusk'ın Rockefeller'in idare konseyinde, Pentagon'un stratejik planlarını hazırlamakla görevli Gaither'in Ford'ta, Mc Namara'nın Ford Konsorsiyumu'nda yönetici oluşu, basit birer raslantı değildir. Bu şekilde Amerikan tekellerinin savaştan doğan çıkarları, Amerika'yı çağımızın en haksız, en kan dökücü, en utanmasız savaşına sürüklemektedir[108]. Bu çıkarların varlığı,

(108) Vietnam'daki Amerikan çıkarları için bk. Stettler, 52

Amerika'nın barış toplantılarında samimi olmadığını da kanıtlamaktadır. 3 Mayıs 1968 tarihinde Kuzey Vietnam'ın barış çağrısı, Vietnam halkının barışçı ve demokratik düzene olan eğilimlerini gösterirken, Amerika'nın barış toplantıları için bombardımanları durdurmayı reddetmeleri, «emperyalizmin vampirliğinden» başka ne anlama gelir? Barış toplantılarının yapıldığı günlerde, Johnson'un Kongre'den 3 milyar 900 milyon dolar tahsisat alışı, Hanoi, Haipong, Bachlongvi'nin bombalanması, Vhan Thieu iktidarının 18 - 45 yaş arasındaki bütün kişileri askere ahşı, 13.550 paraşütçü ve denizcinin Vietnam'a çıkartılışı, «savaş çığırtkanlığından» başka nedir?[109]. Amerika gerçekte, Vietnam'da savaşın bitmesini istememekte, Vietnam halkının özgür seçme hakkına kavuşmasını engellemektedir. Vietnam savaşı, bütün dünyaya şunu da öğretmiştir ki, çağımızda sadece askeri güç, faşizmin sürdürülmesi ve emperyalist egemenlik için yeterli değildir. Vietnam kahramanlarının bağımsızlık ve özgürlük savaşı Amerika'nın muazzam gücünü hiçe saymıştır. 1968 Vietkong hücumu, Amerikan ve faşist kuvvetleri perişan etmiştir. Amerikalıların haftada verdikleri ölü sayısı 160'a yükselmiştir. 1967 yılında, savaş dışı bırakılan faşist güçlerin toplamı 400.000 kişiye varmıştır. Aynı yıl içinde düşürülen Amerikan uçağı sayısı da 1700'dür. Vatansever kahramanların 1968 hücumunda, Amerikan kumandanlığına kadar gelinmiş, kandökücü Westmorland'ın esir düşmesine ramak kalmıştır[110]. Bu örnekler, bağımsızlık için sa-

v.s. - **Lumer, H., L'Economia degli Stati Uniti e la guerra del Vietnam, in La Nuova Rivista Internazionale 1967, no. 3, 389 v.s.**

(109) **Prazski, Per una soluzione politica della questione vietnamita, in La, Nuova Rivista Internazionale 1968, no. 7,1217 v.s.**

(110) **Una dichiarazione del CC del FLN del Sud - Vietnam, 654 - Pospielov, La scalata dell'aggressione americana nel Vietnam, in La Rivista Internazionale 1967, no. 7, 1168.**

vaşan bir ulusun ergeç emperyalizmi ezeceğinin, yoksul, soyulan ülkelerin ergeç bu sömürüden kurtulacağının kesin delilleri olmaktadır. Yirminci yüzyıl tarihi, Hitler ile Johnson'u aynı satır içinde yazarken, Vietnam vatanseverlerinin kahramanca savaşlarını da elbette belirtecektir. Vietnam savaşlarının başarısı mutlu, yeni bir dünyanın habercisidir ve bu dünya içinde halklar «antikomünizm» aldatmacası ardındaki faşist düzenlere, kan dökücülüğe, vampirliğe aldanmayacak, göz yummayacaktır.

■ *Amerika'nın Özel Av Alanı*

Yeni sömürgeciliğin politik sistem olarak faşizme dayandığının en belirgin örneklerini, Amerika'nın «özel av alanı» olan Latin Amerika vermektedir. Latin Amerika, kıtanın «efendisi» Amerika Birleşik Devletleri'nin kurduğu örgütler ağı içinde, politik ve ekonomik yönden bağımlı bir kıta bütünü olarak görülmektedir. Amerika, hammadde deposu ve kendine güven verici faşist yönetimlerin merkezi olan Latin Amerika'dan Küba'nın başkaldırışına kadar kuşkulanmamış, tedirgin olmamıştır. Küba'da gelişen ve başarıya ulaşan devrimci hareket, diğer ülkelere de sıçramış, Amerika eski güvenini kıtada bulamaz olmuştur. Bu durumda, Amerika'nın faşizmi yaratıcı yollara başvurma hızı da doğal olarak artmıştır[111].

Amerika'daki gelişimin sınırlılığı ve emperyalizmin gücü, buradaki ülkelerin iç yapıları kadar, kıtadaki bağlayıcı örgütlenmelere de dayanmaktadır. Amerika Devletleri Organizasyonu, 19. asırdan bu yana gelişmiş ve 10 Aralık 1964 Lima Deklarasyonu ile ortak bir Latin Amerika Parlamentosu'na ulaşmıştır. Brezilya, Kolombiya, Costa Rica, Şili, Salvador, Guatemala, Meksika, Nikara-

(111) Geniş bilgi için bk. **Jose Israel - Isa Conde, La dynamique et les leçons de la revolution dominicaine, La Nouvelle Revue Internationale, 1966, no. 89, 141.**

gua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay ve Venezüella'nın katıldığı parlamento Latin Amerika ülkeleri arası dayanışmayı sağlamak görünüşü ardında Birleşik Amerika'nın bütün kıtada politik etki alanları elde etmesine yaramaktadır. Parlamentonun, sömürgeciliğin kaldırılması, sosyal adaletin sağlanması, demokratik düzenlerin kurulması konusundaki dilekleri, 14 - 18 Temmuz 1965 bildirisi, boş sözlerden öteye gitmemektedir[112]. Örneğin, Dominik olayları sırasında parlamento, işbirlikçi burjuvazi - ordu - ruhban üçlüsünün kurduğu gerici cepheyi desteklemek yolunu tutmuştur. Parlamento, ekonomik kalkınmanın, Amerika'nın denetimindeki «Latin Amerika Özgür Ticaret Birliği - LAFTA», «Gelişim İçin Amerika İçi İttifak Konseyi - CIAP», «Amerika İçi Gelişim Bankası - IDB», «Amerika İçi Ekonomik ve Sosyal Konsey - IAECOSOC» eliyle yapılmasından yanadır. Bu eğilim, Amerika'nın politik ve ekonomik imtiyazlar sağlaması anlamını taşımaktadır. 8 - 10 Aralık 1965 tarihlerinde Santiago'da yapılan Parlamento toplantısında, Amerika içi ülkeler arası eşitlik kabul edilmişse de, mevcut ekonomik ve politik durum karşısında bu bildiri hiçbir anlam taşımamaktadır. 1948 Bogota Şartı'nın kurduğu «Amerika Devletleri Organizasyonu», 1947 Rio Anlaşması'nın kurduğu «Amerika İçi Karşılıklı Dayanışma Sistemi», ülkeler arası eşitlik kuralını geçersiz kılacak şekilde Amerika'ya kıta içi üstünlük sağlamaktadır.

Amerika ekonomisinin hammadde ve gıda ürünleri yönünden, Latin Amerika ülkelerine ihtiyacı çoktur. Nitratın %99'u, kükürtün %90'ı, bakırın %62'si, demirin %58'i, petrolün %50'si, yünün %48'i, muzun % 100'ü, kahvenin %95'i, şekerin %76'sı, kakaonun %40'ı Güney Amerika'dan sağlanmaktadır. Çoğunlukla üretimleri

(112) Latin American Parliament, Bulletin of the International Commission of Jurists, no. 25, s. 12.

tek ürüne dayanan ülkeler, bu ürünlerine pazar bulabilmek gerekliliği içinde Amerika'ya bağımlı olmakta, onun tek taraflı olarak tesbit ettiği fiyatlara rıza göstermek zorunda kalmaktadırlar. Örneğin, Brezilya'da genel tarım üretimindeki artış 1948 - 1961 yılları arasında %20 olduğu halde, kahve üretimindeki artış aynı yıllarda %88'-dir. Tek tür üretim kaynaklarını ele geçirmek, emperyalist Amerika için dünyanın belirli ürün kaynaklarını ele geçirmek anlamını taşımaktadır. Güney Amerika kendisi gibi geri kalmış ülkelerde yeterli pazar bulamamaktadır. Örneğin, Güney Amerika ülkelerinin 1961 yılındaki ihracatının ancak %18'i geri bırakılmış ülkelere yapılmaktadır.

Bu durumda Amerika tek geçerli pazar olmakta ve üretim arttığı halde gelir aynı oranda artmamaktadır. Amerika ihraç mallarının değerini her yıl düşürmektedir. Üretim artışının tek bir üründe oluşu bu sonucu doğurmaktadır. Örneğin Bolivya ihracatının %60'ını kalay, Costa Rica'nın ihracatının %95'ini petrol, Nikaragua ihracatının %51'ini kahve, Dominik ihracatının %60'ını şeker teşkil etmektedir. Amerika'nın bu ülkelerden ithalatı yükselirken, bu ülkelerin ihracattan sağladığı gelir aynı yıllar içinde 125'den 95'e düşmüştür. Örneğin Brezilya, ithal ettiği her ton çelik için 1951 yılında 158 libre kahve ihraç etmek zorundayken, 1961 yılında 380 libre kahve, ihraç zorunda kalmıştır. Birleşik Amerika'nın tüm ihracatının %44'ü de Güney Amerika'yadır ve ihracatın %67'si mamul ürünlerden oluşmaktadır. Buna karşılık, hammadde değerleri düştüğü için, bu ülkelerin ihracatları ithal bedellerini ödeyemez duruma girmektedir. Örneğin 1951 - 1960 yıllarında, kakao fiyatı %52, kahve fiyatı %33, yün fiyatları %46, bakır fiyatları %46, kalay fiyatları %20 düşmüştür[113]. Bu durumda,

(113) **Jalée 50,61 - Brankoviç, 14.**

geri bırakılmış ülke Amerikan yatırımlarına ve yardımlarına muhtaç kalmakta, politik yönden de bağımlı olmaktadır.

Güney Amerika, geniş ölçüde Amerikan tekellerinin yatırım alanıdır. «American Can Co.», «Continental Can Co.», «United Fruit Co.», «Tobacco Co.», «Westinghouse Electric Co.», «United States Steel Co.», «Anderson and Clayton Co.», «General Motors» tröstlerinin 1959 yılında Güney Amerika'da yaptıkları yatırım 8,73 milyar dolardır. Bu tekeller, sadece madenlere ve petrole yatırım yapmamakta, ucuz el emeğinden yararlanabilmek için imalat endüstrisi de kurmaktadır. İmalat endüstrisi yerli endüstriyi öldürürken, ülkelerin bütün ekonomik hayatını eline geçirmektedir. Tekeller, yerli endüstriyi çökertmek amacıyla bütün hammaddeye el koyup, yerli üretimi engellemektedir. United Fruit şirketinin yerli muz taşıyıcı gemileri bozdurarak muz işletmelerini iflas ettirdiği bilinmektedir. Tekeller, tek bir işkoluyla da yetinmemektedirler. Örneğin United Fruit Co., Guatemala, Nikaragua ve Honduras'ın demiryollarını, liman tesislerini, radyoyu elegeçirmiş, bütün deniz ticaretini üzerine almıştır. Venezüella'nın bütün ekonomik hayatı United States Steel Co. elindedir. Peru, iki bakır tekelinin, Meksika «Anderson and Clayton»un elindedir. Bu tröstler, kârlarının çoğunu Güney Amerika'dan sağlamaktadırlar. Bu tekellerin 1959 yılı kârı 777 milyon dolardır. Aynı yılın direkt yatırım kârı da 1 milyar 250 milyon dolardır. General Motors ABD'de %20, Güneyde %80, Firestone kuzeydekinin dört misli kâr sağlamaktadır. United Fruit 20 yılda yatırdığının 10 mislini Amerika'ya geri götürmüştür. Bakır tekelleri 30 yılda 2 milyar dolar net kâr sağlamışlardır. Orta Amerika'daki demiryolu işletmesi, 1904 - 1953 döneminde 28,2 milyon dolarlık yatırıma karşılık 97 milyon dolar kâr sağlamıştır.

Tekellerin fakirleştirdiği ülke dış yardıma el açmakta ve daha da sömürülmektedir. Güney Amerika 1960 yılında 215 milyon dolar kamu bağışı, 280 milyor dolar uzun vadeli kredi, 663 milyon dolar özel yatırım almıştır. 1964 yılında da, Dünya Bankası ve AID 2 milyar 726 milyon dolarlık yardımda bulunmuştur. Yıllar içinde yardım ve yatırım azaldığı halde biriken faiz ve temettü çıkışı çoğalmaktadır. 1951 - 1955 yıllarında ihracatın % 12,2'si faiz ve temettü olarak dışarı çıkarken, 1955 - 1959 süresince dışa çıkış oranı % 14,7 olmuştur. Kamu bağışları ve uzun vadeli krediler de aynı sonucu doğurmaktadır. 1959 yılında giriş % 10.8, çıkış ise % 15,2'dir; 1960 yılında ise giriş % 13.9, çıkış ise % 15.6'dır. A. B. D.'nin 1950 - 1955 yılları arasındaki 2 milyarlık yatırımı 3,5 milyar dolarlık kâr sağlamıştır. 1959 yılındaki 775 milyon dolarlık kârın 575 milyon doları dışarı çıkartılmıştır. Bu yardım ve yatırım doğrudan kârlar sağladığı gibi, dış pazarları da açmaktadır. Yardımların getirdiği etkileme olanakları, Kuzey Amerika tekellerinin normal piyasa değerinin % 200 üzerinde bir fiyatı güneye kabul ettirebilmesini sağlamaktadır U.S. Steel Co., ve Bethlehem Steel Co., Amerikan piyasasında çeliğin tonu 100 doların altında olduğu halde, Güney Amerika'ya tonu 300 dolardan satmaktadırlar. Ayrıca ekonomik bağımlılık, dış ticaretin Amerikan ulaşım araçlarıyla ve bankaları aracılığıyla yapılması şartını da geri bırakılmış ülkeye kabul ettirmektedir. Bunun sonucu, Güney Amerika ülkeleri 50 milyon dolarlık yardımla gerçekte 25 milyon dolarlık mal satınalabilmektedir. Yardım alan ülkenin, özel yatırımlara öncelik tanımak, ekonomik ve mali politikasına denetim tanımak, ithalat tahditlerini azaltmak, kârların ihracına imkan vermek, maden imtiyazları sağlamak, sosyalist ülkelere konulan ambargolara katılmak, ikili askeri anlaşmaları kabullenmek suretiyle emperya-

listlere ayrıcalıklar vermek zorunda kaldığı da görülmektedir. Bu bağımlılık ulusal ekonomiyi çökertmekte, endüstrileşmesi ve kalkınması engellenmektedir. Nitekim, Güney Amerika dünya maden işletmesinin ancak %8,4 oranındaki payına sahiptir. 1958 yılında imalat endüstrisi %3,7'lik bir orana sahiptir. Endüstri alanındaki istihdam yüzdesi de, 1948 - 1961 yılları arasında ancak %24 oranında artmıştır[114]. Bu gerçekler, Amerika'nın kıtanın bu bölümünden nasıl yararlandığını ve bu çıkarlarını sürdürebilmek için nelere başvurabileceğini açıkça göstermektedir. Kaldı ki, 1954 yılında Caracas'ta toplanan X. Amerika Ülkeleri Arası Konferans, Amerika'ya, gereğinde silaha başvurarak kıtadaki «komünist gelişimi» engellemek hakkını tanımıştır. Amerika da, bütün devrimci eylemleri, ulusçuluk akımlarını «komünist hareketi» olarak nitelendirerek müdahale yetkisini açık veya üstü kapalı bir biçimde uygulamıştır. Gerçekte ise, Amerikan tekellerinin kıtadaki çıkarları ve bu çıkarları sağlayacak siyasi düzenler korunmaktadır. Amerika bu eylemine diğer kıta ülkelerinin katılmasını da sağlamıştır. 1960 Ağustosunda, Punta Del Este'de kabul edilen «San Jose» bildirisi ve buna dayanılarak hazırlanan «İlerleme İçin Birlik Programı», «Küba'nın «Amerika Devletleri Organizasyonun»-dan çıkartılması, Ekvator, Bolivya, Şili ve Uruguay'ın Küba ile ilişkilerini kesmeleriyle sonuçlanmıştır. Amerika böylece devrimci gelişimine karşı «gerici cepheyi» kurabilmektedir. «Mann Dotrinine» uygun olarak, tekelci sermaye ve onun dayandığı toplumun en gerici kesimlerinin iktidarları, gereğinde silah zoruyla korunmaktadır. Bu koruyuş, Güney Amerika'da faşist, gerici sistemlerin yerleşmesinde rol oynamaktadır. Bu sistemler Güney Amerika'nın iç sınıfsal yapısıyla da kolaylaşmaktadır.

---

(114) **Jalée**, 115 - 117, 36 - 40 _ **Avcıoğlu**, D., Emperyalizmi tanıyalım, YÖN no. 109, s. 9.

■ *Güney Amerika'da Sosyal Yapı*

Güney Amerika'yı meydana getiren ülkelerin yapıları arasında değişik nitelikler bulunmakla beraber, genel bazı sonuçlara varmak da mümkündür. Bu ülkelerin bir takım niteliklerini genelleştirmek, bu ülkelerde gittikçe hızlanan devrimci eylemi ve bu eylem karşısındaki faşist tutumu saptamak yönünden yararlı olacaktır. Bu konudaki ilk genelleme, Amerika'nın bu bölgede güttüğü «kıta benimdir» politikası konusunda ortaya çıkmaktadr. Amerika kıtada bir «yaşama alanı» bulmuştur. Kıtanın politik çizgisinin, Amerika'nın bu bölgedeki çıkarları ile buna karşıt devrimci gelişim ilişkisi ile çizildiği gerçektir.

XIX. yüzyıldaki bağımsızlık savaşları, belirli bir toplumsal yapı değişimine yönelmemiş, sınıfsal bir çatışma biçiminde ortaya çıkmamıştır. Bu nedenledir ki, siyasal bağımsızlıktan sonra da, demokratik akımlarla, totaliter düzenin çatışımı süregelmiştir. Eski sömürgecilerin yerini, silahlı güçlere dayanan feodal - bürokrat gruplar almıştır. Bu yeni gruplar, eski sömürgecilerle ekonomik ilişkileri yeni biçimler içinde sürdürünce, toplumsal yapıda da bir değişim oluşmamıştır. Toplumsal baskı ile belirli bir süre için sürdürülen açık totaliter düzenler değişse bile, varılan sadece biçimsel demokratik düzenler olarak kalmıştır. Cumhuriyet sisteminin benimsenmesi, köleliğin kaldırılması, demokratik hakların tanınması, demokrasi içinde biçimsel planlarda gerçekleşmiştir. Çoğunlukla başkanlık sistemine dayanan siyasi yapıya, toplumsal yapı nedeniyle halkın katılamaması, demokrasinin biçimsel anlamda gerçekleşmesini ve çok çabuk bir biçimde yeniden açık faşist düzene dönülmesini yaratmıştır. Klasik sömürgecilikten biçimsel demokrasiye geçişte, tarıma dayanan ekonomik yapı ve doğurduğu sorunlar hiçbir değişime uğramış değildir. Tarım alanları belirli ellerde toplanmıştır. «Lati-

fundia» diye adlandırılan büyük topraklardaki ilkel ve verimsiz üretim biçimleri dahi toprak ağalarına büyük zenginlikler sağlamaktadır. Eski çağlarda Afrika zencileri boğaz tokluğuna bu topraklarda çalıştırılmış ve büyük servet birikimleri sağlanmıştır. Bugünün çalışma düzeni de tarihsel türünden pek başka değildir. Hemen hemen hiç vergi ödemeyen, çok düşük ücretle emek sağlayan toprak aristokrasisi, gerçekte topraklarını da bedava sağlamıştır. Az ve ilkel tarım üretimiyle büyük gelir sağlanabilmesi sermayenin endüstriye akmasını da engellemektedir. Yerli sermayenin endüstri alanına kaymayışı, bu alanı yabancı sermayeye açmakta, emperyalist ülkelerle olan dolaylı ekonomik ilişkiler, doğal olarak işbirlikçi burjuvazinin yaratılması sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca, proletaryanın tarım kesiminde bulunması, olumsuz sonuçlar doğurduğu gibi, feodaliteyle birleşen işbirlikçi burjuvazi de mevcut sosyal yapının savunması yollarını aramaktadır. Bu yapı içinde, Güney Amerika'nın en önemli sorunu toprak mülkiyetiyle ilgili olmaktadır. Nitekim, Goulart'ın başarıya ulaşmayan, Castro'nun başarıyla sonuçlanan devrimci eylemleri özellikle toprak mülkiyeti biçimiyle ilgili olarak belirmiştir[115].

Güney Amerika'nın sosyo - ekonomik yapısının sürdürülmesi açısından en önemli etken olarak ordu görülmektedir. Ordu genellikle, toprak aristokrasisinden gelen ve Amerika'da eğitim görmüş subaylardan oluşmaktadır. Ordu, burjuva - latinfundist düzenin garantisi olarak, Amerikan emperyalizmine çalışmaktadır. Ordunun, ülkeleri elinde bulunduran belirli ailelerden gelişi ve bu ailelerin tekelci sermayeyle olan ilişkieri, askeri gücün karşı devrimci oluşunu açıklamak olanaklarını sağlar. Örneğin Peru ordusu, 30'a yakın toprak ağasının elindedir ve bu aileler, Peru ekonomisine egemen iki bakır tekeliyle içli

(115) **Avcıoğlu**, D., 9 - 10.

dışlıdır. 1968 yılındaki Peru askeri darbesinin Pentagon'un müsamahası sonucu olduğunda şüphe yoktur. Aynı yıl içinde Panama'da başkan seçilen Arias'ın, «Ulusal muhafızların» başı Bolivar Vallarino tarafından devrilişi ve Jose Pinilla Fabrega'nın iktidara gelişi de, Amerika'nın eseridir. Nitekim 16 Kasım 1968 tarihli New York Times «Latin Amerika'da Panama ulusal muhafızları kadar Birleşik Devletler'e sıkı sıkıya bağlı başkaca askeri kuruluş yoktur» demekten çekinmemiştir. Askeri Birlikler, Panama kanalını Amerika adına ve kendi ülkelerinin aleyhine korumaktan çekinmişlerdir.

Diğer Latin Amerika ülkelerinde de, ordunun elit yöneticileri Birleşik Amerika için devrimci eyleme karşı bir güvenlik unsuru olarak görülmektedir. Askeri yönetim sistemleri, Birleşik Amerika'nın çıkarları için bir garantidir ve sivil yöneticilerin demokratik haklara gösterdiği toleransın verdiği güvensizlik askeri yönetimlerde söz konusu olmamaktadır. 1968 yılının, eylül ayında Rio de Janeiro'da toplanan Latin Amerika askeri yöneticilerinin konferansına General Westmoreland'ın gönderdiği bildiri etkisini göstermiştir. Generaller, Vietnam Savaşı'yla ilgili olarak Amerika'yı desteklemişler ve bütün Güney Amerika ülkelerinde ordunun «ulusal gelişim üzerinde denetim hakkına sahip bulunduğunu» belirtmişlerdir. Bu bildiri, üstü kapalı olarak, Amerika'nın Güney Amerika'da başkaldırıcı olarak kabul ettiği devrimci eylemlere karşı totaliter - askeri yönetimleri tercih ettiğini göstermiştir. Bu tutumu hemen izleyen günlerde gerçekleşen Peru ve Panama askeri darbeleri nasıl bir genel politikanın ürünüdür, açıkça belli olmaktadır. Nitekim Amerika'nın Güney Amerika'ya daha çok etki yapabilmek için, SEATO ve NATO tipi askeri bloklaşmaları Güney Amerika'da da gerçekleştirmek çabası içinde bulunduğunu görmekteyiz. Covery Oliver isimli ve Latin Amerika işleriyle

görevli Dışişleri Bakan yardımcısının bu konuda çalıştığı bilinmektedir. 1967 yılında Punta del Este'de toplanan «Amerika Devletleri Organizasyonu - OSA» toplantısında Johnson, Güney Amerika ülkelerine ortak askeri güç kurmayı önermişti. Johnson böyle bir gücün, «isyan, fitne» olarak nitelendirdiği «devrimci eyleme» karşı ortak savunmayı sağlayacağını ileri sürmüştü. Bu çabaların, ülkeyi askeri yönden daha çok emperyalist Amerika'ya bağlamak ve bu yolla daha geçerli bir şekilde gerici sistemleri koruyucu güç kurmak amacına yöneldiği açıktır[116]. Emperyalizmin ve işbirlikçilerinin denetim ve yönetimindeki ordunun siyasi hayat üzerinde etkililiği, Güney Amerika ülkelerinde dengeli ve ilerici bir siyasi sistemin kurulabilmesini kesin olarak önlemiştir.

Güney Amerika'nın sömürülmeğe yatkın bütün niteliklerine rağmen, devrimci eylemin de, bütün geri kalmış ülkeler içinde en güçlü bir biçimde bu kıtada geliştiğini görmekteyiz. Özellikle Küba'nın devrimcilik yolunda sağladığı başarı, bütün kıta için bir örnek olmuştur. Geri bırakılmış ülkeler bloku olan bu kıtada, devrimci eylem için elverişli etkenler mevcuttur. Herşeyden önce şunu belirtmek gerekir ki, Güney Amerika, geri bırakılmış bir kıta olmakla beraber, gelişme seviyesi diğer üçüncü dünya ülkelerine oranla üçte iki fazladır. Kişi başına gelirin 450 doları geçmemesine, ülke zenginliklerinin % 80'ine nüfusun % 10'unun sahip bulunmasına ve tarıma dayanan ekonomik hayatta dokuz senelik bir dönemde ancak % 25 bir gelişim sağlanabilmesine rağmen, sosyal güçlerin dağılımı ve gelişimin genel nitelikleri yönünden Güney Amerika, diğer geri bırakılmış ülkelerden değişik nitelik taşımaktadır. Bağımsızlığına kavuşan Afrika, Ortadoğu, Asya

(116) **Gvozdev, İ., Il «Pentagono» e gli eserciti latino - americani, in La Nuova Rivista Internazionale, 1968, no. 6, 1130 - Il Pentagono nell' America Latina, in La Nouva Rivista Internazionale 1968, no.10 - 11, 1773.**

ülkelerinin kapitalizmin ilk basamaklarında olmalarına karşılık, Güney Amerika kapitalizmin orta derecede geliştiği bir ülkeler topluluğu olarak görülmektedir. Güney Amerika ülkeleri arasında da bu konuda bir eşitsizlik olmasına, örneğin Arjantin'de yıllık kişi başına düşen gelir 750 dolarken, Brezilya'da 390 ve Bolivya'da 140 doları geçmemesine rağmen, bütün kıta açısından belirli bir gelişimin varlığından söz edilebilir. İşçi sınıfının ağırlığı ve örgütlenmesi, diğer geri bırakılmış ülkelere oranla daha güçlüdür. Hemen her ülkede bir sosyalist parti güçlü olarak mevcuttur ve emekçi sınıfların devrimci eylem içinde yer alışını sağlayacak görev görmektedir. Bu açıdan Güney Amerika devrimci dönüşümlerin ilkel koşullarına sahip bulunmaktadır[117]. Sosyo - politik yapı ve tarihsel yönden, kıtadaki devrimci gelişim yönünden, kıtanın, diğer bütün bölgelere oranla ileri olduğunu söylemekte hata yoktur.

■ *Latin Amerika'da Devrimci Gelişim*

1954 - 1955 yıllarında beliren devrimci gelişim, gerici cepheyi artık savunma durumuna zorlamıştır. Kıtanın üç ülkesinde askeri diktatörlük çökmüştür. 1956 Şili, Peru, Honduras, 1957 Kolombiya Guatemala, 1958 Arjantin, Paraguay, Şili, Venezüella, 1959 Küba ve Dominik, 1960 Costa Rika, Paraguay, Salvador, Panama, Nikaragua, 6kvator'daki halk hareketleri, duraklama döneminden sonraki devrimci canlanışın ifadesidir. 1961 Meksika Halk Kongresi, Peru Köylü Kurultayı, Trujillo'nun öldürülmesi, Ekvator'da Velasco İbarra yönetiminin devrilişi, Uruguay'daki genel grevler, Venezüella'daki grevler, Küba'yı desteklemek için Uruguay işçilerinin grev yapmaları, Meksika köylülerinin açlık yürüyüşü emperyalizmi ürkütü-

(117) **Dalton - Miranda, 833.**

cü eylemler olmuştur. Guatemala'daki «20 Ekim ayaklanması», Venezüella'daki «Carupana» deniz piyadelerinin başkaldırışı Dominik'te Juan Bosch'un başarısı, 1963 de Peru'da Belaunde'nin iktidara gelmesi, 1964 Panama gösterileri, Kolombiya'daki Maquetalia partizanlarının, Bolivya'da Oruro'da madencilerinin gösterileri, 1965 Venezüella, Peru, Ekvator partizanlarının ayaklanması, Arjantin'de madenlerin işgali, Santiago'da 1965'de başlayan ve günümüze kadar süren öğrenci hareketleri kıtadaki devrimci büyüyüşün mutlu belirtileridir[118]. Amerikan emperyalizmi ve işbirlikçilerince orduya dayanılarak önlenilmek istenilen bu devrimci hareketler kolaylıkla silahlı çatışmalara dönmektedir. Askeri diktatörlüklerin en ufak demokratik hakları dahi yok eden siyasi tutumları, devrimcilerin silahlı çatışımlara girişmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu açıdandır ki, 1963 şubatında Amerika, Latin Amerika'yı «dünyanın en kritik bölgesi» olarak ilan etmiştir. 1956 yılındaki devrimci durgunluk dönemini izleyen ve özellikle 1958 yılında başlayan yeni devrimci dönem nitelik yönünden kıta tarihinde özellikler taşımaktadır. Bu savaş, «XX. yüzyılda Latin Amerika'nın İkinci Bağımsızlık Savaşı» olarak adlandırılmaktadır ve 1959'da Küba devriminin zaferi yeni dönemin başlangıcı olmuştur. Küba Devrimi, diğer devrimci eylemlerin nedeni olmasa dahi, aynı objektif koşulların yarattığı devrimci eylemler içinde ilk zaferi sağlayandır. Ayrıca Küba Devrimi, kıtadaki devrimci eylemlerin toparlanması, kristalleşmesi yönünden de etkili olmuş; kıta devrimcilerine devrimci savaş konusunda yeni teknikler öğretmiştir. Küba devrimi, kıtada-

(118) Latin Amerika'da ve özellikle Bolivya, Kolombiya'daki hareketler için bk. Cepeda L'offensiva imperialista contro l'universita nell'America latina, in La Nuova Rivista Internazionale 1968, no. 8 - 9, 1371 - 1387 - Perez, J. Au Venezuela, La Nouvelle Revue Internationale, 1965, no. 82, 215 - Segovie, P. Vers un front national democratique, Le Nouvelle Revue Internationale, 1965, No. 82, 172

ki halklara gerçekleri göstermiş, onlara hayati sorunlarının çözümyollarını öğretmiştir. Halkın siyasi iktidarı elde etmesinin, devrimci eylem için en aktüel ve zorunlu bir amaç olduğunu yine Küba devrimi göstermiştir. Küba devrimini destekleyen Havana Kongresi'nin ikinci bildirisi, Latin Amerika devrimciliğinin «manifestosu» olmuştur. Küba örneği etrafında birleşen devrimci eylem, 1962 yılında ani darbelerle karşılaşmış, Amerika, burjuva - latifundist düzenin koruyucusu olarak gerici tepkisini göstermiştir. Johnson Doktrini ve «Seldenin Önerileri», devrimci eyleme gösterilen sert tepkinin eseridir. Panama öğrencilerine karşı girişilen kandökücülük, Santa Dominik'e deniz piyadelerinin silahlı müdahalesi, bu doktrinin ürünü olarak görülmektedir. Askeri yönetimlerin emperyalizme satılmış bu tutumları ise, halkın «açık bir mücadele» içinde kesin yerini alması sonucunu doğurmuştur. Arjantin, Ekvator, Guatemala ve Venezüella'da 1962 sonrasında görülen gelişim bunun açık belirtisidir.

Latin Amerika devrimciliği üzerinde önemli etken, Latin Amerika ülkelerinin iç toplumsal gelişimidir. 1929 - 1932 döneminde başlayıp, gelişen Latin Amerika toplumunun politik ve sosyo - ekonomik geleneksel yapısındaki kriz, bugünkü devrimci eylemi hazırlamıştır. İlkel ürünler ihracına ve latifundist mülkiyet esasına dayanan toplum yapısının üstüne uluslararası anlaşmalarla yabancı kapitalizmin egemenliği kurulmuştur. Bu egemenlik, bir açıdan mutlak egemen reaksiyoner oligarşinin, yabancı sermayeye bağımlı duruma gelmesi anlamını taşımıştır. Bu yapının daha klasik sömürgecilik döneminde tohumu atılmıştı. Kapitalist üretim ilişkilerindeki gelişime paralel olarak, toplum yapısı ile kapitalist düzen arasındaki çelişki de büyüdü. Bu durum Latin Amerika'nın toplumsal gelişiminin ağırlığı ve deforme bir yapı alması sonucunu verdi. Batıda burjuva devriminin bütün adımlarını attıktan ve

kapitalizme uygun toplumsal yapının kurulmasından sonra kapitalist sistemin gerçekleşmesine karşılık, Latin Amerika'da kapitalizm yarı feodal ve toplumsal gelişimi frenleyen bir sosyal yapının üzerinde gerçekleştirilmek istendi. Bu durum, Güney Amerika'da yabancı sermaye egemenliği sonucunu doğurdu. Latin Amerikalı marksistlere göre, XX. asırdaki toplumsal yapı krizleri «kıta devrimciliğinin temel koşulu» olmuştur. Bu kriz, temelde, kapitalist yapının burjuva demokratik devrimini gerçekleştirmemiş bir topluma yerleştirilmesi amacından doğmuştur. Burjuva demokratik düzeni belirli bir sosyal yapının ürünüdür ve sosyo - politik yapıyla çelişik nitelik taşıyınca, burjuva düzeni tüm anlamsız ve işlemez bir nitelik almaktadır. Egemen sınıfların çıkarlarını sürdürebilmeleri, bu toplum yapısı içinde, demokratik devrimci ve antifeodal akımlarla çatışması önüne geçilmez bir zorunluluktur. Burjuva düzeninin yapıca güçsüzlüğü ve devrim için objektif koşulların varlığı, egemen sınıfların yeni akımlarla çatışması, demokratik özgürlükleri biçimsel değerler olarak kabul etmesi sonucunu doğurmuştur. XX. asırda hemen hiçbir ülke bu tarihsel boğazdan bu denli temelden sarsılmış bir biçimde geçmemiştir. Bu çatışımlar bir çok kere silahlı nitelik taşımış, Rus Devrimi'nin, 1919 Macar devrimci kalkışmasının, faşizmi hazırlayan dönemde İtalya'nın, Balkanlar'daki ve İspanya'daki demokratik halk hareketlerinin benzerleri gerçekleşmiştir. Küba bu çizgi üzerinde başarıya ulaşan bir örnektir.

XX. yüzyılın yaklaşık olarak yarısına kadar, geri bırakılmış, bağımlı ve yabancı ülkelerce sömürülen bir kıta durumundayken ortaya çıkan geleneksel yapı krizi bu kıta ülkeleri için feodal yapının yokedilmesi kadar, yüzyıla yaraşmayan geriliğin ortadan kaldırılması sorununu da aktüel duruma getirmiştir. Bu aktüel sorun Latin Amerika'nın «XX. yüzyıl devrimci sıçrayışını» yapma zo-

runluluğunu ortaya çıkartmıştır. Bu durumda gerçekleştirilmesi gerekli birinci iş, kıtanın emperyalizmden kurtarılması olarak belirmiştir. Bu gerçek, Latin Amerika'nın bugün içinde bulunduğu devrimci eylemin objektif temelinin «antiemperyalist» oluşunun nedenidir. Bu savaşta yer yer görülen başarısızlıklar, antiemperyalist kavganın zorunluluğunu gölgeleyecek değildir. Kaldı ki, bu kavga, 1963 - 1967 arasında gittikçe gelişen bir hız göstermiştir. Bazı başarısızlıklar, o ülkedeki güçler dengesinin durumundan gelmektedir. Latin Amerika'da sınıf mücadelesi ve antiemperyalist kavga çok değişken bir nitelik taşımaktadır ve Schneider'in de belirttiği gibi, kıtanın sosyo politik yapısı, en ufak hissi bir nedenin dahi bu kuvvet dengesini bozması, devrimden yana ağırlığı ortadan kaldırması veya tersi sonuçlar doğurabilmektedir. Bütün olumsuz etkenlerin varlığına rağmen, marksist deyimiyle, «genel devrimci durum» kıtada vardır. Bu, devrimin kıtada en olgun duruma vardığı anlamını taşımasa dahi, hiç değilse 1915 - 1916 Avrupasının koşulları bugün Latin Amerika için söz konusudur. Lenin'in, o dönemin avrupasını nitelendirirken belirttiği gibi, politik ve ekonomik bir kriz, politik kuralların gevşekliği, uygulanmazlığı, toplumsal çelişkilerin olağanüstü, anormal biçimde keskinleşmesi, halkın çaresizliği yığınların sağır öfkeliliği «halk tabakalarının devrimci mayalanmasına» yolaçmaktadır. Bu önlenemez sonuç, en kızgın ve değişik şekilleri içinde temelden devrimci kadroları yetiştirmektedir.

Bu yapı henüz klasik dolaysız devrim durumunu yaratmış değildir ve devrimin objektif önşartları tam olgunluğu içinde belirmemiştir. Halkın kendini iktidara getirecek eyleme katılması, bir halk iradesinin doğması, Lenin'in deyimiyle, «devrimden yana en korkusuz, en kararlı» yığınların oluşması daha gerçekleşmemiştir. Fakat bu olgunlaşma için gerekli bütün objektif koşullar mevcut-

tur ve halkın böyle bir eyleme girişmesi güçsüz bir engelle önlenmekte, halk devrimci eylemin sınırında yeralmaktadır. 1965 Santa Dominik olayları bunu kanıtlamaktadır. Devrici eylem henüz bazı ülkelerde «med - cezir» durumundadır. Büyük bir devrimci dalganın, büyük bir durgunlukla izlendiği görülebilmektedir. Bugün Bolivya'daki devrimci kriz bunun örneğidir. Değişik kıta ülkeleri arasında da devrimci güç değişik nitelikte zikzaklar çizmektedir. Küba ile Bolivya, Brezilya aynı kıtada yer almaktadır. Devrimci eyleme yolaçacak objektif koşullar, yapısal krizler, gerçekte ancak bölgesel başkaldırıların motoru olmaktadır. Bunu tüm kıtaya yaymak, ortak bir eylem durumuna getirmek, ulusal bir nitelik kazandırmak için, halkın bu yolda bilinçlendirilmesi, antiemperyalist savaşın devrimci amaçlarına halkın inandırılması gerekir. Bu gereklilik, Lenin'in deyimiyle, *sosyalistlerin «en tartışılmaz, en temel görevidir»*. Yeni çelişkilerden, gittikçe sivrileşen eski sorunlardan yararlanılarak halk içinde devrimci bilinçlendirme, halkın örgütlenmesi zorunlu görülmektedir. Bu olmadıkça, devrimci eylem bir kadro hareketi olarak kalacak ve bölgesel olacaktır. Bu konuda Lenin'in şu sözlerini hatırlamakda yarar vardır: «Her devrime yatkın durumdan bir devrim doğmaz. Devrim, devrime yatkın ortama devrimci sınıfların güçlerinin katılıp, onu değiştirmesiyle doğar. Devrimci sınıfların yeteneklerini devrimci bir eyleme katmaları ve yığınların devrimci eylemlerinin eski iktidarları yıkacak güçte belirmesi gerekir. Kriz anlarında eski iktidarlar devrilmezse, asla kendiliklerinden yıkılmazlar. Devrim gelişebilir ve fakat dönüşümün suni devrimci güçleri devrimi gerçekleştirmek konusunda yetersiz kalabilirler. Bu durumda toplum çürür ve bu çürüklük yıllarca sürer.» Lenin'in 1905 yılında söylediği bu sözler, bugün Latin Amerika için yer yer söz konusudur. Devrimci güçlerin bazı ülkelerde gelişmemesi

nedeniyledir ki, devrimci eylem başarıya ulaşamamış ve faşist yönetim biçimleri gerçekleşmiştir. Bu nedenledir ki, diğer bir çok bölgeler için olduğu gibi, Latin Amerika'da da devrimci güçlerin, ağırlığı kendilerinden yana çevirecek bir güç sahibi olmaları zorunludur[119].

■ *Latin Amerika'da Faşist Tepkiler*

Bugünün devrimci eylemi, kıta proletaryası, aydınlar ve bazı küçük burjuva grupları tarafından yürütülürken, geniş zorluklarla karşılaşıldığı da gerçektir. Güney Amerika'nın sömürücü sınıfları geniş bir süre ülkelerin yöneticiliği görevini görmüşlerdir. Bu yöneticilik olanağı yapının geleneksel niteliklerinden doğmuştur. Bu sınıflar için gerçek bir tehlike olarak kabul edilen devrimci eylemin gelişimi, sömürücü sınıfların değişik güçlerinin dirence girişmesi, devrimci eylemin yokedilmesi için kuvvet sarfı sonucunu doğurmaktadır. Dünyanın jandarması emperyalizm özellikle Latin Amerika'da devrimci gelişim üzerinde büyük ağırlık oluyor. Coğrafi durum da, emperyalizmin politik ve askeri yönden bu kıtada, diğer bölgelere oranla daha etkili olabilmesini sağlıyor, kolaylıkla «karşı devrimci» eylemler gerçekleştirilebiliyor. Güney Amerika'nın toplumsal ve politik yapısı da ulusal birliğin ve devrimci güçlerin birliğinin gerçekleşmesini zorlaştırıyor. Latin Amerika'da büyük önem taşıyan tarım proletaryasının büyük bir çoğunluğunun yer yer emperyalizme bağlılığı, devrimci gelişim için gerekli hızın sağlanamaması, karşı devrimci eyleme direnilememesi sonucunu doğuru-

(119) Devrimci eylemlerin gelişimi için genel olarak bk. **Dalton - Miranda**, 824 v.s. Bolivya'daki gelişim için bk. Partigiani in lotta nella Bolivia, in La Nuova Rivista Internazionale, 1967, no. 5, 904 - Kolombiya'daki gelişimler için b. **Vieira**, G., La tattrica rivoluzionaria dei colombiani, in La Nuova Rivista Internazionale, 1968, no. 4, 744.

yor. Bu nedenle devrimci eylemin parlama ve durgunluk dönemleri birbirini izliyor. Objektif koşullar sonucu devrimci eylem geliştiği zaman, gerici - tutucu sınıflar, dış güçlerle işbirliği yaparak bu devrimci eylemi yıkmak yolunu bulabiliyorlar. Karşı devrimci eylemlerin başarısında, egemen sınıflarla emperyalizmin işbirliği kadar, Latin Amerika devrimciliğinin de kendi iç zaaflarının etkisi oluyor. Özellikle halkın geniş ölçüde devrimci eyleme katılmadığı ülkelerde, devrimci eylem belirli bir kadronun, küçük burjuvazinin önderliğinde gelişiyor.

Halkın desteğinden yoksun «devrimci ulusal cepheler» yer yer güçlü düşman tarafından kolaylıkla ezilebiliyor ve küçük burjuvazinin ihaneti devrimci akımı çürütüyor. Küçük burjuvazi devrimci bir gelişimle iktidara gelse dahi, emperyalizmle çok kolay anlaşabiliyor. Örneğin Bolivya'da maden işçilerinin desteği ile Estensoro'yu devirip iktidara gelen Barrientos, emekçilere ihanet edip Amerika'yla ortaklık kurabilmiştir. Venezüella'da Betancourt, Arjantin'de Frondizi, Peru'da Belaunde için aynı şeyler söylenebilir[120]. Bu gerçek, iktidara halkın desteğiyle gelen küçük burjuvazinin kendisinin, emekçi hareketlerinin gelişiminden korkması anlamını taşımaktadır. Yine bu gerçek, antiemperyalist cephelerin, ancak cephenin başarısından sonra sol güçlerin burjuvaziye ilk darbeyi indirecek güce geldiği zaman başarı sağlayacağını da göstermiş oluyor[121]. Geri bırakılmış ülkelerde, burjuvazinin ve genç aydınların da antiemperyalist savaşa katılması zorunludur. Bunun için, emperyalizmle burjuvazinin çelişkilerini iyi hesaplamak ve bu çelişkilerin kesin ve belirli olduğu yerlerde güçbirliğini gerçekleştirmek, ge-

(120) Bu konuda bk. **Petkov, T.**, Il Venezuella alla vigilia delle elezioni, in La Nuova Rivista İnternazionale, 1968, no. 4,663.

(121) **Mil as, O.**, Sviluppo economico e lotta di classe nel Cile, in La Nuova Rivista Internazionale 1968, no: 3,446.

niş cephe içinde işçi sınıfının son darbeyi vurabilecek güçte olmasını sağlamak gerekir. Bu tür bir gelişim içinde, devrimci eylem daha dengeli ve başarılı olmaktadır. Şili bu konuda örnek gösterilebilir[122]. Guatemala'da burjuva demokratların devrimci güçleri parçalayıcı tutumunun, FAR ile «13 kasım hareketi» arasında ortaya çıkan anlaşmazlığın herşeyden önce emperyalizme ve işbirlikçilerine yaradığı bilinmektedir[123].

Güney Amerika'daki emperyalizme bağımlı, faşist siyasi sistemler, genellikle «antikomünist» hareket sloganı ardından gelmektedir. «Antikomünizm», dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi, Güney Amerika'da da faşizme yönelen taktik olmaktadır. Güney Amerika'da antikomünist hareketi yürüten iki örgütün, emperyalizmle olan ilişkisi, «antikomünizmin» gerçekte kendinden yana düzenleri sürdürmek için emperyalizmce alet olarak kullanıldığını göstermektedir. 1954 yılında kurulmuş olan, «Amerika Ülkeleri Arası Kıta Korunması Konfederasyonu CIDC» ve «Manevi Silahlanma Örgütü - MRA» gerçekte, Latin Amerika'da Birleşik Amerika'nın kurduğu casusluk örgütleridir. CIDC'in genel sekreteri Prieto, aynı zamanda «Meksika Ulusal Antikomünist Cephesi»nin de başkamdır. Örgüt, çeşitli ülkelerde «Marksizmi İnceleme Enstitüleri» kurmuştur. Bu enstitüler, gerçekte casusluk merkezleridir ve sabotajlar, tertipler düzenlemektedir. Bu enstitü sahte belgeler hazırlamaktadır. Örneğin, Guatemala'daki devrimci Arbenz hükümetinin yıkılışı için bahane olarak kullanılan belgeler, doğrudan doğruya Prieto ve ülkedeki Amerikan elçisi Perifoy tarafından düzenlenmiştir. 1955 Arjantin gerici darbesini de hazır-

(122) **Sevogia, 172 - Perez, 215.**

(123) **Fortuny, J.M., Situazione politica e tattica della rivoluzione in Guatamala, in La Nuova Rivista İnternazionale, 1967, no. 2,235 - Dichiarazione del CC del Partito guatemalteco del Lavoro, in La Nuova Rivista Internazionale 1968, no. 8 - 9, 1573.**

layan CIDC idi. MRA ise, rahip Buchman'ın idaresinde, dünyada «İsa Krallığı» kurmak için, halkı antikomünist savaşa çağırırken, faşist düzenin dinsel istismarını gerçekleştirmektedir. MRA özellikle Ford Foundation tarafından desteklenmektedir. Hearst yayın zinciri, Firestone kauçuk işletmeleri, General Motors, MRA'nın Brezilya toplantısında resmen temsil edilen 400 tekelin en ünlülerindendir. CIDC'nin sekreteri Prieto, Nelson Rockefeller'in yakınıdır. Rockefeller ise, ABD'nin Güney Amerika ile olan ilişkilerinin eski yöneticilerindendir. CIDC ile ilişkilerini açık biçimde yürüten tekeller arasında, Güney Amerika'da büyük yatırımları bulunan United Fruit Company, Guggenheim, Mellon Group gibi tekelleri ve büyük sermayeyi görebiliriz[124]. Bu ilişkiler, «antikomünizm»in, gerçekte, gelişen devrimci eylemin düzeni değiştirici gücünü kırmak için emperyalizmce kullanılan bir taktik olduğunu açıkça göstermektedir. Devrimci gelişime karşı faşist tepki, Güney Amerika'da da, «antikomünizm»den geçmektedir.

Bu koşullar içinde, emperyalizm, topluma egemen sınıflar, devrimci gelişimleri yok edebilmek olanaklarını bulmaktadır. Amerika özellikle 1930 yıllarından sonra beliren «bağımsız sağcı diktatörlüklere» dahi razı gelmemiştir. Burjuvazinin politik hayata daha çok katılışı, Avrupa'daki faşist gelişimin yarattığı parallelikler, kıtada Vargas, Peron türü milliyetçi - bağımsız - faşist yönetimlere yolaçmıştır. Bu diktatörler emperyalizme karşı çıkmakla beraber, demokratik burjuva özgürlüklerini de kökünden yoketmişlerdir. Emekçilerin organize olmasına olanak bırakmayan bu tür diktatörlükler, kıtada devrimci potansiyeli yoketmekle büyük bir sorumluluk altına girmişler, emperyalizme yeterince yatkın olmadıkları için de Amerika tarafından kısa sürede tasfiye edilmişlerdir.

(124) **Henri, E., 39.**

Emperyalizm kendi çıkar düzeni açısından, oligarşik, militarist düzenleri tercih etmiştir. Emperyalizm için önemli olan, siyasal yapının kendi çıkarından yana olmasıdır ve bu çıkar düzenine karşıt eylemleri kırmak açısından ordu en güçlü destekçidir. Salvador'da emekçi hareketlerinin ezilmesi, Venezüella'da halkçı Villalba'nın seçiminin Jimenez tarafından tanınmaması, Kolombiya'da Pojas Pinilla, Paraguay'da Stroesner, Arjantin'de Aramburu, Honduras'ta Lozano Dies gibi liderlerin çökertilişi, Branco, Azurdia diktatörlüklerinin kuruluşu, Amerika'nın açık imzasını taşımaktadır. Guatemala'da, yerli toprak ağalarına ve Amerika'nın «United Fruit Com.»ye karşı girişilen reformcu davranışlar, Fruit Company'nin imtiyazlarının iptali, 1954'te Amerika'nın ülkeye silahlı müdahalesi ve devrimci Arbenz iktidarının yerini Armas diktatörlüğüne bırakmasıyla sonuçlanmıştır. Biçimsel demokrasi içindeki bir gelişim, çok zaman kişisel, askeri bir gerici tepkiyi sağlamaktadır. Örneğin 1952 yılında Venezüella'da «Demokratik Cephe» adayı Villalba'nın seçimi kazanması, Jimenez askeri darbesini davet etmiştir. 26 Ekim 1960 tarihinde Salvador'da İbarra'nın yıkılışı ve Aroseman'ın iktidara gelişi, yine gerici bir ordu darbesiyle izlenmiştir. 1964 yılının 27 Ekim'inde Bolivya'da Oruro'da emekçilerinin başkaldırışı Estensoro tarafından yeterince kandökerek bastırılamayınca, egemen sınıflar gerici askeri bir darbeyi gerçekleştirmişlerdir. Panama'da 1968 seçimlerini kazanan Arnulfo Arias daha işe başlamadan Bolivar Vallarino tarafından yıkılmıştır. Yeni kurulan militarist faşist düzenler de, kan dökerek emekçi hareketlerini bastırmaktadır. Ekvator'da, Costarica'da, Meksika'da başgösteren kandökücülük bu konudaki örneklerdendir. Ekvator'da Rockefeller'in, Costa Rica'da «United Fruit Co.»nin kandökücülüğü yönettiği bilinmektedir[125].

(125) Note dall'Argentina, Ecuador, Costa Rica, in La Nuova Rivista Internazionale, 1968, no. 8 - 9, 1577 v.s.

■ *Açık Faşist Uygulamalar*

Halen biçimsel bir demokrasiyi, parlamenter sistemi yürüten ülkelerde dahi halkın gerçek bir tercih hakkından söz edilemez. Siyasal hayat ordunun ve dolayısıyla emperyalizmin denetiminde bir siyasi hayattır. Biçimsel demokrasinin, parlamentarizmin çıkar düzenini sürdürmekte yetersizliği görüldüğü an, «açık faşist» bir düzene geçilebilmektedir. 10 Şubat 1963'te Paraguay devlet başkanlığına Strossner'in seçilişi bunun örneğidir. İki dönemdir başkan olan Strossner'in başkan seçilmesi Anayasaya göre mümkün değilken, kendisi «Partido Colarado» tarafından aday gösterilmiş ve ordunun desteğiyle başkan seçilmiştir. Paraguay'da oy verme hakkına sahip olanlardan üçte birinin ve bütün devrimci liderlerin sürgünde oluşu, kilisenin desteği, anayasaya aykırı bir seçim sonucunu gerçekleştirmiştir. Nikaragua'da da 1963 yılının şubat ayında yapılan başkan, başkan yardımcısı ve yasama organı seçimlerine de her türlü hile karıştırılmış, seçimi denetleyecek organlar hükümetten yana oluşturulmuş, muhalefet partisi olan Muhafazakar Parti seçimlere sokulmamış ve seçimler aday René Schink'in başarısı ile sonuçlanmıştır. Seçimler sırasında General Somoza Debayle yönetimindeki Ulusal Koruyucular, kandökücü baskı yapmış ve seçimleri belirli biçimde sonuçlandırmışlardır.

Peru'nun hikayesi de bundan farklı değildir. 10 Haziran 1962 seçimlerinde seçimleri ordu idare etmiş, oy hakkı sadece ordunun vatandaş saydığı kimselere tanınmıştır. Yapılan seçimlerde kimse oy çokluğunu sağlayamayınca, anayasaya göre parlamento Odria'yı başkan ilan etmiştir. Ordu bu kararı desteklememiş, 18 Haziran'da idareye el koyarak Ricardo Pérez Godoy'u başkan ilan etmiştir. Bu arada sıkıyönetim ilan edilmiş ve bütün devrimciler tutuklanmıştır. Fakat Godoy'un başkanlığı uzun sürme-

miş, Lopez 3 Mart 1963'te iktidarı ele almıştır. Neticede, Haziran 1963'te yeni seçimler yapılmış ve ordunun desteklediği Fernando Belaunde devlet başkanı olmuştur. Belaunde'ye karşı gelişen Castro'cu devrimci akım ise 1965 yılındaki askeri darbeyle ezilmiştir. Benzer olayları Arjantin'de de izlemek mümkündür. 1962 seçimlerini peronculaın kazanışı, başkan Frondizi tarafından seçimlerin iptaliyle sonuçlanmıştır. Bu karar ordunun 29 Mart 1962 darbesi ve Jose Maria Guido'nun başkan oluşuyla sonuçlanmıştır. Darbe orduyu da ikiye ayırmış ve bir içsavaş tehlikesi belirmiştir. Bu tehlike karşısında yapılan 1963 seçimlerinde peroncu Artoro Illia, komünistlerin de desteğiyle başkan seçilmiştir. Illia emekçileri ve örgütlerini, bazı demokratik özgürlükleri desteklemiş ve fakat bu tutumu kara kuvvetleri komutanı Pascual Pistarini'nin darbesiyle karşılaşmış ve Juan Carlos Ongania devlet başkanı olmuştur. Bu değişim, partilerin kapatılması, Anayasa Mahkemesi'nin dağıtılması, solcu örgütlerin yasaklanması, yani açık bir faşizmle sonuçlanmıştır. Arjantin ordusunun, ruhbanların ve sermayeci tekellerin etkisi altında olduğu ise gerçektir[126]. Guatemala'da da, ilerici Arbenz'in Amerika tarafından düşürülmesinden sonra Ydigoras Fuentes karşı devrimci, emperyalizme satılmış yönetimi gerçekleştirmiştir. Fuentes de 30 Mart 1963'te Peralta Azurdiya'yı iktidara getiren 16 albay tarafından devrilmiş ve ülkenin en kanlı diktatörlük dönemi başlamıştır. 1 Temmuz 1966 tarihinde yapılan seçimleri Montez Montenegro ve «Devrimci parti - PR» kazanmıştır. Fakat bu iktidar değişimi gerçekte hiçbir anlam taşımamış, cuntanın 16 albayı gerçek politik gücü ellerinden bırakmamışlardır. Rejimin esas güçlü adamı olan ve eski diktatör Azurdia'nın mua-

(126) Note dall'Argentina, Ecuador, Costa Rica, 1575 - **Giudici, E.**, Gli obiettivi di lotta del Partito comunista argentino, in La Nuova Rivista Internazionale, no, 1735.

vini olan Molina Arrega ile diğer bir subay Escobar Arguello'nun ise CIA ajanı oldukları ve seçimlerden sonra devrimcilerin kurşuna dizilmesinde Amerika'dan aldıkları emirle bunların rol oynadıkları bilinmektedir[127]. Benzer olayları, Honduras, Ekvator, Dominik, Kolombiya ve Bolivya'da da görmek şaşırtıcı değildir. Fakat Brezilya örneği, bir çok açılardan önem taşır.

Brezilya'da Amerika'nın istemediği hükümetlerin yaşamaması adeta bir gelenektir. 24 Ağustos 1954'de Vargas'ın ordu tarafından ve Amerika'nın itelemesiyle devrilmesi bunu kanıtlamıştır. «Ulusal demokratik» cepheyi destekleyen Quadros'un 25 Ağustos 1961'de devrilmesi ve Rio Grande do Sol'da toplanan devrimcilerin tepkisi 7 Eylül 1961'de ılımlı Goulart'ın iktidara gelmesiyle sonuçlanmıştır. Goulart'ın Sovyetlerle ilişkiler kurması, «Ulusal Kurtuluş Cephesi»nin örgütlenmesi, ılımlı bir toprak reformu sonucu toprak ağalarının topraklarının %3'ünün 9 milyon topraksız köylüye dağıtılmak istenmesi, eğitim zorunluluğunun kabulü, sendikalarca desteklenmiş, Goulart 6 ocak 1963 plebisitinde tüm emekçilerin onayını almıştır. Fakat, 13 Mart 1964'te özel petrol şirketlerinin devletleştirilmesine karar verilmesi, Goulart'ın 31 Mart 1964 tarihindeki askeri darbeyle devrilmesiyle sonuçlanmıştır. Amerika, Goulart'ın ılımlı devrimciliğini «komünizm» olarak adlandırmış ve Goulart'ın devrilmesi «Brezilya'nın kendisini kurtarması» olarak nitelendirilmiştir. Goulart'ın reformlarından zarar görenlerin kurdukları IPES örgütü, orduyla işbirliği yaparak halkın dini hislerini istismar etmiş ve General Castello Branco'nun eliyle Goulart'ı devirmiştir. Darbenin işadamları tarafından düzenlendiği, «biz işadamları memleket idaresini politikacıların eline daha fazla kaptıramayız» sloganından da anlaşılmaktadır. Emperyalizmin maşası Branco'nun başkanlığındaki Brezilya'-

(127) **Fortuny, J. M.**, 234 v.s.

da kırmızı ciltli kitaplar dahi yasaklanırken, parlamento kapatılmış, siyasal partiler kapatılmış, 8000'e yakın kişi tutuklanmış, düzenin güçlü kişisi Oliveira, «ülkenin reformlara değil, emre ve çalışmağa ihtiyacı bulunduğunu» ilan etmiştir. Bugün Bsezilya, Amerika'ya satılmış durumdadır. Nitekim Branco'nun «her ülke dünyayı paylaşan iki kamptan birinin kudretli önderliğine dayanmak zorundadır. Brezilya antikomünist kudreti, Birleşik Amerika'yı seçmek yolundadır» sözleri, satılışı kanıtlayan sözlerdir[128].

■ «*Reformcu*» *Aldatmacalar*

Birleşik Amerika'nın kıtasal karşı-devrimci stratejisi yalnız askeri alanla sınırlı da değildir. Bu strateji ideolojik ve politik savaşı da kapsamaktadır. Bu alanda emperyalizm Küba devriminden sonra metodlarını yenilemiştir. Emperyalizm, Latin Amerika'nın her ülkesinde veya savaşın değişik devrelerinde hep aynı taktiği uygulamakta değildir. Aynı ülke içinde dahi, emperyalizm zamanla de-

---

(122) Brezilya'da olanlar için bk. Brazil and Latin America, Bulletin of The International Commission of Jurists 1964, no. 20, s. 4 - Amerika Goulart'ın demokratik düzenini yıkışını haklı gösterebilmek için geniş çaba göstermiştir. Time Dergisi'nin yayınladığı «Kendini Kurtaran memleket Brezilya» başlıklı yazıda, Goulart komünizme kaymakla suçlanmakta ve bu nedenle işadamlarınca haklı olarak devrildiği ileri sürülmektedir. Bu yazı türkçeye de tercüme edilmiş ve Ticaret Odası bu yazıyı, Türkiye'nin de aynı tehlike içinde bulunduğu, Brezilya'dan ders alınması gerekeceği notuyla dağıtmıştır. Ülkemizin açıkça faşist Brezilya düzenine kaydırılması için yapılan bu propaganda broşürü hakkında takibat açılmış ve fakat yazıyı inceleyen üç bilirkişiden ikisi, hukuk profesörü oldukları halde «kızıl komünizmin» yıkılış usulünün anlatıldığını, «demokrasinin» bu yolla geleceğini belirterek broşürde suç unsuru görmemişlerdir. Parlamentonun, siyasi partilerin, anayasanın kaldırıldığı ülkeyi «demokrasi» olarak nitelendiren bu iki profesör, raporlarında, «Brezilya'da yapılan hareket muayyen bir

ğişen bir strateji uygulamaktadır. Örneğin, 1960'dan bu yana Salvador'da, Amerika devrimi ezebilmek için değişik usullere başvurmuştur. 1960 - 1961 süresince devrimci geniş yığınlar kan dökülerek ezilirken, sonra emperyalizm halk yığınlarıyla doğrudan çatışmadan kaçınmış ve «reform demagojisini» kullanmıştır. 1963'te yeni bir terörist hareket baş göstermiş bunu yeni reformcu aldatmaca izlemiştir. Venezüella, Uruguay ve Kolombiya'da, gerillacılara karşı savaş «temsili demokrasi» metodlarıyla birlikte yürütülmüştür.

Bu açıdan, «reformizm», terör hareketinin stratejik ve taktik yedeği olarak görülmektedir. Reformizm, ülkelerin sorununu çözememektedir ve çözemeyecektir. Fakat, emperyalizmin zaten sorunları çözmek diye bir endişesi yoktur. Amaç, halk yığınlarına kapitalist yolu olumlu göstermek, Amerika'nın kıtadaki prestij ve rolünü yükseltmek, küçük ve orta burjuvaziyi Amerika'dan yana kazanmaktır. Ayrıca bu reformist hareket, devrimci güçleri bölmekte, sosyal demokratları tarihsel ihanetlerini tekrarlamağa itelemektedir. «İlerleme İçin Birlik» örgütü, Gü-

---

zümrenin, ezcümle işadamları veya orta sınıf için yapılmış bir hareket değildir. Aksine Goulart'ın insan hak ve hürriyetleri, insanın kutsallığı esasına dayanan mevcut ve müesses demokrasi rejimi yerine, insan haklarını ve hürriyetlerini inkar eden, onları hiçe sayan kızıl komünist rejimi ikame etmek, yani anayasayı ihlal etmek gayreti ve kızıl komünizm tehlikesinin memleketin her tarafında sarması üzerine her sınıf ve zümreden halka mensup kimselerin işbirliği ile yapılan meşru mücadele ve propaganda ve bunun memleketin silahlı kuvvetlerini aydınlatıp uyarması neticesinde askeri kuvvetler tarafından başarılmış bir milli kurtuluş hareketidir» demektedirler. Bilimsel bir rapordan çok Amerikan Haberler Bürosu'nun propaganda bültenlerinin ifadesine benzeyen bu iki profesörün raporlarındaki görüşlerin yanlışlığı, Brezilya'nın bugünkü düzeni ile ortaya çıkmaktadır. Nitekim «The İnternational Commission Of Jurists» de, sözü geçen «Brazil and Latin America» isimli raporunda, Goulart'ın devrilmesini faşist bir hareket olarak nitelendirmektedir.

ney Amerika'ya Kuzey Amerika'nın sermaye akımını sağlarken, aynı zamanda «reformist» aldatmacanın da sistemi olarak gözükmektedir. Reformizm, ancak, Komünist Partilerinin reformizme karşı sınıf savaşını kesinlikle ortaya koyabildiği ülkelerde yenilmektedir. Örneğin Şili'de Frey'in ve onun «toprak reformu» demagojisinin sonucu olarak, köylü yığınları arasında toprağa sahip olacağına dair umudlar doğmuş ve sosyal kurtuluş susuzluğu uyanmıştı. Ama bu umudlar suya düşünce, Komünist Partisi ve Halk Eylemi Cephesi, devrimci hareketi köylerde hızla geliştirmek olanağını buldu. Bugün Şili'de marksist Allende'nin seçimle başkanlığa gelmiş olması, köylere ulaşan bu devrimci hareketin sonucudur. Allende'nin başarısı, «reformist» çizgiden gerçek «devrimci» çizgiye yönelmesine, bu amaçla işçi sınıfını ve müttefiklerini ideolojik, politik, örgütsel ve fiili bakımdan egemen kılmasına bağlıdır. Reformizm, yoksul halk reformun ötesinde amaçlara yöneldiğinde, devrimin gelişmesine yarayan bir etken olabilmektedir. Buna rağmen, reformizm ve temsili demokrasi aldatmacası, emperyalizmin esnek karşı devrimci stratejisi içinde önemli bir yer tutmakta, bir açıdan terörist hareketlerden daha etkin bir biçimde devrimci gelişimi engelleyici bir etken olmaktadır.

■ *Latin Amerika'da Devrimin Başarı Şartı*

Devrimci akımın bazı iç sorunlarına da önemle eğilmek gerekir. Gerçekten, emperyalizmin karşı - devrimci stratejisi incelendiğinde, iktidarı silahlı mücadeleyle ele geçirmenin Güney Amerika devriminin genel ve zorunlu kuralı olduğu görülür. İktidarı elde etmek için bu fırsat belirdiğinde, silahlı savaşın kaçınılmaz olduğu kararına varıldığında, bu ülkeler devrimci sürece girmişlerdir denilebilir. Emperyalizm, Latin Amerika'da devrimci bir

iktidarın işbaşına gelmesine ve geldikten sonra da iktidarda kalmasına kesinlikle karşıdır. Bu nedenle de, emperyalizme karşı savaş kaçınılmaz bir nitelik taşır. Latin Amerika devrimcisi, iktidarı silahla elde etme ve elde edilen iktidarı silahla elde tutma işinde çok ciddi, hazırlıklı ve hassas olmalıdır. *Amerikan emperyalizmi ile Latin Amerika arasındaki çelişmenin kendini kuvvetle hissettirmesine rağmen, devrim herşeyden evvel sınıf savaşının gelişmesine dayanan bir mücadeledir. Aksini ileri sürmek devrimin sadece halkların emperyalizmle çatışmasının ürünü olduğunu ileri sürmek demektir. Bu ise, objektif şartların her zaman mevcut ve etkili olduğunu kabul etmek, sübjektif şartların ise devrimci bir grup tarafından girişilen silahlı bir savaş ile yaratılacağını sanmak anlamına gelir. Bu anlayış Latin Amerika'da askeri ve politik bir çok hatalı sonuçlara yolaçmıştır.*

Bir grup devrimcinin, sınıf savaşının somut durumuna bakmadan silaha sarılması mümkündür. Bu silahlı eylemin objektif şartların, yığınların durumunun silahlı savaşa yardım için olgunlaştığı bir döneme rastlaması da mümkündür. Bu durumda, silahlı savaş halk yığınlarının desteğini kazanabilir ulusal yaşantının temeli haline gelebilir ve devrimin zaferini sağlayabilir. Yığınların olgunlaştığı dönemdeki bir savaş, devrimci sürecin hızlanmasına da yardımcı olmaktadır. Buna karşılık, yığının savaşın gelişmesiyle bağlı bulunmadığı dönemlerde başlatılan silahlı savaşlar, sadece kahramanlık örneği olmakta ve fakat başarı sağlayamamaktadır.[129] Savaşı başlatan veya savaşa hazırlanan devrimci gruplar, «halk cepheleri» yığınlarla ilişki kuramadığı, politik hatalar nedeniyle yığınların ilgisini kaybettikleri, ondan koptukları durumda, güçsüz düşerler ve hatta halkın desteğini alamayan, küçük burjuvazinin önderliğindeki «cephe» hareketleri devrime ihanet edebilirler. Özellikle, kıtadaki ülkelerin ulusal özellikleri

üzerinde durulmayarak, kıtasal devrim stratejisini, askeri stratejiden ibaret görmek, devrimcilerle yığınlar arasındaki kopmaya yol açan bir hata olarak görülmektedir. Böyle bir tutum «halk savaşı»nın sınıfsal niteliğini görmemek anlamını taşır. Latin Amerika ülkeleri için söz konusu ortak objektif koşullar ve ortak emperyalist düşman vardır ve fakat ortak strateji her ülkenin özel koşullarının hesaba katılmasıyla saptanabilir[130]. Bu özellikle hesaba katılmadıkça «ulusal cepheler», devrimci savaşlar yığınların katkısını bulamayacak, devrimci hareket belirli bir kadronun, küçük burjuvazinin önderliğinde gelişecektir.

Halkın desteğinden yoksun, «devrimci ulusal cepheler» yer yer güçlü düşman tarafından kolaylıkla ezilebilecek veya küçük burjuvazinin kendi devrimcilik anlayışıyla sınırlı tutumu, devrimi çökertecektir. Örneğin, Bolivya'da maden işçilerinin desteği ile Estensoro'yu devirip iktidara gelen Barientos, emekçi cepheye ihanet edip Amerikayla ortaklık kurabilmiştir. Bugün iktidarda bulunan Torres de «reformist» görüşler ortaya atmaktadır. Ancak, Ernesto Che Guevara'nm izinden yürüyen Bolivya devrimcileri, Thorres hareketini ihtiyatla karşılamakta ve gerilla savaşını sürdüreceklerini söylemektedirler. Venezüella'da Betancourt, Arjantin'de Frondizi, Peru'da Belaunde için de aynı şeyler söylenebilir[131]. Diğer bir açıdan benzer olay da Brezilya'da görülmüş, Goulart, «Ulusal Demokratik Cephenin» desteğinde işbaşına gelmiş, belirli bir ölçüde halk tarafından da desteklendiği halde iktidarı elinde tutamamış ve ordu eliyle iktidardan uzaklaştırılmıştır. Şili'de seçimle iktidara gelen Allende, belki bu nedenle şimdilik yönetiminin «marksist» esaslara dayanmayacağını belirtmek durumundadır. Bu oluşumlar, bize genel bir kuralı

(129, 130) **Handal, Ş.**, Güney Amerika Devrimcilerinin kıta stratejisi, 409-412.

(131) **Petkov**, Il Venezuella alla vigilia delle elezioni, in la Nuova Rivista Internazionale 1968, no. 4, 663

tekrarlamak fırsatını vermektedir. Halk cepheleri, proleter sosyalistler açısından, işçi sınıfının iktidarının kurulması yönünde bir gelişimin adımıdır. Bu açıdan, halk cepheleri ancak, sol güçlerin, diktatörün devrilmesinden sonra burjuvaziye darbeyi indirecek güce eriştiği, bunun için işçi ve köylülerle kaynaştığı ölçüde başarılı olabilecektir. Şili'de Frei'in oynadığı Amerikancı reformist oyun ve devrimcilere ihaneti[132], Guatemala'da, devrimci cephenin iş başına getirdiği Mendez Montenegro'nun orduya ve burjuvaziye karşı yenik düşerek «reformsuz reformculuğa» kayışı, burjuvazinin devrimci güçleri bölüşü ve sonuçta «13 kasım darbesi»ne yol açışı bu konuda örnek gösterilebilir[33].

Tekrarlamak gerekirse, Latin Amerika devrimin objektif koşulları içinde olduğu halde, devrim sayısız yenilgilere uğramaktadır. Marx'ın 1848 - 1849 yıllarının Fransa'sı için söylediği «Sayısı az bazı başlıkları bir yana bırakırsak devrim tarihinin az veya çok önemli her bölümü şu başlığı taşır. «Devrimin yenilgisi» sözleri sanki Latin Amerika için de söylenilmiş gibidir. Fakat bu yenilgilerde yenilen «devrimin» kendisi değil, devrim öncesi kalıntılarıdır. Devrim yolunda yenilgi, devrimi güçlendirecektir. Ulusal Cepheler, halka ve işçi sınıfı önderliğine dayandıkça, Latin Amerikanın işçi sınıfı partileri, cepheyi tümden reddeden «sekter», küçük burjuvayla kaynaşan «oportunist» görüşlerden arındıkça[134], gerçek önderlik görevini yerine getirecek, kaçınılmaz görülen halk savaşı daha gerçekçi temellere oturarak başarıya erişecektir.

---

(132) **Millas,** Sviluppo economico e lotta di classe nel Cile, in La Nuova Rivista Internazionale 1968, no. 3,446

(133) Dichiarazione del CC del Partito Guatemalteco del Lavoro, 1968.

(134) Ferrari, Halk Cephesinden alınan dersler ve Latin Amerika, Yeni Çağ 1967, no. 3, 198

■ *Afrika Gerçeği*

Afrika gerçeği, her zamandan daha çok önem taşıyor ve inceleniyor. Eskinin bu büyük sömürülen kıtası, değişik nedenlerle günümüzde de, dünya politik ve ekonomik ilişkileri içinde vazgeçilmez bir yer tutuyor. Bir zamanların emperyalizme başkaldıran kıtası olan Afrika, günümüzde gittikçe emperyalizmin boyunduruğuna yeniden girerken, bir çok ülkede faşist yönetimler kuruluyor. Bu gelişim, bir yandan Afrika konusunda varılan bazı sonuçların yeniden gözden geçirilmesini, yeniden incelenmesini gerektirirken, Afrika toplumunun ekonomik ve sosyal yapısının da yeni incelemelere konu olduğunu görüyoruz. Bir açıdan, Afrika'nın yapısal incelenmesi, çağımızın bazı sorunlarının belirmesi için de ipuçları vermektedir. Özellikle, esrarengiz bir anlama varan «Afrika sosyalizmi» kavramını aydınlığa kavuşturmak, bunun için de sınıfsal oluşumu, emperyalizmin bu yapı içindeki etkileme olanaklarını ve çıkış yollarını saptamak gerekir. Afrika'nın gide gide emperyalist egemenliğin etkisini daha çok duymakta, tam bağımsızlığı açısından ağır ve somut zorluklarla karşılaşmaktadır. Özellikle 1960 yılından sonrası Afrika'nın ulusal bağımsızlık ve toplumsal devrim gelişimi yönünden ciddi krizlerle karşılaştığı görülmektedir. 1960 sonrasında Afrika sadece, bir takım kurallar, ayrımsız her toplum yapısı için varılan sonuçlar yönünden değil ve fakat kıtanın politik ve sosyal gelişimi yönünden de hayal kırıklığı yaratmıştır[135]. Afrika'nın krizi, emperyalizmin bu ülkedeki yayılmasının onun açısından sağladığı çıkarların önemi ve bu çıkarı sürdürmek için uyguladığı politik sistemin sonucu olduğu kadar, kıtanın yapısının yeterince berrak bilinmemesinden de doğmaktadır.

Afrika'nın, emperyalizmin etkilemesini sağlayacak po-

(135) **Ledda, 77-78**

litik bir yapıya itelenmesi, böyle bir itelemeye yolaçan sınıfsal ve politik nedenler üzerinde durmadan kısaca, kıtanın emperyalizm açısından önemine değinmek yararlı olacaktır. Özellikle II. Dünya Savaşından sonra çoğu bağımsızlığına kavuşan Afrika ülkeleri, yeni sömürgecilik sisteminin en açık ve kesin bir biçimde uygulama alanı olmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, savaştan yorgun çıkan eski emperyalist ülkeler Afrika'daki sömürgelerini kaybederlerken, Amerikan burjuvazisi ve uluslararası tekeller, kıtanın ekonomik ve politik yönetimine ellerini atmışlardır. Bütün biçimsel değişimler ardında, gerçekte, Afrika'da sömürü olanakları yönünden bir başkalık olmamış, sömürünün yolları değişmiştir. Eisenhower'in «boşlukları doldurma» politikası geniş ölçüde Afrika'da da uygulanmış ve eski emperyalist ülkelerin boş bıraktığı alanlar, Amerikan emperyalizmince kapatılmıştır. Tunus ve Kongo bu konuda en belirgin örneklerdir. Özellikle Fransız emperyalizminin silahlı sömürgenciliğine karşılık, Amerika sömürgenliğini dolaylı yollar içinde eritmiş, yardım ve yatırım yoluyla Afrika'yı kalkındırma propagandası, hiç değilse önceleri, Amerikan emperyalizminin gerçek yönelişlerini saklayabilmiştir.

Genellikle, yeni sömürgecilik, emperyalizmin gücünün azalması sonucu olarak görülür ve klasik sömürgecilik biçimini sürdürecek gücü olmadığı sanılır. Gerçekte ise, özellikle Afrika'nın son birkaç yıl içinde uğradığı saldırılar, emperyalizmin sömürücü güç ve niteliğini kaybetmediğini ve sadece sömürü biçimlerinde değişimlere varıldığını, bir «Amerikan tipi» sömürgecilik sisteminin doğduğunu göstermektedir. Emperyalizmin olduğundan daha az önemsenmesi, devrimci güçleri yanıltmakta ve özellikle Afrika'da yeni sömürü olanaklarına yolaçmakta, emperyalizm ile politik sistem arasında ilgi kurulamamaktadır. Bu açıdan özellikle şunu bilmek gerekir ki, ülkelerin doğrudan poli-

tik bağlılığı artık emperyalizm için anlamsız kalmaktadır. Politik bağlılık yerine mali bağlılık, emperyalist ülke için «en ucuza sömürü» sistemi olduğu için, emperyalizmin yöntemleri değişime uğramaktadır. Bu nedenledir ki, Afrika ülkelerindeki politik plandaki bağımsızlık, ekonomik bağımsızlığı getirmemiştir. Afrika'nın bugün gittikçe emperyalizmin yayılma alanı olarak belirmesi, sömürgecilerin sömürgeciliği sürdürememelerinden çok, yeni biçimleri daha yararlı görmeleri ve sömürgeciler arası iç çekişmelerin sonucunda bu kıtadaki klasik sömürgecilikten vazgeçtiklerini göstermektedir[136]. Bu konuda Amerikan emperyalizminin Afrika'daki yayılışına bakmak yararlı olacaktır.

Özellikle 1962 yılından sonra Amerika'nın bu kıtaya «yardım»dan çok, «yatırım»da bulunduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, Amerikan yardımı azalırken, yatırımlar gelişmiştir. 1959 yılında 185 milyon dolar olan Amerikan yardımı 1962 yılında 326 milyon dolara yükselmiş ve fakat 1966 yılında 176,6 milyon dolara düşmüştür. Buna karşılık, 1950 yılında 248 milyon dolar olan yatırımlar, 1960'da 867 milyon dolara, 1964'te ise 1629 milyon dolara çıkmıştır. Yatırımlarda özellikle 1960 yılından sonra görülen büyüme, sermayenin artık Afrika'da güven duyabileceği bir havaya kavuştuğunu gösterdiği kadar, emperyalizmin kıtaya yardım yoluyla girip, kendisi için çok daha yararlı yatırım düzenini kurtarabildiğini de kanıtlamaktadır. Yatırımların özellikle, Güney (Afrika ile tropikal ve Kuzey Afrika'daki emperyalizmin dümensuyundan giden ülkelere yapılması da, yatırımların gelişiminin, dolaylı biçimlerde de olsa, ülkenin siyasi yapısına egemen oluşuyla doğru orantılı arttığını göstermektedir. Örneğin, 1964 yılında Amerikan yardımının %60'ı Libya, Nijerya, Tunus, Fas ve Kongo tarafından elde edilmiş-

(136) **Yata, A., 10-11 - Jalée, 115**

tir. Batı Almanya'nın yatırımlarının %40'ı, Güney Afrika Cumhuriyeti ile Libya arasında paylaşılmıştır. Ayrıca üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da şudur ki, Afrika'ya gelen Amerikan yatırımlarının pek az bir kısmı ağır sanayie yönelmektedir. 1964 yılını örnek olarak ele alacak olursak, bu yıl içinde 1 milyar 629 milyon dolarlık yatırımın Afrika'ya yapıldığını görürüz. Bu yatırımın sadece 225 milyon doları ağır sanayie yapılmıştr ve 225 milyon dolarlık yatırımın 192 milyon doları Güney Afrika'ya, geri kalan 33 milyon doları ise geri kalan bütün Afrika ülkelerine gitmiştir.

Aynı şey, Amerika'dan sonra Afrika'da en geniş yayılma imkanını bulmuş Batı Almanya için de söylenebilir. 1961 - 1965 yılları arasında, 170 milyon markdan 450 milyon marka yükselen Alman yatırımlarının büyük bir kısmı, maden çıkartması ve montaj endüstrisi alanlarına yapılmıştır. Aynen Amerika açısından olduğu gibi, gittikçe gelişen sermaye yatırımlarına karşı Alman yardımı da azalmaktadır. 1962 - 1964 yılları arasında 677 milyon markdan 229 milyon marka düşen Alman yardımının hemen hepsi askeri alanda kullanılmaktadır. Bu şekilde, emperyalist ülkelerin gittikçe azalan yardımları, bu ülkelere Afrika'da politik ve ekonomik etkileme sağlarken, yatırımlar da, emperyalist ülkeye büyük kârlar getirmektedir.

Emperyalizmin yaptığı yatırımlar, bu ülkeleri hammaddeye kavuştururken, ayrıca «temettü» de sağlamakta ve belirli bir süre sonra, yatırılandan fazlası ülkeden çıkmaktadır. Bu konuda örnek vermek gerekirse, 1960 yılında Afrika'nın toplam ihracatından elde ettiği gelirin %11'i oranında temettü ve faiz ihraç ettiğini söyleyebiliriz. Aynı yıl, değişik şekillerde Afrika'nın döviz kaynağının %4'ü bağış ve kredi net girişi iken, %11 net temettü çıkışı olduğunu görmek, gelenden çoğunun çıktığını göstermek için yeterlidir. Yapılan bir yatırımın sağladığı temettü çı-

kışı, belirli bir süre sonra yatırımı aşmakta ve doğrudan doğruya ülkedeki artık - değer, kıta dışına kaçırılmış olmaktadır. Nitekim, 1950 - 1961 yılları arasında Amerika'nın geri bırakılmış ülkelere yaptığı 10,3 milyar dolarlık yatırıma karşılık, 20,9 milyar dolarlık çıkış sağladığı bilinmektedir. Emperyalizm, «yardım» yoluyla girdiği Afrika'da, imtiyazlı yatırımlarıyla olağanüstü kârlar sağlarken, diğer yandan bu kıtanın hammaddelerini de tekeline almış durumdadır. Amerikan endüstrisi de bu hammaddelere vazgeçilmez şekilde muhtaçtır. Örneğin Kongo, Rodezya ve Fas, 1962 yılında dünya kobalt üretiminin %80'ini sağlamıştır. Krom ve çinkoda Güney Afrika, pamukta, Mısır, kalay ve kurşunda Kuzey Rodezya ve Transval, alüminyum ve boksitte Gine dünya üretiminin büyük yüzdelerini ellerinde bulundurmaktadır. Dünya elmas üretiminin %70'i, Kongo, Güney Afrika ve Gana tarafından sağlanmaktadır[137]. Sermaye yatırımlarının çoğunluğu bu tür maddelerin çıkışına yapılırken, emperyalizm, bu ürünlerin fiyatlarını tek başına tesbit edebilmekte ve ülkeleri kendine bağımlı kılacak şekilde tek üretim düzenine itelemektedir. Bu davranış, geri bırakılmış ülkelerin ekonomik tercih hürriyetinin de elinden alındığını göstermektedir. Afrika ülkelerinin ihracat toplamlarının %85'ini ilkel ürünler, %5'ini ilk imalat ürünleri ve ancak %10'unu endüstri maddeleri teşkil etmektedir. Bu durumda, Afrika ülkelerinin ihraç malları, miktar olarak arttığı halde, değer olarak azalmakta, ticaret dengesi Afrika ülkelerinin zararına gittikçe bozulmaktadır. Gerçekten, Afrika'nın 1958 ihracat miktarı 100 olarak kabul edilirse, 1961 yılında bu oran 129 olmuştur. Buna karşılık dış ticaret açığı 1 milyar 370 milyon dolardan 1 milyar 810 milyon dolara yükselmiştir. Sömürünün esas belirtisi,

(137) Örnekler için bk. **Jalée**, 30 v.s. - **Brankoviç**, 13 v.s., **Camerota**, O., 150 v.s.

aynı yıllar içinde Afrika ülkelerinin ihracat tutarının da, 5 milyar 860 milyon dolardan 6 milyar 130 milyon dolara yükselmiş bulunmasıdır[138]. Şu görülüyor ki, ihracat miktarı ve değeri artsa dahi, ürünlerin fiyatlarındaki artış yine de karşılanamamakta ve ticaret açığı verilmektedir. Mamul ürünlerin değer artımı ile ilkel maddelerin değer artışındaki oransızlık bu açığı doğurmaktadır.

Afrika'nın ekonomik açıdan kapitalizm için taşıdığı değer, son yıllarda ortaya çıkan petrol nedeniyle büsbütün artmıştır. Yakın zamanlara kadar, sadece Gabon, Fas, Angola ve Mısır gibi ülkelerde önemsiz ölçüde çıkan petrolün, Cezayir Sahrası'nda zengin yatakları halinde bulunması, Afrika'nın önemini geniş ölçüde büyütmüştür. Hassi Messaud, Edjeleh, Sirte gibi bölgelerde 1960 yılında 10 milyon ton petrol çıkmıştır ve bunun 60 milyon tona varması beklenmektedir[139]. Afrika petrolünün, coğrafi durum nedeniyle Avrupa'da kullanılmağa en elverişli petrol durumuna gelişi, yeni petrol yataklarının bulunuşu, 1960 yıllarından sonra emperyalist ülkelerin, Afrika'daki devrimci gelişimi kırmak ve gerici siyasi sistemler yaratmak konusunda daha titiz davranmalarına yolaçmıştır. Bu nedenledir ki, tekelci sermaye doğrudan doğruya veya denetimi altındaki, «International Bank for Reconstruction and Development - IBRD», «International Finance Corporation», «International Monetary Fund», «International Development Agency» gibi uluslararası kuruluşlarla Afrika'nın ekonomik ve politik gelişimlerini, kendi yönelişlerine göre ayarlamak durumundadır.

■ *Küçük Burzuvazi Önderliğinin İflası*

Belirtildiği gibi, Afrika'nın politik bağımsızlığı, bir süre, üçüncü dünyanın sömürülme gerçeğinin yıkılmasına

(138) **Camerota**, O., 210
(139) **Camerota**, O., 122

doğru kesin bir adım olarak kabul edildi. Halbuki bugün, bağımsızlık bir bayrakla, Birleşmiş Milletler üyeliğinden başka bir şey getirmemiş gibi görülüyor. Bağımsızlık savaşını belirli etkenler içinde başlatan ve başarıya ulaştıran küçük burjuvazinin[140], belirli bir dönem sonra, emperyalizmin dümensuyuna girdiğini ve işbirlikçi durumuna geldiğini görmek şaşırtıcı oluyor. Siyasal bağımsızlıktan önce devrimcilerin, toplumsal değişim konusunda hiçbir hazırlığının bulunmayışı, bağımsızlığına kavuşan ülkenin kısa bir süre içinde yarı sömürge durumuna girişini sağlarken, yer yer kurulmuş devrimci yönetimler de askeri darbelerle yıkılıyor. Hiçbir zaman dengeli bir politik hayata kavuşamamış olan Afrika ülkeleri, işbirlikçi sermaye, feodal - gelenekçi kalıntılar ve ordunun denetiminde bir yönetimi, hangi görünüş içinde olursa olsun, sürdürüyorlar. Siyasal plandaki bağımsızlıktan, gerçek plandaki bir bağımsızlığa geçiş eylemleri, gerici tepkiyle hemen önlenebiliyor. Siyasal bağımsızlığın önderleri, tam bağımsızlığın düşmanı olarak belirebiliyorlar. Houphounet Boigny'in Afrika'da temsil ettiği akım, Nijerya, Buganda, Sudan ve diğer ülkelerde görülen olaylar başka şekilde yorumlanamaz.

Eskinin bağımsızlık akımına katılanlar, ekonomik bağımsızlık döneminde kendilerini yeni düzenin ayrıcalıklı sınıfı durumunda görmekte ve devrimci hareketin en gaddar ve bilinçli düşmanları da bunlar olmaktadır[141]. Tigan Babiker'in belirttiği gibi, küçük burjuvaziden oluşan ordu, antiemperyalist savaş içinde bulunmasına rağmen, soyları yönünden geleneksel yapıdan kopamamıştır. Ayrıca bunların batı ülkelerinde okuyup yetişmeleri de, batı toplumlarına bağlılıkları sonucunu doğurmuştur.

---

(140) Bk. yukarda «Ulusçuluk akımları ve siyasal bağımsızlıklar»

(141) Hodgkin 140 - Spano, 164 - Ramsi - Levkovski, 180

Geldikleri soy yönünden Afrika entellektüellerine dayanan ordu, siyasal bağımsızlıktan sonra bürokratik burjuvazi içinde yer almakta ve düzenin biçiminden doğrudan doğruya yararlanan bir tabaka olmaktadır. Emperyalizm de, ordunun kapalı bir kast, toplumsal gerçeklerle ilgisiz bir bütün durumuna getirilmesi çabasını göstermektedir. Bu durumda ordu, Afrika'da egemen sınıfların bir aracı olarak belirmektedir. Emperyalizmin askeri yardımları askeri güçlerle kapitalizm arasında ilişki kurarken, sömürgecilik döneminin askeri liderleri de, değişik biçimlerde etkilerini sürdürebiliyorlar. Devrimci bir ideolojiye yöneltilemeyen, köylü ve işçilerle üretime katılmayan ve salt tüketici olan ordu, sonuçta karşı devrimci bir güç olabiliyor. Ordunun bu niteliği nedeniyledir ki, özellikle, 1960 yılından bu yana Afrika'da ordu darbeleri birbirini izlemiştir. Bu darbeler, biçimsel demokratik hayatın dahi ortadan kaldırılması ve kesin faşist düzenlerin kurulması sonucunu doğurmuştur. Ordunun, salt yığınların bilincine yerleşen antiemperyalist inançları istismar etmek için kullandıkları «antiemperyalist sloganlar», bu darbelerin getirdiği gerici yönetim biçimlerini örtememektedir[142].

Ordu darbelerinin özellikle, bir ölçüde gelişimci politika izlenen ülkelerde gerçekleştiği de görülmektedir. 1966 yılında David Dacko'ya karşı Merkez Afrika Cumhuriyeti'nde yapılan darbe, 1965 yılında Dahomey'deki darbe, 1966'da Nkrumah'ı deviren Gana'daki askeri hareket, 1965 yılının Kongo (Kinshasa), 1966 Yukarı Volta, 1966 Nijerya, 1966 Brundi ve nihayet 1968 Siera Leone darbelerine varana kadar bütün ordu hareketlerinde aynı etkenleri ve doğurdukları aynı gerici düzenleri görebilmek mümkündür. Bunlar içinde en önemlisi ve karakteristik olanı, Gana'da Nkrumah'ın devrilmesidir. Nkrumah, ilerici lider Danquah tarafından yönetilen «United Gold

(142) **Yata, A., 11 - Nasar, F., 7 - 10**

Coast Convention - UGCC» içinde politik hayata atılmış ve yetişmiştir.

Bu örgüt içinde İngiltere'ye karşı antiemperyalist mücadeleyi yürüten Nkrumah, bağımsızlıktan sonra «Convention People's Party - CPP»i kurmuş ve 1962'-ye kadar bütün seçimlerde çoğunluğu sağlamıştır. 1962 yılında ise, bütün muhalefet partileri kapatılmış ve tek parti sistemine geçilmiştir. Nkruman'ın sosyalizme yatkın tutumu, İngilizlerin, muhalefet partilerini birleştirerek «United Party - UP»i örgütlemelerine yolaçmış ve 1962 yılında bu muhalefet - sağ bloku kapatılmıştır. Tarafsız, antiemperyalist bir yönetimi gerçekleştiren Nkrumah, pan - afrikanizm'i savunmuştur. Buna karşılık, Ashanti'nin eski yönetim biçimini, geleneksel yapıyı değiştirmek mümkün olamamıştır. Bu şekilde politik düzenle toplumsal yapı arasında çıkan çelişki, 24 Şubat 1966'da Albay Kotoba'-nın, Nkrumah rejimini yıkmasıyla sonuçlanmıştır. Yeni yönetim, geleneksel yığmlarca desteklenirken, yeni iktidarın niteliği de belli olmuştur. Albay Kotoba'nın ilk icraatı, Para Fonu'nun tavsiyelerini aynen kabul ederek, kredileri çoğaltmak olmuştur[143].

18 Nisan 1968'de Siera Leone'de Mamadu Rogers, 1967 martında diğer bir askeri hareketle iş başına gelen William Lee ve Johnson Smith'i iş başından uzaklaştırırken, bu hareketin başlıca etkeni, ülkedeki elmas, demir, toksit, madenlerinin elde bulundurulması olmuştur[144]. Yer yer geleneksel yapının benimsemediği diktatörlükleri dahi ordu eliyle deviren Afrika ülkelerinin diğer bir kısmı da, yapıya uygun, kesin ve açık diktatörlüklerce yönetilmektedir. Örneğin Çat'da sola yakın bir diktatör olan Gabriel Lisette devrilip, emperyalist akımı Afrika'da tem-

---

(143) Genel olarak bk. Spano, 170

(144) Sierra Leone: militari contro militari, in La Nuova Rivista İnternazionale 1968, no. 5963

sil eden Boigny'nin akımından Tomballaye iktidara getirilmiştir. Gabon'da Leon Meba, Fildişi Sahili'nde Houphouet Boigny, Moritanya'da «Parti du Regroupement Mauritanien», Orta Kongo'da Fulbern Youlou, Togo'da bağımsızlıktan yana Olympio Sylvanus 1963 yılında askeri darbeyle devrilirken, yerini işbirlikçi «L'Union Democratique des Populations Togolaies»in lideri Grunitzhy'e bırakmıştır.

Güney ve Orta Afrika'daki ülkeler ise, emperyalizmin en gaddar etkisi altındadırlar. 30 - 40 milyon Afrikalı'nın yaşadığı bu bölgede, «çe çe» sinekleri kadar, İngilizler de vardır. İngiltere'nin bu eski sömürgeleri, dünyanın unutulmuş ülkeleri gibidir. Swaziland, Beciuanaland, Bassutoland, Niassa gibi ülkelerin yer aldığı bölgede, İngiltere'nin dolaylı yönetimi hâlâ söz konusudur. Güney Afrika'nın ırkçı politikasının da etkilediği bu ülkelerde kesin bir faşist düzen sürdürülürken, bölgenin daha gelişen ve devrimci olan ülkeleri olarak, Kenya ve Zanzibar görülmektedirler. Zanzibar'da, devrimciliği gerçekleştiren «Zanzibar Nationalist Party» kapatıldıktan sonra, en güçlü gelişim Kenya için söz konusudur. Eski Kikuyu kültürünün pan - afrikanizm'e yolaçtığı bu ülkede, Jomo Kenyatta'nın kişiliği etkili olmuştur. Tom Mboya ülkede işçileri örgütlemiş, emperyalizmle yapılan silahlı savaş, tam bağımsızlığa yönelmiş bir halk yığını yaratabilmiştir[145].

Afrika'nın, büyük bir hızla sağcı diktatörlüklere kayışında, emperyalizmle işbirlikçiliğinde, özellikle iki önemli liderin rolü olmuştur. Bunlar, Houphouet Boigny ile Senghor'dur. Boigny, 1946 - 1950 yılları arasında Afrika solunu temsil etmiştir. 1957 Bamako Konferansı'nda ise, aynı Boigny aşırı sağın temsilcisidir. Fildişi Sahili'ni kişisel mülkü gibi yöneten bu lider, faşist rejimiyle Afrika'ya örnek olmuş, bir çok askeri darbeler, onun okulun-

(145) **Spano, 171**

dan liderleri iş başına getirmiştir. Afrika ülkelerinin bir zamanlar ortak antiemperyalist örgütü olan RDA'dan Kamerun Senegal ve Nijerya gibi ülkelerin antiemperyalist kuruluşlarını artıracak kadar güçlenen Boigny, özellikle Fransız emperyalizminin etkisiyle, iş başında kalabilmiştir. Boigny, Dahomey, Niger, Yukarı Volta ve Fildişi Sahili'ni içine alan «Anlaşma Konseyi» ile eski Fransız yöneticilerinin kurduğu OCAM içinde de etkilidir ve bu yolla, tüm Afrika'nın politik eğilimlerini yöneltebilmektedir, Nitekim, Bamako toplantısında Nijer, Yukarı Volta gibi ülkeler Fransızlarla işbirliğini, Boigny'nin etkilemesiyle kabul ederken, Nijer'de Mamai Diori'yi işbaşına getiren de, Fransa'nın yardımıyla Boigny olmuştur.

Senegal'li Senghor da, emperyalizmin işbirlikçisi önemli ve etkin bir lider olarak görülmektedir. Mali ve Sudan ile birlik kuran Senegal adına birliğin de başkanı olan Senghor, daha sonra Mamadu Dia, Modebo ve Madera Keita ile çatışmaya girmiş, 1959 darbesinden sonra da Fransızların ajanı durumuna girmiştir. Nijer, Yukarı Volta, Fildişi Sahili, Dahomey ve Gine arasında kurulacak ilerici bir federasyon fikrine karşı çıkan, Ferhat Abbas'ın Cezayir Hükümeti'nin tanınmasına, Lumumba'nın desteklenmesine karşı çıkan Senghor, bu davranışıyla Afrika'nın en gerici liderlerinden biri olarak belirirken, Mali Federasyonunun da dağılmasına yolaçmıştır. Böylece Senghor gittikçe emperyalizm uşaklığına kayarken, Fransa'nın eski sömürgelerindeki milliyetçilerin gözündeki değerini de yitirmiş ve bunlar Sekou Touré'nin ardında birleşmişlerdir.

Afrika'ya bu kısa bakış dahi, Lumumba'nın kanının emperyalizm tarafından dökülmesinden bu yana, Afrika'nın belirli ve açık bir biçimde faşizme kaydığı görülmektedir. Afrika, sosyal ve politik yapısı nedeniyle, kıtanın

tam bağımsız, sosyalist bir düzene varılması konusundaki umutları boşa çıkartmıştır, denilebilir.

■ *Afrika'nın Sınıfsal Yapısı*

Geri bırakılmışlığın bütün niteliklerine sahip bulunan Afrika'da, sosyal ve sınıfsal yapı incelemeleri son yılların en çok üzerinde durulan konularından biridir. Gerçekte Afrika, olağanüstü zenginliklere ve gelişim olanaklarına sahiptir. Afrika halkı, bütün dünya nüfusunun %8'ini meydana getirmektedir. Buna karşılık endüstriyel üretimin sadece %2'si Afrika'ya aittir. Buna karşılık, Afrika ihracatının %67'sini ilkel maddeler teşkil ederken, dünya ticaretinde ilkel ürün ve tarım ürünlerinin %80'i Afrika menşelidir. Görünüşte Afrika halklarının %90'ı bağımsız yaşamaktadır. Fakat, bu bağımsızlığın aldatıcılığı ardında, sömürgecilik döneminden kalma ekonomik sömürü ve açlık sürmektedir. Yıllık kişi başına üretim değeri, Güney Afrika'da 82, Batı Afrika'da 92 ve Merkezi Afrika'da 95 doları geçmemektedir. Kişi başına düşen gelir de 50 dolarla 290 dolar arasında değişmektedir. Ruanda'da 50 dolar olan kişi başına gelir Gabon'da 290 dolara yükselmektedir. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki, OCAM üyesi 14 Afrika ülkesi arasında sadece 5'inde kişi başına gelir 100 doların üstüne çıkmaktadır. Gelir artışı da yüzde olarak çok düşüktür ve bu oran en yüksek olarak Kongo - Brazzaville'de %5,1 olarak görülmektedir. Diğer ülkelerin çoğunda ise bu oran %2 ile %3 arasında değişmektedir. Afrika yıllık (1960 - 1964) üretim artışında %1,5'e varırken, bu oran Güney ve Orta Amerika'da %2,5, Asya'da %4 ve dünya ortalaması da %4,6'dır. Bu açıdan Afrika, dünyada en geri kalmış bir bölge ve gelişim hızı en düşük kıta olarak görülmektedir. Buna kar-

şılık nüfus artış hızı da, 1960 - 1965 arasında %2,25 gibi büyük bir orandadır[146].

Afrika'nın bu olumsuz durumuna ve sömürgeciliğin hâlâ sürmesine, elbetteki sosyal yapı etkili olmaktadır. Uzun yıllar, marksist düşünürler de, Afrika'da sosyal sınıfların belirmediğini, «yığınlaşmanın» söz konusu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Devrimci gücün işçi sınıfında olduğunu kabul edenler, Afrika'da emekçilerin sınıflaşmamış olmasını, bu ülkenin emperyalizme bağlılığının nedeni olarak görürlerken, bu nedenle sınıfların varlığını da reddetmektedirler. Bu nedenle, bazı düşünürler, devrimci güç olarak köylüleri görürlerken, Frantz Fanon gibi bazıları, «lumpen - proletarya» olarak adlandırdıkları halkın devrimci güç olacaklarını belirtmektedirler. Küçük burjuvaziyle, ulusal burjuvazinin devrimci olabileceğini öngörenler de vardır. Buna karşılık, hiçbir sınıfın devrimci liderliği yüklenemeyeceğini ve Afrika'nın bağımsızlığının tüm halkın ürünü olacağını belirtenler de vardır. Bu değişik görüşler içinde bir yol seçebilmek ve Afrika'nın bugünkü durumunu kavrayabilmek için, Afrika'nın sınıfsal yapısını bilmek zorunludur. Sömürgecilik döneminde Afrika'nın sosyal yapısını inceleyen çalışmalar ve olanaklar az olduğu gibi, günümüzde de bu konuda sağlıklı sonuçlara varmamızı sağlayacak bilgiler, istatistikler mevcut değildir. Sosyal yapının nitelikleri nedeniyle sosyal sınıfların, örneğin köylülerle işçilerin karmaşık durumu da, kesin sonuçlara varabilmeği engellemektedir. Sosyal sınıflar, Lenin'in belirttiği gibi, «toplumsal üretim sistemi içinde yer alarak, bu sistem içinde üretim araçlarıyla ilişkisine, işin toplumsal organizasyondaki rolüne ve sonuçta toplumsal zenginlikten kendi payına düşeni alış şekli-

(146) **Oplustil, V., L'economia africana e la difficolta della sua integrazione, in La Nuova Rivista Internazionale 1968, no. 7, 1237 v.s.**

ne ve genişliğine göre, diğer gruplardan ayrılan, toplumsal bir gruplaşma» olarak kabul edilirse Afrika bu konuda çok karmaşık bir nitelik taşır.

Birçok Asya ülkelerinde sosyal sınıflar ayrıntılarıyla belirmişken, Afrika'da sömürgecilik öncesinden günümüze değin kapitalist öncesi yapı Afrika'ya egemen olmuştur. Sömürgecilik ve köle ticareti, bu yapıyı değiştirmiş değildir. Aksine, kabileler arası düşmanlıklar körüklenmiş, köle avcılığında, aynı kıtanın insanları arasındaki anlamsız düşmanlıklar araç olarak kullanılmıştır. Bu yolla, Afrika'nın «uluslaşması», ortak bir eylem içinde yer alışı engellenmiştir. Böylece, Avrupa feodaliteden kapitalizme geçer ve teknik gelişimini sağlarken, Avrupa'nın mutluluğu uğruna geri bırakılmışlığa mahkum edilmiş ve sürekli bir duraklamanın içine girmiştir. Afrikalı kölelerin kanları ve kemikleri özellikle İngiliz, Fransız kapitalizminin temeline harç olurlarken, Afrika hâlâ sömürülmenin acısını çekiyor.

Bu biçimde Afrika XX. yüzyıla eriştiğinde, «ilkel feodalizm», «aşiret feodalizmi» diye adlandırılan düzenin içindeydi. Bu yapının belirgin niteliklerinden patriarkal toplumun güçlü üyelerinin, toplumun aile yapısı içinde güçlü bir dayanışmayı gerçekleştirmeleri günümüzde de, önemlidir. Özellikle, klan ve kent biçimlenmelerinde, toprağın özel mülkiyet yapısında, bu patriarkal oluşum etkilidir. Bu oluşum, Afrika'nın XX. yüzyıla klasik anlamında bir kapitalist gelişimden yoksun olarak girdiğini göstermektedir. Sadece, geniş topraklar üzerindeki feodal biçimdeki mülkiyet sistemi içindeki bölgelerde işçi sınıfının gelişimi başlamıştır. Kuzey Nijerya, Buganda, Habeşistan, Barotseland, Yukarı Volta ve Fransız Camerunu'nun bazı bölgelerinde, bu gelişim görülmektedir. Fakat, Afrika halkının çoğunluğu, ortak toprakların ekimi ile varlıklarını sürdürmektedirler. Ekonomik yapı açısından, bir

çok bölgelerde, bölgesel esnaflık ve köy endüstrisi söz konusudur. XX. yüzyılın başındaki bu yapı, özellikle son 20 yılı içinde belirli bir oranda değişmiştir. Bu değişim, «işçi sınıfı» ile «kapitalist sınıfın» Afrika'da gelişmesi yönünde olmuştur. Bu gelişim tam olgunluğuna ve batı toplumları türünde bir sonuca varmamışsa da, bir gelişimin varlığı da gerçektir. İşçilerin genellikle köylülüklerini kaybetmiş olmamaları, özel toprak mülkiyetinin gelişmesine rağmen köylülerin ortak toprak sahipliği durumunun sürmesi, kapitalist sınıfın daha çok toprak mülkiyetiyle ilgili olarak gelişmesi ve emperyalizme bağlılıktan kopamaması, Afrika'nın sınıfsal yapısının özelliklerini göstermektedir[147].

Bu açıdan «işçi sınıfı»nın yapısı incelendiğinde, işçilerin çoğunun ortak tarım sistemi içinde bir yerinin bulunduğunu ve ücretle çalışırken, ailesinin veya kendisinin tarım uğraşısını da sürdürdüğünü görürüz. Bu çalışma koşulları içinde işçi, toprağın sahibi olamamakta ve onu satamamaktadır. Bu nedenle de işçinin devamlı tarım bölgeleriyle bağıntısı sürmektedir. Toprak, bir aile bütününe yetmeyecek kadar küçük, ilkel üretim biçimi nedeniyle verimsiz olduğundan, köylü, vergilerini ödemek ve tarım gereçlerini sağlamak için kentlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Toprak mülkiyetinin durumu nedeniyle, işgücünü satmağa mecbur kalan köylü toprakla ilgisini de sürdürdüğünden «yarı proleter» durumuna girmektedir.

Bu tür bir proletaryanın gelişimi, doğrudan doğruya emperyalizmin kendi sömürü sisteminin sonucudur. Afrika'yı batı ülkeleri arasında bölüştüren 1885 Berlin Konferansı'nın uygulaması, Afrika halklarının sert ve kahramanca tepkisiyle karşılaşınca, bu tepkiye yolaçan «kabile dayanışması»nı engellemek emperyalizm için gerekli gö-

(147) **Woddis, J., Per uno studio sulle classi sociali in Africa, in Critica Marxista 1965, no. 166 - 72.**

rüldü. Ayrıca, emperyalizmin sömürü biçimi de değişmek zorundaydı. 1860 - 1890 yılları arasında, Afrika'nın zengin elmas, altın vesair maden yatakları bulunmuştu. Artık «köle ticareti» tarihe karışırken, madenlerin sömürüsü için «çıkarma endüstrisi»ne eğilme dönemi başlıyordu. Bu nedenle, Afrika'ya tekelci sermaye akını başladı. Madenlerin çıkarılması, belirli bir işletmeciliği, şehirleşmeyi, ulaşım imkanlarının sağlanmasını gerektiriyordu. Bunun içinse, batının zenginleşmesi için çalışacak emeğe ihtiyaç vardı. Bu emeği sağlamak ise, halkın toprağından, bölgesel endüstri işletmelerinden, çevresel ticaretten koparılmasına bağlıydı. Afrika'nın kendi kendine yeten ekonomik hayatını altüst etmek, köylüyü emeğini satan duruma getirmek zorunluydu. Eski toprak mülkiyetinin iflasını, tarım ekonomisinin zayıflamasını, bölgesel ticaret ve el işletmeciliğinin silinmesini sağlamak için değişik çarelere başvuruldu. Bu yolla, hem emek sağlanacak, hem de ülkeye kendi ölçüsünde yeterli olan işletmeler yokedilerek, ülke batının ürünlerini ithal zorunda bırakılacakdı[148].

Bu amaçladır ki, sömürgen ülkeler, tarım alanında tarımın türü ve genişliği konusunda sınırlar koydular. Bir yandan ülkenin tarım ürünleri gittikçe «tek tip»e indirilirken, belirli ürünlerin ekimi de bir «imtiyaz» durumuna getirildi. En verimli tarım bölgelerine el konuldu. Örneğin bugün Güney Afrika'da tarım alanlarının %88'i hâlâ Avrupa'lıların elindedir. Yerlilerin bazı ürünleri yetiştirilmesi de yasaklandı. Örneğin Kenya'da 1939 yılına kadar yerliler kahve ekmek hakkından yoksundular. Aynı şekilde, Tanganika ve Kamerun'da da kahve ekimi, Avrupalılara ait bir imtiyaz olarak kabul edilirken, yerliler batıya muz ihraç etmek hakkından da yoksundular. Güney Rodezya'da Virginia tütününden daha kaliteli tütün ek-

(148) **Woddis, J., 74**

mek, Uganda'da pamuk yetiştirmek yasaklanmıştı. Alıcıların belirli ürünlere ödedikleri fiyat da, yetiştiricinin yerli veya Avrupalı olmasına göre değişiyordu. Kentlerdeki büyük dükkanlar da yerlilerin üretimlerini satmaktan menedilmişlerdir. Tarım hakkının bu sınırlılığı, bütün toprakların ekilmeden kalması zorunluluğunu yaratmıştı. 1960 yılında dahi, Kuzey Rodezya topraklarının %5'i, Güney Rodezya topraklarının %2'si Kenya topraklarının %6'sı ancak ekilebilmekteydi. Tarımın bu şekilde sınırlandırılmasının mümkün olmadığı bölgelerde de, her köylü ailesinin önce sahip olduğu kulübe, daha sonra ise her ailede çalışan kişi ağır vergilerle vergilendirildi. Örneğin, 16 yaşından büyük her kişi Bechaunaland'da vergiye tabiydi ve vergi kişinin gelirine göre hesaplanmış değildi. Bu ülkede altın ve elmas bulunana kadar, mülk üzerinden alınan verginin, bu madenler bulunduktan sonra kişi başına alınması ve ağırlaştırılması da, vergilendirmekteki amacın, kişiyi emeğini emperyalizmden yana satmak için zorlamak olduğunu göstermektedir. Bu vergi sistemi özellikle İngilizler ve Almanlar tarafından uygulanırken, Fransızlar, yerlileri vergilerini ödemek için çalışmaya zorlama sistemini uyguluyorlardı. Böylece vergi, yerlinin batı kapitalisti için zorla çalıştırılması oluyor ve emek topraktan koparılıyordu. Bu ve buna benzer tedbirler, sonuçta, köylünün tarım alanında işçiliğe kayması ve fakat geleneksel yapıyla da ilişkisini sürdürmesi durumunu yarattı[149].

■ *Afrika İşçi Sınıfının Nitelikleri*

Afrika'da işçi sınıfı, geleneksel tarım ve işletmecilik sisteminin yıkılması ve zorlamayla doğarken, bu tarihsel doğuş biçimi, Afrika işçi sınıfının niteliklerini de belirlemiş oldu. İşçi sınıfı, kapitalist gelişimin sonucu doğma-

[149] İşçi sınıfı için bk. **Woddis, J., 72 v.s.**

yıp, sömürgecilik sisteminin ürünü olunca, işçi sınıfı batı ülkelerindeki yapının dışında bir yapıda oluştu. Bu oluşum, sömürgecilik sistemi nedeniyle kolay değişemedi de, Sömürgecilik, gerçek bir endüstrileşmeyi engelleyip, en büyük soygunu sağlamak, ülkeyi pazarlamak amacım güderken, tek tip üretime dayanan, dengesiz bir ekonomik sistem yarattı. Bu ekonomik sistem içinde, Afrika sadece ilkel ürünlerin ihracatçısı ve fakat iğneden ipliğe kadar her mamul ürünün ithalcisi durumuna gelirken, üretim için büyük işgüçlerine de ihtiyaç duyulmuyordu. Bu nedenle de, ihtisaslaşmış, eğitilmiş, şehirleşmiş sürekli, bir işçi sınıfı doğmadı. Çoğunlukla, örneğin Güney Afrika ve Rodezya'da olduğu gibi, yerlilerin usta olarak çalışmaları yasaklanmıştı dahi. Bu nedenledir ki, işçi sınıfının yapısı ve eğilimleri, genellikle, ülkenin sömürge ekonomisinin niteliklerine göre oluşuyordu. O ülkede emperyalizmin sömürü alanı, yatırım yaptığı işletme türü, işçilerin de nitelik ve çalışma alanlarını belirlemişti. Afrika işçilerinin 1958 yılında çoğunluğunun (%30) ev işlerinde ve ayak hizmetlerinde çalıştırıldığı görülmektedir. Bunu, maden çıkarma işinde çalışan işçiler izlemektedir[150]. Endüstri alanının darlığına paralel olarak, ağır endüstride çalışan işçinin azlığı, eğitilmiş, ustalaşmış, süreklileşmiş ve şehirleşmiş bir işçi sınıfının da biçimlenmesini engellemektedir. Bu eksiklik, işçi örgütlerinin de güçsüzlüğü ve azlığı sonucunu doğurmaktadır.

Bir bakıma, göçmen ve geçici işçilik, Afrika işçi sınıfının karşı karşıya bulunduğu sorunların tümünün başlıca nedeni olmaktadır. İşçiliğe tarım alanındaki olumsuz koşullar nedeniyle atılan köylü, iş bulabilmek için çoğunlukla aklın almayacağı uzun yollar aşmak, kendi yöresinden kopmak zorunda kalmaktadır. Bu güçlüklere katlanan köylü, toprak parçasını kaybetmemek için, çok çabuk

(150) Bk. Birleşmiş Milletlerin «World Social Situation» 1957

kendi çevresine dönmek zorundadır da. Kaldı ki, Afrika'da iş sözleşmeleri de, en çok iki yıl için yapılmaktadır. Bu durumda, işçinin belirli bir bölgede yerleşip kalması olanakları yoktur. «Göçmen işçilik» yapısı ise, sendikalaşma sistemi ile bağdaşmamaktadır. Bu nedenledir ki, Afrika işçilerinin ancak %10'u sendikalar içinde yer almış durumdadır. Geçici ve göçmen işçilik sistemi, belirli bir organizasyondan çok, kişisel davranışlara dayanmaktadır. İşçilikte yıllanmış emekçiler azınlıktadır. Örneğin Kenya'da ve Uganda'da, 1947 yılında, işçilik hayatı 10 yılı geçenlerin oranı tüm işçilerin %10'unu geçmemekteydi[151]. Afrika şehirlerinde büyük nüfus artışlarının görülmesine rağmen, gerçek bir şehirleşmenin olmayışını da, işçilerin göçmenlik niteliklerine bağlamak mümkündür. Bu nüfus artışının maden ve endüstri bölgelerinde oluşu da aynı sonucu kanıtlamaktadır. Şehirlerin devamlı bir nüfus değişimi içinde bulunuşu da, ortak bir toplumsal yapı gerçekleşmesini engellemektedir.

Afrika'da kapitalizmin gelişimi de özellikler taşımaktadır. Kapitalist sınıf Afrika'nın özellikleri nedeniyle önce tarım alanında gelişmiştir. Afrika'daki sömürgeciliğin, köylüler için tam bir felaket durumuna girişi, sömürünün özellikle son altmış yıllık süresindeki fakirliği artırmıştır. Bunun sonucunda, geleneksel tarım sistemi de süremez duruma girmiştir. Toprağın sürekli olarak ekilmesi zorunluluğu, toprakların verimini azaltmıştır. Benzer zorluklar, köylülerin toprağı terkine ve toprakların varlıklı kentliler elinde toplanmasına yolaçmıştır. Eski toprak sahibi köylüler, kendi topraklarında ücretli tarım işçisi durumuna girmişlerdir. Kuzey Rodezya'da, Güney Afrika'da, Kenya'da, Uganda'da, Tanganika'da gerçekleşen durum budur. Bu durum, Afrika'da tarım kapitalizminin gelişimine

(151) Bk. **Spano, 117 - Yata, A., 20 - Sobolev, A., 43 - Diop, M., 74-75**

yolaçmıştır. Topraktan ortak yararlanma sisteminin yerini özel toprak mülkiyetine bırakması, kapitalizmin doğuşunun da nedenidir. Toprakların tekelleşmesi, bir toprak burjuvazisi yarattı. Bu sınıf toprak mülkiyetine mevcut düzen içinde kavuşmuştu. Bu nedenle, bu sınıfın, düzenden yana olması şaşırtıcı değildir.

Toprak kapitalizminin gelişmesine karşılık, fakir köylülerin köylülüklerini kaybedip, fakirleşmeleri, sınıfsal farklılaşmayı da keskinleştirmiştir. Toprak mülkiyeti, Kuzey Rodezya gibi bazı ülkelerde ise, sadece beyazlara ait bir hak olarak görülmüş ve bu ülkelerde servet farkının yanında ırk farkı da yerleşmiştir. Toprakları bu şekilde ele geçiren toprak kapitalistleri, ticaret ve ithalat - ihracat işlerine yetecek oranda para biriktirebilmişler ve böylece Afrika burjuvazisi doğmuştur[152].

Kısaca belirtilen bu oluşum, çok kısa bir süre içinde gerçekleşmiştir. Örneğin Fildişi Sahili'nde, 10.000 kişilik bir zengin grubu gelişirken onbinlerce köylü topraklarını kaybetmiş ve ücretle çalışan işçi durumuna girmişlerdir. Topraklarını savunabilen küçük toprak sahipleri 10 - 12 hektar toprak üzerinde ekim yaparken, toprak kapitalistlerinin temsilcisi olan devlet başkanı Houphouet Boigny 100 hektar'ın üzerinde toprak sahibidir. Dahomey'de toprak sahiplerinin üçte biri toprakların %60'ına sahiptir. Kamerun'da, 1957 yılında kahve üretimiyle ilgili sınırlamalar kaldırıldığında, 17.500 çiftçi 50 - 60.000 hektar toprağa sahip durumdaydılar, kahve üretiyor ve her biri yılda 100.000 frank kâr sağlayabiliyorlardı. Benzer gelişim, Uganda, Kenya ve Nijerya'da da gerçekleşti.

Bugün, Afrika'da büyük ölçüde «ilkel feodalizm» yine mevcut bulunmakla beraber, ekonomik yapı yönünden büyük değişimler gerçekleşmiştir. Uganda, Nijerya, Habeşistan gibi ülkelerde, eski aşiret beylerinin aşiret

(152) Gelişim için bk. **Woddis, J., 89 v.s.**

içindeki politik ve dinsel gücü elinde bulundurmasına, çalışma düzenini denetlemesine rağmen, ekonomik güç, toprağı ele geçiren ve artık ihracat için üretim yapan toprak kapitalistlerinin elindedir. Üretimin dışı pazarlara dönmesi, toprak sahipleri ile ürünleriyle ilgilenen yabancı tekeller arasında ekonomik ilişkiler kurulması sonucunu doğurmuş ve yeni sömürgeciliğin hammadde talanı sistemi işlemeğe başlamıştır. Bu sistem içinde fakirleşen köylüler, halk yığınları, bağımsızlık savaşını verirlerken, gerçekte birşey değiştirmemişler ve aynı yapı içinde, yeni bir egemen sınıf üretmişlerdir.

Afrika'da kapitalizm, önce tarım kesiminde başlamakla beraber, bu kesimde kalmış değildir. Tam anlamıyla biçimlenip, olgunlaşıp, diğer sınıflardan farklılaşmasa dahi, ekonomik yandan güçsüz ve tarımla, ticaretle, ithalat - ihracatla ve bazı küçük endüstri işletmeciliğiyle uğraşan bir kapitalist sınıf belirmiştir. Potekhim'in belirttiği gibi, «işçi sınıfıyla çatışım halinde bir burjuvazi henüz mevcut değildir ve fakat, el emeğini istismar eden kapitalist unsurlar mevcuttur»[153]. Afrika'daki kapitalist sınıf, genellikle, ticaret alanından gelmektedir. Avrupalılar ayak basmadan önce dahi ticaretle uğraşılan kıtada, Avrupa'lıların gelişinden sonra, fildişi ve kadın, başlıca ticaret metaı olmuştur. Endüstrileşmenin batıda gelişmesiyle, hammadde üzerinde ticaret gelişmiş ve batı ülkeleriyle ekonomik bağlantılar kurulmuştur. Sadece bu tür maddeler üretmeyen batı Afrikada ticaret gelişmemiştir. Hammaddeler üzerinde tekel kurmak isteyen batı, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra bu tekelleştirmeye daha hız vermiştir. Bu şekilde Afrika'da sömürü gelişirken büyük tüccarlar da belirmeğe başlamıştır. Bunlara toprak sahipleri de katılmışlardır. Ayrıca büyük tarım işletmeciliğine geçiş, bu tür işletme için gerekli makina ticaretine de zo-

(153) Bk. **Woddis, 97 - Ayrıca bk. Hodgkin, 19**

runluluk duyurmuş ve tüccarlar gittikçe zenginleşmiş, nitelikleri değişmiştir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, dünyanın yeni politik yapısı ve Afrika'nın kendi iç bünyesindeki krizin olgunlaşması yüzünden bağımsızlık hareketleri gelişince, Afrika ülkeleri siyasal bağımsızlıklarına kavuştu. 1957 Gana, 1958 Gine bağımsızlık zaferleri bu konuda uyarıcı etkenler oldu. Geleneksel ticaret ve tarım yapıları dağıldı, işçi sınıfı gelişti, belirli bir intelijensiya doğdu. Bu politik ve toplumsal gelişim karşısında, emperyalizm eski çıkarları sürdürmek için yeni biçimler buldu. Emperyalizm, ekonomik gelişimi, endüstrileşmeyi engellemek ve geri bırakmak yollarını buldu. Bağımsızlık savaşına katılan bütün sınıflar, kendi sınıfsal çıkar ve gelişimleri için bu savaşa katılmıştı. Topunu iteleyen bir ideoloji ve çıkar ortaklığının olmayışı, bağımsızlıktan sonrası için doğal sorunlar yarattı. İşçiler, köylüler, burjuvazi, entellektüeller ortak bir savaşı yürütürken, ortak bir ulusal birlik amacı etrafında birleşmiş değillerdi. Bağımsızlıktan önceki geleneksel yapı, ne kadar dağılırsa dağılsın, Afrika'nın sosyal ve sınıfsal yapısı bağımsızlık sonrasının bazı sorunları için tohum görevini görüyordu.

■ *Toplumsal Gelişimin Sorunları*

Belirtildiği gibi, Afrika'daki bağımsızlık savaşları, çoğunlukla entellektüeller tarafından yönetilmiş ve fakat ortak bir ideolojiden yoksun kalmıştır. Bu açıdan «Afrika sosyalizmi», sadece genç burjuvazinin öngördüğü ve bağımsızlıktan sonra da, kendince yorumladığı bir anlam almıştır. Belirli bir dönem sonunda, siyasal bağımsızlık anlamını yitirirken, bu sonucun, harici ve tarihsel bazı nedenleri vardır.

Herşeyden önce, emperyalizmin ulusal bağımsızlık eylemlerine karşı, yeni biçimler içinde gerçekleştirdiği saldırganlığa işaret etmek gerekir. Afrika'nın yapısal niteliklerinden doğan ekonomik, kültürel, teknik sorunlar da gelişimi engellemektedir. Yeni sömürgecilik dönemi içinde bu sorunların, ağırlığını büsbütün duyurduğu ve yeni bağımsız ülkelerin gürbüzleşmesini engellediği görülmektedir. Bu konuda en önemli bir etken de, antiemperyalist savaşı yapan güçlerin niteliğidir. Antiemperyalist güçler, emperyalizmin gücünü ve taktiklerini küçümsemişler, olduğundan değişik görmüşlerdir. Kaldı ki, antiemperyalist eylemin denetlenebilmesi devrimci güçlerin iç bölünmeleri, devrimci liderlerin kalkınma modellerini seçişte ve seçtikleri modeli yorumlayış biçimlerinde düştükleri hatalar, devrimci hareketin güçsüzleşmesi sonucunu doğurmuş ve Afrika'daki gelişimin çok kısa bir süre içinde sınırlandırılabilmesi imkanı doğmuştur. Bu etkenlere, bağımsızlık savaşının ortak itici gücü olabilecek bir ideolojinin yokluğuda eklenince, gerçekte, Afrika'nın bir takım umutları boşa çıkartmasına şaşmamak gerekir.

Afrika'daki bağımsızlık hareketleri, birçok bölgelerde kendiliğinden, ulusal ve büyük halk kitlelerinin katıldığı bir hareket olarak gerçekleşmemiştir. Afrika'daki bağımsızlık savaşı, genellikle sömürgecilik sisteminin yarattığı hoşnutsuzlukların ve krizlerin doğal sonucudur. Bu bağımsızlık savaşları, sınırlı, biçimsel, koşulların hazırladığı bağımsız ülkelere yolaçmıştır. Bağımsızlık gerçekte bir «zafer» değildir, sömürünün biçim değiştirişidir. Bu nokta, Afrika'daki gelişimin bütün safhalarını da nitelendiren etken olmuştur. Sömürgecilik, Afrika'nın geleneksel yapısı nedeniyle bölünür ve çökerken, sömürgenler, kıtanın politik ve sosyal iç güçlerinden yararlanmadan sömürüyü sürdüremiyeceklerini kavramışlar ve sömürü biçimini değiştirmişlerdir. *Devrimci eylemin niteliği ve bu hareke-*

te katılanların eyleme katılış nedenleri de, sömürü biçiminin, bağımsızlık perdesi arkasında değiştirilmesini kolaylaştırmıştır. Bağımsızlıktan önceki toplumsal ilişkilerin kaypak ve belirsiz oluşu, kabile temeline dayanan toplumsal yapının içindeki kişisel ilişkiler, sömürgeciliğin sürdürülmesinde kolaylık sağlamıştır. Cephe içinde, *değişik tabakaların çıkarları çelişik niteliktedir ve bağımsızlık savaşı bu çelişik çıkarları bir bütün içinde birleştirmeğe yönelmiştir.* Örneğin «Rassemblement Democratique Africain», bütün Afrika ülkelerini kapsayan «en devrimci, en ulusçu» bağımsızlık hareketini temsil etmiştir. Bu birlik içinde, çok zaman çelişik çıkar grupları yer almıştır. 1948 Dakar toplantısına verilen raporda, açıkça, bu birlik içinde temel ortak çıkarların, değişik sosyal tabakaların kendilerine özgü eğilimlerini kapsayamadığı ve bu nedenle tüm Afrika halklarına yaygın bir ideolojinin kurulamadığı belirtilmiştir. (Nitekim, birlik, bu çelişkileri bastıracak ortak bir strateji ve taktik uygulayamamıştır. Bu ise özellikle Fransız emperyalizminin işine yaramıştır. Bunun tipik örneğini Fildişi Sahili'nde görmek mümkündür. Bu ülkede bağımsızlık savaşının yönetimi toprak sahiplerinin elinde gelişmiştir. Bu sınıfın bağımsızlık savaşından beklediği, mecburi çalıştırmanın kaldırılması, ırk ayrımının terki ve bağımsız bir yasama organı içinde temsil edilmelerinden ibarettir. Bu amaçlar gerçekleştikten sonra, Fransız emperyalizminin yeniden bu ülkeyi etkilemesi, hiçbir direncin konusu olmayacaktır ve de olmamıştır[154].

Değişik nedenlerle, kurtuluş hareketlerine değişik toplumsal tabakalardan katılanlar olmuşsa da, *hareket temelde entellektüeller tarafından yürütülmüştür. Aydınlar ise, çoğunlukla, Afrika'nın geleneksel yapısının egemen ailelerinden gelmektedir. Bağımsızlık hareketine bu liderlerin önderlik ettikleri siyasal gruplar öncülük yapmışlar-*

(154) **Ledda, 80 - Woddis, J., 97**

dır. Bunun sonucu olarak da, bağımsızlık hareketleri müesseseleşmemiş ve kişisel kalmıştır. Bağımsızlıktan sonra kurulan düzenlerin devrimcilik ölçüsü de tümden liderin dünya görüşüne bağlı kalmıştır. Bir yanda, Nkrumah, Modibo Keita, Sékou Touré, Lumumba, Amilcar Cabral'ın tutumları gelişirken, diğer yanda Boigny, Senghor da kendi sistemlerini geliştirebilmiştir. Özellikle devrimci liderlerin politik sistemlerinin kişisel olması, bunların emperyalizmin etkisiyle yıkılması olanaklarını çoğaltmıştır.

Afrika bağımsızlık hareketinin, belirli liderlerin kişiliklerinde şahıslaştırılması ve bu eyleme katılan değişik toplumsal tabakalar arasındaki çıkar değişikliği, «Afrika ihtilalinin» faşizme dönüşmesi yönünden etkin olmuştur. Bu konuda en önemli nokta, bağımsızlıktan sonra beliren yeni zümrelerin tutumuyla ilgilidir. Siyasal bağımsızlığın belirli bir ölçüde toplumsal değişime yolaçtığı inkar edilemez. Sömürgecilik, bir açıdan, politik bağımsızlık ve geleneksel ekonomik yapıyı sürdürmek denklemi üzerine kurulmuştur. Yeni sömürgecilik, eski sömürgecilerin kapitalist alanda boş bıraktığı yerlerin ele geçirilmesi şeklinde bir ekonomik gelişimin başlangıcı oldu. (Bu alanların ele geçirilmesi elbetteki, kıtanın azgelişmişlik, eski sömürgecilik düzeni koşullarına uygun olarak gerçekleşti.) Sömürgenlerin ülkelerin doğrudan yönetimini bırakmaları politik iktidarın da Afrikalaştırılması ve yeni tabakaların belirmesi, yeni ayrıcalıklı zümrelerin oluşması sonucunu doğurdu. Sömürgeciler tarafından sınırlandırılmış ekonomik faaliyetlerdeki boşluklar da, Afrika'lı yeni ticaret ve endüstri tabakalarınca doldurulmuştur. Sonuçta, hafif endüstri doğmuş, enfrastrüktür gelişmiş, hızlı bir şehirleşme olmuş ve bunlara bağlı biçimde toplumsal farklılaşmaya yol açacak nitelikte ideolojik değişimler gerçekleşmiştir. Bu değişim içinde «işbirlikçi» burjuvazi gelişmiş, ticaret burjuvazisi büyümüş ve dış pazarlarla ilişkiler kur-

muştur. Bunun yanında, yabancı sermayeyle işbirliği yaparak endüstri alanında iş yapan tabakalar belirmiştir. Bunların yanında, sömürgecilerin yerini alan yöneticiler «bürokratik burjuvaziyi» yaratmışlardır. Bürokratik burjuvazi çoğunlukla, bağımsızlık hareketinin önderleri olan aydınlardan gelmiştir.) Ticaret burjuvazisi, yabancı sermayenin komisyoncuları ve bürokratik burjuvaziye, geleneksel yapının kalıntılarını, «aşiret feodalitesinin» eski liderlerini de katmak gerektir.

Gerçekte, yeni sınır ve tabakalar da kökenleri açısından, feodal aşiret düzeninin elit tabakalarından gelmişlerdir. Bazı durumlarda, bu değişik yeni tabakalar arasında çelişik çıkarlar vardır. Örneğin Senegal'de, 1962 yılında Senghor ile Mamadou Dia arasındaki anlaşmazlık, gerçekte, ticaret burjuvazisi ile bürokratik burjuvazi arasındaki anlaşmazlığın sonucudur. Buna karşılık bazı durumlarda, bu tabakalar bir liderin kişiliğinde temsil edilmektedir. Örneğin Fildişi Sahili'nde Houphouet Boigny, üç sınıfı birden temsil etmektedir. Bütün bu gelişen yeni sınıfsal durumlar içinde bürokratik burjuvazi önemli rol oynamaktadır. Bu tabaka, kendiliğinden doğan toplumsal bir yapıdır. Suni nitelikdeki bu tabaka, gerçek bir ekonomik temele oturmayan, üretim yapmayan ve üretim araçlarına sahip olmayan, parazit yapıdadır. Afrika'nın tarihsel bir devlet geleneğinin olmayışı, bürokratik burjuvaziyi, tamamen bağımsızlıktan sonra kurulan devletin yeni egemen sınıflarına bağlı duruma getirmiş ve bu tabakanın tek görevi emperyalizmin ülkeyi etkileyebilmesini sağlamak olarak belirmiştir. Bürokratik burjuvazi bu amacı etrafında, diğer hakim sınıflarla da bir çelişkiye düşmemiştir[155].

Yeni beliren hakim sınıflar için «ulusal burjuvazi» terimi kullanılabilir mi? Ulusal burjuvazi, üretim güçleri-

(155) **Woddis, J., 101 v.s.**

nin gelişimi konusunda kendi seçme hakkına dayanan bir şekilde daha üst dereceleri sağlayabilen sosyal güçler anlamına kabul edilecek olursa, Afrika'da bu tür bir burjuvaziden söz edebilmek mümkün olamayacaktır. Gerçek bir ulusal sınıfa dönüşmeğe yeterli ekonomik gücü bulunmayan, kapitalist metropole mali yönden bağımlı ve bu nedenle onunla çatışmağa giremeyen burjuvazinin «ulusal» olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Bütün ekonomik kuruluşlar içinde, Afrikalı unsurlar sadece aracı ve işbirlikçi görevlerdedir ve ekonomik -mali güç, denetlenemez bir biçimde yabancı sermayenin elindedir. Küçük ve orta burjuvazi, ekonomik açıdan daha bağımsız ve gelişime açık bir yapıdaysa da, bunların da niteliklerini değiştirerek «ulusal burjuvazi» durumuna gelmeleri mümkün görülmemektedir. Ülkenin geri bırakılmış nitelikleri, bunların da kapitalist pazarlara bağlılıkları sonucunu doğurmaktadır. Emperyalizm ile ülke içi tabakaların, ortak çıkarları, tabakaların bağımsız hareket edebilmek olanaklarını da yoketmektedir. Ekonomik gelişimin yeni sömürgeciliğin denetimiyle şartlandırılmış bulunması, kapitalist pazarların dışında bağımsız bir ekonomik tutuma imkan bırakmamaktadır. Bağımsızlık bir yana, küçük ve orta burjuvazinin, geliştikçe, kapitalist metropole bağımlılığı artmakta, sermaye birikiminin garantisi yeni sömürgecilik düzeninin sürdürülmesi olmaktadır.

Bu sonuçta, Afrika'nın geleneksel «kabile» yapısının da etkileri vardır. Yeni burjuvazi, Afrika'nın birçok bölgelerinde bu yapıya dayanmaktadır. Siyasal bağımsızlığın hemen sonrasında Afrika'nın toplumsal yapısı değişmiş değildir ve bu yapıyı değiştirmek konusunda bir gayret de gösterilmemiştir. Öşür sistemi, yarıcılık, kabile şeflerinin otoritelerinin doğallığı, halkın çoğunluğu için pratik bir alışıklıktır. Bu yapının, gerçek bir ekonomik gelişimle bağdaştırılabilmesi ise gerçek sorun olmaktadır. Bu

sistem içindeki kişisel ilişkiler de gözönünde bulundurulacak olursa, sorunun çözümünün güçlüğü ortaya çıkacaktır.

Bu yapı, üretim güçlerinin gelişimini engellediği gibi, olumsuz açıdan belirli ölçüde bir dejeneresansa da yeraçmakta, aile ilişkileri, değer ölçüleri, üretici güçlerin üretim dışı kalmasını sağlamaktadır.

Küçük burjuvazi de, kendi içinde değişken bir nitelik taşımaktadır. Bunlar feodal geleneğin dayanışma anlayışı içinde olmakla beraber, gittikçe kentlileşmekte, bürokratik burjuvazinin ayrıcalıkları, işbirlikçi burjuvazinin ekonomik zenginliği bunlar için parlak örnekler gibi görülmektedir. Bunun sonucu, küçük burjuvazi, işbirlikçi burjuvazi olabilmek için, yeni sömürgecilik sistemi içinde erimektedir. Kent hayatının üstünlükleri, küçük burjuvaziyi feodal yapı alışkanlığından çıkartırken, bunların entellektüel kesimi de yığınlar üzerindeki etkisiyle ayrı bir toplumsal tabaka durumuna girmektedir. Bu oluşum, değişik tabaka ve sınıfların, aralarındaki çelişkilere rağmen, emperyalizmin etkilediği düzenden pay aldıklarını ve bu nedenle de, siyasal bağımsızlıktan sonra toplumsal değişime karşı çıktıklarını göstermektedir.

Yeni düzen içinde beliren yeni sınıfların, toplumsal uyanışın doğurduğu toplumsal çelişmeler arttıkça, emperyalizmle uyuşma eğilimleri de güçlenmektedir. (Bu yeni sınıflar, siyasal bağımsızlığı, kendilerini sıkan sınırlardan kurtulmak için isterlerken, yeni düzen içinde gelişim olanaklarını bulmakta ve gerçek devrimci akımları, gelişimlerini engelleyici, düşman eylemler olarak yorumlamaktadırlar[156].)

Yeni sömürgeciliğin doğumunda rol oynayan ve onunla kaynaşan yeni sınıflar karşısında, işçi sınıfının durumu nedir? Bir oranda gerçekleşen endüstrileşme ve bunun ya-

(156) **Ledda, 85 - 86 - Ramsi-Levkosvki, 180 — Sobolev, 42—40**

rattığı emeğe olan ihtiyaç, Afrika'da önemli bir proleterleşmeye yolaçmaktadır. Gana, Nijerya, Senegal gibi ülkelerde nisbi bir gelişim olmasına, Kongo, Dahomey gibi ülkelerde devrimci bir savaş içine girmesine rağmen, işçi sınıfının Afrika'da zayıflığını kabul etmek gerekir. Belirli bir işkolunda ustalaşmamış gezegen, köye bağlı işçilerin, örgütlenerek bir güç olarak beliremeyeceği doğaldır. Ekonomik yönden kapitalist öncesi yapıyla ilişkisi süren işçilerin, belirli bir sınıf bilincine ermeleri beklenemez de. Bu sonucun Fanon'a hak vereceğini söylemek de mümkün değildir. Afrika'daki işçi sınıfının bu niteliklerini tesbit ederek, bu kıtada devrimci olmak şansına sadece köylülerin sahip olduğunu belirten Fanon,[157], köylülüğün niteliklerini gözden uzak tutmaktadır. Önemli olan antiemperyalist savaş konusunda öncü, karar verme yeteneklerine sahip gücünün bulunmasıdır. Sübjektif durumları, köylülerin proleterleşmesi yönünden rol oynarsa da, devrimci güç durumuna gelmeleri için yeterli değildir. Köylüler gerçekte üç sömürünün konusudur ve yabancı sermaye, yerli burjuvazi ve «feodaller»ce sömürülmektedir. Sömürü, kişisel bir durum olarak görülüp, kişisel çözümlenme yoluna gidildikçe, köylülüğün devrimci güç olarak belirmesi gerçekleşemez. Sorunların, tüm antiemperyalist savaş içinde çözümlenebileceğinin bilinmesi gerekir ve bu da bir bilinç işidir. Bu bilinç ise, feodal aşiret yapısı içinde engellendiği gibi, burjuvazi de bilinçlenmeyi engellemek çabasındadır. Kaldı ki, toplumsal değişim ve bu konudaki aydınlanma da, Fanon'un sanısının aksine, kentlerde gerçekleşmektedir ve bu oluşum köylülüğü etkileyecektir. Kente gelen işçi köyle ilişkisini kesmediği için, kentlerdeki aydınlanma, köylere, bu işçiler yoluyla aksedebilmektedir. Bu durumda, gittikçe köylerin feodal, gelenekçi yapıları yıkılacak ve köylülerin gerçekten devrimci olabil-

(157) Fanon, Les Damnés de la Terre, Paris 1961, 84

meleri sağlanabilecektir. İşçilerin köyle ilişkilerini sürdürmeleri, emperyalizmin istediği ve işçi sınıfının örgütlenmesini engelleyen bir durum ise de, köy yapısını bozması yönünden de emperyalizme karşıt niteliktedir. Emperyalizmin iç çelişkileri, mali krizler, ayrıcalıkların sivrileşmesi, tarım alanındaki durgunluk, işçilerin ayrıcalıklı ve gelişmiş sınıflardan olma özlemini ve sonuçta bu tür sınıflara düşmanlıklarını doğuracaktır. Bu düşmanlıklar, köye bağlı işçiler yoluyla geniş halk yığınlarına ulaştırılacaktır. Bu noktada şunu tekrarlamak gerekir ki, köylülüğün genişliği, çokluğu, devrimci olması için yeterli olmayıp, antiemperyalist savaş içinde yer alması önemlidir. Bu ise, köyün geleneksel yapısının yıkılmasına ve bunu sağlayacak devrimci örgütlerin köylülerle kuracağı ilişkilere bağlıdır[158]. Bu gerçekleştirilmedikçe, mevcut sınıfsal yapı, politik yapıyı da etkileyecektir.

■ *Afrika'da Politik Yapının Sorunları*

Siyasal bağımsızlıktan önce mevcut toplumsal yapı ve bağımsızlıktan sonra oluşan gelişimler, Afrika'nın politik biçimi ve gelişimi yönünden de büyük önem taşımaktadır. Toplumsal yapı, politik yapının biçimini tayin eden unsurdur. (Ekonomik - sosyal çıkarların değişikliği, ulusal bağımsızlığın sağlanması için ortak savaş vermiş, ortak cephe kurmuş sınıf ve tabakaların bağımsızlık sonrasında birbirlerinden kopmalarına sebep olmaktadır. Bu kopuş, politik çıkarların ve görüşlerin de başkalığına yolaçmakta, her sınıf ve tabaka kendi ekonomik çıkarlarına uygun bir politik sistemin kurulmasını istemektedir. Bu gerçek, ulusal bağımsızlıktan sonra, birçok Afrika liderinin antiemperyalist, pan - afrikanist politikaya sırt çevirmelerinin nedenini göstermektedir. Bu sınıf ve tabakalar, ekonomik

(158) **Ramsi-Levkovski, 181 - Bellal, 114**

çıkarlarının, ancak belirli bir politik sistem içinde gerçekleşebileceğini bildikleri içindir ki, politik sistemi belirli bir biçimde tutmak zorunda kalmaktadırlar. Yeni egemen sınıflar, politik yapı değişimlerini, ancak çıkarlarını daha güçle koruyabilmek için yapmaktadırlar. Bu açıdan yapılan değişimlerin ise gerici baskı sistemleri olduğu görülmektedir. Toplumsal değişim ve ulusal bağımsızlık akımları geliştikçe, baskı sistemine eğilinmesi ise bir raslantı değildir.

Klasik faşizm gelişimine uygun olarak, sermayece güçsüz kapitalist sınıflar, halk iktidarlarını engellemek için, ancak baskı düzenlerini kurmakta çıkaryol bulmaktadırlar. Özellikle son yıllarda Afrikanın bir bütün halinde «açık faşist» düzenlere geçişi, başka bir yorum biçimine alan bırakmamaktadır. Afrika'nın içinde bulunduğu koşullar ise, «açık faşist» düzenlerin kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Dışardan emperyalizm bu gerici dönüşümü desteklerken, sınıfsal ve toplumsal yapı da, faşizme imkan hazırlamaktadır. Bağımsızlıktan sonra uygulanan politik sistemler de etkin rol oynamaktadır. Afrika kıtasında emperyalizmin ve ona bağlı sınıfların çıkarları, faşizme geçiş konusunda, bu sınıflarla emperyalizmin işbirliğini sağlamaktadır.

Afrika ülkelerinin bağımsızlıktan önce belirli bir devlet geleneklerinin bulunmayışı, «aşiret feodalizminin» varlığı, bağımsızlık sonrasının politik hayatını da geniş ölçüde etkilemiştir. Bu ülkelerde bağımsızlık hareketi çoğunlukla bir «cephe partisi» tarafından yönetilmiştir. Fakat bu partiler ulusal bir politikanın temsilcisi olmamışlardır. Partiler, antiemperyalist mücadele içinde geniş halk yığınlarını birleştirmek zorunluluğunun sonucudur ve bu zorunluluk kişileri parti içinde birleştirirken sınıfsal çelişkiler de varlığını sürdürmekte, bütün Afrika bir «ulus» gibi kabul edilmektedir. Bu açıdan, Afrika'daki bağım-

sızlığı yürüten partiler, klasik anlamında «siyasi parti» olmaktan çok, birer «birlik» niteliğindedir. Bağımsızlıktan sonra, bu «birlik»ler, siyasi iktidarı ele geçiren politik örgütler durumuna gelmiştir. Bağımsızlıktan sonra, partinin merkezi otoriteyi kurabilmesi, ekonomik ve politik güçleri elinde tutabilmesi ise, kıtanın toplumsal yapısı nedeniyle, bir takım engellerle karşılaşmıştır.)

Etnik ve kabile ilişkilerinin bugün dahi en üst değerde olduğu görülmektedir. Değişik kabilelerin bir araya getirilmesiyle yaratılan ve ulusal niteliği olmayan gruplar arasındaki çekişmeler, devletin «ulus» olarak ortak bir amaç ve politika etrafında birleşmesini engellemiştir. Yeni bağımsız devletler daha kurulurken emperyalizm bunu hesaplamış ve hiçbir zaman birleşmeleri mümkün olmayan değişik etnik grupları bir devlet haline getirmiştir. Buna karşılık, bütün Afrika ülkelerinin «afrikalı» olmaları nedeniyle birlik kurmaları da, yine kapitalist devletlerce engellenmiştir. Bu durumda, politik hayat kişisel kalmakta, dinsel ve ırki etkilerle, uluslaşma gerçekleşememekte ve yeni devlet ırk, din ve lider kişi'iği yüzünden doğan mücadeleler içinde, biçimsel bir devlet durumuna girmektedir.

Bu konuda Nijerya'yı örnek olarak ele alacak olursak, nüfusun çoğunluğu İbo, Yoruba ve Haussa adlı üç ırka ayrılmıştır. Kesin olarak birbirinden ayrı bu üç ırk doğal olarak birbiriyle kaynaşamamakta ve «uluslaşmayı» engellemektedir. Nnamdi Azikiwe'nin «ulusçuluk» akımı, İngilizler tarafından salt bu üç ayrı ırkı kaynaştırmamak için kırılmıştır. Azikiwe'nin, salt İbo kabilesinin çıkarlarını sürdürdüğü fikri yayılmış ve kabileler arası ayrımlar sivrileştirilmiştir. Bu durumda kurulan politik partiler de, tüm ulusu değil, temsil ettikleri kabilenin çıkarlarını savunur oldular. NCNK ve UNP İbo kabilesini, AG Yoruba kabilesini, NEPU ise Haussa kabilesini temsil etmektedir.

Togo'da da, iktidardaki CUT'un lideri Olympio Sylvanus'un «ewe» kabilesini bir devlet içinde birleştirme çabaları, ülkenin Gana'yla çatışmaya girmesi sonucunu doğurduğu gibi, kabile içine atılan ayrımlar da, kuzey ve güney ewe'leri arasındaki çatışımlara yolaçmıştır[159]. Bu örnekleri çoğaltmak, Kongo, Gana, Fildişi Sahili ve başka ülkelerdeki çatışma ve ulus olamama nedenlerini, suni sınırlar içinde yaratılmış «suni devletler» yaratma taktiği içinde bulmak mümkündür.

Kabile yapısının, din ayrımının etkililiği, kabile otoritelerinin merkezi otoriteye başkaldırmaları, genç devletlerin parçalanması sonucunu da doğurmaktadır. Halk, bağlı bulunduğu kabile yapısı nedeniyle, merkezi otoriteden çok mahalli kabile otoritelerine bağlı kalmaktadırlar. Bağımsızlıktan sonraki değişimlerin biçimselliği, «ilkel kapitalizm» türüne yolaçarken, halkın ilkel değer yargıları değişmemekte ve kabilenin mitleştirilmiş liderine bağlılık sürdürülmektedir. Buna karşılık, politik bağımsızlıktan sonra üst yapıda oluşan değişimler, yarı feodal yapı liderlerini büsbütün gerici akımlara itelemektedir. Değişik kabilelerin bir ülke bütünü içinde birleştirilmeleri kabile liderlerinin eski mutlak otoritelerini sınırlayıcı nitelik taşıdığından. buna karşı direnç ve yer yer merkezi otoriteye silahlı başkaldırılar görülmüştür. Ayrıca, eski düzen içinde sağlanan artık-ürünün büyüklüğü, tarımsal üretim ile sınırlı iç pazarların durgunluğu, feodal seçkinlerin toplumsal ve ekonomik gelişim içinde eski durumlarını kaybedişleri veya kaybetme tehlikesi, bunların ulusçu akımlara karşı oluşlarına yolaçmaktadır.

Afrika'da devlet geleneğinin olmayışı, halkın feodal politik yapıyı desteklemesi, ulusçuluk akımlarını bu eski alışkanlıklarına karşı görmesi sonucunu doğurmaktadır. Kabile başkanına olan bağlılık ve buna dayanan önyargı-

(159) **Spano, 109**

lar, ulusçuluk akımlarının «komünist» hareket olarak halkça yorumlanması, dinsel nedenlerle kabile sisteminin, dini-politik iktidarı elinde bulunduran kabile liderlerinin desteklenmesine yolaçmaktadır. Gerçekte, politik hayat dışında olan ve saray kavgalarını anlamsız sayan köylü için «devlet», Birleşmiş Milletler üyeliği ile bir bayraktan öteye bir anlama gelmemektedir. Devlet geleneği de olmadığı için, devletin gerçekten bağımsız olup olmaması, halkın dışında bir sorun olarak belirmektedir. Kabile otoritesine bağlı köylü için, merkezi ve üst devlet otoritesi, alışılmış sistemin yabancısı kalmaktadır. Kabilesinin lideri için savaşa girişen köylü kendisine yabancı gelen devletin bağımsızlığı uğrunda savaşı, bir yabancı kavram için savaşmak anlamında kabul etmektedir. Belirli bir devlet geleneğinden geçmemiş Afrika toplumu, bu niteliği içinde, diğer azgelişmiş ülkelerden ayrılırken, kabile yapısına bağlılık siyasal yapıyı da etkilemektedir[160].

Belirtildiği gibi, Afrika'da partiler belirli sınıflara dayanmaktan çok, ulusal bağımsızlık hareketini yürüten «yığın birlikleri» dir. Bu yapı içindeki partiler çoğunlukla entellektüel liderlerce yönetilmiştir. Geleneksel toplumsal yapının bu siyasal örgütleri etkileyeceği doğaldır. Bu etkileme yönelişlerinden biri, bağımsızlıktan sonra beliren siyasal sistem konusunda ortaya çıkmıştır. Bağımsızlık lideğerleri, çoğunlukla eski toplumsal yapının ayrıcalıklarındandır ve batıda yetişmişlerdir. Batının ideolojik yapısı içinde gelişmiş liderler, bağımsızlıktan sonra, batı modellerine uygun siyasal sistemler kurmuşlardır. Belirli bir toplum yapısının ürünü olan burjuva demokratik sistemleri, elbette ki «yarı feodal», geri bırakılmış bir toplum içinde işlememiş, kurulan sistem sadece teorik bir anlam taşımıştır. Fransa'yı emperyalizmle suçlayan Senghor'un, diğer yandan, memleketini Fransız devriminin mirasçısı o-

(160) **Spano, 117 - Bellal, 112 - Sobolev, 40**

larak nitelendirmesi raslantı değildir. Bu siyasal sistem, batının kabul edilen ekonomik modellerinin siyasal yönü olarak belirmiştir. Batı modeliyle, kapitalist yolla kalkınma gerçekleştirilemezken, gelişmemiş toplumda uygulanmak istenen burjuva demokrasisi de kağıt üstünde kalmıştır. Batıya benzeyen biçimler içinde özgürlükler kısıtlanmış, sol muhalefet engellenmiş, devrimci eylemlerin engellendiği ucube demokrasiler doğmuştur. Güçsüz kapitalizm, demokratik düzenin sağlayabileceği toplumsal bilinçlenmeğe, biçim demokratik olduğu halde, karşı çıkmış, düzen kavgaları, devrimci - gerici örgütler arasında kan dökmeğe kadar varan çatışmalar, işçi sınıfının tarihsel öncülük görevini görecek bilinçte olmayışı, demokratik sayılan düzenlerden bıkkınlık ve bu düzene karşıt yeni alternatiflerin düşünülmesi yolunu açmıştır. Bu alternatif ise, tek parti sistemine dayanan ve iktidarı elde edişi askeri darbeye dayanan faşist sistemlerdir[161]. Kurulan tek partinin ülkeyi devrimci bir yönetime kavuşturacağı, yığınlar arasında dayanışma ve görüş birliğini sağlayacağı, «partinin» bir «devrimci cephe» olacağı ileri sürülmüştür. «Parti» bu yolla, toplumun değişik ve çıkarları çelişik tabakalarının tümünü temsil etmek iddiasını sürdürmüştür. Tek partinin, ancak devrimci sınıflara dayandığı ölçüde devrimci olabileceği görülmeden, «karmaşık» nitelikteki partide egemenliği ele geçiren hakim sınıflar, ülkenin politik ve ekonomik yapısına da egemen olmuşlardır. Bağımsızlık savaşının liderlerinin çoklukla bu egemen sınıflardan oluşu, partinin de bu sınıfların eline geçişini kolaylaştırmış, parti, ulusal birlik adına, egemen sınıfların ekonomik ve politik çıkarlarını, antik biçim içinde garantilemiştir[162].

---

(161) **Tunaya**, 417 - **Davies**, H. O., 328 - **Awolowo**, 225

(162) **Kholi**, E., 37 - Considerazioni sul seminario del Cairo, 427

Siyasal bağımsızlıktan sonra uygulanan çok partili düzenden tek partili düzene geçiş, halk tarafından tepkiyle karşılanmadığı gibi, tek partili döneme geçişten sonra, rejimin niteliği de partinin liderinin tutumuna bağlı kalmıştır. «Kabile feodalizmi»ne yatkın düzen içinde, siyasal liderlerin «mitleştirilmesi» kolay olmuştur. Bu nedenle de, liderin kişisel tutumu, rejimin de niteliğini tayin eden unsur durumuna girmiştir. «Uluslaşmanın» gerçekleşmeyişi, siyasi yapının da kişisel kalması sonucunu doğurmuştur. Lider ile halk arasındaki ilgi, sürekli geleneksel yapının doğurduğu anlayış içinde gelişmiştir. Yeni sömürgecilik de, kişisel siyasal iktidarların gerçekleşmesini, rejimin niteliğinin lidere göre belirlenmesini kendi açısından yararlı görmüş ve desteklemiştir[163].

Siyasal rejimin kişisel niteliği bir takım olumsuz sonuçlar da doğurmaktan geri kalmamıştır. Bağımsızlık hareketinin belirli bir lidere bağlanışı, halkın tüm olarak bağımsızlığı kavrayabilmesi, ona ortak bir amaç olarak yönelmesi imkanını engellemiştir. Nkrumah, Seku Toure, Lumumba gibi devrimci liderlerin siyasi iktidara sahip oldukları ülkelerde, belirli bir devrimci gelişim oluşurken, emperyalizme satılmış liderler ülkeyi sömürünün kucağına atmışlardır. Ayrıca, halkın, siyasal müesseselerden çok, liderlerinin izinde oluşu, liderin değişmesi ile rejimin niteliğinin de değişmesi sonucunu yaratmıştır. Bu nedenledir ki, Afrika'daki askeri darbelerle ilerici liderler devrilirken, devrimci düzenler de çökertilmiş olmaktadır. Halk da, rejimin bilincine ermediğinden, örneğin bir Nkrumah'ın devrilmesi durumunda, düzeni, devrimci gelişimi savunmak çabası içine girmemekte ve yeni lideri benimsemektedir.

Dinsel nedenlerle de ulu'aştırılan liderin kişiliği, demokratik usullerin daha da biçimselleşmesi sonucunu doğurmaktadır. Örneğin Kongo'da Fulbert Youlou, mensup bu-

(163) Ledda, 89

lunduğu kabilenin ulu kişisi Gesu Matsua'nın u'u'uğunu ve ruhunu tevarüs ettiği fikrini telkin ederek, seçimlerde kazanabilmek olanağını bulmaktadır. Bütün halkı temsil ettiğini ileri süren, ulusal niteliği bulunmayan partiler, bu nitelikleri içinde, liderin kişisel dünya görüşüne bağlı olarak, siyasal sistemin müesseseleştirilmesini sağlayamamakta, liderin eğilimine göre, yer yer parlamanter sistem dışı biçimleri, ululaştırılmış liderin totaliter yönetimini gerçekleştirmektedir. Anayasal sistem geleneğinin, devlet alışkanlığının yokluğu, halkın anayasa içi usullerle, anayasaya aykırı usuller arasında bir ayrım yapmaması, siyasi iktidarın bu konudaki tutumunu önemsememesi sonucunu doğurmaktadır. Aile egemenliğine dayanan siyasal örgütler, halkın dışında bir iktidar mücadelesinin organı durumuna girmektedirler. Halkın politik hayat dışındaki yaşantısı, iktidar biçiminin değişimini önemsememesi sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenledir ki, askeri darbelerle Afrika'nın hemen bütün devrimci liderleri devrilirken, halkın bu değişime bir tepkisi de görülmemektedir[164]. Bağımsızlığa ihanet eden liderler kişisel iktidarlarını gittikçe totaliter bir çizgi içinde ve emperyalizmin desteğiyle sürdürebilirken devrimci liderlerin tek tek tarihe karışması raslantı değildir. Batı türü demokratik düzenlerin, Afrika'nın toplumsal düzenine ters düşen niteliği, halkın bu düzene sahip çıkması olanaklarını yoketmektedir.

Bu siyasal yapı içinde, emperyalizmin bölgede yarattığı ASPAC gibi saldırganlık örgütlerinin, askeri üslerin etkilediği ve niteliği yüzünden emperyalizme yatkın bulunan askeri güçlerin, emperyalizmin etkilemesiyle devrimci yönetimleri yıkması, otomatikan, rejimin gericilikten ve yeni sömürgecilikten yana dönüşmesini sağlayabilmektedir. Bu genel çizgiler içinde «Afrika sosyalizmi, Afrika'nın an-

(164) **Woddis, J., 105 - Spano, 111 v.s. - Hodgkin, 109, 131**

tiemperyalist eylemi» de sözde kalmakta, toplumsal yapıyı kökünden değiştirici atılımlar engellenebilmektedir[165].

Afrika'daki deneyler ve özellikle daha önce değindiğimiz Mısır ve Cezayir göstermiştir ki, devrim her şeyden önce, işçi sınıfının siyasi iktidarı ele geçirmesi anlamını taşımaktadır. Antisosyalist, militarist ve ırkçılığa varan milliyetçi hareketler, «küçük burjuva devrimciliği», askeri diktatörlüğe, burjuva entellektüelliğine varıp tıkanmaktadır. Sosyal adalet, sosyal devlet, refah devleti hedeflerinin sosyalizm olarak adlandırılması, bir reformculuk aldatmacasından öteye gitmemektedir. Toplumsal değişim sürecinin dinamizmi ancak devrimci gelişime işçi ve köylülerin daha çok ve daha etkin katılmasıyla sağlanabilecektir. Unutulmamalıdır ki, sınıf mücadelesi salt ekonomik bir kavram olmayıp, siyasi iktidarı elde etme mücadelesidir de. Devrim işçi sınıfının doğrudan sahipliği altında, onun siyasi gücü altında tamamlanabilmektedir. Arap ve Afrika sosyalizmi, sınıf mücadelesine düşman çeşitli karşıt sınıflar arasında barışçı bir uyuşma sağlamağa yöneldiği için soysuzlaşmış bilimsellik dışına çıkmıştır. Bu açıdan, sosyalizm iddiaları giderek sosyal demokrasi olmuş ve anlamsızlaşmış, azınlık diktasına dönüşmüş, emperyalizmin etkilerine açılmıştır. Belirttiğimiz gibi, ulusal kurtuluş ve faşizme karşı mücadele dönemlerinde kurulan cephelerin proleter sosyalistler açısından başarısı, ancak, demokratik halk iktidarı dönemi içinde, proletaryanın kesin ve sonucu sağlayacak darbeyi vurabilecek güçte olmasına bağlıdır. Ancak proletarya, devrimi sonuna kadar götürecek dinamizme sahip olabilir, gerçek sosyalist devletin kurucu ve koruyucusu görevini yüklenebilir. Sosyalist devlet proletaryanın kendi devletidir ve proletarya kendi iktidarına sahip çıkacaktır Proletaryanın dışında hiçbir sınıf, üzerinde proletaryanın ağırlığını ve itici dinamizmini duymadıkça proletarya-

(165) **Ledda**, 95-98 - **Moustafa**, O. 94, 101

nın siyasi iktidarını ve devletini kabullenmeyecektir. Geri bırakılmış ülkelerde, parlamenter demokratik düzenler veya sözde antiemperyalist milliyetçi küçük burjuva hareketleri işçi - köylü iktidarının gerçekleşmesi yönünden bir devrimci harekete hiç bir zaman için temel olamayacaktır. Bu ekonomik yapı içinde, «sosyal devlet» amaçlaması da gerçekleşmesi olanağı bulunmayan bir hayal ve aldatmacadan öte gidemeyecektir. Küçük burjuvazi hemen düzenle kaynaşacak ve üretim ilişkilerinin koparılması, değiştirilmesi yoluna gitmeyeceklerdir. Proleter sosyalist nitelik taşımayan, devrimci olmayan sosyalist partiler dahi zorunlu yapısal ve ideolojik değişimleri gerçekleştirebilmek yeteneklerine sahip değildirler. Bu nedenledir ki, sol güçlerin küçük ve fantazi bir aydın kadrosu olarak kaldığı «ulusal cepheler»in, proleter sosyalistler açısından başarıya gitmesi beklenemez. Ulusal Cephe içinde sosyalistlerin ağırlığı bulunmadıkça, demokratik halk iktidarları sosyalist devrimle sonuçlanamayacak, küçük burjuvazi sosyalistleri tasfiye ederek, kabul edeceği kapitalist model içinde kendisi yeni işbirlikçi burjuvazi olacak ve geri bırakılmış ülkenin tek organize gücü olan orduya dayanarak, emperyalizmin etkilerine açık bir otoriter rejim yaratacaktır. Afrika deneyi, «ulusal cephe» hareketinin, güçlü bir halk hareketi içinde, işçi sınıfının partisinin önderliğinde başarı sağlayabileceğini ve küçük burjuvaziyi devrimci yolda iteleyici güç olabileceğini ve giderek sosyalist devrimi gerçekleştirebileceğini kesin olarak ortaya çıkartmıştır.

4 ve Türkiye'de

■ *Kanlı Pazarlar*

Amerikan emperyalizmi ve işbirlikçileri, benzeri geri bırakılmış ülkelerde sahneledikleri oyunların örneklerini Türkiye'de de gerçekleştirmek yolundadırlar; Türkiye'nin devrimci, bağımsız bir sisteme ulaşmaması, kendi çıkar sistemlerinin sürdürülebilmesi için, kendilerinden yana bir siyasi iktidarın biçimlenmesini sağlamak çabasını göstermektedirler. Osmanlıdan bu yana toplum yapısının biriktirdiği oluşumlardan da yararlanılarak, ülkenin belirli bir siyasi sistem içinde tutulmasına ve bu siyasi güce dayanarak düzenin belirlenmesine çalışılmaktadır. Demokrasi adına oynanan oyunlar ardında, «milli egemenlik» adına sürekli olarak, sömürücü sınıfların iktidarı sürdürülmektedir. 1946'dan bu yana yapılan bütün seçimler, siyasi iktidarı elinde bulunduran egemen sınıfın siyasi iktidara sahip çıkışının bir hukuksal oyunundan başka bir anlam taşımamıştır. Bu arada, iktidara görünüşte sahip olan kişiler, ister İnönü, ister Menderes, ister Demirel isimlerini taşı-

sın, gerçekte ve temelde iktidarda bulunan güçler değişmemiştir. Toplumun ekonomik anlamda gerici güçleri, düzenden yana sömürücü ve işbirlikçi sınıfları, siyasi iktidarın gerçek efendileri olmuştur. 1969 seçimleri, bu seçimlerden önceki ve sonraki davranışlar ve özellikle CHP'nin ve İsmet Paşa'nın tutumu, siyasi iktidarın «gerçek» sahibini daha açıklıkla ortaya çıkartmıştır. Siyasi iktidara cumhuriyet dönemi içinde, değişik politik kuruluş ve kişilerin sahip gözükmesine rağmen, gerçekte egemen olan sınıfların değişmemiş olması gerçeği, politik hayatımızın gelişimini izleyebilmek, birbiriyle çelişik görülen olayları ve tutumları yorumlayabilmek açısından önem taşımaktadır. Bu noktalar üzerine varılacak sonuçlar, bugünün gizli faşist eğilimlerini ve gelişimlerini kavrayabilmek yönünden de önemlidir.

27 Mayıs'a kadar soyutluktan, halk yönünden anlamsızlıktan, sınıfsal niteliklerinden yoksulluktan kurtulamayan bir «özgürlük ve demokrasi» kavgası yürütülmüştür. Bu dönemin koşulları içinde de, bu kavgayı gerçekleş'iren ve gerçekte değişik eğilimlerde ve değişik çıkarlarla ilişkide bulunan kişiler, «devrimci» olarak nitelendirilmiştir. 27 Mayıs sonrasında gerçekleştirilen anayasa ise, 1950-1960 döneminin devrimcilik anlayışını taşıyanların bir ürünü olmuştur. Siyasi iktidarı 27 Mayıs'ta, egemen sınıflarla tamamlaşma yolunda olan küçük burjuvazinin sivil - asker bürokrat kesimi ele geçirmiş, kendi dünya görüşlerine, eğilimlerine ve çıkarlarına uygun anayasa düzenini getirmiştir. 1961 Anayasası, 1950 - 1960 döneminde düzenin kurtulması için öngörülen siyasal biçim değişimlerini gerçekleştirmiştir. Bu siyasal biçim değişimlerinin toplumsal sorunların çözümlenmesi yönünden etkisizliği, uygulamayla ortaya çıkmıştır. Bu gerçeğe varıldığı zaman, toplumsal yapıya egemen sınıf ilişkilerinde değişiklikler gerçekleştirilmedikçe, sorunların çözümlenemeyeceği,

sınıf ilişkilerinin değişiminin ise üretim biçiminde değişiklik anlamına geldiği, somut biçimde anlaşılmıştır.

Salt anayasa değiştirmenin, batının anayasal biçimlerini aktarmanın sorunların çözümlenmesi yönünden anlamsızlığının bilincine varılması yanında, yeni anayasal düzenin verdiği olanaklardan yararlanarak yeni düşünce ve çözümyollarının savunulması da mümkün olabilmiştir. Bu noktada, anayasa yapımcısının amaçları da aşılmış ve 1950 - 1960 döneminin burjuva devrimciliğinin sahteliği anlaşılarak, «devrim» kavramı açıklığa kavuşturulmuştur. Bu noktada, devrimi üretim biçiminin değişimi anlamında ele alan devrimcilik, «işçi sınıfı devrimciliği» gelişmiştir. 1950 - 1960 döneminde, devrimci genellemesi içinde yer alan proleter devrimciler, burjuva devrimcilerinden ayrılıp, yeni ve gerçekçi tezlerle ortaya çıkma olanağı bulmuşlardır. 1950 - 1960 döneminde devrimci olarak görülenlerin çoğunun ise, gerçekte, laik görünüşlü burjuva gericileri olduğu ve siyasi iktidarın sınıfsal niteliğinin değişimine karşı olduğu ortaya çıkmıştır.

Kısaca değinilen ve aşağıda üzerinde daha çok durulacak olan bu yeni değişim ve oluşumlar, siyasal açıdan, toplumsal yapı gerçeğiyle anayasal düzen çelişkisini açıkça ortaya çıkartmıştır. Toplumsal yapıya egemen güçler, kendi sınıflarının ürünü olmayan ve kendi sınıfsal çıkarlarını sınırlayan anayasal teoriye karşı çıkmakta ve bunu «tahrip» yollarını aramaktadırlar. Bu karşı çıkış, önce fiili olmakta ve bu fiili anayasa dışılığın, normal hukuki işlem durumuna getirilmesine çalışmaktadır. Anayasa nasıl bir düzeni öngörürse öngörsün, hayal ederse etsin, toplumsal yapı etkisini gerçekleştirmekte ve düzen bu toplumsal gerçeğe göre biçimlenmektedir. Buna karşılık, devrimci güçler, anayasanın sağladığı biçimsel özgürlüklerden yararlanarak, toplumsal sorunların çözümü yönünden üretim ilişkilerine, sınıfsal yapıya değinen görüşlerini açıklayabilmek-

te, bu konuda eyleme girişebilmekte ve işçi sınıfının devrimci hareketini oluşturmaktadırlar. Bu devrimci tezlere ve gelişimlere paralel olarak, geniş ölçüde olmasa da, bir toplumsal uyanış gerçekleşebilmekte, toptan bir devrimci gelişim oluşabilmektedir. Devrimci gelişimi, batı kapitalistinin yaptığı gibi, ekonomik tedbirlerle engelleyemeyen, iç sömürüden bir ölçüde vazgeçerek dış pazarlara yönelemeyen ve anayasanın öngördüğü sosyal haklar - klasik özgürlükler sentezini gerçekleştiremeyen egemen sınıflar ise, siyasi iktidarı elden kaçırmamak amacıyla, devrimci gelişimi engelleyecek fiili tedbirlere girişmektedir. Siyasi iktidara egemen sınıflar, tutucular, işbirlikçileri, bir yandan devrimci akımı suçlayıp fiili tedbirlerle yoketmeğe çalışırken, diğer yandan devrimci akımın gelişmesine yolaçan anayasaya da karşı çıkmaktadırlar. AP'nin, 1969 seçim bildirisinde bütün sorunların nedeni olarak anayasayı göstermesi ve temel amaç olarak anayasayı değiştirmeği seçişi, basit bir raslantı değildir.

Devrimci güçler devrimci yönelişlerini gerçekleştirmek yönünden anayasadan yararlanmak durumundayken, işbirlikçi sınıflar, sınıf mücadalesinin, devrimcilik kavgasının en demokratik biçimlerini dahi fiilen engellemek suretiyle anayasa dışına düşmektedirler. Anayasanın tanıdığı biçimsel özgürlükleri yoketmek çabasının nedenini, sınıfsal anlamda bir iktidar değişimine engel olmak amacında bulmak mümkündür. Toplumsal düzeni gereğinde zora başvurarak ve biçimsel özgürlükleri yokederek emperyalizmden ve işbirlikçi burjuvaziden yana sürdürmek eğilimlerine, bu amaçla ortaya çıkartılan her tür siyasi sisteme ise «faşizm» adı verildiğini biliyoruz.

1961 Anayasa düzeni içinde gelişen devrimci eylemin karşılaştığı tutucu tepki, değişik görüntüler ardında ortaya çıkmakta ve fakat tümü temelde ve amaçta birleşmektedir. Devrimciliğe karşı tepki, «ırkçı», «ümmetçi» ve «laik»

çevrelerden ve ayrı tezler halinde gelmekle beraber, birleştikleri temel ve amaç yönünden, tümü, faşist nitelik taşımaktadır. Bu üç ana çevre, devrimci akımı önce, sadece «komünistlikle» suçlayıp yer yer bölgesel saldırılarına konu yaparlarken, devrimci eylemin gelişmesi gerçeği karşısında, çok daha organize olmuş, birleşmiş ve yurt çapında genişlemiştir. «Endonezya'yı tekrarlamak», «komünizmle mücadele», «dini korumak», «hür teşebbüsün haklarını savunmak» v.s. sloganları ardında bir karşı devrimci oluşum gerçekleşmiştir. Amerikan emperpalizminin somut görüntüsü 6. Filo'ya karşı girişilen devrimci eylemin polis gücüyle kırılışı, işçilerin, köylülerin, devrimci gençlerin polis, jandarma ve asker tarafından kurşunlanması, işçi sınıfının haklı 15 - 16 Haziran Direnişine karşı sıkıyönetim ilan edilmesi, Kayseri'de TÖS'e saldırı, Tunceli'nde Halk Oyuncularının gördüğü zulüm ve genel olarak Tunceli olayları, işbirlikçi sınıfların karşı devrimci tutumunun örnekleridir. 16 Şubat 1968'de Amerikan emperyalizmine karşı yapılan Beyazıt - Taksim yasal yürüyüşünün işbirlikçi sınıfların tahrik ettiği yığınlarca basılması tarihimize «Kanlı Pazar» adıyla geçerken, egemen sınıfların bilinçsiz halk yığınlarını «komünizmi ezmek ve dini kurtarmak» aldatmacası ardında, devrimcilere karşı sürdüğünü, çıkarları uğruna halkı halkla çatıştırdığını da göstermiştir.

Bu oyun içinde, halk, kendi inançlarını savunmak aldatmacası altında Amerikan emperyalizmini ve onun işbirlikçisi sınıfları savunmak durumuna düşürülmektedir. Siyasi iktidarın, bütün karşı devrimci saldırganlıkları savunup, desteklemesi de, karşı devrimciliğin halkın kendinden bir hareketi olmayıp, siyasi iktidarca desteklendiğini açıkça göstermiştir. Kanlı Pazar'ı izleyen günlerde, siyasi iktidar, Amerika'dan kendilerine karşı daha anlayışlı davranmasını istemiş ve Washington Post, bu istek üzerinedir ki,

«Amerikalının Türkleri kendisini besleyen eli ısıran köpek gibi» görmemesi gereğinden söz açmıştır. Bu oluşum, ülkemizdeki Anayasa dışı fiili tutumun, faşist yönelişlerin ardında ve temelinde Amerikan emperyalizminin bu'unduğunu kanıtlarken, çağın ilk kurtuluş savaşını veren ülkemizin, NATO'suyla, montaj endüstrisiyle, iki'i anlaşmalarıyla, Amerika'ya yalvargan tutumuyla nereden nereye, nasıl bir çizgiye geldiğini de açıkça göstermektedir.

Siyasi iktidar, «kanlı pazar» türünden fiili tutumları yanında, düzenin emperyalizmden ve işbirlikçi egemen sınıflardan yana sürdürülebilmesi için yasal tedbirlere de başvurmaktadır. Siyasi iktidarca düzenlenen olaylar, aynı güç tarafından «komünizm» tehlikesinin işareti olarak nitelendirilmekte ve halka tehlikeli bir gelişim olarak gösterilen «devrimci gelişimin» engellenmesi için kanunlar hazırlanmaktadır. Anayasa değişimi istekleri bu sonuca yönelmiştir. 1967 ve 1969 yılında çıkartılmasına çalışılan «Düzenin Korunması Kanununun» çıkartılmasında ısrar edi'eceği, 1969 seçimlerinden sonra yeniden basbakan olan Demirel'in hükümet programından anlaşılmaktadır, Bu şekildeki yasal değişimlerin tek amacı sınıfsal bilinçlenmeyi engellemektir. Bu bilinçlenme engellenirken, egemen sınıf, gerçekte kendi düzenini ve hürriyetini korumuş olmaktadır[1]. Girişilen değişimlerle burjuva demokratik özgürlükleri dahi yokedilmek, sınıfsal yapı bir süre daha demokrasi aldatmacası ardında sürdürülmek istenmektedir. Bu oyunun dahi para etmemesi durumunda, emperyalizmin nasıl bir oyuna girişebileceğini ise Yunanistan göstermiştir.

Kısaca belirtilen durum, Türkiye'nin diğer geri bırakılmış ülkelerde oynanan oyunların benzerlerine «sahne» olduğunu göstermektedir. Türkiye bugün emperyalizmin ve

(1) Özek, Anayasaya ve halka karşı cihat, ANT no. 113, 25 Şubat 1969 — Özek, Özgürlüğe paydos, ANT no. 10. 7 Mart 1967. Proje için bk. ANT no. 112, 18 Şubat 1969.

işbirlikçilerinin vazgeçilmez çıkarlarının alanı durumundadır. Değişik tezler ardında ortaya çıkan, zaman zaman «ortanın solu» gibi aldatmacalara girişen, sahte devrimciliğe bürünen değişik güçler, düzenin sınıfsal yapısının değişmemesi için kavga vermektedirler ve bugün için bunların iktidarı söz konusudur. Bu iktidar, siyasi iktidarı elde tutan parti hangisi olursa olsun, değişmeyecektir de. Parti değişimi, egemen sınıf iktidarını değiştirecek değildir.

Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu durum, bir kader, son bir iki yıl içinde gerçekleşen bir durum değildir. Belirli bir tarihsel gelişim, düzeni, bu sonuca getirmiştir.

■ *Osmanlıdan Bu Yana*

Osmanlı toplum yapısı, temele inen araştırmalara yeni konu olduğu için, endüstri devriminden geçemeyerek yarı sömürge durumuna düşüşünün nedenleri tartışmalı durumdadır. Bu konu daha derinlemesine araştırmalara muhtaçtır. Sadece yaklaşılan bir gerçek vardır ki, Osmanlı toprak düzeninin çağdaş yapılardan değişik nitelikte olmasıdır.

«Arzı memleket» diye adlandırılan Osmanlı topraklarının genel olarak «reayanın mülkü» olmadığı bilinmektedir. Devletin «toprağın rekabesine» sahip olduğu, «sapan girip ziraat yapılan yerlerin mülk» olamadığı anlaşılmaktadır. Abbasi ve islam öncesi Mogol - Türk törelerinin bir kalıntısı olan ve baskın nitelik taşıyan bu toprak düzeni içinde «timarlı sipahi», toprak sahibi olmamış, mülkiyet, tasarruf, mirasla geçirme haklarından yoksun kalmış bir devlet memurundan öteye gidememiştir. Timar alıp vermek yetkisi Sultan'dadır. Tarım ekonomisi ile askeri sistemi birleştiren timar sistemi, tüm olarak batının «feodal»

düzeninden farklı nitelik taşımaktadır[2]. Timar sahibinin toprakla ilişkisinin bir «mülkiyet» ilişkisi olmayıp, «fonksiyon» ilişkisi oluşu, timarlı sipahinin bir idare adamı ve asker tipi olarak belirmesi, bir derebeyi, yerli toprak asaletini temsil eden bir toprak zengini olarak kabulünü engellemiştir[3]. Özel mülkiyet, «zaviye mülkiyeti», «asker ve ulema mülkiyeti» istisnai nitelik taşırken, reayanın üretiminin gerçek sömürücüsü doğrudan doğruya «devlet» olmuştur. Bu nedenledir ki, Osmanlıda, batıdaki artık ürünü sömüren feodal tabaka belirmemiştir. Batıdaki, «devlet - feodal - köylü» şeklindeki üçlü ilişki, Osmanlıda «devlet - reaya» ikili ilişkisi durumunda belirmiştir. Topraktan gelen artık ürünün sömürücüsü olarak devlet gösterilirken, elbette ki soyut bir kavram söz konusu değildir. Devlet kendiliğinden bir sınıf olamayacağına göre, devleti temsil eden ve toprak rantından yararlanan, saray, asker ve ulema egemen güç olarak belirmiştir[4]. Sultanın kendisi dahi devletle «fonksiyon» açısından özdeşleşirken, toprak mülkiyetine dayanan «asiller» belirmemiştir. Toprak rantından yararlananlar, fonksiyon dışı soylular olmamış, devlet memurluğu niteliklerini sürdürmüşlerdir. Toprağa «tasarruf» eden «reaya» çoğunlukla, malik durumuna gelememiş, toprağı bibe edememiş, satamamış, vakıf yapamamış, vasiyet edememiştir. Söz konusu olan, «daimi ve irsi» kiracılıktır[5]. Toprak rantını sağlayan «reaya», üretim araçlarından yoksun «üretici sınıftır» ve fakat ne «köle ve

(2) Bu konuda genel olarak bk. **Divitcioğlu**, Asya Tipi Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplumu, İstanbul 1967, s. 27 v.s. **Küçükömer**, Düzenin yabancılaşması, İstanbul 1969, 17 v.s. - **Timur**, T., Türk Devrimi, Ankara 1968, 39, 45, 46 **Sencer**, M., Dinin Türk toplumuna etkileri, İstanbul 1968, 165 v.s.

(3) **Barkan**, Ö., L., Osmanlı İmparatorluğunda çiftçi sınıflarının hukuki statüsü, Ülkü no. 33, s. 151.

(4) **Divitcioğlu**, 38 - 39.

(5) **Barkan**, Ö., L., Türkiye'de toprak meselesinin tarihi esasları, Ülkü 1938, II, 55 v.s.

ne de serftir». Sipahi hür köylü reaya üzerinde, toprağa tasarrufun gerektirdiği yükümlerin sağlanması yetkisine sahiptir. Buna karşılık, reaya, «timardan müteferrik olan reayayı cemetmek kanundur» kuralınca, toprağa bağlıdır. Bu açıdan, «çift bozabilen reaya», yine de devletle olan ilişkisinde, sömürülen sınıfın bir üyesi olarak bağımlıdır. Devlete nakden veya aynen vergi ödeyen köylü, bu yolla artık ürünü devlete sağlamaktadır[6].

Ana niteliklerinin bu yolla belirtilmesine çalışılan toprak düzeninin, bizim açımızdan önemli olan yönü, Osmanlı bürokrasisi üzerindeki etkisidir. Artık ürüne doğrudan doğruya sahip çıkan bürokrat kadro, siyasi iktidara sahip olduğu kadar ekonomik hayata da hükmetmektedir. Bürokrat kadro, batıdakinden değişik olarak, belirli bir egemen sınıfın hizmetinde gelişmemiş, sömüren kendisi olmuştur. Feodallerle ve kiliseyle çatışmak zorunda kalmayan bürokrasi, «merkeziyetçi devlet» geleneğini kurabilmiştir. Merkeziyetçiliğin nedenini, Avcıoğlu gibi, sadece «fetihler ve fethedilen yerlerin bakımı» zorunluluğu ile açıklamak eksik bir değerlendirme olur sanısındayız. Merkeziyetçiliği, artık ürünün elde edilmesi açısından, halkla devlet arasında sınıfların belirmemiş olması, artık değeri vergi yoluyla toplayanların devlet memurundan öteye gitmemesiyle açıklamak mümkündür. Bu açıdandır ki, Avcıoğlunun, Osmanlı'da bürokrat kadronun batıdakinden değişik niteliğine önem vermeyerek, «üretim tarzı bakımından senyör - serf ve sipahi - reaya ilişkileri pek farklı değildir. Bu durumda Osmanlı düzeninin... feodal üretim tarzına yaklaştığını söyleyebiliriz... Esasen, küçük işletmelerde tarım yapan köylünün artık ürününü almaya yetkili arazi sahibinin feodal yada merkezi otorite olması tarih açısından önemli ayrım değildir» düşüncesine[7] katılmamaktayız.

(6) **Divitcioğlu, 47 - 48.**
(7) **Avcıoğlu, D., Türkiye'nin Düzeni, Ankara 1969, 14 - 17.**

Avcıoğlu bu görüşüyle, timar sahibinin raiye üzerinde kişisel yetki sahibi olmadığını, rayinin kolaylıkla «sipahi» olabileceğini, rayinin toprağa nesil olarak bağlı bulunmadığını, rayinin özel işler için angaryaya koşulamadığını gözden uzak tutmaktadır. Osmanlı insanının toprakla olan ilişkilerinde bağımsızlığını sürdürmesi, Senyör kendi adına artık ürünü ele geçirip Kralla çatışırken, Osmanlıda sipahinin devletin bir memuru olarak artık ürün anlamına gelen vergiyi toplaması ve bu nedenle uzun yıllar sipahi - saray çatışmasının olmayışı, batıda olmayan özelliklerdir[8].

Bu ayrım, tarih açısından da önemli bir ayrımdır. Bürokrasinin egemen durumu, bunların günümüze değin iktidara oynamasını gerçekleştirdiği gibi, bu tür bir devlet geleneği, olumlu ve olumsuz etkilerini tarihsel gelişim içinde göstermiştir. Sultan ile feodal arasındaki çatışma yokluğu, bağımsız burjuvazinin gelişmemesi sebepleri arasında yeralmıştır. Gelişen burjuvazi çoğunlukla, emperyalizme aracı olarak ve devletin himayesinde gelişmiştir, devletin desteğini her zaman için aramıştır.

■ *Yarı Sömürgeleşmeye Doğru*

Batıda burjuvazi gelişir ve kapitalist sistem yerleşirken, aynı gelişim Osmanlıda görülmemektedir. Batı kapitalizminin merkantilist aşamasının iyice geliştiği 16. ve 17. yüzyıllarda, aynı aşamaya geçememesi tartışmalı bir konudur. Avcıoğlu, bu geri kalışı, Batı Avrupanın deniz aşırı keşiflere zorlanması ve bu yolla sömürge talanı ve sermaye birikiminin sınai kapitalizmi doğurması ile açıklamaktadır. Osmanlıların sınai kapitalizme geçmek olanakları mevcutken bağımsız bir politika gütmedikleri için geri bırakılmış duruma girdikleri[9] şeklinde oldukça yalınkat

(8) **Divitcioğlu, 46 - 47 - Küçükömer**, 30 v.s.
(9) **Avcıoğlu, 106.** Sanırız ki, bu görüş çok yalınkat ve Os-

bir yoruma karşılık, Küçükömer daha bilimsel açıklamalar yapmaktadır.

Küçükömer'e göre, merkantilizme geçmek için gerekli imalat sanayiini ve tarımın mübadele ile tamamlaşarak gelişmesini ve bunlar arasında bankacılık gibi mali kurumların çekirdeklerinin ortaya çıkmasını engelleyecek etkenler vardır. Buna karşılık, temel üretim aracı olan toprağa sahip sultanın bu sahipliğine dayanan kurumlarda çözülme başlamıştır. Toprak düzenindeki bölünme, politik gücün de bölünmesi demektir[10]. Reaya toprağa tasarrufuyla artık - ürünü sağlarken bunun sağlanması, tabiatın bu artık ürünü üretme gücüne bağlıdır[11]. Halbuki sınırların gelişmesi, daha büyük ordu besleme zorunluluğu, ordunun nitelikçe zayıflamasına yolaçmıştır. Bu nedenle eski fetihlerin imkansızlaşması, dış talandan gelen gelirleri azatmıştır. Devlet artan giderleri, dış talandan sağlayamayınca, iç talanı vergi artırma yoluyla sağlamak istemiştir. Verimi düşen ve gelişen nüfus karşısında yetersiz kalan toprak ürünü, bu giderleri karşılayamaz olmuştur. «Çift bozan» köylüler kente göçe başlamıştır. Bu boşta kalan emeği istihdam edecek işletme yokluğu, devletin bunları istihdamı zorunluluğunu doğurmuş ve devlet giderleri büsbütün

---

manlı toplumunun iç çelişkilerini ve yapısını önemsemeyen bir niteliktedir. Bu görüş batının keşif yoluyla sermaye birikimini sağlamasına Osmanlıların niçin katılmadığını açıklayamazken, Osmanlı'nın bağımsız kalkınma yolundan ayrılış nedenlerinin de üzerinde yeterince durmamaktadır. Osmanlıların kapitalist aşamadan geçmemelerinde, «bağımsızlık» yolundan ayrılmaları bir «neden» olmayıp, bir «sonuçken», bu görüş sonucu neden haline getirmektedir. Osmanlının batıdaki gelişime ayak uyduramayışını sadece dış nedenlerle açıklamak, bu ayak uyduramayışın doğurduğu sorunlar doğru olarak saptamak olanaklarımızı elimizden alacağı gibi, ayak uyduramamanın günümüzdeki kalıntılarının ve özellikle politik gelişimde bürokrasinin rolünü kavramamıza da engel olacaktır.

(10) **Küçükömer**, 30 v.s.

(11) **Divitcioğlu**, 54.

artmıştır. Vergi artışı karşısında «çift bozan» köylülerin «celali isyanlarına» katılarak isyanları genişletmesi ise, merkantilist imalat sanayiini teşvik edecek meta ticaretini engelleyen bir etken olmuştur. Sonuçta, «timarlar» hasa çevrilmiş, vergiler nakit olarak istenmiş, timarların hayat boyu için satılmasına başlanılmıştır. Bu, devlet giderlerini karşılayan iç ve dış kaynakların azalması anlamına gelmiştir. Buna karşılık, üretim aracı sahibi yeni sınıflar, ticari sermayenin manüfaktüre akması mümkün olmadığından ortaya çıkmamıştır. Ticari sermaye bozulan timar alanına kaymış, üretim aracında birikim toprakta toplanmıştır. Bu şekilde «ayan» gelişmiştir. 18. yüzyıldaki «mülkiyet biçimi değişimi» yeni üretim ilişkileri doğurmuş, «ayan» yer yer merkezi otoriteye karşı çıkmıştır. Bu başkaldırının en açık belgesi «Senedi İttifak»tır. Kamu hukukçularımız, «senedi ittifakın», «ferman mı», «haklar belgesi mi» olduğunu tartışırken[12], bu belgenin, sultanın yetkisini halk için sınırlamadığını, bu açıdan demokratik bir gelişimin başlangıç noktası sayılamayacağını, «ayanın» «miri» toprak rejimini bozarak kendi adına haklar sağladığını, «reaya»yı köleleştirdiğini» görmezlikten gelmişlerdir.

İç ve dış gelirlerin yokolması, doğal olarak, Osmanlı toplumunun batı sermayesine bağımlılığını doğurmuştur. İlk olarak 1783 yılında ortaya atılan dış istikraz fikri[13], Paris Konferansı sonucunda iç reformlar yapmayı kabul etmemizle 1854 yılında gerçekleşmiştir. 4 Ağustos 1854'te, Palmer Şirketi'nden 5 milyon sterlinglik istikraz alan Osmanlı Devleti, paranın kullanılmasını denetleme hakkını da İngilizlere tanımıştır. 1854 istikrazını izleyen

(12) Onar, Okandan, Özçelik, Aldıkaçtı gibi kamu hukukçuları, uzun süre Senedi İttifaka bir «Haklar Bildirisi» olarak bakmışlardır.

(13) Belen, M., Türkiye İktisadi tarihi, hakkında tetkikler (çev. M. Ziya), İstanbul 1931 s. 300.

istikrazlar, 1860 yılında Osmanlıları borçların faizlerini ödemek için 800.000 Osmanlı lirasına muhtaç duruma bırakmıştır. Çok olumsuz koşullarla alınan istikrazlara örnek vermek gerekirse, 17 Nisan 1860'da Baron Hirsch ile yapılan anlaşma gösterilebilir. Bu anlaşmaya göre, Osmanlılar, aldıklarının 12 katını ödemek zorunda kalıyorlardı. 1854 - 1874 yılları arasında 238.773.272 liralık borç altına giren Osmanlıların fiilen elde ettikleri 127.120.220 liradan öteye gitmiyordu. Borçların ihraç bedellerinin düşüklüğü, borçlara ödenen faizleri yükseltmiş, fiilen ele geçen parayı azaltmıştır. 1874 - 1875 bütçe geliri olan 25.104.928 liranın karşılığı 13.200.000 lira oluşu ve 17 milyonluk dalgalı borcun mevcudiyeti, hükümetin borçların ödenmesini beş yıl için yarıya indirmesine ve sonuçta durdurmasına yolaçmıştır. Nihayet, 20 Aralık 1881'de «Muharrem Kararnamesi»yle Osmanlı borçlarında indirim yapılmış ve «Düyunu Umumiye» kurulmuştur.

Görünüşte devlete bağlı olan «Düyunu umumiye», gerçekte gelirleri kendi memurlarıyla toplamak, toplanan gelirleri faiz ve amortismanlara ayırıp dağıtmak hakkına sahipti. Başlangıçta 2 milyon 522 bin lirayı denetleyen idare, 1912'de 8 milyon 258 bin liralık geliri denetler şekle girmiştir. Düyunu Umumiye, yabancı sermaye yatırımları için garanti olarak kabul edilmiş, bazı kaynaklara el atılarak işletilmeğe başlanmış, yabancı sermaye rizikoları önlenerek devlete yüklenmiştir. Sıkışık durumlarda devlete yardımdan kaçınan idare, kendine ayrılan gelirlerin değiştirilmesine karşı çıkmış, yabancılara terk edilmemiş kaynakların işletilmesini engellemiştir. Bu yolla, »Düyunu Umumiye İdaresi», Osmanlı devletinin bütün zenginliklerine, maliyesine, ekonomik gelişimine el koymuştur[14].

(14) **Avcıoğlu**, 60 - 65 - **Yeniay**, H., Osmanlı Borçları tarihi, İstanbul 1964.

Türkiye'ye sermaye akımına paralel olarak ve hatta ondan önce «meta» akımı başlamıştır. Bu konuda 1838 İngiltere - Osmanlı Ticaret Anlaşması örnek gösterilebilir. Anlaşma Osmanlı toplumunu, «serbest ticarete» ardına kadar açarken, dış ticarete konulmuş sınırlandırmaları ortadan kaldırıyordu. Osmanlılara ait olan iç ticaret hakkı yabancılara da tanınmış, «yed-i vahit» diye anılan «ruhsat» karşılığı, belirli malların belirli kişilerin tekeline bırakılması usulü kaldırılmış, yabancı malların gümrük oranları büsbütün düşürülmüştür. Prekapitalist yapıdaki Osmanlı toplumunda, dış ticarete karşı gümrük duvarları çekilmeden, iç pazar kayıtlarının kaldırılması, Türkiye'yi yabancıların açık pazarı durumuna getirmiş, gümrük vergilerimiz yabancılarca sınırlandırılmış ve bu kurallar bütün yabancı ülke tüccarları için de geçerli kabul edilmiştir. 1838 Anlaşması'nın etkileri, Osmanlıyı çökertmek ve yarı sömürge durumuna getirmek açısından kesin nitelik taşımıştır. Açık pazar sistemi uygulanırken, endüstrileşme çabalarına girişilmesi gibi terslikler, endüstrileşmek şöyle dursun, yabancı mallarla rekabet edemeyen, yabancı sermaye birikimiyle başa çıkamayan yerli küçük işletmelerin dahi silinmesi sonucunu doğurmuştur. İpekçilik, pamuk sanayii, sırmakeşlik, tabak esnaflığı, kumaşçı tezgahları, kemhacı tezgahları v.s. silinmişlerdir. Modern endüstrileşme, yabancılarla ticaretteki serbest sistem içinde gelişemezdi. Nitekim, kurulan işletmeler, devletin başına yük olmuş, ancak yabancıların iç pazara sürmedikleri ürünler konusunda, örneğin halıcılıkta, kısmi bir endüstrileşme gerçekleşebilmiştir[15].

Kısaca belirtilen bu gelişim, Osmanlıların yarı sömürgeleştirilmesi anlamını, taşımaktadır. Yabancı sermaye elini kolunu sallayarak girdiği Osmanlı Devleti'nde im-

(15) Geniş bilgi için bk. **Avcıoğlu**, 50 v.s. - **Hüseyin Avni**, Yarım Müstemleke Oluş Tarihi, İstanbul 1932.

tiyaziar sağlamış, tütün, demiryolları, boraks, petrol tarım alanlarındaki yatırımlar, belediye hizmetlerindeki tekeller, devletin tüm ekonomik bağımsızlığını yok etmiştir. Osmanlı toplumu üzerindeki emperyalist ülkeler arası çekişme, Osmanlıların bölünmesi projelerine yolaçmıştır. Osmanlı toprağındaki «vazgeçilmez çıkarların» tadına varan emperyalist ülkeler, köylerde türeyen «ağaları», yabancı sermaye ve mal akımından komisyon alan «aracı burjuvazi»yi de işbirlikçi sınıflar olarak yanına almıştır.

■ *Nasıl Kurtaracağız?*

Osmanlı'daki çöküntünün somutluğu «nasıl kurtaracağız?» sorusu üzerinde düşünülmesini zorunlu kılmıştır. «Islahat» hareketleri diye anılan ve «Lale Devri»yle başlayan değişimler, batının üstünlüğünün kabulü, hareketlerin sultandan gelişi, değişimlerin özellikle ordu planında ele alınışı ile özelliklerini kazanır. Batının teknik üstünlüğü yüzeyde bir batılılaşmaya yolaçarken, artık-ürünü elde eden sultanın değişimleri istemesi de doğaldır[16]. Dış talanı gerçekleştiren ordunun bu fonksiyonunu kaybedişi ise, orduda yenileşmenin ön planda ele alınışının nedenidir. «Mühendishane»nin ve «Tophanenin» açılması, Koca Sekbanbaşı'nın «Hülasat-ül kelam fi reddil avam», Ratip Efendi'nin «Islahat Programı», hep ordudaki değişimi, eski zenginliklere dönüşün yolu olarak görmüşlerdir.

Batıda reformlar, burjuvazinin iç pazarları geliştirmek için, kendisini kilisenin ve feodal sistemin sınırlarından kurtarmak iradesinin ve bu nedenle kralı desteklemesinin sonucudur. Batı reformları birer sınıf hareketidir. Osmanlıda ise, Sultanın ve çevresinin çatıştığı kilise ve feodaller yoktur. Bu açıdan, Osmanlı reformları burju-

(16) **Küçükömer, 43 v.s.**

vazinin sınıfsal hareketinin ürünü değildir. Artık ürünü elde eden güçlerin bu elde edişi sürdürme çabasının sonucudur. Bunun içindir ki, ayan, fiilen elde ettiği mülkiyeti hukukileştirmek, bürokrat ise sultana karşı güvenlik sağlamak eğilimindedir. Bu noktada birleşen ayan ve bürokrat, sırf kendi açılarından, yeni bir hukuk düzenini, yüzeyde bir batılılaşmayı, 1839 Gülhane Hattı - Hümayununu ve onun yarattığı Danıştay, Yargıtay gibi kuruluşları gerçekleştirmişlerdir. Bu açıdan bütün bu değişimler, halk için anlamsız, onun dışında, yeni türeyen ayan sınıfının ve bürokratların yararınadır.

«Devleti Nasıl Kurtaracağız» sorusunun cevabı «batılılaşmak» olarak verilir ve «batı taklitçiliği» gerçekleştirilirken, emperyalizmin çıkar yönelişlerine de paralel düşülmüştür. «Tanzimat Batıcılığı», Osmanlının yarı sömürgeleştirilmesine paralel bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Batı taklitçiliği, emperyalizme imtiyazlar sağlarken, üretim araçlarına sahip olmadığı halde artık - ürüne el atan bürokrasinin de halka karşı düşmesi sonucunu doğurmuştur[17].

Tanzimat batıcılığını, «Yeni Osmanlıların» devrimci kadro hareketi izlemiştir. Sonraları «Jön Türkler» diye adlandırılan «Yeni Osmanlılar», geniş ölçüde orduya dayanarak burjuva demokratik özgürlüklerini savunan, buna bağlı değişimlerle devleti kurtarmağa çalışan bir akımın temsilcisidirler. I. Meşrutiyet döneminden sonra, devletin yönetimine ağırlığım koyan «aydın bürokrat kadronun» batıcılığı ile «Tanzimat batıcılığı» arasında kesin bir ayrım yapan bazı görüşler, «Jön Türk» hareketini «sömürgeleşmeye karşı milliyetçi tepki» olarak adlandırmaktadırlar[18].

(17) **Küçükömer, 59 v.s.**

(18) **Avcıoğlu, 113 v.s. - Berkes, Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler, İstanbul 1965, 47.**

«Genç Osmanlıların», «Tanzimat Batıcılığını» eleştirdikleri ve onları sömürgeleşmeye yolaçmakla suçladıkları doğrudur. «İstikraz» sistemi, «açık pazar» olma durumu, el sanatlarının ve ulusal sanayiin çöküşü hep «tanzimat batıcılığına» bağlanmaktadır. Fakat bu eleştiri, temelden bir eleştiri, yeni bir modele yöneliş anlamını taşımamaktadır. Emperyalizm konusunda kesin bir bilgileri olmayan «Yeni Osmanlılar», Tanzimat'çıların tutumunu, sadece zamansız olduğu için eleştirmektedirler. Yeni Osmanlılar'ın buldukları çıkış yolu da çok basittir: «Acz ve meskenete» dayanan dış politikadan kurtulmak, Osmanlı Saltanatını «meşruti monarşiye» döndürtmek. Örneğin Namık Kemal, Tanzimat Fermanı'nı sadece burjuva özgürlüklerini yeterince gerçekleştiremediği için eleştirmektedir. «Genç Osmanlılar Cemiyeti», «Osmanlı Islahat Hareketi»-ni, batıdaki burjuva ihtilal ideolojilerine bağlamaktadır. Bu açıdan, Tunaya'nın deyimiyle «Türk Karbonari»leri olan Genç Osmanlılar, belirli bir aydın kadro hareketinden öteye gitmemişler, bürokratların asker koluna dayanarak, Abdülhamid'in tahta çıkmasıyla sonuçlanan silahlı kadro hareketlerine girişmişlerdir[19].

Abdülhamid'in, meşrutiyet yönetimine kısa süre içinde son verişi, 1878 - 1908 yılları arasındaki ikinci «Jön Türk» hareketine yolaçmıştır. Jön Türkler, «Osmanlı İmparatorluğunda modern ihtiyaçlara göre değişiklik yapmak isteyen ihtilalciler» olarak adlandırılabilirler. Değişik kollara ayrılan Jön Türkler, Abdülhamid yönetimine son vermek konusunda birleşmişlerdir. «Zalim» devrildikten sonra kurulacak düzen konusunda ise Jön Türkler ayrılacaklar ve 4 Şubat 1902 Paris Kongresi bu bölünmede etkin olacaktır. 1902 1. Jön Türk Kongresi, «ihtilalcilik» konusunda görüş birliğindedir. Fakat, Prens Sabahattin'in yabancı müdahalesi ile ihtilali gerçekleştirme tezine karşı,

(19) **Tunaya, Hürriyetin İlanı, İstanbul 196, s.**

Ahmed Rıza grubu «ademi müdahaleci» politikayı savunmakla, bölünme ortaya çıkmıştır[20].

Ahmed Rıza grubu, Osmanlı'yı kurtaracak batılılaşmanın, yukarıdan aşağı bir aydın kadro hareketi ve «merkeziyetçi» bir tutumla gerçekleştirilmesinden yanadır. Orduya dayanan bu görüşe karşı, «Sabahattin'ciler», Frederic Le Play'ın «Science Sociale» anlayışına dayanmaktadırlar. Prens Sabahattin'ciler, toplumsal kalkınmanın, «burjuvazinin» yetiştirilmesine bağlı bulunduğunu ve burjuvazinin merkeziyetçi bir sistem içinde gerçekleştirilemeyeceğini savunmaktadırlar. «Ademi merkeziyetçi» bir sistem içinde burjuvazinin geliştirilmesi, halkla ilişki kurulması, tabandan devrimci bir hareketin hazırlanması zorunlu görülmektedir[21]. Bu bölünme, Prens Sabahattinciler'in «Teşebbüsü Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyetini, Ahmet Rıza Grubu'nun da, «Osmanlı İttihad ve Terakki» ismini, «Osmanlı Terakki ve İttihad Cemiyeti»ne çevirmeleriyle sonuçlanmıştır. Jön Türkler'in 1907 yılında yaptıkları İkinci Kongre, iki grubu sadece eylem konusunda birleştirmiş, yayınlanan «Osmanlı Muhalifin Fırkaları Kongresi Beyannamesi» değişik muhalefet gruplarının yakın hedefler konusunda görüş birliğinde olduklarını ortaya çıkarmıştır[22]. Gerçekte, «Ermeni meselesi», «hukuku hilafet ve saltanatın hakları» konuları, düşünce planında, iki «muhalefet hareketinin» arasını büsbütün açmıştır.

Osmanlıların kurtuluşunu, «aydın kadro» hareketinde bulan ve bürokratların asker kanadına dayanan, «merkeziyetçi batılılaşma» görüşü, «İttihat ve Terakki Cemiye-

(20) **Kuran,** A.B., İnkilâp tarihimiz ve Jön Türkler, İstanbul 1945, 152. Prens Sabahattin Kongre'deki konuşmasında, yabancı müdahalesinin daima zararlı olduğunu, «ihtilâlci» bir hareketin de yabancı müdahalesi ile karşılaşacağını, bu müdahaleyi şimdiden ihtilâlin «nef'ine» çevirmek için çalışmanın gerektiğini belirtmiştir.

(21) **Ramsaur,** The Young Turks, New Jersey 1957, 66 v.s.

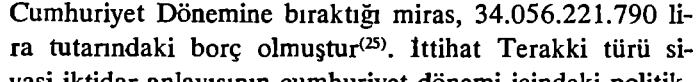
(22) Bildiri metni için bk. **Kuran,** 238.

ti» içinde biçimlenmiş. II. Mesrutiyet'ten sonra, politik hayatın en etkin gücü olmuştur. Özellikle Makedonya'daki «ihtilalci» hareketlerle ilgi kuran, Mason Dernekleri yoluyla Selanik burjuvazisiyle temasa geçen İttihat ve Terakki, 1908 meşrutiyetini ilan ettirebilmiş, 31 Mart'tan sonra Abdülhamid'i tahtan indirebilmiş, 1913 yılına kadar doğrudan doğruya iktidara el koymamışsa da, fiili iktidar daima bu fırkada olmuştur. İktidara gelişinde olduğu gibi iktidar değişimlerinde de, silahlı güce dayanan, Babıali Baskını'nı gerçekleştiren **İttihat ve Terakki'nin Osmanlı** düzenine getirdikleri neler olmuştur?

İttihat ve Terakki, sultanın iktidarını sınırlarken, «aydın despotizmini» ve buna bağlı «siyasi parti otoriterliğini» gerçekleştirmiştir. Sultanın sınırsız iktidarı sadece el değiştirmiş, bir aydın kadronun eline geçmiştir. Kültürel ve sosyal alanda, eğitime verilen önem, sanat konusundaki yenileşmeler, laikliğe yöneliş kadın hakları konusundaki biçimsel tutum, «sınıfsal niteliği» olmayan romantik Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin «milliyetçiliğiyle» tümlenmiştir. «Milli İktisat» denemesine girişilirken, devlet eliyle «milli burjuvazi» yaratılmak istenmiş ve fakat bunu gerçekleştirecek toplumsal değişimlere gidilmediğinden, sadece «fırsatçı zenginler» yaratılmıştır. Osmanlı insanı, savaşlarda kanını akıtırken, vagon ticaretinden zengin olanlara «milli zengin» denilmesi herhalde «bürokrasiyi» temize çıkarma endişesinin en garip hükmü olsa gerektir.

Mutlak bir yabancı sermaye taraftarı olan Cavit Bey yönetimindeki Osmanlı maliyesinin, bütün «millileşme» çabalarının gösterişçiliğine rağmen, düzenin tümüne karşıt bir politika izlemesi düşünülemezdi. Nitekim 7 Haziran 1912 tarihli «Türk Yurdu» Dergisi'nde Parvus imzasıyla yayınladığı yazıda, Alexander Helphan, Avrupa'nın üstünlüğünün doğurduğu «ekonomik esirliği», batı sermayesinin de

güçlendirdiğini açıklamaktaydı[23]. İttihat ve Terakki iktidarı, dış politikada Almanya ve İngiltere arasında bağımlılık konusunda zikzak yaparken, Düyunu Umumiye»ye bağlı kalmış, halka inen hiçbir değişimi gerçekleştiremedikten başka, siyasal planda da, «anarşi», «hayal kırıklığı», «aşağılık duygusu», «taklitçilik, «iktisadi çöküntü» yaratmaktan başka bir şeyi başaramamıştır[24]. Kapitülasyonları, ancak savaşa girdikten sonra, kaldırmağa teşebbüs eden İttihat ve Terakki iktidarı, Türkiye üzerindeki emperyalist savaşta Alman emperyalizminin yanında savaşa girerek, devletin siyasal açıdan çöküşüne de yolaçmıştır. İttihat ve Terakki'nin, daha önceki birikimle beraber, Cumhuriyet Dönemine bıraktığı miras, 34.056.221.790 lira tutarındaki borç olmuştur[25]. İttihat Terakki türü siyasi iktidar anlayışının cumhuriyet dönemi içindeki politik etkileri de olumsuz sonuçlarını günümüze değin göstermektedir.

■ *«Bürokrat Devrimciliğin» Biriktirdikleri*

Tanzimat batıcılığını eleştirerek işe başlayan I. ve II. Jön Türk hareketlerini ve onun uzantısı olan «İttihat ve Terakki» iktidar dönemini, salt «vatan» kavramını ortaya attıkları, «Osmanlı milliyetçiliği» üzerinde durdukları, «Vatan veya Silistre» türü çıkışlarla coşkunluk yarattıkları için, «sömürgeleşmeye karşı milliyetçi tepki» olarak nitelendirmek mümkün müdür? Bu soruya verilecek cevap, «devrim» konusundaki anlayışa, beslenen «niyet» ile somut olarak ortaya konulan sonuçlar arasında değerlendirme ölçüsü olarak yapılacak tercihe göre değişecektir.

Siyasal, hukuki ve toplumsal plandaki değişimlerin

(23) YÖN, no 76, 29 Mayıs 1963, s. 8.
(24) **Tunaya**, Hürriyetin ilânı, 53 v.s.
(25) **Bk. Yeniay**, 103 - 110.

«devrim» olarak adlandırılması kabul edilirse, halka hiç bir şey götürmeyen kadro hareketlerinin sözde kalan «antiemperyalist» görüşleri değer ölçüsü kabul edilirse, Namık Kemal Vatanseverliği, 1908 hareketi, «milliyetçi bir tepki» olarak nitelendirilebilir.

Günümüzde dahi sorulan, «devleti nasıl kurtarırız? Kalkınmayı nasıl sağlarız? Toplumcu bir düzeni nasıl kurarız?» sorularının cevaplarını yine bürokrat - aydın kadro hareketlerine bağlayanlar için, 1908 hareketi «devrimci - milliyetçi» bir nitelik taşımaktadır[26].

Buna karşılık, «devrim» halkın yaşantısına bir şey katan toplumsal değişim olarak görülecek, devrim hareketlerinin halkla ilişki kurmak zorunluluğu kabul edilecek, «sömürgeleşmeye karşı tepki» sömürge olanakları ile bağlantıların koparılması anlamında yorumanlacak olursa, Jön Türk hareketinin «niyetleri» hiç anlam taşımayacak ve somut olarak bıraktıkları önemi kazanacaktır.

Jön Türk hareketi ve onun uzantısı İttihat ve Terakki iktidarı, bu ikinci açıdan değerlendirildiğinde, siyasi hayatımızın gelişimi içinde, olumsuz birikimleri ile Tanzimat batıcılığını tamamlayan ve aynı olumsuz sonuçları genişleten bir anlam taşıyacaktır. Eğer salt bürokrat - kadro hareketlerini temize çıkarmak ve aynı çizgi içinde bugünün sorunlarına bakmak endişesiyle hareket etmiyorsak, «Namık Kemal vatanseverliği» «romantik vatanseverlikten» öteye gitmeyecek, bu dönem bugünün bazı sorunlarının kaynağı olarak bize gözükecektir. Cumhuriyet dönemi içinde ortaya çıkan bazı tutum ve sorunların kaynağını, II. Meşrutiyet döneminde bulmak zor olmayacaktır.

Herşeyden önce, Tanzimata karşı çıkan, Jön Türkler'in düşünce fakirliğine ve ilkelliğine işaret etmek gerekir. Batının, klasik burjuva demokratik sistem ve görüşle-

(26) **Avcıoğlu, 111 v.s.**

rini terkettiği bir dönemde, kavgalarını batı ülkelerinde sürdüren Jön Türkler'in, çağlarından habersizliği şaşılacak bir konudur. Çağın sınıfsal görüş, gelişim ve sosyal değişimlerinden habersiz Jön Türklerin «devleti nasıl kurtarırız?» sorusuna verdikleri cevap, batı türü bir «monarşik burjuva demokrasisi»ni kurmak olarak belirirken, Jön Türkler, «gerçek bir ekonomik güce sahip olan bir sınıf, yada sınıflar ittifakı ile getirilmemiş bir anayasayı» kurtuluş yolu olarak göstermiş ve halka ters düşmüşlerdir[27]. Batıyı dahi gerçekte anlamamış, 1830, 1848, 1871 sınıf hareketlerinin üzerinde hiç durmamış küçük burjuva aydınlar, toplumsal yapıya hiç aldırmadan, batının siyasal kuruluşlarını taklit yoluna girmekle, eleştirdikleri Tanzimatçılardan daha «batı taklitçisi», «tanzimatçi zihniyetin temsilcileri» durumuna düşmüşlerdir[28] Jön Türkler bu taklitçiliği o kadar öte götüreceklerdir ki, Abdullah Cevdet, «neslimizi istifaya tabi tutmak» için, batıdan «damızlık erkek getirilmesini» önerebilecektir. Emperyalizm batı ile ekonomik ilişkilerin sonuçları, Osmanlının o günkü durumunun toplumsal ve sınıfsal nedenleri konusunda hiçbir fikirleri bulunmayan Jön Türkler, anayasa değişiminden mucizeler beklerken, giriştikleri eğitim, kadın hakları, sanat laiklik v.b. konulardaki tutumları da, yüzeysel kalmaktan öteye gidememiş, toplumdaki Tanzimatla başlayan «ikileşmeyi» hızlandırmıştır.

Tanzimatla ve hatta ondan önce başlayan «ıslahat hareketleri», hukuk ve ekonomik yapı alanında, «bürokratlar»la, yeni gelişen «ayana» güvenlik ve yeni haklar sağlarken, toplumdaki ikileşmenin de tohumlarını atmıştır. Sultanın ekonomik haklarını sınırlayarak gelişen «ayan», üretim araçlarına sahip olmadığı halde artık - üründen pay alan ve kişisel güvenlik sağlayan «bürokratlar», bu nok-

(27) **Küçükömer, 75 v.s.**

(28) **Tunaya, Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri, İstanbul, 1960, 66 - 67.**

tada anlaşırken, batı kurumlarının Osmanlı toprağına gelmesini yararlı gören emperyalizmle de paralele düşmüşlerdir.

Bu biçimde gelişen «ıslahat hareketleri» karşısında halkın yorum ve tepkisi ise değişikti. Aynı döneme rastlayan ülkedeki emperyalist gelişmenin yarattığı yoksulluğu, işsizliği, ekonomik düzendeki bozukluğu, «ıslahat» hareketlerinin sonucu olarak gören halk, yoksulluğunun nedenini «gavurlaşmakta» bulmakta gecikmedi. Yenilik hareketlerine önce «ordudan» başlanması; bürokratlar ve gelişen «ayan» açısından zorunlu iken, «ordudaki yenileşme, Yeniçerilerde, loncalarda ve tekkelerde tepkisini buldu. Yeniçerilerle iç içe olan loca ve tekke teşkilatı, ordudaki değişimi çıkarlarına aykırı bulurken, yeni görüşler, ulemanın dünya görüşüyle de çelişiyordu. Bu nedenledir ki, ulema, «ıslahat hareketlerini» «gavurluk fetvası» ile suçlarken, tekke, yeniçeri ve loncalar da «ıslahat hareketlerine» karşı patlamaların vurucu gücü olmuştu. «Islahat hareketlerinin» toplumsal yapıya inmeyen, halkla ilişki kuramayan niteliği, onun yüzeyde, köksüz kalmasını, belirli bir sınıf hareketi olarak belirmemesini ve tepkileri davet etmesini doğallaştırıyordu. İslami inançlara dayanan bu tepkiye, bozulan ekonomik durum nedeniyle halkın daha geniş kesimleri de katılmaya başladığında, «ayan» artık bir sınıf olarak yerleşmiş ve toprak mülkiyetine, güvenliğine kavuşmuştu. Bu nedenledir ki, artık «ıslahat hareketlerinin» peşinden gitmesine gereklilik yoktu. Aksine halkın yukarıda belirtilen tepkilerine yandaş çıkarak kendi çıkar sistemini de bozabilecek değişimlere karşı dikildi. Bu karşı çıkış, «ayan» ile «bürokratlar»ın biçimsel çelişkisi olarak belirirken, gerçekde artık üründen pay alma kavgası gerçekleşmekteydi[29].

(29) Bu çekişme daha sonraki tarihsel gelişim içinde de devamlı süregeldi ve fakat, çekişme egemen güçlerin iç

Jön Türkler'in etkisiyle gerçekleşen I. ve II. meşrutiyet dönemlerinde, emperyalizm kıtaları paylaşırken, Osmanlı toplumu üzerindeki etkisini de geliştirmiş, lonca sisteminin tasfiyesi ile üretim güçlerinin azalmasını ve işsizliği doğurmuş, batılılaşma Tanzimat dönemini de aşan, siyasal yapıyı da etkileyen bir nitelik almıştır. Halk bu durum karşısında, işsizliğini hemen batı taklitçiliğinde bulmuş ve değişimlere karşı çıkmıştır. Kendi siyasal ve ekonomik güvenliği açısından batının siyasal modellerine yönelen ve bu nedenle Abdülhamid'e cephe alan, onun düşürülmesini devletin kurtuluşunun tek yolu olarak gören «bürokrat kadrolar», halktan kopuk ve halkın «gavurluk»la suçladığı görüşleriyle, halkı Abdülhamid'in yanına itmişlerdir. Bu nedenledir ki, Abdülhamid'e karşı girişilen hareket, halk tarafından «kendisine karşı bir hareket olarak kabul edilmiş, yorumlanmıştır.

Jön Türkler ve giderek «İttihat ve Terakkiciler», mülkiyet ve sınıf sorunlarına eğilmeden, «devletin kurtuluşunu» kendilerine özgü bir «aydın hareketi» olarak görürlerken, gerçekte «batı taklitciliğinden» başka birşey yapmamışlardır. Jön Türkler'in ve İttihat ve Terakki'nin halka güvenmediği ve eğilmediği gerçektir. «Batılılaşma» halkın yaşantısıyla ilgisiz olarak ele alınınca, halk için «aydın hareketi» sadece «karıların açık saçık sokağa çıkması ve meclislerde dansetmesi»nden başka bir anlam taşımamıştır. Halkın göreneklerine aykırı bu biçimsel değişimlere tepki göstermesi ile doğaldır. Jön Türkler'in öncülerinden Namık Kemal en başta halka güvenmemektedir. Ona göre «Tanzimatı efkârı umumiyenin himayesine vermek, cellat eline» vermekle eş anlamlıdır. Namık Kemal, bir halk ayaklanmasından devleti korumak için «Cenab-ı hak-

---

mücadelesi niteliğindeydi. Nitekim, bu iki güç, kendi dışlarında devrimi bir alternatifi önlemek konusunda dalma birleşmişlerdir, birleşmektedirler.

ka» dua etmektedir. «Reayalıktan yeni çıkmış halkta siyasi bir rol görmeyen» Jön Türkler için, halk «avam», «cahiller yığını», «devleti yıkacak baskı»dan öteye gitmemektedir. Bu ve buna benzer yorumlar, «devletin kurtarılması» yollarının, «halkın» dışında güçlerle gerçekleştirilmesi yolunun benimsenmesini zorunlu kılmış ve bunun için de «asker bürokratlar» kullanılmıştır.

Jön Türkler, kendi küçük aydın kadrolarının, «devleti halk adına kurtaracağına inanmışlardır. Halkı küçümseyip, gerekeni «halk adına» aydınların yapması görüşü, Jön Türklerden Cumhuriyetin CHP iktidarı dönemine kadar değişmeyen bir anlayışı belirlemektedir. Bürokrat aydın kadroların her zaman düştüğü ve düşmekte bulunduğu bu hatalı görüş, aydınlar ile halkın arasında uçurumlar açarken, halk kendisi için hiçbir anlam taşımayan kendi dışında oluşan değişimlere tepki göstermekten geri kalmamıştır. İttihat ve Terakki'ye başlangıçta güven duyan, «hürriyetin ilanı»ndan bir şeyler bekleyen halk, düştüğü umut kırıklığının yanında, kendi gelenek ve göreneklerine karşıt ve «gavurluk» olarak nitelendirdiği değişimlere karşı çıkmaktan geri kalmamıştır. Bu nedenledir ki, İttihat ve Terakki'ye karşı çıkanları, topyekun eski rejimin nimetlerinden faydalananlar, aşiret reisleri, şeyhler, gericiler v.s. olarak nitelendirmek[30] doğru olmasa gerektir. Halk ile organik bağ kurmayan, halka kendi yaşantısını değiştirecek birşey götürmeyen, bir üstyapı kavgası şeklinde kalan reformların halkça benimsenmemesi kadar doğal birşey olamaz.

İlk ıslahat hareketleri ile başlayıp, Tanzimatla gelişen, Jön Türkler ve İttihat Terakki ile gerçekleşen «halkın dışındaki» reform hareketleri, halk ile aydın bürokrat kadrolar arasındaki kopuşu yaratırken, değişen toprak mülkiyet düzeni içinde gelişen «ayan», «derebeyi», «top-

(30) Avcıoğlu, 122.

rak ağası», halkı kendi egemenlik alanı içine alabilmiştir.

Egemen sınıflar arasındaki çekişme, tamamen üst yapıda ve «batı taklitçisi» oldukları için «ilerici» sayılan küçük burjuva aydınlarla «dinci» görülen yeni toprak sahibi sınıf arasında biçimsel bir nitelikte ortaya çıkmıştır. Aradaki çekişmeyi sadece su yüzündeki görüntüsüyle ele alan ve meseleyi, «gavurluk» - «dine bağlılık» mücadelesi şeklinde görebilen halk, elbette ki dinci görünüş ardındaki sınıfları desteklemiştir. Bu oluşum, halkın, ağaların ve diğer dinci gözüken çıkar çevrelerinin etkisi altına girmesi sonucunu doğurmuştur. Halk bu görünüşe göre tutumu yüzünden, bürokratlarca «gerici» olarak hor görülüp suçlandıkça, her türlü değişime tepkisi de artmıştır. Toplumdaki değişik tabakaların, din açısından karşıt kutuplarda biçimlenmeleri, özellikle İttihat ve Terakki dönemindeki «batı taklitçiliği» içinde oluşmuş ve bundan doğan sorunlar, cumhuriyet döneminin laiklik uygulaması içinde olgunlaşarak günümüzün devrimci eylem'erinin en büyük sorunu olarak belirmiştir. Halka herhangi bir devrimin ekonomik özünü götürmeden, bir takım biçim'eri kabul etmesini beklemek ve bu biçimlere tepkiyi «gericilikle» suçlamak, gerçekte kendi dışlarında bir alternatife imkan bırakmamak konusunda birleşen «dinci gericilerle», «burjuva gericilerinin» sınıfsal çıkarlarına da uygun düşmüştür[31]. «Kanlı Pazar»a varan tarihsel gelişimin tohumlarını, Jön Türk batıcılığında bulmak yanlış olmayacaktır.

Halkın dışında oluşturu'masına çalışılan Jön Türk ve İttihat Terakki devrimciliğinin siyasal plandaki tu'umu da, zorbalık ve halka karşılık dışında nitelendiri'emez. Kaynağını asker bürokratlarda bulan İttihat ve Te-

(31) Özek, 100 soruda Türkiye'de Gerici Akımlar, İstanbul 1968, s. 10 - 11, 205 v.s.

rakki iktidarı, iktidarda kalışını da aynı kaynağa dayandırmış, «Babıali baskını» gibi zorbalık hareketleri, iktidarın el değiştirişleri, çoğunlukla halk için bir anlam taşımayan davranışlar, aydınlar arası çatışmalar olarak yorumlanmıştır. Toplumsal yapıya dayanmadan, «kendisine bağlı» burjuvazi yaratmak ve bu yolla kalkınmayı sağlamak çabaları ise, elbette ki değişmeyen ekonomik yapı nedeniyle, ancak emperyalizme bağımlı aracı zenginler yaratılmasıyla sonuçlanmıştır. Üretim aracı sahibi olmayan bürokrasinin «kendine bağlı» burjuvazi yaratma çabaları içinde, 1908 - 1914 yılları arasında aldığı borçların «resülmali» 56.767.412 lira tutar, 1911 - 1913 döneminde çıkartılan hazine tahvillerinin tutarı 10.279.594 liraya ulaşırken[32], bu iktidar Alman emperyalizminin peşinde devleti yokederken, bu bürokrat aydın hareketini, «milliyetçi», «ulusçu», «emperyalizme karşıt» olarak nitelendirmek ne derece doğru olur? Bu dönemin ve düşünce biçiminin, günümüze bıraktığı sorunlar da düşünülecek olursa, belki de tam karşıt yorumlara varmak, bürokratların kendilerini iktidara getiren Selanik burjuvazisinin mason localarının eğilimine paralel olarak, işbirlikçi burjuvazi ile kaynaştığı sonucunu noktalamak gerekecektir.

■ *Ulusal Bağımsızlık Savaşında*

Osmanlı toprağını paylaşma projelerini Dünya Savaşı sonrasında gerçekleştirme olanaklarını bulan emperyalist devletlere karşı girişilen «Ulusal Bağımsızlık Savaşı», değişik sınıf ve tabakaların geçici bir güçbirliğini sağlamıştır. Bürokratlar, Ulusal Bağımsızlık Savaşı sırasında bölünmüş, bir bölümü emperyalist devletlerle İstanbul hükümeti etrafında işbirliği yaparken, diğer bir bölümü bağımsızlık savaşının yöneticiliği durumunu yüklenmiştir.

(32) **Yeniay, 102 v.s.**

Emperyalistlerin silahlı saldırısı, bürokrat kadroların ardında belirli bir halk birleşimini sağlamıştır.

Halk, Bağımsızlık Savaşma katılmaya başladıktan sonra dahi, bürokrat kadroların emrine girmeği kolaylıkla kabul etmemiş ve halktan liderlerin komutasındaki «Kuvvei Seyyare»ler içinde savaşmıştır. Halk, kendi adına bürokrat kadronun giriştiği «devleti kurtarma» çabalarından bıkmıştır ve bir tür gerilla niteliğindeki, «kuvvei seyyare»de kendi adına kendi devletini kurtarmak çabasındadır. Savaşın önderlerinden İsmet İnönü'nün, savaş sırasında halkı kendilerinin «düşmanı» olarak nitelendirdiklerini, kendisi anılarında açıkça belirtmiştir[33]. Halkın bu direnişinin kırılmasında, halk üzerinde etkili eşraf ve dinadamlarının yer yer savaşı desteklemeleri etkin olmuştur. Yine bu etkinlik yoluyla, bürokrat kadrolar savaşa hakim olabilmiş, düzenli orduyu gerçekleştirmiştir[34].

Düzenli ordunun kurulması, savaşın bürokratların eline geçmesi, savaş sonrası düzeninde bu kadronun etkin olması, halktan liderlerin yönetici kadrolar dışında kalışı sonucunu doğurmuştur. Nitekim, 1. Büyük Millet Meclisi, tamamen bürokrasi ve eşraf temsilcisi olarak oluşmuştur[35]. Savaş sonrasında halkın yine yönetim ve tercih hakkını kullanma durumu dışında kalışı, eşrafın ve bürokratların yönetime egemen olmaları sonucunu doğuracak; halk doğal olarak savaş sonrasında ağırlığını koyamayacaktır.

Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın, antiemperyalist bir savaş niteliğinde bulunduğu açıktır. Savaşın yakın amacı olarak gösterilen, «hilafet ve saltanatı» kurtarmak ilkesi, salt, eşrafın ve hocaların bu savaşa katılmasını sağlamak için kullanılmıştır. 13 Eylül 1336 tarihli «Vekiller Heyeti Programı»nda ve 20 Ekim 1336 tarihli «Büyük Millet

(33) **Ulus**, 17 Mayıs 1968.
(34) Geniş bilgi için bk. **Avcıoğlu**, 51 - 84.
(35) **Tunaya, Türkiye Büyük Millet Meclisi**, 4.

Meclisi Bildirisi»nde bu amacı tesbit edebilmek mümkündür. «Halkçılık Bildirisi diye anılan Büyük Millet Meclisinin Beyannamesi'nde, antiemperyalist amaç, «Türkiye Büyük Millet Meclisi halkın öteden beri maruz bulunduğu sefalet sebeplerini yeni vesait ve teşkilat ile kaldırarak yerine refah ve saadet ikame etmesini başlıca hedefi addeder» şeklinde belirtilmiş, «emperyalist devletlerin devlet ve milletimizin hayatına kasdettikleri» açıklanarak, «binaenaleyh hayat ve istiklalini, yegane ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını, emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak irade ve hakimiyetinin sahibi kılmakla gayesine vasıl olacağı kanaatindedir» denilmiştir[36]. Bu belgelere göre, Bağımsızlık Savaşı, emperyalist ülkelere karşı bir «meşru müdafaa» hareketidir. Bu antiemperyalist ve «antikapitalist» savaş, çökmüş, yoksul Anadolu toprağında bir «refah devleti» yaratmak amacını taşıyordu. Vekiller Heyetinin 13 Eylül 1336 tarihli programında, Mustafa Kemal'in imzasıyla okuyoruz ki: «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti halkın maruz bulunduğu avamili sefaleti izale ve esbab ve vesaiti saadet ve refahını temin etmeği umdei esasiye addeder». Hilafet ve saltanat'ın kurtarılması görünüşü ardında, «müreffeh vatanı» kurmak amacı, Bağımsızlık Savaşı'nın itici nedeni olmuştur. Antiemperyalist ve «antikapitalist» savaş, salt silahlı saldırganları yurtan çıkarmak için değil ve fakat sonra «yeni düzen» kurmak için gerçekleştirilmektedir.

Bu antiemperyalist ve «antikapitalist» savaş kime karşı yapılmaktadır. Bunun cevabı da, sözü edilen 1. Büyük Millet Meclisi'ne ait belgelerde gösterilmiştir. Savaş önce, «milletin hayat ve istiklaline suikast eden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzlerine» karşıdır. Bunun dışında, «... harici düşmanlarla tevhidi mesai edip milleti

(36) **Server Foridun**, Anayasalar ve Siyasal Belgeler, İstanbul 1962, s. 42.

iğfal ve ifsada çalışan dahili hainlerin tedibi» de savaşın amacıdır. Bir açıdan, antiemperyalist savaş, emperyalist ülkelerin yurtiçi işbirlikçilerine de karşı nitelik kazanmaktadır. Fakat, Halkçılık Bildirisi'nde sözü edilen «dahili hainler»in, sınıfsal bir nitelik içinde anlaşıldığı ileri sürülemez. Çıkarları gerçekte emperyalizmle işbirliğine dayanan «eşraf»ın katıldığı bir bağımsızlık savaşında, «eşrafın», emperyalizmin işbirlikçisi olarak nitelendirilmesi zaten mümkün de olamazdı. Bu durumda, «dahili hainler»den maksat, Saray ve çevresinde kümelenmiş bulunan, burjuvazi ve bürokrasidir.

Bağımsızlık Savaşı'nın antiemperyalist niteliği, bu savaşı, «bütün doğunun ve ezilen ulusların emperyalizme başkaldırısının ilk adımı» olarak ortaya çıkartmaktadır. Mustafa Kemal, yönetimindeki savaşın, «mazlum ülkeler»in savaşı olduğunu dile getirmiştir. Mustafa Kemal'in 1920'de Çiçerin'e gönderdiği telgrafta «bütün vatandaşlarımın paylaştığı sağlam kanaatim şudur ki, Asya ve Afrika'nın ezilen halklarıyla, batılı işçiler, beynelmilel sermayenin kendilerini efendilerinin kârına köle yapmak için sabırlarını istismar ettiklerini anlar anlamaz burjuvazinin iktidarı çökecektir» sözlerini okumak mümkündür. 14 Ağustos 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, «Bolşevizmin bizim dahi mevcudiyetimize kasdetmiş olan müşterek düşman aleyhine bugün ihraz etmiş bulunduğu zafer, bizim için de şayanı teşekkür bir neticedir» sözleri, antiempeyalist ve «antikapitalist» savaşın, hangi ideolojik temel üzerinde yapılırsa yapılsın, sömürülen «mazlum ülkeler»in ortak savaşı olduğunu belirtmektedir[37].

Kurtuluş Savaşı'nın antiemperyalist ve antikapitalist amacının, salt sol güçlerin desteğini ve Rusya'nın yardımını sağlamak için ileri sürüldüğü kanısında değiliz[38]. Bu

(37) Özek, Türkiye'de gerici akımlar, 98 - 100.
(38) Timur, T., 126.

amaçların, kurtuluş savaşının «toplumsal devrimcilik» niteliğini gösterdiği de söylenemez[39]. Savaş sonrası kurulmak istenen düzende «toplumsal devrimcilik» yollarının araştırılmaması bunu kanıtlamaktadır. *Kurtuluş Savaşı, bizce, siyasal bağımsızlığın ötesinde bir takım amaçlar taşıyan, halka dayanan «refah devleti» kurmağı amaç bilen «Ulusal Bağımsızlık Savaşıdır».* Ulusal Bağımsızlık Savaşı, ekonomik bağımsızlığı da kapsamaktadır. Bu amaçla yola çıkan Cumhuriyet Devrimciliğinin, amacın ideolojik sistemini kurabildiği, ekonomik yapı değişimlerine eğildiği söylenemez. Ekonomik bağımsızlığı da kapsayacak bir «refah» devletinin kuruluşu, «ideolojik istiklal» içinde aranmış, çıkaryol olarak, pozitivist bir temelde, «medenileşmek» ve bunun için de «batıdan bağımsız, batıya rağmen batılılaşmak», amaca bizi ulaştıracak yol olarak görülmüştür.

■ *«İdeolojik İstiklal»*

Mustafa Kemal'in, Cumhuriyetten sonraki tüm yaşantısı içinde «uygarlaşma» sözcüğü büyük yer tutar. Ulusal bağımsızlığa erişmek, tesbit edilen çöküntü durumundan kurtulmak için ulaşılması gereken sonuç, «medenileşmektir». «Medenileşmek medeniyet alanının değiştirilmesi anlamını taşımaktadır». Çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmak ülküsü, bağımsızlığa erişmek ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. «Uygarlaşmak» bir «refah devletinin» yolu olarak görülürken, bütün sorunların nedeni de «uygarlıktan uzaklıkta» görülmüstür. Mustafa Kemal'in çağdaş uygarlıktan neyi kasdettiği açık olarak belli değilse de, bununla, geniş ölçüde «bilimselliğin» kastedildiği anlaşılmaktadır. «Dünyada her şey için, medeniyet için, mu-

(39) **Berkes,** 82 v.s. Berkes, devletçilik hareketini «toplumsal devrimcilik» olarak kabul etmektedir.

vaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, dalalettir» sözleri ilimle, uygarlığı ayrılmaz değerler olarak kabul ettiğini göstermektedir. Mustafa Kemal'e göre, bilimi, batı temsil etmektedir; bu nedenle uygarlaşmak «batılılaşmak» anlamını taşıyacaktır. Mustafa Kemal, «...siyasetimizin, ananelerimizin bizi fikri temayül itibariyle bir Avrupa Türkiyesi, daha doğrusu garba teveccüh etmiş bir Türkiye arzu etmeğe meylettireceği»ni kabul etmektedir. Sadece şunu belirtmek gerekir ki, Mustafa Kemal'in batıcılığı, teorik planda, Tanzimat batıcılığından farklıdır. Batıya politik ve ekonomik yönden karşı çıkışla, batıyı uygarlık olarak benimseme arasında sıkı bir ilişki vardır. Cumhuriyet batıcılığı, Tanzimat batıcılığını eleştirmiş, kendi tarih ve kültürümüze dayanmayan değişimler, biçimde kalan taklitler yoluyla gerçekleştirilen batılılaşmanın, «avam ile münevveran» arasını açtığını belirterek, taklitçi olmayan bir batılılaşmanın «avam ile münevveranı» birbirine yaklaştırıcı olduğunu ileri sürmüştür. Batıcılık, batıya benzeme hevesinin ürünü değildir[40]. Yeni batıcılık, batının emperyalist olduğu bilinciyle hareket etmekte, «emperyalist batıyı» yenmek için «uygar doğuyu» gerçekleştirmek istemektedir. Doğu ülkeleri, batı uygarlığına erişemedikleri için sömürülmektedirler. «Batının sömürü ve acısından kurtulmak», onunla aynı silahlara sahip olmakla, yani, «batılılaşmakla» mümkün olabilecektir. Batı, batıdan bağımsız bir batılılaşmaya karşıdır. Bu nedenle, «yeni batıcılık», batıya rağmen gerçekleştirilecektir[41]. Bu çerçeve içinde düşünülen «batılaşma», bir anlamda, toplumsal kalkınma anlamına gelmektedir.

Teorik olarak, batıdan bağımsız batılılaşma, kalkın-

(40) 20 Mart 1923 tarihli konuşma. Bk. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 140 - 141.

(41) Özek, Türkiye'de Gerici akımlar, 109.

ma ve bu yolla antiemperyalist, antikapitalist ve tam bağımsız bir devlete erişme amacının, belirli bir sistem içine oturtulduğu söylenemez. Erişilmek istenilen amacın gerçekleştirilmesi için seçilen ideolojik temel belirgin değildir. Bağımsızlık Savaşı'nın kadroları, savaştıkları emperyalist ülkelerin temsil ettiği batı sistem ve ideolojisine karşıdır. Türklerin hiçbir zaman için uygarlaşamıyacağı kanısında olan ve Avrupa'nın ucundan Türkleri atmak amacını taşıyan batı, bağımsızlık savaşı kadrosu için, «medeniyet namıyla zulmün, kahrın, tahakkümün tebarüz ettirdiği» bir bütündür[42]. Batı, «tek dişi kalış bir canavardır» ve 11 Mayıs 1920 tarihli oturumda Türkiye Büyük Millet Meclisi, «şark'a, şark'a» sesleriyle dolmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yönelinmesini istediği şark nedir? Şark da tanımlanmıştır. Şark, «akidelerin, dinlerin doğduğu dünyadır» ve fakat orada şimdi «akide ve dinlerin» dışında doğan yeni birşey daha vardır: «sosyalizm», Besim Atalay, 11 Mayıs 1920'de Meclis'te, «Gladstone'un ahfadının süngüleri altına mı gireceksiniz? Yoksa şarktan bize ellerini açan kuvvete mi koşacaksınız?» sorusunu sorduğu zaman meclisi dolduran «şark'a» sesleri, «şarktan bize ellerini açan kuvvet'in» tercih edildiğini göstermektedir. Aynı dönemlerde, Sovyet Rusya'daki devrimci gelişim ile yakın ilişki kurulduğu, kurtuluş savaşında destek sağlanıldığı görülmektedir. Mustafa Kemal'e göre, Rusya'daki bolşevik hareket, «... umum beşeriyetin emperyalist idarelerin tahakküm ve tegallüb-ü zalimanesinden kurtarılması» amacını taşımaktadır ve «son ameli noktasında bu gayeye bütün beşeriyeti iştirak ettirmek» için, «bütün dünyanın emperyalistlerine karşı ilanı husumet ve ilanı harb etmekten» çekinmemiştir. Bu nedenledir ki, «Bolşevizmin bizim dahi mevcudiyetimize

(42) Besim Atalay'ın TBMM de 11 Mayıs 1920 tarihindeki konuşmasından.

kasdetmiş olan müşterek düşman aleyhinde bugün ihraz etmiş bulunduğu zafer, bizim için de şayan-ı teşekkür bir neticedir»[43].

«Bolşevik» hareketinin bu değerlendirilişine rağmen, Mustafa Kemalin ve yönetici kadronun, «bolşevik hareketinin» ideolojik esaslarını benimsediği, «refah devletini» kurmak konusunda bu ideolojik esasları kabul ettiği söylenemez. Mustafa Kemal, ortak düsman ve fiili tutum yönünden paralelliği benimserken, ideolojik parallellikten söz açmış değildir. Damat Ferit, «Kuvvayı Milliyeyi», İttihatçılığın bir devamı olarak nitelendirip, «bolşeviklikle» suçladığı zaman, Mustafa Kemal bu görüşü kesinlikle reddetmiştir. Sovyetlerle Türkleri birleştiren, «antiemperyalist» eylem ve tezleri olmuştur[44]. Nitekim Mustafa Kemal 26 Nisan 1920 tarihli konuşmasında, bolşeviklerin, «mazlum milletleri» kurtarmak için emperyalizmle savaştıklarını belirterek, «Bolşevik Ruslarla hareket ve çalışma birliğinin» kabul edildiğini ifade etmiştir. Mustafa Kemal, Lenin'e 5 Ocak 1921 tarihli telgrafında, 2 Kasım 1922 tarihinde «Petit Parisien» muhabirine verdiği beyanatta, 6 Şubat 1921'de Hakimiyet-i Milliye'nin sorunlarına verdiği cevaplarda, Gladys Baker'e 21 Haziran 1935 tarihli demecinde, hep aynı fikri işlemiştir. Kapitalist idarenin hayat ve kuvvetini kazandığı batı emperyalizmini devirmek ortak amaçtır. Bu amacın gerçeklestirilmesi için sıkı bir işbirliği gereklidir. Bunun için «Rus Şuralar Cumhuriyeti» ile sıkı işbirliği dış politikanın temelidir. Fakat bu bağlılık ideolojik bir bağlılık değildir ve Türkiye'nin temel görüşleri ve dinsel inançları bu ülkenin «bolşevikliği» kabulüne engeldir. Ülkedeki işçilerin özgür ve «müreffeh» olmaları, Türkiye'nin «bolşevik ve komünist» olmasını en-

(43) Mustafa Kemal'in TBMM de 14 Ağustos 1920 tarihli konuşması. Bk. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I, 94 95.

(44) Bk. Özek, Türkiye'de Gerici Akımlar, 110 v.s.

gellemektedir. Sovyet Rusya da, dost olmak için Türkiye'nin «komünist» olmasını şart koşmuş değildir[45].

Ankara'nın yöneticilerince Sovyet - Türk ilişki'erinin bu yorumlanış biçimi, Sovyet yöneticileri açısından da aynıdır. Bu konuda, Komintern II. Kongresi'nin kararı üzerine toplanan 1 - 9 Eylül 1920 «Baku Doğu Milletleri Kurultayı»nın gelişimi örnek olarak gösterilebilir. Kongre'de, Türkiye 235 delege ile temsil edilmiştir. Bu delegelerin, «Türkiye İştirakuyun Fırkası» delegeleri Mustafa Suphi, Süleyman Nuri, Naciye Hanım gibi kişilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık Ankara Hükümeti'nin resmi temsilcisi olan İbrahim Tali ve arkadaşlarının kongreye kabul edilmedikleri bilinmektedir. (Aynı şekilde, «Libya ve İslam İhtilal Cemiyetleri İttihadının» temsilcileri Enver Paşa ve arkadaşları da kongreye kabul edilmemiş'erdir[46].) Kongrede konuşan Zinoviev, şeyhlerden kurulu komünist partilerini, kurulmasına çalışılan şuraları, bolşevik taburlarını «gülünç»lükle nitelendirmiştir. Zinoviev'e göre, Mustafa Kemal, «hilafeti ve saltanatı» kurtarmağa çalışan bir «hilafetçi ve sultancıdır». Türk Halk Hükümetinin görüşü, «komünist enternasyonalinin» politikası değildir, ve fakat emperyalizme karşı «her devrimci mücadelenin desteklenmesi» gereklidir. Zinoviev'e göre, «Türklerin isteseler de bolşevik olabilmelerine imkan yoktur», fakat doğu milletleriyle Sovyet Rusya'nın kader birliği vardır ve bu birlik, her antiemperyalist hareketin des-

(45) **Tunaya,** Atatürk ve Atatürkçülük, İstanbul 1964, 92 v.s. O dönemde, Hamdullah Suphi, «komünizm»in Türkiye'de bilinmemesinden, öğretilmemesinden yakınmış ve «bolşevik kuvvetleri en tabii yardımcı» olarak adlandırmıştır. Karabekir, 5 Mart 1920 tarihli yazısında, bolşevizmden «ergeç memleketimizi dahi sürükleyecek ve yegane aman ve halas» olarak bahsederken, Tevfik Rüştü, Mustafa Kemal'in Kızılordu Kumandanlığına getirilmesini Moskova'da ileri sürmüştür (**Aveioğlu,** 159).

(46) **Tunaya,** Atatürk ve Atatürkçülük, 58 - **Cebesoy,** Moskova Hatıraları, İstanbul 1955, 258.

teklenmesi zorunluluğunu yaratmaktadır. Kongre, Türkiye'deki savaşın, salt yabancılara karşı olduğunu ve başarının emekçi sınıflara birşey sağlamayacağını, Türk halkı yerli burjuvaziye karşı ayaklanmadıkça «istiklalin bir kurtuluş» sayılamayacağını ve fakat «emperyalizme karşı savaşanların» yine de desteklenmesi gerekeceğini kabul etmiştir[47].

Sovyetler'in bu görüşleri, Baku Kongresi'nden sonra da değişmemiştir. 1922 yılında Radek, Türkiye'de sola karşı girişilen baskıya rağmen, solcuların kemalist eylemi desteklemelerini öğütlerken, bu desteklemenin, «Türk halkını emperyalizmin kölesi olmaktan kurtarmayı» sağlayacağı, «Türkiye'nin bağımsızlığını savunma görevlerinin bulunduğu» görüşündedir[48]. Buna karşılık, aynı dönemde, bazı Sovyet liderlerinin ise, Kurtuluş Savaşı'nın Türkiye'yi batı egemenliğinden dahi kurtaracak nitelikte bulunmadığı, Türkiye'nin daha savaş sırasında, emperyalist Fransa ile ilişkiler kurduğu ve kalkınmanın kapitalist ülkelerden borç almakla gerçekleştirilmeye çalışılacağı ve bunun da, batı egemenliği altına giriş anlamına geleceği görüşünde bulundukları ileri sürülmektedir[49]. Böyle bir tez ileri sürülmüş müdür, gerçekten bilinmez. Fakat tarihsel gelişimin bu tezi doğruladığı ve kurtuluşun emekçi halklara birşey sağlamadığı bir gerçektir.

Kurtuluş Savaşı'nı yöneten ve katılan kadronun niteliği göz önünde bulundurulacak olursa, «bolşevik» hareketiyle kemalist hareket arasında ideolojik bir paralellik kurulmasının imkansızlığı da ortaya çıkar. Çoğunluğu bürokrasinin asker kanadına dayanan, eşraf ve toprak ağalarında temelini bulan bir eylemin sosyalizme yönelmesi düşünülemezdi. Halkın, çoğunlukla direnerek katıldığı ve

(47) Avcıoğlu, 161.
(48) Avcıoğlu, 161.
(49) Kitsikis, D., Yunan Propagandası, İstanbul 1964, 69.

güven beslemeden ortak eyleme giriştiği bu kadronun hareketine, bilinçlenmemiş bir şekilde ağırlığını koyması, halkın bağımsızlık savaşının sonrasında kurulacak düzenin kurallarını tesbit edebilmesi düşünülemezdi. Kaldı ki, savaş sırasında emperyalizme karşı sol dünyayla işbirliği yapan bürokrat kadronun, sol dünyanın ideolojik etkilemelerini engellemek çabası içinde bulunduğu da bir gerçektir. Bürokrat kadro, ideolojik işbirliği konusunda bir gelişimi engellemek için elinden geleni göstermiştir. Mustafa Kemal, Kazım Karabekir'e yazdığı 23 Haziran 1919 tarihli mektupta [50], kendisinin Bolşeviklere güven verdikten sonra, batı ülkelerine karşı, Bolşevik işgali tehlikesini bir koz olarak kullanmayı temel politika saydığını belirtmektedir. Kaldı ki, daha başlangıçtan, sol örgütlenmelerin bürokrat kadronun sert tepkisiyle karşılaştığı bir gerçektir. Mustafa Suphi'nin öldürülmesi, Aydınlık grubunun tutuklanarak yargılanmaları, Yeşil Ordu'yla ilgili olarak Nazım Bey ve arkadaşlarının mahkumiyeti, 12 Mart 1925 tarihinde solcuların tutuklanmaları[51], bürokratların gerçek bir sol gelişime karşı olduklarını göstermektedir. Atatürk'ün telkiniyle kurulan düzmece «Komünist Fırkası»nın dahi, bir sol gelişimi kanalize edip, engellemek amacını güttüğü anlaşılmaktadır. Nitekim, Mustafa Kemal, Ali Fuat Cebesoy'a yazdığı, 31 Ekim 1920 tarihli mektupta [52], «... içerden ve dışardan çeşitli maksatlarla bu akımın (bolşevikliğin) memleketimiz içine girmekte olduğu ve buna karşı makul tedbir alınmadığı takdirde milletin pek çok muhtaç oduğu birik ve sükununu bozan durumların ortaya çıkması da imkan dairesinde görülmüştü. En makul ve tabii tedbir olarak, aklı başında arkadaşlardan hükümetin bilgisi altında bir Türkiye Ko

(50) **Karabekir,** İstiklal Harbimiz, İstanbul 1960, 58.
(51) **Bk. Özek,** 141 - 142, İstanbul 1968, 114 v.s.
(52) **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, IV,** 360 - 361.

münist Partisi kurdurmak olacağı düşünüldü. Komünizm akımı nihayet ordunun en yüksek kumandanlarında kalmalıdır», denilmekteydi. Bu ifadeler, sosyalist ideolojinin, halkla temas sağlamasının engellenmek ve bürokrat asker kadro içinde bir göstermelik hareket olarak sınırlanmak istendiğini ortaya koymaktadır.

Bürokrat kadronun ve dayandığı eşraf, ağa takımının, savaştan sonra kurulacak düzende sosyalist ideolojiye pay ayırmama eğilimlerini değiştirecek, onları etkileyecek bir sol gücün bulunmadığı da gerçektir. Radek, 1922'de, sol aydınları, tutuklanmalarına rağmen kemalist hareketi desteklemeğe çağırırken, «burjuva devrimci unsurlarla birlikte yürünecek uzun yoldan» bahsetmiştir[53]. Sol güçlerin, egemen güçleri etkileyecek durumda olmadıkları, değişik sınıflar arası güç dengesinin kurulamadığı durumlarda, birlikte yürünecek yolun pek kısa sürdüğünü, Kurtuluş Savaşı sonrası kanıtlamıştır.

Kurtuluş Savaşı süresince, somut bir sınıfsal yapı incelemesini ortaya koymamış bulunan, halkla ilişki kurmayarak bir «aydın kadro hareketi» biçiminde içine kapanık kalan[54] sol çevreler, ne savaş sırasında ve ne de savaştan sonra etkinliklerini gösterememiştir. Sınıf yapısını bilmeyen, sosyalizmi belirli şemalar içinde anlayan ve eylemi yönünden yer yer halk ile ters düşen sol çevrenin bu güçsüzlüğü, yeni düzen içinde ideolojik bir katkıda bulunulmasını engellediği gibi, savaş sonrasında iktidara kesin olarak sahip çıkan bürokrat kadroların sindirme hareketlerine de konu olmuştur.

Belirtilen şekilde, batının ve doğunun ideolojik tezlerine karşı çıkan bürokrat kadro, amaç bilinci «batıdan bağımsız, müreffeh Türkiye» amacını gerçekleştirmek için belirli bir ideoloji ve sisteme bağlanmış değildir. Amaç-

(53) **Avcıoğlu, 161.**
(54) **Timur, T. 139.**

ların gerçekleşmesi yönünden «ideolojik istiklal»in seçildiği belirtilmiştir[55]. Mustafa Kemal'in amaçları içinde, kuşkusuz ve kesin çizgileriyle beliren nokta, ekonomik anlamı da kapsar biçimde «tam bağımsızlıktır». Batılaşmak, bir açıdan, «istiklali tam»ı ve bundan anlaşılan «mali bağımsızlığı» da sağlamak yolu olarak görülmüştür. Bu yolun gerçekleşmesi yönünden, «ideolojik istiklalden» söz açabilmek, ancak yeni bir ideolojinin ortaya konulması ve bunun ekonomik temele, somut gerçekleştirme olanaklarına oturtulmasına bağlıdır. Batı ve doğu ideolojileri arasında kurulmasına çalışılan ideoloji, ekonomik ve sınıfsal temele oturtulmadığı içindir ki, ideoloji adına bir takım soyut kavramlarla ve bu kavramların yüzeyde kalan gerçekleştirme programlarıyla yetinilmiştir. Bağımsız bir ideoloji olarak, «halkçılık», «ulusçuluk», «devrimcilik» ilkeleri kabul edilmiştir. Bu ilkelerin tümünü kapsayan ve bunların gerçekleşme şartı sayılan ilke ise «laiklik» ilkesidir. Laiklik, bilimselliğin ifadesi, ideolojik bağımsızlık görüşünün temeli sayılmıştır. Bu açıdan bu ilkeler soyut kavramlar değildir ve gerçek amaç olan «tüm bağımsızlık» ilkesi içinde somut bir biçimde düşünülmelidir. Sorun bu biçimde, oldukça yüzeyde çözümlenirken, bu ilkelerin gerçekleşmesinin yapısal değişimlere ve bu değişimlere gidisteki ekonomik seçişe bağlı bulunduğu gözönünde tutulmamıştır. Bu eksiklik nedeniyledir ki, Türkiye, karşı çıktığı batı emperyalizminin yeniden kucağına düşecek ekonomik kalkınma modellerine yönelmiş ve devrim ilkelerinin soyutlaşarak, anlamsızlaşmasına yol açılmıştır[56].

■ *Burjuvazi Yaratma Politikası*

«Halk devri, iktisat devridir» diyen Mustafa Kemal'-

(55) **Tunaya**, Atatürk ve Atatürkçülük, 108 v.s.
(56) **Özek**, Türkiye'de gerici akımlar, 120 - 121.

in, Türkiye Devletini bir «devleti iktisadiye» olarak özlediği bilinmektedir. Devletin niteliklerinde ve erişilmek istenen «müreffeh Türkiye» ülküsünde ekonominin oynayacağı rol bilinmekle beraber, «kemalist devrim»in ekonomik bir temeli, amaçların gerçekleştirilmesi yönünden toplumsal yapı değişimlerine yönelme isteği ve sınıfsal bir görüşü yoktur. Bu eksiklikler, «kemalist devrim»i, çıkış noktalarına ve erişmek istediği sonuçlara tam ters, batıya bağımlı bir düzene getirmiştir.

Mustafa Kemal, «milletin bütün sınıflarının refah ve saadetini sağlamaya çalışacak bir program» gerekli görüyor ve bu görevi Halk Fırkası'nın gerçekleştireceğine inanıyordu. Halk Fırkası'nın bütün sınıfların refah ve saadetini sağlaycı bir görevde görülmesi, yönetici kadronun «sınıf» konusundaki görüşlerinin doğal bir sonucuydu. Gaziye göre, «... bütün sınıfları birbirinden ayrılmaz olan, çünkü menfaatleri de birbirine karşıt olmayan, halkımızın müşterek ve umumi olan menfaatlerini ve saadetini temin için Halk Fırkası namı altında bir fırka teşkil tasavvur edilmekteydi»[57]. Gazi'yi bu inanca götüren, «bizim milletimiz birbirinden çok farklı menfaatler takip edecek ve bu itibarla birbiriyle mücadele halinde bulunagelen muhtelif sınıflara malik değildir. Mevcut sınıflar birbirinin lazım ve melzumu mahiyetindedir» görüşüdür[58]. Bu görüş, çok partili siyasal hayatın da gereksiz görülmesi sonucunu doğurmuştur. Mustafa Kemal'e göre, «Bir sınıfın menfaatini muhafaza için teşekkül eden siyasi bir partiye karşılık diğer bir sınıfın menfaatini muhafaza maksadıyla bir parti teşekkül eder. Bu pek tabiidir. Güya bizim memleketimizde de ayrı ayrı sınıflar varmış gibi teessüs eden partiler yüzünden şahit olduğumuz neticeler malumdur. Halbuki Halk Fırkası dediğimiz zaman bunun içinde

(57) 16 Ocak 1923 tarihli konuşma, Söylev ve Demeçler, II, 60
(58) 30 Ocak 1923 tarihli konuşma, Söylev ve Demeçler, II, 82

bir kısım değil bütün millet dahildir»[59]. Halkın çoğunun köylü olduğu ve köylünün çatışacağı büyük toprak sahibinin olmadığı, büyük ticaret erbabının ve fabrikatörlerin bulunmadığı bir toplumda çatışmanın da olmayacağı görüşü, Mustafa Kemal'i, «... muhtelif meslekler erbabının menfaatleri birbiriyle karışmış olduğundan, onları sınıflara ayırmak imkanı yoktur ve heyeti umumiyesi halktan ibarettir», «bizim halkımız, menfaatleri birbirinden ayrılır sınıflar değil, bilakis mevcudiyetleri ve çalışmalarının bileşkesi birbirine lazım olan sınıflardan ibarettir» görüşüne ulaştırmıştır.

Varılan bu sonuç, yönetici kadronun «halkçılık» ilkesi anlayışını da ortaya çıkartmaktadır. Mustafa Kemal, «halkçılık» anlayışını, sınıf yorumuna dayandırarak şu şekilde açıklamaktadır: «Fakat mesleki içtimai itibariyle dahi düşündüğümüz zaman, biz hayatını, istiklalini kurtarmak için çalışan erbab-ı sayiz, zavallı bir halkız. Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız... Halkçılık, sosyal düzenini çalışmasına, hukukuna dayandırmak isteyen bir mesleki içtimaidir»[60]. Bir amaç ve «siyasi iktidar teorisi» olarak beliren «halkçılık» anlayışı, aynı zamanda, «toplumsal kalkınma» ilkesi olarak da belirmektedir. Belirli bir sınıf anlayışına dayanmayan «halkçılık» ilkesi bütün sınıfları korumak ve zenginleştirmek yoluyla toplumsal kalkınmayı sağlamak anlamına da geliyordu. Halka dönük bir yönetim biçiminin, değişik sınıflardan gelen ve «halk» kavramı içinde birleştirilen tüm yurttaşları zenginleştireceği ve dolayısıyla toplumsal kalkınmanın gerçekleşeceği sanılmıştır. Rusya'daki «narodnichestvo» hareketinin etkilerini taşıyan böyle bir «halkçılık» anlayışının, sonuçta, be-

(59) 7 Şubat 1923 tarihli konuşma, Söylev ve Demeçler, II, 97 - 98.
(60) Söylev ve Demeçler, I, 191.

lirli sınıflara ayrıcalık ve zenginlik sağlaması, toplumsal kalkınmayı gerçekleştirememesi ise doğaldı[61]. Nitekim, Gazi'ye göre, «halkçılık», «heyeti milliyemizce bizi mahvetmek isteyen kapitalizme karşı bir meslek» olarak kabul edildiği halde, kısa bir süre içinde bu özden uzaklaşarak, «romantik bir kavram» durumuna gelmiştir. Halkçılık ilkesi, «iradei milliyenin yegane tecelli ettiği» bir «hükümet sistemi» olarak siyasal nitelik taşır ve etkisini 1924 Anayasasında gösterirken, «avam» ile «aydınların» arasındaki ilişkinin de «halkçılık» ilkesiyle kurulacağı sanılmıştır. Halkçılık ilkesi temelde romantik bir halk sevgisi anlamına gelmezken, sonuçta «efendimiz köylü» romantizmine varılmıştır.

Toplumsal bir kalkınmayı sağlamak amacını güden yönetici kadro, endüstrileşmeyi ve kalkınmayı tek başına gerçekleştirmek kudretinden yoksun olduğunun bilincindeydi. Bir açıdan, Osmanlı toplumunun bürokrat kadrosunun bir kolu olan yönetici kadro, üretim araçlarına sahip olmaması ve üretim araçlarına sahip bir sınıfa bağlı bir yönetici kadro durumunda bulunmaması nedeniyle kalkınmayı tek başına gerçekleştirebilmek durumunda değildir. Savaşı, eşrafla geçici güçbirliği içinde gerçekleştirmiş, savaş sonrasında ayrıcalıklı kadro durumuna gelmiş bürokrat yöneticilerin, halka gerçekten dayanan, emekçilerin gücünü kalkınma için esas alan, toplumsal yapı değişimlerine giderek toplumcu bir düzene ulaşan bir politikayı uygulamaları beklenemezdi. Devrimci eylemi tekeline alan bürokratların, halkın dışında halk için «devrim» yapma alışkanlığını sürdürdüğü ve sınıf yorumu açısından da toplumdaki sınıf çelişkilerini kabul etmediği görülmektedir. Bu açıdan, gerçekten bir «halk iktidarını» olanaksız ve kendisi için tehlikeli gören bürokrat yönetim kadrosu, sol hareketleri ezerken, sol devrimciliği benimsemek

(61) **Timur, T., 106 v.s.**

yolunu da elbette seçmemiştir[62]. Bu durumda seçilecek model, «kapitalist yolla» kalkınma olmuştur. Bunu gerçekleştirmek için de, bir «ulusal burjuvazi» yaratmak tek çıkaryol olarak görülmüştür. «Biz ilhamlarımızı, gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz» diyen Mustafa Kemal'in[63] bu ifadesi, kapitalist modele pratik tercihler nedeniyle varıldığını göstermektedir. Kapitalist modele yöneliş, belirli bir sermaye birikiminin bulunmaması zorluğu ile karşılaşmaktadır. Mustafa Kemal'in, «... büyük sermaye sahibi insanlar yoktur. Kaç milyonerimiz var?» sorusu, kapitalist modelle kalkınmadaki zorluğun ifadesidir. Sermaye birikiminin olmayışının doğurduğu zorluk, «burjuvazi» yaratmak yoluyla giderilmeğe çalışılacaktır. «Tüccarların yüzlerinin güleceği günler yakındır», «biraz parası olanlara da düşman olacak değiliz», «hiç kimse büyük araziye malik değildir. Binaenaleyh bu arazi sahipleri de himaye edilecek insanlardır», «artık halkımızın tüccar sınıfım zengin edebilmek için, ticaretin yabancı ellerde bulunmasına da mani tedbirleri almak mecburiyetindeyiz», «memleketiizde birçok milyonerlerin, hatta milyarderlerin yetişmesine çalışacağız. «Tüccar, milletin emeği ve üretimi kıymetlendirmek için, eline ve zekasına emniyet edilen ve bu emniyete liyakat

(62) **Avcıoğlu**, yeni Cumhuriyet yöneticilerinin, önlerinde sosyalist bir model olmadığı için, kapitalist modeli benimsedikleri, o dönemde Sovyetler'deki NEP sisteminin dahi kapialist modeli benimsediği görüşündedir (**Avcıoğlu**, 162). NEP sisteminin kapitalist model teşkil edip etmediği tartışılabilir. Ayrıca, kapitalist modelin dışında bir örneğin olmayışının, kapitalist modelin seçiliş nedeni olarak gösterilmesi de çok yüzeyde bir yorum biçimidir. Bize kalırsa, bir soru üzerine «büyük çoğunluğu yüksek rütbeli askerlerden ve memleketin eşrafı ile arazi sahiplerinden ve aydınlardan mürekkep olan bu heyetin komünizm nazariyelerine eğilim gösterecekleri umulmaz» diyen Ahmet İzzet Paşa'nın görüşü çok daha doğrudur (bk. Selek, S. Anadolu İhtilali, II, 70).

(63) 1 Kasım 1937 tarihli konuşma, Söylev ve Demeçler, I, 405

göstermesi gereken adamdır» gibi Mustafa Kemal'e ait sözlerin[64], burjuvazi yaratmak amacını açıkça ortaya koyduğunu sanıyoruz[65].

Burjuvazi yaratmak politikasının sistemleştirilmesi açısından, 17 Şubat - 4 Mart 1923'de toplanan «İzmir İktisat Kongresi»[66] büyük önem taşımaktadır. Belirtilen politikayı sonuçta benimseyen kongre kararları, yöneticiler için emredici bir nitelik taşımasa dahi, düşünce biçimleri arasındaki paralellik, kongre kararlarının ekonomik politikayı kesin biçimde etkilemesi sonucunu doğurmuştur. Kurtuluş savaşının sonunda gelişen «ulusçuluk» duyguları içinde, ermeni ve rum tüccarlarının yerini almak kaygısına düşen İstanbul tüccarlarının kurduğu «Milli Türk Ticaret Birliği», yabancı sermaye ile ortaklıklar kurmak yollarını bulmak için İktisadi Kongresi toplamak çalışmalarına girişmiştir. Bu teşebbüs hükümeti harekete geçirmiş «İktisat Vekaleti» 2 Kanun-u sani 339 tarihli yazısı ile kongrenin ertelenmesini, hükümetin de toplayacağı kongrenin beklenilmesini istemiştir. Bu istek kabul olunmuş, «bilumum iktisadi meslekler murahhaslarından mürekkep» olarak toplanacak İzmir Kongresi'ne, «Milli Türk Ticaret Birliğinin» de katılması kararlaştırılmıştır[67]. «Mesleki temsil» esasına göre düzenlenen kongreye, tüccar, sanayici ve işçi temsilcileri katılmıştır. Kongre, yöneticilerin sınıf anlayışına uygun olarak, işçi ve işverenleri biraraya getirip sorunlarını ortak bir çözüme bağlamak amacındadır. Kaldı ki, işçi temsilcilerini sağlayan «Türkiye Umum Ame-

(64) **Mustafa Kemal'in bu konudaki görüşleri için bk. Fethi Naci, Atatürk'ün Temel Görüşleri, İstanbul 1968, 56 - 61.**

(65) **İzmir İktisat Kongresinde M. E. Bozkurt, K. Karabekir tarafından da benzer görüşler savunulmuştur.: Bk. Ökçün, G. Türkiye İktisat Kongresi, Ankara 1968, 257, 294.**

(66) **Bu Kongrenin bütün ayrıntılarını inceleyen değerli bir eser olarak bk. Ökçün G., Türkiye İktisat Kongresi, Ankara 1968.**

(67) **Ökçün, 85 - 86.**

le Birliği», «Türk Ticaret Birliği» ile aynı paralelde bulunduğunu ilan etmekte, muhtemel bir sınıf mücadelesini engellemek için kurulmuş kukla, paravana teşkilattan öteye gitmemektedir[68].

İşçi sınıfının gerçekten temsil edilmediği kongrede verilen kararlar, büyük tüccar ve toprak sahiplerinin yararına olmuştur. İşçi haklarından, grevden, sendikalaşmadan, toplu sözleşmeden v.s. hiç bahsedilmeyen kongrede, tüccarlar ve toprak sahipleri görüşlerini kesin olarak belirtmişlerdir: devlet desteğiyle zenginleşmek. Kongrenin toplanmasına doğru İstanbul'daki Aydınlık Grubu ve bizzat Şefik Hüsnü, işçi ve köylü delegelerin üzerlerinde durmaları gereken noktaları tesbit ve ilan etmiştir[69]. Fakat, sözümona işçi temsilcileri, bu istekleri kongrede etkin kılamayacak ve sermaye çevreleri kongreyi isteklerine uygun sonuçlandıracaklardır.

Sermaye, klasik bir «liberalizm»den yana değildir. Klasik liberal bir sistem içinde zenginleşme güçlerinin bulunmadığını bilen sermayenin istediği, devletin dışardan ekonomik desteklerde bulunmasıdır. Varılan kararlar arasında mevcut[70] «rejimin kaldırılması, ihraç serbestliği asayişin sağlanması, jandarma olmanın okumuşluğa bağlanması, aşarın kaldırılması, tarımda vergilerin indirilmesi, kredilerin artırılması, göllerden kişilerin istifadesinin sağlanması, banka ve kambiyoda yabancılara imkan tanınmaması, tüccar gruplarına imkanlar verilmesi, ithalat ve ihracatın bu tüccar birliklerine imtiyazlı olarak tanınması, gümrük himayesi, türk tüccarları için imtiyazlı ithalat-ihracat şirketleri kurulması» gibi öneriler, burjuvazinin devletin özel himayesine sahip kılınması eğilimini dile getirmektedir.

(68) **Avcıoğlu**, 167.
(69) **Ökçün**, 167.
(70) Raporlar ve kararlar için bk. **Ökçün**, 387 - 435.

Sermayenin istediği bu destek sisteminin, «devletçilik» olarak isimlendirilmesi[71] doğru değildir. İstenilen, devletin bir müteşebbis gibi ekonomik hayata katılması değildir. İstenilen, devletin burjuvazinin kalkınmasını sağlayacak destekleri dışardan yapmasıdır. İzmir Kongresi'nde özellikle tarımcıların, ulaşım araç ve yollarında kalkınmanın sağlanması istekleri de bunu göstermektedir. Sermaye, devlet desteğini istemekte ve fakat onun kendisini bir ölçüde de olsa sınırlayabileceği bir tutumu istememektedir. Yönetici kadronun ve dönemin kamuoyunun görüşleri de aynı paraleldedir. Bunu, Kongreyi açan Gazi'nin sözlerinden, memleketin zenginlere ihtiyacı bulunduğu şeklindeki görüşlerinden çıkartabileceğimiz gibi, Kongre'de konuşan İktisat Vekili Mahmut Esat Bey'in görüşlerinde de tesbit edebiliriz. Mahmut Esat, belirli doktrinlerin bir karışımının gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtirken, «hakimiyet-i milliyeyi milli hakimiyet-i iktisadiye» olarak tanımlıyor ve anayasadaki «milli hakimiyet kuralının», devletin kişisel eğilimlere itibar etmesi zorunluluğunu doğurduğunu söylüyordu. Mahmut Esat'a göre, «Yeni Türkiye İktisat Mektebi», «muhtelif bir iktisat sistemi» izleyecek ve «himayeci olacaktır. Bizde, «iktisadi manasıyla mütebellir bir sınıf meselesi mevcut olmadığı» için, devletin «himayeciliği» bütün sınıflar için söz konusudur[72].

Kongre gittikçe egemen olmaya başlayan sınıfların eğilimlerini gösterirken, 1923 - 1932 döneminin ekonomik yönelişini de ortaya çıkarmıştır. Burjuvaziyi devlet yardımıyla güçlendirme konusunda, sermaye ve yönetici kadro görüş birliğindedir.

---

(71) Avcıoğlu ise, bu isteği «devletçilik» olarak isimlendirmektedir: bk. **Avcıoğlu 166.**

(72) Bu konuyla ilgili Mustafa Kemal'in konuşması için bk. **Ökçün, 243 v.s.**

Burjuvazi yaratmak, zenginleşen burjuvazinin yeni iş alanları açması yoluyla tek bir sınıf sayılan tüm ülke insanlarının «refaha» kavuşturulması hayali, doğaldır ki, gerçekleştirilemedi. Gelişen, sadece belirli sınıflardan gelen ve devlet desteğine kavuşan kişiler oldu. Gittikçe belirli duruma gelen, zenginleşen, ayrıcalıklara kavuşan burjuvazi, bürokrat kadroyla da ilişkiler kurarak kapkaççı bir ekonomik düzenin temellerini attı. Yönetici kadronun sınıf gerçeğini inkar eden görüşünün başka bir sonuç yaratması da beklenemezdi. Burjuvazinin gelişmesinin ve zenginleşmesinin «refah» devletini yaratacağını sanmak, sonuçta emekçi sınıfların yaşantısının daha da kötüleşmesinden başka bir noktaya varmamıştır. Küçük burjuva iktidarı, işbirliği yaptığı eşraf ve toprak ağalarının desteğini kaybetmemek zorunluluğu içinde, köylünün yaşantısını değiştirecek reformlara girişememiştir. «Köylü efendimizdir» sloganları, köylü marşları içinde «köy romantizmine» varılırken, köylünün yaşantısını değiştirecek toprak reformu yapmaktan korkulmuştur. Aralov, antiemperyalist amacın, iktidarın köylüyü yanına almasıyla gerçekleşebileceği konusundaki görüşlerini Mustafa Kemal'e açtığında, desteklenmiştir. Fikir kabul edilmekle beraber, eşrafın ve ağaların desteğinin kaybedilmesi endişesi içine düşülmüştür. Köylüyle çelişki içinde bir toprak zengini sınıfı olmadığı tekrarlanır dururken, devletin desteğinden de yararlanan eşraf ve toprak sahipleri zenginliklerini artırmış, köylüyü kendine köleleştirmiştir[73].

Türkiye halklarının büyük kesimini meydana getiren köylülük, savaş sonrası yıllarında yaşantısının değişmediğini görmüştür. Yüzyıllardır yönetici kadrolar tarafından aldatıldığını gören köylü, son küçük burjuva bürokrat hü-

(73) Bu konuda bk. **Avcıoğlu**, 170 - 171.

reketinin de değişik bir nitelikte bulunmadığı gerçeğine varmıştır. «Türk Devrimi» adına ekonomik bir zenginlik ve özle karşılaşmayan köylü, «batılılaşma» adı altındaki değişimleri de elbette kavrayamamış ve tepkiyle karşılamıştır. Kurtuluş dönemi sırasında, zorunlu olarak bürokrat kadroyla devrimci eyleme giren halk, savaş sonrasında yoksulluktan kurtulamayıp, gelenek ve göreneklerine aykırı biçimsel değişimleri «devrim» adına kabule zorlanmca, bürokrat kadroyla olan işbirliği hepten kopmuş ve tepki göstermiştir. Halk, kendi dışında kendi için bürokrat kadrolarca yapılan yeni bir «devrim» hareketiyle karşı karşıyaydı ve bu hareketin kendi yaşantısı yönünden etkisizliği, «bir sınıfın başka sınıf adına devrime kalkışmasının, hiçbir zaman o sınıfın yararına devrim sayılamıyacağı» gerçeğini gösteriyordu.

Bu arada üzerinde önemle durulması gereken bir gerçek de, Kurtuluş Savaşı'nda kurulan bürokrat - eşraf, ağa işbirliğinin de bozulmasıdır. Osmanlı bürokratları geleneğine bağlı kalan Halk Fırkası «devrim» adına bazı biçimsel değişimlere girişince, eşraf, ağa takımı, din adamlarının da desteğiyle, ona karşı çıkmıştır. Bürokrat iktidara tepki gösteren köylü gerçekte kendi sınıfsal çıkarlarına karşı olan eşraf ve ağaların safında yer almıştır. Devlet giderlerini karşılamak için başvurulan vergi kaynağı da, köylülerin geliri olunca, yoksullaşma ve tepki artmıştır. Köylü, bürokrat iktidara olan düşmanlık ve tepkisini, daha 1924 yılında Terakkiperver Fırka'yı tutmakla ortaya koymuş, aynı davranışı Serbest Fırka ve Demokrat Parti olaylarında da göstermiştir[74]. Bu şekilde, bürokrat iktidar daha başlangıçta, sınıf yorumunu yapar, eşrafı ve burjuvaziyi seçerken, halk ile ters düşmüştür.

Bürokrat iktidar, halkın büyük kesimi olan köylüleri

(74) **Boran**, Türkiye ve Sosyalizm Sorunları, İstanbul 1968, 17 v.s.

kendi yanına çekebilecek bir toprak reformunu gerçekleştirip, halka dayanan yönetim kuramazken, ticaret ve sanayi burjuvazisi yaratmak amacında da başarı sağlayamamıştır. Devlet, Lausanne Antlaşmasının, 1 Eylül 1916'daki Osmanlı gümrüklerini uygulamak zorunluluğunu yükleyen hükümleri nedeniyle, istenilen gümrük desteklemesini yapamamıştır. Devlet doğrudan yatırımlar yapmayarak sermaye yaratmağa yöneldiği için, bu konuda tedbirler almak zorunda kalmıştır. «Teşviki Sanayi Kanunu»nun kabulü, aşarın kaldırılması, Ziraat Bankası kredilerinin genişletilmesi, İş Bankası'nın ve «Sanayi ve Maadin Bankası»nın kurulması, bu tedbirler arasında sayılabilir. 28.5. 1927 tarih ve 1055 sayılı «Teşviki Sanayi Kanunu» ile, özel teşebbüse yeni haklar tanınmış, ucuz taşıma tarifeleri uygulanmış, resim alınmaksızın haberleşme sistemi kurulmuş, damga resmi muafiyeti tanınmış, üretime prim ödenmiştir. Sanayi, Maadin Bankası, Osmanlı'dan kalan ve yeni kurulmuş sanayi işletmelerini özel teşebbüse devretmek amacını taşıyan bir kuruluş olarak belirmiştir. Ziraat ve İş Bankaları ise, özel teşebbüse devletin kredi desteğini sağlayan organlardır. İzmir Kongre'sinin kararlarına uygun olarak, devlet tekellerinin, devlet fabrikalarının ve işletmelerinin kişilere devri amaç bilinmiş, belirli konularda eski devlet müdahaleciliği sürdürülmüştür[75]. Devletin gerçek müdahaleciliği sadece demiryolları işletmeciliğinde görülmüştür. Bu konudaki devlet müdahaleciliği ise, zaten İzmir İktisat Kongresi'nde çiftçi temsilcilerince istenen şekilde ve özel teşebbüsün zenginleşmesini gerçekleştirecek niteliktedir[76]. Bu bakımdan bu müdahalecilik, devlet desteğiyle sermaye, özel teşebbüs yaratmak politikasına

(75) Tuz, petrol, benzin, barut, patlayıcı maddeler konusundaki tekellerle, Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesine bağlı devlet fabrikaları konusunda eski gelenek sürdürülmüştür.

(76) Bk. **Ökçün**, 396 v.s.

ters düşmemektedir. Bu arada, tekellerin bir kısmı yabancı sermayeye terkedilmiş[77], Şeker Sanayii karma bir ortaklık olarak işletilmiş, Samsun - Bafra Demiryolu özel teşebbüse yaptırılmış, armatörlere gemi alımında kolaylıklar sağlanmıştır. Devlet eliyle zenginleştirme politikası, «milli iktisat» sistemi olarak adlandırılmıştır.

Ne var ki, «milli iktisat» politikası, amaçlarına ermemiş, özlediği türde bir sermaye birikimini, kapitalist yoldan kalkınmayı sağlayamamıştır. Bunda, devletin güçlerinin cılızlığı, gümrük ayarlaması yapamayışı, döviz kaynaklarını tüketim mallarının ithaline tahsis etmek zorunda kalışı kadar, «milli» sıfatını benimseyen burjuvazinin eğilim ve nitelikleri de etkin olmuştur. Kolay ve çabuk zengin olmak eğilimindeki köksüz ve güçsüz burjuvazi, Kurtuluş Savaşı'nın yönetici bürokrat kadrosuyla da işbirliği kurarak, değişik spekülasyonlara, nüfuz ticaretine, suistimallere girişerek zengin olma yolunu tutmuştur. Bu tutum, yönetici bürokratlarla da desteklenmiştir. Bu konuda İş Bankası, bürokralarla yeni burjuvaziyi birleştiren organ durumuna girmiştir[78]. Bu şekilde, burjuvazi zenginleşip, ayrıcalıklı ve bürokrasiyle işbirliği halinde bir sınıf olarak gelişirken, beklenen gelişimi de sağlayamamıştır. Kurulan işletmeler değişik suistimaller sonucu, birkaç milyoner yaratmaktan başka bir noktaya varamamıştır. 1938 yılında, 189'u 1923'den önce kurulmuş 1098 teşebbüs vardır ve fakat bunların %90'ı derme çatma tesislerden öteye gitmemektedir. Zenginleşen burjuvazi de, parasını yeni işletmelere yatırmamakta, çok daha kâr sağlayan bir işe, ithalata ve ithal edildiği için imtiyazlardan yararlanan

(77) Petrol ve benzin tekeli, Standart Oil Company'e, kibrit ve çakmak tekeli The American-Turkish İnvestment Corp.'a, İspirto tekeli bir Polonya ortaklığına bırakılmıştır. Bk. **Boratav, K.**, Türkiye'de Devletçilik (1923-1950), Ankara 1962, 6.

(78) Genel olarak bk. **Avcıoğlu**, 179 v.s.

hammaddeleri salaşlarda işleyerek pahalı bir biçimde piyasaya sürme işlerine girişiyordu[79].

Devlet eliyle milyonar yetiştirerek ülkeyi kalkındırma çabasının başarısızlığı, bu yola bel bağlayanların dahi umutlarının kırılması sonucunu yaratmıştır. Bu arada 1929 mali krizinin de, az da olsa, Türkiye'de etkisini gösterdiğini belirtmek gerekir. Paranın dış değerinin düşmesi bunun delilidir. Paranın değerinin düşüşünde, dönemin Maliye Bakanı, «memleketin iktisadi istiklaline düşman» propagandaları, «spekülatörleri», «suistimalcileri» suçlarken, özel teşebbüs yoluyla kalkınma hayalindeki kırıklığı da dile getirmiştir. Nitekim, «Türk Parasının Kıymetinin Korunması» hakkındaki kanunun meclis müzakerelerinde, aynı suçlamalar İsmet Paşa ve Maliye Bakanı Saracoğlu tarafından da yapılacaktır[80]. Bu umut kırıklığı iledir ki, devlet gittikçe ekonomik hayata katılma zorunluluğunu duymuş, 1567 sayılı «Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki», 1705 sayılı «Ticarette tağşişin Men'i ve İhracatın murakabesi ve Korunması» hakkındaki kanunları çıkartmıştır. 1930 yılında bu kanunlar çıkartılırken, Cumhuriyet Halk Fırkası içinde de, «devletçilik» politikasının ilk savunmaları belirmeğe başlamıştır. Bir bakıma demiryolu politikası dahi bu yeni yönelişin bir işaretidir. Yeni kurulan ve halkın desteğini sağlayan Serbest Fırka'ya karşı, Halk Fırkası devletçi politikanın savunuculuğunu yapmaktadır. Henüz özden yoksun olan «devlet sosyalizmi», «mutedil devletçilik» sözcükleri, yeni bir ekonomik yönelişin ilk belirtileridir. Şükrü Kaya, Recep Peker ve Mahmut Esat bu yeni yönelişin önderleri olarak be-

(79) Bu konuşmalar için bk. TBMM, Zab. Cer., D. 3, C. 16, s. 43, 20/2/1930 (İsmet Paşa'nın konuşması) - TBMM Zab. Cer., D. 3, C. 21, s. 9 v.s., 25/9/1930 (Şükrü Saracoğlu'nun konuşması).

(80) Bk. Avcıoğlu, 191.

lirirken, Sivas'taki konuşmasında İsmet Paşa da «Mutedil Devletçilik» tezini destekleyecektir[81].

■ *Devletçilik Dönemi*

Türkiye'deki devletçiliğin niteliği üzerinde durmadan, bir sorunun cevaplandırılması gerekir. Halk Fırkası hangi nedenle ekonomik tutumunda yeni bir döneme geçmek zorunluluğunu duymuştur? Sanırız ki, bu sorunun cevabı, burjuvazi yaratma döneminin vardığı sonuçlarda bulunabilir. Fırkanın bürokrasiye dayanan ve halkla bağdaşmayan tutumu, halkın geniş tepkisiyle karşılaşıp Serbest Fırka'nın umulmayan başarı sağlaması, halkın yoksulluk içinde yönetime karşı bir bilinçlenmeye yöneldiğini göstermiştir. Serbest Fırka'nın, Halk Fırkası'na oranla daha liberal görünmesine rağmen, halk tarafından desteklenmesi, siyasal hayatımızda hep sürmüş ve süren bir çelişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Halk, salt bürokrat Halk Fırkası'na karşı olduğu için, yine kendine karşıt sınıflarca kurulmuş muhalif siyasal örgütleri desteklemiştir. Halkın belediye seçimlerinde Serbest Fırka'yı desteklemesi, liberal ekonominin benimsendiğini değil, Halk Fırkası'nın benimsenmediğini yöneticilere göstermiştir. Bu belirti, yöneticileri, halkın yeni yönelişlerini engellemeye itmiştir. Müdahaleci ekonomik tutum, bu açıdan bir araç olarak görülmüştür. Bu arada, burjuvazinin kendi başına ve devlet desteğiyle beklenen gelişimi gösterememesi, halkın yoksulluğunun giderilememesinin doğurduğu tepki burjuvazinin geliştirilmesi yönünden değişik sistemlerin araştırılması zorunluluğunu doğurmuştur. Dünya mali krizinin, bir türlü gelişmeyen sermaye birikimini ve endüstriyel yatırımları daha da engelleyeceği anlaşılmış ve bu gelişimin önlenme-

(81) **Boratav**, 1 v.s. - Ayrıca bk. İsmet Paşanın 4.5.1931 tarihli hükümet programı, **Öztürk**, K., Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları, İstanbul 1968, 152.

si de yeni ekonomik yönelişlere yolaçmıştır. Özel teşebbüs yoluyla kalkınma çabaları, sermaye birikimi olmadığı için, elbette ki dış finansmanı gerektiriyordu. Bu nedenle yabancı sermayenin yurda gelişi istenilmekle beraber, «imtiyaz halinde giren sermayeye» karşı çıkılıyor, «ticaret amacıyla gelen sermaye» aranıyordu[82]. İmtiyaz ve garanti sağlayamayan yabancı sermaye ise Türkiye'de yatırım yapmak konusunda beklenen ilgiyi göstermemişti. Ayrıca 1929 yılında Lozan Antlaşması'nın gümrük sınırlamaları da bittiği için, gelirlerde artış görülmüş ve devlet yatırım yapmak olanaklarına kavuşmuştu. Bu olanak, devletin ekonomik hayata daha etkin bir biçimde katılabilmesine imkan vermiştir[83].

Halk Fırkası'nın «devletçilik» politikasına geçişinin belirtilen nedenleri, yeni politikanın, ideolojik bir anlayış değişiminin sonucu olmadığını gösterecektir. Devletçilik sistemi, siyasal ve ekonomik sorunların ve pratik zorunlulukların sonucu olarak doğarken,temel ekonomik görüşte bir değişim gerçekleşmiş değildir. Kadrocular, «devletçiliği», kapitalizmle sosyalizm dışında üçüncü, toplumcu bir yol olarak yorumlarlarken, bu sistemin, gerçekte kapitalist yetiştirerek kalkınma modeli dışında bir anlam taşımadığını görmemektedirler. Devletçilik, gelişim içinde, marksist devrimciliğin bir alternatifi ve engelleyicisi olarak ele alınırken, salt ekonomik alanda da kalmamış ve siyasi biçimleri de etkilemiştir. Bu açıdan, «devletçilik» sisteminin, özel teşebbüs yetiştirme amacında yeni bir aşama olmaktan öteye geçmediği kanısındayız. Devlet, özel teşebbüs yetiştirme konusunda, dışardan destekleme şeklin-

(82) Bu görüş İzmir İktisat Kongresinde Mustafa Kemal tarafından savunulduğu gibi (Bk. Ökçün, 253) daha önce Ismet Paşa Lozan dönüşünde bilgi verirken de aynı esasa işaret etmiştir (İnönü'nün Söylev ve Demeçleri, İstanbul 1946, I, 59).

(83) Etkenler için bk. Boratav, 67 v.s.

deki 1923 - 1932 dönemindeki tutumunu bırakmış ve ekonomik hayata bizzat kendisi bir işletmeci olarak katılmıştır. Değişen, amaca giden yoldaki politikadır, yoksa amacın kendisi değildir. Bu nedenledir ki, devletçilik sisteminin «toplumsal devrime» yöneldiği şeklindeki bir görüş[84], gerçekçi olamamaktadır. Devletçiliğin başarısızlığını, temel niteliklerinden çok, uygulanışındaki kadronun yetersizliğinde bulmak ve temelde bu sistemi «toplumsal devrim» olarak kabul etmek, dönemin resmi belgeleriyle de çelişik bir sonuca varmak olmaktadır. Bize kalırsa, devletçilik sistemi, toplumsal yapıyı değiştirmek şöyle dursun, tam tersine, devletin ekonomik hayata katılmasıyla toplum yapısını değiştirici gelişimleri engellemek ve burjuvaziyi daha kolaylıkla geliştirebilmek amacıyla yorumlanabilir. Devletçilik döneminin müdahaleci ekonomik politikasına paralel siyasal tutum ve görüşler de bürokrat iktidarın, kendi dışında, halktan gelen bir siyasi güce alternatif olma hakkını tanımamak amacıyla hareket ettiğini göstermektedir.

Devletçilik sistemi 1932 temmuzunda birbiri ardına kabul edilen sekiz kanunla ve ani bir hareketle ortaya çıkmıştır[85]. Devlet bu dönemde tek başına işletmeler kurmuş ve işletmiştir. 1933 - 1937 dönemini kapsayan ilk «Beş yıllık Plan», yabancı şirketlerin millileştirilmesi[86], devletin ekonomik hayata fiilen katılması politikasının seçildi-

(84) Bu görüş Berkes tarafından savunulmuştur: bk. **Berkes**, 82 v.s.

(85) Bu kanunlar, 2054 sayılı, «Çay şeker, kahve ithalinin bir elden idaresi hakkında Kanun», 2056 sayılı «Hükümetçe Ziraat Bankasına mübayaa ettirilecek buğday hakkında Kanun», 2058 sayılı «Devlet Sanayi Ofisi teşkili hakkında Kanun», 2059 sayılı «Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları» hakkında Kanun, 2061 sayılı «Merkez Bankası Kanununu» değiştiren Kanun, 2064 sayılı «Türkiye Sanayi Kredi Bankası teşkili hakkında Kanun» 2068 sayılı «Türkiye İskele ve Limanları arasında posta seferleri hizmetinin Devlet İdaresine alınmasına dair Kanun» dur.

(86) **Avcıoğlu**, 216 - 217.

ğini göstermektedir. 1932 yılından başlayarak 1945 yılına kadar süren devletçilik politikasını, tutum yönünden, değişik zikzakları içinde izlediğimizde[87], politikayı uygulayan Halk Fırkası'nın, «ferdi mesai ve faaliyeti esas tutma» temel görüşünden sasmadığını görebiliriz.

1931 Cumhuriyet Halk Fırkası Kongresi'nde parti programının temelini teşkil eden kurallar arasında «devletçilik» ilkesi de kabul edilmiştir. Kongre sonrasında, Parti Genel Sekreteri Peker, devletin ekonomik hayatta daha «müdahaleci» bir politika izlemesini istemektedir. Peker'in müdahalecilikten anladığı, özel teşebbüsün başaramayacağı veya özel teşebbüse bırakılmasında zarar bulunan faaliyetlerin, devlet eliyle yapılmasıdır. Nitekim Peker bu görüşünü, devlet müdahalesini sağlayan kanunların mecliste müzakereleri sırasında da tekrarlamaktadır[88].

Devletin ekonomik hayata müdahaleciliği konusundaki ilk sert ve ani çıkış, yeni burjuvazinin veya burjuvaziyle işbirliği halindeki milletvekillerinin tepkisi ve «kollektivizm» suçlamalarıyla karşılaşmıştır. Bu tepkinin sonucuyladır ki, Celal Bayar, İktisat Vekilliğine getirilmiştir. Dönemin, bürokrat - burjuvazi işbirliğini sağlayan İş Bankası'nın başından İktisat Bakanlığına getirilen Bayar'ın, devletçilik politikasının gerçek niteliklerini belirtmekte ve tesbitde büyük rolü vardır. Bayar vekil olduktan sonra teşkilata yaptığı 12 Eylül 1932 tarihli tamimde[89], «mem-

(87) **Boratav**, 84 ve **Köksal** (Kamu İktisadi Teşebbüslerinde Devlet - İdare Deneti, 1964 Tez basılmamıştır, 186), Devletçilik yıllarını, «1932-1933 düzenleyici dönem», «1933-1934 yumuşama dönemi», «1934-1937 güdümlü ekonomi dönemi» ,«1937-1939 yeniden yumuşama dönemi» olarak dört döneme ayırmaktadırlar. Bizce, bu dönemler, biçim ve belirtilen ilkeler yönünden, birbirlerinden ayrılsalar dahi, güdülen temel amaç yönünden bir değişiklik, farklılık mevcut değildir.

(88) Peker'in 2/7/1932 tarihli konuşması için bk. TBMM Zab. Cer. D. 4, C. 9, S. 448.

(89) **Sevgen**, Celal Bayar Diyor ki, (1920 - 1950), İstanbul 1951, 47.

lekelin iktisat ve faaliyet sahasında fertlerin ve devletin müşterek mesaisiyle yaratılacak, yapılacak sayısız işler»-den bahsetmekte, devlet işletmeciliğini, özel teşebbüs zararına genişletmek amacında bulunmadıklarını belirtmektedir. Bu ifade, özel teşebbüsçü milletvekillerini Bayar'ın etrafında ve kendilerinden yana işleyecek bir devletçilik sisteminin savunmasında birleştirmiştir. Devletçiliğin, özel sermayenin yetersizliği halinde işleyecek ve bu yolla kurulacak işletmelerin özel teşebbüse devrinin amaç bilindiği bir sistem olduğu anlaşılmıştır. Sümerbank Kanunu'nun meclis müzakerelerinde, Nazilli bez fabrikalarını örnek göstererek bu görüşü Bayar belirtirken, Sümerbank Kanununun 17. maddesinde de, özel sermaye devlet yardımıyla geliştikten sonra devlet işletmelerinin özel teşebbüse devredileceği hükmü yer almıştır[90]. Devletçiliğin bu şekilde anlaşılışı ve amacı, Büyük Millet Meclisi'nce onaylanan «Ali İktisat Meclisinin» sanayi raporunda da belirtilmiştir. Rapor, devletin kâr getirecek işletmecilik yapamıyacağına olan inancı dile getirmektedir[91].

Dönemin özel teşebbüscülerine karşı olduğu ileri sü-

(90) Bu konuda bk. Sümerbank Kanunu ile ilgili tartışmalar, TBMM, Zab. Cer., D. 4, C. 16, s. 18 v.d., aynı kanun gerekçesi için bk., C. 16, s. sayısı 257.

(91) Raporda şu ifadeler yeralmaktaydı: «Devlet hiçbir nevi sanayii yalnız kendi teşebbüs ve faaliyetine hasretmeyerek, bu mevzuda her sanayi müteşebbis eşhas ve müessesata serbestçe açık bulundurmalı ve kendi teşebbüsüyle veya iştirakiyle vücuda gelecek sanayi hareketlerinde halkın kuruluş teşebbüslerine iştirakları, mümkün olduğu kadar teshil olunmalı ve teessüs kökleşip de muayyen ve emin bir kâr temin etmeğe başladığı ve halkın iktisadi refahı müsait bulduğu zaman bu tesisler ilk fırsatta hususi müteşebbislere ve halka mal edilmelidir.... her zaman ve her yerde sabit olmuş bir hakikattir ki, tavsiye eylediğimiz ticari idare prensiplerine en ziyade sadakat gösterilen yerlerde bile devlet idaresinde sanayi hususi müteşebbisler elindeki sanayie nisbetle daha pahalı maliyet gösteriyor». Bu görüşlerin eleştirisi için bk. **Vedat Nedim** Devletin yapıcılık ve idarecilik kudretine inanmak gerekir. Kadro no. 15, s. 13.

rülen Başbakan İsmet İnönü dahi, aynı yıllarda Kadro Dergisi'ne yazdığı yazıda[92], «iktisatta devletçilik siyaseti»nin, «bir müdafaa vasıtası» olarak belirdiğini belirtmekte», devlet, ancak ferdin yapamıyacağı şeyleri yapmağa çalışmalıdır nazariyesi basiretle mütalaa olunmalıdır. Bir defa efradın yapabileceği bir şeyi Devletin, bahusus bizim devletimizin yapmaması şayanı arzudan da fazla birşey, lazım birşeydir» demektedir. İnönü, devletçilik sisteminin daha cesur savunusunu yaparken, bu sistemin özel teşebbüse destekçilik anlamına geldiğini, «en serbest zannolunan bir sanat veya ticaret, müreffeh olabilmek için, mutlaka devletin yardımına ve müdahalesine ihtiyaç göstermektedir» cümleleriyle ortaya koymaktadır. Nitekim devletçilik sisteminin 1933 Cumhuriyet Halk Fırkası programındaki tanımı da, «ferdi mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete eriştirmek için milletin umumi ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği sahalarda devletin ilgilenmesi...» dir ve aynı temel görüşün ürünüdür. Devletin ülkede sermaye yaratmak konusunda, dolaylı ve geçici olarak yer aldığı «devletçilik» sisteminin, bu amaç gerçekleşene kadar uygulanacak bir sistem olduğu 3460 sayılı kanunun 6. maddesinde de belirtilmektedir[93].

Devletçilik sisteminin, devletin ekonomik hayata geçici ve özel teşebbüs yaratmak maksadıyla katılması şeklindeki yönelişi, ekonomik hayata daha kesin bir şekilde müdahalede bulunduğu 1934 - 1937 döneminde de değiş-

---

(92) **İsmet (İnönü), Fırkamızın devletçilik vasfı, Kadro no. 22, 4.**

(93) **Bu eğilim, bugünün gerçekte müdahaleci ekonomik politikası içinde dahi benimsenen amaçtır. Nitekim İktisadi Devlet Teşekkülleri ile ilgili 3460 sayılı kanunla ilgili değişiklikler yapılırken de aynı görüş savunulmuştur (Bk. Mil. Mec. Tut. Der., D. I, Top. 2, s. sayısı 303 - Umum. Sen. Tut. Der., D. I, Top. 2, s. sayısı 303).**

miş değildir. Bu dönemdeki ekonomik tutum, «güdümlü iktisat deneyi» olarak adlandırılırken[94], gerçekte belirli bir ekonomik tutum değişikliği olmamıştır. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1935 IV. Kurultayında, devlet müdahaleciliğinin yüceltildiği ve adeta yeni bir siyasal döneme kayıldığı gerçektir. Fakat bu «müdahalecilik» ekonomik alandan çok, siyasal planda görülmüştür. Atatürk, Kurultayı açış konuşmasında, «Görüyorsunuz ki arkadaşlar, yepyeni bir güdümlü ekonomi düzeni kurmakla uğraşıyoruz.» demekte[95], Genel Sekreter, devletçilik «bir parti vasfı olarak kalmamalı, devletin vasıfları arasında yerini almalıdır» şeklinde görüşünü açıklamaktadır[96].

Bu düşünceler, kanımızca, ekonomik temel model yönünden bir değişimi değil, aksine, özel teşebbüsün geliştirilmesi yönünden siyasal plandaki otoriter bir tutumu ifade etmektedir. Sınıfsal toplumun inkarı, bütün sınıfları temsil ettiği iddia olunan partinin güçlendirilmesi, parti devlet nitelikleri arasında bir özdeşliğe varılması, emekçi halk karşısındaki tutum ve bu tutumun yarattığı siyasal yapı, devletciliğin dozundaki artışın nedenlerini bize göstermektedir. Bir yandan özel teşebbüs desteklenirken, diğer yandan gelişmesi beklenen özel teşebbüsün karşılaşacağı ve emekçi; halktan gelecek tepkiler engellenmek istenmiş ve devlet müdahaleciliğinin dozu artırılmıştır. Dönemin siyasal yapısı, bu sonucu kanıtlayacak niteliktedir. Devletçilik sistemi ve «güdümlü ekonomi», bir açıdan, salt sınıfların yoksulluğunun kanıtlanması için ileri sürülmüş sloganlardan öte gitmemektedir.

Devletin özel teşebbüsü dışardan destekleyişi sistemi sermayeye yeterince güven vermediği için, devletçilik sistemine geçilirken, bu güveni sağlamak amacıyla, siyasal

(94) Köksal, M. C., 191.
(95) Bk. Kurultay Tutalgası, 16.
(96) Peker'in sözleri için bk. Tutalga, 43 v.s.

planda otoriter bir rejime de kayılmıştır. Milli bir burjuvazi yaratmak amacıyla kapitalist gelişmenin, kapitalizm öncesi ilişkilerin yıkılmasından ve kapitalist gelişme başladıktan sonra ortaya çıkaracağı iç çelişkiler engellenmek ve siyasi iktidarın sınıfsal yapısında değişmeler önlenmek istenmiştir. Bu istekledir ki, henüz daha kapitalist gelişme olmadan, özel teşebbüsü koruyucu, devletin yardımını sağlayıcı ve emekçi hareketlerini engelleyici totaliter bir politikanın izlenmesine girişilmiştir. «Güdümlü ekonomi» sisteminin, etkisini ekonomik alandan çok siyasal biçim değişimlerine varan bir yolda göstermesi böylece açıklanabilir sanırız. Nitekim 1946 yıllarına kadar, siyasal alanda devletin otoriter niteliği azalmayıp, aksine geliştiği halde, ekonomik tutumdaki liberalleşme, «devlet müdahaleciliğinin» gerçekte siyasal nitelik taşıdığını kanıtlamaktadır. Gerçekten, özellikle Bayar'ın başbakan olmasından sonra, parlamentoda özel teşebbüsçüler bir baskı grubu görevini görebilmişlerdir. Bayar, 8.11.1937 tarihli hükümet programında, Atatürk'ün 1923 - 1932 döneminde söylediği bazı sözlere dayanarak, özel teşebbüsü, tüccarları, bunların kalkınma için yararlılıklarını övmüş, «Kemalist rejim, mülkiyet ferdi mesai ve çalışma kıymetini ekonomik politikasının temeli olarak almaktadır» sonucuna varmıştır. Bayar'a göre, hükümet, «fert tarafından yapılabilecek işlerin, ferdlerce yapılmasını himaye ve teşvik» edecektir[97]. Görülüyor ki, «güdümlü ekonomi» politikası, temelde bir değişimi değil, siyasal planda değişimi ifade etmektedir. Devlet eliyle burjuvazi yaratıp zenginleştirme politikası, özellikle savaş yılları içinde, tam otoriter siyasal bir düzenle paralel olarak en yüksek noktasına varacaktır. Dev-

---

(97) Program için bk. **Öztürk**, Hükumet programları, 167 v.d. Aynı konuşmada Bayar, «halen politikamız zaman ve ihtiyaca mütemadiyen uyan güdümlü ekonomi politikasıdır» da diyebiliyor ve kendi içinde çelişkiye düşüyordu (bk. s. 182).

letçilik yılları, bütün zikzakları ekonomik tutum değişiklikleri içinde, tek bir amacı, burjuvazi yaratmak amacını ifade etmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesi çabaları, kendine özgü bir siyasal tutuma da yolaçmıştır.

■ *Sınıfsız Toplum ve Kadrocular*

Devletçilik politikasının, belirli ekonomik ve siyasal zorunluluklar karşısında ve kapitalizme karşıt toplumcu bir politika olarak doğmayışı gerçektir. Devletçilik liberalizme karşı bir alternatiftir ve kalkınma zorunluluğunu sosyalist bir düzene kaymadan gerçekleştirmek amacını taşır[98]. Devletçilik sistemi belirli bir ideolojiye, teoriye bağlanmamış, günün gereklerine göre zikzaklar çizerek uygulanmıştır. Devletçilik politikasının uygulanmasını gerektiren nedenlerdeki değişimlerle, bu politikanın uygulanması ve siyasal yapının otoriter niteliğe kayması arasında kesin bir paralellik söz konusudur. Bürokrat iktidar ve geliştirmek istediği burjuvazi, günün koşullarına göre tehikeye girdikçe, siyasal tutum değişmiş ve otoriterleşmiştir. Otoriter bir düzene kayışın tohumları 17 Mayıs 1931 Halk Fırkası Kurultayı'nda atılmış, 1935 Kurultayı ise bu akımı geliştiren ve sistemleştiren olay olmuştur. Belirli ve değişmez ekonomik amaca yöneliş biçimlerindeki değişim, özellikle siyasi hayatın niteliği üzerinde etkisini gösterir, otoriterliğe kayılırken, sınıflara ve sınıfsal bilinçlenmeye karşı çıkış, siyasal yapıdaki değişimlerin temel taşı olarak görülmüştür.

1923 sonralarında Türkiye'nin sınıfsal yapı yorumunda, tüm Türkiye halklarını tek ve fakir millet bütünü olarak görmek ve ayrı sınıfların varlığını inkar etmek eğilimi, özellikle 1931 yıllarından sonra gelişmiş ve kendine

(98) **Boratav, 140.**

özgü bir siyasal yapının doğumunda etkinleşmiştir[99]. Toplumdaki sınıfların ayrılmazlığı sadece belirli bir görüş olmaktan çıkmış, emredici, zorlayıcı bir politika durumuna girmiştir. Devletçilik sistemine oturtulan sınıf görüşüne göre, «sınıf devleti yoktur, milli devlet vardır» benimsenen temel kuraldır. 1935 Parti Kurultayında, daha önce benimsenmiş bulunan, «imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir milletiz» sloganının teorisinin kurulduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu konuda özellikle Recep Peker'in görüşleri üzerinde durmak gerekir. Parti Genel Sekreteri Peker'e göre, «...Parti, bütün doktrin ve prensiplerinde, baştan bugüne kadar kurduğu ve kovaladığı yolları herhangi bir nazariyecilikten değil, hayattan, hayatın kendisinden, bizi etraflayıp kuşatan, kaplıyan özel ve genel şartların heyeti umumiyesinden alıp tesbit etmiştir.» Peker bu temel görüş açısından, Partinin altı ana kuralını açıklarken «halkçılık» ilkesini de, «her vatandaşı müsavi haklı, müsavi şerefli insan olarak tanır ve imtiyaz davasında bulunmayan yurttaşlar kitlesini halktan ve halkçı olarak tanırız... Türkiye'de sınıf yoktur, cins yoktur, imtiyaz yoktur. Mıntaka menfaati, derebeylik, ağalık, aile, cemaat imtiyazı fikirleri yoktur. Türkiye'de değer ancak bilgi üstünlüğü kapasite ve çalışma ile yükselebilir... Binaenaleyh sınıf kavgası, tahakküm, imtiyaz zihniyetlerini kökünden silen bir zihniyet, bu memleketin zihniyetini tamamlayacaktır... içinde sınıf, imtiyaz çarpışmaları kopmayan, yani halkçı bir duygu ile birleşmemiş olan bir ulus yığını hak ve şerefte müsavi teklerden kurulmuş bir ulusal birlik kütlesi vücuda getiremez» şeklinde anlamaktadır[100].

---

(99) CHP programının, İkinci kısım 2. maddesini yorumlayan Peker, «memlekette bir sınıf şuuru uyandıracak tahrikat hissediliyor. Biz bu zeminde uyanık olmak lüzumuna kanliz» diyordu. Bk. **Erişçi, L.** (Eroğlu) Türkiye'de İşçi sınıfının Tarihi, İstanbul, 1951, 21.

(100) Tutalga, 44 v.s.

Bu yorum biçimi içinde, «devletçilik», «ulusçuluk», «milliyetçilik», «halkçılık» ilkeleri, temelinde «sınıfsız toplum» görüşüne oturtulmuş olmaktadır. Recep Peker bu görüşlerini başka vesilelerle de belirtmiştir: Bizim halkçı vasfımız, sınıf mücadelesini yaratan doktrinlerin tamamı tamamına zıddıdır», «halkçılık... ekonomik alanda birini ötekine, işçiyi patrona, patronu işçiye mahkum edecek, müstehliki müstahsilin eline düşürecek vaziyetleri müsaade etmeyen» sistemdir[101]. Peker bu görüşlerinde yalnız değildir. Mahmut Esat Bozkurt, Türkiye'nin düzenini «devlet sosyalizmi» olarak adlandırırken, mülkiyetin ve kişinin tanındığı, sınıfların kaynaştırıldığı bir düzeni, bu arada «nazizmi» övmektedir[102]. Aynı görüşler hükümet programlarındada yer almıştır. Bayar'ın 8.11.1937 tarihli hükümet programına göre, kemalist rejimin niteliği, «... yapıcı ve yaptırıcı olması ve bazı memleketlerde olduğu gibi mevcud çeşitli sınıflar menfaati arasındaki mücadeleleri uzlaştırmak değil, umumi ve ferdi çalışmaya ve menfaate hizmet»tir[103].

Aynı dönemde yayınlanan yazılar ve görüşlerle, geniş bir «imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz» edebiyatı yapıldığı da bilinmektedir. Sınıfsız toplum görüşünü edebiyattan çıkartan ve ekonomik temele oturtmak çabasını gösterenler ise «Kadrocu»lar olmuşur. 1932 - 1935 yılları arasında yayınlanan Kadro Dergisi, Mustafa Kemal'in «sosyal halkçılık» görüşünü savunurken, «devletçilik» sistemini de «kapitalizm» ve «sosyalizm» arasında bir üçüncü yol olarak benimsemiştir. Kadrocular, «medeniyet ve «halkçılık» edebiyatı yapılmadan, «Türk Devrimi»nin felsefi temelinin atılmasına çalışılmıştır. «İnkilap Türkiye'sinin Devleti, ne Fransız İnkilabının doğurduğu

(101) **Peker**, R., İnkilap Tarihi Dersleri, Ankara 1935, 53 - 54.
(102) **Bozkurt**, Atatürk İhtilali, İst. 1940, 372, 391 - 392.
(103) **Öztürk**, Hükümet Programları, 186.

bir burjuva devleti, ne de komünist inkilabının kurduğu bir proletarya devleti olabilir. Yeni Türk Devleti, geri teknikli bir yarı müstemleke milletinin, millet olarak hem iktisaden, hem siyaseten kurtuluşu davasının tarihte ilk mümessilidir»[104].

Kadrocular Türk Devrimi»ni destekler ve ideolojik temellerini kurmak çabasını gösterirken, «inkilabın irade ve menfaati, inkilabı duyan ve yürüten azlık veya şuurlu bir avangard'ın azlık fakat ileri ve disiplinli bir kadronun iradesinde temsil olunması» görüşündeydiler[105]. «Milî Kurtuluş hareketimizi muayyen bir sınıfın kurtuluşu hesabına yapmadık. Bizde devlet, bir sınıflaşmanın neticesi değil, bir milletleşmenin ifadesidir»[106] görüşündeki Kadrocular, sınıfın varlığını kabul etmekle beraber, batıdakine benzer bir sınıf tezadının Türkiye'de olmadığı görüşündedirler[107]. Bu nedenle «Türk Devleti»nin düzeni de değişik olacaktır. Bu düzen «milli» bir düzen olacaktır ve bünyesinde sınıf çelişkilerine yer vermeyecektir. Gerçekte gelişmemiş olan sınıf çelişkileri bu «milli» düzen içinde geliştirilmeyecek ve sınıflardan birinin şişmesi olanakları ortadan kalkacaktır. Bu düzenin adı da, «programlı devletçilik»tir. Programlı devletçilik, sınıflar arası uyuşmayı değil, çelişkilerin silinmesini amaç bilmektedir. İşçi sınıfının egemenliği söz konusu olamıyacağı, buna engel olunacağı için, sosyalizm söz konusu değildir. Kapitalizmin ferdiyetçiliği de söz konusu olmadığından, devletçilik «kapitalist» de değildir. Kadrocular, devletçilik düzeni, emekçi - işveren çıkarlarını çelişkisiz bir biçimde müdahaleci devlet yapısı içinde kaynaştırabileceklerini sandıkları için-

(104) **Tör, V. N.**, Devletin Yapıcılık ve idarecilik kudretine inanmak gerekir, Kadro no. 15, 13.
(105) **Şevket Süreyya**, İnkilap ve Kadro, Ankara 1932, 7.
(106) **Tör, V. N.**, Kadro no. 15, 14.
(107) **Tör, V. N**, Sınıflaşmamak ve İktisat siyaseti, Kadro no. 11, s. 17 - **İsmail Hüsrev** Millet içinde sınıf meselesi, Kadro no. 26, s. 20.

dir ki, «Türk Devletçiliğinin», «himayeci ferdiyetçilik» olarak da isimlendirmişlerdir[108]. Sınıflar arası dengenin bozulmaması için, Kadrocular, kârın sınırlandırılmasını yeterli görmektedirler. «İmtiyazsız, sınıfsız bir millet kuruluşu, sosyal milliyetçilik» anlamını taşımaktadır[109]. Kadrocular bu görüşlerinin ışığında «İş Kanunu»nu desteklerken ücretli emeğin salt kapitalist düzende olabileceğini, devletçi düzende böyle bir durum bulunmadığı için, emekçilere mücadele olanakları sağlamanın da gereksiz bulunduğu görüşündedirler[110].

Kadrocuların savunduğu devletçilik, özel teşebbüsü denetim altına alan ve yöneticilerin devletçilik anlayışını aşan, ulusal alanda kapsamı bulunan bir devletçilik anlayışıdır[111]. Bir aralık sözü edilen «güdümlü ekonomi» anlayışının, özü olmamakla beraber, Kadrocu görüşe yatkınlığı görülmektedir. Tarihi materyalizmin sadece sınıf «tezadlarının» bulunduğu yerlerde etkinliğini kabul eden Kadrocular, önemli olan çelişkinin «beynelmilel çelişki» olduğunu ve «kapitalist nizamın talihini, Marx'ın tahmin ettiği gibi, kapitalist memleketlerdeki sınıf mücadalesi değil, kapitalist memleketler dışındaki milli kurtuluş hareketleri tayin edecektir»[112], görüşündedirler. Devletçilik, «milleti sınıflara bölmeden, bir zümrenin diğer zümre hesabına istismarına meydan vermeden bütün milli kuvvetlerin bir plan dairesinde iktisadi istiklale doğru en kısa ve en ko-

(108) **Şevket Süreyya,** Programlı devletçilik, Kadro no. 34, 5-13 - **Ahmet Hamdi,** Türk Devletçiliği ve himayeci ferdiyetcilik, Kadro 22, 42.

(109) Kadro, No. 35-36, s. 5.

(110) Şevket Süreyya, İş Kanunu cemiyetin temel kanunlarından biridir, Kadro no. 30 ve 31.

(111) Tör, V. N. Bizde hususi teşebbüsün zaferi, Kadro no. 13, s. 16.

(112) **Şevket Süreyya,** Milli Kurtuluş Hareketlerinin ana prensipleri, Kadro no. 8, 6. **Tör,** V. N., Milli Kurtuluş Hareketleri ve buhran, Kadro no. 18, s. 24 - **İsmail Hüsrev,** Milli Kurtuluş Devletçiliği, Kadro no. 19.

lay bir yoldan sevk ve idaresi demektir ki, bu ancak bize benziyen milletler için bir siyaset prensibi olabilir»[113]. Bu açıdan, sınıflaşmayı destekleyen bir sistem şöyle dursun, «sınıflaşmayı» engelleyici bir politikanın izlenmesi zorunlu görülmektedir[114].

Sınıf ve devrim konusundaki görüşleri, Kadroculari belirli bir devlet sistemini savunmağa da götürmüştür[115]. Ekonomik açıdan devleti yücelten Kadrocular, siyasal alandada aynı sonuca varmaktadırlar. «Türk Milleti, Devlet otoritesine inanan ve hürmet eden bir millettir. Bu saygı duygusu, onun cibilliyetinden fışkırır. Başa, yani Şefe ve Devlet'e o kadar büyük bir kıymet verir», «Türk inkilabına inanmak demek, Devletin yapıcılık ve idarecilik kudretine inanmak demektir»[116]. Devletin ekonomik ve politik yapıcılığına ve kudretine inanmayı devrimin temeli sayan Kadrocular, bu sonuca, «Türk Milli Kurtuluş İnkilabı»nın, «Tarihte bütün bir milletin nam ve menfaatine konuşan ilk ihtilal» oluşu görüşünden varmaktadırlar[117].

Devletin yüceltildiği ekonomik ve siyasal sistemin, diğer rejimlerle de karşılaştırılması yapılmıştır. Gerek burjuva, gerek proletarya, gerek faşist ihtilalleri, belirli bir sınıfın egemenliğini sağlamak için yapılmıştır. Türk Devrimi ise, Milli Hakimiyet kuralına dayanmaktadır. Bu kural Türkiye'de, Kadro'nun «milli rehberlik formu» içinde gerçekleşecektir. Kadro ise, «...milletin heyeti umumiyesini bağlıyan, siyasi ve iktisadi kayıtlara karşı, milletin heyeti umumiyesinin isyanı demek olan bir milli kurtuluş

(113) **Tör,** İktisatta istiklal, Kadro no. 22, 17.

(114) Kadroculaın sınıflarla ilgili görüşleri için bk. **Tör,** V.N. Sınıflaşmak ve devletçilik, Kadro no. 11 - **İsmail Hüsrev,** Millet içinde sınıf meselesi, Kadro no. 25, 26 - **Tör,** V.N., Türk Devletçiliği bir iktibas devletçiliği değildir. Kadro no. 17 - **Şevket Süreyya,** İktisadi devletçilik, Kadro no. 17.

(115) Bk. **Özek,** 141 - 142, 145.

(116) **Tör,** V. N., Devletin yapıcılık... Kadro no. 15, s. 14.

(117) **Tör,** İktisatta istiklal, Kadro no. 22, 16.

hareketinde, millet içinde bir menfaat cidalini temsil eden dar bir menfaat zümresinin cidal organı değil, bu hareketi duyan, koruyan ve yaşatan ileri unsurların rehber teşkilatıdır». Bu açıdan, «Türk nasyonalizmi», «faşizm ve marksizmden form ve substansı itibariyle» değişik nitelik taşımaktadır[118]. Türkiye'nin «milli kurtuluş savaşı» vermiş bir ülke olma özelliğinden siyasal sonuçlar çıkaran Kadrocular, Türkiye'nin iktisadi açıdan «rasyonlaştırılmasını» da önermişlerdir. Türkiye'nin ekonomik koşullar yönünden bölgeleştirilmesi ve bölgelere özgü yönetim biçimlerine kavuşturulmasını öngören bu öneri, ekonomik bir «organizasyon»u da gerekli görmektedir[119].

Özetlenen Kadrocu görüşler, belirli bir süre, dönemin ekonomik ve politik yaşantısını etkilemiştir. Kadroculuk akımının değişik açılardan eleştirildiği de görülmüştür. Ilımlı devletçilik görüşünden yana olan, devleti özel teşebbüsün destekçisi olmaktan öteye görmek istemeyen çevrelerce, Kadrocu hareket, «komünist» hareketidir, «memleketi anarşiye götürecek olan bir sosyalizmden başka birşey değildir»[120]. Devletçi gözüken Ağaoğlu Ahmet Bey'e göre ise, Kadrocular kendi içinde tutarlı olan sosyalizmin bazı kurallarını alıp, kendilerince değiştirmekle, sosyalizmin tutarlılığından da yoksun kalmış, Atatürk'e muhalif mistik bir akım olarak belirmiştir[121]. Buna karşılık, Kadrocu hareketin faşist nitelikte olduğu, belirli bir zümreyi egemen kıldığı da ileri sürülmüştür[122]. Bu itham-

(118) **Şevket Süreyya**, İnkilap ve Kadro, 119. Kadro dergisinin 17-21. sayılarında, Şevket Süreyya'nın yayınladığı «Fikir hareketleri arasında Türk Nasyonalizmi» başlıklı yazı serisi içinde, «Türk devrimi»nin, mevcut sistem ve ideolojilerle mukayesesi yapılmıştır.

(119) **Şevket Süreyya**, Türkiye'nin iktisadi mıntakalara bölünmesi: rayonlaştırma, Kadro no. 15, 5.

(120) **Pelin** (İbrahim Fazıl), İnkilâp devletçiliği ve ihtilal devletciliği, Akşam 13/4/1933.

(121) **Ağaoğlu, A.**, Devlet ve fert İstanbul 1933, 57, 59.

(122) Bk. **Karpat**, Turkey's Politics, Princeton, 71.

lara karşı Kadrocular da bir nitelendirmeye varmışlardır: «Fransız inkılabının esirleri bizi komünistlikle, Rus inkılabının mezcupları da bizi faşistlikle ittihama kalkışıyorlar»[123].

Marksizm, nasyonalizm ve korporatizm'in suni bir birleşiminden doğmuş gibi gözüken Kadrocu hareket, hareketin «faşist» nitelik taşımadığını kanıtlamak için çalışmıştır. Faşizmin, «ne bir inkilap, ne de bir milli hareket davasıyla ortaya çıkmamış». olması, Türkiye'deki gelişimi ve Kadroculaın devlet anlayışını faşizmden ayırmaktadır[124]. «Liberalizmden cebir ve tazyike, demokrasiden irticaa, plansız ve maskeli emperyalizmden açık ve müteaddi emperyalizme giden her yol, faşizmin tabii prensiplerini bulduğu yoldur»[125]. Kadrocuların önerdikleri «devletçilik» ve «devlet» anlayışı, emperyalist nitelikte değildir ve, «Türk nasyonalizminin devletçiliği bir sınıf devletçiliği değildir ve olmıyacaktır. Türk nasyonalizminin devletçiliği, bir sınıf nam ve hesabına diğer sınıfların istismarının ve bir milletin nam ve hesabına diğer milletleri istismarın... Avrupanın dünkü ve bugünkü nizamının bir fikri ve tarihi reaksiyonudur» [126]. Bu açıdan, kadrocu hareket bir faşist hareket şeklinde nitelendirilemez.

Kadroculuk üzerindeki tartışmalar, kadroculuk akımının, o dönemdeki etkisi nedeniyle önem taşımaktadır. Kadrocu hareket, «tarihi materyalizm» ile «ilmi sosyalizm» arasında yapılan bir ayrıma dayanması nedeniyle «keyfi ve marksizme aykırı» bir temele oturmaktadır. Hem tarihi materyalizmi savunmak ve hem de «tezatsız toplum» ilkesine bağlanmak hevesi, Kadroculaı «tarihi maddeciliğin

(123) **Tör, V.N., Devletin yapıcılık.... Kadro, no. 15, 15.**
(124) **Şevket Süreyya, İnkilap ve Kadro, 110.**
(125) **Şevket Süreyya, Fikir harekctleri arasında Türk Nasyonalizmi, Kadro 18, 15.**
(126) **Şevket Süreyya, Fikir hareketleri arasında Türk Nasyonalizmi, Kadro 20, 9.**

sanayi toplumlarına tatbiki, ilmi sosyalizme götürür» görüşünü savunmaya itelemiştir[127]. Ayrıca Kadrocular, «devleti sınıfların üstünde kudretli bir otorite olarak düşünmekle» de zaafa düşmüşlerdir. Bu şekilde, büyük toprak sahipleriyle işbirliği halindeki kapitalistlerin, devlet üzerindeki etki gücünü hesaplayamamışlardır[128]. Kadro Dergisi'nin, kapatılması dahi, Kadroculaların hesaplayamadıkları bu güçlerin etkisiyle olmuştur.

Kadrocu harekete «faşist» hareket damgasını vurmak kolay olmasa gerek. Fakat, Kadroculaların görüşleri ile İtalyan faşist devlet anlayışı arasındaki benzerliğe de işaret etmek gerekir. Kadroculaların, faşizmle kendileri aralarında çizmek istedikleri çizgi oldukça biçimsel kalmaktadır. Devletin sınıflar üstü niteliğinin kabulünün doğurduğu sonuç, İtalyan «devlet» görüşüyle eşanlamlı olmaktadır. Otoriter devletin ekonomik tutumuyla sınıflar arası dengenin sağlanacağı iddiası ve bu nedenle, sınıf mücadelelerinin demokratik biçimlerine karşı çıkış, hem gerçeğe aykırıdır ve hem de Mussolini İtalya'sının görüşlerine uygundur. Kadrocular, sınıflar arası denge ve bir sınıfın diğeri aleyhine gelişmesinden bahsederken, gerçekte, toprak ağaları ve işbirlikçi burjuvazi gelişmeye başlamıştı bile. Bu açıdan Kadrocular, hiç değilse, gerçekçi değillerdir. Kaldı ki, «sosyal milliyetçilik», «planlı devletçilik» v.s. sistemleri dahi, temelde «kapitalist» ekonomik modelin değişik biçimleri olarak belirmektedir. Böyle bir model içinde ise, ergeç, burjuvazinin emekçi sınıflarına karşı güçlenmesi, «sınıflaşmanın» gerçekleşmesi doğaldır. Toplumsal yapıya göz kapayıp, «sınıflaşmaya» karşı çıkan Kadrocular, gerçekte emekçi sınıflara karşı bir tutumu gerçekleştirmiş olmaktadırlar. Kadrocular, bu sınıfsal yapı ve gelişim içinde, «kudretli devlet»in, burjuvazinin desteği durumuna gi-

(127) **Timur, T. 144.**
(128) **Avcıoğlu, 214.**

receğini görmemişlerdir. Bu açıdan, o günlerin koşulları içinde, siyasi yapının olduğu kadar, Kadrocu akımın da, klasik bir faşist akım olduğu söylenemez. Faşizmi klasik biçimi içinde doğuran etkenler Türkiye için söz konusu değildir. Fakat Kadroculuk, günün siyasal gelişimine ve tarihsel devlet anlayışına uygun olarak, burjuvaziyi destekleyen, kalkınmayı burjuvaziyi geliştirerek sağlamaya çalışan otoriter devlet türünün savunucusu durumuna düşmüştür. Hem de, bir ölçüde, burjuvaziye karşı oldukları halde.

■ *Otoriter Siyasal Yapı*

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1935 Kurultayı'nda teorisi kurulmak istenen, Kadrocular tarafından bazı değişikliklerle desteklenen «sınıfsız toplum» hayali, kendi siyasal yapısını da beraber getirmiştir. Bürokrasinin kendi iktidarını güçlendirmek ve özellikle Serbest Fırka olayında görüldüğü gibi iktidara karşı gelişen halk tepkisini önleyebilmek için ekonomik alanda uyguladığı «devletçilik» sisteminin yanında yeni bir «devlet, şef ve parti» anlayışı gelişmiştir. Bu açıdan, «devletçilik» sistemi, ekonomik yönelişler açısından temelli bir değişim getirmezken, siyasal tutum üzerinde geniş ölçüde etkili olmuş, devlet müdahaleciliği» otoriter bir siyasi sisteme geçilmesinin yolunu açmıştır. «Sınıfsız toplum» hayali, «otoriter siyasi yapı» içinde, halka karşıt bir politikanın da temellerinde yer almıştır.

«Sınıfsız toplum» anlayışı üzerine kurulan «devlet, şef ve parti» teorisinin temellerini, Recep Peker'de görmek mümkündür. Peker, dönemin, bir tür «otoriter devlet» teoricisi olarak belirmiş ve etkili olmuştur. 1935 CHP Kurultay'ındaki konuşmasında, Peker, yeni devlet anlayışını açıklamaktadır.

Yeni siyasi anlayış içinde, «parti» önem taşımakta-

dır. 1935 Kurultayı'nda, devletle «partinin» birliği ilan edilmiştir: «...yeni Türkiye'de zaten baştanberi devletle bir ve beraber çalışan Cumhuriyet Halk Partisi, varlığının, devlet varlığı ile birbirlerine daha sıkı bir suretle yaklaşmasıdır». Peker'e göre, Partinin «doğuşu ve ilerleyişi, yurdun kurtuluşuna ve yeni Türkiye devletinin kurtuluş ve ilerleyişine bitişik, onun içinde ve onunla beraber, yüce ve bütün yeryüzü için enteresan bir hayat hadisesidir. Bundan dolayı Parti, bütün doktrin ve prensiplerinde, baştan bugüne kadar kurduğu ve kovaladığı yolları herhangi bir nazariyecilikten değil, hayattan, hayatın kendisinden... alıp tesbit etmiştir». 1935 Kurultayı'nda «altı ok» şeklinde tesbit edilen parti prensipleri, «sosyal bakımdan, ekonomik bakımdan herhangi sağ ve sol telakkilere imkan bırakmayacak bir açıklık»tadır ve «Partinin ana vasıfları... yeni Türkiye devletinin de vasıflarıdır». Peker, konuşmasında, feodal devlet türünden «liberal devlet türüne» geçişi anlatmakta, liberal devleti hürriyet adına «anarşi yaratan, hür olduklarını sanan insanların birbirini boğazladığı» bir sistem olarak nitelendirerek, «ulusal devlet çağının geldiğini ileri sürmektedir. Peker'e göre, *«ulusal devlet, nizamlı bir idarede herkesin özel teşebbüsü demektir.»* Liberal devlet yerine kurulan sınıf devletleri, ergeç, mutlaka doğru yola girecekler ve muvaffakiyeti ancak ulusal devlet yoluna girmekte bulacaklardır.

Türkiye'de de endüstrileşmeye paralel bir işçi sınıfı gelişmektedir. Peker'in deyimiyle «türeyen» işçi sınıfı karşısında, siyasi iktidarın tutumu ve görüşü şu şekilde belirtilmektedir: «Klasik sınıf mücadelesi, liberal devletin her fena cereyana açık ruhunda doğup onun içinde beslenmiş olan ve ona karşı cephe alıp çalışmış bulunan ve gaye olarak onun yerine bir sınıf tahakkümü devleti kurmayı güden noktai nazarı takip eden cereyanlar, ulusal Türk devletinin değerli evlatlarından ve yurttaşlarından ibaret olan

bu yeni genç Türk işçi sınıfını zehirlemesine ön vermesin ve bu genç tabaka yurd için olduğu kadar, kendileri için de felaket getiren yanlış duygularla zehirlenmesin. Onun için yeni doğan bu işçi sınıfının patronlarla münasebeti noktasını... ahenk, anlaşma, uyuşma haline irca ediyor. Aralarında uyuşma yolu yetmezse, devletin koyacağı hakem yolu, çatışmaları önleyecektir. Programda Türkiye'de grev ve luk-avt sınıf çarpışması yasak edilecektir. Fakat bu yasak oluşun yanında, herhangi bir sermayedar fikrinin, kendisi kadar bu memleketin halkçılık zihniyetinden dolayı, bir evladı olan işçiyi, haksız yolda tazyik edememesini de temin etmek lazımdır. Onun yanında bir işçi kütlesinin topluluğuna, tesanüt kabiliyetine güvenerek devlet varlığında esas olan sanayi mevcudiyetini tahrip etmesine de müsait bulunmamak gerekir. Bunun için grev ve luk - avtı yasak eden yeni programımız onun yanında işçi ile işverenin münasebetlerinde anlaşmalarını esas olarak koyuyor. *Türkiye'de teklerin menfaati umumun menfaati sınırı içinde bulunacaktır.*»

Peker, kişinin devletin üstün menfaat ve yüceliği içinde hiçliğini belirttikten sonra, devletin «tevhidi kuvva», «parti hayatında seçim», «dilekler usulü ile halkın devlet yönetimine katılması», «iki dereceli seçim «sistem ve kurallarına dayandığını söylemektedir. Peker'e göre, demokrasi değişmez bir sistem değildir ve demokrasiden bahsetmek için bir yurttaşın hiç tanımadığı, bilmediği, ufuktan gelmiş bir ses üzerine bir isim üzerine evet, hayır demeğe sevkedilmesi» şart değildir. Parti, fonksiyonu ve kurtuluş sistemi içinde, halkın temsilini gerçekleştirecek, halk da «dileklerini» belirtmek yoluyla yönetime katılacaktır[129]. «Millet namına iş başına gelmek iddiasında bulunan parlamentarizmin çok partili hayatı, devir devir

(129) CHP 4. Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası, 44-52 (Peker'in konuşması).

öyle vaziyetlere düştü ki, çeşit çeşit parlamentoda iş yapacak derecede kuvvetli parti bulunamadı... hükümetin parlamentoya karşı mesul olması ve parlamento tarafından mürakabe edilmesi işi çok fırkalı memleketlerde devlet çalışmasını güçleştirdi.»

«Hürriyet inkılabının ferdiyetçilik» anlayışına da karşı çıkan Peker, rejimlerin kopya edilemeyeceğini belirterek, sınıf kavgasını ve sosyalist düzenleri de eleştirmektedir. Bu konuda İtalya örnek olarak ele alınıp, «liberal devletten, faşist devlete geçiş» övülmekte, kişinin kişi olarak hiç olduğu, «ulus» halinde bir değer taşıdığı, «ulusal birlik anlayışının» sınıf mücadelesine karşı çıkılması gerektirdiği belirtilmekte, Türkiye Cumhuriyeti'nin «halkçı vasfının sınıf mücadelesini yaratan doktrinlerin tamamı tamamına zıddı olduğu» söylenilmekedir. Bu sistem içinde «tek parti» ve partinin devletle özdeşliği savunulurken, «şef»in önemi üzerinde de durulmaktadır. Tek partinin şefi «ulusal şeftir». «Şef, bütün ısıtıcı, besleyici, alıp götürücü vasıflarıyla baştadır. Fakat onunla birlikte giden ve beraber inanan varlıkların yekununu bir sürü telakki etmek hatadır». «Bugünkü yaşayışta ulusça üstün olmak gerektir. Ulusça üstün olmak için, kafası ve yüreği işleyen insanların bir büyük ve ana inanışta birleşmiş ve beraber olmaları ve yüce bir şefin ışığı etrafında birleşmeleri ve sarılmaları şarttır». Toplumda herşey «uluslaşırken, parti de uluslaşmalıdır. Liberal devlet tipinin dağınık partileri yerine ulusun bütün isteklerine omuz vermiş... bütün halk yığınlarının ihtiyaçlarını duyup anlıyarak çalışma sinesinde bunlara yer ve değer vermiş, ulusal bir partili idarenin muvaffak olacağı» muhakkaktır[130].

Peker'in, liberal ve sosyalist sistemleri reddeden, kişiyi inkar edip, soyut bir ulus kavramına dayanan siyasal

(130) **Peker, İnkilap tarihi dersleri (muhtelif sahifeler)**

düşüncelerinin, Mussolini faşizminin devlet anlayışı[131] ile paralleliği açıktır. İtalyan faşist döneminin ekonomik tutumuna, IRI'nin kuruluş mantığına yatkın «devletçilik» sistemine paralel olarak, faşist devlet görüşü de etkisini Peker'in ağzından ve tutumundan Türkiye'de kendisini göstermiştir. Kişiye karşı «devlet» ve «şef»i yücelten bu görüşler, o dönemde, Peker dışında da söylenilmiş ve sunulmuştur. Bayar'ın, 8.11.1937 tarihli Hükümet Programında, «şef'in» nitelikleri üzerinde durulmuştur[132]: «Bizim gibi parti hükümetlerinin kendilerine mahsus bir programı yoktur. Takip edecekleri program, şahıslarınızda ve meclisin yüksek manevi şahsiyetinde kuvvetle, şerefle temsil edilmekte olan ve büyük Türk milletinin arzu ve iradelerini toplayan Cumhuriyet Halk Partisi'nin realist ve dinamik programıdır. Hükümet, şefin bu kürsüden verdiği ana direktiflerin ışığı altında, daima daha kuvvetli, daima daha refahlı, hür ve müstakil Türkiye halinde ifade edilmesi de mümkün olan bir programın başarılması işini üzerine almış bulunmaktadır». Bu görüş açısından, «şef»in her alandaki direktifleri tek tek ele alınmakta ve hükümetin bunları nasıl gerçekleştireceği anlatılmaktadır. Program, hükümetin değil «şef»indir. Hükümet bu «şef görüşlerinin» uygulayıcısı teknik bir organ olarak belirmektedir. Yeni siyasal sistem içinde amacın, «kuvvetli devlet otoritesi, kuvvetli hükümet» olduğunu, İsmet Paşa da, 4.5.1931 tarihli hükümet programında açıklamaktadır[133]. Faşist İtalyan sistemine övgüler düzüldüğü bu dönemde, 1924 Anayasasının 1937 tadilleri de, yeni siyasi anlayış açısından önem taşımaktadır. «Parti - devlet» birliğinin kurulması açısından kesin bir adım olan ve CHP'nin altı temel ideolojik kuralını «anayasal kural» durumu-

(131) **Özek,** Direnen Faşizm, I, 106.
(132) **Öztürk,** Hükümet Programları, 167.
(133) **Öztürk,** Hükümet programları, 152.

na getiren 1937 değişikliklerinde ileri sürülen fikirler, «otoriter parti devleti» anlayışını dile getirmektedir.

1937 yılında 3115 sayılı kanunla anayasada yapılan değişiklik, CHP'nin altı ideolojik kuralını devletin temel prensipleri şekline sokarken, «parti - devlet» birliğini de gerçekleştirmektedir. Bu değişimi savunan Şükrü Kaya, Recep Peker, Hüsnü Kitapçı, Şemsettin Günaltay, «parti - devlet» birliğinin gerekliliği üzerinde durmuşlardır. «Atatürk... bir devlet sistemi kurdu. Bu devlet sisteminde tatbik edilecek olan prensipleri vazıh, açık ve müsbet olarak program halinde tesbit etti. Bu programı ve bunun tatbikini kendi kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nin eline ve mesuliyetine verdi. Cumhuriyet Halk Partisi'nin prensipleri evvelemirde modern bir devlet kurmaktır»[134], «mevkii iktidarı elinde bulunduran CHP şimdiye kadar programında umde olarak, esas olarak kabul ettiği bu vasıfları millete» mal etmektedir[135]. Anayasaya konulan bu «umdeler», «Türk'ün hayatından, Türk'ün tarihinden, Türk'ün asırlar içerisinde geçirmiş olduğu inkilaplardan mülhem olan kudsi esaslardır... Teşkilatı Esasiye kanununa muhalif herhangi bir hareket nasıl bir cürüm ise, bu esaslara muhalefet de aynı şekilde cürüm sayılacaktır»[136]. «Şimdiye kadar CHP'nin şuuru içinde beslenip büyümüş olan ve Partinin kendi hususi ve profesyonel politika telakkisi içinde kalan hayati esasları bu madde ile teşkilatı esasiye kanununa eklemekle bütün yurdun müşterek resmi ve kanuni bir rejimi haline sokmaktadır. Bu hadise, hakikaten başlı başına büyük bir inkılap sayılacak kadar mühim meseledir. Bu esasların Kamutay tarafından kabul

(134) Şükrü Kaya'nın konuşması için bk. TBMM, Tut. Der., D. V, C. 16, s. 59.

(135) H. Kitapçı'nın konuşması için bk. TBMM, Tut Der., D. V, C. 16, s. 63.

(136) Günaltay'ın konuşması için bk. TBMM, Tut. Der. D. V. C. 16, s. 64 - 65.

edilip resmiyet kesbettiği dakikadan itibaren... bütün vatandaşlar bu esaslara inanacak, bunları sevecek ve bunlara itaat mecburiyeti altına girmiş olacaklardır ve bütün milli faaliyet ahengi bir manzume halinde birbirini tamamlayan bu yüksek esasların havası içinde akıp gidecektir», «hüküm veren, tedbir alan, emir veren ve tanzim eden herkes günlük işini yaparken ve kararını verirken kendini bu esasların çerçevesi içinde hissetmek mecburiyeti altına girecektir», «...halkçılık nakızı olan sınıfçılık... lehinde hiçbir faaliyet yapılamayacaktır... halkçılık vasfı yurdu sınıf kavgalarından koruyan büyük ehemmiyeti haizdir»[137]. «Bu inkılabın sağdan ve soldan karşısına çıkacak olan herhangi bir cereyan bu inkilabın kuvveti karşısında devrilmeye ve ezilmeye mahkumdur»[138]. 3115 sayılı kanunun hükümet gerekçesinde de, CHP'nin ideolojik kurallarının anayasaya alınmasının, «devletin şekliyle beraber siyaset ve idare tarzında takip edeceği ana vasıfların da esas hüküm olarak gösterilmiş olması lüzumunun» sonucu olduğu belirtilmektedir[139].

Yeni Türkiye Cumhuriyetinin siyasal biçimi değiştirilir, devlet - parti birliği kurulurken, «sınıfsız toplum», «önce aksiyon, sonra teori», «gökten inmeyen, hayattan alınan prensiplere» dayanma gibi sloganların, faşist İtalyan düzenine hakim sloganlarla benzerlikleri gözden kaçmamaktadır. Aynı paralellik içinde, amprik bir usulle varılan düzenin», ideolojik temellerinin atılmasına da çalışılmış, aksiyonu «ideoloji» izlemiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra uygulanan ve «ideolojik istiklal» olarak adlandırılan tutum, ekonomik temelsizliği nedeniyle, bir ta-

(137) Peker'in konuşması için bk. TBMM, Tut. Der., D. V, C. 16, s. 65 v.s.

(138) Ş. Kaya'nın konuşması için bk. TBMM, Tut. Der., D. V., C. 16, s. 72.

(139) Gerekçe için bk. TBMM. Tut. Der. D. V., C. 16, s. sayısı 89.

kım boş ve soyut kavramlar dışında bir ideoloji getirmemiştir. Peker, Kaya v.s. gibi sorumlu yöneticiler, sola ve sağa karşı bir ideolojik yapı yaratmaya çalışırlarken, aynı temel üzerinde ideoloji yaratmak hevesine kapılanlar da olmuştur[140]. Kadrocuların, da, ekonomik esaslara dayanan bir ideolojik sistem yaratmak çabası içinde oldukları bilinmektedir.

Özellikle, «sınıfsız toplum» ve «şef'in üstünlüğüne dayanan parti - devlet» birliği sistem ve anlayışının doğurduğu sonuçlar neler olmuştur, Bu anlayışın, parti ve devletin aynı ideolojik temellere oturtulmasının siyasal yönetim yönünden getirdiği sonuç, idari yetkilerle, parti yönetim yetkilerinin kaynaştırılmasıdır. Belirli idareciler, aynı zamanda partinin kademelerinde yönetici durumuna girmişlerdir. Parti Genel Sekreterinin İçişleri Bakanı olması sistemi, devletle partiyi birbirine bağlayan bağ görevini görmüştür. 1935 Kurultayında kabul edilen ve parti içi yönetimi düzenleyen hükümler, Partiyi adeta resmi bir devlet organı durumuna getirecek nitelikler taşımaktadır[141].

■ *İşçi Sınıfı Düşmanlığı*

Cumhuriyet Halk Partisi'nin, tek parti dönemindeki gelişimlere ve işçi sınıfı ile ilgili tutumuna kısa bir göz atış dahi, bu dönemin niteliklerini saptamamız açısından yeterlidir. İşçi sınıfına karşıt bir iktidarın kurulması, bu konudaki politikanın belirmesi, devletçilik sistemine geçil-

(140) Bu konuda eleştirici görüşler için bk. **Kerim Sadi, Faşizmin Felsefesi**, İstanbul 1939. Kerim Sadi, Şevket Süreyya'nın, Şekip Tunç'un ve Fahri Fındıkçıoğlu'nun görüşlerini faşist nitelikte görmekte ve eleştirmektedir.

(141) Bk. Tutalga, s. 98 v.s. Daha sonraları, parti il başkanlıkları valilere verilmiş, 1939 yılında Tüzükde yapılan değişiklikle (mad. 29), Parti Genel Sekreterinin hükümette yer alması hükme bağlanmıştır.

mesinden çok önce ortaya çıkmıştır. Devletçilik politikası, siyasi sistem açısından daha otoriter bir yapıyı getirmiş ve işçi sınıfı düşmanlığını daha sistemli bir biçime sokmuş olmakla beraber, daha 1923 yılından itibaren liberal bir ekonomik ve buna uygun nisbeten liberal bir tek parti yapısı içinde dahi, yönetici kadrolar işçi sınıfı ideolojisine karşı olan düşmanlıklarını kanıtlayıcı davranışlara girişmişlerdir.

Gerçekten daha Mustafa Kemal'in ve diğer yöneticilerin Sovyetler'in antiemperyalist mücadelelerini övdükleri dönemlerde dahi, işçi sınıfı ideolojisinin yığınları etkilememesi konusunda büyük bir titizlik gösterilmiştir[142]. Hemen «Ulusal Kurtuluş Savaşı»nı izleyen yıllarda, mevcut yasalar içinde işçi hareketlerini ve sosyalist düşünceyi cezalandıran kanun maddeleri bulunmadığı halde[143] bu konularda kovuşturmalara geçilmiştir. Örneğin, daha 1921 yılında, Tokat Milletvekili Nazım Bey ve arkadaşları, efsanevi «*Yeşil Ordu*» olayı ile ilgili görülerek komünistlikle suçlandırılmışlar ve cezalandırılmışlardır[144]. Bu olayı 1 Mayıs 1923'te bildiri yayınladıkları için «*Aydınlık*» grubuna karşı girişilen takibat izlemiştir. Sanıklar Hiyaneti Vataniye Kanununa göre cezalandırılmak istenmişler ve fa-

(142) Mustafa Kemal'in kurdurduğu ve sadece ordunun yüksek kademelerinde kalmasını dilediği «Türkiye Komünist Partisi» bu amacın kesin örneklerindendir.

(143) Kurtuluş Savaşı süresince ve sonra yürürlükte bulunan 1274 ceza kanununda «Hiyaneti Vataniye Kanununda», «Takriri Sükûn Kanununda», gerçekte sosyalist eylem ve düşünceyi cezalandıran hiçbir hüküm bulunmadığı halde bu kanunlara göre sosyalistlerin cezalandırılması bir hukuki saptırmadır.

(144) Tokat Milletvekili Nazım Bey dışında, Afyon Milletvekili Mehmet Şükrü, Bursa Milletvekili Şeyh Servet, Vakkas Ferit, Baytar Salih, Arif Oruç yargılanmışlardır. Yeşilordu olayı ile ilgili görülen Çerkez Etem, Tevfik ve Reşit kardeşler ile diğer bazı sanıklar ise, düşman tarafına kaçtıkları için gıyaben ölüm cezasına çarptırılmışlardır.

kat fiil tarihinde kanun İstanbul'da yayınlanmış olmadığından sanıklar cezalandırılmaktan kurtulmuşlardır[145].

Sol harekete karşı girişilen en geniş takibat ise 1925 yılında ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet Halk Fırkası, bir yandan doğudaki Kürt halkını ezerken, bir yandan da «*Takriri Sükün Kanunu*»nu çıkartarak sol muhalefeti silmek için de alet olarak kullanmıştır. Nitekim kanunun idareye verdiği yetkilere dayanılarak 12 Mart 1925'te «*Aydınlık*», «*Orak - Çekiç*» dergileri kapatılmıştır. Bu olay üzerine Aydınlık grubundan Nazım Hikmet, Şefik Hüsnü ve Hasan Ali Ediz yurt dışına çıkmak zorunda kalmışlardır. Aynı çevreye dahil olanların 1 Mayıs 1925'te yayınladıkları bir bildiri üzerine 38 kişi tutuklanmıştır. Bu 38 kişi, «Takriri Sükün Kanununun» verdiği olanağa dayanılarak Ali Çetinkaya'nın başkanlığındaki İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmışlardır. 12 Ağustos 1341 (1925) tarihli kararında, mahkeme, sanıkların bir kısmını Ceza Kanununun 55. maddesine göre, «*mevcut anayasa düzeninin cebren değiştirilmesi*» suçundan cezalandırmıştır[146].

(145) Tutuklanan bu yirmi kişi arasında, Ali Cevdet, Şefik Hüsnü, Sadrettin Celal, Hasan Ali - Ediz, Hüseyin Vahit gibi kişiler vardır. Söz konusu kişiler 1 Mayıs 1923'de yayınladıkları bir bildiri dolayısıyla tutuklanmışlardı. Bu bildirinin «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetini iskat ve meşruiyetine işyanı tazammun eden... hükümet şekli hazırım düşman tabiriyle işaret ve işçi saltanatından açıktan açığa bahis ve icrası hükümet aleyhine ameleyi tezahürata teşvik, komünist rehberlerini zindanlara atan Türkiye burjuvazisinin kahrolmasını temenni, hükümet ikame etmek üzere ameleyi azim ve şiddetle mücadeleye sevk ve tahrik» unsurlarını taşıdığı ileri sürülmüştür.

(146) Tutuklanan 38 kişi arasında, Sadrettin Celal, Şevket Süreyya, Nizamettin Nazif, Hikmet Kıvılcımlı, İbrahim Hilmi gibi kişiler vardı. Nazım Hikmet, Şefik Hüsnü ve Hasan Ali Ediz de gıyaben mahkûm edilmişlerdi. Savcı Necip Ali, «cemiyet-i hazıradan şikayeti» suç olarak nitelendirmiş ve «sermayeye karşı taazzuv eden bir şekli idareyi kanlı bir suretle tatbike kalkışmak, memleketin nizamı içtimaisini ihlalden mada hiç bir şeye hamledilemez» demiştir.

1927 yılı ise sola karşı yeni bir hücuma sahne olmuştur. 16-26 Eylül 1927 tarihinde, «*Türkiye Komünist Partisi Vilayet komitesi*», «*Türkiye Tütün işçilerine*», «*Umum ameleye*» başlıklı bildiriler dağıtılmıştır. Bu bildirilere dayanılarak, «*Aydınlık*» grubunun gizli bir «*Türkiye Komünist Partisi*» kurdukları ileri sürülmüş ve bu olayla ilgili olarak, Şefik Hüsnü, Şevket Süreyya, Hikmet Kıvılcımlı, Vedat Nedim gibi kişilerin de dahil bulunduğu 89 kişi tutuklanmıştır. Bunların büyük bir kısmı, Anayasayı değiştirmek için «*ittifak kurmak*» suçuyla cezalandırılmışlardır.

1928 yılında, ücretlerin düşüklüğünü muhafaza, Şark Şimendifer ve İstanbul Tramvay işçilerinin grevlerinin kırılması ve «Amele Teali Cemiyeti»nin kapatılması, yeni faşizan uygulamalardır. 1927'de bütün «siyasi, içtimai teşekülleri murakabe» hakkını Tüzüğünün 40. maddesi ile kendine tanıyan CHP, Serbest Fırka'nın kuruluşuna izin verirken «Laik Cumhuriyetçi İşçi ve Çiftçi Fırkası» ile «Sosyal Demokrat Partinin» kuruluşunu yasaklamış, 1931' de işçi sınıfının varlığı inkar edilirken, Peker, işçi hareketlerini «sınıf tahrikatı» olarak nitelendirmiştir.

4 Mayıs 1929 tarihinde 35 kişinin tutuklanmasıyla yeni bir sol'a hücum hareketi görülmüştür. İçlerinde Hikmet Kıvılcımlı'nın da bulunduğu bu grup, olayları sosyalist dünya görüşü açısından yorumlayan bildiriler yayınladıkları için, «*komünist partisi kurmakla*» suçlanmışlar, 35 sanıktan 24'ü «taklibi hükümet» ve «halkta hükümete karşı nefret hisleri uyandıracak propaganda» yapmaktan cezalandırılmışlardır[147].

Devletçilik yıllarından önce başlayan işçi sınıfı ideolojisine karşı çıkış, paralelini işçi sınıfı eylemlerine karşı gerçekleştirilen tutumda da bulmaktadır. İşçi sınıfı ideo-

(147) Bu olayda da, Savcı Kenan bey, hükümet tarzını beğenmemek, düzeni değiştirmek istemek, bu maksatla bildiri yayınlamayı komünist hareket olarak kabul etmiştir.

lojisinin cesur ve haklı savunusunu yapan Mustafa Suphi'nin gaddarca ve kalleşçe öldürtülmesi olayını unutmamak gerekir.

1919 yıllarında ve sonralarında kurulan İşçi Dernekleri, 1921 temmuzunda bir Birlik kurulması yolunda çalışmalara girişmişler, bu çaba başarı sağlamamakla beraber değişik ve güçlü «*işçi örgütlenmeleri*» kendisini göstermiştir. 1923 sol tutuklaması aydınlar kadar işçi örgütlenmelerinde önde rol oynayan işçilere de uzanmış ve bu olay örgütlenme çabalarını geniş ölçüde aksatmıştır. Buna rağmen 1923 yılında, Tramvay, Bomonti bira, incir devşirme, maden, tren işletmesi v.s. işçilerinin, İstanbul, İzmir, Zonguldak, Aydın yörelerinde gerçekleştirdikleri grevler, çağına göre çok önemli birer olay olarak belirmişlerdir. Bu hareketler karşısında hükümetin tepkisi çok olumsuz ve sert olmuş, «*Tatili Eşgal Kanunu*» uygulanarak grevler önlenmiş, işçi örgütleri kapatılmış, 1924'te İstanbul'da grev yapan işçiler silah gücüyle dağıtılmıştır. İşçi örgütlenmesi, 4 mart 1341 (1925)'de yürürlüğe giren «*Takriri Sükûn Kanunu*» ile kesin olarak önlenmiştir. Bu çerçeve içinde, daha ilk kuruluştan itibaren iktidarın, burjuvaziye güvenlik sağlamak amacıyla, işçi sınıfı ideolojisini ve işçi sınıfı eylemlerini engellemeğe yöneldiği açık olarak görülmektedir. Bu çabayı da eşraf ve ağa takımına dayanarak «Ulusal Kurtuluş Savaşı»nı gerçekleştiren ve gittikçe kendisi de burjuvalaşan bir siyasi iktidar grubu için doğal görmek gerekir.

Devletçilik yılları ise, gerek teorik olarak ileri sürülen siyasal görüşler, gerek uygulama yönünden işçi sınıfı düşmanlığının çok daha sistemleştirildiği bir dönem olarak nitelendirilebilir.

Devletçilik yıllarının ekonomik tutumuna paralel totaliter siyasi yapı, etkinliğini özellikle işçi sınıfının eylemleri ve işçi sınıfı ideolojisini benimseyenler üzerinde gös-

termiştir. Bu dönem içinde, hiçbir yasal işçi sınıfı partisinin yada bu sınıfa dayandığını iddia eden siyasal bir örgütün kurulması olanağı tanınmamıştır[148]. 1923 yıllarından bu yana «*sınıf gerçeği*»ni reddeden CHP, mali krizin yarattığı ekonomik çöküntünün, ücretlerdeki düşüşün, özellikle 1931 «Buhran», 1932 «Muvazene» vergilerinin ücretleri hiçe indirişinin yarattığı hoşnutsuzlukları giderecek yolları ararken, sınıf hareketlerini ve ideolojilerini zorbalıkla engellemeyi geçerli bir çare kabul ediyordu. Peker, «*memlekette bir sınıf şuuru uyandıracak tahrikat hissediliyor. Biz bu zeminde uyanık olmak lüzumuna kaniiz*» derken[149] yönelişin işçi sınıfının bilinçlenmesinin ve iktidara el atışının engellendiği faşist bir düzen olduğunu itiraf etmiş oluyordu. Endüstriyel kuruluşları, bunların verimliliği esaslarına hiç aldırılmaksızın, memleketin değişik bölgelerinde kurarak işçilerin belirli merkezlerde toplanmalarını engellemek, geçici işçi kullanarak işçilerin köyden kopmalarını önlemek gibi tedbirler, işçi sınıfının «*kendisi için sınıf*» durumuna gelmesini önlemeğe yönelik tutumlardandır. İşçileri faşist türü birlikler içinde toplama çabaları gösterilirken, diğer yandan işçi sınıfı kültürsüzlüğe itelenmiş, örneğin Anadoluhisarı İp ve Halat Fabrikası iş talimatı ile işyerine gazete, roman ve her türlü kitap getirilmesi yasaklanmıştır[150]. CHP yönetiminin işçi sınıfına karşı tutumu, en açık kanıtını, «*sermayedarların pek münasip gördükleri*»[151] 15 haziran 1936 tarihli «*İş Kanunu*» ile vermiştir. İşçinin işveren tarafından keyfi bir biçimde

---

(148) «Amele Teali Cemiyeti», «Laik Cumhuriyetçi İşçi ve Çiftçi Partisi», «Sosyalist Demokrat Parti», sınıf tahrikatı olarak kabul edilmiş veya kapatılmış, yada açılmasına izin verilmemiştir.

(149) Erişçi, Türkiye'de İşçi Sınıfının Tarihi, İstanbul 1951, 21.

(150) **Erişçi**, 22, not. 42, 43.

(151) İş Kanunu hakkında İstanbul Sanayi Birliğinin incelemeleri, İstanbul 1935.

işten atılabilmesi olanaklarını tanıyan İş Kanunu, «*üç kişinin önceden anlaşarak topluca ve birden iş bırakmaları*nı» dahi grev sayarak yasaklamıştır. İşçilerin işkoşulları yüzünden çıkartabilecekleri, «Toplu İş İhtilafları»nın çözümyolu olarak da, üyeleri devletin memurlarından veya başbakan ve bakanlar tarafından atanacak memurlardan oluşan «hakem kurulu» ve «yüksek hakem kurulu»nun oluşturulması sistemi benimsenmiş ve «ihtilafın» çözümlenmesi yönünden son söz iktidara ve onun adamlarına bırakılmıştır. İş Kanunu 141. maddesiyle, işçi - işveren ilişkilerini denetlemek üzere «*İş Dairesi*» kurulması kararlaştırılmıştır. Kurulan «İş Dairesi»ne tanınan görev ve yetkiler, bu kuruluşun tam faşist bir nitelik içinde, işçi hareketlerini denetlemesi, her işletmede yer alarak o işletmedeki işçileri işveren adına denetleyebilmesi olanaklarını sağlamıştır. «*İş Kanunu hükümlerini temin ve takip*» amacıyla kurulmuş gözüken İş Dairesi gerçekte kendisine verilen yetkilerle, işçi hareketlerini izleyen özel bir «*zabıta*» kuruluşu niteliği taşımıştır.

Devletçilik yıllarının günümüze en önemli armağanı ise 141, 142. maddeler olmuştur. 23 Haziran 1936'da 3038, sayılı kanunla, CHP'nin 1935 Kurultayı'nda savunulan sınıfsal gelişime karşıt ve otoriter devlet türüne yönelik görüşler, ceza kanununun devlete karşı suçlarla ilgili kısmının değiştirilmesi, faşist 1930 kanunundan aktarmalar yapılması ve bu arada ünlü 141, 142. maddelerin ceza kanununda boy göstermesiyle sonuçlanmıştır. Sınıf hareketlerini yasaklayan bu maddenin kabul nedeni olarak, «*Devletin selamet ve hayatını komünizm ve anarşizm gibi muzır ve yıkıcı faaliyetlere karşı korumak*» gösterilmektedir. Gerçekte ise, siyasi iktidar kendinin ve dayandığı sınıfların sınıf düzenini savunma ve muhtemel gelişimleri engelleme peşindedir. Nitekim, 141, 142. maddeler birkaç kez değiştirilmiş ve her bir değişikliğin nedeni, siyasi ikti-

darın kendi sınıfsal egemenliğini tehlikede görmesine yolaçan bir olay olmuştur. Örneğin, 1938 «*Harb Okulu*» ve «*Yavuz*» olayları üzerine 141, 142. maddeler değiştirilerek, sınıf egemenliği konusundaki düşünce açıklaması dahi suç haline getirilmiştir. Harb Okulu ve Yavuz olayında, Nazım Hikmet'i ve diğer sanıkları cezalandırmağa önceden karar veren siyasi iktidar, bu mahkumiyetin kılıfını bulmakta güçlük çekmiş ve bu nedenle 141, 142. maddeleri değiştirmek gerekliliğini duymuştur. 141, 142. maddelerin kabulünü, 1938 yılında Cemiyetler Kanununun değiştirilerek «Sınıf esası» üzerine partilerin kurulmasının engellenmesi izlemiştir. Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı, «*sınıflar arası istismarın önlendiği ve sınıfların kaynaştırıldığı*» iddiası ardında, gerçekte, kendi dayandığı sınıfların iktidarını pekiştirmiştir.

■ *Türkiye'deki «Otoriter Rejim»in Farklı Nitelikleri*

Dönemin genel devlet anlayışından, sınıflar karşısındaki tutumuna, ekonomik politikasından gençlik sorunları üzerindeki görüşüne, gençleri beden eğitimi mecburiyetine tabi tutan «Beden Terbiyesi kanununa» kadar, CHP'nin bu çağda İtalyan faşist devlet anlayış ve tutumuna paralel bir yapıyı gerçekleştirdiği ortadadır. Özellikle Peker, «rejime karşıt hareketlerin ezilmesi gerektiğini, bu ideolojik kurallara aykırı düşünülemiyeceğini» dahi ileri sürerken, kişileri belirli bir şekilde düşünmek ve davranmak zorunda bırakan «otoriter» bir rejimin savunusunu yapmış, özgürlüğü devletin tanıdığı çerçeve içinde kabul eden «faşist» bir anlayışı dile getirmiştir. Bu dönemde İtalyan Faşist devlet anlayış ve rejimiyle, Türkiyedeki «otoriter» sistem arasındaki bütün benzerliklere rağmen, bu paralelliğin kökeni ve nedenleri açısından farklı noktalar mevcuttur.

Şunu belirtmek gerekir ki, Türkiye'de otoriter devlet türüne yöneliş, İtalya'da olduğu gibi, liberal devlet anlayışından totaliterliğe kayış şeklinde gerçekleşmemiştir. İtalya'da totaliter devlet, liberal devletin sermaye sınıflarını yeterince güvenliğe kavuşturamaması sonucu gerçekleşmiştir. Faşist hareket İtalya'da iktidardaki liberallerin dışındaki faşist güçler tarafından ve dışardan gerçekleştirilmiştir. Buna karşılık, Türkiye'de otoriter rejim,doğrudan doğruya iktidar tarafından ve yukardan aşağı gerçekleştirilmiştir. Devletin yüceltilmesi, bürokrat iktidara güç verirken, diğer yandan da Osmanlı Devlet anlayış ve geleneğine uygundur ve onun devamıdır. Türkiye'de hiçbir zaman liberal bir parti yönetiminden otoriterliğe geçiş olmamıştır. İtalyan faşist devlet görüşünün, siyasi hayat ve düşünceyi etkilemesinde, İtlyan faşizminin bir bütün olarak benimsenmesinden çok, Osmanlıdan bu yana gelen devlet anlayışına uygunluğu, devleti yüceltici görüşleri neden olarak belirmiştir. Bu nedenledir ki, devletin üstünlüğünü ve bürokratların egemenliğini parçalayacak olan sınıflar inkar edilmiştir. Bunun içindir ki Falih Rıfkı, «Biz ne komünistiz, ne faşistiz Kemalistiz. Bizim Rusya'da ve İtalyada sevdiğimiz şey, bizim işimize yarayacak ihtilalci terbiye ve inkişaf metotlarıdır» şeklinde görüşler ileri sürebilmiştir. CHP yöneticileri için Sovyetlerin de faşist İtalyanların da ideolojik yönleri önemli değildir. Türkiye kendine özgü ideolojik kuralları bulduğu inancındadır. Bu iki ayrı rejimin Türkiye'yi ilgilendiren yönü, «kuvvetli, otoriter devlet»e olan yatkınlıkları, kurdukları siyasi sistemlerdir. Otoriter devlet türü, çağın gereklerinin sonucu olarak, tarihsel türe uygun şekilde doğarken, sosyalist ideoloji daha başlangıçtan reddedildiği için, doğal olarak o dönemde kabul edilen ve ekonomik temelden yoksun olan bir takım somut kavramlarla yetinilmek zorunluluğu doğmuştur. Gerçek bir idcolojik yapıdan yoksun olarak otoriter devlete yöneliş

ise, İtalyan faşizmi ile paralele düşülmesi, aynı sloganların paylaşılması sonucunu doğurmuştur. İtalyan faşizminin de ideolojiden yoksun, otoriter düzeni, aynı nedenlere dayanmayan ve fakat aynı nitelikleri taşıyan rejimle paralele girmiştir.

İtalya'dan otoriter devlet düzenine geçişte, gelişen işçi eylemleri karşısında burjuvazinin kendine güven sağlamak isteği rol oynamıştır. Burjuvazi zaten egemen sınıftır ve fakat kendi sınıf düzenini korumak açısından rejim değişiklikliğini İtalya'da gerçekleştirmektedir. Buna karşılık, Türkiye'de otoriter rejimin gerçekleşmesi değişik etkenlere dayanmaktadır. Osmanlı düzeninden bu yana egemen sınıf durumunda bulunan ve fakat üretim araçlarına sahip bulunmayan, İtalya'dakinden değişik bir biçimde gelişen bürokrasi, egemenliğini sürdürmek, kendine güven sağlamak ve toplumsal kalkınmayı gerçekleştirmek için «milli burjuvazi» yaratmayı amaç bilmiştir. Bu tercih hatalı da olsa, toplumsal kalkınma amacı ile yorumlanabilir. Bu açıdan, otoriter devlete geçiş, Türkiye'de burjuvazinin itelemesi ile değil, bürokrat devletin burjuvaziyi geliştirerek devleti kalkındırma yönelişi ile yorumlanabilir. Otoriter devlete geçişte, siyasi yönetim üzerinde kesin etki yapacak bir burjuvazi zaten gelişmemiştir, geliştirilmesine çalışılmaktadır. Bu geliştirme ise, bürokrat iktidar tarafından, otoriter bir devlet sistemi, müdahaleci ve kapitalizmi destekleyici ekonomik tutum içinde, mümkün görülmüştür. Bürokrat iktidar kendi egemen durumu nedeniyle, kendine bağımlı olacağını sandığı bir burjuvaziyi yetiştirmek için, burjuvazinin gelişebileceği bir ortamı, otoriter sistem içinde gerçekleştirmek planındadır. Amaç bu şekilde saptanınca, otoriter devlet türü de amacın gerçekleşmesi ile geçici nitelik almaktadır. İtalyan faşizminin «1000 yıl süreceği hayallerine» karşılık, Türkiye'de otoriter rejim, burjuvazinin gelişmesiyle sınırlı,

geçici bir düzen olarak düşünülmüştür. Belirtilen bu hususlar Türkiye'deki otoriter rejimin, bütün benzerliklerine rağmen, temelde İtalyan faşist sisteminden değişik nitelikler taşıdığını, kökeninin Türkiye'de bürokrasinin gelişim özelliklerine bağlı olarak başkalıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

■ *Irkçı Faşizm*

Devlet müdahaleciliğinin siyasal planda «otoriter-devlet» türüne yolaçtığı dönemde ırkçı bir akımın da geliştiği ve Alman nazizmiyle paralele girdiği görülmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı'nda faşist Alman ordularının başarılarına paralel olarak, ırkçı - faşist akımın da geliştiği gerçektir.

«Osmanlı devletini nasıl kurtarırız?» sorusuyla beraber, «Osmanlıcılık» ve «islamcılık» akımlarının yanında «Türkçülük» akımı da kendisini göstermiştir. Ümmetçi bir toplumda etkin olmayan «Türkçülük» akımı, Kurtuluş Savaşı döneminde «milliyetçilik» anlayışının gelişimine yolaçmıştır. Yeni bir devlet kurulurken, «ümmet» fikrinden «millet» anlayışına geçiş, «Osmanlılık» yerine «Türklüğün» telkin edilmesi sonucunu doğurmuştur. Yeni ideolojik temellere oturtulmak istenen Cumhuriyetin, «milli hakimiyet teorisine» oturtulan siyasal niteliği de, «millet» ve «milliyetçilik» anlayışını zorunlu kılmıştır. Yeni bir cumhuriyetin yeni insanlarını yaratmak amacı bu insanlara yeni ülküler ve hedefler kazandırma endişesi, türklüğün tarihten gelen ve Osmanlılıkla ilgisi bulunmayan değerler taşıdığının telkin edilmesine yolaçmıştır. Bu açıdan, Bağımsızlık Savaşı yıllarının ve onu izleyen dönemin «milliyetçiliği», bağnaz ve tutucu olmayan, Anadolu insanına güven sağlamak isteyen, «ümmetçiliğe» antitez olarak ortaya atılmış kavramdır. Bu açıdan, Atatürkçü milliyetçi-

lik, halkın iktidarının gerçekleştirilmesine, ulusal sınırlar içinde bağımsız, kendi bütünlüğüne ve iradesine egemen bir ulus olmağa yönelmiş bir niteliktedir. «Milliyetçilik», uygarlaşmak amacına yönelişte, «uluslaşmayı» sağlayıcı bir kural olarak kabul edilirken, ulusların tam bağımsızlığını amaç bilen bir anlayış içinde, «antikapitalist ve antiemperyalist» bir anlam da kazanmaktadır: «Milliyetçilik», bir ulusun diğer uluslara üstünlüğünü sağlayacak bir kavram değildir; tam aksine, ulusların eşitlik ve bağımsızlık haklarını ifade eden niteliktedir. Ümmetçi bir topluma yeni bir anlayışın kazandırılması içindir ki, sorunların «din» yerine «ulus» açısından düşünülmesinin sağlanmasına çalışılmıştır. Nitekim Mustafa Kemal'in «Gerçi bize milliyetçi derler. Fakat biz öyle miliyetçileriz ki, bizimle işbirliği eden bütün milliyetlerin icaplarını tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz herhalde bencil ve mağrurca bir milliyetçilik değildir» sözleri, Türk milliyetçiliğinin çizgisini göstermektedir. Mustafa Kemal'in, bütün «mazlum ülkeler»in bağımsızlıklarını kazanmalarını diler, ulusların kendi «mutluluk ve bayındırlığı» için çalışmalarını bir hak olarak nitelendirir ve Türkiye'deki gelişimi «bütün mazlum milletlerin ve doğunun davası» olarak ortaya sererken, «emperyalist amaçlar» gütmeyen bir milliyetçilikten yana olduğunu ortaya koymaktadır. Bu açıdan, Atatürk'ün «güneş - dil», «tarih» teorileri de, «milliyetçiliğin» benimsetilmesine yönelmiş uygulamalar olarak ortaya çıkmaktadır. Türklüğün tarihsel köklere dayanan değerlerinin üzerine eğilinmesi, «millet» fikrinin yaratılması ve halkın bir güç, bir bağımsızlık ülküsü yaratılmak içindir. Milliyetçilik görüşünün kuramsar temellerini kurmağa çalışan Ziya Gökalp'i dahi aynı çizgi içinde kabul etmek ve bütün istismar edilmesine rağmen, daha sonraki ırkçı faşist akımlardan ayırmak gerekir[152].

(152) Bk. Özek, Türkiye'de Gerici Akımlar, 124 - Berkes, 100

Türkçülüğü, ırkçılık, turancılık anlamında ve emperyalist bir yayılmanın sloganı olarak benimseyenlerin ortaya çıkarttıkları akım, köklerini daha çok Rusya'daki türkçülük hareketinden almaktadırlar. Kazak, Volga Ural, Kırım, Rus Türkistanı, Sibirya türklerinin düşünce ve eylemleri, özellikle 1918 devriminden sonra Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Rusya'da, özellikle, XIX. yüzyılın sonlarında, Şehabettin Mercanlı, Kayyum Nasırlı, Hüseyin Feizhani, Çolkan Velihan, Gazi Velihan, Mağcan Cumabey, Süleyman Çolpan, İsmail Gaspıralı gibi türkçüler, Rusya'daki türklerin uluslaştırılması ve birleştirilmesi için mücadele vermişlerdir. Rusya'daki türkçülük akımının, Mehmet Ali Paşa'nın Suriye ve Anadolu'daki başarıları üzerine girişilen anayasal değişimlerle Türkiye'de de etkisini gösterdiği, II. Meşrutiyet döneminde eski

---

Gökalp'in, gerçekte ırkçı faşistlerle aynı görüşleri benimsemediği, ırklar ve milletler arasında eşitlik görüşünde olduğu halde daha sonraki ırkçı faşistlerce istismar edilerek önder gösterildiği anlaşılmaktadır. Bk. **Gökalp**, Z., Yeni Türkiye'nin Hedefleri, Ankara **1956** s. 26 v.s. Tam bağımsızlık amacına yönelmiş bir kural olarak kabulü gereken «milliyetçilik» ilkesinin daha sonraları değişik yönlere çekildiği görülmektedir. Poker'ci görüş, milliyetçilik anlayışını, kişiyi inkar eden ve onu kişilerin dışındaki bir «ulus» kavramı içinde eriten otoriter devlet sisteminin temellerinden biri haline getirirken, özellikle 1947 CHP Kurultayı'ndan sonra Hamdullah Suphi, Sirer ve Sökmensüer gibi sağcılar «milliyetçiliği» sola düşmanlık, tutuculuk şeklinde yorumlamışlardır. Dini görüşlerle de kaynaştırılmasına çalışılan «milliyetçilik» anlayışının bu gerici yorum biçimi, günümüzde de, devam etmektedir. Kendilerine «milliyetçi - mukaddesatçı» adını veren çevreler, antiemperyalist, antikapitalist ve tam bağımsız bir Türkiye'ye yönelmiş devrimci çevrelere karşı «antikomünizm» sloganı ardında çıkmaktadırlar. Sonuçta emperyalizmin savunucusu durumuna düşen, «antikomünizm» bağnazları, gerçekte Mustafa Kemalci milliyetçilik anlayışının da dışına çıkmaktadırlar. Mukaddesatçı, bağnaz antikomünist bir milliyetçilik anlayışının belirmesi ile Amerikan emperyalizmine açılış arasındaki tarih denkliği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Jön Türklerce benimsendiği ve savaş sonrasında Enver Paşa tarafından sürdürüldüğü görülmektedir. Dönemin batıcılığına paralel olarak «türkçülük» akımının da geliştiği ve batılılar tarafından desteklendiği görümektedir. Enver Paşa'nın, Rusya'da türkleri birleştirerek Sovyet rejimine karşı çıkarma hayalleri, «turancılık», «kızıl elma» anlayışının itelemesinin sonucudur. Anadolu türkleriyle bütün Asya türklerini birleştirip, büyük Türk devletini yaratma amacına yönelen «promete birliği» ve «basmacılar hareketi» Türkiye'de etkili olmuş, özellikle Sovyet devriminden sonra Türkiye'ye göç eden Asyalı Türk liderleri, Türkiye'de ırkçılık akımının gelişmesine çalışmışlardır(153). Yusuf Akçora, Ahmet Ağaoğlu, Cafer Seydahmet, İshak Ayas, Mehmet Emin Resulzade, Zeki Velidi Togan, Rusya'daki türkçülük hareketini Türkiye'ye getirenler arasında sayılabilir.

Etkinliği sınırlı olan türkçülük hareketinin, özellikle 1935 yılından sonra nitelik değiştirdiği ve «ırkçı - kafatasçı» bir gelişime girdiği, Almanya'da nazilerin başarısından sonra da belirli ölçüde güç kazandığı görülmektedir. Bozkurt Türk Yurdu, Tanrıdağ, Gökbörü, Orhun, Kürşad, Kızılelma gibi değişik yayın organlarına da sahip bulunan ırkçı akım, Türk ırkının üstünlüğünü ileri sürerken, «milliyetçiliği» kan temizliği olarak da anlamış, türklüğün belirli fiziki niteliklerini tesbit ederek, bu ölçüler içinde ırkın temizliği, kanın üstünlüğü temellerini benimsemiştir. Geniş ölçüde Alman faşizminin ırkçı görüşüne dayanan, Nihal Atsız, Reha Oğuz, Nejdet Sancar, Zeki Sofuoğlu, Fethi Tevetoğlu, Alparslan Türkeş v.b. gibi kişileri içine alan akım, sol görüşlere, düşünce hürriyetine, bilim özgürlüğüne karşıt olan tipik bir faşist nitelikte ortaya çık-

(153) **Rusya'daki Türkçülük hareketleri ve Türkiye'ye intikali konusunda geniş bilgi için bk. Hoestler, Turkism and the Soviets, Londra 1957, s. 115 v.s.**

mıştır. Sovyetler içinde yaşayan Asya Türkleriyle birleşerek, olmayan bir vatanı yaratmak hayaline kapılan ırkçı-turancılar, hayal ettikleri Türk İmparatorluğunu yaratmak konusunda Hitler Almanyasından çok şeyler beklemişlerdir. Yer yer Alman ordularında görev dahi kabul eden ırkçı faşistler, Alman - Sovyet Savaşı'nı, Sovyetler'deki Türklerin bağımsız duruma gelmeleri ve yeni bir Türk İmparatorluğunun kuruluşu için yararlı görmüş, desteklemişlerdir. Hitler'in Türkiye'deki temsilcisi Von Papen ile de ilişkiler kuran ırkçılar, Türkiye'de yoğun bir Alman propagandasının gerçekleştiricileri durumuna girmişlerdir. Aralarında, kan temizliği ve turancılığın anlamı konularında değişik gruplara ayrılan ırkçı faşistler, geçmişe ve hayale bağlılıkları ve Alman nazizmine bağlılıkları konusunda birleşirlerken, basında da, kendi amaçlarına uygun ve Alman faşizminin propagandasını yapan bir destek bulmuşlardır(154).

Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı ülkelerin kaybın-

(154) II. Dünya Savaşı süresince, faşizmi öven, Almanların yanında savaşa girişilmesini telkin eden geniş yayın yapılmıştır. Bu yayını yapanlar arasında, Peyami Safa, Zeyyad Ebüzziya, Yunus Nadi, «Türkische Post» Dergisinde faşizmin övgülerini gerçekleştiren Ali İhsan Sabis Paşa başta gelmekteydiler. Almanların «yeni nizam» anlayışının Peyami Safa tarafından Türkiye için uygulanma yollarının araştırıldığına (**Peyami Safa**, Bu bir ihtilâl harbidir, Tasvir 28 Şubat 1941) tanık olmak mümkündü. Bunun yanında, Alman faşist ordularında yer almaya gönüllü birçok ırkçı faşiste de rastlanabiliyordu. Sovyetler'den esir alınan Tatar Türklerinden birliklerin Almanlarla birlikte savaştığı (bk. **Hoestler**, 179) bilinmektedir. Ribbentrop, Türkiye'de Alman faşizminin propagandası için bes milyon marklık harcama yapıldığını açıklamıştır (bk. **Karpat**, Turkey's Politics, 265). Günümüzde dahi, Hitler'in, türkçülüğün amaçlarını ve yönelişlerini anlamadığı için gerekli politikayı izleyemediğinden yakınanlar vardır (bk. **Arın Engin**, Kızıl Elma, İstanbul 1966, 94). Irkçı faşistlerin, Alman ırkçılığı ve faşizminin görüşlerine paralel anlayışları için bk. **Türkkan**, O. Türkçülüğe giriş, İstanbul 1940, 116. v.s. - **Hoestler**, 181 v.s.

dan doğan bir öfkenin, duygusal bir tepkinin sonucu olan, ırkçı faşist bir karışımı temsil eden, nazi mitlerine ve sloganlarına dayanan, toplumsal tutucu, geçmişe bağlı romantik bir akım olan ırkçılık akımı, II. Dünya Savaşı'nın Almanlar için başarılı geçtiği dönemlerde hükümetçe desteklenmiş, hiç değilse tepkiyle karşılanmamıştır. Saraçoğlu'nun ilk hükümet programında (5 Ağustos 1942), «Biz türküz, türkçüyüz ve daima türkçü kalacağız. Bizim için türkçülük kan meselesi olduğu kadar ve laakal o kadar bir vicdan ve kültür meselesidir. Biz azalan ve azaltan Türkçü değil, çoğalan ve çoğaltan türkçüyüz ve her vakit bu istikamette çalışacağız» şeklindeki sözleri, ırkçı faşistler için güven verici olarak kabul edilmiştir. Saraçoğlu döneminin, devrimci akımlara karşıt tutumu da, faşist çevrelerin desteğini sağlamıştır. Ancak savaşın Alman nazileri aleyhine gelişmesi üzerine, Nihal Atsız - Sabahattin Ali arasındaki dava münasebetiyle 3 Mayıs 1944 tarihinde vuku bulan olaylar bahane edilmiş ve ırkçı faşistlerin önde gelenleri yakalanarak haklarında dava açılmıştır. Ünlü «tabutluklar» efsanesine yolaçan bu tutuklama ve dava, «Teşkilatı Esasiye Kanununun ana vasıflarını ihlale matuf ırkçılık, turancılık gayesiyle gizli cemiyet kurarak faaliyet ve harekete geçmek» isnadına dayandırılmıştır. Dava, o sıralarda Ceza Kanunumuzda, ırk ayrımına dayanarak vatandaşların anayasal kamu haklarını yoketmeğe yönelmiş propaganda ve örgütleri cezalandıran bir kanun hükmü bulunmadığı için beraatla sonuçlanmıştır[155].

Irkçı faşist akımın, özellikle, hükümetin o dönemdeki otoriter tutumu, Alman faşizmine karşı çıkmayışı, hürri-

(155) Nihal Atsız, Orhun Dergisinin 1 Mart 1944, 1 Nisan 1944 tarihli sayılarında (No. 15 ve 16), Saracoğlu'na hitaben iki açık mektup yayınlanmış, Hasan Ali Yücel'i komünistleri himaye etmekle suçladıktan başka, Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki bütün devrimci gelişmeleri de tam bir faşist görüşle «komünistlik» olarak nitelendirmiştir. Açık mektuplarda hakarete uğrayan Sabahattin Ali, Ni-

yetleri sınırlayıcı anlayışı ve halka karşıt anlayışının yarattığı paralellik ve gördüğü müsamaha nedeniyle geliştiği gerçektir. Nitekim, II. Dünya Savaşı sonucunda batıya yanaşma politikası, hükümetin, ırkçı faşist akımlara, yeni farkına varmış gibi, karşı çıkması sonucunu vermiştir. Hükümetin ırkçı - faşist akıma karşı çıkışı gerçekte biçimsel kalmış ve bu dönem içinde, faşistler gerici tutumlarını yine de etkili kılabilmişlerdir. CHP iktidarının batıya yaklaşma politikası içinde, sol devrimciliğe karşı çıkışı, kapitalist dünya ile kurulan ilişkilerin sol akımları engellemek yönelişini doğuruşu iktidarla ırkçı faşistler arasında yeni bir paralleliği gerçekleştirmiştir. 1932 yıllarından sonra gelişen otoriter tutum, gittikçe gerici ve faşist bir çizgiye yaklaşırken, ırkçı faşist akımlar da, 1944 tutuklamalarından sonra dahi etkin olabilmişlerdir. 4 Aralık 1945'te Tan Gazetesi, hükümetin destek ve göz yummasıyla yıkılırken, ırkçılar kültür ve devrim düşmanları arasındadırlar. 6 Mart 1947 tarihinde, «Yurt ve Dünya», «Adımlar», «Ant» dergileriyle Boratav'ın konferansına karşı çıkışın doğurduğu olaylar, 19 Nisan 1947'de İzmir'de Mehmet Ali Aybar'ın «Zincirli Hürriyet» Gazetesi aleyhine yapılan nümayiş, 1947 yılının son ayları içinde MTTB, İÜTB gibi sağcı öğrenci kuruluşlarının giriştikleri sol akıma karşı hareketler, 27 Aralık 1947 tarihli Ankara nümayişi, hükümetin desteğinde, ırkçı faşistlerin önderliğinde gerçekleştirilmiştir. Bu hareketler, Ankara Üniversitesi Rektörü Şevket Aziz Kansu'nun istifası ve Berkes, Boran, Boratav, Başoğlu, Erhat gibi ilerici hocaların üniversiteden çıkartılmaları ile sonuçlanmıştır. Özgür düşünceye, devrim-

---

hal Atsız aleyhine dava açmış ve 3 Mayıs 1944 tarihli duruşmada, ırkçı faşistler olay çıkartmışlardır. Bu olaylar üzerine, 18 Mayıs 1944 te ırkçıları suçlayan bir resmi tebliğ yayınlanmış, İnönü 19 Mayıs 1944 konuşmasında, ırkçı faşistleri Cumhuriyeti yıkıcılıkla suçlamıştır. Sonuçta 23 ırkçı tutuklanarak mahkemeye verilmiştir.

ci güçlere karşıt bu faşist gelişim, aynı dönemin CHP kadrosunca da desteklenmiş ve özellikle Milli Eğitim Bakanı Sirer, faşist tertiplerin başında görülmüştür. İçişleri Bakanı Sökmensüer'in de solun engellenmesinden yana görüşleri, 18 Mayıs 1948'de TBMM'de «Komünizmle Mücadele Komisyonu» adı altında kültür düşmanlığı yapılmasına olanak sağlamıştır. Emin Sazak, Fahri Kurtuluş, Emin Soysal, Tahsin Banguoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın gibi kişilerin önder olduğu bu hareket içinde, basın, edebiyat, sinema v.s. gibi konularda en ılımlı özgür düşüncenin dahi sınırlandırılmasına yönelen görüşler savunulmuştur. Türkiye'nin tümden bir faşist çizgiye, hem de çok partili bir düzen içinde, çekilmesi ile dolar diplomasisine açılma arasındaki parallellik gözden kaçmamaktadır[156].

Gerçekte, savaş sonuna doğru, CHP iktidarı ile batı ülkeleri arasındaki yaklaşmalar başlamış, daha sonra Marshall, Truman yardım sistemlerine varacak ekonomik bağımlılığın ilk adımları atılmıştır. 11 Mart 1941 tarihinde Amerika'nın yürürlüğe koyduğu «*Ödünç verme ve Kiralama Kanunu*» uyarınca Türkiye 95 milyon dolar yardım almıştır. Bu türde ekonomik ilişkilerin kuruluşu, savaşın kapitalist ülkelerden yana sonuçlanışı, siyasi iktidarın batıya politik yapı ve ekonomik sistem yönünden açılması zorunluluğunu doğurmuştur. Savaş sonrası dünyayasında kurulacak «*bloklar*» hazırlığı içinde kapitalist dünya Türkiye'yi yanına almak çabasıyla ekonomik ilişkileri çoğaltmış, ilk krediler alınmağa, savaş yıllarında güçlenen burjuvazi ile kapitalist dünya arasında bağlantılar kurulmağa başlanmıştır. Kapitalist dünya, kendi ekonomik sistemi yanında, siyasal sistemini de Türkiye'ye empoze et-

(156) Dolar diplomasisine paralel faşist gelişim, olayların olduğu günlerde de, günümüzde de «milliyetçi» hareket olarak nitelendirilmiş, savunulmuştur: bk. **Darendelioğlu**, Milliyetçilik Hareteketleri, İst. 1968, s. 149-200.

miş ve bu yeni sistemin adı da «*çok partili sistem*» olmuştur.

■ *Demokrat Parti Olayı*

Devletçiliğin yumuşadığı bir dönemde II. Dünya Savaşı başladı. Savaş yılları, burjuvaziyi büyük bir hızlılık içinde geliştirdi, zenginleştirdi. Savaş yüzünden ticaretin dışa kapalılığı, yerli işletmelerin üretimlerine olan ihtiyacı geniş ölçüde artırdı. İç üretime duyulan bu ihtiyaç, «karaborsacılık» diye anılan ve aşırı zenginleşmelere yolaçan sistemi doğurdu. Milli Korunma Kanunu gibi fiyatlara ve kazanca müdahale eden kanunların varlığına rağmen, özel teşebbüs zenginleşme ve bazı imtiyazları ele geçirme olanaklarını buldu. Savaş için gerekli barut tekeli içindeki imalatın bile özel teşebbüsçe imal ve ithali kabul edildi. Mecliste, sık sık, devletin ekonomik hayata müdahalesi zorunluluğundan, bu konuda yürütme organının yetkilerinin artırılmasından söz edildiği, dönemin cumhurbaşkanı, meclisi açış konuşmalarında fiyatların kontrol altına alınacağını belirttiği, hükümet programlarında karaborsadan şikayet edildiği halde, burjuvazi kolayca devlet desteği ile zengin olma usulünü bulmuş, alışkanlığını kazanmıştır. Yöneticilerin düşünsel alandaki müdahaleleri, sınırlar getirme istekleri, uygulamada haksız zenginliklerin doğmasından başka bir anlam taşımamıştır[157].

(157) Bk. **Boratav**, 173 - 174. Milli Korunma Kanununun gerekçesinde devletin ekonomik hayata müdahalesi zorunluluğu ispatlanmağa çalışılmış ve bunun bütün rejimler ve ülkeler için doğal olduğu ileri sürülmüştür. Aynı görüşler, İsmet İnönü'nün 1.11.1941 tarihli Meclisi açış konuşmasında (bk. **Öztürk**, Cumhurbaşkanlarının TBMM ni açış nutukları, Ankara 1969, 322-323), Saracoğlunun 17.3.1943 tarihli hükümet programında (Bk. **Öztürk**, Hükümet programları, 266-26) tekrarlanmıştır.

Savaş içinde iyice gelişen ve güçlenen tüccar ve sanayici grupları, tarımda kapitalistleşmek isteyen toprak ağalarıyla birlikte savaştan sonra, müdahaleci ekonominin her türlü sınırlamasından kurtulmak ve savaş sırasındaki zenginleşmelerini emperyalizmle tümleşerek serbest bir ekonomik yapı içinde sürdürmek amacına yönelmişlerdir. Savaştan sonra, batının kapitalist ülkeleriyle kurulan zorunlu ilişkiler, batının istediği türden ekonomik bir yapının kurulmasını da zorunlu kılmıştır. 1947 yılından sonra Amerika'nın ekonomik desteğine açılış, Amerikan türü bir ekonomik sisteme yönelişi doğuruyor ve liberal bir sistemin savunusu yapılıyordu. 22 - 27 Kasım 1948'de İstanbul'da toplanan, «İktisat Kongresi», devletçiliğe karşı burjuvazinin kendi sınıf düzenine yönelişinin temellerini ve kurallarını ortaya koyuyordu. İstanbul Tüccar Derneği'nin yayınladığı «Türkiye İktisat Mecmuası» da, «İktisadi Demokrasi» sloganı ardında[158] devleti ekonomik hayatı özel teşebbüs yararına düzenlemeye, yöneltmeye çalışmış, ekonomik yetkilerin belirli tüccar ve sanayici örgütlerine bırakılmasını telkin etmiş, resmi sektörün özel teşebbüse devrini istemiş, devletçiliğe karşı bir politikayı savunmuştur. Bu çabalar, burjuvazinin artık kendi için, kendi adına konuşması anlamını taşımaktadır.

Tüccar ve sanayici kesiminden gelen bu etkiler, CHP'nin siyasal ve ekonomik tutumunu da değiştirmiştir. CHP'nin 1947 kurultayı'nda, «devletçilik» ile ilgili hükümler değiştirilerek, devletçiliğin ulusal ekonominin gelişmesi için bir araç olduğuna, büyük işletmelerin dışında kişinin yapabileceği işlerin özel teşebbüse bırakıldığına, devletin özel teşebbüsü desteklemesi zorunluluğuna değinilerek, özel teşebbüse devlet teşebbüsleriyle eşitlik tanın-

(158) **Tekinalp, M., İktisadi Demokrasiye Doğru, Türkiye İktisat Mecmuası, no. 2, Şubat 1948 - Ayrıca bk. Köksal, M., 22 - 229.**

mıştır[159]. Daha 1946 bütçesi sırasında yapılan tartışmalarda eleştirilen «devletçilik» ilkesi[160], sözde kalan bir nitelik almıştır. Devletçilik ilkesinin belirttiğimiz nitelik değişimi, siyasal yapıyı da etkilemiştir. Savaş sırasında faşist ülkelere olan yakınlığın doğurduğu siyasal tutum, batının ekonomik sistemine olan yönelişe paralel olarak, yumuşamış ve bu hava içerisinde çok partili hayata geçilmiştir. Bu dönemde ekonomik iktidarı ele geçirmiş bulunan burjuvazi, DP içinde kümelenmiştir. «İktisadi Demokrasi» savunucularının ve bunlar arasında Ahmet Hamdi Başar'ın yer aldığı DP, CHP'nin Toprak Kanunu'na karşı toprak ağalarının tepkisini vesile sayarak doğarken[161] ekonomik destek arayan özel teşebbüsçülerin de siyasal örgütü durumuna gelmiştir. Gerçekte, savaş içinde güçlenen, ve otoriter siyasal yapının desteğine ihtiyacı kalmayan kapitalist çevreler, bürokrasinin sınırlarından kurtulmak, kendi sınıfsal iktidarını kurmak istiyordu. DP bu açıdan bir araçtı. Küçük burjuva bürokrasisi, cumhuriyetin kuruluşundan itibaren «kendisine bağlı» bir burjuvazi yaratmak çabası gösterirken, kendi yarattığı burjuvazi şimdi bürokrasiye başkaldırıyor ve siyasal iktidara yöneliyordu.

Nitekim, DP ekonomik politikasıyla, kendisini oluşturan ayrıcalıklı azınlığın çıkarlarını tüm anlamıyla dile getirmekteydi. DP, kuruluşundan itibaren, devletçiliğe karşı çıkmış, devletçiliğin kapital birikiminin sağlanması için kabul edildiğini, artık kapital birikimi olduğuna göre, devletçiliğe de gereklilik kalmadığını ileri sürmüştür. DP, «esasın fert kazancı» olduğu görüşündedir. Bu açıdan «devlet kapitalizmi» benimsenebilecektir. Devlet fabrikaları özel kişilere satılmalıdır. Vergiler hafifletilip özel teşebbüse ay-

(159) CHP 7. Kurultay Tutanağı, 406 v.s. - Ayrıca bk. Avcıoğlu, 275 - 276.

(160) Hikmet Bayur'un konuşması için bk. TBMM Tut. Der., D. 7. C. 20, 113 - 118 (17. 12. 1945).

(161) Bu tepki için bk. Avcıoğlu, 247 v.s.

rıcalıklar tanınmalıdır. Özel sermayeyi destekleyecek yabancı sermayeye güvenlik sağlayıcı tedbirler alınmalı, tüccarlar ve sanayiciler, ülkenin ekonomik hayatında ve politikasında söz sahibi kılınmalıdır[162]. DP'nin temsil ettiği çevrenin yönelişi açıkça belli olmaktadır. Bütün güçlenmesine rağmen devletin özel desteğine ihtiyaç duyan burjuvazi, devletin ekonomik hayata müdahale etmemesini ama dışardan kendi gelişimini desteklemesini istemektedir. DP'nin mücadelesi, bir bakıma, bürokrasiyi kendi egemenliğine sokma kavgasını anlatır. Bürokrasi ile burjuvazinin karşılıklı egemenlik mücadelesi, 1950 - 1960 döneminin siyasal hayatının ana niteliklerini çizecek ve 27 Mayıs'tan sonra yeni bir biçim alacaktır.

Tüccar - ağa - sanayici gruplarına dayanan DP, geniş ölçüde halk desteğine de kavuşmuştur. Ceberrut ve ekonomik devrimi gerçekleştirmeyen CHP iktidarı, halkın tepkisiyle karşı karşıyadır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Fırka olaylarında olduğu gibi, DP olayında da halk, kendi dışında kendisi adına devrim yapmaya kalkışan, devrim adına bir takım biçimsel değişimleri kendisine zorlayan, ekonomik hayatında hiçbir değişimi gerçekleştiremeyen, buna karşın «otoriter devlet» anlayışının sonucu olarak jandarma baskısını kullanan bu iktidara tepkisini, yeni partiyi tutmakla göstermektedir. Devlet adına «jandarmayı» görüp tanıyan köylü, DP'yi desteklerken, bir açıdan «jandarmaya» olan tepkisini dile getirmektedir. Egemen sınıf durumuna gelmek yolundaki burjuvazi, halkın CHP'ye tepkisini kullanmak ve ona dayanarak bir görünüşte bir «halk hareketini» gerçekleştirmek başarısını göstermiştir. Halk için önemli olan DP'nin

(162) Bu görüşler için bk. Bayar'ın 29 haziran 1946 Adana, 15 temmuz 1946 İzmir, 6 nisan 1947 İzmir, 25 ocak 1948 Eskişehir, 5 aralık 1948 Edirne, konuşmaları. Bk. Sevgen, 115, 120, 162, 234, 311, 352.

ekonomik tutumundan çok, temsil ettiği «liberal siyaset anlayışı» ve CHP'ye karşıt olarak siyaset hayatına çıkmasıdır.

■ *Sınıfsal Bilinçlenmeye Karşı İttifak*

Çok partili biçimsel demokratik hayata geçildikten sonra, halka karşıt bürokrasiyi temsil eden CHP ile burjuvaziyi temsil eden DP kesin olarak bir noktada birleşmişlerdir: Kendileri dışında halkı gerçekten temsil eden sınıflara dayanan partilere iktidara gelmek alternatifini engellemek. Bütün gelişimine rağmen, halktan gelecek gerçekten halkçı bir gelişime karşı koyabilecek ekonomik güce sahip bulunmayan ve devletin desteğine muhtaç bulunan burjuvazi, yeni siyasal hayatın sınıfsal bir temele oturmasını engellemek konusunda, CHP iktidarı ile görüş birliğindedir. Sosyal sınıfların varlığını hiçe sayan DP de, CHP gibi, bütün ulusu temsil ettiğini ileri sürmektedir. Bu şekilde bütün sınıfları kaynaştıran ve temsil eden bir yığın partisi olduğu iddiasındaki DP «hürriyet misakında», kendisini «milli vicdanda şuurlaşmış davaları» temsil eden parti olarak tanımlamaktadır[163]. Bayar'a göre, «DP Türk milletinin bizzat kendi kurduğu ve yarattığı ilk parti olmak mahiyet ve şerefini daha kuruluş günlerinden itibaren kazanmış bulunmaktadır[164]. DP bütün ulusu temsil ettiği, «ulusal parti» olduğu iddiasını, 10 yıllık iktidarı süresince de tekrarlamış[165], bu yolla ağa - tüccar - sanayici üçlüsü gittikçe zenginleşerek gerçek egemenliği sağlarken, «milli parti» kavramı içinde, tüm emekçilerin oyları elde edilebilmiştir. Halka karşıt bir politikayı izlediği halde,

(163) **Mete, O., Demokrat Partinin 1. Büyük Kongresi, İstanbul 1947, s. 8, 14, 15.**

(164) **Mete, O., 7**

(165) **Örneğin Menderes, DP'nin 1951 Kurultayı'nda, DP'yi «Türk Milletinin kendi mukadderatını kendi eline alışı» olayı olarak nitelendirmiştir. Bk. Tunaya, Türkiye'de Siyasi Partiler, İstanbul 1952, 685.**

halka dayanan DP, doğal olarak, sınıfsal bilinçlenmeye karşı çıkmış, böyle bir bilinçlenmenin kendi tabanını yok edeceğini görmüştür. Tutumu ile «sınıfsız demokrasi» politikasında CHP ile birleşen DP, bir azınlık egemenliğine yönelirken, sol gelişime karşı çıkmıştır.

Celal Bayar, parti genel başkanı olarak teşkilatına gönderdiği 8 Şubat 1947 tarihli tamimde, CHP iktidarını eleştirmekte, Şefik Hüsnü'nün «Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi»ni kurmasına izin verilmesini suçlamaktadır(166). Çok partili hayata geçilmesi üzerine kurulan sol partilerin daha sonra kapatılması ve CHP'nin sol gelişime karşı çıkışı ise, DP tarafından desteklenmiştir. Nitekim Celal Bayar, 23 Haziran 1949'da II. Büyük Kongrede yaptığı konuşmada, CHP iktidarının sol akımlara karşı yürüttüğü politikayı desteklediklerini belirtmiş, böyle bir politikanın anglo sakson dünyasıyla yakınlaşmayı sağlayacağını belirtmiştir(167). Çok partili hayata geçilirken, sınıf partilerinin kurulmasını engellemek için Ceza Kanunu'nun 141, 142. maddelerinde 4934 sayılı kanunla yapılan değişikliğin yetersizliğinin görülmesi üzerine, 1949 yılında 5435 sayılı kanunla maddeler yeniden değiştirilmiştir. Bu değişim ile, amacın gerçekleşmesinin «cebre» dayandığının kabul edilmesi halinde bile, sol fikirlerin cezalandırılabileceği kabul edilmiştir(168). Bu değişikliğin gerekçesinde, «devlet nizamının müdafaasından», «ekonomik ve sosyal sistemin sürdürülmesinden» söz açılırken «zümre tahakkümünü kurmanın veya bir zümreyi ortadan kaldırmanın sebep ve saikleri ne olursa olsun bu hareketler sadece gözetilen ve varılmak istenilen sonuçları itibariyle suç sayılmıştır» denilmektedir(169). Bu şekilde, mevcut sınıfsal

(166) Bk. Sevgen, 148-149

(167) Bk. Sevgen, 352

(168) Bk. Özek, 141-142, s. 126-130, 154 v.s.

(169) Gerekçeler için bk. TBMM, Tut. Der., D. VIII, C. 20, S. Sayısı 257, s. 1, 15

egemenliğin sürdürülmesi amaç bilinirken, DP de bu hareketi desteklemiştir. Celal Bayar, daha kanun tasarısı TBMM'ne getirilmeden, böyle bir tasarıyı destekleyeceklerini zamanın başbakanına söylediğini 28 Haziran 1949'da açıklamıştır[170]. Nitekim 141, 142. maddeleri değiştiren kanun hemen hemen oybirliği ile kabul edilmiştir.

Berlitilen bu gelişim, CHP ile DP'nin halktan gelen bir gelişime karşı birleşmelerinin ve sınıfsal düzenin değişmesine direndiklerinin somut görüntüsüdür. Bu açıdan, değişik nedenlerle çok partili hayata geçen CHP'nin, sınıfsal nitelikte bir çok partinin bulunduğu bir ortama ve halkın iktidarını kurmasına karşı çıkışı, burjuvazi tarafından da benimsenmiştir. Bu anlaşma, 1950 - 1960 döneminde de aynen görülecektir. Biçimsel bir demokrasi ve devrimcilik tartışması sürdürülürken, halk kendi dışındaki iki partinin çıkar aracı olmaktan başka bir anlam taşımamıştır. Aynı sınıf düzenini temsil eden bu iki parti, kendi düzenlerinin dışında bir düzeni savunan görüşlere hayat hakkı tanımamakta, hiç değilse temelde, birleşmektedirler.

■ *On Yılın Hikayesi (1950 - 1960)*

Savaş süresince ve sonrasında ekonomik iktidarı ele geçiren burjuvazi, 1950 seçimleriyle siyasal iktidarı da ele geçirmiştir. Bunun en belirgin sonucu burjuvazinin kendi sınıf çıkarlarına uygun bir düzeni gerçekleştirmeye yönelmesi olmuştur. Savaş sonrasında, daha CHP iktidarı döneminde gerçekleşen «dolara açılma» politikası, DP döneminde, çok daha sistemli ve düzenin niteliğini değiştirir bir yapı kazanmıştır. Uzman olarak 1947 yılında Türkiye'ye getirilen Max Veston Torhnburg, dönemin liberal eğilimleri ile «dolar diplomasisini» birleştirmiştir. Nitekim CHP dış yardımlara yönelmiş, 1945 yılında 356 milyon

(170) **Sevgen, 352-353.**

TL olan dış borçlar 1950'de 775 milyon TL'na yükselmiştir[171]. Batı dünyası içinde yeralmak kararlılığı, bir açıdan, emperyalist dünya içinde kaynaşmak anlamını taşımaktadır ve CHP bu yolda ilk adımları atmıştır. Bu yönelişin, burjuvazinin sınıfsal çıkarlarına uygun olarak sistemleştirilmesi ise DP döneminde gerçekleşmiştir. DP'nin iktidara gelişi, gerçekten, temelden bir değişimdir. Osmanlı'dan bu yana iktidarda bulunan bürokrasi, tarihimizde ilk kez iktidardan ayrılmakta ve yüzyıllar boyunca geliştirmeye çalıştığı burjuvaziye iktidarı bırakmaktadır. Bu nedenledir ki, Adnan Menderes'in, ilk hükümet programına yapılan eleştirileri cevaplandırırken söylediği şu sözlerde gerçek payı vardır: «Halk Partisi... hadiseyi alelade bir hükümet değişikliğinden ibaret sanmaktadır. Halbuki bir devir kapanmak üzeredir»[172]. Kapanan «bürokrat iktidarlar» dönemidir ve bu kapanış siyasal yapı üzerinde olduğu kadar ekonomik politikada da etkisini göstermiştir.

Sermaye çevrelerinin telkinlerine uygun olarak kurulan, programını düzenleyen DP, iktidara geldikten sonra da aynı etkilemelere uygun bir politika izlemiştir[173]. Bu politikanın temelinde ise «dolar diplomasisi» yatmaktadır. Tekelci Amerikan kapitalizmi, kendi yaşayış koşullarını savaşta yıkılmış Avrupa'ya ve geri bırakılmış ülkelere dolar diplomasisi ile kabul ettirmeye çalışırken, burjuvazi de, halkın tüketim olanaklarını artırmayı kendi zenginleşmesi açısından gerekli görmektedir. Burjuvazi, zenginleşebilmek için, üretimi artırmak ve tüketime imkan

(171) **Yaşa, M.**, Devlet Borçları, İstanbul 1965, 79.

(172) **Doğan**, Adnan Menderes'in konuşmaları, I, İstanbul 1957, 17.

(173) DP daha muhalefetteyken, sermaye çevrelerine uygun gelen 6-7 Eylül kararlarını fiilen desteklemiş ve bu kararları alan CHP iktidarını ancak şeklen eleştirmiştir. Bu konuda bk. **Muvaffak Şeref**, Türkiye ve Sosyalizm, İstanbul 1968, 159.

tanıyan bir pazar ekonomisi sistemine geçmek zorundadır. Pazar ekonomisine geçebilmek ise, belirli ulaştırma olanaklarının sağlanması kadar, halkın tüketici duruma getirilmesine bağlıdır. Bu nedenle dış yardımlara ve yatırımlara açılınmıştır. Bu açılış ise, Amerikan empeyalizminin amaçlarıyla birleşmektedir. Bu açıdan, Amerika'nın «dolar diplomasisi», burjuvazinin eğilimleriyle tamamlanmıştır. Amerika, burjuvazi ile birlikte, «yoğaltıcı toplum» yaratmak için finans tedbirleri alırken bütün geri bırakılmış toplumlarda olduğu gibi, Türkiye'de de hammadde kaynaklarına el atmış, tekelci kapitalizm paralelinde montaj ve ambalaj firmalarının kurulmasını sağlamış, yerli sermayenin bağımsız yatırım olanakları sınırlanmış, dış bağlantısı olmayan «milli sermayenin» biçimlenmesi engellenmiştir[174]. Yardım ve yatırımlar, yabancı sermayeye ve özellikle Amerikan tekellerine imtiyazlar sağlayacak bir sistemi de zorunlu olarak beraberinde getirmiştir. Bu imtiyazları sağlayan kanunlardan[175] «Yabancı sermayeyi Teşvik Kanunu»yla ilgili olarak TBMM geçici komisyonun 26.7.1951 tarihli raporunda, «Her şeyden önce şu ciheti tebarüz ettirmek yerinde olur ki, yurdumuz iktisaden kalkınmasında yabancı sermayaye muhtaçtır» cümleleri yer almaktadır[176]. Kanunun «iş aleminin» isteği üzerine hazırlandığı ise kanunu savunan Fethi Çelikbaş tarafından açıklanmaktaydı. Bu yeni düzen, batının emirlerine açık batıcı üretim ilişkilerine dayanırken, ilkel sermaye birikimlerinin daha üst bir gelişmeye varabilmesi elbette ki kapitalizmle işbirliğini gerektirmekteydi. Tekelci kapitalizmin koşulları içinde üretim güçlerinde başlayan gelişme

(174) **Küçükömer, 118 v.s.**

(175) **Emperyalist ülkelerin ve özellikle Amerika'nın Türkiye'ye yerleşmesini sağlayan, işbirlikçi burjuvazinin gelişmesine yolaçan kanun, anlaşma ve uygulama için bk. Avcıoğlu, 256 v.s.**

(176) **TBMM Tut. Der. IX, C. 9, 106 (30/7/1951).**

hızlandırılınca, özel ellerdeki birikim de hızlandı ve bu hızlılık ancak emperyalizmle işbirliği içindeki düzende gerçekleştirilebilir oldu. Bu şekilde ilkel birikim yağmasını gerçekleştiren burjuvazi, bir tahsisle milyoner olabilmek. aşırı zenginleşebilmek olanaklarını buldu[177]. Bu dönem tarımda ve tarım dışında kapitalist gelişmeler, elbette ki konumuz dışında kalmaktadır[178]. Bizi ilgilendiren kapitalist gelişimin siyasal alanda doğurduğu sonuçlardır.

Kapitalist gelişimin doğurduğu bir sonuç, bütün geri bırakılmış ülkelerdeki şemaya uygun bir biçimde bağımsızlığın yitirilmesi ve belirli sınıfların bağımsızlıktan yoksun düzeni savunmayı çıkarları için zorunlu görmeleridir. Yabancı sermaye, ekonomik alanda imtiyazları ele geçirir, hammadde kaynaklarına el atarken, Türkiye'yle giriştiği ekonomik ilişkilerden büyük kârlar sağlayabilmiştir. Kredilerin faizleri, yatırımların sağladığı «temettü», zoraki olarak satılan malların kârları ve bunların transfer imkanları, emperyalizme Türkiye'de vazgeçemeyeceği çıkarlar sağlarken bu çıkarları sürdürücü bir düzeni yaratmak zorunluluğunu da doğurmuştur. Bu düzenin sürdürülmesinde, emperyalizmle olan ilişkilerden pay alan burjuvazi de destekçidir. Kore Savaşı'yla başlayan bağımlılık, NATO'ya giriş ve batının saldırgan askeri blokuna katılmanın gerektirdiği ikili anlaşmalarla geliştirilmiştir: «Amerika vasıtasıyla milli savunma» sistemi, ülkenin tümünü ve askeri güçleri pentagon emrinde merkezileştirirken, toplumda Amerikan emperyalizminden yana şartlandırma da, eğitim, moda, propaganda, yoluyla gerçekleştirilmiştir. «Amerikasız yok oluruz» anlayışı ve inancı topluma benimsetilirken, gerçekte «sömürgeleştirme» gerçekleştirilmiştir. Siyasi iktidara egemen sınıflarla emperyalizm arasında kurulan iş-

(177) **Küçükömer, 122.**

(178) Gelişim konusunda genel bilgi için bk. **Avcıoğlu, 284, 320 v.s.**

birliği, elbette ki siyasal yapıyı da etkilemiş ve bağımlı bir iç ve dış politika doğal bir sonuç olmuştur[179]. *DP'nin on yıllık iktidar süresini, daha önce başlayan ve bağımsızlığın kaybına yönelen bir gelişimi bu konuda kesin sonuçlara ulaştıran dönem olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır.*

DP iktidarı, halka karşıt ve bağımsızlığın yitirilmesine varan tutumuna rağmen halkça desteklenmiştir. Halkın DP'yi desteklemesi, genellikle, bu iktidarın din konusundaki tutumuna, bölgelerin din açısından üstün görülen kişilerine taviz vermesine bağlanır. Din konusundaki tutum, belirli bir ölçüde, «DP efsanesinin» yaratılmasına etken olmuştur. Fakat «efsaneyi» salt dinsel tutuma bağlamak eksik ve yanlış olur sanısındayız. DP'nin dayandığı burjuvazi, kendi sınıfsal çıkarları nedeniyle «pazar ekonomisine» geçerken, zorunlu olarak halkın tüketim imkanlarını çoğaltmak, halkta belirli tüketim maddelerine ihtiyaç yaratmak zorunda kalmıştır. Bunun için de halkı, köylüyü tüketici duruma getirecek belirli bir zenginlik sağlamak gerekmiştir. Tarım ürünlerinin devletçe desteklenmesi, kredi sağlanması v.s. temelde belirli bir toprak kapitalisti gelişimine yolaçarken, az da olsa köylünün yaşantısında da değişiklik yaratmıştır. Bütün aldatıcılığına, enflasyonist temeline, bağımsızlığın yitirilmesine rağmen, köylü, CHP iktidarı dönemine oranla görünüşte zenginleşebilmiştir. Bu zenginleşmenin sağlandığı bölgeler için DP iktidarı «efsane» olarak ortaya çıkmış ve bu iktidar desteklenmiştir. Bu desteklenmeyi sağlayacak yatırımlar, ekonomik tedbirler alınırken, devletin gittikçe borca batması[180], bağımsızlığını kaybetmesi, halk için somut bir

(179) Bu mekanizmanın geri bırakılmış ülkelerde işleyiş biçimi ve etkenleri, genel çizgileriyle yukarıda belirtilmişti. Aynı sistem, geri bırakılmış ülkemizde de işlemektedir.

(180) 30 Eylül 1967 tarihli durumumuza göre, Türkiye 1.769 milyon borç altındadır ve bu borçların faizi 581,8 milyon dolar tutmaktadır. Bu borç miktarı sadece dövizle

anlam taşımamaktadır. Halk kendisi için somut anlam taşıyan geçici bir dönem için para yüzü görmesini DP iktidarını efsaneleştirmek için yeterli görmüştür. Bu geçici zenginleşmenin dayandığı enflasyon politikasının yaratacağı pahalılaşmanın, sınıflar arası farklılaşmaların artmasının, gerçek bir fakirleşmenin gerçekleşmesinin önlenmesi için yeniden borçlanmanın doğurduğu çöküntü ise uzun süre ortaya çıkmamıştır. Bu sonuçlar ortaya çıktığı zaman da, halk, nedenleri DP iktidarının tutumunun dışında aramak alışkanlığını kazanmıştır. Buna rağmen 1957 seçimlerinde DP'nin oy kaybını, daha önceki yılların tutumundan doğan sorunların etkisine bağlamak mümkündür. Fakat bütün bu gelişim içinde, DP iktidarı, gerçekte belirli bir sınıfa hizmet eden iktidar olmak niteliğini sürdürmüştür.

İlk bakışta DP'nin ekonomik görüşlerine ve liberal anlayışına ters düşer gibi gözüken bir olguya işaret etmek gerekir. DP, özel teşebbüse öncelik tanıdığı, fabrikaların ve devlet kuruluşlarının özel teşebbüse aktarılmasını öngördüğü halde, uygulamada, ekonomik hayata müdahale zorunluluğunda kalmıştır[181]. Bir takım işletmelere ortak olarak katılan devlet, değişik bir temele oturmakla beraber, devletçilik yıllarının benzeri bir tutumu gerçekleştirmiştir. Kendi ekonomik gücüyle ayakta duramayan burjuvazinin yöneldiği zenginleşme, ancak devletin kendisini desteklemesi ile gerçekleşebilmiş ve devlet ekonomik ha-

---

ödenecek borç miktarıdır. Yeniden borçlanmama halinde bu borçların tasfiyesi ancak 2014 senesinde mümkün olabilecektir. Türk parasıyla ödenecek borç tutarı ise 3.706,1 milyon dolardır ve 1.778,6 milyon dolarlık faize bağlıdır. Borç durumunun dökümü için 1968 Mali yılı bütçe tasarısı gerekçesine bakılabilir.

(181) DP programının 43/1 maddesi «iktisadi hayatta özel teşebbüs ve sermayenin faaliyetinin esas» olduğunu belirtmekte. 48. maddede de, «devlet işletmelerinin elverişli şartlarla özel teşebbüslere devredilmesi»nden bahsedilmektedir. Halbuki uygulamada, DP iktidarı, birçok işletme kurmak veya katılmak durumunda kalmıştır.

yata katılmak durumunda kalmıştır. Bu açıdan burjuvazinin egemen olduğu devlet, burjuva egemenliğinin bir parçası, bir aracı olarak, doğrudan doğruya bir özel teşebbüsçü gibi, ekonomik hayat içinde yer almıştır. Devlet, burjuvazinin gelişim olanaklarını sağlamak, gelişime karşıt halk bilinçlenmesini engellemek ve tüketim olanaklarını gerçekleştirmek için ekonomik ilişkiler içinde yer alırken, çoğunlukla, bu ilişkilerden doğan zararı kendi üzerine almıştır. Devletin bu dönemde ekonomik hayata katılması, devletçilik yıllarına oranla diğer bir açıdan da değişiktir. Devletçilik yıllarında, siyasi iktidara sahip bürokratlar, üretim araçlarına sahip değildir ve ekonomik hayata burjuvazi yaratmak için katılmaktadır. 1950 - 1960 döneminde ise, burjuvazinin kendisi iktidardadır. Siyasi iktidar artık, kendi dışında bir sınıfı değil, doğrudan doğruya kendisinin çıkarlarını sürdürmek için belirli bir ekonomik politika izlemektedir. Bu oluşumun siyasal planda ve günümüzdeki gelişimlerde etkisi vardır. Gerçekten, egemen burjuvazinin çıkarlarının ancak devlet desteğiyle gerçekleşebilir oluşu, siyasi iktidarla burjuvaziyi özdeşleştirmiştir. Bu durumda, çıkarların sürdürülmesi, ancak, burjuvazinin siyasi iktidarda bulunmasıyla mümkün olabilecek ve bunun için de, burjuvazi siyasi iktidarı bırakmamak mücadelesini, çıkarlarını sürdürmek mücadelesiyle eş anlamda ele alacaktır. Aynı gerçek, aynı çıkarlara ortak olan emperyalist güçler için de söz konusudur. Bu çerçeve içinde bütün sorun, siyasi iktidarı halka, emekçi sınıflara vermemek şeklinde ortaya çıkmaktadır.

■ *DP - CHP'nin Yüzeyde Çelişmesi, Temelde Beraberliği*

Bu ekonomik biçim üzerinde on yıl süreyle DP - CHP çekişmesine, politik kavgalara tanık olmaktayız. Bu mücadelenin niteliklerini doğru olarak tesbit etmek, siya-

sal gelişimimiz ve günümüzün sorunları yönünden önem taşımaktadır.

CHP - DP çekişmesinin, halkın yaşantısıyla ilgili, ekonomik tutumun temeline inen ülkenin bağımsızlığını yitirmesine direnen bir niteliği yoktur. Yatırım ve yardım konularında ilk adımlar CHP döneminde açılmıştır. Marshall yardımı, Truman Doktrini CHP döneminde uygulanmağa başlanmış, NATO'ya girme çabaları bu dönemde ortaya çıkmıştır. Bu açıdan «dolar diplomasisi» DP iktidarından önce etkisini göstermek yoluna girmiştir. «Proleter devrimciliğe» karşı çıkış daha 1947 CHP Kurultayı'nda ve onu izleyen günlerde kendisini göstermiş[182], dine taviz vermekle suçlanan DP politikasını CHP, iktidarının son yıllarında denemekten geri kalmamıştır.

(182) 1945 yılından başlayarak CHP içinde, Mc Carthy'ci bir kadro etkin olmuş, Hasan Alinin ve köy enstitülerinin komünistlikle suçlanması, 141, 142. maddeleri 1946 tadili, sol örgütlere karşı girişilen adli kovuşturma, Halk Evlerinin «Narondi Dom» olarak nitelendirilmesi, Mareşal Çakmak'ın komünistlere destek olarak suçlanması, o günün kültür özgürlüğünü bağnaz bir sagcı akımın boğma hareketleri olarak ilk akla gelenlerdendir. CHP içinde, Sirer, Kurtuluş, Sökmensuer v.b. kişiler sağ bagnazlığın temsilcisi olarak parti içi iktidarı ele geçirmişlerdir. Özellikle, Kenan Öner-Hasan Ali Yücel davası, sağ akımın, en liberal düşünce biçimlerini dahi «komünistlikle suçlaması» açısından bir gösteri şeklini almıştır. Bk. Öner, K., Öner ve Yücel Dâvası, İstanbul 1947 - Yücel H.A., Dâvam, Ankara 1947. Yücel, bu kitabında namuslu bir aydın olarak tutumunu ve düşünce özgürlüğünü savunurken, Öner, Nihal Atsız'ın ve diğer ırkçıların Yücel'i komünistlikle suçlayan ihbar mektuplarına dayanmakta, Ankara Üniversitesi'nden atılan devrimci hocaları komünistlikle suçlamakta, köy enstitülerini suçlamakta, «Biri kurur, biri büyür-Biri ağlar, biri güler-Nedendir?» şeklindeki bir şiiri dahi «komünist şiir olarak nitelendirmektedir. Hasan Ali Yücel, ırkçı faşistlerin saldırıları karşısında, bizzat CHP'nin o günkü kadroları tarafından dahi yalnız bırakılmıştır. CHP'nin parti içi ve yurt yönetimi yönünden aşırı sağa kayan tutumu, dolar diplomasının gelişimi ile büyük paralel içindedir.

Temel meslelerde DP - CHP arasında bir çekişme, zıtlık yoktur. Örneğin, CHP - DP arasında kendileri dışında bir sınıf iktidarına iktidarı kapalı tutmak konusunda bir uzlaşma söz konusudur. 141 - 142. maddeler 1951 yılında değiştirilirken, CHP temelde DP'yi desteklemiştir. CHP adına konuşan Faik Ahmet Barutçu, «*Hedefin müşterek olduğunu*», «*rejimin selametine, rejimin esas ve prensiplerine taalluk eden meselelerde anlaşmanın bulunduğunu*», «*hürriyeti yoketme hürriyetinin olamıyacağını*», «*uygulamanın güvenlik verici olması gerektiğini*», «*kökü dışarıda bulunan faaliyetler için fikir hürriyeti tanımanın mevzuu bahis olamıyacağını*» «*bozguncu hareketlere karşı lüzumlu kanuni müeyyidelerin münakaşasız gerekeceğini*» savunmaktadır. Barutçu'nun itirazı, sadece, kanun hükümlerinin kaypak oluşu ve suçların kesin bir biçimde tesbit edilemiyeceği noktasındadır[183].

Kaldı ki, DP iktidarı, işçiye karşıt, işçi sınıfının bilinçlenmesini, engelleyici tutumunda da CHP'nin tepkisini görmüş değildir. Örneğin 1952'de dönemin en güçlü sendikası Teksif, uluslararası sendikalarla bağ kurmak isteyince engellenmiş, buna karşılık Türk - İş'in, Amerika'nın denetim ve etkisindeki «*Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu - ICFTU*»ya üye olmasına izin verilerek Amerika'nın Türkiye işçi sınıfını etkileyebilmesi kabul edilmiştir; buna CHP'nin de itirazı yoktur. Çekişme sadece Türk - İş içinde etkin olabilmek noktasında toplanmaktadır. Bunun dışında, grev hakkı, sendikal mücadele olanaklarının sağlanması v.s. konularında da, DP işçi sınıfına karşıt tutumunu göstermiştir. DP, liberal ve demokratik siyasi hayat aldatmacası ardında eski faşist yönelişi yine gerçekleştirmiştir. Emperyalist dünyayla kaynaşmak anlamına gelen batı dünyası içinde yer almak konusunda ilk adımı atan CHP olmuştur. «*Yoğaltıcı toplum*» yaratmak

(183) Bk. TBMM Zab. Cer. D. IX C. 10, S. 143 v.s

için «finans tedbirleri» alınırken küçük burjuva bürokrasisi kendisine zarar vermediği müddetçe bu tedbirlere karşı çıkmış değildir. «*Amerika vasıtasıyla milli savunma sistemi*» benimsenir, NATO gibi mekanizmalar içinde yer alınırken CHP suskundur. Bu çok kısa örneklemeler, 10 yıllık mücadele döneminin gerçekte Türkiye'nin temel sorunları, Kurtuluş Savaşı'nın teorik alanda kalan amaçları etrafında dönmediğini göstermektedir.

CHP muhalefeti, DP dönemi içinde de, kapitalist gelişime temelden karşı çıkmış, bağımsızlığın yitirilmesine varan Amerikan emperyalizmiyle kurulan ilişkilere tümden direnmiş değildir. İsmet İnönü'nün, «Petrol Kanununa» ve «Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununa» karşı çıkışı, CHP'nin emperyalizme karşıt bir politikayı benimsediği anlamına gelmemektedir. Bu çıkış, bir açıdan 1954 seçimlerinde CHP'nin seçim kampanyasına «tema» bulmasının ifadesidir. Kaldı ki, söz konusu kanunların «kapitülasyonları hortlatmak» anlamına geldiğini İsmet İnönü ileri sürerken, bu görüş CHP kadrosunun bütünüyle benimsediği bir politika olmuş değildir. 1954 seçimlerinden CHP, 1950'ye oranla daha büyük bir yenilgiyle çıkınca, artık yabancı sermayenin yurda geliş koşullarının yarattığı olumsuz sonuçlardan CHP artık bahsetmez olmuştur. O kadar ki, 1960 sonrasında, İsmet İnönü, yabancı sermaye kanunlarını savunan Fethi Çelikbaş'ı bakanlığa getirmekten dahi geri kalmayacaktır. *Bu açıdan, 1950 - 1960 döneminin DP - CHP çekişmesinin, ekonomik yönelişleri temele inen bir biçimde ele alan muhtevası yoktur.*

1950 - 1960 döneminde, DP ile «Atatürkçülük» ve «devrimcilik» konusunda kavgaya girişen CHP'nin, bu kavgası da biçimsellikten öteye bir anlam taşımamaktadır. Ekonomik devrime bütün siyasal hayatı boyunca karşı çıkmış olan CHP, DP'yi devrimciliğe karşı olmakla suçlarken, «Türk Devrimi»nin gerçek amaçlarını savunmuş

değildir. «Antiemperyalist, antikapitalist ve tam bağımsız Türkiye ülküsünü» CHP de unutmuştur. CHP'nin savunduğu, «batıya bağlı batıcılık» ve bunun üzerinde yerleşen «laiklik biçimsel değişimler»dir. CHP, DP'yi karşı devrimcilikle suçlarken, onun halk ve bağımsızlık aleyhine politikasını eleştirmemektedir. «Türk Devrimi»nin «antiemperyalist» amaçlarını tümden silen, askeri bloklar içinde yer almaya, ekonomik bağımlılığa karşı çıkmayan CHP, üst yapı değişimlerini savunurken, halka ters düşmeğe devam etmiştir. Temel sorunlarda, CHP'nin laik burjuvaları ile DP'nin dinsel eğilimleri temsil eden tabanı arasında bir anlaşmazlık yoktur. Her iki tabaka da, toplumsal yapı değişimlerine karşı çıkmakta görüş birliğindedir(184). Nitekim, 10 yıl süreyle, biçimsel bir devrimcilik savunusu ardında kalıpları korumak derdinde olan CHP, proleter devrimciliğe karşı çıkışta, sınıfsal bilinçlenmeyi engellemede, 141, 142. maddelerin 1951 yılında ağırlaştırılmasında DP ile el eledir. 141, 142. maddeler 1951 yılında 5844 sayılı kanunla değiştirilirken, kanun gerekçesinde «cemiyetin terekküp ettiği muhtelif sınıfların muayyen bir zamandaki karşılıklı ve mütevazin münasebet halini şu veya bu şekilde bozmaya teşebbüs etmek» suç olarak gösterilirken, bu görüş CHP tarafından da desteklenmiştir(185). Bu açıdan, CHP'nin bu dönemdeki devrimcilik mücadelesini «toplumsal devrimcilik» kavgası şeklinde anlamamak gerekir. CHP, «batıcılık, laiklik gibi ilkelerle de emperyalizmin emrine girmek» imkanının bulunduğunu kanıtlamak istercesine, biçimlerle ilgili bir mücadeleyi sürdürmüştür. CHP muhalefet olarak temel meselelere inmeyerek, ekonomik sistemi bir veri olarak kabul etmiş, sorunlara ancak üstten dokunabilmiştir(186).

(184) Bk. Özel Türkiye'de Gerici Akımlar, 194 v.s.
(184) Bk. Özek, Türkiye'de Gerici Akımlar, 194 v.s.
(185) Özek, 141 - 142, 154 - TBMM Tut. Der. D. IX, C. 10, S. Sayısı 264, S. 2 - 3.
(186) Küçükömer, 123

CHP, ekonomik temel ve devrimcilik konusunda temele inen bir görüş savunmazken, 10 yıl süren sert tartışmaların, çekişmelerin nedeni nedir? Savaş sonrasında iki partinin emperyalizmle olan ilişkilerinde temelde bir anlaşmazlık yokken, CHP muhalefetini laiklik - islamcılık, biçimsel demokrasi - otoriterlik çekişmesi üzerine oturtmuştur. Devrimler ve demokrasi konusundaki çekişmeleri CHP bir rejim meselesi durumuna getirirken, «ekonomik temelle bağlantısız bir rejim sorunu» ortaya çıkartmış oluyordu. CHP'nin rejim sorunu olarak ortaya attığı «devrimler ve demokrasi» konusundaki tezler, gerçekte ekonomik temele inmediği ve halkın yaşantısı açısından önemsenmediği için, «rejimle ilgili» nitelik taşımamaktadır. Bu açıdan, *CHP-DP çekişmesini, egemen güçler arasındaki bir çıkar mücadelesi olarak kabul etmek gerekir.* Egemen güçler arasındaki çekişme, Osmanlı ve Cumhuriyet bürokratı için, kendi tarihsel gelişimine uygun bir rejim meselesi olarak kabul edilebilir. Emekçi halk içinse, bu çekişme anlamsızdır. Türkiye'de bürokrasinin ve burjuvazinin gelişimindeki tarihsel özellikler, 10 yıllık kavganın ana niteliklerini ortaya çıkartmaktadır.

Belirtilen açıdan 10 yıllık mücadelenin nitelikleri ele alınacak olursa, şu sonuçlara varmak mümkündür: 1950 seçimleri ile küçük burjuva bürokrasisi, tarihinde ilk kez iktidardan şeklen düşmüştür. İktidardan düşen «bürokrasi», burjuvazinin emrine girmemek için direnmektedir. «Rejim meselesi» olarak ortaya çıkan mücadele gerçekte, küçük burjuva bürokrasisi - burjuvazi arasındaki egemenlik mücadelesidir. Bürokrasi, burjuvazinin emrine girmemek konusunda direndikçe, DP iktidarı, bürokratları emrine almak için baskı tedbirleri almaya girişmiştir. DP iktidarının otoriterliğe kaydığı ileri sürülürken bu konuda kanıt olarak gösterilen tedbirlere bakacak olursak, bunların salt aydınları, bürokratları ilgilendiren tedbirler olduğunu gö-

rürüz. Gerçekten, basın hürriyeti, üniversiteler, memur statüsü, yürütme organının yetkilerinin artırılması v.b. konulardaki sınırlandırmaların, ekonomik temelle ilgisiz ve sadece belirli bir elit kadroyu ilgilendiren, küçük burjuva bürokrasisinin sınıfsal güvenliğini sarsan nitelik taşıdığı muhakkaktır. Bürokrasi ise kendisi için siyasal güvenlik sağlamak, eski üstünlüklerini sürdürebilmek için «biçimsel demokrasi ve devrimcilik» mücadelesine girişmiştir. DP'nin baskı tedbirleri sadece «aydınlara» yönelirken, aydınlar da, tamamen emekçi halkın dışında kalan sorunlar üzerinde mücadeleyi sürdürmüş, halka karşı tutumlar yönünden ise CHP - DP arasında bir anlaşmazlık görülmemiştir. CHP'nin «Atatürkçülüğü» ele alış şekli dahi, özden yoksun, laik bürokratın sınıfsal üstünlüğüne uygun, halka karşıt niteliktedir. Sorun bu biçimde ele alınınca, 1950 - 1960 yıllarının «demokrasi», «devrimcilik» çekişmesini, halkın dışında egemen güçler arası mücadele olarak nitelendirmek doğru olacaktır. Ele alınan ve eleştirilen DP iktidarının tutumunun halk açısından anlamsızlığı, CHP'nin halkla bu dönemde de ilişki kuramayışının ve DP'yi tutuşunun nedenidir. Esas halkın yaşantısıyla ilgili sorunlara ise, CHP de eğilmemiş ve bu konuda DP ile aynı paralele girmiştir.

CHP'nin belirli sosyal güvenlik tedbirlerine de eğildiği bir gerçektir. Bu gerçeğin belirmesi karşısında, 1950 - 1960 dönemindeki demokrasi ve devrimcilik mücadelesinin, salt bürokrasinin kendi üstünlüğünü sürdürmek anlamına geldiği şeklindeki görüşümüzün geçersizliği ileri sürülebilir mi? Kanaatimizce, CHP muhalefetinin «sosyal haklar» konusundaki mücadelesini de, bürokrasinin kendisine «sosyal güvenlik» sağlamak amacıyla yorumlamak mümkündür. Burjuvazinin iktidara gelişi ve kendi düzenini kurmağa yönelmesi, ekonomik açıdan etkisini özellikle bürokrasi üzerinde göstermiştir. «Dolar diplomasisi»ne dayanan

ekonomik sistem, özel ellerde birikimi hızlandırır, enflasyon bu birikimi belirli bir süre için devam ettirir, yetersiz dövizlerin tahsisi ile ilkel birikim yağması sürdürülür, birden «her mahallede milyoner» yetiştirilirken, bazı tabakalar mutlak bir anlamda fakirleşti. Fakirleşen tabakalar içinde özellikle, bürokrat yöneticiler ve subaylar yer almaktaydı[187]. Enfasyonist politika, fiyat artışları, aynı oranda gelirleri çoğalmayan bürokratları belirli bir sıkıntı içine sokmuştu. Bu durum karşısında, bürokrasi «sosyal güvenlik» mücadelesi içine de girdi. Sosyal güvenlik tedbirlerinin de, emekçi sınıflardan çok, aydınların güvenliği konusuna yönelmiş olması, belirtilen görüşü kanıtlar sanırız[188]. Sosyal güvenlik tedbirleri ile bir sol alternatifin gelişimini engellemek amacını da güden CHP, halkın, emekçi sınıfların yaşantısıyla ilgili yapısal reformlar konusunu sorun ve rejim meselesi durumuna getirmiş değildir.

Emekçi sınıf ve tabakalar için tüm olarak anlamsız biçimsel demokrasi ve devrimler mücadelesi içinde yer alan ve «devrimci» olarak nitelendirilen «laik burjuvaların» günümüzün temele inen proleter devrimciliği karşısındaki olumsuz tutumları, dönemin devrimcilerinin «demokrasi» anlayışlarını da ortaya çıkartmıştır. Biçimsel bir mücadele içinde egemen sınıf ve tabakalar çekişirken, kendileri dışında gerçek devrimcilere siyasi iktidar yollarını kapatmakta birleşmişlerdir. Bu açıdan, biçimsel çok partili demokratik hayata, kısa bir süre için son veren 27 Mayıs hareketi de, aynı siyasi mücadele içinde şartlanmış ve gerçek bir demokrasiyi getirmek amacına yönelmemiştir. 10 yıllık siyasi mücadele içinde, gerçekleşecek bir siyasi iktidar değişimi, siyasi iktidarı elinde bulunduran egemen sınıflarda başkalaşma yaratmayacağı için, gerçek bir ik-

(187) **Küçükömer, 122**

(188) Bu konuda bk. Devlet Personeli Meselesi (CHP Genel Sekreterliği) Ankara 1958 İçtimai Mesleler (CHP Genel Sekreterliği), Ankara 1958.

tidar ve düzen değişimi anlamını taşımıyacaktır. Halk kendi iktidarını kurmak olanak ve bilincinden yoksun olunca, DP veya CHP'nin iktidarda oluşu, halk için temelde hiç bir değişiklik yaratmayacaktı. Bu dönem içinde halkın, egemen sınıf ve tabakalara dayanan iki parti arasında bölüşülmesi, tamamen sınıfsal nitelikler dışında olmuştur. 27 Mayıs, biçimsel mücadelenin doğurabileceği «kardeş kavgasını» önlemek için gerçekleştirildiğinde de, ne emekçi sınıflara yönelmiş ve ne de toplumsal değişimleri amaç bilmiştir. *Devrimcilik, halkın yaşantısını değiştirecek toplumsal devrimcilik anlamında ele alınacak olursa ve 27 Mayıs'ın da böyle bir sonuca yönelmediği düşünülürse, 27 Mayıs'ı ele alarak «bürokratların» devrimciliğini ileri sürmek*[189], *İttihat ve Terakki'yi, Jön Türkler'i, Kurtuluş Savaşı kadrolarını, küçük burjuva bürokrasisinin devrimciliğine kanıt göstermek kadar yanlış olacaktır. Bütün bu tarihsel olaylarda, bürokratlar, halk için devrimciliği engellemişler, halk adına, halkın dışında kendi güvenliklerini sağlayacak biçimsel değişimlere yönelmişlerdir.*

■ *Anayasa - Taplumsal Gerçek Çelişkisi*

Küçük burjuva bürokrasisinin, sosyal ve kişisel güvenlik arama eğiliminin sonucu olarak, asker bürokratlarca gerçekleştirilen, 27 Mayıs'ın yöneldiği amaçlara uygun bir siyasal yapı kurması doğaldı. 27 Mayıs'ın iktidara getirdiği asker kadro, daha önce de sorulmuş bir sorunun, «devleti nasıl kurtarmalı?» sorusunun cevabını, «dengeci bir batı anayasası» hazırlamakta buluyordu. Milli Birlik Komitesi, «batı değerler sistemini benimseyen bürokrasinin» devamı olduğunu, askeri hareketin ilk gününde, batı dünyasına bağlılığını ilan ederek kanıtlıyordu. Bu

(189) Avcıoğlunun «bürokratların» devrimciliğini savunan bu görüşü için bk. YÖN 14 Ekim 1966, s. 8 - 10.

açıdan, batıya bağımlılık konusunda, bürokrasi ile işbirlikçi burjuvazi ayrılmış değillerdi. DP iktidarının yıkılış nedeni, yeni düzenin eğilim ve yönelişlerinde etkendi. *Madem ki DP, bürokrasinin sosyal ve kişisel güvenlik mücadelesinin sonucunda yıkılmıştı, yeni kurulacak siyasal düzenin de bu güvenliği sağlayacak nitelikte olması doğaldı. Bunu sağlayacak ise yeni bir anayasa oluyordu. Nitekim Temsilciler Meclisi'nin kurulmasıyla, bürokratların sivil kolu da işlen iktidara el koymuş ve 1961 Anayasası'nı hazırlamıştır.*

1961 Anayasası temel nitelikleri açısından, batının burjuva demokratik anayasal sistemine yönelmiştir ve «sosyal devlet» niteliği temel ilkelerden biri olarak benimsenmiştir[190]. Bu şekilde klasik burjuva demokratik özgürlükleri ile XIX. yüzyılın sonuna doğru endüstri devrimini gerçekleştirmiş kapitalist ülkelerde emekçi sınıfların devrimciliğini kırmak için ortaya atılan tavizler anlamındaki «sosyal haklar»ın sentezine varılmak istenmiştir. Garantili bir biçimsel hürriyet sistemi ile sosyal hakların tanınması, bürokrasiyi aradığı güvenliğe kavuşturur gibi görülmüştür. Belki de dünya anayasaları içinde, memur teminatını, bürokratların üstünlüğünü bu derecede garantileyen ve sistemleştiren bir anayasa daha bulmak güçtür. Her egemen sosyal sınıf ve tabakanın kendi sınıfsal çıkar ve yönelişlerine uygun bir hukuk düzeni kurması gerçeği, 1961 Anayasası ile bir kez daha doğrulanmış, bürokrasi kendi sınıfsal yönelişlerine uygun bir anayasal düzeni kurmuştur. 1950 - 1960 döneminde bürokrasinin geçirdiği tecrübe de, Anayasanın biçimlenmesinde etkinliğini göstermiş, bürokrasinin reaksiyon anayasası oluşmuştur.

(190) Anayasa gerekçesinde, «Türkiye çağdaş bir demokrasinin gereklerini yerine getirmek için «sosyal devlet» niteliğini kabul etmek zorundadır denilmekte ve bu sistemin «sosyal hak-klasik hürriyetler» sentezi olduğu belirtilmektedir.

Belirtilen niteliklerdeki 1961 Anayasal düzeninin doğurduğu sonuçlar nelerdir? Hemen şunu belirtmek gerekir ki, «burjuva özgürlükleri - sosyal haklar» sentezini gerçekleştiren anayasalar, kapitalizmi güçlenmiş, burjuvazisi gelişmiş, yerli sınıflar arasında denge kurulmuş toplumların ürünüdür. İşçi hareketleri karşısında siyasal iktidarını korumak isteyen burjuvazi, işçilerin bazı dileklerini karşılamak zorunda kalmış ve «sosyal haklar» sistemini ortaya çıkartmıştır. «Sosyal haklar» bir açıdan işçi sınıfına verilmiş tavizlerdir ve bu tavizlerin verilmesi belirli bir sermaye birikimini gerektirmektedir. «Sosyal haklar sistemi», burjuvazinin verdiği tavizlerle, emekçilerin siyasal iktidara yürüyüşlerini, devrimci atılımlarını da engellemektedir. 27 Mayıs sonrasının anayasa yapıcısı bürokratlar, «sosyal devlet» sentezini teorik olarak yaratırken, kendi sınıfsal güvenliklerini sağlamak ve bu şekilde emekçilerin iktidar alternatifini de ortadan kaldırmak amacını gütmüştür. Anayasa yapıcısı teorik planda, sosyal devlet sentezini yararlı görürken, sosyal yapıyı gözden uzak tutmuş ve anayasa teorisinin uygulamada da geçerli olacağını sanmıştır. Halbuki sosyal devlet sentezinin geçerliliği, belirli bir sermaye birikimini ve olan birikimden harcamaları gerektirmektedir. Dış sömürü imkanlarına sahip bulunan emperyalist ülkeler, dış sömürünün sağladığı sermaye birikiminden yararlanarak, ülke içi emekçilerin sömürülmesi konusunda tavizler verebilmektedir. Bu nitelikler ise, Türkiye'de mevcut değildir. Anayasanın tam olarak gerçekleşmesi, sermayeyi, çapını ve alıştığı zenginleşme türünü aşan harcamalara mecbur edeceği gibi, temelinde kapitalist olan bir yoldan gelişme ve birikim olanaklarını da sınırlayacaktır. Anayasanın kabul ettiği sistem, burjuvazinin işbirlikçilik yoluyla kolay zenginleşmesine, kapitalist öncesi kalıntıların çıkar düzenlerine aykırı olması nedeniyle, egemen sınıfların tepkisine yol açacaktır. Nitekim, da-

ha CHP iktidardayken, alışılagelen özel birikimi engelleyen Planlama Teşkilatı'yla çatışmaya düşmüştür. Planlama, anayasanın sosyal adalet ilkelerine uygun olarak yapılıp yürütüldüğünde, «bürokratik bir plan» zorunlu olacaktır. Böyle bir plan ise hiç değilse tarım gelirlerini vergilendirdiği için oy kaybına yol açabilecekti. Bu nedenledir ki, CHP plancılarla çatışıma girdi ve ilk plancıların istifalarından sonra, Planlama Teşkilatı siyasal eğilimlere göre çalışan herhangi bir idari organ durumuna girdi. Bu olay dahi, anayasayı yapan bürokratların bile, sosyal gerçek karşısında anayasal teoriyle çelişkiye düştüklerini gösteriyordu[191].

Kaldı ki, anayasayı yapan bürokrasinin, anayasayı uygulama iktidarı uzun sürmedi. Özellikle 1965 seçimlerinden sonra, burjuvazi yeniden iktidara geldi. Burjuvazinin sınıfsal eğilimleri ise, dış kapitalist koşulların izni ve desteği ile üretim güçlerini, 1950 - 1960 döneminde olduğu gibi, geliştirmek temeline dayanıyordu. Bu eğilimin gerçekleşebilmesi ise, anayasanın dengeleyici, birikimi azaltıcı, hatta engelleyici ilkelerinin fiilen atlatılmasına, değiştirilmesine bağlıydı[192]. Diğer bir deyişle, anayasanın teorik olarak kurulmasını istediği düzen, fiilen mevcut bulunan kapitalist öncesi kalıntıların ve işbirlikçi burjuvazinin düzeni değildi. Emperyalizmle işbirliği yapan ve bu yolla üretim güçlerini geliştiren egemen sınıflar, anayasal düzenin kendi düzenlerine karşıtlığını görünce, ortadaki çelişkiyi, anayasal düzeni fiilen ve hukuken kendi düzenlerine uydurarak kaldırmağa yöneleceklerdir. Sınıfsal dengeye dayanan bir hukuk düzeninin, bu dengenin kurulamadığı geri bırakılmış bir ülkede uygulanmasına yöneliş, elbette ki, bir takım sorunlara yolaçacaktır. Bu sorunların başlıcası ise

(191) Küçükömer, 125
(192) Küçükömer, 125

hukuk teorisi ile toplumsal yapı gerçeği ve egemen sınıfların çıkar sistemlerinin çelişik oluşudur.

1961 Anayasasının, aynı çerçeve içinde, doğurduğu diğer bir sonuç ise, toplumsal bilinçlenmenin ve işçi sınıfı devrimciliğinin gelişmesidir. 1961 Anayasa sistemi içinde toplumsal gerçek ile anayasal sistem arasındaki çelişkinin somut olarak belirmesi yanında, biçimsel burjuva özgürlük sisteminin verdiği olanaklar da, sol akımların gelişimine, solcu siyasal örgütlerin kurulmasına ve parlamentoya girmelerine yolaçmıştır. Kaldı ki, 1961 anayasası, emekçi sınıfların örgütlenerek siyasi iktidarı ele geçirebilme imkanlarını da tanımış ve düzenlemiştir. 1950 - 1960 döneminde biçimsel demokrasinin savaşı içinde oyalanan devrimci güçler, siyasal biçim için değişimlerinin sorunların çözümlenmesine yetmediğini, 1961 anayasa değişikliğinden sonra kesin olarak kavramışlardır. Bu kavrayış, sorunların çözümünün, temele, üretim ilişkilerine eğilmekle gerçekleştirilebileceğini somut olarak ortaya koymuştur. Bu çizgi üzerinde proleter devrimciliğin gelişimi, gerçek rejim meselelerine de yöneliş anlamını taşır. Sorun artık, biçimsel demokrasi savaşı olmaktan çıkmakta, «antiemperyalist, antikapitalist tam bağımsızlık» savaşı olarak belirmektedir. Egemen sınıfların sömürü olanaklarına, emperyalizmle olan ilişkileri içinde ve emperyalizmin komisyoncusu olarak kavuşturduğu ortaya çıkartılmıştır. Türkiye'nin geri bırakılmışlığının, gelir dağılımındaki adaletsizliğin, sömürücü sınıfların egemenliğinin ve emperyalizmin emredici otoritesinin teker teker nedenlerine inilerek ortaya konulması, çözüm yollarının araştırılması bir düzen değişikliğinin zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. «Düzen değişimi» ise, sınıfsal egemenlik durumunun değişmesi anlamını taşımaktadır. Sınıfsal ve gerçek anlamında düzen değişimi, halkın kendi iktidarını kurması, burjuvazinin, feodal kalıntıların egemenlik durumlarının sona ermesidir. Düzen

değişimi zorunlu olarak emperyalizme de karşı çıkmak anlamını taşır. Egemen sınıfların düzenleri, emperyalizmin izniyle üretim güçlerinin geliştirilmesi anlamını taşıdığına göre, emperyalizmin işbirlikçilerinin düzenlerine başkaldırı, zorunlu olarak emperyalizme de başkaldırı anlamını taşımaktadır. Bu açıdan, 27 Mayıs sonrasının gelişen proleter devrimciliği, gerçek devrimcilik çizgisine gelmiş, «düzenin değişimine» yönelmiştir. 1961 Anayasasının biçimsel demokratik sistemi de, «düzene karşı çıkışın» halk kesimlerine bir ölçüde yayılması, bu konudaki teorik ve pratik görüşlerin kolaylıkla açıklanması olanaklarını sağlamıştır. Bu durumda da egemen güçlerin düzenleriyle, anayasa sistemi ve hürriyet anlayışı daha da çelişik duruma girmiştir. Egemen sınıfların ekonomik güçlerini artırma olanaklarını sınırlayan anayasanın uygulanması konusunda devrimci güçlerin mücadeleleri, siyasi iktidara egemen sınıfların, anayasa sistemine karşıt sömürü olanaklarını sürdürme eğilimine dayanan tepkisiyle karşılaşmak zorunda kalmıştır. Devrimci güçlerin «düzene karşı» çıkışları gerçekleşip, belirli ölçüde bir gelişim sağlanınca, egemen sınıflar bu gelişimi iki yoldan engelleyebilmek olanağına sahiptirler. Birinci yol, anayasanın da öngördüğü, sosyal devlet-burjuva özgürlükleri sentezini gerçekten oluşturmaktır. Bunu gerçekleştirmek ise, işbirlikçi burjuvazinin, kapitalist öncesi kalıntıların üretim güçlerini artırma olanaklarını sınırlayacaktır ve bu nedenle bu yola gidememektedir. Sentez gerçekleştirilmeyince, özellikle ekonomik sistemin iç çelişkileri ve doğurduğu sorunların da etkisiyle, devrimci güçlerin halk kesimlerini düzene karşı bilinçlendirmeleri olanakları artmaktadır. Sonuçta da, düzeni değiştirici, demokratik halk iktidarını gerçekleştirici birikimler artacaktır. Bu birikim ve gelişim ise, yine işbirlikçi sınıfların sınıfsal düzenlerinin yokolması anlamını taşıyacaktır. Bu durumda, işbirlikçi sınıfların seçmek zorunda ol-

dukları ikinci yol ortaya çıkmaktadır. Bu yol, devrimci gelişimi, «demokratik burjuva özgürlüklerini» zora başvurarak engellemek, sömürü düzenini halkın bilinçsizliğinden ve aldatılmışlığından yararlanarak sürdürmek yoludur. Mevcut düzenin üzerinde, gittikçe sınıfsal bir nitelik kazanan mücadelenin, işbirlikçi burjuvaziden yana çözümlenmesinin, egemen sınıf için, en ucuza gelen ve mevcut ekonomik sistem içinde en elverişli yolu da bu olmaktadır. Anayasanın belirli düşüncelere kapalı olduğu iddiasından, «Düzeni Koruma Kanunu» hazırlanmasına varan gelişimin gerçek niteliği de bu ikinci yolun uygulanmasını ifade etmektedir. Düzene karşıt görüşlerin, antiemperyalist eylemin, düzen değişikliği istemenin, proleter devrimciliğin suçlanmasından, bu eylem ve düşünce açıklanmasının yasak edilmesine varan gelişim, gerçekte düzenin değiştirilmesini engellemek amacının ifadesidir. Devrimci hareket, biçimselliğinden kurtulup temele eğildikçe, biçimsel devrimcilik mücadelesinde birbirine karşıymış gibi gözüken «laik burjuvazi» ile «dinci çevreler» de birleşmektedirler. 1950 - 1960 döneminin devrimci sayılanlarının çoğu, devrimcilik sınıfsal bir nitelik kazanınca ve toplumsal yapı değişimine yönelince, karşı-devrimci olduklarını ortaya çıkarmışlardır.

Anayasa teorisi ile egemen sınıf düzeninin yarattığı toplumsal gerçek arasındaki çelişki, devrimci güçlerin anayasal teoriyi gerçekleştirmesi yönünde gelişince, egemen sınıflar bu gelişimi önlemeyi, kendi sömürü olanakları için zorunlu görmektedirler. İşbirlikçi sınıfların sömürü olanaklarının sürdürülmesi, emperyalizmin sömürü olanaklarının da sürdürülmesi anlamını taşımaktadır. Emperyalizmin, Türkiye'deki vazgeçilemez ekonomik çıkarları[193], as-

(193) Bu konuda bk. Aren, 320 v.s. Türkiye'deki kapitalist gelişim, tüm işbirlikçi burjuvazi ve Amerika için vazgeçilmez bir çıkar düzeni yaratmıştır.

keri bloklarla sağladığı ortadoğudaki stratejik üstünlüğü, ancak bu düzenin sürdürülmesiyle mümkündür. Bu açıdandır ki, egemen sınıflar düzen tutuculuğu konusunda da, emperyalizmle işbirliği halindedir. Emperyalizm de, kendi çıkarları açısından, siyasi iktidar düzeninin egemen sınıfların elinde kalmasına yönelmekte, belirli bir siyasal sistemi sürdürmek çabasını göstermektedir. Bu çaba, bütün geri bırakılmış ülkelerdeki oyunlara benzer şekillerde Türkiye'de de sürdürülmektedir. İsmet İnönü'nün Kıbrıs olayları ile ilgili olarak Amerika'ya ılımlı ve o günün koşullarının doğurduğu öfke içindeki başkaldırısı, siyasi iktidardan ayrılmasıyla sonuçlanırken, Amerika başbakan değiştirmenin yeterli olacağını anlamıştır. Halbuki, burjuvaziyi tüm olarak temsil eden ve biçimsel devrimcilik yönü dahi olmayan AP iktidarının, siyasal ve ekonomik tutumu devrimci gelişimi daha da artırınca, emperyalizm ve işbirlikçileri, sadece başbakan değiştirmekle yetinmez, siyasi rejimi daha güvenlik verici biçime getirmeği gerekli görür bir çizgiye gelmişlerdir. Son dönemlerin saldırganlığı bu açıdan yorumlanabilir.

Emperyalizmin ve işbirlikçilerinin dayandıkları düzenin sürdürülmesi, bu konudaki çaba, emekçi sınıfların iktidara gelme olanaklarının yokedilmesi anlamını taşımaktadır. Bilimsel olarak ortaya çıkan gerçek ise, hangi biçim ve ideolojik görünüş ardında olursa olsun, burjuvazi ile emekçi sınıfları arasındaki sınıf mücadelesinin ve bunun üzerindeki siyasi iktidara gelme savaşının, burjuvaziden yana zora başvurarak engellenmesi «faşizm» anlamını taşımaktadır. Bugün, belirtilen amaç için yapılan gerici tertipler, Türkiye'nin düzeninin faşistleştirilmesi için yapılmaktadır. Düzenin fasistleştirilmesi, çağdaş çizgiye paralel olarak, dış etkenlerle desteklenmekte ve «ithal edilen faşist modeller» gerçekleştirilmek istenilmektedir. Bu açıdan, devrimci mücadele, «antifaşist» nitelik de taşımakta,

«antiemperyalist» mücadele ile birleşmektedir. Devrimcilerin, toplumsal yapıyı değiştirmeğe yönelen ve bunun için «antiemperyalist» nitelik taşıyan savaşları, emperyalizmin siyasal sistemi olan «faşizme» de karşıdır.

Bu çizgideki devrimci eylem, önce, demokrasinin biçimsel şekilleri içinde engellenmek istenecektir. Devrimci eyleme karşı fiili tepkiyi ise, devrimci eylemin gelişmesine yolaçan ve egemen sınıfların sömürü sistemlerine ters düşen anayasal sistemin değiştirilmesiyle tamamlanmak istenecektir. Emekçi sınıflara ve onların bilinçlenmesine karşı fiili tutumun hukukileştirilmesi, ancak klasik burjuva demokratik özgürlüklerinin dahi sınırlandırılmasıyla sağlanabilecektir. Emekçi sınıfların bilinçlenmesinin ve iktidara yönelişinin engellenmesi için başvurulan çareleri faşizm olarak kabul ediyorsak, bu amaçla uygulanan fiili ve görünüşte hukuki bütün yöneliş ve tepkileri de «faşist tepki» olarak kabul etmemiz zorunluluğu mevcuttur. Devrimci gelişime faşist tepki, bu temel üzerinde, emperyalizmin açık veya gizli desteğiyle gerçekleştirilmekte, devrimci eylemin gelişimine paralel bir yoğunluk içinde, düzenin «gizli faşist» düzen olmasının çabası gösterilmektedir.

■ *Devrimci Eyleme Faşist Tepki*

Geri bırakılmış ülkelerdeki genel şemaya uygun olarak, devrimci eylemin kırılması ve gelişim olanaklarının sınırlanması yollarına başvurulmaktadır. Devrimci eylemin önderlerinin «nötralize» edilmesi[194], işçi sendikalarının sarılaştırılıp işçilere ihanete sürüklenmesi, devrim-

(194) Nitekim Tabii Senatör Tunçkanat, Senatoda bir Amerikan CIA ajanının nötralize edilmesi gerekli görülen Türk aydınları ile ilgili liste ve rapor açıklamış işbirlikçi çevrelerin geniş tepkisiyle karşılaşmış, bu çevre ileri sürülen görüşleri yalanlamak gayretine düşmüşlerdir. (Açıklama tarihi: 7 Temmuz 1968).

ci hareketlerin «komünist» hareket olarak nitelendirilip, halkın önyargılarından yararlanılarak kamuoyunun tepkisinin sağlanması, devrimci - toplumcu kuruluşların «vatan hainliği» ile nitelendirilmesi, devrimci gelişimlerin engellenmesi konusunda başvurulan temel yollardandır. Emperyalizm ve işbirlikçileri, devrimci gelişime karşı, ideolojik, siyasal ve kültürel açıdan bir mücadeleye girişirken, diğer yandan devrimci eylemi fiili saldırılara konu yapmaktadır. Bu ideolojik karşı devrimci propagandaların ve buna bağlı fiili saldırıların gerçekleştirilmesi ise, bir takım örgütlerin eliyle olmaktadır. Egemen sınıfların elindeki bu örgütler, propaganda ve eylemlerinin temelini «antikomünizm» aldatmacası üzerine oturturken, belirli halk kesimlerini de yanına çekebilmektedir. «Antikomünizm» aldatmacası, devrimci gücü kırmak için bir araç olarak kullanılırken, devrimci gücün «antiemperyalist» savaşına karşı çıkılmakta, bilinçsiz halk kesimleri «emperyalizmin» savunucusu durumuna düşürülmektedir. Belirli propaganda, halk şartlandırması ile beliren, fiili saldırılarla süren «faşist tepki» sonuçta siyasi iktidarın siyasal tutumu ve kanun yapma yetkisini saptırmasıyla da devam etmektedir[195].

1961 yılından sonra gerçekleşen devrimci akımların güçlenmelerine paralel bir biçimde, fiili saldırılara da konu olmuştur. Önceleri sadece TİP'i hedef alan bu saldırılar, gelişerek TİP'i de kapsayan tüm devrimci eyleme karşı duruma gelmiştir. Özellikle, 1968 yılı içinde gençlik katlarında gerçekleşen büyük bir çabuklukla güçlenen devrimci eylem, tepkinin de büyümesi, organize duruma getirilmesi, kan dökülmesi ile sonuçlanmıştır. «Kanlı Pazar» bu

(195) Gerçekleştirilmesine 1967 yılında kalkışılan ve devrimci güçlerin tepkisi nedeniyle gerçekleştirilemeyen, 1969 yılında ve seçimlerden önce kanunlaştırılmasına çalışılan «Anayasa Düzeninin Himayesi Kanunu Tasarısı» bu konuda örnek gösterilebilir.

açıdan en üst noktayı ortaya koymaktadır. 4 Temmuz 1965'te Bursa TİP Kongresi'nin taşlanmasından, 1 Haziran 1966'da Kayseri TİP binasının AP'lilerce yıkılmasına, 1968 yazında Teknik Üniversite'nin polisce basılmasından Tunceli olaylarına kadar bir dizi olay, belirli bir çizgi üzerinde geliştirilmiş karşı devrimci davranışlardır. 1966 yılından bu yana tertiplenen «komünizmi tel'in mitingleri», faşizmin savunuculuğunun ve anayasanın kurmak istediği düzene saldırının, aydınların tehdit edilmesinin somut örnekleridir. Devrimci tiyatrolara, kuruluşlara, kitabevlerine yapılan saldırılar, Eskişehir'de yapıldığı gibi TİP aleyhine girişilen orak - çekişli beyanname dağıtmak türünden tertipler, Devrimci Gençlik örgütlerinin ve bunlarca düzenlenen konferansların basılması şeklindeki saldırganlıklar, Zonguldak, Batman, Kula, İstanbul, Adana gibi yerlerdeki işçi hareketlerinin silah kullanılıp kan dökülerek önlenmesi, yasal gösterilerin fiili tedbirlerle önlenip, saldırganların hükümetçe korunması şeklinde beliren hareketler, belirli bir birikimin, şartlandırmanın sonucudur. Ana çizgilerine işaret ettiğimiz olayların dökümünü yapacak değiliz. Bu olaylar son yılların günlük olaylarını izleyenler için bilinen gerçeklerdir ve yönelişlerinin, «halka kapalı» siyasal bir düzen olduğu açıktır. Değinmek istediğimiz, bu fiili olayları hazırlayan, mevcut düzenin sürdürülmesinden yana görüşlerin temel nitelikleridir. 1960 yılından sonraki proleter devrimcilik, rejim sorunlarını biçimsellikten kurtarmış ve sınıfsal bir niteliğe büründürmüştür. Bu sınıfsal yapı içinde, karşı devrimci tezler hemen kendilerini ortaya koymuşlardır.

Belirtildiği gibi, 1960 yıllarından sonra güçlenen proleter devrimcilik, sorunların çözümünü düzenin değişmesinde görmektedir. Proleter sosyalistler için düzenin değişmesi, topluma egemen olan sınıfların, üretim ilişkilerinin değiştirilmesi anlamını taşımaktadır. İşbirlikçi, em-

peryalizme bağımlı kapitalist yola karşı çıkılması, elbette ki, egemen sınıfların tepkisiyle karşılaşacaktır. Bu açıdan, «düzen değişimi» zorunlu olarak, bu değişimi istemeyen ve suçlayan işbirlikçi sınıfların ve onların ardındaki emperyalist güçlerin yenilmesine bağlıdır; bu nedenle de, proleter devrimcilik, «ekonomik bağımsızlığa yönelmiş antiemperyaist» bir harekettir. Devrimci akımın nitelikleri bu şekilde ortaya çıkınca, karşı devrimci güçler de, devrimci tezlerle ilgili görüşlerini açıklarken, «antiemperyalist» akımı da değerlendirmek zorunda kalacaklardır. Devrimci güçler'in yönelişleri işçi sınıfının önderliğinde halkın iktidara gelmesi olduğuna göre, karşı devrimci güçler buna direnirken, emekçi sınıfların iktidarını kapatma yoluna girmekte, emekçi sınıfların bilinçlenmelerini engellemeğe çalışmaktadırlar. Bu açıdan, bütün bu görüş ve bu görüşlerin doğurduğu tepkileri, «faşist tepki» olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır.

Devrimci akımlara karşı ortaya çıkan fiili olayları doğuran ve «antikomünizm» aldatmacası ardında düzenin sürdürülmesine çalışan görüşleri, «burjuvaziden», «ırkçılardan» ve «ümmetçilerden» gelen tepkiler olarak üçe ayırabiliriz. Bu üç ayrı türden tepkinin, temelde aynı amaca oturduklarını görmek zor değildir: «Düzenin değişmesini engellemek». Aralarındaki fark, bu amaca erişmek için ortaya koydukları tezler, dayandıkları taban, kendilerine bağladıkları örgütler noktasındadır. Bu üç ayrı görüş ve tepki, karşı devrimci nitelikleri içinde «emperyalizmden» yana olmaktan, Türkiye'nin «ekonomik bağımsızlık savaşına» karşı çıkmak lekesinden de kurtulamayacaklardır. Bugünün koşulları içinde, geri bırakılmış ülkemizde, mademki düzenle emperyalizme bağımlılık içiçe, özdeşleşmiş bir anlam taşımaktadır; düzenin değişmesine karşı çıkmak da, emperyalizmden ve onun sömürüsünden yana olmak anlamını taşıyacaktır.

Burjuvazinin sözcüsü durumundaki Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Çiftçi Federasyonları, bunlara bağlı «İktisadi Araştırma Kuruluşları» çoğunlukla dış sermayenin de desteğiyle, halka karşıt, burjuvazinin aşırı birikim sağlamasından yana bir düzenin savunusunu yapmaktadırlar. Proleter devrimciliğe karşı ilk bilinçli «karşı devrimci» akımın da bu çevrelerden geldiği görülmektedir. Özellikle, 1962 yılından sonra sürdürülen yayınlar, konferanslar ile savunulan görüşler, üç ana noktada birleşmektedir «özel sermaye aracılığıyla kalkınma ve emperyalizme bağımlılığın savunulması», «devrimci - antiemperyalist hareketlerin komünizm olarak nitelendirilmesi», «TİP ve benzeri sol devrimci örgütlerin komünist olarak nitelendirilmesi.»

Özel sermaye ile kalkınma modelinin, kapitalist modelin savunusu, doğal olarak sosyalist modelin kötülenmesi anlamını taşımaktadır. Faşist İspanya'daki belirli bir sınıftan yana gelişimi dahi, «özel teşebbüs mucizesi» olarak adlandıran ve Türkiye açısından örnek gösteren bu çevre[196], dış yardımın devamından[197] yanadır. Burjuvazi, siyasal demokrasinin ancak «özel teşebbüsçülük» içinde söz konusu edilebileceğini savunurken, planlamanın, ekonomik faaliyetin, milletlerarası işbirliğinin «liberal» bir sistem içinde gerçekleştirilmesinden yanadır. Çevre, «pluralist - karma ekonomi» sistemi adı altında, ekonomik faaliyetin riskini devlete yükleyen, devletin herhangi bir «müteşebbis» gibi, özel sermayeyle eşit şartlarla ekonomik hayata katılmasını sağlayan bir sistemi anlamaktadır: «Bazı hallerde, milli iktisadi bünye devletin ekonomik gelişme gayretini en büyük ölçüde üzerine almasını mecburi kılar.

(196) İspanyol Mucizesi Özel Tesebbüs Mucizesidir, İAT Yayınları, no. 6, - Koç, V., İspanya ve Biz, 12 Haziran 1966.

(197) Türkiye'nin Kalkınma Gayretleri ve Tediye Muvazenesi, İAT yayınları no. 8 - «Milletlerarası Ticaret Odasının XX. Kongresine Türkiye Milli Komitesi tarafından Türk Görüşü olarak takdim edilen Rapor» Ankara 1965.

Bu şartlar tahtında devlet, teşebbüs sahasındaki gayretlerini ilk fırsatta diğer sektörlere nakletmeğe çalışmalıdır»[198]. İAT'nın yayınladığı «özel teşebbüs beyannamesine» göre, «sosyalist bir hayat tarzı henüz tarif edilmiş değildir. Halbuki özel teşebbüs sistemi içinde herkese daha iyi ve daha tatminkar bir hayat kabul edilmektedir. «Özel teşebbüs sistemi içinde hiç bir sınıfa imtiyaz tanınmadığı, sosyal hakların kabul edildiği, devlet müdahalesinin bu konuda lüzumsuz köstek teşkil ettiği, bu açıdan maden'erin, dış ticaretin devletleştirilmesinin özgürlüğe ve özel teşebbüs eliyle kalkınmağa karşı olduğu ileri sürülmektedir[199]. Özel teşebbüscülerin «liberal kalkınma» yolundan AP'nin ekonomik tutumunu anladıkları, Odalar Birliği Başkanı Batur'un 8 Aralık 1965'te, AP'nin ekonomik tutumunu desteklediklerini belirten konuşmasından anlaşılmaktadır.

Burjuvazinin özel teşebbüs eliyle kalkınma adına, işbirlikçi sermaye zenginleşmesini destekleyen bu görüşleri, «ümmetçi» çevre tarafından da desteklenmiştir. 1960 yılına kadar, biçimsel devrimcilik mücadelesi içinde, CHP'nin devrim anlayışını eleştiren, teokratik devlet düzenini savunan islamcılar, 1960 sonrasının proleter devrimciliği karşısında, bağımsızlık, antiemperyalizm, batıya bağımsızlık, sosyalizm konularındaki görüşlerini de belirtmek zorunda kalmıştır. «İlim Yayma Cemiyeti» «Komünizmle Mücadele Dernekleri»nin islamcı kanadı, «Türkiye Din Görevlileri Konfederasyonu» gibi örgütler, «Bugün», «Sabah», «Yeni İstiklal», «İttihat» gibi yayın organları, islamcı tezlerle ortaya çıkan karşı devrimci görüşleri belirtmektedirler. Milliyetçi - Mukaddesatçı adını benimseyen çevre, özel teşebbüsün kutsallığı, sosyalist eyle-

---

(198) «Ekonomik Gelişme Prensipleri», İAT yayınları no. 12

(199) «Özel Teşebbüs Beyannamesi» İAT Yayınları no. 3 — «Türkiye'de Özel Sektör ve Kalkınma» Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Yayını, Ankara 1966.

min ve örgütlerin «komünist» nitelikte bulunduğu kapitalist yolla kalkınmanın tek çıkaryol teşkil ettiği görüşlerini savunurken[200], burjuva gericilerinin görüşlerini «dinsel» tezler içinde eritmektedir. Bu çevre, bazı yabancı ortaklıklara ve bu arada Coca - Cola'ya, yahudi sermayesine dayandıkları için karşı çıkarken[201], işçilerin fiili grev hareketlerini de «siyonist ve komünist» hareket olarak suçlamaktadır. İşçinin grev hakkını kullanması, «komünistlik», grev kırıcılık ise «vatanseverliktir». İşçi mücadelesi, kadere rıza, başkasının zenginliğine göz dikmeme kurallarını zedeleyen günahlar olarak anlaşılırken, «düzen değişsin» diyenler de «imansızlar, vatan satıcıları» olarak adlandırılmaktadır. Düzen değişecekse, «bu düzen, Demirel'in gerçekleştirmek istediği, hür demokratik, liberal, namuslu vicdanlı imanlı düzen olacaktır»[202]. Özel teşebbüs düzeninin, huzur, istikrar ve fakirlerin refah bulduğu düzen olduğunu kabul eden ümmetçi çevre Fransa'ya işçi ihracı yollarının aranmasını, Türkiye'nin refahı için gerekli görmektedir. Irkçı - ümmetçi birleşimi olarak özellik kazanan çevre de, benzer görüşleri savunmaktadır. Buna göre, «aşırı devletçilik komünizme giden bir yoldur». Devletçilik, «kaleler içten alınır» taktiğine uygun bir komünist işidir. Atatürk, tüccara önem veren bir politikanın, özel teşebbüscülüğün yanındadır ve özel teşebbüs birleşerek kendisine karşı olan çevrelere henüz gereken dersi verecek tesanüdü gösterememiştir. Özel teşebbüsün gelişimi, emekçi sınıfların gelişimi demektir ve bunun için de, devletin sermayeyi desteklediği bir «karma ekonomi sistemi», zorunludur[203].

---

(200) Örnekler için bk. **Özek,** Türkiyede gerici akımlar.

(201) «Cola ve dönen dolaplar», Bugün, 25 Eylül 1968

(202) Şahap Tan, Siyonist grevler ve boykotlar, Bugün 10 Ekim 1968.

(203) **Ertez,** Kalkınma Ülküsü, Toprak 29-30 1964, 7 **Onursal,** B., Aşırı devletçilik komünizme gider, Toprak no. 53, 1967, - **Onursal,** Devletçiliği savunanların gafleti,

■ *Faşist Çevrelerin Ortak Taktiği «Anti Komünizm»*

Burjuvazi, ümmetçi ve ırkçı nitelikler ardında ortaya çıkan ve fakat egemen sınıflara dayanmak yönünden birleşen çevreler, «herkese iş, sosyal adalet, demokrasi» aldatmacaları ardında, sol akımların değerlendirilişi konusunda da birleşmektedirler. Anayasanın verdiği olanaklar ve sınıfsal bilinçlenme içinde, düzene karşıt bir yönelişi gerçekleştiren devrimci güçlerin bu hareketleri, klasik «antikomünizm» taktiği ile suçlanmak istenirken, bu çevreler, «komünizmi» de bilimsellik dışı bir biçimde yorumlayıp, telkin etmektedirler. Sosyalist düzenle, özel teşebbüs düzenini karşılaştıran burjuvalara göre ,bütün kararlar devlet tarafından alındığı için, sosyalizm bir milletin hayat seviyesini yükseltemeyecektir. Sorumluluk zincirini yokeden sosyalist düzen, planlı ve zorla kalkınma ilkesi nedeniyle, demokrasiye aykırıdır ve sosyalizm sefalet çağını yaşamaktadır[204]. İşbirlikçi burjuvaziye göre, sosyalist uygulama, bugün için, «devletçilik» ve «sosyal güvenlik sistemi»nden başka bir anlam taşımamaktadır. Fikir olarak sosyalizmin çağının geçtiğini ileri süren bu çevreye göre, Sovyet Rusya'da yeni bir ihtilal doğmak üzeredir. Parti imtiyazlarının söz konusu olduğu sosyalist ülkelerde, hürriyet, işçi hakları, aile, din, ahlak inkar edilmektedir. Sosyalizm, halkın «tasarruf» imkanlarının elinden alındığı, ekonomik riskin halkın sırtına bindiği, ekonomik randımanın gerçekleştirilemediği, işçilerin çalışma şartlarının devletçe saptandığı, halkın ekonomik hayata etki yapamadığı mal kalitelerinin geliştirilemediği bir sistemi ifade etmektedir. Bu açıdan şu sonuca varılabilmektedir:

Toprak no. 55, 1967 - **Vecihi Ünal**, Almanya'daki işçiler, Sabah, 10 Eylül 1966.

(204) Bu iddialara karşılık, sosyalist blokun % 13'ü aşan bir gelişim hızıyla, dünyadaki en büyük kalkınma oranını gerçekleştirdiğini hatırlamakda yarar vardır.

«Nerede ve nasıl çalışacağınız ve nasıl yaşayacağınız hakkındaki bütün kararlar başkası tarafından alınsın ister misiniz? Cevap gayet tabii «hayır» olacak. Fakat, hürriyet ve imkanların mevcudiyeti, insanların onların ehemmiyetini takdir etmesine bağlıdır. Bunun içine, bütün hürriyetler girmektedir. Bu hürriyetin temeli, özel teşebbüs ekonomisidir. *Hürriyetimizin garantisi için özel teşebbüs elinizde en önemli ve kıymetli vasıtadır*»[205].

Özel teşebbüsçü, işbirlikçi burjuvazi bu görüşlerinde yalnız değildir. Ümmetçiler ve ırkçı - ümmetçiler de aynı görüş etrafında, değişik bir dille birleşmektedirler. Bu çevreye göre, «aile ve mukaddesat düşmanı, milli hisleri küçümseyen ve inkar eden, servet ve ferdi mülkiyetin aleyhinde olan sınıf mücadelelerini teşvik, işverene karşı düşmanlığı çoğaltan, dine açıkça hücum etmeden sinsi mantık oyunları ile zihinlerde ve fikirlerde çürütmeğe çalışan, mezhep kavgalarını körükleyen ve kızıştıran, demokrasi ve hür memleketlere karşı düşmanlık yaratan, memlekette sürekli huzursuzluk çıkaran ve devam ettiren... sosyalizmi beğendirmeğe çalışan» kimseler komünisttir[206]. Bu açıdan «komünistler insan sayılmazlar» ve «komünizm caniler nizamıdır ve caniye hürriyet bahşedilemez»[207].

Özel teşebbüsün fazileti konusunda olduğu gibi, bilim dışı bir şekilde ele alınan «komünizm» konusunda da, laik burjuvazi ile dinci çevre birleşmekte, 1960 öncesinin bi-

---

(205) Bu konuda genel olarak bk. «Kızıl Dünya», «Komünist alemde yeni yönelmeler» «Yanlış Kehanet ve bir hayalin yıkılışı», «Komünizm ve din», «Teoride ve tatbikatta sosyalizm» adlı broşürler. Bu yayınlar, İAT, Odalar Birliği gibi işbirlikçi egemen sınıf kuruluşlarınca yayınlanmış ve çoğunlu 1966 yılında neşredilmiştir. Özellikle bk. «İki sistemin mukayesesi», İAT Yayınları no. 9, s. 14.

(206) «Komünizm nedir? Komünist Kimdir?», Komünizmle Mücadele Derneği Yayını.

(207) Zeybekoğlu, Komünistler insan mıdır? Toprak no. 49 1966, 5.

çimsel karşıtlığı ortadan kalkmaktadır. Komünizmi, «dinsiz, imansız bir hürriyetsizlik akımı» olarak tanımlayan ve bütün sol akımları aynı çerçeve içinde toplayan Feyzioğlu ile Bugün Gazetesi'nin sol anlayışı arasında artık bir ayrılık yoktur. Feyzioğlu'nun biçimsel Atatürkçülüğü, artık burjuva gericilerinin «ilerici» sayılmaları için yeterli olamamaktadır.

Genel olarak bütün sol akımları «komünizm» olarak nitelendiren, komünizmi de kendi anlayışlarına göre tanımlayan egemen sınıfların ümmetçi, laik ve ırkçı nitelikteki temsilcileri, «devrimci eylemleri» de kendi açılarından değerlendirmektedirler. Bütün dünyadaki bağımsızlık hareketlerini, ulusal kurtuluş savaşlarını «komünizm» olarak nitelendiren bu çevreler, Amerika'nın bu konudaki görüşünü paylaşmaktadırlar. Emperyalizme bağımlı özel teşebbüsçülük düşmanlığı ile «komünizmi» aynı anlamda kabul edenlerce, Afrika Kurtuluş hareketleri komünistlerin işi olduğu kadar, Vietnam'daki savaş da, «fikir hürriyetine inananların Asya'da bir komünist zaferinin neticelerini önleme» savaşıdır. «Milli Demokratik Cephe», «Milli Kurtuluş Hareketi» Sovyet Komünist Partisi'nin geri bırakılmış ülke komünistlerine verdiği talimat üzerine gerçekleştirilmektedir. Brezilya'daki Goulart'ın ılımlı devrimciliğini dahi «komünizm» olarak kabul edenlerce Goulart'ı deviren faşist darbe, demokrasinin kurtarılması anlamına gelmektedir[208].

Bu ana düşünce içinde, Türkiye'deki proleter devrimci düşünce ve buna bağlı gençlik ve işçi hareketleri de değerlendirilmektedir. Türkiye'de toprak reformu, sanayileşme, devlet sektörünü genişletme, yabancı sermayeye karşı çıkma, Türkiye işçilerini bilinçlendirme, «Milli Demokra-

(208) «Komünizm ve Afrika» Ankara 1966 «Komünizmin düşündürdükleri» Ankara 1966 «Komünistlerin Orta Şark Yayılma Planı?», Türkiye Çiftçi Teşekkülleri Federasyonu Yayını, Ankara 1966.

tik Cephenin» kurulması konusundaki düşünceler, «Moskova'nın Gizli Türkiye Komünist Partisi'ne Verdiği Talimat»ın ürünleridir. Dünyadaki bütün sol örgütler, Moskova'dan emir almaktadır. Bu nedenle, adı ve görüşü ne olursa olsun, Türkiye'deki bütün sol kuruluşlar Moskova'nın emrinde, «milliyetçilik, toplumculuk, antiemperyalizm v.s.» sloganları ardında Türkiye'yi batı dünyasından koparmak amacındadırlar. Bu çevreye göre Türkiye batının bir parçasıdır. NATO'ya ve Amerikan dostluğuna karşı çıkış, Türkiye'yi batı dünyasından koparıp, komünistlerin kucağına atmak için girişilmiş oyunlardan öteye gidememektedir[209]. Bu açıdan, «tam bağımsız, antiemperyalist, ulusal Türkiye» için yapılan eylem, «komünist» eylemdir. NATO'ya 6. Filo'ya Amerikan emperyalizmine karşı çıkış komünist işidir[210]. Emperyalizme bağımlı, sömürücü sermaye sınıfının egemenliğini savunan laik burjuvalar, bu nedenledir ki, 1968 Haziran ayından itibaren gelişen, devrimci antiemperyalist, bağımsız Türkiye ülküsüne yönelmiş devrimci - milliyetçi gençlik hareketlerini «komünist» hareket olarak nitelendirmektedirler. 6. Filo'yu protesto hareketleri sırasında öldürülen Demircioğlu, bunlara göre, sırf «bir solcu şehide kavuşmak» için doğrudan doğruya solcular tarafından öldürülmüştür. Solcu çevre, üniversite işgallerinden bu yana bir «ihtilal» hazırlığı içindedir ve bu «ihtilalin» itici gücünü kazanmak için Demircioğlu öldürülmüştür[211].

Yasal bir yürüyüşün kanla bastırılması anlamına gelen «Kanlı Pazar» olayları dahi, doğrudan doğruya solcuların işidir. Güven Partisi'ni tutan «Milli Güç» Dergisi'ne göre[212], Amerika'ya saldırılar «komünist ayaklanması-

(209) «Komünistlerin Orta Şark Yayılma Planı», s. 5 v.s.
(210) Örnek olarak bk. Fenik. M. F., Sosyalist Türkiye Propagandası, Son Havadis 22 Temmuz 1968.
(211) Bu konuda bk. Milli Işık Dergisi no. 15, 16.
(212) «Komünistler Ayaklandı», Milli Güç no. 9, s. 13

dır». Bu ayaklanmanın son örneği ise «Kanlı Pazar» olaylarıdır. İşçilerin, gençlerin, bazı halk kesimlerinin «bağımsız Türkiye, antiemperyalist savaş Amerika defol» sloganları bir içsavaşın tohumlarıdır. Kanlı Pazar sol azınlığın Rus gemilerini selamlaması ve halkla alay etmeleri sonucunda, halkın kendiliğinden tepkisinin sonucudur[213]. Bu çevre, devamlı olarak devrimcilerin bir ihtilale hazırlandığı fikrini telkin ederken[214], güdülen maksat da, halkı devrimci gelişime karşı tahrik etmektir. Nitekim bu çevreye göre, TİP de komünist örgütüdür ve sosyalizmi perde olarak kullanmakta gerçekte Moskova'dan emir almaktadır[215]. Bu yolla, halkın önyargılarından doğan tepki, demokrasimizi gerçek demokrasi durumuna getirme rolünü oynayan, halk sınıflarını temsil etme durumundaki tek siyasal örgüte çekilmek istenmektedir.

Türkiye'nin bağımsızlığına ve emperyalizmin sömürüsünden kurtulmasına yönelen devrimci görüş ve eylem «ümmetçi» cephe tarafından da aynı biçimde nitelendirilmektedir. «Ümmetçi» takım, 1950 - 1960 döneminde «batılılaşmayı» suçlarken, proleter devrimcilerin «batı sömürüsüne» direnişlerini «komünistlik» olarak adlandırıp tepki göstermekle, gerçekte «batıya uydu batıcılığı» desteklemektedirler. Bu cepheye göre, 6. Filo'nun protestosu, «komünist veletlerin» başkaldırısıdır[216]. Amerika dostumuz ve kurtarıcımızdır ve NATO bizi komünizm afetinden kurtarmaktadır. Komünizme karşı savunma, ancak

(213) Politika Dergisi, no. 138, s. 3, 24 şubat 1969
(214) Plitaka Dergisi, no. 139, s. 3,3 mart 1969
(215) Durum Dergisi 12 ağustos 1965 no. 44 - Toprak no. 50 - Aka, D., Memleket Atisini Karartanlar, Milli Güç no. 9, s. 3, Politika Dergisi no. 139. Bu konuda F. Sükan isimli kişinin İçişleri Bakanıyken hazırlattığı «Milli Emniyet Raporu» da, aynı görüşü savunmaktadır. Rapor özet olarak Milliyet Gazetesinde yayınlanmıştır.
(216) Öğrencilerin 6 Filoya karşı devrimci ve milliyetci tepkileri, ümmetçi Bugün Gazetesi'nce kötülenmiş ve «antikomünist halk kuvvetleri», gençliğe saldırmağa davet

müslümanlık ve «batı bloku içinde yeralmak»la mümkündür. Bağımsız bir Türkiye'yi anlayamayan bu çevre, «NATO'yu Amerika'nın vasıtası ve NATO ülkelerini de Amerika'nın peyki gibi göstermeyi» çirkin bir palavra, boş bir çaba olarak kabul etmektedir. NATO'dan çıkmak istemek, NATO'nun Türkiye'yi bir savaş tehlikesiyle karşı karşıya bıraktığını söylemeğe Türkiye'nin savaşsız Rusların eline geçmesini istemek anlamına gelir ve «Türk Milletine» hakarettir. Ümmetçiler, ulusal bağımsızlık hareketini bir komünist hareket olarak nitelendirirken islami hükmü de vermektedir: «Devrimcilerin katli vaciptir». Ümmetçiler, NATO'yu savunurken, batı dünyasına bağımlılığın islamcı kısmını da ihmal etmemektedir. Bu açıdan, niteliğini belirttiğimiz, ARAMCO petrol şirketlerine dayanan «İslam Paktı», batıya bağımlılığın islamcı kısmını ortaya çıkartmaktadır. Ortadoğu'daki Nasırcı akıma karşı çıkartılan İslam Paktı, bu çevre tarafından, «komünist» hareket olarak kabul edilen «devrimci eyleme» karşı bir «dini garanti» olarak görülmektedir[217].

Laik burjuvazi, ümmetçi, ırkçı çevrelerce belirtilen bu görüşlerin, temelsizliği yanında ortaya çıkan gerçek belirli niteliklerdeki düzenin sürdürülmesine karşıt devrimci eylemin kötülenmesi ve bu yolla egemen sınıfların sınıf düzenlerinin devamının sağlanmasıdır. Bütün bu telkinler, emekçilerin bilinçlenmesini ve devrimci eyleme katılarak demokratik yoldan anayasanın kendisine tanıdığı olanaklardan yararlanarak iktidara gelmesini engellemek içindir. Böyle bir amacın ise, faşizm konusundaki genel görüşümüze uygun olarak, «faşist tepki» olarak nitelendirilmesi

---

edilmiştir. Örnek olarak Bk. Bugün 25, 26, 27 Temmuz 1968. Aynı tarihli Bâbıâlîde Sabah gazeteleri de 6. Filo'ya karşı tepkiyi «anarşist hareket», olarak suçlamaktadır.

(217) Amerika düşmanlığı bahanedir, Solcular Türkiye'yi Rusya'ya Satmak istiyor, Bugün 20 Temmuz 1968.

yanlış olmayacaktır. Özetlenen görüşler değişik çevrelerden gelen faşist tepkilerin, «özel sermaye savunuculuğu» ve «işbirlikçi sınıf düzenine karşı devrimci eylemi komünist hareket» olarak nitelendirmekte birleştiği görülmektedir.

Bu arada, kısaca, değişik bir nitelik taşıyan eski CKMP'nin yeni MHP'nin görüşlerine değinmek yerinde olacaktır. Doktrinel yönü olmayan CKMP Türkeş ve arkadaşlarının eline geçtikten sonra belirli bir sağcı nitelik almıştır. Son olarak «Milli Hareket Partisi» adını alarak, batı faşist partilerinin ve Malmö'deki Birliğin sloganlaşmış «Sosyal Hareket» terimini benimseyen parti, «ırkçı» bir nitelik taşımaktadır. MHP Dokuz Işık ilkesini benimserken[218], ekonomik görüşünü, «endüstricilik ve teknikçilik» gibi kaypak iki kavrama oturtmaktadır. Sınıfları sınıf mücadelelerini inkar eden sınıfların mücadelesinin «ezilme ve ezme» sonucunu doğurduğunu belirten parti sözcüleri, batı toplumlarını salt maddiyata dayandıkları için sınıf mücadelesine yolaçmakla suçlamaktadırlar. MHP ise, «milli» nitelikteki kalkınma programını «ahlakçı, toplumcu, ülkücü ve maneviyatçı» bir temele oturttuğu iddiasındadır. Sorunlarımızın çözümyolu «milliyetçilik, iman ve ahlaktadır». «Milliyetçiliği reddeden bir dincilik anlayışı ve islamiyete düşman bir milliyetçilik anlayışını» suçlayan MHP, «milli ekonomiyi» kurarak Türkiye'yi aydınlığa kavuşturacağı inancındadır. «Milli ekonominin» kuruluşu ise, maneviyat «Hira dağından doğan güneşin ışığı», «Tanrı dağından taşınan Ergenekon settini eriten güneş» gibi ütopik temellere oturtulmakta, belirli bir ekonomik görüş geliştirilmemektedir. İlkel bir ekonomik görüş içinde, toprak reformuna, tefeciliğin kaldırılmasına yöneldiğini ileri süren MHP, «Türkiye'yi bağımsız büyük sanayi

(218) 9 ışık: Milliyetcilik, Ülkücülük, Ahlakçılık, Toplumculuk, İlimcilik, Hürriyetçilik, Köycülük, Gelişmecilik ve Halkçılık, Endüstricilik ve teknikçilik, olarak sıralanmaktadır.

devleti olma ölçülerine göre yürütmek» amacındadır[219]. Lideri yüceltmek ırkçılık, her türlü ideolojiye karşı olarak, eylemi önemsemek açılarından, kanımızca açık bir faşist parti niteliğindedir ve sloganlar genel olarak tarihsel örneklerden alınmıştır. «Türklük şuurunu kendinde bulan önderlerin» başa geçmesi zamanı geldiğine inanan MHP[220], «führer», «duçe» deyimlerinin benzerini «başbuğ» teriminde bulmuştur. MHP, «Anarşizme, komünizme, siyonizme, kapitalizme, masonizme, kozmopolitizme» hayır derken, faşizmin klasik «inkar» sistemini gerçekleştirmekte «Türklük ve müslümanlıktan başka herşeye hayır» demektedir[221]. Böyle bir anlayış, elbette ki, faşist örneklerde olduğu gibi, siyasal bütün sisteme de karşı çıkacak[222] ve fakat yerine boş kavramlardan başka birşey getiremeyecektir. Belirli bir ideolojik yönü bulunmayan, boş kavramlara, ırkçılığın verdiği tarihsel hayallere ve bunların halkı okşayan aldatıcı parlaklığına dayanan klasik faşist tutum, kendi içinde de tutarlı olabilmek imkanını bulamayacaktır.

Faşizmin klasik tutarsızlığını, ideolojik yoksunluğunu MHP'nin davranışlarında da bulmak mümkündür. MHP, kapitalizme ve emperyalizme karşı olduğu iddiasındadır. O kadar ki, «Sabah» Gazetesi, bu çevrece, «kapitalistlerin servetlerini komünizme karşı korumak için çıkarttıkları» bir propaganda aracı olarak nitelendirilmektedir[223]. Aynı parti, bağımsızlık, milli, sanayileşmiş bir ekonomi kurmak amacında olduğunu ileri sürmektedir. Fa-

(219) 8-9 Şubat 1969 tarihinde Adana'da yapılan Kurultay'da Türkeş'in yaptığı konuşma için bk. Milli Hareket, no. 23, Mart 1969, s. 12.

(220) Bahadırlıoğlu, Önder meselesi, Milli Hareket, no. 19, Şubat 1968, s. 20.

(221) Bk. Milli Çığır, no. 3, şubat 1969, s. 1

(222) Örnek olarak bk. Altınsoy, Türk toplumu düzenden mahrumdur, Milli Hareket, No. 19, Şubat 1968, s. 5.

(223) Kapitalist Sabah, Milli Hareket no. 19, şubat 1968, s. 7

kat, partinin, antiemperyalist eylem konusundaki tutumu, «sermayeye karşı çıkışın boş ve tarihsel örneklerinde görüldüğü gibi, küçük burjuvaziyi kazanmak için başvurulan bir davranış olduğunu göstermektedir. Mussolini ve Hitler'in de aynı taktik ve sloganlarla iş başına gelip, sermayeye dayanarak yaşadıkları düşünülecek olursa, MHP'nin davranışı da bize hiç yabancı gelmeyecektir. Bağımsız bir ekonomiden yana ve bugünkü kapitalist sisteme karşı bir düzeni getirmek iddiasındaki partinin bu görüşlerinde inandırıcı olması, antiemperyalist eylemden yana olmasıyla belli olabilecektir. Emperyalizme bağımlı bir ekonomik sistem içinde söz konusu amaçların kurulamayacağı açıktır. Antiemperyalist olmadan, emperyalizmin eseri olan bir sistemi yıkmak, Hira dağından medet ummak kadar hayalci bir görüş olmaktadır. Halbuki, MHP, 6. Filo'yu, Rus istilasını önleyici kuvvet olarak nitelendirip, Filo'ya karşı hareketleri komünistlikle suçlarken, devrimciliğe ve antiemperyalist kavgaya ters düşmektedir. «Kanlı Pazar», MHP'ce, diğer karşı devrimci güçlerin yorumlarına uygun olarak, «sol ihtilal» hareketi şeklinde değerlendirilmektedir[224]. Türkeş, Türkiye'nin kaderinin batıda ve NATO'da olduğunu söylerken, hem emperyalizme yatkın bir görüşü savunmuş ve hem de Türkiye'nin NATO dışında bağımsızlığına inanmadığını göstererek, gerçek milliyetçiliğe ters düşmüştür[225]. MHP, Amerikancılık havasına karşılık, «Türkçülük havasına» davet çıkartırken, Türkeş, yabancı sermaye düşmanlığını «Coca-Cola» edebiyatı olarak alaya almakta ve bu hareketin «iktisadi Sevr» yaratacağını belirtmektedir[226]. MHP'ye bağlılıkları anlaşı-

(224) Bk. Milli Hareket no. 23, Mart 1969, s. 3

(225) Türkeşin bu konudaki görüşleri için bk. Milli Hareket no. 23, Mart 1969, s. 13 - Ayrıca bk. Çakmak, C., Nato ve Türkiye, Milli Hareket no. 20, Mart 1968, s. 0.

(226) Türkeş, Milletimizin ümidi gençler, Milli Çığır no. 3, Şubat 1969.

lan «Mücadele Birliği»nin yayınlarında, devrimci, anti-emperyalist gelişim, «milletin köleleştirilmesi», Amerika'ya çatma «komünistlik», 6. Filo'ya karşı çıkış «ihtilal provası» olarak nitelendirilmektedir(227). Bu çerçeve içinde MHP, kapitalizme ve emperyalizme karşı görünüşü ardında, devrimci eylemi suçlamakla, gerçekte emperyalizmden yana görev görmekte ve faşist tepkilerle, hem de faşizmin açık biçimlerine uygun olarak, paralele düşmektedir.

■ *Açık Faşist Rejime Doğru*

Demokratik halk iktidarını engellemeğe yönelmiş ister açık faşist nitelikteki, ister demokratik biçimler içinde örtülü faşist görüşler, halkı devrimci güçlere karşı belirli bir kışkırtmağa girişmektedir. Nitelikleri belirtilen görüşler, halkta yarattıkları birikimleri, devrimci eyleme karşı fiili duruma getirmenin de davetini yapmaktadır.

Odalar Birliği Başkanı Batur, bütün devrimci hareket ve düşünceyi «sol sapıklık» olarak nitelendirirken, özel teşebbüsleri sol hareketle mücadeleye çağırmaktadır(228). Demirel, burjuvazi adına, rejim meselelerinin ideolojik çatışma dışına çıkartılmasını isterken (24 Ekim 1965), TİP'i düzeni değiştirmek istemekle suçlamakta, «düzenin değiştirilmesini» istemeyi, anayasaya aykırı saymaktadır(229). CHP ve GP'nin de görüşleri değişik değildir. Ortanın solcuları AP kadar TİP ile de mücadele içinde bulunduklarını belirtirlerken(230), GP taraftarı «Milli Güç»

(227) Mücadele Birliği'nin Genel Merkezinin ve İstanbul Sancağının yayınlandığı muhtelif bildiri ve küçük broşürlerde hep aynı fikir işlenmekde, bu hareketlere karşı «sağ» yumruk indirmeğe davet edilmektedir.

(228) Bk. Milliyet 8 ekim 1966

(229) Demirel'in 1 Ekim 1965 Urfa seçim konuşmasından, bk. Milliyet 2 Ekim 1965.

(230) Ortanın Solunun, «sola duvar» çekme politikası, CHP'nin kendi solunda bir siyasal örgüt ve alternatife karşı çıktığını açıkça göstermektedir.

Dergisi'nde Feyzioğlu, devrimci eylemi, «Türkiye'yi Moskova ve Pekin'e bağlama» hareketi olarak nitelendirmekte, dergi, «Milliyetçileri, satılmış solla amansız mücadele»ye çağırmaktadır[231].

İslamcı cephe, proleter devrimcilere karşı çok daha kesin ve serttir. «Devrimcilerin katlini vacip» gören islamcılar, «komünizme karşı mukaddes cihad» ilan etmekte, «başkaldırdıkları gün kızılların halk tarafından birer tahtakurusu gibi ezileceklerini», «müslümanların komünistleri kahredeceğini» ilan ederek, «müslümanlar birleşiniz», sloganını ileri sürmektedir[232]. Bu konuda örnek de bulunmuştur. «Endonezya», Endonezya'daki Amerikan emperyalizmine sıkı sıkıya bağlı «Pantja Silla» hareketi desteklenirken, dan dökümü, «kızıl avı» olarak nitelendirilmektedir. Halkın devrimcilere karşı tahrikinde kışla olarak kullanılan «camilerde», halk katliama davet edilirken, bütün müslümanların «tek bir parti» olduğu ve «islamın uyanış ve dirilişinin» gerçekleştiği ileri sürülmektedir[233]. «Vatandaş Komünist avına hazır ol» başlıklarıyla tahrik edilen kimselerin üniversite basması, kanlı pazarlarda kullanılması, egemen sınıfların, dini, faşist amaçları için araç olarak kullandıklarının kanıtıdır. Nitekim, islamcı cephenin egemen sınıfara satılmış önderleri, faşist bir düzenin savunusunu da yapmaktadırlar. Devrimci düşünceler, sanat, bilim için hayat hakkı tanımayan, bunların sınırlandırılmasını isteyenler, hem burjuvazi ile paralele düşmekte[234], yer yer açık bir faşizmin övgüsünü yapmaktadır-

(231) **Gülman, H., Milliyetci lider Feyzioğlu hak ve halk yolunda, Milli Güç no. 9, s. 9.**

(232) **Bu sloganlar için bk. Yeni İstiklal no. 203 ve 238**

(233) **Evgi, M. Ş., Allah yoluna davet, Bugün 26 temmuz 1968.**

(234) **Temizoğlu, I., Kültür Komünizmi, Toprak no. 51, s. 4 31 Kasım 1965 tarihli toplantısında AP Meclis Grubunda da aynı istekler ileri sürülmüştür.**

lar. Bu çevrenin yayın organlarında, Hitler'in kötü bir insan olmadığını, Hitler'in ölümünün Almanlardaki «milli ve dini hisleri öldürmediğini», yahudileri öldüren Hitler'in insanlığı kurtardığını, «ölümünün de hayatı kadar şerefli» olduğunu, nasyonal sosyalizmin günümüzün sosyalist gelişimini engelleyeceğini belirten görüşlere rastlamak şaşırtıcı değildir[235]. İslamcı cephe, Franco düzenini «özel teşebbüs mucizesi» sayan, «Goulart'ın devrilmesini demokrasinin kurtarılması» olarak kabul eden, Endonezya, Güney Kore ve Güney Vietnam'daki faşist hareketleri öven burjuvaziyle aynı paralelde olduğunu bu konuda da ortaya çıkartmaktadır.

En kısa deyimiyle, sömürü düzenini savunmağa ve halkın bilinçlenmesini engellemeğe yönelmiş, faşist görüş ve tepkilerin, siyasi iktidarca da benimsendiğini görmek şaşırtıcı olmayacaktır. Belirli egemen sınıfların çıkar sistemlerini ve sömürü olanaklarını, değişik nitelikler içinde savunan faşist görüşlerin, aynı sınıfın siyasal güçlerince de destekleneceği, benimseneceği ve eyleme dökületeceği doğaldır. Aynı kaynaktan gelen güçler, aynı görüş ve eylemde birleşeceklerdir. Özellikle, İmam Hatip Okullarının ve Komünizmle Mücadele Cemiyetlerinin düzenledikleri «teokratik milisler»in saldırılarının iktidarca desteklenip saldırıya uğrayanların suçlandığı gerçektir. İzmir'deki bomba olayında, İstanbul'daki Kanlı Pazar ve benzeri olaylarda görüldüğü gibi, «komünizm tehlikesi» iddialarını destekleyecek fiili tedbirlere girişilmesi, tarihsel örneklere uygun, faşizme giden taktiklerdir. Halkın bilinçlendirilmesini sağlayan yayınların takibinden, devrimci öğretmenlerin kıyımına kadar uzanan bir çizgi üzerinde, siyasi iktidar sınıfsal egemenliğinin mücadelesini vermektedir. İktidar kendisi, yasal tedbirlerle, esnaf birliklerini

(235) Sahap Tan. Hitler'in Ruhundan İstimdat. Bugün 26 eylül 1968 - «Mein Kampf» Bugün, 23 Eylül 1968.

birer milis gibi örgütlemeğe çalışırken, bu hareketin, egemen sınıfların sömürüsünü sürdürmek amacından başka bir amacı var mıdır? İktidara yakın Sanayi Odası, Goulart'ı deviren hareketin bir örneğini ülkemizde uygulama çağrısı çıkartırken[236], resmi ellerle orduya da karşı devrimci telkinlerin yapıldığı gerçektir. Gerici çevrelerin, devamlı bir «sol ihtilal» tehlikesinden bahsederek, ordunun ve Eski Genel Kurmay Başkanı Tural'ın sol düşmanı oldukları, solu ezecekleri propagandasını yapmaları, orduyu açık bir faşist düzen için tahrik etmeleri anlamından başka anlam taşımamaktadır[237]. «Düzenin, anayasanın ve hürriyetin» korunması amacıyla hazırlanan tasarının kanunlaştırılmasına çalışılacağı, 1969 seçimlerinden sonra yine başbakan olan Demirel'in hükümet programından anlaşılmaktadır.

Sınıf bilinçlenmesini, demokratik sınıf mücadelesini suç sayan bu tasarı, demokratik burjuva özgürlüklerini de sınırlayıcı niteliği içinde, faşizme doğru kesin bir adımdır. Bu tasarının kanunlaşması demokratik biçimler ardında, «kapalı bir faşist düzeni» getirecektir. Egemen sınıflar, kendi sınıf düzenlerini ve sınırsız kazanma hürriyetlerini «anayasal düzen ve hürriyet» olarak kabul ede-

(236) «Kendini Kurtaran Memleket Brezilya», Durum Yayınları, İstanbul, 1965.

(237) «Komünizmle Mücadele El Kitabı» ismini taşıyan ve Cemal Tural'ın imzasını taşıyan bir genelgeyle (22 Haziran 1966) orduya dağıtılan broşürde, her sol devrimci akım «komünizm» olarak nitelendirilmekde, din mülkiyet, aile, ahlâk, hürriyet gibi değerlerin bu sistemde reddedildiği ileri sürülerek, komünizm «insan hakları ile vicdan, düşünce, din seyahat, serbest çalışma ve mülk edinme hürriyetlerini inkâr eden ve her şeyin devlet elinde bulunduğu bir idare şeklidir» biçiminde tanımlanmaktadır. Komünizme karşı koyma çaresi olarak da, din ve ahlaka bağlılık gösterilmekte, «din ileri hamlelerin esasıdır» denuilmektedir. Bu ve buna benzer devrimci eylemi kötüleyen broşürlerin orduya dağıtıldığı ve belirli bir şartlandırmanın ordu içinde gerçekleştirilmesine çalışıldığı bilinmektedir.

rek, devrimci gelişime karşı korumak amacındadırlar. Devrimci akım karşısında sürdürülen kapalı faşist düzenin dahi, işbirlikçi egemen sınıflar için yeterince güven verici bulunmaması durumunda başvurulan yeni oyunların örneğini ise Yunanistan vermiştir. Amerikan emperyalizmi, NATO'su, ikili anlaşması, din ticareti, 6. Filo'su ile Ortadoğu'da bu tür düzenlerin bekçiliğini açık faşist rejimlere dönüşüm oyunlarının rejisörlüğünü yapmaktadır.

5 Son Deyişler

Türkiye, günümüzde, her zamankinden daha kesin bir biçimde, faşizm tehlikesi ve saldırganlığı ile karşı karşıyadır. Faşizmin genel şemasına uygun olarak, işbirlikçi burjuvazi, kapitalist öncesi kalıntılar, eşraf, ağa takımı, aralarındaki bütün çelişkilere rağmen, gelişen proleter sosyalist devrimcilik ve işçi hareketleri karşısında, temelde anlaştıkları çıkar düzeninin sarsıldığını görmektedirler. 15 - 16 Haziran işçi hareketine karşı «sıkıyönetim» ilan edilerek, demokratik biçimsellik içinde, askeri bir idare kurulması, Türk proleteryasının gücünü ve bundan duyulan korkuyu en kesin biçimde ortaya çıkartmıştır. İşçi hareketine bu sert ve geçici açık faşist biçim içinde karşı çıkış, küçük burjuvazinin de desteğini kazanmıştır. Bu olgu da, sonuna kadar devrimciliğin sadece ve sadece işçi sınıfına özgü bir görev ve hak oduğunu, tarihin biricik ve devrimci gücü taşıyan sınıfının işçi sınıfından ibaret bulunduğunu kanıtlamaktadır.

Türkiye'deki devrimci gelişim açısından çok büyük bir önem taşıyan ve tarihsel bir sıçrayış sayılabilecek olan 15 - 16 Haziran Direnişi, egemen sınıfların, kendi sınıf düzenlerine karşı işçi sınıfından gelecek devrimci patlamaları «açık faşizm»e gidecek bir amaçlama içinde engellemek kararında olduğunu da kanıtlamaktadır. Devrimci öğrenci hareketlerine, bürokrat boykot ve direniş hareketlerine gösterilmeyen tepki işçi hareketlerine karşı gösterilirken, bu gerçek, herşeyden önce işçi sınıfına kendi gücünü göstermiş ve öğretmiş olmalıdır. Aynı olgu, «küçük burjuva kuyrukçuluğunda devrim» öneren sol sapmacılara da, bazı gerçekleri göstermiş, öğretmiş olmalıdır.

15 - 16 Haziran Direnişi, gelişen işçi ve köylü hareketlerinin bir devamı ve fakat yığınsal bir direniş olması, siyasal hakların da elde edilmesine yönelişi, kişisel bazı hakları elde etmek için yapılan grevlerden değişik niteliği açısından yepyeni, devrimci bir hareket olarak belirmekte, bir «ilk» olmaktadır. 15 - 16 Haziran Direnişinin daha güçlü, daha bilinçli, daha organize bir biçimde tekrarlanacağını ileri sürmek, ne bir «kehanet», ne bir belirli bilginin ifadesi değildir. Türkiye, bugün geldiği noktada, zorunlu olarak devrimci eylemlerin, siyasal iktidara yönelik, işçi köylü ittifakı eylemlerinin sahnesi olacaktır. En son, Adana'da, demokratik haklarını, sendika seçme özgürlüklerini savunmak amacıyla 10 Kasım 1970 gecesi Bossa Fabrikasını işgal eden işçilerin bu eylemi, sınıfsal bilinçlenme ve bu bilinçlenmeğe paralel devrimci eylemin somut bir belirtisi olarak oluşurken, işçi sınıfının devrimci eyleminin durmayacağı, durdurulamıyacağı konusundaki inancımızı da doğrulamaktadır.

Adana'da gerçekleşen olaylar, toplumdaki sınıfsal ilişkilerin, devrimci eyleme karşı tepki etrafında birleşen güçlerin ve demokratik biçimselliğe dahi olan tepkinin so-

mut bol biçimde görülmesi açısından, tipik bir örnek olarak görülmektedir. Olay, Türk - İş'e bağlı işçilerin yığınlar halinde bu örgütten ayrılarak DİSK'e geçmeleriyle ortaya çıkmıştır. Patronların, «toplu sözleşmeyi», DİSK'le yapmak istemeyip sarı sendikayı yeğlemeleri üzerine, işçiler fabrikaları işgal etmiş, böylece en demokratik haklarını kendi haklı güçlerine dayanarak elde etmek yoluna girmişlerdir. Böylesine devrimci ve sınıfsal bir davranış ise jandarma - polis - işveren sarı sendikacı - bürokrat yönetici işbirliğinin saldırısıyla karşılaşmıştır. İşverenin talebi üzerine, polis ve jandarma, işçilere saldırıp, işverene fabrikasını vermek için saldırıya geçerken, yanında sarı sendikacılar ve idareciler de vardır. Kurşunlanan, coplanan işçiler ise, sınıfsal devrimci gücü, inançları, işçi sınıfı ideolojisini benimsemiş dostları ile başbaşadır. Bu olay, «faşizme» yolaçan sınıf ilişkilerinin ve egemen sınıfların kendi çıkar düzenlerini korumak için «devlet kuvvetlerini» kullandığının da kanıtıdır. Siyasal iktidara egemen sınıflar, devlet güçlerini elbetteki, kendi sınıf düzenlerini savunmak için kullanacaktır: *devlet onun devletidir.* İşbirlikçi sınıflar, belki de yasalara dayanarak, işçilerin «meşru» direnişlerini, «kanunsuz» eylem olarak damgalayabileceklerdir, doğaldır: *yasalar onların yasalarıdır.* Ve, 13 Kasım 1970 tarihli gazetelerde, işçileri polisin, jandarmanın, tüm kolluk kuvvetlerinin ve sarı sendikacıların nasıl coplayarak dövdüklerini gösteren resimler, faşist bir tablonun belgesel değerini taşımaktadır.

■ *İhanet Çemberi: Gericiler Koalisyonu*

Çağımızda devrimciliğin ölçüsü, «halk iktidarından yana olup, olmama» noktasına oturmaktadır. Bu açıdan, Türkiye'nin geri kalmışlık koşulları içinde, sosyalizm'e varacak «*kesintisiz devrim*» süreci içinde «*devrimci işçi -*

köylü iktidarına» yönelmek *«devrimci»* davranışın en belirgin niteliğidir. Bu açıdan baktığımızda, bugün Türkiye'nin yoksul halklarının, değişik görüntüler ardına saklanan ve «halk iktidarına» karşı çıkan güçlerin «ihanet çemberi» içine sıkıştırılmakta olduğunu görmekteyiz. İşçilere, köylülere, gençliğe, işçi sınıfı ideolojisini benimsemiş aydınlara, salt antiemperyalist kavga içinde yer aldıkları, salt «halk iktidarı»na yönelik savaş verdikleri için saldıran, kurşunlayan, coplayan, kötüleyen bütün sınıf ve tabakalar, bütün kişi ve kuruluşlar, halklarımıza ihanet içindedir ve bir ihanet çemberinin halkalarıdır.

Halkımızın kendi iktidarına yönelik varolan eylemini yıkmak daha güçlü bir hareketi sağlayacak bilinçlenmeyi önlemek ve aldatıları sürdürmek için, halkın etrafına çekilen çember, bir «gericiler koalisyonu» eliyle yaratılmakta, düzenlenmekte, işletilmektedir. Bu koalisyon içinde yeralan ve işçi sınıfının düşmanı olan sınıf ve tabakalar, değişik görüntüler ve tezler ardında ortaya çıkabilir. Hatta devrimci tezler ardına saklanıp, Atatürkçülük perdesi ardında ilerici soytarılık yürütebilir. Fakat, devrimciliğin ve ilericiliğin ölçüsü, artık biçimsel görünüşler değil, ileri sürülen tezlerin özündeki anlam ve kotarılan eylem olmak gerekir. «Laik olup olmama» temeline dayanan biçimsel devrimcilik ölçüsü, gerici - ilerici çekişmesi, günümüzde anlamsızlaşmış, «gerici» çizgide yer amış olup olmamak için, gerçekten «antiemperyalist, antifaşist» bir mücadeleyi verip vermemek, «halk iktidarından» yana olup olmamak ölçüsü geçerlilik kazanmıştır. Bu ölçüler ışığında Türkiye'nin gelişimine ve siyasal yaşantıda söz sahibi güçlerine baktığımız zaman, halklarımızı çevreleyen ihanet çemberinin halkalarını, gericiler koalisyonunun ortaklarını doğru saptamamız kolaylaşır.

Koalisyon ortaklarının ardında, artık, çok açık bir biçimde emperyalizmin çirkin suratı görülmektedir. Çem-

berin bütün halkalarını yerli yerine yerleştiren ve gericiler koalisyonunu kurup yaşatan emperyalizmdir. Emperyalizmle, koalisyonun değişik ortakları arasındaki ilişki biçimi ve karşılıklı davranışlar ise değişik görüntüler ardında oluşmaktadır. Fakat görüntüler ne olursa olsun, gericiler koalisyonu ortaklarından hangisine baş rolün verilip onun eliyle emperyalizme yatkın düzenin sürdürüleceğine karar vermek yetkisi emperyalizmin elinde, ona ait bir olanaktır. Düzenin sürdürülmesi yönünden uygulanacak modeli, siyasal iktidarın biçimini saptama durumunda bulunan emperyalizm, bu uygulamanın en etkin gücünü seçmek, amaçları açısından üzerine oynayacağı «at»ı tercih etmek durumundadır da. Filipin demokrasilerinde, halkın kendi yönetimini seçiş konusunda bir olağanı olmadığı gibi, emperyalizmle işbirliği halindeki siyasal güçlerin de, kendi aralarındaki çelişki ve «hükümeti ele geçirme» konusundaki yönelişlerini tek başlarına çözümleyebilmek hakları yoktur. Emperyalizmin «hükümetteki» aracısı olmağa yönelik «adaylar» bu aracılıklarını, emperyalizmin tercih konusu olmadan gerçekleştirebilmek olanağı bulunmamaktadır. Emperyalizmin, kendi çıkarları yönünden «tercih»te bulunduğu gücü, seçim oyunları içinde hükümete getiremediği, bu olanağı bulamadığı dem, seçim dışı yollarla tercihini gerçekleştirmeğe yöneldiği de bir gerçektir. Böyle bir yola başvurmak ise gerçekte, ne siyasal iktidar değişimi anlamını taşımaktadır ve ne de düzenin temel niteliklerinde bir değişim olmaktadır. Değişen sadece, görüntüdeki modeldir.

Bugün Türkiye'mizde de, emperyalizmin işbirlikçisi sınıf ve tabakalar, değişik partiler ardında kümelenmiş durumdadır. Egemen sınıf ve tabakaların bu bölünmesi, doğrudan kendi iç çatışımlarının sonucudur. Hükümette bulunan AP, işbirlikçi sermayeyi temsil eden bir siyasal örgüt durumundadır. Fakat işbirlikçi sermaye içindeki çe-

kişmeler, AP içi ve dışı sermaye çevrelerinin bölünmelerine yolaçmıştır. Erbakan - Demirel çekişmesini izleyen, Demirel - Bayar, ümmetçiler - masonlar, Demirel - Kırkbirler kavgaları, ne kişisel sürtüşmelerin ve ne de ideolojik bir anlaşmazlığın ürünüdür. Bütün bu kavga, gürültü emperyalizme bağımlı bu çevrenin kendi iç çıkar çekişmesidir. Egemen sınıf içindeki bu çelişkiler, henüz burjuvazinin bir bölümünün kesin bir biçimde emperyalizmle çıkar çatışması içine düşmesi ve antiemperyalist güçler içinde yeralması ölçüsünde gelişmemiştir ve gelişmesi de şimdilik olanaksız görülmektedir. Gerçekten, bu tabakaların hiçbiri, henüz emperyalizmle bağlarını koparıp kendi çıkar sorununu ona karşı çıkmakla çözümlemek durumunda ve gücünde değildir. Burjuvazi, aralarındaki bütün karşı karşıya gelişlerine, kavgasına rağmen, emperyalizmden bağımsız ekonomik tercihlerde bulunmak gücüne erişmiş değildir. Bu açıdan, bölünmelere rağmen, bütün bu tabakalar, temelde birbirleriyle karşı karşıya gelmeyecek ve emperyalizme bağımlılıklarını sürdüreceklerdir.

Burjuvazi içindeki bölünme, bir açıdan, emperyalizmle daha yakından ve sıkı bağlar kurmuş bulunan «işbirlikçi burjuvazi» ile, bu sıkı ilişkileri kuramamış bulunan Anadolu burjuvazisinin, sömürüden pay alma kavgasının bir sonucudur. İşbirlikçi sermaye açısından, «sanayi sermayesi» ile «ticaret sermayesi» arasındaki çelişkiler de, işbirlikçi burjuvazi arasında bölünmelere yolaçmaktadır. Bu temele dayanan bölünmeler, politik görünüşü açısından, «mason biraderler - müslüman kardeşler», «laik, Atatürkçü - ümmetçi» ayrımları ardında ortaya çıkmakta ve bu görüntüler tümden biçimsel anlam taşımaktadır. Soygundan büyük payı kapamayan Anadolu burjuvazisi, yeterince doyamamanın verdiği hırçınlık içinde, laik işbirlikçi burjuvaziye karşı çıkarken, dinsel duyguları istismar ederek halkı yanına alabilmek olanaklarını da bulmakta-

dır. Anadolu burjuvazisinin ve örneğin bunları temsil eden Erbakan'ın, kendi amaçlamaları nedeniyle, işbirlikçi burjuvaziye saldırırken, sol değerlendirmelerle paralele düşecek biçimde işbirlikçi sermaye düzenine karşı çıkması da şaşırtıcı olmamak gerekir. Böyle bir karşı çıkış, emperyalizme temelden karşı çıkış anlamını taşımamaktadır. Hedef, emperyalizmin kendisi değil, şimdi üzerine oynayıp «hükümet»te tuttuğu işbirlikçi kapitalistlerin vurgunlarından Anadolu burjuvazisine daha büyük pay kopartmaktır. Kırkbirler hareketi de, bir aşağı bir yukarı, aynı nitelikler içinde gelişmiş ve aynı temele oturmuştur. Bu açıdandır ki, oluşumları sağlıklı bir biçimde saptamak belirli yanlışlara düşmemizi önleyecektir. Salt Demirel'e karşı bir hareket olduğu ve işbirlikçi sermayeye karşı çıktığı için, Erbakan ve Kırkbirler hareketini, benzerlerini desteklemek, bunlara umut bağlamak, yanlış bir değerlendirme olur. Özellikle, 1969 seçimlerinden sonra, Demirel'in Anadolu burjuvazisini parti içinde temsil eden Bilgiççi kanadı tasfiye ederek «hükümet kurmasını» aşırı sağın «tasfiyesi» olarak yorumlayıp desteklemek de aynı türden bir yanlışa düşmek anlamına gelmektedir. Ayrıca, Demirelcilerle, Bilgiç grubunu «aşırı sağcı» olup olmama açısından bir ayrım konusu yapmak, hâlâ eski değer ölçüleri açısından «aşırı sağ» olarak «ümmetçi» görünüşteki sağcı akımı kabul etmek anlamına gelir. Sağcılığın ve sağcılık konusundaki aşırılığın ölçüsünün ise, «dinsel görünüşler» olmayıp, devrimci gelişim karşısındaki tutum olduğunu bilmemiz gerekir. Bu açıdan, Demirel'in, 1969 seçimlerinden sonra Bilgiç ve arkadaşlarının Anadolu burjuvazisini temsil eden «ümmetçi» takımının tasfiyesi, «sağdan kopma» anlamına gelmeyip, büyük sermayenin, işbirlikçi burjuvazinin daha kesin bir biçimde iktidara yerleşmesi demektir. Bu değişik tabakalar, aralarındaki bütün çelişkiler ve çatışımlarla, işçi sınıfına ihanet eden, halk iktidarını engelle-

meğe yönemiş «gericiler koalisyonunu»nun ortağıdırlar. Ortaklık, sadece, «hükümet»te bulunmak noktasında işlememektedir ki, bu da biçimsel bir değer taşır.

■ *CHP'nin «Reformist» İşbirlikçiliği*

İşbirlikçi burjuvazinin, Anadolu burjuvazisinin, ağa, eşraf, tefeci takımının çoğunlukla AP etrafında toplanmış olması, AP'nin tek başına, emperyalizmle çıkar ve işbirliği halindeki sınıf ve tabakaları temsil ettiği anlamına da gelmemelidir. Türkiye halklarına karşı, sınıf ve tabakalar arasında kurulan koalisyon, bu sınıf ve tabakaları temsil eden, siyasal partiler arasında da doğal olarak gerçekleşmektedir. Bu açıdan, CHP'nin de «gericiler koalisyonu» içinde yeraldığı gerçeğini gözden kaçırmamak gerekir. AP-CHP arasındaki gericiler koalisyonunun sadece son yıllarda ve özellikle 1969 seçimlerinden sonra gerçekleştirildiğini de sanmamak gerekir. 1969 seçimlerinden sonra, İsmet İnönü'nün AP iktidarı ile «herhangi bir çatışmaya» girmeyeceğini açıklaması ve sonraki politikasıyla da AP'yi desteklemesi, yeni bir işbirliğinin değil, tarihsel bir işbirliğinin açıkça ortaya çıkışının bir ifadesidir. Gerçekte CHP, İşçi sınıfı düşmanlığı, halk iktidarlarını engelleme çabaları, Amerikan emperyalizmine 1947 yıllarından başlayarak kapıları açması, 1950 - 1960 yılları arasında soyut bir devrimcilik, ilericilik kavgasını yürütüp devrim adına yanılgı ve saptırmalar yaratmakla, eskiden bu yana gericiler koalisyonu içinde yer alan, ihanet çemberinin önemli bir halkasıdır. CHP'nin gerici çizgisini açıkça kanıtlayan ve işbirlikçi burjuvazi yaratmak konusundaki çabalarını ortaya koyan tarihsel gelişime, yukarıda, geniş ölçüde değinmiştik. Bu tarihsel gelişim, temelde, temsil ettikleri çıkarlar ve sınıflar açısından CHP ile AP arasında büyük ve temelden fark bulunmadığını açık-

ça göstermiştir. CHP'nin niteliğinin açıkça 1969 seçimlerinden sonra belirmesi, proleter sosyalisti devrimcileri değil, sadece, CHP'nin sandıktan çıkmasıyla her sorunun çözümleneceğini sanan küçük burjuva devrimcilerini şaşırtmış, umutsuzluğa düşürmüş bulunmaktadır.

CHP ile AP arasındaki gerici koalisyon ortaklığının bilincine varınca, aradaki farkın sadece biçimde, gerici politikanın yüzeysel görüntüsünde, emperyalizme yatkın düzenin sürdürülmesi konusunda izlenen metotta olduğu anlaşılacaktır. CHP, eskiden bu yana olan politikası içinde, dönem dönem derece ve niteliği değişik olmakla beraber, «reformist» bir görüntünün ardına saklanmakta, Türkiye'nin koşullarına uygun olarak da laik, Atatürkçü ilerici bir biçimselliği benimsemektedir. Bu aldatıcı görüntü ve biçimselliğin, zaman zaman izlenen küçük burjuva devrimciliğinin, gerçek devrimci çizgiden saptırmaları gerçekleştirmek, halk iktidarına yönelik eylemleri yozlaştırmak yönünden başarı sağladığını da itiraf etmek zorunluluğu vardır. Özellikle, 1950 - 1960 yılları arasında, emperyalizmin ülkeye tümden yerleşme dönemlerinde CHP'nin uyguladığı, biçimsel devrimcilik, ilericilik kavgası, etrafına gerçek devrimcileri de toplamıştır. Bu şekilde yüzeydeki kavga, temeldeki sorunların gözden saklanmasını, üzerine eğilinmemesini sağlayan yaman ve başarılı bir araç olmuştur. 1960 sonrasının proleter sosyalist devrimci gelişimi karşısında da, CHP reformist politikasıyla aynı oyunu oynamaktadır.

Biliyoruz ki, emperyalizm, geri bırakılmış ülkelerdeki egemenlik ve düzene sahip çıkma çabaları içinde, koşullara göre değişen değişik stratejiler uygulamaktadır. Bu stratejilerden biri de «reformizmdir». İran'da Şah'ın, Latin Amerika'da birçok diktatörün uyguladığı reformist politika, emperyalizmin vizesini almış, devrimci patlamaları engellemeğe ve bir ölçüde köylüye tüketim olanakları

sağlamağa yönelik, nitelik taşımaktadır. Aynı nitelik, CHP'nin reformist politikası için de söz konusudur. Bu açıdan, AP'nin doğal alternatifi, diğer bütün siyasal partilerden çok CHP'dir. Nitekim, 1969 seçimlerinden önce, CHP'nin Amerika'nın desteğini sağladığı CHP ileri gelenlerince açıklanmıştır. Bu çerçeve içinde, halkın gerçek tercih olanağı bulunmadığına göre, ülkemiz gibi Filipin tipi demokrasilerde seçimler, emperyalizmin tercih ettiği güç olma, emperyalizme hizmet sunma yarışından başka bir anlam taşımamaktadır.

Ülkemizideki devrimci gelişim ve AP'nin tutumunun bu devrimci gelişimi hızlandırıcı etkinliği karşısında, Amerika'nın, CHP'nin reformizmini yeğlemesi doğal olabilir. Fakat, 1969 seçimleri de göstermiştir ki, CHP'nin tarihsel nedenlerle seçim kazanma olanak ve şansı mevcut değildir. Bu gerçek karşısında, emperyalizm, reformist bir küçük burjuva devrimciliğinin varlığını zorunlu gördüğü anda, AP dışı bir gücü, seçim dışı bir usulle iktidara getirmeğe yönelebilir. Böyle bir yol, ülkede uygulanan emperyalizme yatkın siyasal modelde değişiklik yapılması anlamını taşır. Bu model değişimi durumunda da, işbirlikçi sınıf ve tabakaların emperyalizme hizmet sunup, yeni modeli desteklemeleri doğaldır. Gerçekten, işbirlikçi sınıf ve tabakalar için önemli olan, kendi sınıfsal iktidarlarının biçimi değil, varlığıdır. Kendi sınıfsal iktidarlarını sürdürecek her tür siyasal model, bu sınıf ve tabakaların desteğini sağlayabilir. Bu durumda, bu sınıf ve tabakalar, faşizmin en açık biçimlerine dahi yatkındır ve uzlaşabilir. Hatta, açık faşist biçimler, bu sınıf ve tabakalar için daha güven verici olacak, işçi düşmanlığı ve halk iktidarını engelleme amaçları, daha sistemli bir biçimde oluşturulacaktır. Bu açıdandır ki, işbirlikçi sınıfların, aralarındaki, «laik», «ümmetçi», «ırkçı» görüntüler ardındaki biçimsel bölünmeleri, temel yöneliş ve amaçlamaları açısından bir

ayrıma yolaçmayacaktır. Emperyalizmle işbirliği içindeki, onunla kaynaşmış bütün sınıf ve tabakalar, hangi siyasal parti ardında kümelenmiş olurlarsa olsunlar, hangi görüntünün ardına saklanırlarsa saklansınlar, aralarında hiçbir ayrım yapılmasına olanak bırakmayacak bir biçimde, işçi sınıfı düşmanlığı, halk iktidarını engelleme, düzeni sürdürme noktasında birleşmektedirler. Birleşilen bu nokta, söz konusu sınıf ve tabakaların bir «gerici cephe» oluşturduklarını göstermektedir. Antiemperyalist ve antifaşist devrimci mücadele bu «gerici cephe»ye karşıdır. Gerici cephenin yıkımı, «Devrimci Halk Cephesi»ni gerçekleştirmemize bağlıdır.

■ *«Devrimci Halk Cephesi»ni Gerçekleştirelim*

Dünden bugüne faşist örnekler ve bunlara karşı gerçekleştirilen kavgalar bize bazı sonuçlara varmak olanaklarını sağlamaktadır. Faşizme karşı savaşmanın sosyalistler için şaşmaz bir görev olduğu açıktır. Faşizme karşı kavga veren, bunu en bilinçli ve sosyalist düzeni amaçlar bir biçimde gerçekleştirmek zorunda olan sosyalistlerin bu kavga süresince, özellikle geri bırakılmış ülkelerde, diğer sınıf ve tabakalarla *«ittifak»* kurmaları da zorunluluk olarak belirmektedir. Bu konuda, sanırız ki, faşizme karşı ittifak kurulup kurulamayacağını tartışma gereksiz ve zararlı bir çekişme olacaktır. Faşizme karşı devrimci halk cepheleri kurulacaktır. Üzerinde durulması gereken konu, somut koşullar ve yapılar içinde *«devrimci halk cephelerinin»* kurulma koşullarını saptamak, cephe içindeki sınıfsal güçlerin yapısını bilmek, devrimci yöntemleri araştırarak, *«işçi - köylü iktidarının»* kurulmasına yönelik *«cephe»* taktiklerini son amaca yönelik bir biçimde ele almaktır. Dünyadaki örneklemeler bize göstermiştir ki *«halk cepheleri»* faşizme üstün gelse ve halk iktidarlarına yak-

laşsa bile, sosyalist devrim kendiliğinden oluşmamakta ve devrimci gelişim yer yer yüz geri edip «*gerici*» siyasi düzenlere varabilmektedir. Bunun örneğini kendi Ulusal Kurtuluş Savaşamız açısından, savaş sonrası gelişim ve bugün vardığımız noktada bulabilmekteyiz. Bu örnekler bize özellikle «*diktatörlük*» yönetimine veya emperyalizmin silahlı işgaline karşı kurulan «*halk cepheleri*»nin daha güçlü kurulabildiğini ve bu cephelerin işçi sınıfıyla onun doğal müttefiki köylülerin katılması durumunda başarı sağlayarak, sosyalist devrime dönüşebildiğini göstermektedir. Buna karşılık, özellikle Afrika'nın genç uluslarında küçük burjuvazinin önderliğindeki «*halk cepheleri*»nin, ulusal bağımsızlık sonrasında devrime ihanet ettiklerini ve bir kısır döngü içinde yeniden emperyalizmin ağına düştüklerini görmekteyiz.

«*Halk Cepheleri*» sınıflar arası bir ittifak sonucu kurulurken, bu sınıfları bir araya getiren unsur, bunların «*emperyalizme*» ve «*faşizme*» karşı oluşlarıdır. Bu değişik sınıf ve tabakaların emperyalizme karşı çıkış nedenleri de birbirinden ayrı olduğu için, «*halk cephesi*»nin emperyalizme ve faşizme galebe çaldıkları anda yollarının birbirinden ayrılacağı, kurulacak düzen konusunda ortak bir noktada birleşemiyecekleri gerçektir. Değişik sınıf ve tabakalar arasında ideolojik birlik olmayışı, geleceğin çatışmalarının tohumunu atmaktadır. Bu açıdan «*halk cephesine*» katılan her sınıf ve tabaka katıldığı «*cepheyi*» değişik bir çizgide tutmağa ve değişik bir açıdan yorumlamağa yöneliktir. Bu çizgi ve yorum, o sınıf veya tabakanın kendi sınıfsal çıkarları yönünde belirlenir. Bu nokta işçi sınıfı için de doğrudur. İşçi sınıfının da kendi sınıfsal çıkarları ve kendi siyasal iktidarına yönelik bir biçimde «*halk cephelerini*» gerçekleştirip emperyalizme ve faşizme karşı çıkması zorunludur. Bu açıdan, işçi sınıfı ideolojisini benimsemiş proleter sosyalistler için, «*cephe*» sadece emperya-

lizme ve faşizme karşıt bir araç olarak ele alınmamak gerekir. Böyle bir anlayış, proleter sosyalistleri burjuva kuyrukçusu yapabilir. Emperyalizmin ve faşizmin yenik düştüğü bir yapı üzerinde sosyalizmi kurmakla görevli sosyalistler, «*halk cephelerini*» bu amaç yönünden sistemleştirmek zorudadırlar. Proletaryayı kendi sınıfsal iktidarına yaklaştıracak olan «*halk cephesi*», devrimci ve öncü proletaryanın, antiemperyalist ve antifaşist kavganın proletarya devrimine yönelişinin bir aracı olarak kabul edilmesi zorunludur. Bu amaca yönelik bir «*halk cephesi*» uygulamasının öncü gücünün proletarya olması zorunludur. Ancak proletarya, kendi sınıfsal iktidarına yönelik bir eyleme girebilir, proletarya devrimine yönelebilir. Sosyalistler için, «*halk cepheleri*» yalnız işçi sınıfının değil, bütün halkların bütün milletlerin başlıca düşmanına karşı geniş ittifakların kaçınılmazlığı gerçeğinin ürünüdür. Fakat demokrasi, ulusal bağımsızlık ve barış için birlikte savaş, ilerleme ve sosyalizm için gerçekleştirilecek genel savaşın ayrılmaz bir parçasıdır ve bu nedenle «*halk cephelerinde*» işçi sınıfının ve partisinin kesin rol oynaması, zafer için zorunludur. «*Sekterlik*» ve «*oportunizm*» sapmalarından kurtulmuş proleter sosyalistlerin «*halk cephesi*» politikasının, sosyalist harekette niteliksel bir sıçrama sağlaması gerektiğini ve bu olmadan daha sonraki gelişimlerin gerçekleşmeyeceğini bilmeleri gerekir. Sosyalistler, sekterlik ve oportunizm sapmalarıyla savaşmak, doğru halk cephesi politikasını benimsemek, sınıfsal nitelik ve durumları nedeniyle faşizm ve emperyalizme karşı olmaları gereken yığınlarla bağlarını sıkılaştırmak ve saflarını güçlendirmek zorundadır. Amaç «*halk yığınlarının devrimci, demokratik eylemiyle iktidarı almaktır*». Demokrasi, barış ve antiemperyalizm uğrunda savaş, sosyalistler için, sosyalizm için savaşa ayrılmaz bir biçimde bağlıdır. Deneyler, bütün demokratik ve antiemperyalist

güçlerin ortak cephesi olmadan oligarşinin ve emperyalizmin iktidarını alaşağı etmenin olanağı bulunmadığını göstermistir. Fakat, yine, deneyler göstermiştir ki, ancak barışa, ulusal bağımsızlığa, demokrasi ve toplumsal gelişmelere gerçekten bağlı gerçek devrimci sınıf proletaryanın katkısı ve öncülüğü olmadan da mevcut egemen sınıf iktidarları yıkılmamaktadır. Ancak bu sınıf, halk iktidarı kurulduktan sonra kısa veya uzun bir vadede sosyalizme geçebilecek gücü yapısında saklamaktadır. Proleter sosyalistler, «*faşizme karşı halk cephesi*»*ni* gerçekleştirirken, «*cepheyi*» bu temel amaç ve bu amaca varacak politika içinde ele almak, koşullarını saptamak durumundadırlar.

■ *Acil Görev Örgütlenme*

Proleter sosyalistler, sosyalist devrimi amaçlayarak katılacakları «*devrimci halk cepheleri*»ni gerçekleştirme görevi yanında, «*proletaryanın birliğini*» sağlamak ve işçi sınıfının gerçek sınıfsal partisini kurmak zorundadırlar. Bu zorunluluk, emperyalizme ve faşizme karşı savaş veren bütün ülke sosyalistleri için, her türlü koşul içinde yerine getirilmesi zorunlu acil bir görevdir.

İşçi sınıfının partisi her bölgede, her yörede, her fabrikada birleşik cepheyi kurmak, işçi sınıfının eylem birliğini sağlamak ve bu eylem birliğini faşizme karşı, sınıf düşmanlarına karşı bir silah olarak kullanmak zorundadır. İşçilerin faşizme karşı sınıfsal çıkarlarının bilincine varıp bu çıkarlarını savunması, proletarya birliğinin de ilk temel unsuru olacaktır. Partinin faşizme karşı gerçekleştireceği yığın hareketleri, işçi sınıfının, sosyal demokratlar, reformcu kuruluşlar, sarı sendikalar v.s. etrafında bölünmelerini engelleyecektir. Parti, mümkün olduğu kadar işçileri ve köylüleri örgütlendirmek, faşizme karşı parti dışı sı-

mfsal nitelikte demokratik kuruluşları gerçekleştirmek, devrimci sendikalar kurup onlarla eylemsel ve organik bağlar kurmak zorundadır. Bu organlar, devrimci sendikalar, militan devrimci gruplar, parti dışı faşizme karşıt çok sayıda kişileri de eğitecektir. Emekçiler gerçek örgütlerini bulup, bilinçlendikçe sosyal demokratların ve işçi sınıfı düşmanlarının etkinliği proletarya üzerinden silinecek, Parti yığınlarla ilişkilerini güçlendirdikçe faşizme karşı etkin bir cephenin kurulması ve ona karşı savaşılması yönünden öncülüğü elde etmiş, kesintisiz devrim süreci içinde önemli adımlar atmış olacaktır.

Yığınlarla ilişki kurup, onları devrimci, antifaşist kavgaya katacak, proletaryanın bilinçlenmesini ve devrimci eylem birliğini sağlayacak parti ancak işçi sınıfının kendi partisi olabilir. Bu açıdan kesintisiz devrim sürecinde antiemperyalist, antifaşist bir kavga içinde gerçek anlamında işçi sınıfının partisini kurmak, örgütlenmek acil görevdir. Proletaryayı burjuva ideolojilerinin etkisinden kurtarıp, kendi ideolojisine kavuşturmakla görevli parti, işçi sınıfından ve onun ideolojisini benimsemiş, her sınıf ve tabakadan sosyalistlerce oluşturulacaktır. Proletaryanın partisinin gerçekleştirilmesinde, proletaryanın ve partisinin öncülüğüne inanç, kesintisiz devrim süreci içinde sosyalizme ulaşma amacı, faşizme ve emperyalizme karşı savaşta demokratik güçlerle parti dışı ittifakın nitelikleri, oportunizm ve sekterizm ile mücadele konularında sosyalistlerin varacakları ilke birliği en önemli adımın gerçekleştirilmesi anlamını taşıyacaktır.

Bilimsel sosyalizm ilkelerine dayanacak, bilimsel sosyalizmi koruyup geliştirecek, sosyalizmin devrimcilik ilkelerine göre çalışacak, strateji ve örgüt meselelerini çözümleyecek, parti çizgisini ortaya koyacak, ideoloji, örgüt birliği ve demir disiplini açısından sağlam olarak nitelikte bir işçi sınıfı partisi bugünün Türkiye'sinde mevcut değil-

dir. Bu yokluk, Türkiye'de işçi sınıfının partisi kurulamaz anlamına alınmamak ve bu konuda değişik yanılma ve sapmalara düşmemek gerekir:

a) İşçi sınıfı partisi konusunda düşülen bir yanılgı, Türkiye'de sosyalizme giden mücadelenin «emekçi partisi» elinde başarıya ulaşacağını söylerek ortaya çıkmaktadır. Böyle bir görüş sağ sapma olarak belirmektedir. İşçi partisi, sadece işçilere açık parti anlamına gelmez; parti kadroları işçi sınıfı ideolojisini benimsemiş kişilere açıktır. Partinin, değişik sınıf ve tabakaları, sınıf ve tabaka olarak bünyesinde toplaması eğilimleri, Partinin «*işçi sınıfının örgütlü öncü müfrezesi*» olma niteliğini silecek, partiye küçük burjuva eğilimlerini egemen kılacak, tehlikeli bir «yığın particiliğine» yol açacaktır. Bu durumda, proleter sosyalizmin örgüt içinde yayılması ve işçi sınıfının partisinin oluşarak, «*işçi - köylü iktidarına ve sosyalist devrime*» ulaşması olanakları kalmamaktadır. TİP'in, populizme, pasifizme, parlamentarizme sürüklenmesinde bu sapma geniş ölçüde etken olmuştur.

b) TİP konusunda ikinci bir sapma, TİP'i proletaryanın partisi olarak görmek seklinde ortaya çıkmaktadır. Parlamentarizmi bir amaç olarak benimsemiş, küçük burjuva ideolojilerinin, revizyonizmin, proleter sosyalistler birliğine karşı tepkinin egemen olduğu, sınıf ve tabakalarla parti içi ittifakların amaçlandığı bir parti işçi sınıfının partisi olamaz. Kaldı ki uygulamada da, parti, profesyonel devrimcilere dayanmamakta, yığınlarla ilişki kuramamakta, parti dışı devrimci örgütlenmeleri ideolojik birlik etrafında toplayamamakta, demokratik merkeziyetçilik ilkesini uygulayamamaktadır. Her türden teorik ve pratik hastalıkları yapısında toplayan bir partiyi işçi sınıfı partisi olarak takdime kalkışmak, yığınları aldatmak, gerçek bir işçi sınıfı partisine yönelişleri yıpratmak anlamını taşır. Böyle bir aldatmaca, «*devrimci halk cephelerinin*» kurulmasını, bu

cephe içinde proletaryanın partisinin öncülük görevini görmesini ve giderek belirli bir süreçte sosyalist devrime varılmasını engelleyecek veya hiç değilse geciktirecektir. TİP işçi sınıfının partisi değildir ve fakat bu potansiyele halen sahip tek siyasal örgütdür.

c) İşçi sınıfının öncülüğü konusunda ileri sürülen bir diğer görüş de, «*Türkiye'de bugün proletarya devrime öncülük edecek objektif ve sübjektif şartlara sahip değildir. Milli demokratik hareketimiz böyle bir partiye kavuşmadıkça Milli Demokratik devrimimiz haline gelemeyecektir*» görüşüdür. Böyle bir görüş, işçi sınıfının henüz Türkiye'de emeğinden başka satacak bir şeyi olmayan bir duruma gelmediği, işçi sınıfının kapitalist üretimin yapıldığı sanayi alanlarında toplanmadığı, köylülükle, özel mülkiyetle tüm bağlarının kopmadığı önyargılarına dayanmaktadır. Bu önyargıdan hareket edilince, bu tür düşünce sahipleri, proletaryaya söylenen nitelikleri verecek olan ve«*sivil - asker aydın kadrolara*» dayanacağı anlaşılan küçük burjuvazinin «*milli demokratik*» hareketlerine bel bağlamaktadır. Bu tür bir düşüncenin, işçi sınıfı öncülüğünün fiilen küçük burjuvaziye terkedilmesi, işçi sınıfının devrimci eyleme katılmasının sağlanması konusunda işin kolayına kaçılması anlamını taşıdığı ve belirli yanlışları bulunduğu açıktır. Gerçekte proletaryanın bilinçlendirilmesini ve devrimci eyleme katılmasını sağlayacak olan da «*Parti*»dir. İşçileri burjuva ideolojisinin etkisinden kurtaracak ve işçi sınıfını cephe kurmağa ve cephe içinde öncü olmaya Parti hazırlayacaktır. Partinin kurulamayacağı önyargısı, anti-emperyalist ve antifaşist kavganın küçük burjuvazi öncülüğünde olacağını -hiç değilse başlangıçta- kabul etmek anlamına gelir. Halbuki bilinen bir gerçektir ki, «faşizmin» ve «emperyalizmin» tek uzlaşmaz, bilinçli düşmanı işçi sınıfıdır. Partinin kurulamadığı, proletaryanın öncülük gücüne sahip bulunmadığı kabul edilmesi halinde antiemper-

yalist ve antifaşist hareketi, uzlaşmacı ve kaypak küçük burjuvazinin eline bırakmış oluruz. Kaldı ki, hiçbir geri bırakılmış ülkede proletarya belirtilen nitelikleri tüm anlamıyla yapısında taşımamaktadır. Bu bir gerçek olduğuna göre, proletaryada aranan koşullar gerçekleşmedikçe partinin kurulamıyacağını ve proletaryanın öncülük edemeyeceğini söylemek, Türkiye'yi aşan bir genellemeye varmak anlamını taşır. Uluslararası planda, geri bırakılmış ülkede, proletaryanın öncülük yapamayacağı, antiemperyalist mücadelenin büyük burjuvazinin «*milli hareketlerine*» dayanacağı şeklinde ortaya çıkabilecek böyle bir genelleme ise, tam bir sağ sapma anlamına gelecektir. Kesintisiz devrim, başından sonuna kadar işçi sınıfının, yani proleter sosyalizmin öncülüğünü gerektirir. Bu öncülük, «*ideolojik, örgütsel, politik, fiili*» öncülük anlamını taşır ve «*işçi sınıfının öncülüğünün her açıdan bağımsızlığı*» zafer için zorunludur. Partinin ve işçi sınıfı öncülüğünün emperyalizmin yıkıntıları üzerinde gerçekleşeceğini söylemek, proletaryanın küçük burjuva hareketlerinden sonra düzene ağırlığını koyamaması, tasfiye edilmesi anlamını taşır ve bunun örneklerini hiç değilse kendi yakın tarihimizde görmüş bulunuyoruz.

15 - 16 Haziran Direnişi, bize hiç değilse, işçi sınıfının devrimci atılımlara gittikçe hazırlandığını, yatkınlaştığını göstermelidir. Aynı olaylar bize, örgütsüz bir hareketin dağınıklığı, hareketten beklenilen doğal sonuçların elden kaçırılabileceği ve hareketin belirli bir süre için sona erdirilebileceği konusunda da ders vermiş olmalıdır. Proletaryanın bilinçlenmesi konusundaki kendi beceriksizlik, yetersizlik ve yanlışlıklarımızın günahını proletaryaya yükleyerek, proletaryanın öncülüğünü savsaklayan, devrimi küçük burjuva kaypaklığına terkeden davranışlara hakkımız olmasa gerektir.

Partinin öncülüğünü ve güçlülüğünü, genişliği ve yığın-

laşmasıyla ölçmemek gerekir. Partinin öncülüğü ve güçlülüğünün kriteri, partiye bilimsel sosyalizm doğrularının hakim olup olmamasıdır. Bilimsel sosyalizmin hakim olduğu gerçek bir işçi sınıfı partisi, «yığınsal» bir nitelik taşımasa dahi, eylemi, propagandası, örgütlenmesi, aktif olarak katıldığı demokratik kitle hareketleriyle, işçi sınıfı ve halk yığınları üzerinde etkisi olacak, işçi sınıfını kendisine karşı ve yabancı ideolojilerin etkisinden kurtararak kendi etrafında toplayabilecektir. Bu açıdan, işçi sınıfı partisinin, hiç değilse başlangıçta, bütün işçi sınıfına yaygın bir parti olarak anlaşılmaması gerektir. Partinin gücü, yığınsal niteliğinden değil, eyleminin doğruluğundan gelmektedir. Halk yığınları üzerinde etkinlik kazanmış gerçek bir işçi sınıfı partisi, doğal müttefiki *«yarı işçiler ve yoksul köylüler»* ile birlikte, çıkarları emperyalizmle çatışan bütün sınıf ve tabakalarla ittifaka girebilecek ve öncü olduğunu somut eylemiyle de kanıtlayabilecektir. İşçi sınıfı dışında bütün sınıf ve tabakaları emperyalizm ve kapitalizm ile eş anlamda tutarak, işçi sınıfı düşmanı saymak ve *«halk cephelerini»* tümden inkar etmek, nasıl bir *«sol sapma - sekterlik»* ise, ister parlamenter planda, ister eylem planında proletaryanın ve öncü partisinin gücünü inkar ederek küçük burjuvaziyle kaynaşmalara gitmek, nihai amaç *«işçi sınıfı iktidarını»* hiçe saymak da *«sağ sapma»* anlamına gelmektedir.

■ *Kavgamız Tüm Sapmalara da Karşıdır*

Proleter sosyalistleri, «Devrimci Halk Cephesi»ni başarıya ulaştırabilmek açısından, parti içinde veya parti dışında belirecek her tür sapmaya karşı da savaşmak zorundadır. Sapmalara karşı savaş, antiemperyalist ve antifaşist mücadelenin başarısı açısından, bu mücadelenin kopmaz bir parçası olarak düşünülmelidir. Antiemper-

yalist ve antifaşist mücadelenin proleter sosyalistler açısından, belirli bir süreç içinde «devrimci halk iktidarı»nın kurulmasına ve giderek «sosyalist devrime» varabilmesi, «Devrimci Halk Cephesi» politikasının, bilimsel gerçekler doğrultusunda gerçekleştirilmesine bağlıdır. Devrimci Halk Cephesi politikasının bilimsel gerçekler doğrultusunda geliştirilebilmesi ise, her tür sapmanın yıkımına yönelik ideolojik bir kavganın verilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu kavga, parti içi sapmalara karşı olacağı gibi, parti dışındaki «devrimci görüntü» ardındaki sapmalara karşı da olmak durumundadır. Bu kavga, sol ve sağ sapmaların her türüne, küçük burjuva devrimciliğinin kaypaklığına, şovenizmin her çeşidine, reformizme, işçi sınıfının önderliğine karşı çıkan her tez'e karşı gerçekleştirmek zorunda olduğumuz bir kavgadır.

Gerek küçük burjuva kuyrukçuluğunu benimseyen ve işçi sınıfının mutlak iktidarının her zaman için devrimin amacı olduğunu unutan tezler, gerek «Devrimci Halk Cephesi»nin zorunluluğunu unutarak, parti içi ittifaklara yönelen ve hem işçi sınıfının partisinin kurulmasını engelleyen ve hem de «Cephe»nin oluşmasını önleyen veya «işçi sınıfı»nı hiçe sayarak «güçbirliği» adına küçük burjuva devrimciliği yapan tezler, ister parti dışında olsunlar, ister parti içinde «yönetim başında bulunsunlar, proleter sosyalistlerin en yoğun mücadelelerine hedef olmak zorundadırlar. Bu mücadele, proleter sosyalist tezler etrafında oluşturulması zorunlu antiemperyalist ve antifaşist hareketin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için ilk koşuldur.

Proleter sosyalistler, «küçük burjuva devrimciliğinin» çok değişik, kaypak nitelikteki yönelişlerinin devrimci harekete egemen olmasına ve devrimci güçleri, marksist - leninist doğrultular dışına çekmesine de karşı çıkmak zorundadır. Proleter sosyalistler, gerek Devrimci Halk

Cephesi'nin içinde proletaryanın öncü ve vurucu güç olmasını sağlamak, gerek devrim sürecini başarıyla yürütebilecek olan İşçi Sınıfı Partisi içinde proletaryanın birliğini sağlayabilmek açısından, küçük burjuvazinin devrimci görünen ve fakat işçi sınıfının önderliğine karşı çıkan eğilim, strateji ve önerileriyle mücadele zorundadır. Bugün Türkiye'de, devrimci güçlerin ve eylemlerin bölünmesi, saptırılması açısından en büyük tehlike de, küçük burjuva devrimciliğinin değişik türdeki yönelişlerinden gelmektedir.

Küçük burjuva devrimciliği, değişik tezler ve startejik önerilerle ortaya çıksa bile, temelde devrimi belirli bir «kadro» hareketi olarak görmek, sivil-asker aydınların devrim yapmak gibi tarihsel bir misyon sahibi bulunduklarını sanmak noktasında birleşmektedir. «Yukarıdan aşağı» devrim yönelişi, tarihimiz açısından. Genç Osmanlılardan başlayan bir gelenek sahibidir de. Halkın dışında «halk için devrim» yapmak yönelişi, devrim yapma görevini «millici güçler», «zinde kuvvetler» diye adlandırılan sivil-asker aydın kadrolarda görmek, giderek, toplumsal ilişkilerin sınıfsal niteliklerinin inkarına, hatta, «millet sinesindeki sınıflaşma eylemini yoketmek» amacına varmaktadır. Küçük burjuva devrimciliği, proletaryanın önderliğini ve tek devrimci sınıf olduğu gerçeğini inkar ederken, halkın dışında halka devrim götürme yönelişi, tarihimizdeki bütün örnekleri gibi, Türkiye halklarını yanında değil karşısında bulacaktır. Böyle bir düşünce sistemi içinde, küçük burjuva devrimcilerinin gerçekleştiricerecekleri devrim, «devrimci halk iktidarı»na değil, «aydın despotizmine», «elit kadro» egemenliğine yolaçacaktır. Bu sonucun gerçekliği, bütün dünyadaki asker - sivil aydın hareketlerinin bugün geldiği nokta ve bizim Ulusal Bağımsızlık Savaşı'mızdan sonra bugün bulunduğumuz yer ile kanıtlanmaktadır. Küçük burjuvazinin ge-

nellikle askeri darbelerle gerçekleştirdiğini iddia ettiği «devrim» hiçbir zaman için, marksist-leninist temele oturmamaktadır. Dünyadaki küçük burjuva devrim hareketleri, askeri hareketle iş başına gelen küçük burjuvazinin, hiçbir zaman yapısal değişimlere, üretim ilişkilerinin yeni baştan ve işçi sınıfının mutlak iktidarına yönelik bir biçimde düzenlenmesini amaçlamadığını göstermektedir. Küçük burjuvazi, ülkedeki emperyalist etkilemenin nedeni olan yapısal etkenlere, kendi sınırlı devrimciliğinin çemberi içinde kalarak, eğilmemekte ve kapitalist metropolle olan bağları toptan koparamamaktadır. Hatta, Mısır, Cezayir örnekerinde gördüğümüz gibi, «küçük burjuva devrimcileri», proleter sosyalist devrimcilere karşı çıkarak, devrimciliklerinin biçimselliğini ortaya koymaktadırlar. Böylesine bir tutum içinde, «küçük burjuva devrimleri», çok kısa bir süre içinde yozlaşmakta ve emperyalizmin ülkeyi yeniden elde etmesi sonucu doğmaktadır. Bu nedenledir ki, emperyalizmin, küçük burjuva devrimlerine pek de tepki göstermediği, hatta yer yer desteklediği bilinen bir gerçektir.

Türkiy'de bugün savununlan bazı tezler de, bütün devrimci görüntü ve cilalarına rağmen, «küçük burjuva devrimciliği»nin tüm niteliklerini taşımaktadır. «Ortanın Solu» sloganı ardında toplanan «reformist» görüş'er olsun, «millici» güçlere dayanan sivil - asker aydın kadro önerileri olsun, küçük burjuva devrimciliğinin bütün sapma ve yanlışlarını yapılarında taşımaktadır. Bu arada, «Parlemento Dışı Muhalefet» tezleri gibi, gelip geçici, yapmacık, bilimsel temelden uzak, devrimci hareketi belirli bir dağınıklığa iteleyen, İşçi Sınıfının Partisi öncülüğünde devrim zorunluğunu hiçe sayan devrimci heveslere de işaret etmek gerekir.

«Ortanın Solu» reformist çizgisi içinde «sola duvar çekmek» amacına ve «sınıf mücadelesine» muhalefet te-

meline oturan küçük burjuva parlamenter «devrimciliği», bu niteliği içinde elbetteki emperyalizmin proleter devrimciliğe yeğleyeceği bir nitelik taşımaktadır. Emperyalizmin yer yer, işbirlikçi ve biçimsel demokratik yönetimlerin, devrimci gelişimlere yolaçıcı başarısızlıkları karşısında «reformist» bir stratejiyi uygulamak durumunda kaldığı gerçeğini hatırlamak, «ortanın solu» politikasının niteliğini kavramamız açısından yardımcı olacaktır. Reformist politika, belirli bir süre, antiemperyalist ve devrime yatkın sınıf ve tabakaları, güçleri umutlandırabilecek, patlamaları engelleyebilecektir. «Ortanın solu» politikası da, devrime karşı «güvenlik süpabı» görevini, parlamenter alanda gerçekleştiren ve temelde antiemperyalist niteliği bulunmayan bir küçük burjuva hareketidir. AP'nin işbirlikçi burjuva iktidarının yıkılmasıyla bütün sorunların çözülebileceği yanlışına dayanan bu hareket, «düzen değişikliğinin» sınıfsal ve üretim ilişkileri yapısına ilişik niteliğini hiçe sayarak, klasik «sosyal demokrat ihanetini» tekrarlamaktadır. Bu niteliği içinde, işçi sınıfını, sendikaları, devrimci halk hareketlerini bölecek, devrimci atılımları engelleyecek «ortanın solu» hareketine, karşı proleter sosyalistler mücadele vermek durumunda ve zorundadırlar. Ortanın solu hareketi, 15-16 Haziran olaylarını izleyen «sıkıyönetim» dönemindeki tutumu ile, küçük burjuvazinin, gereğinde işbirlikçi burjuvaziyle birleşerek proleter sosyalistlerine karşı «cephe» kurabileceklerini, uzlaşmacılığını ortaya koymuştur. NATO'ya «hayır» diyemeyen, 1969 seçim bildirisinde «Türkiye Devleti, ittifaklarına bağlıdır, ittifak hükümlerine dikkatle uyar ve uyulmasını bekler» görüşünü savunarak emperyalizme bağlılığını açıklayan, Amerika'nın kendilerini desteklediğini bir seçim propagandası taktiği olarak benimseyen «ortanın solu»nun emperyalizme olan bağımlılığını görmek zorundayız. Proleter sosyalistleri, refor-

mizme karşı uyanık olmak, yorulmak bilmez bir çabayla reformizmin aldatıcılığının, emperyalizmin devrimciliğe karşı barışçı ve yeni bir stratejisi olduğunu ortaya koymak zorundadırlar.

Küçük burjuva devrimciliğinin diğer bir kolu ise, «millici güçler», «zinde kuvvetler» diye adlandırılan sivil-asker aydın kadro hareketlerini benimsemektedir. Parlamento dışı bir temele oturtulan ve biçimsel demokratik sisteme karşı çıkan, «halkın dışında kadrocu devrim» tezlerinin, gerçek bir devrim çizgisinde bulunmadığı ve bu'unamayacağı açıktır. Yukarıda, küçük burjuva hareketleri için işaret ettiğimiz bütün hastalıklar, Türkiye'nin özelliklerini de taşıyarak, bu tezler için de söz konusudur. Devrimi sınıfsal bir açıdan ele almayan bu çevre, belirli yanılmalara sahiptir ve proleter sosyalist devrimciliğe karşı bir nitelik taşımaktadır. «Atatürk Devrimlerine kaldığı yerden devam etmek ve tamamlamak» tezinden hareketle, AP iktidarının yıkılmasını ve sivil-asker aydın kadro iktidarlarının kurulmasını çözümyolu olarak kabul eden bu tez, hem hareket noktası ve hem de çözüm yolu açısından yanlış ve zararlı bir öneriyi yaratmış olmaktadır:

a) Mustafa Kemal hareketi ve bu hareketin dayandığı «Türk Devrimi», antiemperyalist bir hareket olarak başlamak ve «Halk hükümeti, halk iktidarı» amaçlamasını teorik açıdan ileri sürmekle beraber, klasik bir küçük burjuva hareketidir. Amaçlanan, bağımsız, kalkınmış Türkiye sonuçlarına yönelik somut kurallar benimsenemeyip, bu amaca yönelik yapısal değişimlere gidilmeyince, doğal olarak, «Türk Devrimi» soyut bir nitelik almış, halkın dışında onun somut yaşantısına bir şey götürmeyen nitelik kazanmıştır. Yapı değişimlerinin, amaçlanmasına rağmen, bazı engellerle gerçekleştirilemediği iddiası da

yerinde değildir. Daha 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde, kapitalist metropolle bağımlılığı sürdürecek tezler benimsenmiş, sosyalist ideolojiye hemen savaş sonrasında kesin bir karşı çıkış gerçekleştirilmiş, işçi sınıfı düşmanlığı yeni düzenin ilk günlerinden kendini göstermiş, «toplumsal devrim» kuralı olarak nitelendirilen «devletçilik» ise işçi sınıfı düşmanlığını sistemleştiren ve güçlendiren otoriter siyasal yapıya yolaçmıştır. Bu nitelikleri içinde, «Anadolu İhtilali», küçük burjuva «devrimciliği»nin sınırlı, kadrocu ve «devrimci halk iktidarına» karşı hareketinden başka bir anlama gelmemiştir. Nitekim bu tutum içinde, dünyadaki diğer örneklerine benzer bir biçimde, Türkiye yine emperyalizmin kucağına düşmüştür. Ulusal bağımsızlık savaşını gerçekleştiren güçlerin sınıfsal niteliği zaten başka türden bir devrimciliğe olanak bırakamazdı da. Şimdi, yine sivil-asker kadrolara dayanarak, Atatürk devrimlerini devam ettirmek ve onun amaçlarına varmak şeklindeki neo-kemalist tezler de, bir kısırdöngüyü gerçekleştirmekten başka bir anlam taşımayacak ve «devrimci» olmak onuruna erişemeyecektir. Mustafa Kemal hareketi, marksist-leninist doğrulara dayanan bir devrim amaçlamasına dayanmamıştır ki, o devrimi tamamlamak, özellikle çağımızın koşulları içinde, devrimci bir nitelik taşısın. Mustafa Kemal hareketi, çağının koşulları içinde taşıdığı antiemperyalist nitelik ve getirdiği bazı biçimsel değişimlerin yolaçtığı sonuçlarla belirli bir değer taşımaktadır. Fakat günümüzün koşulları ve antiemperyalist mücadelenin sahip olması zorunlu nitelikleri karşısında, Atatürkçü tezleri tekrarlamak ve bunları hareket noktası seçmek bizi gerçekten devrimci, gerçekten sorunlara çözüm bulucu bir noktaya getirmeyecektir. Aksine, bu türden bir kadrocu hareketin, halkın «kesintisiz devrim» sürecinde bir güç olarak yer almasını engelleyici, «devrimci halk iktidarlarının» kurulmasını önleyici, sosyalist

devrime kesinkes karşı çıkıcı bir nitelik taşıyacağını bilmemiz zorunludur.

b) Sivil - asker aydın hareketlerine dayanan tezlerin, çözümyolu olarak seçtikleri de, AP iktidarının yıkılması, «cici demokrasiye» son verilmesi ve aydın kadro iktidarının kurulmasıdır. Halkın bilinçlenmiş olmayıp, «sandıktan» AP iktidarının çıkışı, varılan bu çözümyolunun nedenidir. 1969 seçimlerinden önce bu çevrenin, sandıktan CHP'nin çıkması umudunu beslediklerine ve böyle bir «sandık sonucunun» sorunlara çözüm sağlayacağına inandıklarını belirtmek gerekir. Aydın kadro hareketlerinin devrimciliği görüşünün, belirtilen tezleriyle, siyasal iktidarın sınıfsal niteliğinden habersizliğini ortaya koyduğu açıktır. Her şeyden önce, CHP-AP arasındaki «gericiler koalisyonu», sandıktan çıkanın şu veya bu parti olmasının önemli olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Kaldı ki, CHP'nin seçim kazanması, siyasi iktidarın sınıfsal anlamda değişmesi sonucunu da doğurmayacaktır. Günümüzün biçimsel demokratik sistemi ve parlamentarizm, elbette ki, proleter sosyalistler için de amaç değildir. Fakat, biçimsel demokratik sistemle «cici demokrasi, beygir demokrasisi» olarak alay etmek, bu demokratik sistemin sınıfsal niteliğini ve çıkışyollarını saptamak anlamına gelmeyeceği gibi, belirli yanılgılara da yolaçar. Düzenin bugünkü durumunun ve emperyalizme bağımlılığın nedeninin iktidarın sınıfsal niteliği sonucu olduğunu görmek gerekir. Bugünkü durumdan, salt AP'nin yada bir başbakanın yada biçimsel devrimci tezlerden ayrılmanın sorumlu tutulması, siyasi iktidara egemen sınıf ve tabakaların varlığını unutmak, «hükümet» değişimi ile, sorunların çözüleceğini sanmak anlamına gelir. Bu ise, iktidarın sınıfsal yapısını değiştirmeğe yönelik proleter devrimci akımı güçsüz kılacak, devrimci güçleri bölecek bir tutumdur. Unutmamak gerekir ki, AP iktidarda olduğu için düzen

böyle değildir, düzenin sınıfsal yapısı böyle olduğu için AP iktidardadır. Öyleyse, siyasal iktidar düzeni sınıfsal açıdan değişmedikçe, siyasal parti veya kadro değişimleri, hiçbir açıdan sorunlara çözümyolu getirmeyecektir. Aksine bir öneri, siyasi iktidarın ve antiemperyalist, anti-faşist mücadelenin sınıfsal yapıdan soyutlanması anlamına gelmektedir. Bu açıdan, bugünkü biçimsel demokrasinin alternatifi, aynı sınıfsal yapının üzerine kondurulacak «kadrocu» iktidarlar olmayıp «Devrimci İşçi-Köylü İktidarı»dır. Kadrocu sivil-asker aydın iktidarı, yapısı itibariyle, «küçük burjuva devrimciliği»yle sınırlı ve emperyalizmle tüm yapısal bağları koparmak yeteneğinde olmayan, yapısal değişimleri gerçekleştiremeyecek ve antiemperyalist mücadeleyi zararlı bir biçimde soyutlayan nitelik taşımaktadır.

Belirtilen nedenledir ki, sivil-asker aydınları toplamak amacında olan, biçimsel bir Atatürkçü devrimcilik anlayışından hareket eden «güçbirliği» önerileri, küçük burjuva devrimciliğinin, uzlaşmacılığının ürünüdür. Halkın bilinçsizliğine ve halka olan güvensizliğe dayanan bu tür «güçbirliği» sistemleştirmeleri, proletaryanın önderliğine ve bu önderliğe dayanan tezlere karşı çıkmak ve sınıf mücadelesini kötülemekle, daha şimdiden yönelişlerini ortaya koyarken «Devrimci İşçi-Köylü İktidarı»na ve giderek sosyalist iktidara karşı bir politikayı ifade etmektedir. Böyle bir tezin emperyalizme teslimiyet anlamına geldiğinin proleter sosyalistlerce bilinmesi ve küçük burjuvaziye işçi sınıfının ve ideolojisinin öncülüğünü kabul ettirmek için yorulmaksızın mücadele edilmesi gerekir.

Emperyalizm açısından, «küçük burjuva devrimci» hareketlerinin, proleter sosyalist devrimciliğe karşı bir koz, bir güvenlik süpabı olarak benimsendiğini, bir kaç kez belirtmiştik. Emperyalizm, kendi çıkar sistemi açısın-

dan, parlamenter, biçimsel demokrasi sistemi içinde «reformist» hareketleri desteklemektedir. Reformist hareketlerin biçimsel demokratik sistemler içinde gerçekleştirilmesi olanağı bulunmadığı hallerde, reformist politikanın sivil-asker aydın kadrolarının «askeri darbelerle» işbaşına getirildiği ise bilinen, görülen olaylardandır. Ordu darbelerinin reformist çizgisi, genellikle, toplumsal devrimlere karşı, ekonomik açıdan dayanmak durumunda bulunduğu emperyalizmin çizdiği çizgi ile sınırlıdır. Emperyalizm, çoğunlukla, önce, demokratik biçimler içinde reformist küçük burjuva kadrolarının üzerine oynamakta ve fakat her zaman için demokrasinin biçimselliğine karşı çıkmak durumunda kalabileceğini de hesaplamaktadır. Emperyalizm, biçimsel demokratik biçimlerin sağladığı devrimci gelişim olanaklarından korktuğu, reformist politikayı bu biçimsellik içinde gerçekleştiremediği durumlarda reformist bir görünüşü sağlayacak askeri yönetimlere dönüşmek yolunu seçmektedir. Bu dönüşümün sağlanabilmesi amacıyladır ki, ordunun düzenle kaynaştırılmasına, kapitalistleştirilmesine çalışılmaktadır. Orduların «ulusal nitelikte, devrimci» oldukları iddiası, orduların düzenle kaynaşık nitelikleri karşısında boş bir hayalden öteye gitmemektedir. Belirtilen durumda, emperya'izmin, vazgeçemiyeceği ekonomik çıkarlarının bulunmadığı ülkelerde, salt o bölge açısından devrimci iktidarların çıbanbaşı oluşunu göz önünde bu'undurarak reformist askeri hareketlere yeşil ışık yaktığı, küçük burjuvazinin asker kesimini büyük reformculuk ve devrimci'ik şişirmeleri ardından askeri darbeler yoluyla iktidara itelediği bilinen, örnekleri çok görülmüş olaylardandır. Ekonomik yönden emperyalizme bağımlı bir askeri gücün, ordu içinde birey olarak proleter sosyalistlerin devrimci mücadelesini destekleyen unsurların bulunmasına rağmen emperyalizmin tercih ve kararlarından bağımsız bir hareket içinde bu-

lunabilmesi, harekete bağımsız bir biçimde başlasa dahi, iktidara geldikten sonra aynı bağımsızlığı sürdürebilmesi düşünülemez. Bu açıdandır ki, proleter sosyalistlerin öncülüğünde bir hareket içinde olmadıkça, ordu hareketleri mutlaka emperyalizme bağımlı veya onun işine yarayacak bir hareketi gerçekleştirecek ve önünde sonunda emperyalizmin ağına düşerek, onunla, yüzeydeki görüntüsü ne olursa olsun, kaynaşacaktır.

Belirtilen nedenlerle küçük burjuva devrimci hareketi, proletaryanın öncülüğünde bir devrimci eyleme itilmedikçe, mutlaka ona ve devrimci halk iktidarına karşı nitelikte bulunacak, emperyalizmin yeni stratejilerinin aleti durumuna gelecektir. Proleter sosyalistler emperyalizmin küçük burjuvaziyi aracı yapan yeni oyunlarına karşı uyanık olmak ve savaşmak zorundadır.

Bilinmesi gerekir ki devrimci halk iktidarına yönelik devrimci mücadele, antiemperyalist ve antifaşist nitelikleri içinde, sınıfsal bir nitelik taşımaktadır. Bu sınıfsal nitelik içinde savaş, emperyalist güçlerle ezilen yoksul halklar arasındadır. Bu açıdan, bütün dünyada emperyalizme karşı, gericiliğe karşı, faşizme karşı verilen savaş, sosyalizm için, barış için, yoksul dünya halklarının iktidarı için verilen bir savaştır ve dünya halklarının ortak savaşıdır. Bir ülkedeki antiemperyalist antifaşist savaşın sadece o ülke halklarının yaşam sınırlarıyla sınırlandırılması, zararlı bir soyutlama anlamını taşımaktadır. Antiemperyalist ve antifaşist savaşın tek bir merkezden yönetilen finans-kapitale ve onun işbirlikçisi sınıf ve tabakalara karşı, bu sömürü sisteminin yıkımı için yapılması, savaşın uluslararası niteliğini kesin bir biçimde belirlemektedir. Antiemperyalist savaş, ne bir ırkın, ne bir ulusun savaşıdır, bu açıdan, şovenizm, emperyalizmin antiemperyalist savaşları parçalamak için başvurduğu bir stratejik unsurdan başka bir anlam taşımaz. Bir ülke için-

de yaşayan değişik halkların aralarındaki ilişkiler ve bu halklar üzerindeki sömürü ve faşist baskı uygulamaları da, tüm antiemperyalist mücadelenin başarısı ve halkların iktidarının kuruluşu ile sona erdirilebilecektir. Halklar arası çelişkiler, düşmanlıklar ve bölünmeler de emperyalizmin oyunu olmaktan öte bir anlam taşımaz. Emperyalizm, şovenist hisleri alet ederek, halklar arası mücadeleyi körüklemek, halkların güçbirliği ile gerçekleştirilecek devrimci eylemi bölmek yollarına başvuracaktır. Bu oyunlar karşısında, şovenist akım ve eylemlerin bir sonuç sağlayamayacağını, devrimci yönelişi bölmek anlamına geleceğini ve her tür kurtuluşun halkların ortak antiemperyalist, antifaşist mücadelesiyle çözümlenebileceğini bilmemiz zorunludur. Antiemperyalist mücadeleyi sınıfsal temele oturtmayan her hareket, emperyalizme hizmet anlamını taşır. Böyle bir yanlış tutum, proleter sosyalistlerin düşmemesi gereken ve genellikle küçük burjuva devrimcilerine özgü bir hastalıktır. Dünyanın hiçbir yerinde, «halklar arasında çıkartılmış yapay çelişkiler» emperyalizmin aracılığıyla çözümlenemez. Halklar arası uyuşmazlıklar, halklar arası devrimci güçbirliğinin başarısıyla ve emperyalizmin yenilgisiyle çözümlenebilecektir. «Başka bir ulusu ezen bir millet hür olamaz» doğrusuna dayanan «ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi» gereği, ancak halkların iktidarı ile gerçekleşebilir. Bu açıdandır ki, entiemperyalist ve antifaşist mücadele, ayrı ülkeler üzerindeki halkların olduğu kadar, aynı ülke üzerindeki halkların da ortak savaşıdır. Bundan çıkan sonuç, tek çözümyolunun «proleter enternasyonalizmi» olduğu doğrusudur. Halklar sorunu, hiçbir zaman için emperyalizmin sömürü araçları, bölgesel halkların ulusal haklarını baskı altına alma sistemleri olan, NATO, CENTO gibi birleşimlere bağlı küçük burjuva reformistlerince, şoven küçük burjuva devrimcileri aracılığıyla çözüm-

lenemeyecektir. Halklar arası sorunların ve çelişkilerin çözümü, antiemperyalist mücadeleyi sınıf temeline oturtan, proleter enternasyonalizmini benimseyen proleter sosyalistlerin zaferine bağlıdır. Bu kurallar, Türkiye halkları için de söz konusu ve doğrudur. Uluslaşma süreçlerini ve halkların varlığını kabul etmeyen küçük burjuva şovenizminin yenilmesi, Türkiye'deki antiemperyalist mücadelenin başarısı, doğu halklarına karşı yıllardır uygulanan ve Komando terörü ile son örneklerini veren faşist uygulamanın yokedilmesi için ilk koşullardandır. Proleter sosyalistler, kendi içlerinde bulunabilecek şovenist kalıntıları ve küçük burjuva şovenizmini yenerek, devrimci halk iktidarına yönelik devrimci mücadelenin gücünü, birliğini sağlayacaklardır.

Meşruiyet Sınırları Zorlanmalıdır

Emperyalizm ve faşizm, burjuva demokrasilerinin biçimsel türlerine dahi, belirli bir devrimci gelişim olanağını sağladıkları için, bir süre sonra karşı çıkabilmektedir. Gerçekte, demokratik sistem ve kuruluşların biçimsel varlığı, o toplumda demokrasinin varlığının kanıtı olmayacağı gibi, faşist gelişim de bu biçimselliğin yokedilmesine bağlı değildir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, demokratik biçimselliğin yokedilmesi, faşizmin gelmesinin değil, emperyalizmin faşist modeli değiştirmesinin ifadesidir. Bu açıdandır ki, «faşizm gelir» korkusuyla saplanılacak bir pasifist, parlamentarist tutum, boş, zararlı ve emperyalizmin yönelişlerine uygun bir harekettir. Böyle bir tutum, devrimci mücadelenin emperyalizmin «icazetine» bağlanması, burjuva demokratik biçimselliğin olanak sağladığı sınırların da gerisinde kalarak mücadele edilmesi anlamını taşıyacaktır. Bu açıdan, proleter sosyalistleri, burjuva demokratik sistemlerin sınırlarını zorlamak için

mücadele vermelidirler. Bu mücadele, demokratik sistemin tüm biçimselliğinin de kaldırılması durumunda gerçekleştirilecek ve devrimci eylemin gerekli kılacağı halkın emperyalizme karşı savaşına yönelik bir çalışma anlamını da taşıyacaktır. Bu mücadelenin gerçekleştirilebilmesi için, proleter sosyalistleri, mevcut anayasal sistemin ve burjuva demokratik düzeninin kendisine açtığı alanları çok iyi bilmek ve bu alanlardan sonuna kadar yararlanmak durumundadır. Bu olanaklar, özellikle, İşçi Sınıfı Partisinin oluşturulması açısından ve faşist uygulamaların yine burjuvazinin kendi düzen kurallarıyla yenilmesi için kullanılmak gerekir.

Henüz proletaryanın birliğini gerçekleştirememiş, sosyalist örgütlenmesini sağlayamamış, yığınlarla ilişkisini güçlendirememiş, demokratik hareket içinde öncülük görevini fiilen ele geçirememiş durumda olan sosyalistler, ister açık faşist görüntüde olsun, ister reformist sivil-asker küçük burjuva hareketlerinde olsun, her şeyden önce işçi sınıfının ve ideolojisinin korunması amacıyla hareket etmek zorundadırlar. Bu açıdan henüz gelişim, örgütlenme, saflarını sıklaştırma döneminde, sosyalistler, anayasal biçimsel demokrasi düzenini bir araç olarak benimsemek durumundadırlar. Anayasa, elbetteki, sosyalistler açısından bir amaç değildir. Buna karşılık, sosyalistler, anayasal sistemi, kendi gelişimleri, örgütlenmeleri, eylem kotarmaları açısından bir araç olarak ve parlamentarizm sapmasına, pasifist bir politikaya düşmeksizin savunmak durumundadırlar. Anayasal hakları kesintisiz devrim içinde gelişmek açısından bilinçli olarak savunmak durumunda bulunan sosyalistler, sosyal demokratların, küçük burjuvazinin, salt sosyalist devrimcilerin gelişimini engellemek için, işbirlikçi burjuvaziyle uzlaşmasına, anayasal haklardan tavizler vermesine karşı çıkmak zorundadır. Sosyalistler, anayasal sistem için «meş-

ruiyet sınırlarını zorlamalı», burjuva demokratik biçimselliğinden işçi sınıfının gelişip örgütlenmesi için sonuna dek yararlanmalıdırlar.

Anayasal sistemin özellikle işçi sınıfı partisinin gerçekleştirilişi açısından sonuna dek zorlanması ve bu konudaki anayasal hakkın elde edilmesi gerekir. Bütün yasal saptırmalara, bütün düzenden yana fetvalara, bütün sınıf düşmanı davranışlara rağmen, işçi sınıfı partisini kurmak hakkımızın anayasal bir hakkımız olduğuna inanıyoruz. Anayasamız, «düşünce özgürlüğünü» sınırsız bir biçimde kabul etmiş bulunmaktadır. İşçi sınıfı ideolojisini benimsemek, propagandasını yapmak, bu ideolojiyi temel alan örgütlenmelere girişmek, düşünce hürriyetinin sınırsızlığı kuralının doğal sonucudur. Anayasa, düşünce özgürlüğünün sınırsızlığı yanında, eşitlik kuralı gereği bütün düşünce sistemlerini de kanunlar önünde eşdeğer saymıştır. Bu açıdan, yasaların belirli düşüncelere sınır tanıması, düşünce sistemlerinin bir kısmına «imtiyaz» tanıması anlamına gelir ki, bu tür bir davranış anayasanın temel kurallarına aykırıdır. 141-142. maddeler, düşünceyi, mevcut sınıf düzenine uygun olup olmamak açısından ayırdığı için, düşünceler arası eşit ve özgür dialog kuralına ve dolayısıyla anayasaya aykırıdır. Anayasamız, siyasi sistemimizin «burjuva demokratik» sistemi olduğu iddiasındadır. Burjuva biçimselliği, sadece düzenden yana düşüncelere değil, düzene karşıt düşüncelere de açıktır. Bu durumda ya düzenimiz gerçekten demokratik biçimselliğe yöneliktir, öyleyse her düşüncenin açıklanması ve bu düşünce etrafında örgütlenme de sınırsızdır; yada sadece düzenden yana düşüncelere «imtiyaz» tanınmıştır, bu durumda da demokrasinin biçimsel kalıpları dahi yokedilmiştir ve faşizm mevcuttur; ve sosyalistler faşist düzenlere karşı davranmaları gerektiği şekilde davranacaklardır. Ünlü 141, 142. maddeler, sadece

düzenden yana düşüncelere olanak tanır bir biçimde anlaşılırsa, anayasaya aykırıdır; anayasaya uygun sayılırlarsa, o zaman anayasal sistem demokratikliği teorik anlamda dahi benimsemiş değildir. Demokratik düzenlerde, kişiler anayasaya uygun düşünmek zorunda olmayıp, anayasaya uygun davranmak zorundadırlar. Öyleyse, düşüncenin niteliği ne olursa olsun, işlerliği hukuk dışı usullere bağlanmadıkça anayasal sınır dışına çıkılmamış olacaktır. Bu kısa hatırlatmalar göstermektedir ki, anayasa her düşünceye, her düşüncenin açıklanmasına ve düşüncenin sistemleştirilmesine sınırsız bir hak tanımıştır ve bu hak bilimsel sosyalizm için de söz konusudur. Bu temel kurala, bu temel anayasal hakka, anayasa kendi içinde veya diğer yasalarla bir sınır getirmekte midir?

a) Anayasanın 4. maddesi, «*egemenliğin kullanılması hiçbir... sınıfa*» bırakılamaz derken belirtilen temel hakka bir sınır getirmiş değildir. Gerçekten, 4. madde, egemenliğin belirli bir sınıfa bırakılamıyacağını söylerken, bunu mevcut anayasal yapı ve siyasi sistem için söylemiştir. Fakat bu madde, «*hiç kimse sınıf egemenliği yönünde düşünemez, bu yolda örgütlenemez*» şeklinde bir hüküm getirmiş değildir. Siyasi sistem ve yapının ise değişmezliği diye bir kural yoktur. Bu açıdan mevcut sınıf düzenini eleştiren ve bu yönde siyasal değişimler isteyen her düşüncenin ileri sürülmesi, bu düşünceye dayanan yasal eylem yapılması anayasal haktır.

b) Anayasanın «*Siyasi Partilerin tüzükleri, programları ve faaliyetleri insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır.*» hükmü de, işçi sınıfı partisinin teşekkülünü engelleyecek ve düşünce özgürlüğünün sınırsızlığı kuralını sınırlayacak bir nitelik taşımamaktadır. Gerçekten, bu madde partiler açısından bir takım kayıtlar,

nitelik sapmaları getirmiştir. İşçi sınıfı partileri, insan haklarının, hürriyetlerin, demokrasinin, cumhuriyetin ve ülke mutluluğunun gerçekleşebileceği bir düzenin savunusunu yapmakta, böyle bir düzenin kurulması kavgasını vermektedirler. Anayasanın 57. maddesi, partilerin sınıfsal yapısı açısından ise bir yasak getirmiş değildir.

c) Anayasa kuralları ışığında 141, 142. maddeler de, işçi sınıfı partisinin kuruluşu yönünden bir sınır, bir engel sayılmamak gerekir. Gerçekten, düşünce ve bir düşünce etrafında örgütlenme sınırsız bir hürriyet konusu olduğuna göre, 141, 142. maddelerin bu hürriyete herhangi bir sınır getireceği şeklinde yorumlanması, anayasaya aykırı bir yorum olacaktır. Sınırsız anayasal bir hakkın hukuk dışı yollarla gerçekleşebilip gerçekleşemeyeceği, suçlanıp suçlanamayacağı ise, önceden saptanacak bir konu değildir. Bu hususu hareketin gücü ve başarısı sonuçlandıracaktır. Nitekim, İtalya'da da 141, 142. maddelerin karşılığı aynen bulunmasına rağmen Komünist Partisi de mevcuttur. İktidara gelecek bir partinin, düzeni değiştirebilmesi doğal görülmektedir.

Belirtilen nedenlerle, gerçek bir işçi sınıfı partisinin kuruluşuna olanak mevcuttur. Önemli olan, partinin programı da değildir, partinin sınıfsal yapısıdır. Bir işçi sınıfı partisinin, biçimsel burjuva demokratik düzende ileri süreceği program «*asgari program*»dır ve böyle bir programın, anayasanın öngördüğü reformların ve gerçekleştirilmek istenen sosyal hakların dışında bir şey belirtmesi de zorunlu değildir. Bu açıdan, işçi sınıfı partisinin programının, bu dönem içinde yasalara karşıt bir niteliği zaten bulunmaz. Önemli olan partinin işçi sınıfına dayanması, sınıfsal niteliğidir. Partilerin sınıfsal niteliği konusunda ise, anayasa bir sınır getirmiş değildir. Bu dönem içinde gerçek bir işçi sınıfı partisinin ayırıcı kriteolmak gerekir.

Belirtilen nedenlerle, işçi sınıfının partisini örgütlemek bir anayasal haktır. Bu hak ya gerçekten tanınır ve uygulanır, ya tanınmaz ve uygulanmaz. Uygulanamaması, bir hakkın tahribi, açık bir faşist yöneliş demektir. Bu yöneliş işçi sınıfının haklarına ve varlığına tecavüz anlamını taşır ve bu durumda işçi sınıfı «*meşru müdafaa*» halindedir ve hakkını almanın gereğini yapar. Objektif şartların dikte ettiği her türlü örgütlenme biçiminin, iç örgütlenmenin gerçekleşmesi, egemen sınıfların baskı organlarınca engellenememesi, tamamen sosyalistlerin gücüne, onların bu örgütlerdeki çalışmalarının mükemmelliğine bağlıdır. İşçi sınıfının anayasal haklarının yokedilmesi amacıyla emperyalizm faşist modelini değiştirebilir, «*iç çatışımlar*» çıkartabilir, fiili saptırmalara başvurulabilir. Bütün bunlara karşı, işçi sınıfı kahramanca göğüs gerebilecek, bağımsızlığının kavgasını verecek, bütün halklarıyla, bütün yandaş güçleriyle, bütün demokratik kuruluşlarla birikte emperyalizmi ve faşizmi yenmeğe, demokratik haklarını elde etmeğe çalışacaktır. Fakat bütün bunlardan evvel, «*örgütlenme*» hakkını elde etmek, fiili ve hukuki saptırmalara karşı direnmek, yasaları zorlamak ve Partisine kavuşmakla birlikte «*devrimci, antifaşist halk cephesi*» içinde öncülüğü kazanmak zorundadır. *Zafer işçi sınıfının ve onun ideolojisini benimseyenlerin olacaktır.*

İçindekiler

Sunuş 5

1. Faşizm ve Devrimci Halk Cepheleri 7
- Faşizmin Kökeni ve Tanımı ... 13
- İtalyan Deneyinin Öğrettikleri 19
- Alman Faşizminin Perde Arkası 25
- Faşizme Karşı Savaş ve Sosyal Demokratların İhaneti 31
- Devrimin Eşiğinden Dönen İtalya 34
- Fransa'da Halk Cephesi İktidarı 41
- Partinin Öncülüğünde Proletaryanın Birliği 42
- Halk Cephelerinin Amaçları 45
- Kesinti'siz Devrim ve Halk Cephesi 49
- Çin Halkının Demokratik Birleşimi 54

2. Günümüzün Faşist Kuruluş ve Sistemleri 58
- Yaşayan Faşist Düzen İspanya 60
- İspanya'da Politik Yapı 65
- İspanyol Mucizesi mi? 69
- İspanya'nın Yapısı 71
- İspanya'da Değ'şen Şeyler ... 76
- Salazar'ın Portekiz'i ve Sonrası 83
- Yunanistan'ın Serüveni 87
- Yunanistan'ın Albayları 93
- Movimento Sociale İtaliano (MSI) 97
- M.S.I.'nin İç Politikayla İlgili Görüşleri 102
- M.S.I.'nin Dış Politikayla İlgili Görüşleri 105
- M.S.I.'nin Ekonomik ve Sosyal Görüşleri ... 108
- Merkez - Sol İktidarı ve Proleter Sosyalistler 111

- Almanya'da Yeni Nazilik ... 115
- Adenauer'dan Willy Brandt'a ... 118
- de Gaulle'den Önce Fransa 122
- De Gaulle'ün Kendi Faşizmi 125
- ... ve Diğerleri 133
- Ku-Kluks-Klan ... 136
- Mc Carthy'ci Çılgınlık 138
- John Birch Society ve Başkaları ... 140
- Faşist Partilerin Ortak İç Yapıları 144
- Faşist Partilerin Oy Çevreleri ... 147
- «Kahramanlık Anlarının Çözümyolu» ... 149
- Totaliter Sosyalizm ve Avrupa Birliği 152
- Antikomünizm Aldatmacası ve Destekleri 157

3. Geri Bırakılmış Ülkelerde Faşizm 162

- Geri Bırakılmışlık 165
- Sömürgecilikten Yeni Sömürgeciliğe 169
- Ulusculuk Akımları ve Siyasal Bağımsızlıklar 172
- Yeni Sömürgecilik 175
- Vazgeçilmez Çıkarlar 183
- Faşizm Yollarında Maliyet Meselesi 190
- Dünyanın Jandarması 202
- Geri Bırakılmış Ülkelerde Sınıfsal Yapı 206
- Siyasal Yapı 216
- Antikomünizm Aldatmacası Sözde Sosyalizm 220
- Arap Sosyalizmi ve Baas 224
- Mısır'da Nasır Hareketi 229
- Cezayir Deneyinin İflası 232
- Ortadoğunun Kara Altını 235
- Ortadoğu Üzerinde Emperyalist Savaş 237
- Gelişen Devrimci Eylem ve Yeni Oyunlar ... 240
- İslam Paktı, Siyonizm, Helenizm, Şovenizm 243
- Ortadoğu Devrimci Çemberi 245
- Johnson'un Asya Doktrini 248
- Asyada Askeri Bloklar 250
- Filipin Demokrasisi ve Benzerleri 254
- Endonezya'da Faşist Terör 257
- Vietnam Vampirliği 259
- Diem'in Faşist Uygulamaları 263
- Ulusal Kurtuluş Cephesi 266
- Emperyalist Tırmanma ... 270
- Amerika'nın Özel Av Alanı ... 276
- Güney Amerika'da Sosyal Yapı ... 282
- Latin Amerika'da Devrimci Gelişim 286
- Latin Amerika'da Faşist Tepkiler 292
- Açık Faşist Uygulamalar 297
- Reformcu Aldatmacalar 300
- Latin Amerika'da Devrimin Başarı Şartı 302
- Afrika Gerçeği 306
- Küçük Burjuvazi Önderliğinin İflası 311
- Afrika'nın Sınıfsal Yapısı 317

- Afrika İşçi Sınıfının Nitelikleri 322
- Toplumsal Gelişimin Sorunları ... 327
- Afrika'da Politik Yapının Sorunları 335

4. ... ve Türkiye'de 345

- Kanlı Pazarlar 345
- Osmanlıdan Bu Yana ... 351
- Yarı Sömürgeleşmeye Doğru 354
- Nasıl Kurtaracağız? 359
- «Bürokrat Devrimci'liğin» Biriktirdikleri 364
- Ulusal Bağımsızlık Savaşında ... 371
- «İdeolojik İstiklal» 375
- Burjuvazi Yaratma Politikası 383
- Devletçiliğe Doğru 391
- Devletçilik Dönemi 396
- Sınıfsız Toplum ve Kadrocular 404
- Otoriter Siyasal Yapı 413
- İşçi Sınıfı Düşmanlığı 420
- Türkiye'de «Otoriter Rejim»in Farklı Nitelikleri 427
- Irkçı Faşizm 430
- Demokrat Parti Olayı 439
- Sınıfsal Bilinçlenmeye Karşı İttifak 442
- On Yılın Hikayesi (1950 - 1960) 444
- DP - CHP'nin Yüzeyde Çelişmesi, Temelde Beraberliği 450
- Anayasa - Toplumsal Gerçek Çelişki'si 458
- Devrimci Eyleme Faşist Tepki 466
- Faşist Çevrelerin Taktiği «Anti Komünizm» 473
- Açık Faşist Rejime Doğru 482

5. Son Deyişler 487

- İhanet Çemberi: Gericiler Koalisyonu 489
- CHP'nin «Reformist» İşbirlikçiliği 494
- «Devrimci Halk Cephesi»ni Gerçekleştirelim 497
- Acil Görev Örgütlenme 500
- Kavgamız Tüm Sapmalara da Karşıdır 505
- Meşruiyet Sınırları Zorlanmalıdır 517

ANT'İN BELGESEL KİTAPLARI

- **EMPERYALİZM, TEKELCİ KAPİTAL VE TÜRKİYE,** Sedat Özkol, 7,5 Lira
- **MARKSİST EKONOMİ EL - KİTABI,** Ernest Mandel, 20 Lira
- **ŞEHİR GERİLLASI,** Carlos Marighella, 7,5 lira.
- **HAVANA DURUŞMASI,** Enzensberger, 276 sayfa, 12.5 lira.
- **TÜRKİYE'DE KAPİTALİSTLEŞME VE SINIF KAVGALARI,** A. Şnurov - Y. Rozaliyev, 10 lira
- **YUNANİSTAN DOSYASI,** Konstantin Çukalas, 10 Lira.
- **ASYA TİPİ ÜRETİM TARZI,** 352 sayfa, 15 Lira.
- **FİLİSTİN'DE HALK SAVAŞI VE ORTADOĞU,** Nayif Havatme, 310 sayfa, 10 Lira.
- **DOĞU'DA ULUSAL KURTULUŞ HAREKETLERİ V. İ.** Lenin, 416 sayfa, 15 Lira.
- **27 MAYIS VE YÖN HAREKETİNİN SINIFSAL ELEŞTİRİSİ,** Dr. Hikmet Kıvılcımlı, 12.5 Lira.
- **DEVRİM AÇISINDAN KÖY ENSTİTÜLERİ VE TONGUÇ,** Engin Tonguç, 20 Lira.
- **KEMALİST DEVRİM İDEOLOJİSİ,** Emin Türk Eliçin 15 Lira.
- **SOSYAL DEVRİMLER, ULUSAL SAVAŞLAR,** Nehru'dan Indra Gandhi'ye hapishane mektupları, 15 Lira.
- **OSMANLILARIN YARI SÖMÜRGE OLUŞU,** Tevfik Çavdar, 7,5 Lira.
- **GİZLİ BELGELERLE BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ,** Müslim Özbalkan, 10 Lira.
- **PENTAGONİZM,** Juan Bosch, 5 Lira.

- **GERİ BIRAKTIRILMIŞ TÜRKİYE**, Dr. Sedat Özkol 5 Lira.
- **HİLAFET VE ÜMMETÇİLİK SORUNU**, Mehmet Emin Bozarslan, 12,5 Lira.
- **OSMANLI TOPLUM YAPISI**. Dr. Muzaffer Sencer, 10 Lira.
- **ZAPATA**, Robert P. Millon, 5 Lira.
- **MAVİ GÖZLÜ DEV** (Nazım Hikmet ve sanatı) Zekeriya Sertel, 10 Lira. (Tükendi)
- **DİNLE YANKEE**, Wright Mills, 10 Lira.
- **TÜRKİYE'DE İLERİCİ AKIMLAR** Yıldız Sertel, 15 Lira
- **ÇİZGİLİ DÜNYA** Ferruh Doğan, 5 Lira.
- **MİLLİ KURTULUŞ CEPHESİ**, Douglas Bravo, 5 Lira.
- **DÜZENİN YABANCILAŞMASI**, İdris Küçükömer, 7,5 Lira, (Tükendi)
- **ANARŞİZM** Duclos — Cohn Bendit 7,5 Lira.
- **ROMAN GİBİ** Sabiha Sertel, 15 Lira.
- **SİYAH İKTİDAR** Stokely Carmichael 7,5 Lira.
- **YAŞANTIM** Yevtuçenko, 5 Lira.
- **NAZIM HİKMETİN POLEMİKLERİ** Kemal Sülker, 7,5 Lira.
- **SABAHATTİN ALİ DOSYASI** Kemal Sülker, 7,5 Lira.
- **GERİLLA NEDİR** Alberto Bayo, 5 Lira. (Tükendi)
- **SAVAŞ ANILARI** (3. Baskı) Che Guevara, 10 Lira.
- **LİDERLER DİYOR Kİ**, Abdi İpekçi 10 Lira.
- **MARKSİZMİN TEMEL KİTABI** Emile Burns, (Toplatıldı)
- **GERİLLA GÜNLÜĞÜ** Che Guevara 10 Lira (Toplatıldı)

Genel Dağıtım: ANT YAYINLARI . P.K. 701 - İSTANBUL

Yıllardan beri halklarımızın biçimsel demokrasi örtüsü altında faşizan baskılarla emperyalizm ve yerli işbirlikçileri hesabına ezildiği ve sömürüldüğü Türkiye'de kaba faşizm tehlikesi günümüzün başlıca konularından biridir. Daha önce yayınlanan «Direnen Faşizm» isimli kitabıyla İtalya'da faşizmin sistem olarak doğuşunu incelemiş bulunan devrimci bilimadamımız Çetin Özek, «Faşizm ve Devrimci Halk Cephesi» adlı bu eserinde, faşizmi emperyalizmin sömürü ve baskı aracı bir sistem olarak sınıfsal açıdan incelemekte, dünyadaki ve Türkiye'deki faşist uygulamaları belgelerle anlatarak «devrimci halk cephesi» konusunu hem teorik yanıyla, hem de dünyadaki çeşitli örnekleriyle açıklığa kavuşturmaktadır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Doçenti olan Dr. Çetin Özek'in bu değerli eserinin, tüm devrimciler için anti-emperyalist ve anti-faşist mücadelede temel kaynaklardan biri olacağına inanıyoruz.

20 Lira